

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 9241

CALL No. BPa8 / Fau. .

D.G.A. 79

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

1891

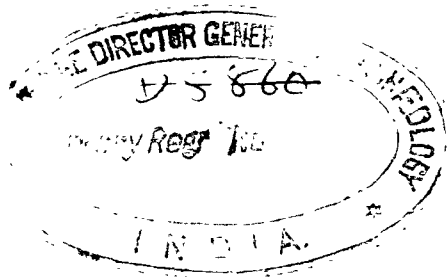

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBÖLL

VOL. V.

BPa8
Fau

LONDON

KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1891.

[All Rights Reserved.]

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. .... ~~2947~~ ..... 924) .....

Date ..... 3. 8. 57 .....

Call No. .... ~~Bpa 8~~ .....

Fau

TO
THE ENERGETIC STARTER AND SUPPORTER OF THE PĀLI TEXT SOCIETY

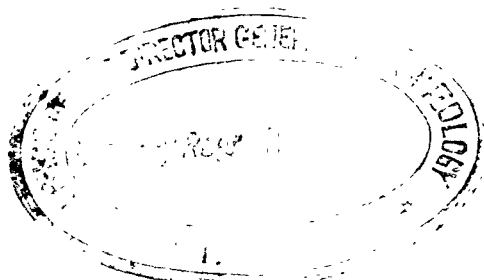
T. W. RHYS DAVIDS,
Ph. D., L. L. D., Professor,

AND

THE STRENUOUS AND INGENIOUS INTERPRETER OF THE PĀLI LANGUAGE

THE REV. RICHARD MORRIS,
M. A., D. D. L.

THIS VOLUME IS DEDICATED WITH PROFOUND RESPECT.

PRELIMINARY REMARKS 6.

I have done my utmost by abbreviations to compress the text, still it has not been possible to finish the book in 5 vols, as originally computed, because of the many verses that appear in the latter Jātakas and take up so much space. In the remaining part of the book there are also many verses, but by employing local abbreviations, if I may say so, I mean abbreviations in each separate Jātaka besides the general ones, I hope to finish the whole of it in two more volumes.

For the Cullahamsajātaka I have had one extra MS. written in Siamese characters procured for me by Doctor Sofus Deuntzer at Bangkok and marked *S^{dr}*. From the Various Readings it will be seen that this MS., in most instances, agrees with B in opposition to C.

Kopenhagen, 29 June 1891.

V. Fausbøll.

ADDITIONAL ABBREVIATIONS.

A. after ti means attho.

Ā. = āha.

Bā. = Bārāṇasī.

Bhi. = bhikkhave.

Dh. = dhammaṃ.

J. = Jetavane.

Ta. = tattha.

Dh. d. = dhammaṃ desesi.

G. ā. = gātham āha.

J. s. = jātakam samodhānesi.

T. a. = tass' attho.

I. v. h. = idaṃ vuttaṃ hoti.

T. a. p. S. = tam atthaṃ pakāseto Satthā.

K. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. = kāya nu 'ttha
bhikkhave etarahi kathāya sannisinā ti pucchitvā imāya nāmā
ti vutte na bhikkhave idān' eva pubbe.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 48 l. 29 read „idha āvātaṃ khaṇitvā tasmīṃ etc.
 — 65 l. 24 add (= Sumaṅgala- I $\frac{156}{1}$) after tathā,
 — 87 l. 24 read Indassa vākyena hi Saṃvaro.
 — 93 l. 24 read paridevamānaṃ.
 — 109 l. 2 cfr. Senart, Mahāvastu I p. 282.
 — 123 l. 15 cfr. Mahāvastu I p. 281.
 — 140 l. 17 cfr. Sumaṅgala- I $\frac{155}{17}$.
 — 180 l. 21 read karunā
 — 354 l. 9 read Saṃyamassa for Seyyassa.
 — 364 l. 24 read Bārāṇasirañṇā pana Saṃyamaṇa.
 — 372 l. 25 read baddhabhāvaṃ.
 — 384 l. 27-29 read „Sāmi, panduvaṇṇo si jāto. kin nu te kāci cintā atthi,
 udāhu rājā - - tanhā uppannā - - tanhā - - naṃ (Neglect of the
 compositor in the last proof)
 — 387 l. 12 cfr. Mahāvastu II p. 49 sq.

-
- Vol. IV Page 5 l. 36 $\frac{11}{14}$ read C^{ks}.
 — — 48 l. 16 read niddhāpaye, cfr. $\frac{41}{26}$, III $\frac{99}{8}$.
 — — 57 l. 2 read na asmase
 — — 64 l. 8 cfr. Feer, Saṃyutta- I p. 18 sq.
 — — 71 l. 18 cfr. III $\frac{313}{10}$.
 — — 89 l. 1 read rājā satim
 — — 95 l. 14 read ekadā.
 — — 132 l. 15 read ayapattē' eva, cfr. V $\frac{359}{4}$.
 — — 141 l. 1 read patidissati.
 — — 163 l. 11 read modathavho
 — — 166 l. 1 cfr. Milindap p. 422.
 — — 177 l. 5 read gāmakūṭakammaṃ vā pisunakammaṃ vā
 — — 192 l. 27 read appaṭivekkhitvā.
 — — 239 l. 22 read sammantaṃ.
 — — 266 l. 23 read me.
 — — 285 l. 8 read paribhāsenti.
 — — 357 l. 24 read vedayittho.
 — — 398 l. 6 cfr. Saṃyutta- I p. 2.
 — — 499 l. 26 read: ¹ Bā C^k
-

XVI. TIMSANIPĀTA.

1. Kimchandaajātaka.

Kimchando kimadhippāyo ti. Idam S. J. v. uposatha-
kammam ā. k. Ekadivasam hi S. bahū¹ upāsake ca upāsikāyo ca
uposathike dhammasavanatthāya āgantvā dhammasabhāyam nisinne
„uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti vutte
„sādhū vo katham uposatham karontehi, porāṇakā upaḍḍhuposatha-
kamma nissandena mahantaṃ yasaṃ paṭilabhiṃsū“ ’ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Brahmaḍatto dhammena r. kārento saddho²
ahosi dānasīlauposathakammesu appamatto. So sese pi
amaccādayo ānādīsu samādapesi³. Purohito pan’ assa para-
piṭṭhimaṃsiko⁴ lañcakhādako kūtavinicchayiko⁵ ahosi. Rājā
uposathadivase amaccādayo pakkosāpetvā „uposathikā hothā“
’ti āha. Purohito uposatham na samādiyi, atha naṃ divā
lañcam gaḥetvā kūtattam⁶ katvā upaṭṭhānam āgataṃ rājā
„tvam⁷ uposathiko“ ti amacce pucchanto „tvam pi⁸ ācariya
uposathiko“ ti pucchi. So „āmā“ ’ti musāvadam katvā
pāsādā otari. Atha naṃ eko amacco „nanu tumhe na uposa-
thikā“ ti codesi⁹. So āha: „aham velāyam eva bhuñjīmi,
geham pana gantvā mukham vikkhāletvā uposatham adhiṭṭhāya

¹ Ck Bā -u. ² Bā su-. ³ Ck -dā-. ⁴ Bā adds viya ⁵ Ck Bā ku-. ⁶ Bā
tumhe. ⁷ Bā -kā. ⁸ Bā omīti pi. ⁹ Ck ce-.

sāyaṃ na bhuñjissāmi, rattiṃ sīlaṃ rakkhissāmi¹. evaṃ me upadḍhuposathakammaṃ bhavissatīti². „Sādhū ācariyā“³ ti. So⁴ gehaṃ gantvā tathā akāsi. Pun' ekadivasam tasmīṃ vinicchaye nisinne aññatarā sīlavatī itthi aṭṭaṃ karonti⁵ gharaṃ gantum⁶ alabhamānā „uposathakammaṃ nātikkamissāmi“⁷ upakaṭṭha-kāle⁸ mukhaṃ vikkhāletum ārabhi. Tasmiṃ khaṇe brāhmaṇassa supakkānaṃ ambānaṃ⁹ ambapiṇḍi¹⁰ āhariyittha¹¹. So tassā uposathikabhāvaṃ ñatvā „imaṃ¹² khāditvā uposathikā hohīti“¹³ adāsi. Sā tathā akāsi. Ettakaṃ brāhmaṇassa kam-
 10 maṃ. So aparabhāge kālaṃ katvā Himavantapadese Kosiki-gaṅgāya¹⁴ tīre tiyojanike ambavane ramaṇīye bhūmibhāge so-
 bhaggappatte kanakavimāne alaṃkatasirisayane suttappa-
 buddho viya nibbatti alaṃkatapaṭiyatto uttamarūpadharo soḷasa-
 saḥassadevakaññāparivāro, so rattiṃ yeva taṃ sirisampattiṃ
 15 anubhoti, vemānikapeta bhāvena hi 'ssa kammaṃsa sarikkhako¹⁶
 vipāko ahoṣi, tasmā aruṇe uggacchante¹⁷ ambavanaṃ pavisati,
 pavitṭhakkhaṇe yev' assa dibbatbhāvo antaradhāyati, asīti-
 tālahatthappamaṇo¹⁸ attabhāvo nibbattati¹⁹, sakalasarīraṃ
 jhāyati, supupphitakiṃsuko viya hoti, dvīsu hatthesu ekekaṃ va
 20 aṅguli, tattha²⁰ mahākuddālapamaṇā²¹ nakhā honti, tehi
 nakhehi attano piṭṭhimaṃsaṃ phāletvā uddharitvā khādanto
 vedanāmatto²² mahāravaṃ ravanto dukkhaṃ anubhoti. Suriye
 atthamente²³ sarīraṃ antaradhāyati, dibbasarīraṃ nibbattati.
 alaṃkatapaṭiyattā dibbanāṭakiyo²⁴ nānāturīyāni gahetvā pari-
 25 vārenti, so mahāsampattiṃ anubhavanto ramaṇīye ambavane
 dibbapāsādaṃ abhirūhati²⁵. Iti so uposathikāya itthiyā amba-
 phaladānassa²⁶ nissandena tiyojanikaṃ²⁷ ambavanaṃ paṭilabhi,
 lañcaṃ gahetva kūṭaṭṭakāraṇanissandena pana piṭṭhimaṃsaṃ

¹ Bā -mā ti   ² Ck^s omit so.   ³ all three MSS. -i.   ⁴ Bā -kaṭṭha-.   ⁵ Bā ambaphalānaṃ.   ⁶ Ck^s -iṃ, Bā -i.   ⁷ Ck -iyittha, C^s -rayittha, Bā -ra-.   ⁸ Bā imāni.   ⁹ Ck^s -sa-.   ¹⁰ C^s kammasasariikkhako, Ck kammasari-, Bā -sarikkhiko.
¹¹ Bā upaga-.   ¹² Bā asītibatthātālakkhandhappa-.   ¹³ Bā nippatti   ¹⁴ Bā hatthā.   ¹⁵ Bā -na   ¹⁶ Bā -nappatto   ¹⁷ Ck^s -mante, Bā atthaṅgamite taṃ
¹⁸ Bā -kittiyō.   ¹⁹ Bā -hi   ²⁰ Ck -naṃ, C^s -na.   ²¹ Ck^s -kā.

uppāṭetvā khādati, upaḍḍhuposathassa nissandena¹ rattiṃ
 rattiṃ² yaśaṃ anubhoti³ soḷasasahassanāṭakiparivuto⁴ [pari-
 vāreti⁵]. Tasmīṃ kāle Bārāṇasirājā kāmesu dosaṃ disvā
 isipabbajjāṃ pabbajitvā Adhogaṅgāya ramaṇīye bhūmippadese
 paṇṇasālam kāretvā uñchācariyāya yāpento viḥāsi. Ath' eka- 5
 divasaṃ tamhā ambavanā mahāghaṭappamāṇaṃ ambapakkāṃ
 Gaṅgāya patitvā sotena vuyhamānaṃ tassa tāpasassa pari-
 bhogattitthābhimukhaṃ āgami⁶, so mukhaṃ dhovanto taṃ
 majjhe nadiyā āgacchantāṃ disvā udakaṃ taranto gantvā
 ādāya assamapadaṃ āharitvā agyāgāre⁷ ṭhapetvā satthakena 10
 phāletvā yāpanamattaṃ khāditvā sesaṃ kadalipaṇṇehi paṭicchā-
 detvā punappuna divase divase⁸ yāva parikkhayā khādi. Tasmīṃ
 pana khīṇe aññaṃ⁹ phalāphalam khādituṃ nāsakkhi, rasa-
 taṇhāya bajjhivā „tam eva ambapakkāṃ khādissāmīti“ nadī-
 tīraṃ¹⁰ gantvā nadiṃ olokento „ambaṃ alabhitvā na uṭṭha- 15
 hissāmīti“¹¹ sannitṭhānaṃ katvā nisīdi. So tattha nirāhāro
 ekam pi divasaṃ dve pi tīṇi catupañcachadivasāni¹² vātāta-
 pena parisussanto olokento nisīdi, atha sattame divase nadī-
 devatā āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ ṇatvā „ayaṃ tāpaso taṇhāva-
 siko hutvā sattāhaṃ nirāhāro Gaṅgaṃ olokento pi nisīdi, 20
 imassa ambapakkāṃ adātuṃ¹³ na yuttaṃ, alabhanto marissati,
 dassāmi 'ssā¹⁴“ 'ti āgantvā Gaṅgāya upari ākāse ṭhatvā tena
 saddhiṃ sallapantī paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Kimchando kimadhippāyo eko sammasi ghammani,

kiṃ patthayāno kiṃ esaṃ kena atthena brāhmaṇa 'ti. 1. 25

Tattha chando ti ajjhāsayo, adhippāyo ti cittaṃ. sammasi ti acchasi,
 ghammanīti gimhe, esaṃ ti esanto, brāhmaṇa 'ti pabbajitattā tāpasāṃ
 ālapati, idaṃ vuttaṃ hoti: brāhmaṇa tvam kimadhippāyo kiṃ cinto kiṃ
 patthento kiṃ gavesanto ken' atthena imasmīṃ Gaṅgātīre Gaṅgaṃ olokento
 nisinno ti. 30

¹ Ck omits pana - - nissandena. ² Bđ only one ratti ³ Cks -bhonti. ⁴ Cks -tā.
⁵ Bđ -si, Cs parivāreti corr. to -cāreti. ⁶ Bđ -māsi ⁷ Ck agya-. ⁸ Ck only
 one di-. ⁹ Ck -a. ¹⁰ Bđ -re. ¹¹ Bđ upaṭha-. ¹² Ck dvepi niñja divasāni.
¹³ Cks ā-. ¹⁴ Bđ tassā.

Taṃ sutvā tāpaso nava gāthā abhāsi:

2. Yathā mahā vāridharo kumbho supariṇāmavā
tathūpamaṃ ambapakkam vaṇṇagandharasuttamaṃ. 2.
3. Taṃ vuyhamānaṃ sotena disvā¹ amalamañjhime
5 pāṇīhi naṃ gahevāna agyāyatanam āharim. 3.
4. Tato kadali-pattesu nikkhipitvā sayam ahaṃ
satthena naṃ vikappetvā khuppipāsaṃ¹ ahāsi me. 4
5. So² 'haṃ apetararatho³ vyantibhūto dukhakkhamo
assādaṃ nādhigacchāmi phalesv-aññesu kesuci⁴. 5.
- 10 6. Sosevā nūna⁵ maraṇaṃ taṃ mamaṃ āvahissati
ambam y'assa⁶ phalaṃ sāduṃ⁷ [yam uddharim⁸] vuyhamānaṃ
[udadhismā⁹] mahannaṇve. 6.
7. Akkhātan te mayā sabbaṃ yasmā upavasāma¹ ahaṃ,
rammaṃ pati nisinna² 'smi, puthulomāyutā puthu¹⁰. 7.
- 15 8. Tvaṇ ca kho me va akkhāhi attānaṃ apalāyini,
kā vā tvam asi kalyāni, kissa vā tvam sumañjhime. 8.
9. Ruppapattapalimattihīva¹¹ vyagghīva girisānujā
yā santi¹² nariyo¹³ devesu devānaṃ paricārikā 9.
10. Yā ca manussalokasmiṃ rūpen¹ anvāgatitthiyo¹⁴ —
20 rūpe te sadisi² n' atthi
devesu¹⁵ gandhabbamanussaloke¹⁶,
puṭṭhāsi me, cārupubbañgi brūhi,
akkhāhi me nāmaṃ ca bandhave cā 'ti. 10.

25 Tattha vāridharo kumbho ti udakaghaṭo, supariṇāmavā ti susan-
thito¹⁷, vaṇṇagandharasuttamaṃ ti vanuagandharasehi uttamaṃ, disvānā
'ti disvā, amalamañjhime ti nimmalamañjhe, devataṃ ālapanto evam āha,
pāṇīhīti hatthehi, agyāyatanam āharin ti attano aggihuttasālam āharim.
vikappetvā ti vicchinditvā¹⁸, vikantetvā ti pi pātho khādin ti pāthaseso,
ahāsi me ti tam jivhagge thapitamattam eva sattarasaharanisatāni¹⁹ pharitvā

¹ Ck -sa. ² Ck yo. ³ Ck -dharato ⁴ Cks -pi. ⁵ Cks sositvā nūna, Bā
sositvā nanu. ⁶ Bā passa. ⁷ Ck -dhuṃ. ⁸ Ck sam- ⁹ Ck -samā, Bā
-sammā. ¹⁰ Bā -u. ¹¹ Cs -palimattihīma, Bā rūpapattaplamatti. Bā ruppapattaplamantīva. ¹² Ck yassanti. ¹³ Bā nā-. ¹⁴ Bā rūpenānvā-. ¹⁵ Cks
devesi. ¹⁶ Bā gandhabbesu-. ¹⁷ Bā -sañṭhāno. ¹⁸ Ck chin-. ¹⁹ Bā -nisa-
hassāni.

mama khudañ ca pipāsañ ca hari. apetaḍaṣaratho ti vigatakāyacittadaratho, sudhābhōjanañ bhuttassa viya hi tassa tañ sabbadarathañ apāhari, vyanti-bhūto ti tassa ambapakkassa vigatanto jāto, parikkhīṇaambapakko hutvā ti attho. dukkhakkhamo ti dukkhena asātena kāyakkhamena c' eva cittakkhamena¹ ca samannāgato, aññesu² kadalipanasādīsu phalesu parittakam pi assādañ³ nādhigacchāmi, sabbāni⁴ jīvāya thapitamattāni tittān' eva sampajjantīti dīpeti, sosetvā⁵ ti nirāhāratāya sosetvā⁶ sukkhāpetvā, tañ mamañ⁷ ti tañ mamañ⁸, yassā 'ti yañ assa, yañ⁹ ahoṣiti attho, idañ vuttañ hoti: yañ phalañ mama sādum ahoṣi yañ ahañ gambhīre¹⁰ puthulaudakakkhandhasamkhāte mahaṇṇave vuyhamānañ tato udadhiṣmā uddharim¹¹ ambañ mama maranañ āvahissatīti maññāmi, mayhañ¹² tañ alabhantaṣsa jīvitañ na-ppavattissatīti, upavasāmi¹³ ti khuppiṇāsi upagato¹⁴ vasāmi¹⁵, rammañ pati nisinnō smīti ramaṇīyañ nadim pati ahañ nisinnō, puthulomāyutā puthū ti ayañ nadī puthulomehi macchehi āyutā, puthū ti vipulā, api nāma me ito sotthi¹⁶ bhavēyyā 'ti adhippāyo, apalāyini¹⁷ ti apalāyivā mama sam- mukhe¹⁸ thite ti devatañ ālapati, apalāpini¹⁹ ti pi pātho, palāparahite²⁰ anavajjasarīre ti attho, kissa vā ti kissa vā kāraṇa idhāgato sīti pucchati, ruppapaṭṭapalimaṭṭhivā²¹ 'ti sutṭhupalimaṭṭhakañcaṇapaṭṭasadiṣā²², vyagghivā 'ti līlāvilāṣena tarunavyagghapotikā viya, devānañ ti channañ²³ kāmāvacaraḍevānañ, yū ca manussalokaṣmin ti yū ca manussaloke, rūpenanvāgatitthiyo²⁴ ti rūpena anvāgata²⁵ itthiyo, natthīti attano sambhāvanāya evam āha, tava rūpasadiṣāya nāma na bhavitabbañ ti hi 'ssa adhippāyo, gandhabbamanussaloke ti mūlagandhādiniṣṣitesu²⁶ gandhabbesu ca manussaloke²⁷ ca, cārupubbaṇṇigīti cārunā pubbaṇṇena varalakkaṇena²⁸ samannāgato, nāmañ ca bandhave cā 'ti attano nāma gottañ ca bandhave ca mayhañ akkhāhīti vadati

Tato²⁷ devatā aṭṭha gāthā abhāsi:

11. Yañ tvañ pati nisinnō si rammañ brāhmaṇa Kosikim sāhañ²⁸ bhusālayā vuttā²⁹ varavārivahoghasā. 11.
12. Nānāḍumagaṇākiṇṇā bahukā³⁰ girikandarā mam' eva pamukhā honti, abhisandanti pāvuso³¹. 12.

¹ Cks cittaḷamathena ² Bā adds paṇa. ³ Ck Bā -da ⁴ Bā adds me. ⁵ Cks sositvānā, Bā sositvā. ⁶ all three MSS. sositvā ⁷ Ck man. ⁸ Bā mama. ⁹ Ck omits yañ. ¹⁰ Bā -ra ¹¹ Bā -ritāñ ¹² Bā mayhe ¹³ Cks upā-. ¹⁴ Cks -miti ¹⁵ Bā sutthi. ¹⁶ Bā samukhañ ¹⁷ so Bā; Bā apalāsinīti Ck apalāyini, Ck apalāyini. ¹⁸ Bā mālayarahite. ¹⁹ Bā rūpapaṭṭaplamāṭhivā, Bā ruppapaṭṭaplamāṭhivā. ²⁰ Cks -sañ. Bā -si, Bā -sī ²¹ Cks cha. ²² Bā -nānvā-. ²³ Cks -ta ²⁴ Bā -khandhā-. ²⁵ Bā -esu. ²⁶ Bā urulak-. ²⁷ Bā add sā. ²⁸ Bā ahañ. ²⁹ Bā vuttā, Bā vuttā. ³⁰ Bā adds na. ³¹ Bā -se.

13. Atho bahū vanato 'dā' nīlavārivahindharā
bahukā nāgavittodā abhisandanti vārinā. 13.
14. Tā ambajambulabujā nipā tālā c' udumbarā²
bahūni phalajātāni āvahanti abhiṇhaso. 14.
- 5 15. Yaṁ kiñci ubhatotīre phalaṁ patati ambuni
asaṁsayam tam sotassa phalaṁ hoti vasānugam. 15.
16. Etad aññāya medhavi puthupañña suṇohi me.
mā rocaya-m-abhisaṅgam paṭisedha janādhīpa. 16.
17. Na vāhaṁ³ vaddhavaṁ maññe yaṁ tvaṁ raṭṭhābhivaddhana
āceyyamāno⁴ rājisi maraṇam abhikamkhasi. 17.
- 10 18. Tassa⁵ jānanti pitaro gandhabbā ca sadevakā
ye cāpi isayo loke saññatattā yasassino,
asaṁsayan te⁶ jānanti vaddhabhūtā⁷ yasassino ti. 18.

Tattha Kosikin ti yaṁ tvaṁ brāhmaṇa rammam Kosikigaṅgam patinī-
15 sinno, bhusālayā vuttthā⁸ ti bhuse⁹ caṇḍasote¹⁰ ālayo yassa vimānassa
tasmiṁ addhivatthā, Gaṇḍaṭṭhakavimānavāsiniṭi attho, varavāri vahoghasā ti
varavārivahena oghena samannāgatā, pamukkhā ti tā vuttappakārā giṇkandarā
maṁ pamukham karonti, ahāni tasmaṁ pāmokkhā homiṭi dasseti, abhisandan-
tīti sandanti pavattanti, tato āgautvā maṁ Kosikigaṅgam pavasantīti attho,
20 vanatodā¹¹ ti na kevalaṁ kandarā va atha kho bahū vanatodā tamhā tamhā
vanamhā¹² udakāni pi bahūni pavasanti¹³, nīlavārivahindharā ti mani-
vannena nīlena vārinā yutte udakakkhandhasamkhāte vahe dhārayantiyo, nāga-
vittodā ti nāgānaṁ vittakarena¹⁴ vanasamkhātena¹⁵ udakena samannāgatā,
vārinā ti evarūpā hi bahunadiyo maṁ vārina va abhisandanti pūrentīti dasseti,
25 tā ti tā nadiyo, āvahantīti etāni ambādīni ākaḍḍhanti, sabbāni hi etāni
upayogatthe paccattavacanāni, atha vā tā ti upayogabahuvacanam. āvahantīti
imāni ambādīni tā nadiyo āgacchanti¹⁶ upagacchintīti attho, evaṁ upagatāni
pana maṁ sotam pavasantīti addhippāyo, sotassā 'ti yaṁ ubhatotīre jāta-
rukkhehi phalaṁ mama ambuni patati sabbaṁ tam mama sotass' eva vasānugam
30 hoti, n' atth' ettha saṁsayo ti, evam ambapakkassa nadīsotena āgamanakāraṇam
kathesi, medhavi puthupañña¹⁷ 'ti ubhayaṁ ālapanam eva, mā rocayā 'ti
evaṁ tanhābhisaṅgam mā rocaya¹⁷, paṭisedhā¹⁸ 'ti paṭisedha¹⁸ naṁ ti rājanam
ovadati, vaddhavan ti paññāvaddhabhāvam paṇḍitabhāvam, raṭṭhābhī-

¹ Bā dhanatodā, Ck^s vanatodā, read vanat' odā or vanato 'dā? ² Bā -talamudum-
parā. ³ Ck cāham. ⁴ Bā adds hutvā. ⁵ C^s tattha. ⁶ Bā adds pi, Ck vi. ⁷
Bā saṇhabhūtā ⁸ Bā vuttthā. ⁹ Ck bhūye, Bā bhūse. ¹⁰ Bā -tena. ¹¹ Ck -jā.
¹² Ck vanamānā. ¹³ Ck titi. ¹⁴ Bā vittakamraṇena, Ck vittikarena. ¹⁵ Bā
dhana-, Ck adds vā. ¹⁶ Bā ākaḍḍhanti. ¹⁷ Bā rocatha. ¹⁸ Bā -dhehi.

vaddhanā 'ti raṭṭhassa abhivaddhana, āceyyamāno ti maṃsalohitehi
 ācīyanto¹ vaḍḍhanto² taruno va hutvā ti attho. rājisīti taṃ ālapati, idaṃ
 vuttaṃ hoti: yaṃ tvam nirāhṛatāya sussamāno taruno va samāno ambalobhena
 maraṇaṃ abhikaṃkhasi na ve ahaṃ tava³ paṇḍitabhāvaṃ maññāmīti, tassā
 'ti yo puggalo tanhāvasiko hoti tassa taṇhāvasikabhāvaṃ, pitaro ti saṃkhā- 5
 gatā brāhmaṇā ca saddhiṃ kāmāvacaradevehi gandhabbā ca vuttapakārā dibba-
 cakkhukā isayo ca asaṃsayāṃ jānanti, anacchariyaṃ c' etaṃ yaṃ te iddhimanto⁴
 jāneyyuhū: asuko nāma tanhāvasiko ti⁵, tesāṃ bhāsamānānaṃ vacanaṃ sutvā ye
 pi tesāṃ vaddhabhūtā⁶ yasassino paricārīkā⁷ te pi jānanti, pāpaṃ⁸ karontassa
 hi raho nāma n' atthīti tāpasassa saṃvegam uppādentī evaṃ āha. 10

Tato tāpaso catasso gāthā abhāsi:

19. Evaṃ viditvā vidū sabbadhammaṃ
 viddhamśanaṃ cavanaṃ⁹ jīvitassa
 na cīyati¹⁰ tassa narassa pāpam
 sace na ceteti vadhāya tassa. 19. 15
20. Isipūgasamaññāte evaṃ loka¹¹ viditā sati¹²
 anariyaparisaṃbhāse pāpakammaṃ jigimsasi¹³. 20.
21. Sace ahaṃ marissāmi tīre te puthusussoṇi
 asaṃsayāṃ asiloko mayi pete¹⁴ āgamiṣṣati. 21.
22. Tasmā hi pāpakaṃ kammaṃ rakkhass' eva sumajjhime 20
 mā taṃ¹⁵ sabbo jano pacchā pakatthāsi¹⁶ mayi mate ti. 22.

Tattha evaṃ viditvā ti yathā ahaṃ silaṃ ca aniccataṃ ca jānāmi evaṃ
 jānitvā thitassa, vidū ti viduno, sabbadhammaṃ ti sabbam sucaritadhammaṃ,
 tividham sucaritaṃ hi idha sabbadhammo ti adhiṇṇetaṃ. viddhamśanaṃ
 ti bhaṅgaṃ, cavanaṃ ti cutiṃ, jīvitassā 'ti āyuno, idaṃ vuttaṃ hoti: evaṃ 25
 viditvā thitassa paṇḍitassa sabbasucaritadhammaṃ jīvitassa ca aniccataṃ jāna-
 tassa evarūpassa narassa pāpam na cīyati na vaḍḍhati, sace naceteti
 vadhāya tassā 'ti¹⁷ saṃkham gatassa parapuggalassa vadhāya na ceteti na
 kappeti, n' eva parapuggalaṃ vadhāya ceteti nāpi parasantakaṃ nāseti¹⁸, ahaṃ
 ca kassaci vadhāya acetetva kevalam ambapakke āsāmi¹⁹ katvā Gaṇigaṃ olokento 30
 nisinnō, tvam²⁰ mayhaṃ kiṃ nāma akusalaṃ passasīti, isipūgasamaññāte

¹ ? Ck Bā ac-, Cs ajīyanto. ² Cks vaṭṭanto. ³ Bā adds idaṃ. ⁴ Ck -te. ⁵ Bās hotīti
 puna. ⁶ Bā pasanhabhūtā. ⁷ Ck -vārakā. ⁸ Bā pāpakammaṃ. ⁹ all three MSS.
 vacanam. ¹⁰ Ck nāciyati, Bā najiyyati. ¹¹ Ck -a. ¹² Bā viditā ti. ¹³ Cks
 jigimsati, Bā jigīsasi. ¹⁴ Bā mate. ¹⁵ Bā tvam. ¹⁶ Cks -katvāsi, Bā pakvat-
 thāsi. ¹⁷ Bā adds tassā. ¹⁸ Cks puggalānaṃ piṣṣa santikaṃ vināseti. ¹⁹ Ck
 āsaṃgam katvā. ²⁰ Bās add olokenti.

ti isigaṇena suṭṭhu aññāte isiṇaṃ sammate¹, evaṃ lokyā ti tvaṃ nāma
pāpavāhanena lokassa hitā ti evaṃ viditvā, satīti² sati³ sobhane uttame
ti ālapanam etam, anariyapaṇisambhāse ti tassa jānanti pitaro ti ādikāya⁴
asundarāya paribhāsāya samannāgate⁵, jigimsasīti⁶ mayi pāpe avijjante pī
5 maṃ⁷ paribhāsanti maramānaṃ⁸ ajjhupekkhanti ca attano⁹ pāpakammaṃ
gavesasi uppādesi, tīre te ti tava tīre, puthusussoṇṇi puthulāya sunda-
rāya soṇiyā samannāgate, pete¹⁰ ti ambapakkam alabhitvā paralokaṃ gate,
mate ti attho, pakatthāsīti¹¹ akkosi garahi nindi, paccakkhāsīti¹² pi pātho.

Taṃ sutvā devadhītā pañca gāthā abhāsi:

- 10 23. Aññātam etaṃ avisayhasāhi,
attānaṃ ambaṃ ca dadāmi te taṃ
yo duccejae kāmaguṇe pahāya
santiṃ ca dhammaṃ ca adhiṭṭhito si. 23.
24. Yo hitvā pubbasamyogaṃ pacchā saṃyojane ṭhito
15 adhammaṃ c' eva carati pāpaṃ c' assa pavaḍḍhati. 24.
25. Ehi, taṃ pāpayissāmi, kāmaṃ¹³ appossuko bhava,
upanayāmi¹⁴ sītasmiṃ, viharāhi anussuko. 25.
26. Taṃ puppharasamattehi vakkaṇgehi arindama,
koṇcā mayūrā diviyā koyatṭhimadhusāliya
20 kūjitā haṃsapūgehi kokil' ettha pabodhare. 26.
27. Amb' ettha vippasūnaggā palālakhalaṣaṇṇibhā
kosumbhasalāḷānīpā pakkatālavilambino ti. 27.

Tattha aññātametan ti garahā te bhavissatīti vadanto ambapakkatthāya
vadasīti etaṃ kāraṇaṃ¹⁵ mayā ñātaṃ. avisayhasāhīti rājāno nāma dussabaṃ
25 sahaṇṭīti¹⁶ tena naṃ ālapanti evaṃ āha, attānaṃ ti taṃ ālingitvā ambavanaṃ
nayanāti attānaṃ ca te dadāmi taṃ ca ambaṃ. kāmaguṇe ti kaṇṇanamāla-
setacchattapaṭimandite vatthukāme, santiṃ ca dhammaṃ cā 'ti dussīlyapasa-
mena¹⁷ santisaṃkhātāṃ silāṃ c' eva sucaritadhammaṃ cā 'ti, adhiṭṭhitoṣīti
yo¹⁸ tvaṃ ime guṇe upagato etesu vā patiṭṭhito sīti attho, pubbasamyogaṃ
30 ti purimabandhanaṃ, pacchāsaṃyojane ti pacchimabandhane, idaṃ vuttāṃ
hoti: ambho tvaṃ tāpasa yo mahantaṃ rajjasirivibhavaṃ¹⁹ pahāya amba.

¹ Bā sammame. ² Bā patīti. ³ Bā pati. ⁴ Bā adds kathā. ⁵ Bā -to. ⁶ Ck
jigimsasīti, Bā jigīsātīti. ⁷ Bā add evaṃ. ⁸ Bā caṇṇamaranāṃ. ⁹ Ck -na,
Bā adds ca. ¹⁰ Bā mate. ¹¹ Ck pakatvā-, Bā pakvatthā-. ¹² Bā pakvatvā-
¹³ Bā komaṃ. ¹⁴ Bā upā-. ¹⁵ Bā adds mahāyana. ¹⁶ Bā sahaṇṭi. ¹⁷ Bā
dussīlavūpasamena. ¹⁸ Ck so. ¹⁹ Ck rajjaṃ.

pakkamatte rasataṇhāya bajjhivā vātātaṇaṃ aganevā naditire sussamāno
 nisīdati so mahāsamuddaṃ taritvā velante saṃsīdanapuggalasadiṣo, yo puggalo
 rasataṇhāvasiko adhammaṃ e' eva carati rasataṇhāvasena kariyamānaṃ pāpaṃ¹ e'
 assa pavaddhatīti, iti sā tāpasam garahantī evam āha, kāmaṃ appossukko
 bhavā 'ti ekamsen' eva ambapakke nirālayo hohi². sītale ambavane etan ti
 evaṃ vadamānā devatā tāpasam ālīngitvā ure nipajjāpetvā ākṣe pakkhantā³,
 tiyojanikaṃ dibbaṃ ambavanaṃ disvā sakūṣasaddaṃ ca sutvā tāpasassa
 āeikkhantī ehi tan⁴ ti⁵ āha, puppharasamattehi⁶ puppharasehi matthehi,
 vakkāṅgehīti vakkāṅgīvehi sakunehi abhināditan ti attho, idāni te sakūṣe
 āeikkhantī koṇcā ti ādim āha, tattha diviyā ti dibbā⁶, koyatṭhimadhusā-
 liyā⁷ ti koyatṭhisakūṇā⁸ ca nāma suvaṇṇasālikasakūṇā⁹ ca ete dibbasakūṇā
 ettha vasantīti dasseti, kūjītā haṃsapūgehi¹⁰ haṃsagaṇehi upakūjītā¹⁰
 virāvasaṃghatitā¹¹, kokilettha pabodhare ti ettha ambavane kokilā
 vassantiyo attānaṃ pabodhenti nāpenti, ambetthā ti ambā ettha, vippa-
 sūnaggā ti phalabhārena uddhumātasākhaggā¹², palālakkhalasannibhā ti
 pupphasannicayena sālipalālakkhalasadiṣā¹³, pakkatālavilambinoti pakkatāla-
 phalavilambino¹⁴, evarūpā rukkhā ca ettha atthīti ambavanaṃ vanneti

Vaṇṇayitvā ca pana tāpasam tattha otaretvā „imasmiṃ
 ambavane ambāni khādanto attano taṇhaṃ pūrehīti“ vatvā
 pakkāmi. Tāpaso ambāni khādītva taṇhaṃ pūretvā vissamitvā
 ambavane vicaranto taṃ petam dukkhaṃ anubhontaṃ disvā
 kiñci vattum nāsakkhi, suriye pan' atthamite¹⁵ taṃ nātaka-
 parivāritaṃ dibbasampattiṃ anubhavamānaṃ disvā tisso
 gāthā abhāsi:

28. Mālī tiriṭi kāyūri aṅgadī candanussado
 rattim tvam paricāresi divā vedesi vedanaṃ. 28. 25
 29. Soḷas' itthisahassāni yā te 'mā¹⁶ paricārīkā,
 evaṃ mahānubhāvo si abbhuto lomahaṃsano. 29.
 30. Kim kammaṃ akarī pubbe pāpaṃ attadukkhāvaḥaṃ
 yaṃ karitvā manussesu piṭṭhimamsāni khādasīti. 30. 30

Tattha māliṭi dibbamāladhara, tiriṭiṭi dibbavethanadhara¹⁷, kāyūrīti
 dibbābharanapatimandito, aṅgadīti dibbaṅgadasamannāgato, candanussado

¹ Bā kayiramānaṃ-. ² Bā hotīti. ³ Ck -ti, Bā -ti. ⁴ Ck etan, Bā tan. ⁵ Bā
 adda evam. ⁶ Ck divya. ⁷ Cks kosatṭhi-, Bā kopathi-. ⁸ Cks kos- ⁹ Bā
 -sāliya-. ¹⁰ Cks pak-. ¹¹ Ck -saṃghāṭika, Bā saṃghāṭitā. ¹² Bā onamita
 sā-. ¹³ Bā omits khala. ¹⁴ Ck omits phala. ¹⁵ Bā aṭaṅgamite, Bā atthagamite.
¹⁶ Ck yāmāte ¹⁷ Ck -vedhana-, Bā -vettana-.

ti dibbacandanavilitto, paricāresīti indriyāni dibbavisāyesu cāresi¹, divā ti divā pana mahādukkhaṃ anubhosi, yā te mā ti yā te ima, abbhuto ti manussaloke abhūtapubbo, lomahaṃsano ti ye taṃ passanti tesāṃ lomāni haṃsanti, pubbe ti purimabhāve, attaduḥkhāvahan ti attano dukkhāvahan,
 5 manussesū 'ti yaṃ² manussaloke katvā idāni attano piṭṭhimaṃsāni khāda-
 sīti pucchati

Peto taṃ sañjānitvā „tumhe maṃ na³ sañjānātha, ahaṃ
 pana tumhākaṃ purohito ahosiṃ, idam me rattiṃ sukhānu-
 bhavanam tumhe nissāya katassa upaḍḍhuposathassa nissan-
 10 dena laddhaṃ, divā dukkhānubhavanam pana mayā katapā-
 pass' eva nissando⁴, ahaṃ hi tumhehi vinicchaye ṭhapito
 kūṭaṭṭam karitvā lañcaṃ gahetvā parapitṭhimaṃsiko hutvā
 tassa divā katassa kammaṃ nissandena idam dukkhaṃ anu-
 bhavāmīti“ vatvā gāthadvayam āha:

- 15 31. Ajjhenāni patiggaṃsā kāmesu gathito⁵ ahaṃ,
 acarim dīgham addhānam paresam ahitāy' ahaṃ. 31.
 32. Yo piṭṭhimaṃsiyo⁶ hoti evaṃ ukkacca khādāti
 yathāham ajja khādāmi piṭṭhimaṃsāni attano ti. 32.

Tattha ajjhenānīti vede, patiggaṃsā 'ti patiggahetvā adbhūtvā, acarim
 20 ti patipajjī, ahitāyahan ti⁷ attanāsanāya ahaṃ, yo piṭṭhimaṃsiko ti yo
 puggalo paresam piṭṭhimaṃsakhādako pisuno hoti, ukkacca 'ti ukkantitvā⁸.

Idāni ca pana vatvā tāpasam pucchi: „tumhe katham
 idhāgatā“ ti. Tāpaso sabbam vitthārena kathesi. „Idāni pana
 bhante idh' eva vasissatha gamissathā“ 'ti. „Na vasissāmi,
 25 assamapadam yeva gamissāmīti“. Peto „sādhu bhante, ahaṃ
 vo⁹ nibaddham ambapakkena upaṭṭhahissāmīti“ vatvā attano
 ānubhāvena assamapade yeva otāretvā „anukkaṇṭhantā idh'
 eva vasathā“ 'ti patiññam gahetvā gato¹⁰. Tato paṭṭhāya
 nibaddham ambapakkena upaṭṭhahi. Tāpaso taṃ paribhuñjanto
 30 kaṣiṇaparikkammaṃ jhānābhīññam¹¹ nibbattetvā Brahmalo-
 parāyano ahosi.

¹ B^d vicā- ² B^d omits yaṃ. ³ C^k maṃ nana, B^d ma na. ⁴ B^d -ena. ⁵ B^d
 giddhito. ⁶ B^d -iko. ⁷ B^d adds ahitāya. ⁸ B^d ukkantitvā ⁹ B^d te. ¹⁰ C^k
 omits gato. ¹¹ B^d -ā

S. upāsakānaṃ i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne keci sotāpannā ahesuṃ, keci sakadāgāmino, keci anāgāmino: „Tadā devatā¹ Uppala-vaṇṇā ahoṣi, tāpaso aham evā² ‘ti. Kimchanda-jātakaṃ.

2. Kumbhajātaka.

Ko pāturāsīti. Idam S. J. v. Visākhāya saḥāyikā surā- 5
pāyikā³ pañcasatā itthiyo ā. k. Sāvatthiyaṃ kira surācchaṇe ghutthe⁴
tā pañcasatā itthiyo sāmikānaṃ chaṇakīlāvasāne tikkhassuram paṭi-
yādetvā⁵ „chaṇaṃ kilissāmā⁶ ‘ti sabbāpi Visākhāya santikaṃ gantvā
„saḥāyike chaṇaṃ kilissāmā⁷ ‘ti vatvā⁸ „ayaṃ surācchaṇo, ahaṃ
suram na pivissāmi⁹“ vutte „tumhe Sammāsambuddhassa dānaṃ 10
detha, mayam chaṇaṃ karissāmā¹⁰ ‘ti āhaṃsu. „Sādhū¹¹ ‘ti sam-
paṭicchitvā tā¹² uyyojetvā S-ram nīmantāpetvā mahādānaṃ datvā
bahum¹³ gandhamālaṃ ādāya sāyaṇhasamaye dhammakathaṃ sotum tāhi
parivāritā¹⁴ Jetavanaṃ agamāsi. Tā paṇ¹⁵ itthiyo suram¹⁶ pivanamā¹⁷
va¹⁸ tāya saddhiṃ gantvā dvārakoṭṭhake ṭhatvāpi¹⁹ suram pivitvā va 15
tāya saddhiṃ Satthu santikaṃ agamaṃsu. Visākhā S-ram vanditvā
ekamantaṃ nisīdi. itarāsu ekaccā Satthu santike yeva naccimsu
ekaccā gāyimsu ekaccā hatthakukkucapādakukkucāni²⁰ ekaccā
kalahaṃ akaṃsu. S. tāsaṃ saṃvegaṃ²¹ jananatthāya²² bhamukalo-
mato raṃsim²³ vissajjesi, andhakāratimisā²⁴ ahoṣi. Tā bhītā²⁵ ahesuṃ 20
maraṇabhayaṭṭhitā, tena tāsaṃ surā jīri²⁶. S. nisinnapallāṃke
antarāhito²⁷ Sinerumuddhani ṭhatvā uppalomato raṃsim vissajjesi,
candasahassuggamanam²⁸ viya ahoṣi. S. tattha ṭhito va tāsaṃ saṃ-
vegajananatthāya

Ko nu hāso kim ānando niccaṃ pajjalite sati. (Dhp. p. 146.) 25

andhakārena onaddhā padīpaṃ na gavessathā²⁹ ‘ti
imaṃ gātham āha. Gāthāpariyosāne tā pañcasatāpi sotāpatti-phale
paṭiṭṭhahiṃsu. S. āgantvā gandhakuṭicchāyāya Buddhāsane nisīdi.
Atha naṃ Visākhā vanditvā „bhante idam hirottappabhedanaṃ surā-
pānaṃ nāma kadā³⁰ uppannaṃ³¹ ti pucchā. So tassā āciṃkhanto a. ā.: 30

¹ Bā devadhītā. ² Bā surāpitā. ³ Bā saṃghuthe. ⁴ Bā paṭi-. ⁵ Bā gatvā. ⁶ Cā tam. ⁷ Cā -u. ⁸ Bā -vutā. ⁹ Cā -ram. ¹⁰ Cā pivamānā, Cā pivamānā corr. to pivamānā, Bā pivanamānā. ¹¹ Bā ca. ¹² Bā omits pi. ¹³ Cā -ccā-pāda-, Bā -ccāpādakukkucā. ¹⁴ Cā -ga, Bā savega. ¹⁵ Bā janatthāya. ¹⁶ all three MSS. -i. ¹⁷ Bā -ssā. ¹⁸ Cā Bā bhi-. Cā si- corr. to bhi-. ¹⁹ Bā jiri. ²⁰ Bā -hino. ²¹ Bā candasuriyasahassa-. ²² Bā adds kāle.

A. B. Br. r. k. eko Kāsiratṭhavāsī¹ Suro nāma vanacarako
 bhaṇḍapariyesanattḥāya Himavantam agamāsi. Tatth' eko
 rukkho uggantvā porisamatte ṭhāne tidhākappo ahosi, tassa
 tiṇṇam kappānam antare surācāṭippamaṇo² āvāto ahosi, so
 5 deve vassante udakena pūri³. Tam parivāretvā haritaki⁴
 āmalakī maricagaccho ca ahosi, tesam pakkāni phalāni⁵
 chijjivā⁶ patanti. Tassāvidūre sayañjāto⁷ va⁸ sāli. Tato
 suvā⁹ sālisīsāni āharitvā¹⁰ tasmim rukke nisīditvā khādanti,
 tesam khādamānānam patito¹¹ sāli pi taṇḍulāpi tattha patanti,
 10 iti tam¹² udakam suriyātapena¹³ paccamānam¹⁴ salohita-
 vannaṃ¹⁵ ahosi. Nidāghasamaye pipāsita sakunagaṇā¹⁶ tam
 pivitvā mattā¹⁷ patitvā¹⁸ rukkhāmūle thokam niddāyivā
 vikūjamānā¹⁹ pakkamanti, rukkhasunakhamakkaṭṭādisu pi es'
 eva nayo. Vanacarako tam disvā „sace idam visam bhaveyya
 15 ime mareyyuṃ²⁰, ime pana thokam niddāyivā yathāsukham
 gacchanti²¹, na idam²² visam“ ti²³ sayam pivitvā matto hutvā
 maṃsam²⁴ khādītukāmo ahosi, tato aggim katvā²⁵ rukkhāmūle
 patite²⁶ tittirakukkuṭṭādayo²⁷ māretvā maṃsam aṅgāresu pacitvā
 ekena hatthena naccanto ekena maṃsam²⁸ khādanto ekāha-
 20 dvīham tatth' eva ahosi. Tato pana avidūre eko Varuṇo
 nāma tāpaso vasati. Vanacarako aññadāpi²⁹ tassa santikam
 gacchati. Ath' assa etad ahosi: „idam pānam³⁰ tāpasena
 saddhim pivissāmīti“ so ekam velunālikam³¹ pūretvā pakka-
 maṃsena saddhim haritvā³² paṇṇasālam gantvā „bhante imam

¹ so all three MSS. -i ² B^d sucāṭi-. ³ B^d pūrito. ⁴ B^d harittaki. ⁵ C^k vanṭā. ⁶ B^d add tattha. ⁷ B^d sayam jāta ⁸ B^d omits va. ⁹ B^d suvakā. ¹⁰ B^d haritvā. ¹¹ C^k -tāya, B^d patita. ¹² C^k tā, omitting iti. ¹³ B^d -yasanta-pena. ¹⁴ B^s -na ¹⁵ C^k sasalo-, B^d lo-, B^s rasamlo-. ¹⁶ B^d -gaṇāgantvā. ¹⁷ B^d adds upari, B^s uparisākhā. ¹⁸ C^k patipatitvā. ¹⁹ C^s viku-, B^d vikuṇca-. ²⁰ B^d mā-. ²¹ B^s kījivā utthāya pakkaman ti in the place of y. g. ²² B^d yidam. ²³ B^d adds tato thokam gahetvā. ²⁴ B^d maṃsādi, B^s maṃsāni. ²⁵ B^d adds nippajji, B^s pajjalitvā. ²⁶ B^d patita. ²⁷ C^k tittura-, B^d titthira-. ²⁸ B^d omits ma-. ²⁹ B^d aññe divase ³⁰ C^k pana. C^s pana corr. to pānam, B^d pipānam. ³¹ C^k -nalakam, C^s -nālikam corr to -nalakam ³² B^d gahetvā

pānam¹ pivathā² 'ti vatvā ubho pi māmsam khādantā pivimsu. Iti Surena ca Varuṇena ca diṭṭhattā tassa pānassa „surā“ ti ca „vāruṇīti“³ ca nāmaṃ jātaṃ. Te ubho pi „atth⁴ eso⁵ upāyo“ ti veḷunāliyo pūretvā kācenādāya⁶ paccantana-garaṃ gantvā „pānāgārikā“⁷ nāma āgatā⁸ ti rañño ārocāpesum. 5 Rājā pakkosāpesi. te tassa pānaṃ upanesum, rājā dve tayo vāre pivitvā majji. tassa taṃ⁹ ekāhadvīhamattam eva ahosi. Atha ne „aññaṃ pi atthīti“¹⁰ pucchi, „atthi devā“ 'ti. „kuhin“ ti, „Himavante devā“ 'ti, „tena hi ānethā“ 'ti. Te gantvā¹¹ ekadvevāre¹² ānetvā „nibaddham“¹³ gantum na sakkhissāmā¹⁴ 'ti 10 sambhāre sallakkhetvā tassa rukkhassa tacam ādim katvā sabbasambhāre¹⁵ parikkhipitvā¹⁶ nagare suraṃ karimsu. Nāgarā suraṃ pivitvā pamādam āpannā duggatā ahesum, nagaraṃ suññaṃ viya ahosi. Te pānāgārikā¹⁷ tato palāyitvā Bārāṇasim gantvā „pānāgārikā“¹⁸ āgatā¹⁹ ti rañño ārocāpesum. Rājā 15 pakkosāpetvā paribbayaṃ adāsi, tatthāpi suraṃ akaṃsu, tam pi nagaraṃ tath' eva vinassi. Tato palāyitvā Sāketam²⁰ Sāke-tato Sāvattthim agamaṃsu²¹. Tadā Sāvattthiyaṃ Sabbamitto nāma rājā ahosi²², so tesam saṃgahaṃ katvā „kena vo attho“ ti pucchitvā „sambhāramūlena c' eva sālipiṭṭhena“²³ 20 pañcaḥ' eva ca²⁴ cāṭisatehīti²⁵ vutte sabbaṃ dāpesi. Te pañcasu cāṭisatesu suraṃ saṇṭhāpetvā²⁶ cāṭirakkhanatthāya²⁷ eke-kāya cāṭiyā santike ekekaṃ bilālam²⁸ bandhimsu, te²⁹ paccitvā³⁰ uttaranakāle³¹ cāṭikucchisu paggharantaṃ suraṃ pivitvā mattā niddāyimsu³², mūsikā āgantvā tesam³³ kaṇṇanāsikadāṭhikanam- 25 guṭṭhe khāditvā agamimsu³⁴. „Bilālā“³⁵ suraṃ pivitvā matā³⁶

¹ C^s naṃ, C^s naṃ corr. to pānam. ² B^d varuṇo ti. ³ B^d eko. ⁴ B^d kāye. ⁵ B^d pānāgārikā. ⁶ B^d omits taṃ. ⁷ B^d atthinatthīti. ⁸ C^s āg-. ⁹ B^d ekadvevāraṃ. ¹⁰ B^d nibaddham. ¹¹ B^d -raṃ. ¹² B^d pakkhi-. ¹³ B^d pānākā-guṇā. ¹⁴ C^k -ke, C^s -ko, B^d pānākārikā, B^s pānākārikā. ¹⁵ C^k -ta, B^d omits sāketam. ¹⁶ B^d āg-. ¹⁷ B^d hoti. ¹⁸ B^d add ca. ¹⁹ C^k pañcameva, omitting ca, C^s pañcameva ca, B^d pañcahi, omitting eva ca. ²⁰ C^s B^d santha-, B^d add mūsikā bhayena. ²¹ B^d -na-. ²² C^k bilā-, C^s bilā corr. to bilā-, B^d bilāram. ²³ B^d bilārā te. ²⁴ C^k pañḍitvā, B^d pacitvā, B^s muñcitvā. ²⁵ B^d uttarāna-, B^s uttānakāye. ²⁶ B^d nicāṭiyam. ²⁷ B^d ne- ²⁸ āg. ²⁹ B^d rājā bilārā.

ti āyuttakapurisā rañño ārocesuṃ. Rājā „visakārakā ete bhavissantīti“ dvinnam pi janānam sīsāni chindāpesi, te „suram detha¹, madhuraṃ detha²“ ‘ti vadentā³ va marimsu⁴. Rājā te mārāpetvā „cāṭṭiyo bhindathā“ ‘ti ānāpesi. Bilālāpi⁵ surāya jinnāya utṭhahitvā kīlantā vicarimsu. Te disvā rañño ārocesuṃ⁶. Rājā „sace visam assa ete mareyyuṃ, madhuren⁷ eva⁸ bhavitabbaṃ, pivissāma⁹ nan“ ti nagaraṃ alaṃkārapetvā⁹ rājaṅgaṇe maṇḍapaṃ kāretvā¹⁰ alaṃkatamaṇḍape samussita-setacchatte¹¹ rājapallaṃke nisīditvā amaccagaṇaparivuto suraṃ pātuṃ ārabhi. Tadā Sakko devarājā „ke nu kho mātu-paṭṭhānādisu appamattā tīpi sucaritādīni pūrentīti“ lokaṃ volokento¹² taṃ rājānaṃ suraṃ pātuṃ nisinnaṃ disvā „sac¹³ āyaṃ suraṃ pivissati sakala-Jambudīpo nassissati, yathā na pivati¹³ tathā naṃ karissāmīti“ ekaṃ surāpuṇṇaṃ kumbhaṃ 15 hatthatale ṭhapetvā brāhmaṇavesenāgantvā rañño sammukhaṭṭhāne ākāse ṭhatvā „imaṃ kumbhaṃ kiṇatha imaṃ kumbhaṃ kiṇathā“ ‘ti āha. Sabbamittarājā taṃ tathā vadantaṃ ākāse ṭhitaṃ disvā „kuto nu kho brāhmaṇo āgacchatīti“ tena saddhiṃ sallapanto¹⁴ tisso gāthā abhāsi:

- 20 1. Ko pātur āsī tidivā nabhamhi
obhāsayaṃ saṃvarim candimā va,
gattehi te rasmiyo niccharanti
sateratā¹⁵ vijju-r-iv¹⁶ antalikkhe. 33.
- 25 2. So chinnavātaṃ¹⁶ kamasī aghamhi¹⁷,
vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasī ca,
iddhī nu te vatthukatā¹⁸ subhāvitā
anaddhagūṇāṃ api¹⁹ devatānaṃ. 34.
3. Vehāsayaṃ saṃkammāgama²⁰ tiṭṭhasi
‘kumbhaṃ kiṇathā’ ‘ti yam etam atthaṃ

¹ Bds deva. ² Bds devā. ³ Bā viravantā. ⁴ Bā mā-. ⁵ Bā bilār-. ⁶ Bā -cāpesuṃ. ⁷ Cks -renekena. ⁸ Bā -mi. ⁹ Bā -karetvā. ¹⁰ Bā kārāpetvā. ¹¹ Bā omits seta. ¹² Bā olo-. ¹³ Bds pivissati. ¹⁴ Bā -pento. ¹⁵ Bds -ri-. ¹⁶ Ck jinnā-, Bā channa-. ¹⁷ Bā agghasmi. ¹⁸ Ck -thā. ¹⁹ Bā andhagṇṇamasi. ²⁰ Ck saṃtamamāg-, Cs saṃkamamāg-, Bds saṃgamamāg-.

ko vā tuvaṃ¹ kissa vatāya² kumbho
akkhāhi me brāhmaṇa etam atthan ti. 35.

Tattha ko pāturāsīti kuto pātubhūto kuto āgato sīti attho, tidivā nabhamhīti kiṃ Tāvatiṃsabbhavanā āgantvā idha nabhamhi ākāse pākato jāto sīti pucchati, samvarin ti rattiṃ, sateratā³ ti evaṃnāmikā⁴, so ti so tvaṃ, 5 chinnavātan ti valāhako pi tāva vātena kamati, tassa pana so pi vāto n' atthi, ten' evaṃ āha, kamasīti pavattasi. aghamhīti⁵ appatighe ākāse, vatthukatā⁶ ti vatthu viya patiṭṭhā viya katā, anaddhagūṇānāpi⁷ devatānan ti yā va padasā addhānaṃ agamanena⁸ anaddhagūṇaṃ⁹ devānaṃ¹⁰ iddhi yā api¹¹ tava subhūvitā ti pucchati, vehāsayaṃ saṃkammāgammā¹² 'ti 10 ākāse pavattapadaṃvīthāraṃ¹³ paticca missāya ca¹⁴ tiṭṭhasi¹⁵. imassa ko vā tuvaṃ¹⁶ ti iminā sambandho, evaṃ tiṭṭhamāno ko vā¹⁷ tvaṃ ti attho, yaṃ etamatthan ti yaṃ¹⁸ etam¹⁹ vadasi imissa²⁰ kissa vatāyaṃ ti iminā sambandho. yaṃ etam kumbham kiṇāthā 'ti vadasi²¹ kissa vā te yaṃ kumbho ti attho 15

Tato Sakko „tena hi suṇāhīti“ vatvā surāya dose dassento āha:

4. Na sappikumbho na pi telakumbho
na phānitassa na madhussa kumbho,
kumbhassa vajjāni anappakāni, 23
dose bahū kumbhagate²² suṇātha. 36.
5. Gaḷeyya yaṃ²³ pītvā²⁴ pate papātāṃ
sobbhaṃ guhaṃ candaniyoligallaṃ²⁵
bahum pi bhuñjeyya abhojaneyyaṃ
tassā puṇṇaṃ kumbham imaṃ kiṇātha. 37. 25
6. Yaṃ²⁶ pītvā²⁷ cittasmi²⁸ anesamāno
āhindaṭi go-r-iva bhakkhasārī²⁹

¹ Cks tvaṃ, Bā tuvā. ² Ck tāya, Cs catāya, Bā vatāyaṃ. ³ Bds -ri-. ⁴ so Cks; Bā -mako. ⁵ Bā agghasmi. ⁶ Ck -thā. ⁷ Cks -bhūnāmapi, Bā anantaḡaṇamasi. ⁸ Bā yā padisā andhāna andhāgamanena, Bā addhāgamanena. ⁹ Ck anandabhūnaṃ, Cs anaddhabhūnaṃ corr to anaddhagūṇaṃ, Bā anandhagūṇaṃ ¹⁰ Ck devāna, Bā devatānaṃ ¹¹ read: sā api? Bā iddha va yā asi. ¹² Cks saṃkamamāgammā, Bds saṃgammamāgammā. ¹³ Bds pavattampa-. ¹⁴ Bā omits ca. ¹⁵ Bā -sīti. ¹⁶ Cks tvaṃ. ¹⁷ Bds nāma. ¹⁸ Bs param ¹⁹ Bā evaṃ. ²⁰ Bā imassa. ²¹ Bā -ti. ²² Bā -ghaṭe. ²³ Ck galeyyam, omitting yaṃ, Bā galeyyaṃ, omitting yaṃ. ²⁴ Bds pīvitvā. ²⁵ Cks -nioli-. ²⁶ Cks yaṃ. ²⁷ Bā pīvitvā, Bs ve pīvitvā. ²⁸ Cks -smini. ²⁹ Cks -sāvī.

- anāthamāno¹ upagāti² naccati³
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 38.
7. Yaṃ ve⁴ pivitvā acelo va naggo
careyya gāme visikhantarāni
5 sammūlharitto ativelasāyī⁵
tassā puṇṇaṃ kumbhaṃ imaṃ kiṇātha. 39.
8. Yaṃ⁶ pītvā⁷ utthāya pavedhamāno
sīsaṃ ca bāhaṃ⁸ ca pacālayanto
so naccatī dārukaṭallako va etc. 40.
- 10 9. Yaṃ ve⁴ pivitvā aggidaddhā sayanti
atho sigālehi pi⁹ khāditāse
bandhaṃ vadhāṃ bhogajāniṃ c' upenti etc. 41.
10. Yaṃ⁶ pītvā¹⁰ bhāseyya abhāsaneyyaṃ
sabhāyaṃ āsīno¹¹ apetaavattho
15 sammakkhito vantaḡato vyasanno etc. 42.
11. Yaṃ⁶ pītvā¹² ukkaṭṭho āvilakkho¹³
mam' eva sabbā puthavīti¹⁴ maññe
na me samo cāturanto pi rājā etc. 43.
12. Mānātimānā¹⁵ kalahāni¹⁶ pesuṇāni¹⁷
20 dubbaṇṇiniṃ naggayiniṃ palāyiniṃ
corāna¹⁸ dhuttānaṃ gatī nīketo etc. 44.
13. Iddhāni phītāni kulāni assu
anekasāhassadhanāni¹⁹ loke
ucchinnadāyajjakatān' imāya etc. 45.
- 25 14. Dhaññam dhanam rajatam jātarūpaṃ
khettaṃ gavaṃ yattha vināsayanti
ucchedanī vittavataṃ²⁰ kulānaṃ etc. 46.

¹ Bā adds va. ² Bā -gāyati. ³ Bā adds ca. ⁴ Cks yañce. ⁵ Cks -sāsi. ⁶ Cks
yam. ⁷ Bā pivitvā, Bs ve pivitvā. ⁸ Bā bāhū. ⁹ Cks -lepihi, Bā atho pisiṅgalehi.
¹⁰ Bā yaṃ ve pivitvā. ¹¹ Cks āsi-, Bā abhāsamāsino. ¹² Bā ve pivitvā, adding
bhāseyya. ¹³ Bā ava-. ¹⁴ Bā patha-. ¹⁵ Bā mānātimāno. ¹⁶ Cks kalahā. ¹⁷
Bā paresuni, Bs pesuni. ¹⁸ all three MSS. -naṃ. ¹⁹ Ck -sasāhassahananāni,
Cs -sāhassagananāni, Bā -sahassāni dhanāni, Bs -sāhassadhanāni. ²⁰ Bā
vattatāni.

15. Yañ ce pītvā¹ dittarūpo va² poso
akkosati pitarāṃ mātarañ ca
sassum pi³ gaṇheyya atho pi suṇhaṃ etc. 47.
16. Yañ ce pītvā¹ dittarūpā va nārī
akkosati sasuraṃ sāmikañ ca
dāsam pi gaṇhe paricārakam pi etc. 48. 5
17. Yañ ce pītvāna⁴ haneyya poso
dhamme t̥hitaṃ samaṇaṃ⁵ brāhmaṇaṃ vā
gacche apāyam pi⁶ tattonidānaṃ etc. 49.
18. Yañ ce pītvā⁴ duccaritaṃ caranti
kāyena vācāya ca cetasā ca
nirayaṃ vajanti⁷ duccaritaṃ caritvā etc. 50. 10
19. Yaṃ yācamānā⁸ na labhanti pubbe
bahuṃ hiraññam pi pariccajantā
so taṃ pivitvā alikaṃ bhaṇāti etc. 51. 15
20. Yaṃ pivitvā⁹ pesane pesiyanto¹⁰
accāyike karaṇiyamhi jāto¹¹
attham pi so na-ppajānāti vutto etc. 52.
21. Hirīmanāpi ahirīkabhāvaṃ
pātumkaronti¹² madirāya¹³ mattā,
dhīrāpi santā bahukaṃ bhaṇanti etc. 53. 20
22. Yañ ce¹⁴ pītvā¹⁵ ekathūpā¹⁶ sayanti
anāsakā¹⁷ thaṇḍiladukkhaseyyā¹⁸
dubbaṇṇiyaṃ āyasakkañ¹⁹ c' upenti etc. 54.
23. Yañ ce pītvā²⁰ pattakkhandhā [sayanti]
gāvo kūṭahatā-r-iva²¹ 25

¹ Bđ yaṃ ve pivitvā. ² Bđ ca. ³ Bđ sassurampi. ⁴ Bđ yaṃ ve pivitvā. ⁵ Ck^s -ṇa. ⁶ Bđ -yamhi. ⁷ so all three MSS. ⁸ Ck^s yā yācamānā, C^s yā yācamānā, Bđ yaṃ yoca-. ⁹ so Bđ; Ck^s yampītvā. ¹⁰ Ck^s posi-. Bđ pisi-, B^s pesa-. ¹¹ Bđ^s -te. ¹² Ck^s pātuk-. ¹³ Bđ^s madanāya. ¹⁴ Bđ yaṃ ve. ¹⁵ all three MSS. pivitvā. ¹⁶ Bđ -thupā. ¹⁷ B^s -sanā. ¹⁸ Ck^s -yya, Bđ -yyaṃ. ¹⁹ Ck^s -kkā, Bđ ayyasayyaṃ. ²⁰ Bđ yaṃ ve pivitvā. ²¹ Bđ -tāriva.

na hi vāruṇiyā vego¹
narena susaho-r-iva². 55.

24. Yaṁ manussā vivajjenti³
sappam̐ ghoravisam̐⁴ iva⁵
5 taṁ loke visasamānam̐
ko naro pātum arahati. 56.
25. Yaṁ ce pivitvā⁶ Andhakaveṇhuputtā⁷
samuddatīre paricārayantā
upakkamum̐ musalehi⁸ aññamaññaṁ etc. 57.

- 10 26. Yaṁ ce pītivā⁶ pubbadevā pamattā
tidivā cutā sassatiyā samāyā
taṁ tādisaṁ majjam imam̐ niratthakam̐
jānam̐ mahārāja katham̐ pipeyya⁹. 58.
27. Na imasmi kumbhasmim̐¹⁰ dadhi vā madhum̐ vā
15 evam̐ abhiññāya kiṇāhi rāja,
evam̐ hi mam̐kumbhagatā mayā tē,
akkhātārūpaṁ tava Sabbamittā 'ti. 59.

Tattha vajjānīti ādīnavā, gaḷeyyā 'ti gacchanto pade pade pari-
vaṭṭeyya¹¹, yaṁ pītivā¹² pate ti yaṁ pivitvā pateyya, sobbhan ti āvātam̐,
20 candaniyoligallan ti candanikaṇ¹³ ca oligallaṇ¹⁴ ca, abhojaneyyan ti
bhuñjitum̐ ayuttam̐, anesamāno ti anissaro, gorivā 'ti goṇo viya, bhakkha-
sārīti¹⁵ purānakasaṭakhādako¹⁶, yathā so tattha tattha bhakkham̐¹⁷ sampari-
yesanto āhiṇḍatī¹⁸ evam̐ āhiṇḍatīti attho, anāthamāno ti nīravassayo anātho
viya, upagāyātīti aññaṁ gāyantum̐ disvā upagantvā va¹⁹ gāyati, acelo vā 'ti
25 acelako viya, visikhantarānīti antaravīthiyā, ativelasāyīti²⁰ aticiram̐²¹
pi niddam̐ okkameyya, ativelacārīti pi pāṭho, ativelacārī hutvā careyyā 'ti attho,
dārukaṭallako vā 'ti dārumayayantarūpakam̐ viya, bhogajānīñcupentīti
bhogajānīñ ca upenti pānātipātādīni katvā daṇḍapilitā dhanajānīñ ca aññaṇ
c' eva²² vadhabandhādīdukkham̐ pāpuṇantīti attho, vantagato ti attano²³

¹ B^s sam̐vego ² B^s narakesussābhoriva. ³ B^d -jjanti. ⁴ B^d ghoram̐vi-. ⁵ C^k
civa, C^s nīva, B^d -visamiva. ⁶ B^d yaṁ ve pītivā. ⁷ C^s -kāveṇnu-, C^k -ka-
veṇnu-, B^d -kāveṇha-. ⁸ so all three MSS. for musale or -leh'? ⁹ B^d pive-.
¹⁰ B^d na himasmi kumbham̐, C^k na imasmim̐-, read n' imasmi kumbhe. ¹¹
B^d paripateyya. ¹² C^k pivitvā, B^d pītivā. ¹³ B^d -yañ. ¹⁴ C^k oli-. ¹⁵ C^k
-sāvīti. ¹⁶ C^k surākasaṭe-. ¹⁷ B^d -ā. ¹⁸ B^d omits āh-. ¹⁹ B^d omits va. ²⁰
C^k -sāsīti. ²¹ B^d atirekataram. ²² C^k aññaṁ. ²³ C^k -nā.

vantasmim gato, vyasanno¹ ti vyasanāpanno, visanno² ti pi pātho, tasmim vante csanno³ ti attho, ukkaṭṭho ti ayaṃ mahāyodhako⁴ mayā sadiso atthiti evaṃ ukkaṃsagato hutvā, āvilakkho ti rattakkho, sabbā paṭhavīti sabbā paṭhavi, sabbā puthavīti pi pātho, cāturato ti catusamuddantāya⁵ paṭhaviyā⁶ issaro, mānātimānā ti mānakārikā, sesapadesu pi es' eva nayo, gaṭīti nipphatti⁷, niketo ti nivāso, tassā punṇan ti yā evarūpā tassā punṇam⁸ yattha vināsayantīti yaṃ nissāya yattha patitthitā evaṃ bahum pi dhañṇādisāpateyyam⁹ nāsenti kapaṇā¹⁰ honti, iddhānīti samiddhāni¹¹, phitānīti vatthālāṃkārabhaṇḍehi¹² pupphitāni, ucchinna-dāyajjakatānīti ucchinna-dāyajjāni niddhanāni katāni¹³, dittarūpo ti gabbitarūpo¹⁴, gaṇheyyā 'ti bhariyasaññāya¹⁵ kilesavasena hatthena gaṇheyya, dāsampi gaṇhe ti attano dāsam pi kilesavasena sāmiko me ti gaṇheyya, pivitvānā ti pivitvā, duc-caritam caritvā ti evam tīhi dvārehi dasavidham pi akusalaṃ katvā, yaṃ yācamānā ti yaṃ purisaṃ pubbe suraṃ apivantaṃ, bahuṃ hiraññaṃ paricca-jantāpi musāvādaṃ karohīti yācamānā na labhanti, pītvā¹⁶ ti pivitvā ṭhito nappajānāti vutto ti ken' atthena¹⁷ gatosīti vutto sāsanaṃ duggahitattā¹⁸ taṃ¹⁹ atthaṃ²⁰ na jānāti, hirimaṇapīti hiriyaṭṭacittāpi, ekathūpā²¹ ti sūkarapaṭakā viya hīṇjacehi²² saddhim ekarāsi hutvā, anāsakā ti nirābhārā²³, thaṇḍiladukkhaṇḍeyyan ti bhūmiyaṃ dukkhaseyyaṃ sayanti, āyasakkaṃ²⁴ ti garahaṃ, pattakkhandhā ti patitakkhandhā, kūṭahatā²⁵ ti gīvāya bad-dhena kūṭena hatā²⁶ gāvo viya²⁷, yathā tā²⁸ tināṃ akkhāntiyo pāṇiyaṃ apivantiyo sayanti tathā sayantīti²⁹ attho, ghoravisammivā³⁰ 'ti ghoravisaṃ viya, visasaṃmānaṃ ti visasadisāṃ, Andhakaveṇḍhuputtā³¹ ti dasabāṭika-rājāno, upakkamun ti pahariṃsu, pubbaḍevā ti Asurā, tidiyā ti Tāvatiṃsadevalokā³², sassatiyā ti sassatā³³ dīghāyukabhāvena³⁴ nīccasammatā³⁵ devalokā³⁶ ti attho, samāyā ti saddhim asuraṃyāhi³⁷, jānaṃ ti evaṃ nī-ratthakaṃ etaṃ³⁸ ti jānanto tumbhādiso paṇḍitapuriso kathaṃ pīpeyya³⁹, kumbhagatā mayā⁴⁰ ti kumbhagataṃ mayi⁴¹ ayaṃ eva vā pātho, akkhātā-rūpan ti sabhāvato akkhātāṃ.

Taṃ sutvā rājā surāya ādinavaṃ ṇatvā⁴² tuṭṭho Sakkassa 30
thutim karonto dve gāthā abhāsi:

¹ Cks vyaccannā. ² Bā viphaṇno, Ck visatto. ³ Cks osanto. ⁴ Bds -yodhako. ⁵ Ck -tā, Bā cāturasamuddantā. ⁶ Ck sabbapa-. ⁷ Ck Bds nibbatti. ⁸ yā evarūpā tassā punṇam wanting in Cks. ⁹ Cks yaṃñādi-. ¹⁰ all three MSS. -nā. ¹¹ Cks -ddhā. ¹² Bā -kāraṇapabbhaṇḍehi. ¹³ Cks repeat katāni. ¹⁴ Bā dippata-, Bs dappita-. ¹⁵ Bā -yyā-. ¹⁶ Bā pivitvā vā. ¹⁷ Bā tenatthenā. ¹⁸ Ck -tthā. ¹⁹ Cks nam. ²⁰ Ck omits atthaṃ. ²¹ Cks -thupo, Bā -thupā. ²² Bā -ena. ²³ Cks nira-bhārā. ²⁴ Bk -saṇṇan. ²⁵ Ck ku-, Bā kūṭahatā. ²⁶ Bā haṭā. ²⁷ Bā omits viya. ²⁸ Bā omits tā. ²⁹ Bā omits tathā - - ti. ³⁰ Bā -visamivā. ³¹ Ck -vennu-, Ck -veṇhu-, Bā -veṇḍu-. ³² Cks -ke. ³³ Lā -ti. ³⁴ Bā -kābhāvena. ³⁵ Ck tiḍasamattā? Bā nīccasamatā. ³⁶ Cks -ko. ³⁷ Cks -yābhi. ³⁸ Cks patan. ³⁹ Bā pive-. ⁴⁰ Bā mayā. ⁴¹ Bā -gatā mayā. ⁴² Cks add disvā.

28. Na me pitā vā athavāpi mātā
etādisā yādisako tuvaṃ si,
hitānukampī paramatthakāmo
so 'ham karissaṃ vacanaṃ tav' ajja. 60.

5 29. Dadāmi te gāmavarāni pañca
dāsīsataṃ satta gavaṃ satāni
ājaññayutte ca rathe dasā ime,
ācariyo hosi mam' atthakāmo ti. 61.

Tattha gāmavarānīti brāhmaṇa ācariyassa nāma ācariyabhāgo icchī-
10 tabbo saṃvacchare sataṣaṣṣatṭhānake tuyhaṃ pañca gāme dadāmi ti vadati,
dasā ime ti dasa¹ ime purato tthe kañcanavicittarathe² dassento evaṃ āha.

Taṃ sutvā Sakko devadattabhāvaṃ dassetvā attānaṃ
jānāpento ākāse tthatvā dve gāthā abhāsi:

30. Tav' eva dāsīsataṃ atthu rāja³,
15 gāmā ca gāvo ca tav' eva hontu,
ājaññayuttā ca rathā tav' eva,
Sakko 'ham asmī tidasānaṃ indo. 62.
31. Mamsodanaṃ sappipāyāsaṃ bhuñja,
khādassu⁴ ce⁵ tvaṃ madhunā apūpe⁶,
20 evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato janinda
anindito saggam upehi tṭhānaṃ ti. 63.

Tattha evaṃ tuvaṃ⁷ dhammarato ti evaṃ tvaṃ nānaggarasasu-
bhojanaṃ bhuñjanto surāpānavirato tīni duccharitāni pahāya tividhasucarita-
dhamme⁸ rato hutvā kenaci anindito saggatṭhānaṃ⁹ upehiti¹⁰.

25 Iti Sakko tassa ovādaṃ datvā saggatṭhānaṃ eva gato.
So pi suraṃ apivtvā surābhājanāni bhindāpetvā sīlaṃ samā-
dāya dānaṃ datvā saggaparāyano ahosi. Jambudīpe pi anukka-
mena surāpānaṃ vepullappattaṃ jātaṃ.

S. i. d. ā. j. s.: „Tadā rājā Anando ahosi, Sakko aham evā“ 'ti.
30 Kumbhajātakaṃ.

¹ Bḍ ime dasa. ² Bḍ -tte rathe. ³ Cks rājā. ⁴ Cks -dassa. ⁵ so all three MSS. for ca? ⁶ Bḍ sapūve. ⁷ Cks tvaṃ. ⁸ Bḍ -mma. ⁹ Cks -nā ¹⁰ C^s -hīti, Bḍ upeti.

3. Jayaddisajātaka.

Cirassam¹ vata me ti. Idam S. J. v. mātīposaka-
bhikkhum² ā. k. Paccuppannavatthum Sāmajātake vatthusadisam.
Tadā pana S. „porāṇakapaṇḍitā kañcanamālaṃ setacchattam pahāya
mātāpitaro posesun“ ti vatvā a. ā.:

5

Atīte³ Kampillaratthe Uttarapañcālanagare Pañcālo
nāma rājā ahosi. Tassa aggamahesi gabbhaṃ paṭilabbhivā
puttaṃ vijāyi. Tassā purimabhāve ekā sapattikā⁴ kujjhitvā
„tuyhaṃ jātāṃ pajaṃ khādituṃ samatthā bhavissāmīti“⁵ pat-
thanāṃ thapetvā yakkhinī ahosi. Sā tadā okāsaṃ labhivā 10
tassā passantiyā va⁶ taṃ allamaṃsapesivaṇṇaṃ kumārakaṃ⁷
gahetvā murumurā⁸ ti khāditvā pakkāmi. Punavāre⁹ pi tath’
eva akāsi. Tatiyavāre pana tassā sūtigharaṃ pavitṭhakāle
gehaṃ parivāretvā gālhaṃ¹⁰ ārakkaṃ akāmsu. Vijātadvase
yakkhinī āgantvā puna dārakaṃ gahesi¹¹. Devī „yakkhinīti“ 15
mahāsaddam akāsi. Āvudhahatthā purisā āgantvā deviyā
dinnasaññāya¹² yakkhinīṃ anubandhiṃsu. Sā khādituṃ okā-
saṃ alabbhantī palāyivā udakaniddhamanaṃ pāvisi. Dārako
mātusaññāya¹³ tassā thanaṃ¹⁴ mukhena gaṇhi, sā puttasiṇhaṃ
uppādetvā susānaṃ gantvā dārakaṃ pāsāṇalene¹⁵ katvā¹⁶ paṭi- 20
jaggi. Ath’ assa anukkamena vaḍḍhamānassa ‘manussamaṃ-
saṃ āharitvā adāsi, ubho pi manussamaṃsaṃ khāditvā vasiṃsu.
Dārako attano manussabhāvaṃ na jānāti, „yakkhinīputto
'smīti“ saññāya¹⁷ attabhāvaṃ jahitvā antaradhāyituṃ na
sakkoti. Ath’ assa sā antaradhānatthāya ekaṃ mūlaṃ adāsi. 25
So mūlānubhāvena antaradhāyivā¹⁸ manussamaṃsaṃ khādanto
vicarati. Yakkhinī Vessavaṇamahārājassa veyyāvaccatthāya
gatā¹⁹ tatth’ eva kalam akāsi. Devī pi catutthe²⁰ vāre aññaṃ

3. Cfr. Cariyāp. p. 90. ¹ Ck -ssa. ² Bđ mātū-. ³ Bđ adds kira. ⁴ Bđ omits
kā. ⁵ B⁸ bhavēyyanti. ⁶ Bđ ga. ⁷ Bđ -raṃ. ⁸ Bđ murumurā, C⁸ murū
corr to murumurā. ⁹ Bđ dutiyavāre. ¹⁰ Bđ dalhaṃ. ¹¹ Bđ agga-. ¹² Bđ
dinnāya sa-, Ck diyādinnasaññāya ¹³ Bđ mātā ti saññāya. ¹⁴ Bđ thaññāṃ. ¹⁵
Bđ -lene. ¹⁶ Bđ kapetvā, B⁸ thapetvā. ¹⁷ Ck asaṃññāya. ¹⁸ Bđ -yi. ¹⁹ B⁸
gantvā ²⁰ Bđ -a.

puttaṃ vijāyi, so yakkhiniyā matattā¹ ārogo² ahosi³, tassa paccāmittaṃ yakkhimiṃ jinitvā jātattā Jayaddisakumāro ti⁴ nāmaṃ akaṃsu⁵. So vayappatto sabbasippe⁶ nipphattiṃ patvā chattaṃ ussāpetvā rajjaṃ⁷ anusāsi. Tadā Bo. tassa
 5 aggamahesiyā kucchismiṃ⁸ nibbatti, Alīnasattukumāro i⁹ ssa nāmaṃ karimsu. So vayappatto uggahitasabbasippo uparājā ahosi. So pi⁹ yakkhinīputto aparabhāge pamādena taṃ mūlaṃ nāsetvā antaradhāyitum asakkonto dissamānarūpo va susāne manussamaṃsaṃ khādati. Manussā taṃ disvā bhīta
 10 āgantvā rañño upakkosimsu¹⁰ „deva eko yakkho dissamāna- rūpo¹¹ susāne manussamaṃsaṃ khādati, so anukkamena na- garaṃ pavisitvā manusse māretvā khādissati, taṃ gāhāpetum¹² vaṭṭatīti“. Rājā „sādhū“ ti paṭisunītvā „gaṇhatha¹³ nan“ ti āṇāpesi. Balakāyo gantvā susānaṃ parivāretvā atthāsi.
 15 Yakkhinīputto naggo uggarūpo¹⁴ maraṇabhayabhīto viravanto manussānaṃ antaram¹⁵ pakkhandi. Manussā „yakkho“ ti maraṇabhayabhītā dvidhā bhijjimsu. So pi tato palāyitvā araṇṇaṃ pāvisi, na puna manussapathaṃ āgañchi¹⁶. So ekaṃ mahāvattaniāvaṃ¹⁷ nissāya maggapaṭipannesu manussesu
 20 ekekaṃ gahetvā araṇṇaṃ pavisitvā māretvā khādanto ekasmiṃ nigrodharukkhamūle vāsaṃ kappesi. Ath' eko satthavāha- brāhmaṇo aṭavipālānaṃ sahaṃsaṃ datvā pañcahi sakaṭasatehi taṃ maggaṃ paṭipajji. Manussayakkho viravanto pakkhandi. Bhīta manussā ure nipajjimsu. So brāhmaṇaṃ gahetvā palā-
 25 yanto khāpunā¹⁸ viddho aṭavipālesu anubandhantesu brāhmaṇaṃ chaḍḍetvā¹⁹ gantvā attano vasanarukkhamūle nipajji. Tassa tattha nipannassa sattame divase Jayaddisarājā migavaṃ²⁰ āṇāpetvā nagarā nikkhami. Taṃ²¹ nagarā nikkhantamattam

¹ Bā mutattā, B² vuttattā. ² Bā a-. ³ Bā -sīti. ⁴ Bā tissa. ⁵ Bā karimsu.
⁶ Bā -āni. ⁷ Bā -am. ⁸ Bā -imhi. ⁹ Bā omits pi. ¹⁰ Bā ārocesi. ¹¹ C² -rūpena. ¹² Bā ga-. ¹³ Bā -hā-. ¹⁴ Bā ubbhiggatarū-, B² uggata-. ¹⁵ Bā -re. ¹⁶ C² āgañji, Bā āgacchi. ¹⁷ C² -viyaṃ, Bā -vi, B² mahāaṭaviṃ. ¹⁸ Bā add pāde. ¹⁹ C² ja-, Bā chatte-. ²⁰ Bā add vadhāya. ²¹ C² naṃ.

eva¹ Takkasila-vāsi² Nando nāma mātiposakabrāhmaṇo³ catasso
 satārahā gāthā ādāya āgantvā⁴ addasa. Rājā nivattitvā
 „suṇissāmīti“ tassa nivāsagehaṃ⁵ dāpetvā nigavaṃ gantvā
 „yassa passena⁶ migo palāyati tass’ eva⁷ gīvā“ ti āha. Ath’
 eko pasadamigo utṭhahitvā rañño abhimukhaṃ gantvā palāyi. 5
 Amaccā parihāsaṃ karimsu. Rājā khaggaṃ gahetvā taṃ
 anubandhitvā tiyojanamatthake patvā⁸ khaggena paharitvā dve
 khaṇḍāni kāce katvā⁹ āgacchanto manussayakkhassa nisin-
 naṭṭhānaṃ¹⁰ patvā dabbatiṇesu nisīditvā thokaṃ vissamitvā
 gantuṃ ārabhi. Atha naṃ so utṭhāya „tiṭṭha kuhiṃ gacchasi, 10
 bhakkho me sī¹¹“ ti¹² hatthe gahetvā paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

1. Cirassaṃ vata me¹³ udapādi ajja
 bhakkho mahā sattamibhattakāle¹⁴,
 kuto si ko vāsi tad imgha brūhi,
 ācikkha jātīm vidito¹⁵ yathāsīti. 64.

15

Tattha bhakkho mahā ti mahābhakkho, sattamibhattakāle¹⁴ ti
 pāṭipadato paṭṭhāya nirābhāssa sattamiyaṃ bhattakāle, kuto sīti kuto āgato si.

Rājā yakkhaṃ disvā bhīto ūrukkhambhaṃ¹⁶ patvā¹⁷ palā-
 yitum nāsakkhi, dhitim pana paccupaṭṭhāpetvā dutiyaṃ
 gātham āha:

20

2. Pañcālarājā migavaṃ pavuttho¹⁸
 Jayaddiso nāma yadi-ssuto te
 carāmi kacchāni¹⁹ vanāni cāhaṃ,
 pasadaṃ²⁰ imaṃ khāda, mam ajja muñcā ’ti. 65.

Tattha migavaṃ pavuttho¹⁸ ti migavadhatthāya²¹ raṭṭhā nikkhanto, 25
 kacchānīti¹⁹ pabbatassā ’ti²².

¹ Bā nikkantameva. ² all three MSS. -i. ³ Bā mātu-. ⁴ Bā adds taṃ. ⁵
 Bā nivesana-. ⁶ Ck passeva. ⁷ Cks add so. ⁸ Bā gantvā. ⁹ Bā kājenaādāya,
 Bā kājenādāya. ¹⁰ Bā nipatna-. ¹¹ Bā si me ¹² Cks omit ti. ¹³ so all
 three MSS. for cirassa ve me? ¹⁴ Bā -me-. ¹⁵ Ck vidhito, Bā viditvā. ¹⁶
 Ck ūrukamhaṃ, Bā urukammaṃ. ¹⁷ Bā katvā. ¹⁸ Bā pavittho. ¹⁹ Bā ga-.
²⁰ Cks visa-. ²¹ Bā migavādhaya. ²² Bā pappatapassāni, adding pasadanti
 sarabhamigaṃ.

Taṃ sutvā yakkho tatiyaṃ gātham āha:

2. Sen' eva tvaṃ paṇasī' sassamāno²,
mam' esa bhakkho pasad' āyaṃ³ vadesi,
taṃ khādiyānaṃ⁴ pasadaṃ dighaññaṃ⁵

5 khādissam⁶ pacchā, na vilāpakālo⁷ ti. 66.

Tattha senevā 'ti mama santaken' eva, paṇasīti⁸ voharasi⁹ attānaṃ
vikkiṇasi, sassamāno¹⁰ ti bimsamāno¹¹, taṃ khādiyānaṃ¹² ti taṃ paṭha-
maṃ¹³ khāditvā, pasadan ti pasadamigaṃ, dighaññaṃ¹⁴ ti ghasitukāmo
'smi¹⁴. khādissam⁶ ti tasmā etaṃ pacchā khādissāmi, na vilāpakālo ti
10 mā vilāpi¹⁵ nāyaṃ vilāpakālo ti vadati.

Taṃ sutvā rājā Nandabrāhmaṇaṃ saritvā catuttham
gātham āha:

4. Na c' atthi makkho mama nikkayena
gantvāna paccāgamanāya¹⁶ paṇhe¹⁷

15 taṃ saṃgaram¹⁸ brāhmaṇassa-ppadāya¹⁹
saccānurakkhī punar āvajjissan ti. 67.

Tattha na catthīti na²⁰ ce mayham nikkayena vinimayena²¹ makkho
atthi, gantvānā ti evaṃ sante ajja imaṃ migam²² khāditvā mama nagaram
gantvā paṇhe²³ ti²⁴ page²⁵ yeva sve tava pātārāsakāle paccāgamanatthāya¹⁶
20 paṭiññaṃ ganhā 'ti adhippāyo, taṃ saṃgaram¹⁸ ti mayā dhanam te dassamīti
brāhmaṇassa saṃgaro¹⁸ kato, taṃ tassa datva imaṃ mayā vuttam saccam
anurakkhanto aham puna āgamissāmīti²⁶ attho

Taṃ sutvā yakkho pañcamam gātham āha:

5. Kiṃ kammajātaṃ anutappatī taṃ²⁷

25 pattaṃ samīpaṃ maraṇassa rāja²⁸,
ācikkha me taṃ, api sakkunemu
anujānitum āgamanāya paṇhe¹⁷ ti. 68.

¹ Bā palassi. ² Ck sasmāno. ³ Bā sayamāno ⁴ Ck pasadayam, Bā pasadoyam, read pasado, omitting yaṃ? ⁵ Bā -na. ⁶ Bā ji-; C. tator jighacchaṃ? ⁷ Bā -disaṃ. ⁸ Bā -le. ⁹ Bā palāsiti. ¹⁰ Ck Bā -hā-. ¹¹ Ck ssamāno, Bā sayamāno. ¹² Bā vihisayamāno. ¹³ Bā -nā. ¹⁴ Bā pasadamamsaṃ. ¹⁵ Bā si. ¹⁶ Ck vilapa, Bā lapi. ¹⁷ Bā pacchā-. ¹⁸ Ck paṇhe. ¹⁹ Bā saṅka-. ²⁰ Bā -passasampadāya. ²¹ Bā sa. ²² Bā pi na vi in the place of vi-. ²³ Bā migamaṃsaṃ. ²⁴ Ck paṇhe, Ck paṇhe. ²⁵ Ck su, Ck omits ti. ²⁶ Bā padose. ²⁷ Bā punāga-. ²⁸ Bā rājā. ²⁹ Ck Bā rājā.

Tattha kammameva kammajātāṃ, anutappatīti¹ anutappati, pattaṃ
ti upagataṃ, api sakkunemū 'ti api nāma taṃ tava sokakāraṇaṃ sutvā pāto
va āgamanāya taṃ anujānitum sakuṇeyyāma 'ti attho.

Rājā taṃ kāraṇaṃ kathento chaṭṭhaṃ gātham āha:

6. Katā mayā² brāhmaṇassa dhanāsā³,
taṃ saṃgaram⁴ paṭimokkham⁵ na muttam,
taṃ saṃgaram⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁶
saccānurakkhī punar āvajissan⁷ ti. 69.

Tattha patimokkham na muttan ti catasso satārāḥ gāthā sutvā
dhanan te dassāmīti paṭiññāya mayā attanī patimuñcitvā ṭhapitaṃ na pana
muttam dhanassa adinnatā. 10

Taṃ sutvā yakkho sattamaṃ gātham āha:

7. Yā te katā brāhmaṇassa dhanāsā⁸
taṃ saṃgaram⁴ paṭimokkham⁹ na muttam,
taṃ saṃgaram⁴ brāhmaṇassa-ppadāya⁶
saccānurakkhī punar āvajassū¹⁰ 'ti. 70.

Tattha punarāvajassū¹¹ 'ti puna āgacchassu¹².

Evaṃ cā pana vatvā rājānaṃ vissajjesi. So tena vissaṭ-
ṭho „tvam mā cintaya¹³, ahaṃ pāto va āgamiṣṣāmīti“ vatvā
magganimittāni sallakkhanto attano balakāyaṃ upagantvā²⁰
balaparivuto nagaram pavisitvā Nandabrāhmaṇaṃ pakkosā-
petvā mahārahe āsane nisīdāpetvā tā gāthā sutvā cattāri
sahassāni datvā yānaṃ āropetvā „imaṃ Takkaṣilaṃ eva
nethā“ 'ti manusse pesetvā¹⁴ brāhmaṇaṃ uyyojetvā¹⁵ dutiyadivase
paṭigantukāmo hutvā puttaṃ āmantetvā anusāsī. 25

Tam atthaṃ dīpento S. dve gāthā abhāsi:

8. Mutto ca so purisādassa¹⁶ haṭṭhā
gantvā sakāṃ mandiraṃ kāmakāmī

¹ Bā tappatīti. ² Bā mahā. ³ Ck^s -sa, read: -nassa-ddhanāsā? ⁴ Bā saṅka-.

⁵ Bā paṭi-. ⁶ Bā -nassasampadāya. ⁷ Ck^s -jissun. ⁸ Ck^s -sa. ⁹ Bā -mukkarā.

¹⁰ C^s -jissu, Ck^s āvapussu, Bā āvajassu. ¹¹ Ck^s -jassu, Bā punarājavassu. ¹²

Ck^s āgacchessuṃ. ¹³ Bā^s -yi. ¹⁴ Ck^s datvā. ¹⁵ Ck^s uyyedetvā, C^s uyyodetvā,

Bā uyotvā. ¹⁶ Ck^s purisodassa.

taṃ saṃgaram¹ brāhmaṇassa-ppadāya²
āmantayī puttāṃ Alīnasattum³: 71.

9. Ajj' eva rajjāṃ abhisecayassu,
dhammaṃ cara⁴ sesu⁵ paresu cāpi,
5 adhammakāro te māhu raṭṭhe,
gacchāṃ' ahaṃ porisādassa ṇatte⁶ ti. 72.

Tattha Alīnasattun⁷ ti evaṃnāmakāṃ kumārakāṃ⁸ Pāliyaṃ⁹ pana
Adinasattun¹⁰ ti likhitāṃ, ajjeva rajjan ti putta rajjāṃ te dammi tvaṃ ajj'
eva muddhani abhisekaṃ abhisecayassu¹¹, ṇatte¹² ti ty-ante¹³ santike ti attho.

- 10 Taṃ sutvā kumāro dasamaṃ gātham āha:
10. Kiṃ kamma kubbaṃ tava deva pāde
nārādhayim, tad icchāmi sotum
yam ajja rajjāṃhi udassaye¹⁴ tvaṃ¹⁵,
rajjāṃ pi n' iccheyyaṃ¹⁶ tayā vinā ahan ti. 73.

- 15 Tattha kubban ti karonto, yamajjā 'ti yena anārāddhanena¹⁷ kammena
ajja maṃ rajjāṃhi tvaṃ udassaye ussayāpesi¹⁸ tam me ācikkha, ahaṃ hi¹⁹
tayā vinā rajjāṃ pi na icchāmi ti attho:

Taṃ sutvā rājā anantaram gātham āha:

11. Na kammanā²⁰ vā²¹ vacasā va²² tāta
20 aparādh' ito²³ 'haṃ tuyhaṃ²⁴ sarāmi,
sandhiṃ ca²⁵ katvā purisādakena
saccānurakkhī pun' ahaṃ²⁶ gamissan ti. 74.

- 25 Tattha aparādhito²³ ti aparāddhaṃ²³ ito, tuyhan ti²⁷ tava santakaṃ²⁸,
idaṃ vuttaṃ hoti: tāta ahaṃ ito tava kammato vā vacanato vā kiñci²⁹ mama
appiyaṃ aparāddhaṃ²² na sarāmi ti, sandhiṃ ca katvā tī maṃ pana mi-

¹ Bḍ saṅka-. ² Bḍ -ṇassa sampadāya ³ Bḍ alinasuttāṃ. ⁴ Bḍ care. ⁵ Bḍ sesa. ⁶ Cḥ ṇatetta, Bḍ ṇante, Bḥ dassu sante. ⁷ Bḍ alinua-. ⁸ Bḍ -raṃ. ⁹ Cḥ pāliyaṃ, Cḥ pāliyaṃ. ¹⁰ Cḥ ādīnasattan, Bḍ arindasattun, Bḥ adinna-sattun. ¹¹ Cḥ abhiseka abhisekaṇa, Cḥ abhisekaṃ abhisekaṇcayāṃ, Bḍ abhisekaṃ abhisecassu, Bḥ abhiseceyyum. ¹² Bḍ ṇante, Bḥ sante. ¹³ Cḥ ṇante, Cḥ omits ti tyante. ¹⁴ Bḥ udi-. ¹⁵ Cḥ tvaṃ, Cḥ tvā ¹⁶ Cḥ na iccheyya. ¹⁷ Cḥ -dhane, Bḍ -dhanāṃ. ¹⁸ Bḍ ussayāpesi, Cḥ assasāpesi ¹⁹ Bḍ ahaṃhi. ²⁰ Bḍ -unā. ²¹ vā wanting in all three MSS. ²² Bḍ ca. ²³ Cḥ ava-. ²⁴ Bḍ yantuviyaṃ in the place of haṃ tuyhaṃ. ²⁵ Bḍ saddhiṃca ²⁶ Cḥ punāhaṃ, Bḍ punarā. ²⁷ Bḍ hantuviyanti in the place of tuyhanti. ²⁸ Bḍ -ti-. ²⁹ Bḍ adds tava santikaṃ

gavaṃ¹ gataṃ eko yakkho khādissamīti gaṇhi athāhaṃ brāhmaṇassa dhamma-kathaṃ sutvā tassa sakkāraṃ katvā svē tava pātarāsakāle āgamiṣsamīti tena purisādakena sandhiṃ² katvā āgato tasmā taṃ saccaṃ anurakkhanto puna tattha gamiṣsamīti³ tvaṃ rajjaṃ kārehīti vadati.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha :

5

12. Ahaṃ gamiṣsamī, idh' eva hohi,
n' atthi tato jīvato vippamokkha,
sace tuvaṃ⁴ gacchasi yeva rāja
aham pi gacchāmi, ubho na homā 'ti. 75.

Tattha idheva 'ti tvaṃ idh' eva hohi, tato ti tassa santikā jīvantassa 10
mokkha nāma n' atthi, ubho ti evaṃ sante⁵ ubho pi na bhaviṣṣāma.

Taṃ sutvā rājā gātham āha :

13. Addhā hi tāta satān' esa⁶ dhammo,
maraṇā ca me dukkhataṃ tad assa⁷
kammāsapādo taṃ yadā pacitvā
pasayha⁸ khāde hitarukkhasūle⁹ ti. 76.

15

Tass' attho: addhā¹⁰ esa tāta satānaṃ paṇḍitānaṃ dhammo sabhāvo yuttaṃ tvaṃ vadasi¹¹, api ca kho pana mayhaṃ maraṇato p' etaṃ¹² dukkha-taraṃ assa yadā taṃ so kammāsapādo hitarukkhasūle¹³ ti tikkhaṇarukkhasūle¹⁴ hitvā¹⁵ pacitvā¹⁶ pasayha balakkārena khādeyya 'ti.

20

Taṃ sutvā kumāro gātham āha :

14. Pāṇena te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
mā tvaṃ agā porisādassa ñante¹⁷,
evaṃ ca¹⁸ te pāṇam ahaṃ nimissaṃ,
tasmā mataṃ jīvitassa vaṇṇemīti. 77.

25

Tattha nimissan ti ahaṃ idh' eva tava pāṇena mama pāṇaṃ parivattessaṃ¹⁹, tasmā ti yasmā²⁰ etaṃ pāṇaṃ tava pāṇenāhaṃ nimissaṃ tasmā²¹

¹ Bā -vadhāṃvānaṃ. ² Ck saddhiṃ, Bā saddhiṃ saccaṃ. ³ Bā -ssāmi. ⁴ Cks tvaṃ. ⁵ Cks omit ubho ti evaṃ sante. ⁶ Cks sutanesa. ⁷ Bā tavassa. ⁸ Bā paseyha. ⁹ so Ck; Cs hirutakkha-, Bā bhidārukkha-, Bā tidārukkha-. ¹⁰ Bā add ekamsena. ¹¹ Bā -desi. ¹² Bā metaṃ. ¹³ Cs hitarukkhamūle, Bā bhidārukkhamūle. ¹⁴ Ck tinarukkha-, Bā tikkhaṇesukkhharukkhasūle. ¹⁵ Bā bhitvā. ¹⁶ Bā omits pa-. ¹⁷ Bā ñante. ¹⁸ Bā etaṃca. ¹⁹ Bā -eyyaṃ. ²⁰ Ck yatasmā, Bā omits ti yasmā. ²¹ Cks omit tasmā.

tava jīvitass atthāya mama maraṇaṃ¹ vānnemi, maraṇam eva vāremi²
icchāmīti attho.

Taṃ sutvā rājā puttassa balaṃ³ jānanto „sādhu tāta,
gacchā 'ti sampañcchi. So mātāpitāro vanditvā nagarā
5 nikkhami.

Tam atthaṃ pakāśento S. upadḍhagātham āha:

15^a. Tato have⁴ dhitimā rājaputto
vandittha⁵ mātuc ca pituc ca pāde ti.

Tattha pāde ti pāde vanditvā nikkhanto ti attho

10 Ath' assa mātāpitāro pi bhaginī pi bhariyāpi amacca-
janāpi⁶ saddhim yeva⁷ nikkhamimsu. So nagarā nikkhamitvā
pitarāṃ maggaṃ pucchitvā suṭṭhu vavatthapetvā⁸ sesānaṃ
ovādaṃ datvā asambhūto kesarasiho viya maggaṃ āruya
yakkhāvāsaṃ⁹ pāyāsi. Taṃ gacchantāṃ disvā mātā saka-
15 bhāvena saṇṭhātum¹⁰ asakkontī paṭhaviyaṃ papatī¹¹. Pitā
bāhā paggayha mahantena saddena kandati.

Tam pi atthaṃ pakāśento S.

15^b. Dukkhiṇi 'ssa mātā nipatī¹² pathavyā,
pit' assa paggayha bhujāni kandatīti 78.

20 upadḍhagāthaṃ vatvā tassa pitarā payuttaṃ āsiṃsaṃ¹³ mātibhagi-
nibhariyāhi¹⁴ kataṃ¹⁵ saccakiriyaṃ pakāśento aparāpi catasso
gāthā abhāsi:

16. Taṃ gacchataṃ¹⁶ tāva¹⁷ pitā viditvā
parammukho vandati pañjali so:

25 Somo ca rājā Varuṇo ca rājā
Pajāpatī candimā sūriyo ca¹⁸ —
eteḥi gutto purisādakambā
anuññāto¹⁹ sotthi paccehi²⁰ tāta. 79.

¹ Bā mataṇ. ² Bā omits maraṇameva vāremi. ³ Bā phalaṇ. ⁴ Cks bha-.
⁵ Cks -tva, Bā -tvā. ⁶ Bā -parijānāpi. ⁷ Bā nēva. ⁸ Ck Bā -tta-, Cs -tvā- corr.
to -ttha-? ⁹ Bā yakkha-. ¹⁰ Bā sandhāretum. ¹¹ Bā pati. ¹² Cks -tā, Bā -ti.
¹³ Cks -sa, Bā tāsīsavādaṃ, Bā āsiṃsavāda. ¹⁴ Bā mātā-, Cs -yāya, Ck mati-
yāya. ¹⁵ Ck katā, Cs katā corr. to kataṃ. ¹⁶ Cks -ti. ¹⁷ Cks teva. ¹⁸ Cks
va. ¹⁹ so all three MSS. ²⁰ Bā muñcehi.

17. Yaṃ Daṇḍakāraṇṇagatassa¹ mātā
Rāmass' akā² sotthānaṃ sugattā³
tan te⁴ ahaṃ sotthānaṃ karomi,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto⁵ sotthi paccehi⁶ putta⁷. 80. 5
18. Āvī raho pi manopadosaṃ
nāhaṃ sare jātum Ālīnasatte⁸,
etena saccena sarantu devā.
anuññāto⁹ sotthi paccehi¹⁰ bhātā¹¹. 81. 5
19. Yasmā ca me anadhimano¹² si¹³ sāmi
na cāpi me manasā appiyo si,
etena saccena sarantu devā,
anuññāto sotthi paccehi¹⁴ sāmīti. 82. 10

Tattha parammukho ti ayam me putto parammukho gacchatīti taṃ
viditvā¹⁵, pañjalīti tasmiṃ kāle sirasi añjaliṃ thapetvā vandati devatā na- 15
massati, purisāḍakamhā 'ti purisāḍakassa santikā tena anuññāto sotthiṇā
paccehi¹⁶, Rāmassakā¹⁷ ti Rāmassa akāsi, eko kira Bārāṇasivāsi¹⁸ Rāmo
nāma mātīposako¹⁹ mātāpitāro patijagganto vohārathāya gato Daṇḍakiraṇṇo
vijite Kumbhavatinagaraṃ gantvā navavidhena vassena sakalaratthe vināsiya-
māne mātāpitunnāṃ²⁰ guṇaṃ sari, atha naṃ mātupatthānadharmassa²¹ balena²² 20
devatā sotthiṇā ānāyitvā mātu adamsu, taṃ kāraṇaṃ sutivasena²³ āharitvā evaṃ
āha, sotthānaṃ ti sotthibhāvaṃ²⁴ pana kiñcāpi devatā karimsu mātupatthānaṃ
nissāya nibbattatā pana mātā akāsiṃ vuttaṃ, taṃ te²⁵ ahaṃ ti ahaṃ pi te
tath' eva sotthānaṃ²⁶ karomi, maṃ nissāya tath' eva²⁷ sotthibhāvo hotū 'ti
attho, atha vā karomīti icchāmi, etena saccena²⁸ 'ti sace devatāhi tassa 25
sotthiṇā ānūtabhāvo sacco etena saccena mātāpitunnāṃ²⁹ sarantu devā, Rāmaṃ
viya taṃ pi ānetvā mama dassentū 'ti attho, anuññāto ti porisādena gacchā
'ti anuññāto devatānaṃ ānubhāvena sotthiṃ²⁹ patiāgaccha puttā 'ti vadati,
jātum ālīnasatte³⁰ ti jātu³¹ Ālīnasatte³² mama bhātike ahaṃ sammukhā
vā parammukhā vā manopadosaṃ na sarāmi, na mayā tamhi manopadoso kata- 30
pubbo pi³¹, evaṃ assa kaniṭṭhā saccam akāsi, yasmā ca me anadhimano

¹ Bā -kīraṇṇo-. ² Bā akosi, Bā akāsi. ³ Bā sugutto, Bā suguttā. ⁴ Bā bhante.

⁵ so all three MSS. ⁶ Bā muñcehi ⁷ Ck puttāṃ. ⁸ Ck jāmadīna, Bā jātum-

ālīnasatte. ⁹ Bā -āto. ¹⁰ Bā muccehi, Ck pañcehi. ¹¹ Ck hoti. ¹² Bā -māno.

¹³ Bā pi. ¹⁴ Bā mañceti. ¹⁵ Bā adds mātāpitāro vanditvā gacchatīti iti etaṃ

taṃ purāṃmukkhā gacchantāṃ puttāṃ disvā in the place of taṃ viditvā. ¹⁶

Bā muñcehi. ¹⁷ Bā -kāsīti. ¹⁸ so all three MSS. ¹⁹ Bā mātu-. ²⁰ Bā -tu.

²¹ Bā -kammassa ²² Bā phalena. ²³ Bā suta-. ²⁴ Bā add taṃ. ²⁵ Bā bhan-

te. ²⁶ Bā taneva sotthiṇaṃ. ²⁷ Bā tattheva. ²⁸ Bā mamapiputtāṃ. ²⁹ all

three MSS. -i. ³⁰ Ck jātumādīna-, Bā jātumandalisatte. ³¹ Bā add ekamsena.

³² Ck ādī-, Bā ā indasatte, Bā ālīna-. ³³ Bā ti.

s i sāmīti mama sāmī Alinasattu¹ yasmā tvaṃ adhimāno² maṃ³ adbhavitvā⁴
atikkamitvā aññaṃ manena na patthesi⁵, na cāpi me manasā appiyo sīti
mayham pi ca⁶ manasā tvaṃ⁷ appiyo na hosi, aññamaññaṃ piyasamvāsā va
mayan ti evam assa aggamaheṣi saccam akāsi

5 Kumāro pi⁸ pitarā akkhātanayena yakkhāvāsamaggam paṭi-
pajji. Yakkho pi⁹ „khattiyā nāma bahumāyā honti, ko jānāti
kiṃ bhavissatīti“ rukkhaṃ abhirūhitvā rañño āgamanam¹⁰
olokento nisīdi. So kumāraṃ āgacchantam disvā „pitaraṃ
nivattetvā¹¹ putto āgato bhavissati¹², n' atthi me bhayan“ ti
10 otaritvā tassa piṭṭhiṃ dassento nisīdi. So āgantvā tassa purato
atṭhāsi. Atha¹³ yakkho g. ā.:

20. Brahā¹⁴ ujū cārumukho kuto si.
na maṃ pajānāsi vane vasantaṃ,
luddaṃ maṃ ṇatvā purisādako ti
15 ko sotthim ājānam idhāvajeyyā 'ti. 83.

Tattha ko sotthimājānam idhāvajeyyā 'ti kumārako nāma puriso
attano sotthibhāvaṃ jānanto icchanto¹⁵ idhāgaccheyyā¹⁶, ājānanto āgato maññe ti.

Taṃ sutvā kumāro gātham āha:

21. Jānāmi ludda: purisādako tvaṃ,
20 na taṃ na¹⁷ jānāmi vane vasantaṃ,
aham pi¹⁸ putto 'smi Jayaddisassa,
mam ajja khāda pituno pamokkhā¹⁹ ti. 84.

Tattha pamokkhā ti pamokkhaheṭṭi²⁰, ahaṃ pitu jīvitaṃ datvā idhā-
gato, tasmā taṃ²¹ muñca maṃ khādā 'ti attho.

25 Tato yakkho gātham āha:
22. Jānāmi: putto ti²² Jayaddisassa,
tathā hi vo makkhavaṇṇo ubhinnaṃ,

¹ Bā alinda-. ² Bā anadhimāno. ³ Bā nāma. ⁴ Bās abhibha-. ⁵ Bā patthesi.
⁶ Bā omits ca. ⁷ Bā adds pi. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Bā adds evaṃ cintesi. ¹⁰
Bā ga-, Bā āgamanamaggam? ¹¹ Bā -itvā. ¹² Bā -tīti. ¹³ Bā athassa, Bā
atha naṃ. ¹⁴ Ck brū-? Bā brahmā ¹⁵ Bā omits ic-. ¹⁶ Bās add tvaṃ. ¹⁷
Cks Bā omit na. ¹⁸ Bās ahañca. ¹⁹ Bā -o, Bā pamukkhā. ²⁰ Bā -kkhā-. ²¹
Cks tvaṃ. ²² Bā si.

sudukkaraṃ c' eva kataṃ tavêdaṃ
yo maccum¹ icche pituno pamokkhā² ti. 85.

Tattha tathā hi vo ti tādiso va³ vo tumbhākaṃ ubhinnaṃ pi sadiso va
mukhavaṇṇo ti attho, kataṃ tavedaṃ ti idaṃ tava kammaṃ sudukkaraṃ.

Tato kumāro g. ā.:

23. Na dukkaraṃ kiñci-m-ah' ettha maññe
yo maccum⁴ icche pituno pamokkhā
mātu⁵ ca hetū paraloka gāmya⁶
sukhena saggena ca sampayutto ti. 86.

Tattha kiñci mahettha maññe ti kiñci ahaṃ ettha na maññāmi, idaṃ 10
vuttaṃ hoti: yakkha yo puggalo pitu vā pamokkhatthāya⁷ mātu vā⁸ hetu⁹
paralokaṃ gantvā sukhena¹⁰ sagge nibbattanasukhena¹¹ sampayutto bhavituṃ
maccum icche¹² marituṃ icchatī, tasmā ahaṃ ettha mātāpitunnāṃ atthāya
jīvitapariccāge kiñci dukkaraṃ na maññāmīti.

Taṃ sutvā yakkho „kumāra maraṇassa abhayanakasatto¹³ 15
nāma n' atthi, tvaṃ kasmā na bhāyasatī“ pucchi. So tassa
kathento dve gāthā abhāsi:

24. Ahañ ca kho attano pāpakiriyaṃ
āvi¹⁴ raho vāpi¹⁵ sare na jātu,
saṃkhātajātīmarāṇo¹⁶ 'ham asmi,
yath' eva me idha tathā parattha. 87. 20
25. Khād' ajja maṇ dāni mahānubhāva,
karassu kiccāni imaṃ sarīraṃ,
rukkhassa vā te papatāmi¹⁷ aggā,
chādayamāno¹⁸ me yaṇ¹⁹ tvaṃ adesi maṃsaṃ ti. 88. 25

Tattha sare na jātū 'ti ekaṃsen' eva na²⁰ sarāmi, saṃkhātajātī-
maraṇohamasmi²¹ ahaṃ nānena suparicchinna jātīmarāṇo jātasatto²² amara-
nadhammo nāma n' atthīti jānāmi, yatheva me idhā 'ti yath' eva²³ mama

¹ Bā mattam. ² Bā pamukkhā. ³ Cā ca. ⁴ Bā matthum. ⁵ so all three MSS. for matuc-? ⁶ Bā -kaṃ gantvā. ⁷ Bā pamukkhā-. ⁸ Bā adds pitu vā. ⁹ Bā atthāya. ¹⁰ Bā sukha saggena ti. ¹¹ Bā nippatita-. ¹² Bā mattumicche ti. ¹³ Cā abhā-. ¹⁴ Cā Bā āvi. ¹⁵ Cā cāpi. ¹⁶ all three MSS. -jāti-. ¹⁷ Cā pi-patāmi, Bā omits pi. ¹⁸ so Cā; Bā chādayamāno. ¹⁹ Cā me ya, Bā mayhaṃ. ²⁰ Cā omits na. ²¹ Cā -jāti- asmīti, Bā -jātīmarāṇo, omitting hamasmīti. ²² Bā ti attho in the place of jā-. ²³ Cā tatheva.

idha tathā paraloke tathā idhāpi maranato mutti¹ nāma n' atthīti idam me²
 nānena suparicchinnaṃ, karassu kiccānīti iminā sarīrena kattabbakiccāni
 kara³, iman te mayā nissattaṃ sarīraṃ, chādayamāno⁴ me yantvama-
 desimaṃsaṃ⁵ ti maḍi rukkhaggā patitvā mate mama sarīrato⁶ tvaṃ chāda-
 5 yamāno⁷ rocayamāno yam yaṃ icchasi taṃ taṃ maṃsaṃ adesi⁸ khādeyyā-
 siti attho.

Yakkho tassa vacanaṃ sutvā bhīto hutvā „na sakkā imassa
 maṃsāni khādituṃ, upāyena naṃ palāpessāmīti“ cintetvā

26. Idaṃ ca⁹ te rucati rājaputta:
 10 cajāsi¹⁰ pāpaṃ pituno pamokkhā¹¹,
 tasmā hi so¹² tvaṃ taramānarūpo
 sambhañja kaṭṭhāni jalehi¹³ aggim ti ā. 89.

Tattha jalehīti¹³ araṇṇaṃ pavisitvā sārādārūni āharitvā aggim jaletvā¹³
 niddhūme¹⁴ aṅgāre kara tattha te maṃsaṃ pacitvā khādissāmīti dīpeti.

15 So tathā katvā tassa santikaṃ agamāsi.

Taṃ kāraṇaṃ pakāseto S. itaraṃ gātham āha:

27. Tato have¹⁵ dhitimā rājaputto
 dārū samāhatva¹⁶ mahantaṃ aggim¹⁷
 sandipayitvā¹⁸ paṭivedayittha¹⁹:
 20 ādīpito dāni mahāyam aggīti²⁰. 90.

Yakkho aggim katvā āgataṃ kumāraṃ oloketvā „ayaṃ
 purisaśiḥo²¹, maraṇena²² pi 'ssa bhayaṃ n' atthi, mayā etta-
 kaṃ kālāṃ evaṃ nibbhayo nāma na diṭṭhapubbo“ ti loma-
 haṃsajāto kumāraṃ punappuna²³ olokeno nisīdi. Kumāro
 25 tassa kiriyaṃ disvā g. ā.:

28. Khād' ajja maṃ dāni²⁴ pasayhakārī²⁵,
 kiṃ maṃ muhuṃ pekkhasi haṭṭhalomo,

¹ Bā mutto. ² Bā manā. ³ Bā karaṇa. ⁴ Bā khādayamāno. ⁵ Ck yantvaṃ
 mandesi-, C' yantvaṃ madesi-, Bā mayhaṃ tvaṃadesi maṃsaṃ in the place
 of me-. ⁶ Ck sarīro. ⁷ Bā khādayamāno. ⁸ Bā khādesi. ⁹ so all three
 MSS. for ce? ¹⁰ Ck carāsi, C' chāsi ¹¹ Bā o. ¹² Ck han, C' bha. ¹³ Bā jā-
¹⁴ Bā nanidhū-. ¹⁵ Ck bha-. ¹⁶ Ck -bhatva, Bā -hantvā. ¹⁷ all three MSS. -i.
¹⁸ Ck sandhi-, Bā sanni-. ¹⁹ Ck -ttho, Bā pati-. ²⁰ Bā mahāyakkhamaggiti. ²¹
 Bā -sosiḥo viya. ²² Bā baraṇā. ²³ Bā -naṃ. ²⁴ Bā maddāni. ²⁵ Ck Bā -ri.

tathā tathā tuyham ahaṃ karomi
yathā yathā maṃ chādamāno¹ adesīti. 91.

Tattha muhun ti punappuna, tathā tathā tuyhamahan ti ahaṃ
tuyhaṃ tathā tathā² vacanaṃ karomi, idāni³ karissāmi yathā yathā maṃ
chādayamāno⁴ adesi khādisasi, tasmā khād' ajja man ti. 5

Ath' assa⁵ vacanaṃ sutvā yakkho g. ā.:

99. N' etādisaṃ⁶ arahati khāditāye⁷

dhamme ʒhitaṃ saccavādiṃ vadaññuṃ,

muddhāpi tassa vipphaleyya⁸ sattadhā

yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā⁹ 'ti. 92.

10

Taṃ sutvā kumāro „sace maṃ na khāditukāmo si atha
kasmā dārūni⁹ bhañjāpetvā aggim kāresīti¹⁰“ vatvā „palā-
yissati nu kho no ti tava parigaṇhatthāyā“ 'ti vutte „tvaṃ
idāni maṃ kathaṃ parigaṇhissasi, so¹¹ 'haṃ tiracchānayoniyaṃ
nibbatto Sakkassa¹² devarañño attānaṃ parigaṇhituṃ¹³ na¹⁴ 15
adāsīn“ ti vatvā

ā. Indaṃ¹⁵ hi so brāhmaṇaṃ¹⁶ maññamāno (vol. III p. 51.)

saso¹⁷ avāsesi¹⁸ sake sarīre,

ten' eva so candimā devaputto

sasatthuto¹⁹ kāmāduh' ajja²⁰ yakkho ti ā. 93.

20

Tass' attho: Indaṃ²¹ hi so sasapaṇḍito brāhmaṇo eso ti brāhmaṇaṃ
maññamāno ajja imaṃ sarīraṃ khāditvā idha vasā²² 'ti²³ evaṃ sake sarīre attano
sarīraṃ dātuṃ avāsesi²⁴ vāsāpesīti²⁵ attho sarīraṃ c' assa bhakkhatthāya adāsi,
Sakko pabbatarasāṃ piḷetvā ādāya candamaṇḍale sasalakkaṇaṃ akāsi, tato
paṭṭhāya ten' eva sasalakkaṇena so candimā devaputto sasi sasīti evaṃ sa- 25
satthuto²⁶ lokassa kāmāduho²⁷ pemavaddhano²⁸ ajja²⁹ yakkho virocāti,
kappaṭṭhiyaṃ h' etaṃ³⁰ pāṭihāriyaṃ ti.

¹ Bā khāda-; read chādamān' ? ² Ck^s omit one tathā. ³ Bā adds kiṃ. ⁴ Ck
cā-, Bā khā-, adding rocamāno, B^s adds rocamāno. ⁵ Bā kumārassa in
the place of atthassa ⁶ Bā ko tā-. ⁷ Bā -tāse. ⁸ Ck vipa-, C^s vipha-, Bā
phaleyyuṃ. ⁹ all three MSS -uni. ¹⁰ Bā kāresīti, Ck^s karohīti. ¹¹ Bā yo.
¹² Bā sakka. ¹³ Ck^s -tun. ¹⁴ Bā omits na. ¹⁵ so C^s; Bā idaṃ, Ck^s na idaṃ.
¹⁶ B^s -no. ¹⁷ Bā yaso. ¹⁸ Ck^s Bā ā-, C^s ā- corr. to a-. ¹⁹ Bā sasatthako.
²⁰ Bā -ruhaṇṇa ²¹ C^s indaṃ corr. to idaṃ. Bā idaṃ, Ck^s na idaṃ. ²² Bā hi.
²³ Ck^s āva-, C^s āvā-. ²⁴ C^s va-. ²⁵ Ck^s sasutthato, Bā sasatthuko. ²⁶ Bā -ruho.
²⁷ Bā -vadhano. ²⁸ Bā ajjāpi. ²⁹ Bā kappaṭṭhiyañhetāṃ, Ck^s kappaṭṭhiyaṃ-.

Taṃ sutvā yakkho kumāraṃ vissajjento

31. Cando yathā Rāhumukhā pamutto

virocate pannarase va bhānumā

evaṃ tvaṃ¹ porisādā pamutto

viroca Kampilla mahānubhāvā²

āmodayaṃ³ pitaraṃ mātaraṃ ca,

sabbo ca te nandatu nātīpakkho⁴ ti ā. 94.

Tattha bhānumā ti suriyo, i. v. h.: yathā⁵ pannarase Rāhumukhā pamutto cando vā bhānumā vā virocati evaṃ tvaṃ pi mama santikā mutto
10 Kampillaraṭṭhe viroca mahānubhāvā 'ti, nandatu 'ti tussatu⁶.

„Gaccha mahāvīrā“ 'ti M-aṃ uyyojesi. So pi taṃ nibbisevanaṃ katvā pañcasīlāni⁷ datvā „yakkho nu kho eso no“ ti parigaṇhanto „yakkhānaṃ akkhīni rattāni honti animi-sāni, chāyā na paññāyati, asaṃbhītā honti, nāyaṃ yakkho,
15 manusso esa, mayhaṃ kira pitu⁸ tayo bhātaro yakkhiniyā gahitā, tesu tāya⁹ dve khādītā bhavissanti eko¹⁰ puttasiṇehena paṭijaggito bhavissati¹¹, iminā tena bhavitabbaṃ, imaṃ netvā mayhaṃ pitu⁸ ācikkhitvā rajje paṭiṭṭhāpessāmīti“ cintetvā „evam¹² bho, na tvaṃ yakkho, pitu me jeṭṭhabhātiko si, ehi
20 mayā saddhiṃ gantvā kulasantake rajje chattaṃ ussāpehīti“ vatvā itarena „nāhaṃ manusso“ ti vutte „na tvaṃ mayhaṃ saddahasi, atthi pana so yassa saddahasīti“ pucchitvā „atthi asukaṭṭhāne dibbacakkhutāpaso¹³“ ti vutte taṃ ādāya tattha agamāsi. Tāpaso taṃ disvā va „kiṃ karonto¹⁴ pitāputtā
25 araṇṇe carathā“ 'ti vatvā tesam nātībhāvaṃ katesi. So¹⁵ porisādo tassa saddahitvā „tāta tvaṃ gaccha, ahaṃ ekasmiṃ yeva¹⁶ attabhāve dvidhā¹⁷ jāto, na me rajjen' attho, pabbajissāmaṃ ahan“ ti tāpasassa santike isipabbajjaṃ pabbajī. Atha naṃ kumāro vanditvā nagaram agamāsi.

¹ Ck's tvaṃ. ² Ck's -vā. ³ Bā amodaya. ⁴ Ck's pamokkhā. ⁵ Bā tathā. ⁶ Bā add's vā. ⁷ Bā -lādi. ⁸ Bā's -tuno. ⁹ Bā omits tāya. ¹⁰ C¹ eke, C² eke corr. to eko. ¹¹ Bā -tīti. ¹² Bā ehi. ¹³ Bā -kkhukātā-. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā -omits so. ¹⁶ Bā -ññeva. ¹⁷ C's dvidhā. C¹ dvi- corr. to dvi-, Bā dvidho.

Tam atthaṃ pakāśento S.¹

32. Tato have² dhitimā rāja³putto
katañjalī paggayha³ porisādaṃ
anuññāto sotthi sukhī arogo
paccāga⁴ Kampillam Alīnasatto⁵ ti 95.

5

gātham vatvā tassa nagaram gatassa negamādīhi katakiriyaṃ das-
sento osānagātham ā.:

33. Tam negamā jānapadā ca sabbe
hatthārobā rathikā pattikā ca
namassamānā pañjalikā-m-upāgamum⁶:
nam' atthu te, dukkarakārako sīti. 96.

10

Rājā⁷ „kumāro kirāgato“ ti sutvā paccuggamanam akāsi.
Kumāro mahājanaparivāro gantvā rājānam vandi. Atha nam
so pucchi: „tāta katham tādīsā porisādā mutto sīti“. „Tāta
nāyam yakkho, tumhākaṃ jeṭṭhabhātā⁸ esa mayham petteyyo“ 15
ti sabbapavattim⁹ ārocetvā „tumhehi mama petteyyam daṭṭhum
vaṭṭatīti“ āha. Rājā tam khaṇam ñeva bherim carāpetvā
mahantena parivārena tāpasānam santikaṃ¹⁰ agamāsi. Mahātā-
paso tassa¹¹ yakkhiniyā ānetvā akhādītva positakāraṇaṃ ca
yakkhabhāvākaraṇaṃ ca¹² tesam nātibhāvaṃ ca sabbam vitthā- 20
rena kathesi. Rājā „ehi bhātika, rajjam kārehīti“ āha.
„Alam mahārājā“ 'ti. „Tena hi etha¹³, uyyāne vasissatha,
aham vo catupaccayehi¹⁴ upaṭṭhahissāmīti“. „Nāgacchāmi¹⁵
mahārājā“ 'ti. Rājā tesam assamato¹⁶ avidūre ekam pabba-
tantaram¹⁷ khandhāvāram¹⁸ bandhītva mahantaṃ taḷākaṃ 25
kāretvā kedāre sampādetvā mahādhanam¹⁹ kulasahassam ānetvā²⁰
mahāgāmaṃ²¹ nivesetvā²² tāpasānam bhikkhāhāram²³ paṭṭha-
pesi. So gāmo Cullakammāsadammanigamo²⁴ jāto. Suta-

¹ Bā adds āha ² Ck bha- ³ Bā -hā, Ck pariyaḡā. ⁴ Bā paccāgamā. ⁵ Eā
-linna-. ⁶ read: namassamān' añj-? Bā pañjaligatā up-. ⁷ Ck rāja ⁸ Eā
-tiko. ⁹ Bā sabbam-. ¹⁰ Bā -ke ¹¹ Bā tassā. ¹² Ck omits yakkha-. ¹³ Bā
ettha ¹⁴ Bā catūhi-. ¹⁵ Bā na āg-, Ck na ga-. ¹⁶ Bā asamāpadato. ¹⁷ Ck
pabbatattaram? Bā pappantaram ¹⁸ Ck omits kha-. ¹⁹ Eā mahantaṃ. ²⁰
Bā adds mahādhanam kulasahassam. ²¹ Bā omits mahā. ²² Bā nivāsetvā. ²³
Bā -ācāram. ²⁴ Bā khuddakak - - nāma.

somamahāsattena porisādassa damitapadeso¹ Mahākammāsa-
dammaṃ² nāmā³ 'ti veditabbo.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne mātīposakatthero³ sotā-
pattiphale patitṭhahi): „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesum,
5 tāpaso Sāriputto, porisādo Aṅgulimālo, kaṇiṭṭhā Uppalavaṇṇā, agga-
mahesī Rāhulamātā, Alīnasattukumāro⁴ aham evā⁵ 'ti. Jayaddisa-
jātakaṃ.

4. Chaddantajātaka.

Kinnu socasīti. Idaṃ S. J. v. ekaṃ daharabhikkhuniṃ
10 ā. k. Sā kira Sāvatthiyaṃ ekā kuladhītā gharāvāse ādinavaṃ disvā
pabbajitvā ekadivasam bhikkhunihi saddhim dhammasavanāya gantvā
alamkatadhammāsane nisīditvā dhammaṃ desentassa Dasabalassa
aparimāṇapuññappabhāvanibbattaṃ uttamarūpasampattiyuttaṃ atta-
bhāvaṃ oloketvā „paricīṇṇapubbā⁵ nu kho me bhavamhi carantiyā⁶
15 imassa purisassa pādapariṇāṇikā⁷“ ti cintesi. Ath' assā taṃ khaṇaṃ
ñeva jātissaraṇūñāṇaṃ uppajji: „Chaddantavāraṇakāle aham imassa
purisassa pādapariṇāṇikā bhūtapubbā⁸“ 'ti. Ath' assā sarantiyā
mahantaṃ pītipāmojjaṃ uppajji. Sā pītivegena mahāhasitaṃ hasitvā
puna cintesi: „pādapariṇāṇikā nāma sāmikānaṃ hitajjhāsaya⁹ hi¹⁰
20 appakā⁹ ahitajjhāsaya⁹ va bahutarā, hitajjhāsaya⁹ nu kho aham imassa
purisassa ahoṣiṃ ahitajjhāsaya⁹“ ti sā anussaramānā „aham appa-
mattakam¹⁰ dosam hadaye ṭhapetvā vīsamratanasatikam Chaddanta-
mahāgajissaram Sonuttaram nāma nesādam pesetvā visapītasallena¹¹
vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpesin¹²“ ti addasa. Ath' assā soko
25 udapādi, hadayaṃ uṇhaṃ ahoṣi, sā sokam sandhāretum asakkonti
assasitvā passasitvā¹³ mahāsaddena parodi. Taṃ disvā S. sitaṃ
pātukaritvā¹⁴ „ko nu kho bhante hetu¹⁵ sitassa pātukammāyā¹⁶“ 'ti
bhikkhusamghena puṭṭho „bhikkhave ayaṃ daharabhikkhuni pubbe
mayi kataṃ aparādham saritvā rodīti¹⁶“ vatvā a. ā.:

¹ B^s adds pana. ² B^s - dammanigamo ³ B^d mātu-. ⁴ B^d alina-. ⁵ C^k
-cīṇṇā-, C^s parimīṇṇā-, B^d paricīṇṇā-, B^s paricīṇṇa. ⁶ B^d vica-. ⁷ so
all three MSS. for -cāriyā? ⁸ B^d omits hi. ⁹ C^s omit appakā. ¹⁰ B^d -kampi.
¹¹ B^d visayantena sallena. ¹² C^k -sen. B^d -sī. ¹³ B^d omits pa-. ¹⁴ B^d pātum-.
¹⁵ B^d adds ko paccayo ¹⁶ B^d rodātīti.

Atīte Himavati¹ Chaddanta-dahaṃ upanissāya atṭhasa-
hassā hatthināgā vaṣimsu iddhiṃanto vehāsayaṃgamā². Tadā
Bo. jeṭṭhakavāraṇassa putto hutvā nibbatti, so sabbaseto ahosi
rattamukhapādo. So aparabhāge vuddhippatto³ atṭhāsīti-
hatthubbedho ahosi vīsaṃratanasatāyāmo⁴ atṭhapaṇṇāsahatthāya 5
rajatadāmasadisāya soṇḍāya samannāgato, dantā pan' assa
parikkhepato paṇṇarasahatthā ahesuṃ dīghato timsahatthā⁵
chabbannāhi rasmihi⁶ samannāgatā. So atṭhannam nāgasa-
hassānaṃ jeṭṭhako ahosi, paccekabuddhe⁷ pūjesi. Tassa dve
aggamahesiyo ahesuṃ Cullasubhaddā Mahāsuhaddā cā 'ti. 10
Nāgarājā atṭhasabassanāgaparivāro Kaṇcanaguhāyaṃ vasati.
So pana Chaddantadaho āyāmato ca vitthārato ca paññāsa-
yojano hoti, tassa majjhe dvādasayojanappamāṇe ṭhāne sevālaṃ
vā paṇakam⁸ vā n' atthi, maṇikkandhavaṇṇaṃ udakam eva
santiṭṭhati. Tadanantaraṃ yojanavitthataṃ suddhaṃ kalla- 15
hāravanaṃ⁹ taṃ udakam parikkhipivā ṭhitam. Tadanantaraṃ
yojanavitthataṃ eva suddhaṃ¹⁰ nīluppalavanaṃ taṃ parikkhi-
pitvā ṭhitam, yojanayojanavitthatān' eva rattuppalasetuppala-
rattapadumasetapadumakumudavanāni purimaṃ purimaṃ pa-
rikkhipivā ṭhitāni, imesaṃ pana sattannaṃ vanānaṃ anantaraṃ 20
sabbesaṃ pi tesāṃ kallahārādivasena¹¹ omīssakavanaṃ yojana-
vitthataṃ eva tāni parikkhipivā ṭhitam. Tadanantaraṃ nā-
gānaṃ patitṭhappamāṇe¹² uḍake yojanavitthataṃ eva rattasāli-
vanaṃ. Tadanantaraṃ udakapariyante nīlapītalohitodātasura-
bhisukhumakusumasamākiṇṇaṃ khuddakagacchavanaṃ. Iti 25
imāni dasa vanāni yojanayojanavitthatān' eva. Tato khuddaka-
rājamahārājamāsamuggavanaṃ. Tadanantaraṃ tipusaelāḷukalā-
bukakumbhaṇḍavallivanāni¹³. Tato pūgarukkhaṇṇamāṇaṃ¹⁴
ucchuvanaṃ. Tato hatthidantappamāṇaṃ¹⁵ kadaliphalaṃ

¹ Bā -vante. ² Bā vehāsaṃ-. ³ Bā vuḍhi-. ⁴ Bā vīsa ra-. ⁵ Bā casa-. ⁶ Bā
raṃsibi. ⁷ Bā pañcasate pacceka-. ⁸ C^k pāna-, C^s panna-. ⁹ Bā kallā-. ¹⁰
C^s suddha ¹¹ Bā kallahārādīnaṃ vasena. ¹² Bā kaṭippa- ¹³ Bā -vanaṃ.
¹⁴ C^k puga-, Bā pugga-. ¹⁵ -daṇḍa-, adding phalaṃ.

- kadalivanam. Tato sālivanam. Tadanantaram cāṭippamāṇa-phalam¹ panasavanam. Tato madhuraphalam ciñcavanam. Tato kavittḥavanam². Tato omissako mahāvanasaṇḍo³. Tato veṇuvanam. Ayam assa tasmim kāle sampatti, Saṃyuttatṭha-
- ⁵ kathāya pana idāni vattamānasampatti yeva kathitā. Veṇu-vanam⁴ pana parikkhipitvā sattapabbatā ṭhitā, tesam bāhiraṇ-tato⁵ paṭṭhāya paṭhamo Cullakālapabbato⁶ nāma, dutiyo Mahākālapabbato⁷ nāma, tato Udakapabbato⁸ nāma, tato Candapassapabbato nāma, tato Suriyapassapabbato nāma, tato
- ¹⁰ Maṇipassapabbato nāma, tato⁹ sattamo Suvannapassapabbato nāma, so ubbedhato sattayojaniko Chaddantadaham parikkhi-pitvā pattassa mukhavatṭi viya ṭhito, tassa abhantarimapassam suvaṇṇavaṇṇam, tato nikkhantena obhāsenā Chaddantadaho samuggatabālasuriyo viya hoti, bāhirimapabbatesu¹⁰ pana eko
- ¹⁵ ubbedhato cha yojanāni eko pañca eko cattārī eko tīni eko dve eko yojanam. Evaṃ sattapabbataparikkhittassa pana tassa dahassa pubbuttarakaṇṇe udakavātapaharaṇokāse mahā-nigrodharukkho¹¹, tassa khandho parikkhepato pañcayojaniko ubbedhato sattayojaniko, catūsu disāsu catasso sākḥā chayo-
- ²⁰ janikā, uddham uggatasākḥāpi chayojanikā va, iti so mūlato paṭṭhāya ubbedhena terasayojaniko sākḥānaṃ orimantato yāva pārīmantā dvādasayojaniko¹² atṭhahi pārōhasahashehi¹³ paṭi-manḍito Maṇḍamanipabbato viya vilasamāno¹⁴ tiṭṭhati. Chad-dantadahassa pana pacchimadisābhāgena¹⁵ Suvannapabbate
- ²⁵ dvādasayojanikā Kañcanaguhā. Chaddanto¹⁶ nāgarājā vassā-ratte atṭhasahassanāgaparivuto Kañcanaguhāyaṃ vasati, gimha-kāle udakavātaṃ sampaṭicchamāno mahānigrodhamūle pārō-hantare¹⁷ tiṭṭhati. Ath¹⁸ assa ekadivasam „mahāsālavanam pupphitan“ ti ārocayimṣu, so saparivāro „sālakīlaṃ kiḷissāmīti“

¹ Ck^s -paṇ-. ² B^d kapittha-, B^s kapittha-. ³ B^d saṇḍo. ⁴ B^d tato veḷuvanam.

⁵ B^d -rantarato. ⁶ C^s -kāla-, B^d cūla-. ⁷ C^s -kāla-. ⁸ Ck^s udakapassapab-.

⁹ C^s B^d omit tato. ¹⁰ so Ck^s; B^d bāhīrapa-. ¹¹ B^d add atthi. ¹² B^d -kā.

¹³ C^k roha-, B^d poro-. ¹⁴ C^k B^d vilā-, C^s vila- corr. to vilā- ¹⁵ C^s B^d -ge.

¹⁶ B^d adds nāma. ¹⁷ B^d poro-.

taṃ sālavanam gantvā ekaṃ supupphitaṃ sālaruḁkkaṃ kumbhena pahari. Tada¹ Cullasubhaddā uparivātapasse t̥hitā, tassā sarīre sukkhadaṇḁakamissāni² purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca patiṃsu. Mahāsubhaddā pana³ adhovātapasse t̥hitā, tassā sarīre pupphareṇukiṇṇjakkhapattāni patiṃsu. 5 Cullasubhaddā⁴ „attano piyabhariyāya upari pupphareṇukiṇṇjakkhapattāni pātesi, mama sarīre sukkhadaṇḁakamissāni purāṇapaṇṇāni c' eva tambakipillikāni ca⁵, hotu jāṇissāmīti“ Mahāsatte veraṃ bandhi. Aparam pi divasaṃ nāgarājā sa-parivāro nahānatthāya Chaddantadahaṃ otari, atha dve taruṇa- 10 nāgā soṇḁehi usīrakalāpe gahetvā Kelāsakūṭaṃ majjantā viya nahāpesuṃ, tasmim nahātvā uttiṇṇe dve kaṇeruyo⁶ nahāpesuṃ, tāpi uttaritvā M-assa santike aṭṭhaṃsu. Tato aṭṭhasahassanāgā saraṃ otarivā udakakīḷaṃ kīḷitvā sarato nāṇapupphāni āharitvā rajatathūpaṃ alaṃkarontā⁷ viya M-aṃ alaṃkaritvā 15 pacchā dve kaṇeruyo⁶ alaṃkarim̐su. Ath' eko hatthi, sare vicaranto sattuddayamahāpadumaṃ⁸ labhitvā āharitvā M-assa adāsi. So taṃ soṇḁāya gahetvā reṇuṃ kumbhe okiritvā jeṭṭhikāya⁹ Mahāsubhaddāya adāsi. Taṃ disvā itarā „idam pi sattuddayamahāpadumaṃ¹⁰ attano piyabhariyāya eva dadāti 20 na mayhan“ ti puna pi tasmim veraṃ bandhi. Ath' eka-divasaṃ B-tte madhuraphalāni c' eva bhisamuḷālāni¹¹ ca pokkharamadhunā yojetvā paṇcasate paccekabuddhe bhojente¹² Cullasubhaddā⁴ attanā laddhaphalāphalaṃ paccekabuddhānaṃ datvā „ito dāni cavitvā Maddarājakule nibbattitvā Subhaddā nāma 25 rājakaṇṇā hutvā vayappattā Bārāṇasiraṇṇo aggamaheṣibhāvaṃ patvā tassa piyā manāpā taṃ attano ruciṃ kāretuṃ samatthā hutvā tassa ācikkhitvā ekaṃ luddakaṃ¹³ pesetvā imaṃ hatthim visapītena kaṇḁena vijjhāpetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā

¹ Ck omit ta-. ² Bđ rukka - - missakāni. ³ Ck omit pana. ⁴ Bđ cūla-. ⁵ Bđ adds pātesi. ⁶ Bđ kaṇerukāyo. ⁷ Bđ -to, C -tā corr. to -to. ⁸ Bđ -ddayaṃ nāma mahā-. ⁹ Ck jeṭṭhitā ti, C jeṭṭhitā ni. ¹⁰ Bđ -yaṃmahā-. ¹¹ Bđ -mūlāni. ¹² C -to corr. to -te. Bđ -jante. ¹³ Bđ luddaṃ.

chabbannaramsī vissajjente yamakadante āhārāpetum samatthā
 homīti¹ patthanam ṭhapesi. Sā tato patthāya gocaram aga-
 hetvā sussitvā nacirass' eva kālam katvā Maddaratṭhe rāja-
 mahesiyā kucchismiṃ nibbatti, Subhaddā ti 'ssā nāmaṃ
 5 karimsu. Atha naṃ vayappattam Bārāṇasiraṇṇo adamsu, sā
 tassa piyā ahosi manāpā soḷasannam itthisahassānam jeṭṭhikā,
 jātissaraṇṇānam patilabhi. Sā cintesi: „samiddhā me patthanā,
 idāni tassa nāgassa yamakadante āhārāpessāmīti². Tato sarīram
 telena makkhetvā kiliṭṭhavattham nivāsetvā gilānākāram das-
 10 setvā³ mañcake nipajji. Rājā „kuhiṃ Subhaddā⁴“ ti vatvā
 „gilānā“ ti sutvā sirigabbham pavisitvā mañcake nisīditvā
 tassā piṭṭhiṃ parimajjanto paṭhamam g. ā.:

1. Kin nu socasi anujjaṅgi⁵, paṇḍu sī varavaṇṇini,
 milāyasi visālakkhi, mālā va parimadditā ti. 97.

15 Tattha anujjaṅgīti⁶ kañcanasannibhasarīre, mālā va parimadditā
 ti hatthehi parimadditapadumamālā viya

Taṃ sutvā sā itaram gātham āha:

2. Dohaḷo me mahārāja supinanten' upaccagā,
 na so sulabharūpo va yādiso mama dohaḷo ti. 98.

20 Tattha na so ti yādiso mama supinantenā upaccagā supinaṃ passantiyā
 mayā diṭṭho dohaḷo so sulabharūpo viya na hoti dullabho so, mayhaṃ pana
 taṃ⁷ alabhantiyā jīvitaṃ n' atthīti avoca⁸.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

25 a. Ye keci mānusa kāmā idhalokasmiṃ nandane
 sabbe te pacurā mayhaṃ, ahan te dammi dohaḷan ti. 99.

Tattha pacurā ti bahū sulabhā⁹.

Taṃ sutvā devī „mahārāja, dullabho mama dohaḷo, na
 naṃ idāni kathemi, yāvatakā pana vo⁸ vijite luddā te sabbe

¹ Bā adds sirigabbham pavisitvā. ² Bā cūlasu-. ³ Bā -caṅgī. ⁴ Bā -caṅgiti.

⁵ Bā tañca. ⁶ Bā -caṃ. ⁷ Bā add bhadde subhaddā idhalokasmi manussa
 kāmā manussehi paṭhiyamānā ye keci sattaratana mandane manussehi ye keci
 pañca kāmagaṇā atthi sabbe te vatthukāmakilesakāme ahaṃ te tuyhaṃ dadāmi
⁸ Bā te.

sannipātāpetha¹, tesaṃ majjhe kathessāmīti“ dīpentī anan-
taraṃ g. ā.:

4. Luddā deva samāyantu ye keci vijite tava,

etesaṃ ahaṃ akkhissaṃ yādiso mama dohaḷo ti². 100.

Rājā „sādhū“ 'ti sirigabbhā nikkhamitvā „yāvatikā“³ 5
tiyojanasatike Kāsiraṭṭhe luddā te sabbe⁴ sannipātentū' 'ti'
bheriṇ carāpethā“ 'ti amacce ānāpesi, te tathā akāmsu.
Nacirass' eva Kāsiraṭṭhavāsino⁶ luddā yathābalaṃ paṇṇākāraṃ
gahetvā⁷ āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesuṃ, te sabbe pi saṭṭhi-
sahassamattā ahesuṃ. Rājā tesaṃ āgatabhāvaṃ ñatvā vāta- 10
pāne ṭhito hatthaṃ pasāretvā tesaṃ āgatabhāvaṃ deviyā
kathento

5. Ime te luddakā devi katahatthā visāradā

vanaññū ca migaññū ca, mama te⁸ cattajīvītā ti ā. 101.

Tattha ime te ti ye tvaṃ sannipātāpesi⁹ ime te, katahatthā ti vijjhana- 15
chedane sukatahatthā kusalā susikkhitā, visāradā ti nibbhayā, vanaññū-ca
migaññū ca 'ti vanāni ca mige ca jānanti, mama te⁹ ti sabbe pi te mama¹⁰
cattajīvītā, yam ahaṃ¹¹ icchāmi taṃ karontīti.

Taṃ sutvā devī te āmantetvā itaraṃ g. ā.:

6. Luddaputtā nisāmetha yāvant' ettha samāgatā:

20

chabbisāṇaṃ¹² gajaṃ setaṃ addasaṃ supinen' ahaṃ¹³,

tassa dantehi me attho, alābhe n' atthi jīvitan ti. 102.

Tattha nisāmethā 'ti suṇātha, chabbisāṇaṃ ti chabbannavisāṇaṃ.

Taṃ sutvā luddaputtā

7. Na no pitunnaṃ na pitāmahānaṃ

25

diṭṭho suto kuñjaro chabbisāṇo

¹ Bā -pātetha. ² Bā add tattha deva ye keci tava vijitā yattakā luddā atthi
sabbe te luddā samāyanti pakkosiṃsu ahaṃ yādiso mama dohaḷo etesaṃ lud-
dānaṃ akkhissaṃ akkhissāma taṃ. ³ Bā -vattakā. ⁴ Bā saṃ. ⁵ Bā sanni-
pātathāya in the place of san-. ⁶ Bā kāsikaraṭṭha-. ⁷ Bā add āgantvā. ⁸
C omits te, Bā has hatthe. ⁹ C mama te corr. to mamatthe, Bā mamatte.
¹⁰ Bā pi ca ete mamatte. ¹¹ Bā -tā yam ayaṃ. ¹² Ck Bā -naṃ. ¹³ Bā
supine ahaṃ.

yam addasā¹ supine rājaṇṭi,
akkhāhi no yādiso hatthināgo² ti bhāsimṣu. 103.

Tattha pitunnaṇ ti karanatthe sāmivaccanaṃ, i. v. h.: n' eva ambhākaṃ
pitūhi na pitumahehi evarūpo kuṇjaro ditṭhapubbo pageva amhehi, tasmā attanā
5 ditṭhalakkhanavasena akkhāhi³ no yādiso tayā ditṭho hatthināgo ti

Anantaram gāthāpi tehi⁴ yeva vuttā:

s. Disā catasso vidisā catasso⁵ (vol. I p. 401.)

uddham adho, dasa disā⁶ imāyo,

kataman: disaṃ tiṭṭhati nāgarājā

10 yam addasā¹ supine chabbisāṇan ti. 104.

Tattha disā⁷ ti disā⁸, kataman ti etāsu disāsu katamāya disāya

Evam vutte Subhaddā⁹ sabbe ludde oloketvā tesaṃ
antare patthaṭapādaṃ¹⁰ bhattaputāsadisajamghaṃ¹¹ mahājānaṃ
mahāphāsukaṃ¹² bahalamassuṃ tambadāṭhikaṃ nibbidha-
15 piṇḍalaṃ¹³ dussaṇṭhānaṃ bhībhaccaṃ¹⁴ sabbesaṃ matthaka-
matthakena paṇṇāyamānaṃ M-assa pubbe verim Sonuttaraṃ¹⁵
nāma nesādaṃ disvā „esa mama vacanaṃ¹⁶ kātuṃ sakkhissa-
tīti“ rājānaṃ anujānāpetvā taṃ ādāya sattabhūmakapāsādassa
uparimatalaṃ āruya uttarasīhapaṇjaraṃ vivaritvā Uttara-
20 himavantābhimukhaṃ hatthaṃ pasāretvā catasso gāthā ābhāsi.

9. Ito ujum¹⁷ uttariyaṃ¹⁸ disāyaṃ

atikamma¹⁹ so satta girī²⁰ brahante

Suvaṇṇapasso nāma²¹ girī²⁰ ulāro

supupphito kimpurisānuciṇṇo. 105.

25 10. Āruya selaṃ bhavanaṃ²² kinnarānaṃ
olokaya²³ pabbatapādamūlaṃ,

¹ C^s -sā corr. to -saṃ, B^d -sa. ² C^{ks} hatthināho. ³ B^d bhak-. ⁴ C^{ks}
gāthāhi te. ⁵ C^k omits vi-. ⁶ C^{ks} disā tā. ⁷ C^k disatā, C^s disātā ⁸ B^d
disāsu. ⁹ B^d cūlasu-. ¹⁰ B^d patthatha-. ¹¹ C^k hattaputāsādisaṃ-, C^s
bha--saṃ-, B^d -sadigha-. ¹² C^k B^d -pā-. ¹³ B^d nippaddhaṃ-. ¹⁴ B^d
vibhajjaṃ ¹⁵ C^s soṇu-. ¹⁶ C^k esa camamaṃ, C^s esa mamamaṃ? ¹⁷ C^{ks} -ū.
¹⁸ B^d -rā-. ¹⁹ C^{ks} atikka-. ²⁰ all three MSS. -ri. ²¹ so all three MSS. for
pi? ²² so all three MSS. for bhavaṃ? ²³ so all three MSS. for -yā?

atha dakkhasī meghasamānavannaṃ
nigrodharājaṃ aṭṭhasahassapādaṃ¹. 106.

11. Tath' acchatī kuñjaro chabbisāṇo
sabbaseto² duppasaho parehi³,
rakkhanti naṃ⁴ aṭṭhasahassanāgā
isādantā⁵ vātajavappahārino. 107.

5

12. Tiṭṭhanti te bhīmūla⁶ passasantā,
kuppanti vātassa pi eritassa,
manussabhūtaṃ pana tattha disvā
bhasmaṃ⁷ kareyyuṃ, nāssa⁸ rajo pi tassā 'ti. 108.

10

Tattha⁹ ito ti imahā ṭhānā, uttariyaṃ¹⁰ ti uttarāyaṃ¹¹, ulāro ti mahā¹² itarehi chahi pabbatehi uccataro, olokāyā 'ti¹³ olokeyyāsi, tatthacchatīti tasmīṃ nigrodharukkhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampatīchanto¹⁴ tiṭṭhati, duppasaho ti aññe¹⁵ taṃ upogantvā pasayhakāraṃ kātuṃ samatthā nāma n' atthīti duppasaho parehi¹⁶, isādantā ti rathisāsamanadantā, vāta-
javappahārino ti vātajavena gantvā paccāmitte paharapaṣilā¹⁷, bhīmūlā¹⁸ ti bhīmanakamahāsaddā nibaddhaṃ¹⁹ assāsaṃ²⁰ muñcantā²¹, eritassā 'ti vātassa yaṃ²² saddānubaddhaṃ eritaṃ calanaṃ kampanaṃ tassa²³ pi kuppanti²⁴ evaṃ pharusaṃ, nāssa²⁵ 'ti tassa nāsāvātēna²⁶ viddhamāsitvā bhasmaṃ ka-
tassa²⁷ tassa rajo²⁸ pi na²⁹ bhaveyya

20

Taṃ sutvā Sonuttaro³⁰ maraṇabhayaabhīto³¹

13. Bahū h' ime rājakulamhi santi
pilandhanā³² jātārūpassa devi

¹ so Cks; Pds -poram; read pi for aṭṭha? ² so all three MSS. ³ Bd -bhi.
⁴ Cks tām. ⁵ Bd byāsanadantā. ⁶ so Bd for bhīmā, Cks timūlaṃ. ⁷ Bd asmī. ⁸ so Cks for na? Bd nasā, B* nāsā. ⁹ Bds add bho luddaputta so tvaṃ.
¹⁰ Bd -rā-. ¹¹ Bd -rāya disāyaṃ, adding ujum gaccha gacchāhi gaṃtvāna brahante sattagīri atikkamma atikkantena tayā pathanameva chapabbate atikkamitvā suvaṇṇapasso nāma gīri kidiso. ¹² Bd mahanto. ¹³ Cks si ¹⁴ Bd adds acchatī. ¹⁵ Bds -ehi. ¹⁶ Bd parebhi, adding evarūpo kuñcaro tattha tasmī nigrodhamūle gimhasamaye udakavātaṃ sampatīchanto acchatī tiṭṭhati ludda aṭṭha sahasanāgā kiṃdisā. ¹⁷ Bd adds evarūpā aṭṭha nāgā naṃ rakkhanti. ¹⁸ Bd bhīmūlaṃ, Cks timūlā. ¹⁹ Bd nubandhaṃ. ²⁰ Bd -sa passāsantā. ²¹ Cks muc-cantā, Bd muñcantā tiṭṭhanti. ²² Bd vātapaharītassa yaṃ. ²³ Bd tassā. ²⁴ Bd adds te nāgā tattha tasmī ṭhāne āgataṃ manussabhūtaṃ disvā. ²⁵ Bd nassā. ²⁶ Bd nāsāvātēna. ²⁷ Bd katvā. ²⁸ Bd adds rajaññabhāvaṃ bhasmaṃ pi kareyyuṃ. ²⁹ Bd omits pīna. ³⁰ Cs Bd soṇu-. ³¹ Bd adds hutvā. ³² Bd piladdhanā.

muttā maṇī veluriyāmayā ca,
kiṃ kāhasī dantapilandhanena¹,
udāhu ghāteṣṣasi luddaputte ti āha. 109.

Tattha pilandhanā² ti ābharāṇi, veluriyāmayā ti veluriyāmayāni,
5 ghāteṣṣasīti udāhu pilandhanapadesena luddaputte ghātāpetukāmāsīti pucchati³.

Tato devī gātham āha:

14. Sā issitā dukkhitā c' asmi ludda.
uddhañ ca⁴ sussāmi anussarantī,
karohi me luddaka etam atthaṃ,
10 dassāmi te gāmavarāṇi pañcā 'ti. 110.

Tattha sā ti sā ahaṃ, anussarantīti tena vāranena⁵ mayi kataṃ
veraṃ anussaramānā, dassāmi te ti etasmiṃ te atthe nippādite⁶ saṃ-
vacchare sataṣaṣṣuṭṭhānake pañca gāme⁷ dadāmi.

Evañ ca pana vatvā „samma luddaka 'ahaṃ etam⁸
15 chaddantahatthiṃ mārāpetvā⁹ yamakadante āharāpetuṃ¹⁰
samatthā homīti' paccekabuddhānaṃ dānaṃ datvā patthanāṃ
ṭhapesiṃ, mayā supinantena diṭṭhaṃ¹¹ nāma n' atthi, sā pana
mayā patthitapatthanā samijjhissati, tvaṃ gacchanto mā bhā-
yīti¹² taṃ samassāsesi¹². So „sādhu ayyo¹³“ ti tassā va-
20 canaṃ sampaticchitvā „tena hi me pākaṃ katvā tassa
vasanattṭhānaṃ kathehi¹⁴“ pucchanto

15. Katth' acchatī¹⁴ kattha-m-upeti ṭhānaṃ,
vīthi 'ssa kā nahānagatassa hoti,
kathaṃ¹⁵ hi so nahāyati nāgarājā,
25 kathaṃ vijānemu gatiṃ gajassā 'ti ā. 111.

Tattha katthacchatīti kattha vasati, katthamupeti ṭhānaṃ ti
kattha tiṭṭhatīti attho, vīthissa kā ti tassa nahānagatassa kā vīthi hoti,
kataramaggena nāma¹⁶ gacchatīti¹⁷, kathaṃ vijānemu 'ti tayā akathite
mayāṃ kathaṃ tassa gajassa gatiṃ vijānissāma, tasmā kathehi no ti attho.

¹ B^d piladdhanena, adding māretukāmā kuṇjaraṃ chabbisānaṃ ² C^k -nānī, B^d piladdhanā. ³ B^d pucchi. ⁴ B^d uddhaeca. ⁵ B^d adds pūre. ⁶ C^k B^d nippā-. ⁷ B^d varagāme te tuyhaṃ dassāmi. ⁸ B^d eka. ⁹ B^d māretvā. ¹⁰ C^s -tu. ¹¹ B^d diṭhā. ¹² B^d -ssāsīti. ¹³ B^d -e. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ C^k kattha, C^s kattha corr. to kathaṃ, B^d kathaṃ. ¹⁶ B^d adds so. ¹⁷ B^d -ati.

Tato sā jātissaraññāṇena paccakkhato diṭṭhatṭhānaṃ tassa
ācikkhanti dve gāthā abbāsi:

16. Tatth' eva sā pokkharanī adūre
rammā sutitthā ca mahodikā¹ ca
sompupphitā bhamaragaṇānucinnā,
ettha hi so nahāyati nāgarājā. 112.

5

17. Sīsaṃ nahāto² uppalamālabbhārī
sabbaseto puṇḍarikattacaṃgī³
āmodamāno⁴ gacchatī [saṃ] niketaṃ
purakkhatvā mahesiṃ sabbabhaddan ti. 113.

10

Tattha tatthevā 'ti tassa vasanaṭṭhāne yeva, pokkharanīti Chad-
dantadahaṃ sandhāyāha, sompupphitā ti duvidhehi kumudehi tividhehi
upplehi pañcavaṇṇehi ca padūmehi samantato pupphitā, ettha hi so ti so
nāgarājā ettha Chaddantadahe nahāyati, uppalamālabbhārīti uppalādīnaṃ
jalajathalajānaṃ pupphānaṃ mālaṃ bharanto⁵, puṇḍarikattacaṃgīti⁶ puṇ- 15
ḍarikasadisattacabhāvena⁷ odātena aṅgena samaunāgato, āmodamāno⁸ ti
āmoditapamodito, sanniketaṃ ti attano vasanaṭṭhānaṃ, purakkhatvā ti
sabbabhaddaṃ⁹ nāma mahesiṃ purato katvā aṭṭhahi nāgasahashehi parivuto
attano vasanaṭṭhānaṃ gacchati.

Taṃ sutvā Sonuttaro „sādhū ayye, ahaṃ taṃ vāraṇaṃ 20
māretvā dante āharissāmi” sampaticchi. Ath' assa sā
tuṭṭhā sahaṃsaṃ datvā „gehaṃ tāva gaccha, ito sattābhacca-
yena tattha gamissasīti” taṃ uyyojetvā kammāre pakkosā-
petvā „tāta”¹⁰ amhākaṃ vāsipharasukuddālanikhādanamuttika-
veḷugumbacchedanasatthitinaḷāyanaasilo hadaṇḍakkhānukaayasiṃ- 25
ghāṭakehi attho, sabbāṃ sīghāṃ katvā āharā” ‘ti āṇāpetvā
cammakāre pakkosāpetvā „tāta amhākaṃ kumbhakāragāhikaṃ”¹¹
cammabhastaṃ¹² kātum vaṭṭati¹³, cammayottavarattahatthipāda-
upāhanacammachattehi¹⁴ pi no attho, sabbāṃ sīghāṃ katvā
āharā 'ti āṇāpesi. Te ubho pi sabbāni tāni sīghāṃ katvā 30

¹ Bā -dakā. ² read nahāt? ³ Ck -i, Bā punnarikattacaṃgī. ⁴ Ck Bā a-. ⁵
Bā dhārento ⁶ Ck puṇḍarikattha-, Bā punnarikattacaṃgīti. ⁷ Bā punnarī-
kasadisattabhāvena. ⁸ Ck a-. ⁹ Cks sabbāṃ-. ¹⁰ Ck tāta, Cs tāta corr. to tāta.
¹¹ Bā -gāhakaṃ. ¹² Cs cammaṃ bhastaṃ. ¹³ Cks vaṭṭatīti. ¹⁴ Cks yottañca-
ratta-, Cs -uvāhanañca cam-, Bā -yottaṃ varattaṃ - upāhanaṃ.

- āharitvā adamsu. Sā tassa pātheyyaṃ saṃvidahitvā araṇisa-
 hitaṃ ādīm katvā¹ sabbam upakaraṇaṃ ca baddhasattuādikam²
 pātheyyaṃ ca cammabhastāyaṃ pakkhipi, taṃ sabbam pi
 kumbhabhāramattaṃ ahosi. Sonuttaro pi attano parivacchaṃ
 5 katvā sattame divase āgantvā devīm vanditvā aṭṭhāsi. Atha
 naṃ sā „niṭṭhitaṃ te samma⁴ panthūpakaraṇaṃ⁵, imaṃ⁶ tāva
 pasibbakaṃ gaṇhā“⁷ ti āha. So pana mahāthāmo pañcannaṃ
 hatthīnaṃ balaṃ dhāreti, tasmā taṃ pūpapasibbakaṃ⁷ viya
 ukkhipitvā upakacchantare ṭhapetvā rittahatto viya aṭṭhāsi.
 10 Cullasubhadda⁸ luddassa dāraṇānaṃ paribbayaṃ datvā raṇṇo
 ācikkhitvā Sonuttaraṃ nyoyesi. So pi rājānaṃ ca devīm ca
 vanditvā rājanivesanaṃ oruḥa rathe ṭhapetvā mahantena pari-
 vārena nagarā nikkhamitvā gāmanigamaparamparāya⁹ paccan-
 taṃ patvā jānapade⁹ nivattetvā paccantavāsihi saddhiṃ
 15 araṇṇaṃ pavisitvā manussapathaṃ atikkamma paccantavāsino
 pi nivattetvā ekako va gacchanto timsayojanikaṃ maggaṃ¹⁰
 dabbagahanaṃ kāsagahanaṃ tiṇagahanaṃ¹¹ tulasigahanaṃ¹²
 saragahanaṃ¹³ tirivacchagahanādīni¹⁴ chakaṇṭakagumbaka-
 gahanāni vettagahanaṃ omisakagahanaṃ naḷavanasaravana-
 20 gahanasadisam¹⁵ uragena pi dubbinivijjhaṃ ghanavanagahanaṃ
 rukkhagahanaṃ veḷugahanaṃ¹⁶ kalalagahanaṃ udakagahanaṃ
 pabbatāgahanaṃ ti aṭṭhārasagahanāni paṭipāṭiyaṃ patvā¹⁷ dabba-
 gahanādīni asitena lāyitva¹⁸ tulasigahanādīni veḷugumbacche-
 danasatthena chinditvā rukke pharasunā koṭṭetvā¹⁹ atimahante
 25 nikkhādanena vijjhitvā maggaṃ karonto veḷuvane nissenim katvā
 veḷugumbaṃ²⁰ āruḥa veḷuṃ chinditvā aparassa veḷugumbassa
 upari pātetvā veḷugumbamatthaken²⁰ eva gantvā kalalagahane

¹ Bā āharitvā. ² Ck -sattuṃ-, Bā bandhasattuādikaditvā. ³ Bā omits sa-. ⁴ Bā sabbūpa-. ⁵ Bā idam. ⁶ Ck puppasimbakaṃ, Bā tampulapasippa-. ⁷ Bā omits culla. ⁸ Bā -nigama janapadamparamparāya. ⁹ Bā ja-. ¹⁰ Ck tiṃs-
 yojana, C⁹ tiṃsyojanikaṃ maggaṃ corr to tiṃsyojanaṃ. ¹¹ Bā adds sara-
 gahanaṃ. ¹² Bā tū-. ¹³ Ck⁹ sarasiga-. ¹⁴ Bā -dīnaṃ vasena. ¹⁵ Bā naḷa-
 gahanaṃ sara-. ¹⁶ C⁹ omits rukkhagahanaṃ veḷugahanaṃ. ¹⁷ Bā petvā upa-
 gantvā. ¹⁸ Bā palā-. ¹⁹ Ck⁹ kotthe-, Bā kote-. ²⁰ Bā veḷuvanagumbaṃ.

sukkhapadaram¹ attharitvā tena gantvā aparam attharitvā
 itaram khipitvā puna purato attharanto tam atikkamitvā
 donim katvā tāya udakagahanam taritvā pabbatapāde thatvā
 ayasimghātakam yottena bandhitvā uddham khipitvā pabbate
 laggaṇpetvā yottenāruyha vajiraggena lohadaṇḍena pabbatam 5
 vijjhितvā khāṇukam koṭṭetvā tattha thatvā simghātakam
 ākaḍḍhitvā puna upari laggaṇpetvā tattha thito cammayottam
 olambetvā tam ādāya otaritvā hetthimakhāṇuke bandhitvā
 vāmahatthena yottam gahetvā dakkhiṇahatthena muggaram
 ādāya yottam paharitvā khāṇukam nīharitvā puna abhirūhati, 10
 eten' upāyena pabbatamatthakam āruyha parato² otaranto³
 purimanayen' eva paṭhamapabbatamatthake khāṇukam koṭṭetvā
 cammapasibbake yottam⁴ bandhitvā khāṇuke⁵ veṭhetvā⁶ sayam
 antopasibbake nisiditvā makkaṭakānam makkaṭasuttavissajjanā-
 kārena yottam viniveṭhento otari⁷, cammachattena vātam gāhā- 15
 petvā sakuno viya otaratīti⁸ pi vadanti yeva. Evaṃ tassā
 Subhaddāya vacanam ādāya nagarā nikkhamitvā sattarasa-
 gahanāni atikkamitvā pabbatagahanam patvā tatrāpi cha
 pabbate atikkamitvā Suvannaṇapassapabbatamatthakam abhirūḥa-
 bhāvam⁹ ācikkhanto¹⁰ S. ā.:

20

18. Tatth' eva so uggahetvāna vākyam
 ādāya tūṇiṃ ca dhanuṃ ca luddo
 vitureyyati¹¹ satta giri¹² brahante
 Suvannaṇapassam nāma giriṃ¹³ ulāram. 114.
 19. Āruyha selam bhavanam¹⁴ kinnarānam
 olokayī¹⁵ pabbatapādamūlam,
 tatth' addasā meghasamānavannaṃ
 nigrodharājaṃ atthasahassapādam¹⁶. 115.

25

¹ Bā sukkharukkhapa-. ² Bā pu-. ³ Bā adds itare. ⁴ Bā yottakam. ⁵ Bā
 -kam. ⁶ Bā pavedhitvā. ⁷ Bā -riti. ⁸ Bā otarantīti. ⁹ Bā abhirūyha. ¹⁰
 Bāś āvikaronto. ¹¹ so Cks; Bā vitariyati. ¹² all three MSS. -i. ¹³ so all
 three MSS. for pi? ¹⁴ so all three MSS. for bhavam? ¹⁵ all three MSS. -yi.
¹⁶ so Cks; Bāś -poram; read pi for attha?

20. Tatth' addasā kuṇḍaram chabbisāṇam
sabbasetam duppasaham parehi¹,
rakkhanti nam atthasahassanāga
īsādantā² vātajavappahārino. 116.
- 5 21. Tatth' addasā pokkharaniṃ adūre
rammaṃ sutitthaṃ ca mahodikaṃ³ ca
sompupphitaṃ bhamaragaṇānuciṇṇam
yattha hi so nahāyati nāgarājā. 117.
- 10 22. Disvāna nāgassa gatiṃ tthitiṃ ca
vīthi 'ssa yā nahānagatassa hoti
opātam āgañchi anariyarūpo
payojito cittavasānugāyā 'ti. 118.

Tattha so ti bhikkhave so luddo tatth' eva sattabhūmikapāsādāle
tthitāya tassā⁴ vacanam uggahetvā saraṇūṇiraṃ⁵ ca mahādhātuṃ ca ādāya
15 pabbatagahanam patvā kataro nu kho Suvannapassapabbato nāmā 'ti satta
mahāpabbate vitureyyāti⁶ tasmim kāle tuletī tīreti, so evam tīrento Suvanna-
passeam nāma girivaram⁷ disvā ayaṃ so bhavissatīti cintesi, olokayīti tam
kinnarānam bhavanabhūtaṃ⁸ pabbatam āruya Subhaddāya dinnasaṇṇāvasena⁹
hetthā¹⁰ olokesi, tatthā 'ti tasmim pabbatapādāmūle avidūre yeva tam
20 nigrodham addasa, tatthā 'ti tasmim nigrodhamūle tthitam. tatthā 'ti tatth'
eva antopabbate tassa nigrodhassa avidūre¹¹ yattha so nahāyati tam pokkha-
raniṃ addasa, disvānā 'ti gāthāyaṃ Suvannapassapabbatā oruḥha hatthīnam
gatakāle hatthipādakaupāhanam āruya tassa nāgarāṇṇo gatattthānam nibaddha-
vasanattthānāni¹² upadhārento iminā maggena gacchati idha nahāyati nahāyitvā¹³
25 uttiṇṇo idha tthitāti sabbam disvā ahirikabhāvena anariyarūpo tāya citta-
vasānugāya payojito tasmā opātam āgañchi¹⁴ paṭipajji, āvātam khaṇīti attho.

Tatthāyaṃ¹⁵ anupubbikathā: so kira M-assa vasanokāsam
sattamāsādhikehi sattehi samvaccharehi¹⁶ sattadivasehi patvā
vuttanayena tassā¹⁷ vasanokāsam sallakkhetvā idha āvātam
30 khaṇitvā¹⁸ „tasmim tthito vāraṇādhīpatim¹⁹ vijjhītvā jīvitakkha-
yam pāpessāmīti“ vavatthapetvā araṇṇam pavisitvā thambhā-
dīnam²⁰ atthāya rukkhe chinditvā dabbasambhāre sajjitvā

¹ Bā -bhi. ² Bā byāsā-. ³ Bā -da-. ⁴ Bā adds subhaddāya. ⁵ Cks -tunhīraṃ.
Bā -tunhīṇ. ⁶ so Cks; Bā vitariyatīti. ⁷ Bā giriulāram. ⁸ Cks -naṃbhū-. ⁹
Bā -saṇṇāyavasena. ¹⁰ Cks add na. ¹¹ Bā adds patvā. ¹² Bā nibandham
vasanattthānam. ¹³ Bā nhatvā. ¹⁴ Bā tasmā upātam āgacchi, Cks tassā ovādam
āgañchi. ¹⁵ Bā tatrāyam. ¹⁶ Bā adds ca. ¹⁷ Ck tassā, Cs tassā corr. to tassa.
¹⁸ Ck Bā -ni-, Ck -ni-. ¹⁹ Bā adds visapitena kaṇḍena. ²⁰ Bā sambhārādīnam.

hatthīsu nahānatthāya gatesu tassa ṭhānokāse¹ mahākuddālena
 caturassam āvātaṃ khaṇitvā uddhaṭapaṃsum² bijam vapanto viya
 uduke vikiritvā udukkhalapāsāṇānaṃ upari thambhe patitṭhā-
 petvā tulā ca kāce³ ca datvā padarāṇi attharivā kaṇḍappa-
 māpaṃ chiddaṃ katvā upari paṃsuṃ ca kacavaraṇ ca pakkhi- 5
 pitvā ekena passena attano pavisaṇaṭṭhānaṃ katvā evaṃ
 niṭṭhite āvāte paccūsakāle yeva paṭisīsaṃ paṭimuñcitvā
 kāsāvāni paridahitvā saddhim visapītena⁴ sallena dhanuṃ
 ādāya āvātaṃ otarivā atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāsento S.⁵:

10

23. Katvāna⁶ kāsūṃ phalakehi chādāyi
 attānaṃ odhāya dhanuṃ ca luddo.
 passāgataṃ puthusallena nāgaṃ
 samappayī dukkatakammakārīti vatvā⁷ 119.

24. Viddho ca nāgo⁸ koṇcam anādi ghoram⁹, 15
 sabbe va¹⁰ nāgā nimnadam¹¹ ghorarūpaṃ,
 tiṇaṃ ca kaṭṭhaṃ ca cuṇṇaṃ¹² karontā
 dhāvimu te atṭhadisā samantato. 120.

25. Vadhissam etan ti¹³ parāmasanto 20
 kāsāvaṃ¹⁴ addakkhi dhajam isīnaṃ,
 dukkhena phutṭass¹⁵ udapādi¹⁶ saññā:
 arahaddhajo¹⁷ sabbhi avajjharūpo¹⁸ ti ā. 121.

Tattha odhāya¹⁹ 'ti odahitvā pavesetvā, passāgataṃ ti attano²⁰ āvātassa
 passam āgataṃ. so kira dutiyadivase āgantvā nahātvā²¹ uttinno²² tasmiṃ
 mahāvisālamālake nāma padese atthāsi, ath' assa sarīrato udakaṃ²³ nābhippa- 25
 desena ogaḥitvā²⁴ tena chiddena²⁵ luddassa sarīre pati, tāya saññāya so M-assa
 āgantvā thitabbhāvaṃ nātva tam²⁶ passāgataṃ puthunā sallena samappayī²⁷ vijjhi.
 dukkatakammakārīti tassa M-assa²⁸ kāyikacetasikassa dukkhassa uppā-
 datena dukkatassa kammassa kāraṇo, koṇcam anādīti koṇcanādaṃ kari, tassa
 kira tam sallam²⁹ nābhīya pavisitvā pihakādīni samcunnitvā antāni chiuditvā 30

¹ B^d vasaṇokāsam. ² C^s -su, B^d uddhataṃpaṃsu. ³ B^d -je. ⁴ B^d adds ca. ⁵
 B^d adds āha. ⁶ B^d khaṇitvā. ⁷ C^s B^d omit vatvā. ⁸ so all three MSS for so?
⁹ C^s ku- ¹⁰ B^d ca. ¹¹ so all three MSS. for nadum? ¹² C^s ranaṃ ¹³
 B^d vadhissāminanti. ¹⁴ C^s -yaṃ. ¹⁵ C^k puttḥ-, B^d puth-. ¹⁶ B^d aharad-
 dhajo ¹⁷ C^k avajja-, B^d apajha- ¹⁸ B^d add ca ¹⁹ B^d nhatvā ²⁰ C^k -e.
²¹ C^k B^d -ka ²² B^d ogaḥitvā. ²³ C^s omit chiddena. ²⁴ B^d omits tam ²⁵
 C^k samappayī. ²⁶ B^d omits m-assa. ²⁷ B^d sallena.

pitthibhāgaṃ pharasunā phālentam¹ viya uggantvā ākāse pakkhandi, bhinnarajatakumbhato rajatam² viya pahāramukhena lohitaṃ pagghari, balavavedanā uppajji, so vedanaṃ adbhivāsetum asakkonto vedanāmatto sakalapabbataṃ eka ninnādaṃ karonto tikkhattum mahantam koṇcanādaṃ nadi, sabbeva³ 'ti te
 5 pi sabbe atthasahassā nāgā taṃ saddaṃ sutvā maraṇabhayabbhūtā ghorarūpaṃ ninnaduṃ⁴, cunnam⁵ karontā ti tena saddenāgantva⁶ chaddantavāraṇaṃ vedanāmatteṃ disvā paccūmittaṃ gahissimā 'ti tinaṃca katthaṃ ca cunnavi-
 cunnam karontā dhāvimsu, vadhissametaṃ ti⁷ bhikkhave so chaddanta-
 vāraṇo disā pakkhantesu nāgesu Subhaddāya kaṇeruyā⁸ passe thatvā sandhāretvā
 10 samassāsayaṃnāyā vedanaṃ adbhivāsetvā kandassa āgatatthānaṃ sallakkhento⁹ sace imaṃ¹⁰ puratthimadisādīhi āgataṃ bhavissa¹¹ kumbhādīhi pavisitvā pacchi-
 makāyādīhi nikkhamissati imaṃ¹⁰ paṇa nābhim¹² pavisitvā ākāsaṃ pakkhantaṃ
 tasmaṃ pathaviyaṃ thitena vossattham¹³ bhavissatīti upadhāretvā thitattāṇaṃ
 upaparikkhitukāmo ko jānāti kim bhavissati Subhaddam apanetum vattatī⁴
 15 cintetvā bhadde atthasahassanāgā mama paccūmittaṃ pariyesantā disā pakkhantā
 tvaṃ idha kim karosīti vatvā deva ahaṃ tumhe sandhāretvā samassāsenti¹⁴
 thitā khamatha me ti tikkhattum padakkhinam katvā catūsu thānesu vanditvā
 tāya ākāsaṃ pakkhantāya bhūmiṃ pādanakkena pahari, padaraṃ uppattitvā
 gataṃ, so¹⁵ chiddena olokeno Sonuttaraṃ¹⁶ disvā vadhissametaṃ ti⁷ cittaṃ
 20 rajatadāmaṇṇaṃ sonḍam pavesetvā parāmasanto Buddhādīnaṃ isīnaṃ dhujāṃ
 kāsāvaṃ addakkhi, luddo kāsāvaṃ M-assa hatthe thapesi so taṃ ukkhipitvā
 purato thapesi, ath' assa tena¹⁷ tatharūpenāpi dukkhena phutthassa¹⁸ ara-
 haddhajo¹⁹ nāma sabbhī²⁰ paṇḍitehi avajjharūpo²¹ aññadathu²² sakkātabbo
 garukātabbo yevā ti ayaṃ saññā udapādi, so tena saddhiṃ sallapanto gātha-
 25 dvayaṃ ā :

26. Anikkasāvo kāsāvaṃ yo vatthaṃ paridahessati²⁴

apeto damasaccena na so kāsāvaṃ arahati. 122. (Dhp. 9-19.

Jāt. II. $\frac{198}{8}$. Therag. v. 899.)

27. Yo ca vantakāsāv' assa silesu susamāhito

30 upeto damasaccena sa ve kāsāvaṃ arahahīti. 123.

Tass' attho: samma luddaputta yo puriso rāgādīhi kāsāvehi anikkasāvo
 indriyadamanena²⁴ c' eva vacīsaccena ca²⁵ anupagato tehi guṇehi kāsāyara-
 pītaṃ kāsāvavattaṃ paridahaṭṭi so²⁶ taṃ kāsāvaṃ nārahati, ananucchaviko²⁷ so

¹ Ck pāl-, C² phāl-, B² padāl-. ² Ck B² -nam. ³ B² -cā. ⁴ B² ninnādaṃ.

⁵ B² cūṇam, Ck² ranam ⁶ B² -na- ⁷ B² vadhissāminanti. ⁸ P² kaṇeruyā.

⁹ B² -etvā. ¹⁰ B² idam. ¹¹ B² abha-. ¹² B² -iyā ¹³ B² visattham ¹⁴ Ck²

-santi ¹⁵ B² adds taṃ ¹⁶ C² son- ¹⁷ B² omits tena. ¹⁸ Ck² pu-. ¹⁹ B²

arabattadhajo. ²⁰ Ck² sabba ²¹ B² abajha-. ²² B² aññamdathuṃ. ²³ read

paridhassati? ²⁴ B² -damena. ²⁵ B² adds apeto. ²⁶ B² yo ²⁷ B² nānu-

tassa vatthassa, yo pana tesam kāsāvaṇaṃ¹ vantattā² vantakasāvo³ assa sīlesu
susamāhito suppatitthito paripuṇṇasīlācāro so etaṃ kāsāvaṇaṃ arahari nāmā 'ti.

Evaṃ vatvā M. tasmim cittaṃ nibbāpetvā „samma ki-
matthaṃ tvaṃ maṃ vijjhi⁴ attano atthena⁵ udāhu aññena
payojito sīti“ pucchi.

5

Tam attham āvikaronto S.⁶

28. Samappito puthusallena nāgo

aduṭṭhacitto luddakaṃ ajjhabhāsi⁷:

kimatthiyaṃ kissa vā samma hetu

mamaṃ vadhī kassa vāyaṃ payogo ti. 124.

10

Tattha kimatthiyaṃ ti āyatim kim patthento, kissa va ti kissa hetu
kena kāraṇena, kim nāma tava mayā saddhim veran ti adhippāyo, kassa vā
ti kassa vā aññassa ayaṃ payogo, kena payojito maṃ vadhīti attho.

Ath' assa ācikkhanto luddo gātham āha:

29. Kāsissa rañño mahesi⁸ bhadante,

15

sā pūjitā rājakule Subhaddā

[sā] taṃ addasā sā ca mamaṃ asaṃsi,

dantehi attho ti⁹ ca maṃ avocā 'ti. 125.

Tattha pūjitā ti aggamaheṣitṭhāneṇa¹⁰ pūjitā, addasā ti sā kira taṃ
supinena addasa, asaṃsīti sā ca mama sakkāraṃ kāretvā Himavantapadesa 20
evarūpo nāma nāgo asukasmim nāma ṭhāne vasīti ācikkhi, dantehīti tassa
nāgassa chabbanṇaraṃsī samujjaladantā¹¹ tehi mam' attho¹² pīludhanaṃ
kātukāmo¹³ mhi te me āharā 'ti maṃ avoca

Taṃ sutvā „idaṃ¹⁴ Cullasubhaddāya kamman“ ti ñatvā
M. vedanaṃ adhivāsetvā „tassā mama dantehi attho n' atthi, 25
māretukāmatāya pana paṇṇīti“ dipento gāthadvayaṃ ā.:

30. Bahū hi me dantayugā ulārā

ye me pitunnam pi pitāmahānaṃ,

jānāti sā kodhanā rājaṇṇī,

vadhatthikā veram akāsi bālā. 126.

30

¹ Cks -vaṇ. ² Cks vantatā ³ Bā -kā-. ⁴ Bā vijhasi, adding kim. ⁵ Bā omits
atthena. ⁶ Bā adds ēha. ⁷ so all three MSS. for ajjhabhāsi luddaṃ? ⁸ all
three MSS. -i ⁹ Bā te. ¹⁰ Bā -ṭhāne ṭhapetvā. ¹¹ Cks -lantā. ¹² Bā adds
atthi. ¹³ Bā kāretukāma. ¹⁴ Bā imaṃ.

31. Uṭṭhehi tvaṃ ludda, khuraṃ¹ gahetvā
dante ime chinda purā marāmi,
vajjāsī taṃ kodhanaṃ rājaputtiṃ:
nāgo hato, handa im' assa dantā ti. 127.

5 Tattha ime ti² tissa kira pitupitāmahanāṃ dantā nā vinassimsū³ 'ti
guhāya saṇṇicita, te sandhāya evaṃ āha, jānātīti bahunnaṃ vāraṇānaṃ idha
saṇṇicite dante jānāti, vadhatthikā ti kevalaṃ pana sā maṃ māretukāmā
appamattā⁴ dosaṃ hadaye thapetvā attano veraṃ akāsi, evarūpena pharusa-
kammena matthakaṃ pāpesi, khuraṃ¹ ti kakacaṃ, purā marāmiti yāva na
10 marāmi⁴, vajjāsīti⁵ vadeyyāsī, handa imassa dantā ti hato so mayā
nāgo, manoratho te matthakaṃ patto, ganha ime tassa dantā ti.

So tassa vacanaṃ sutvā nisinnatṭhānā uṭṭhāya⁶ kakacaṃ
ādāya „dante chindissāmīti“ tassa santikaṃ upagato. So pana
ubbedhato aṭṭhāsītihattho pabbato viya⁷ apaviddho, ten' assa
15 so dantatṭhānaṃ na pāpuṇi⁸. Atha M. kāyaṃ upanāmento
hetṭhāsīsako⁹ nipaṇṇi, tadā nesādo M-assa rajatadāmasadisāṃ
soṇḍaṃ maddanto abhirūhitvā Kelāsakūte viya kumbhe ṭhatvā
mukhakoṭimaṃsaṃ jānuna¹⁰ paharitvā anto pakkhipitvā kum-
bhato oruyha kakacaṃ antomukhe pavesesi. M-assa balava-
20 vedanā uppajji, mukhaṃ lohiteṇa pūri. Nesādo ito c' ito ca
saṇcārento¹¹ kakacena chinditum na¹² sakkhi. Atha naṃ M.
mukhato lohitaṃ chaḍḍetvā vedanaṃ adbhivāsetvā „kiṃ samma
chinditum na sakkosīti¹³“ pucchi. „Āma sāmīti“ vutte¹⁴ M.
satim paccupatṭhāpetvā „tena hi samma mama soṇḍaṃ ukkhi-
25 pitvā kakacakoṭiyaṃ¹⁵ gaṇhāpehi, mama sayam soṇḍaṃ ukkhi-
pitum balaṃ n' atthīti“ āha. Nesādo tathā akāsi. M. soṇ-
ḍāya kakacaṃ gahetvā aparāparaṃ cālesi, dantā kaḷirā viya
chijjimsu. Atha ne ḍharāpetvā gaṇhitvā „samma luddaputta,
ahaṃ ime dante tuyhaṃ dadamāno n' eva „mayhaṃ appiyā“

¹ Bā kha- ² all three MSS. ime hi. ³ Bā appamattakaṃ. ⁴ Bā adds tāva
ime dantā kacchaṃ kakacaṃ pūretvā chinda te gahetvā kāsipuram gamtvā de-
viyā datvā taṃ kodhanaṃ rājaputti. ⁵ Bā vajjāsīti, Ck⁹ vajjeyāsīti. ⁶ Bā vu-
thāya. ⁷ Bā adds aṭṭhāsi ⁸ Bā -nāti. ⁹ Bā hatthā- ¹⁰ Bā januna ¹¹ C⁹
saṇcārente, Bā saṇcaranto. ¹² C⁹ Bā rā. ¹³ Bā nāsakkhiti. ¹⁴ Bā omits vu-
¹⁵ Bā -ti.

ti dammi na Sakkatta-Māratta-Brahmādim¹ patthento, imehi
 pana me dantehi sataṣaḥassaguṇena² sabbaññutañāṇadantā
 va piyatarā³, sabbaññutañāṇapaṭivedhāya me idaṃ puñṇaṃ
 paccayo hotū⁴ ‘ti dante datvā „samma tvaṃ imaṃ ṭhānaṃ
 kittakena kālena āgato⁵“ ti pucchitvā „sattamāsaṭṭadivasā-
 dhikehi sattaṣaṃvaccharehīti⁶“ vutte „gaccha imesaṃ dan-
 tānaṃ ānubhāvena ṣaṭṭadivasabbhantare yeva Bārāṇasiyaṃ⁷
 pāpuṇissasīti⁸“ vatvā tassa parittaṃ katvā⁹ uyyojesi, uyyo-
 jetvā ca pana anāgatesu¹⁰ yeva tesu nāgesu c’ eva Subhad-
 dāya ca¹¹ kālaṃ akāsi.

10

Imam atthaṃ pakāṣento S.⁹

32. Uṭṭhāya so luddo khuraṃ¹⁰ gahetvā
 chetvāna dantāni gajuttamassa
 vaggū subhe appaṭime pathavyā
 ādāya pakkāmi tato hi khippan ti āha¹¹. 128.

15

Tattha vaggū ti vilāsavante. subhe ti sundare, appaṭime ti imissā
 puthuviyaṃ aññehi¹² asadiṣe.

Tasmiṃ pakkante nāgā paccāmittaṃ adisvā āgamiṃsu.

Tam atthaṃ pakāṣento S.¹³

33. Bhayadditā nāgavadhena attā
 ye te nāgā attā¹⁴ disā vidhāvaṃ
 adisva¹⁵ poṣaṃ gajapaccamittaṃ¹⁶
 paccāgamuṃ yena so nāgarājā ti āha¹⁷. 129.

20

Tattha bhayadditā ti maraṇabhayaena upaddutā, attā ti dukkhitā,
 gajapaccamittaṃ¹⁶ ti gajassa paccāmittaṃ, yena so ti yattha mahāvisāla-
 mālake¹⁸ so nāgarājā kālaṃ katvā Kelāsapabbato viya patito taṃ ṭhānaṃ
 paccāgamuṃ ti attho

•

¹ Bā sakkaṃsampatti na mārasampatti na brahmasampatti. ² Bā sataguṇena
 saḥassaguṇena sataṣaḥassaguṇena ³ Ck omits sabba -- tarā, Bā omits tarā.

⁴ Ck ahato, Bā adds si. ⁵ Bā -sī, Cs -sim ⁶ Bā adds taṃ. ⁷ Ck āgatesu.

⁸ Bā omits ceva and ca ⁹ Bā adds āha ¹⁰ Bā kha-. ¹¹ Bā omits āha ¹²

Bā add dantehi. ¹³ Bā adds āha. ¹⁴ Ck -ā. ¹⁵ Cs adisvā, Bā adisvāna.

¹⁶ Bā paccā - ¹⁷ Bā omits āha. ¹⁸ Cs -mālake, Bā omits mahā.

Tehi¹ saddhiṃ Subbhaddāpi āgatā, te sabbe tattha roditvā
 kanditvā M-assa kulūpakapaccekabuddhānam² santikaṃ gantvā
 „bhante tumbhākaṃ paccayadāyako visasallena³ viddho kāla-
 kato, sīvathikadassanam assa āgacchathā⁴ ‘ti vadimsu.
 5 Pañcasatāpi⁴ paccekabuddhā⁵ ākāsenāgantvā mālake⁶ otarimsu.
 Tasmim̐ khane dve taruṇanāgā nāgarañño sarīraṃ dantehi
 ukkhipitvā paccekabuddhe vandāpetvā citakaṃ āropetvā⁷ jhā-
 payimsu. Paccekabuddhā sabbarattim̐ ālāhane⁸ sajjhāyam
 akaṃsu. Aṭṭhasahassā⁹ nāgā ālāhanam̐¹⁰ nibbāpetvā nahātvā
 10 Subhaddam̐ purato katvā attano vasanaṭṭhānam̐ gamimsu¹¹.

Etam attham̐ pakāsento S.

34. Te tattha kanditvā roditva¹² nāgā
 sīse sake¹³ paṃsukaṃ okiritvā
 āgamaṃsu¹⁴ te sabbe sakaṃ niketaṃ
 15 purakkhatvā mahesim̐ sabbabhaddan¹⁵ ti ā. 130.

Tattha paṃsukaṃ ti ālāhanapaṃsukaṃ.

Sonuttaro¹⁶ pi appatte yeva sattame divase dante ādāya
 Bāraṇasim̐ pāvisi¹⁷.

Tam attham̐ pakāsento S.¹⁸

20 35. Ādāya dantāni gajuttamassa
 vaggū subhe appaṭṭime pathavyā
 suvaṇṇarājīhi samantamodare
 so luddako Kāśipuraṃ upāgami,
 upanesi so rājakaññāya dante:
 25 nāgo hato, handa im̐ assa dantā ti. 131.

Tattha suvaṇṇarājīhīti suvaṇṇaram̐sīhi¹⁹, samantamodare ti sa-
 mantato obhāsente²⁰, sakalavanasandam̐ suvaṇṇavannaṃ viya karonte²¹,
 upanesīti Chiddantavāraḥassa chabbannaram̐sī viya vissajjamāne yamakadante

¹ Cks tena hi. ² Bā -kānaṃ ac-. ³ Bā visapitena sa-. ⁴ Bā omits pi. ⁵ Bā
 adds pi. ⁶ Cks mā-, Bā visālamālake ⁷ Ck citam̐ āpetvā, Bā cittakam̐-.
 Ck Bā ālā-, Bā adding dhamman̐ ⁸ Bā -a ¹⁰ Ck ālā-. ¹¹ Bā āg-. ¹² Cks
 -tvā, Bā tvāna. ¹³ Ck sisakena, Ck sisakena. ¹⁴ Bā āgamiṃsu. ¹⁵ read: katvā
 pure sabbabhaddam̐ mahesim̐? ¹⁶ Ck soṇ- ¹⁷ Bā -nasiyam̐ sampāpuni ¹⁸
 Bā adds āha ¹⁹ Cks -rājīhi. ²⁰ Bā -sante, Cks -sento ²¹ Cks -to.

ādāya āgacchāmi¹ nagaraṃ alaṃkārapetū 'ti deviyā sāsanam pesetvā tāya rañño
ārocetvā² devanagare³ viya nagare alaṃkārapite Sonuttaro⁴ pi nagaraṃ pavi-
sitvā pāsadam āruya⁵ dante upanesi.

Upanetvā⁶ ca pana „ayye yassa kira tumhe appamattakaṃ⁷
dosam hadaye karittha⁸ so nāgo mayā⁹ hatto mato“ ti¹⁰. „Mata- 5
bhāvam me āroceyyāsīti“ āha. „Tassa matabhāvaṃ jānātha,
ime tassa¹¹ dantā“ ti dante adāsi. Sā M-assa chabbappa-
raṃsivicitte dante 'maṇitālavapṇena¹² gahetvā ūrusu ṭhapetvā
purimabhāve¹³ attano piyasāmikassa dante oloketi „evārūpaṃ
nāma sobhaggappattaṃ vāraṇaṃ visapītena sallena jīvitaṃkha- 10
yaṃ pāpetvā¹⁴ dante chinditvā¹⁵ āgato“ ti M-am¹⁶ anussaranti
sokaṃ uppādetvā adhivāsetum [nāsakkhi, ath' assā tatth' eva
hadayaṃ phali¹⁷, taṃ divasaṃ eva kālam akāsi¹⁸.

Tam atthaṃ-ppakāseto S.¹⁹

26. Disvāna dantāni gajuttamassa 15
bhattu-ppiyassa purimāya jātiyā
tatth' eva tassā hadayaṃ aphāli,
ten' eva sā kālam akāsi bālā ti āha. 132.
27. Sambodhipatto va²⁰ mahānubhāvo
sitam akāsi parisāya majjhe, 20
pucchimsu bhikkhū suvinuttacittā,
nākāraṇe pātukaronti buddhā. 133.
28. Yam addasātha²¹ dahariṃ kumāriṃ
kāśāya vatthaṃ anagāriyaṃ²² carantiṃ
sā kho tadā rājakañṇā ahoṣi, 25
ahaṃ tadā nāgarājā ahoṣiṃ. 134.
29. Adāya dantāni gajuttamassa
vaggū subhe appaṭṭime pathavyā

¹ Cks ga-. ² Bā -cāpetvā. ³ Bā -raṃ. ⁴ Cs son-. ⁵ Cks oruya, Bā āruyhitvā.

⁶ Bā upanāmesi upanāmetvā. ⁷ Bā -ka. ⁸ Bā -tthā ti vadati. ⁹ Cks omit mayā.

¹⁰ Cks omit matoti. ¹¹ Bā jānāthā ti handa tassa ime ¹² so Cks; Bā maṇi-

kālabhatthavaṇṇe, Bā maṇitālabhatthavaṇṇe ¹³ Bā porāṇaka, Bā porāṇakassa. ¹⁴

Bā add ime. ¹⁵ Bā add sonuttaro. ¹⁶ Bā mahāsuttaṃ. ¹⁷ Bā phalitvā ¹⁸

Bā -siti. ¹⁹ Bā adds āha. ²⁰ Bā ca ²¹ Bā -ssatha ²² Bā anagāriyaṃ.

yo¹ luddako Kāsipuram upāgami
so kho tadā Devadatto ahoṣi. 135.

40. Anāvasūram cīrarattasamsitām²
uccāvacam³ caritam idaṃ purāṇam
5 vītaddaro vītasoko visallo
sayam abhiññāya abhāsi Buddho. 136.

41. Aham vo tena kālena ahoṣim tattha bhikkhavo
nāgarājā tadāhoṣim, evaṃ dhāretha jātakan ti 137.

imā gāthā Dasabalassa guṇe vaṇṇenteḥi dhammasaṃgāyikattherehi
10 t̥hapitā.

Tattha sitam akāṣiti āvuso⁴ sambodhippato S. mahanubhāvo⁵ alam-
katadhammāsane parisamajjhe nisinnō ekadivasam sitam akāṣi. na akāraṇe ti
bhante buddhā nāma akāraṇe sitam na karonti tumhehi⁶ ca sitam kena nu
kho kāraṇena taṃ katan ti mahākāṇhāsavā bhikkhū pucchimsu, yamadda-
15 sāthā⁷ ti evaṃ puttho āvuso S attano sitakāraṇam ācikkhanto ekaṃ dahara-
bhikkhunim dassetvā evaṃ āha: bhikkhave yam etaṃ⁸ daharam yobbanap-
pattam kumārīm kāsīyavattham anagariyam upetaṃ pabbajitva imasmiṃ sāsane
carantim addasātha⁹ passatha sā tadā visapīṭasallena¹⁰ nāgaṃ¹¹ gantvā¹²
vadhehīti Sonuttaram¹³ pesetvā¹⁴ rājakaññā ahoṣi tena gantvā jīvitakkhayaṃ
20 pāpito aham tadā¹⁵ nāgarājā ahoṣim ti attho, Devadatto ti bhikkhave idāni
Devadatto tadā so luddo¹⁶ ahoṣi, anāvasūram ti na avasuram anattam
gata-urīyam ti attho, cīrarattasamsitā¹⁷ ti ito cīraratte anekavassakoti-
matthake samsitā¹⁸ caritam¹⁹ anucinnam, i v. h: āvuso ito anekavassakoti-
matthake samsaritam²⁰ pi pubbanhe kataṃ tam divasam eva sāyanhe saranto
25 viya attano caritavasena uccam tāya rājadhītāya ca²¹ Sonuttarassa²² ca carita-
tavasena nīcattā uccānīcacaritam²³ idaṃ purāṇam rājādīnam darānam²⁴ vigata-
tāya²⁵ vītaddaro nāndhanasokādīnam²⁶ abhāvena vītasoko rāgasallādīnam
vigatattā²⁷ visallo attanā²⁸ jānitvā Buddho abhāsi²⁹, aham vo ti ettha vo ti
nipātamattam. bhikkhave aham tena kālena tattha Chaddantadahe ahoṣim ti
30 attho, nāgarājā ti bhonto³⁰ va³¹ na añño koci tadā homi, atha kho
nāgarājā homīti attho, evaṃ dhāretha³² ti tumhe etaṃ³² jātakam evaṃ dhā-
retha³³ pariāpunātha

¹ Ck^s so, Bā ya ² Bā -rattay samsitam ³ Ck^s uccāni, Cs uccānīcam ⁴ Bā
so ⁵ Bā adds alamkatasabāyā ⁶ Ck^s tumhe. ⁷ Bā -ssathā ⁸ Bā ekaṃ,
omitting yam. ⁹ Bā adassatha. ¹⁰ Bā -pitena- ¹¹ Bā nāgarājā, adding
vijhītvā ¹² Bā gantvā, Ck^s hantvā ¹³ Cs son-, Bā sonuttarassa. ¹⁴ Ck^s
pesitā. ¹⁵ Bā adds so. ¹⁶ Bā -sko ¹⁷ Bā -rattiyamsitā. ¹⁸ Bā samsari-
tam. ¹⁹ Bā omits ca ²⁰ Bā sitam ²¹ Bā omits ca. ²² Ck^s Bā son-. ²³
Bā -nīcam-. ²⁴ Ck^s dā-, Bā purāṇa, Bs arinānam. ²⁵ Bā vigatāya, Ck^s viha-
tatāya. ²⁶ Bā adds pana ²⁷ Bā omits dhana, Ck^s sokadhanasokā-. ²⁸ Cs
viha-. ²⁹ Bā -no ca ³⁰ Bā -siti ³¹ Ck^s homto, Bā hontā. ³² Bā ca. ³³
Bā tam ³⁴ Bā upadhāretha. adding ganhātha

Imañ ca pana desanāṃ sutvā bahū sotāpannādayo ahesuṃ, sā
pana bhikkunī pacchā vipassitvā arahattaṃ pattā ti. Chaddanta-
jātakaṃ.

5. Saṃbhavajātaka.

Rajjañca paṭipannasmā 'ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṃ 5
ā. k. Paccuppannavatthum Mahāummaggajātake āvibhavissati.

Atīte pana Kururatṭhe Indapattanagare Dhanāñ-
jayakora byo nāma¹ rajjaṃ kāreti². Tassa Sucīrato nāma
brāhmaṇo purohito atthadhammānūsāsako ahosi. Rājā
dānādīni puññāni karonto dhammena rajjaṃ anusāsi. So ekā- 10
divasaṃ dhammayāgaṃ nāma pañhaṃ abhisamkharitvā Sucī-
rataṃ brāhmaṇaṃ āsane nisīdāpetvā sakkāraṃ katvā pañhaṃ
pucchanto catasso gāthā abhāsi:

1. Rajjañ ca paṭipann³ asmā adhipaccaṃ Sucīrata,
mahattaṃ⁴ pattum icchāmi vijetum paṭhavim imam 138. 15
2. Dhammena no adhammena, adhammo me na ruccati,
kicco va⁵ dhammo carito rañño hoti Sucīrata, 139.
3. Idha c' evāninditā⁶ yena pecca⁷ yena aninditā
yasaṃ devamanussesu yena pappomu brāhmaṇa. 140.
4. Yo 'haṃ⁸ atthañ ca dhammañ ca kattum icchāmi brāhmaṇa 20
taṃ tvaṃ atthañ ca dhammañ ca
brāhmaṇ⁹ akkhāhi pucchito ti. 141.

Tattha rajjan ti ācariya mayam imasmiṃ sattayojanike Indapattanagare
rajjañ ca tiyojanasatike Kururatṭhe issariyabhāvasamkhātāṃ adhipaccaṃ ca
paṭipannā adhigatā, mahattaṃ⁸ ti idāni mahantabhāvaṃ pattum icchāmi, 25
vijetun ti imam paṭhavim dhammena abhūbhavitum ajjhottharitam icchāmi,
kicco⁹ va¹⁰ 'ti avasesajanehi rañño va¹¹ dhammo kicco¹² karaṇiyataro, rājā-
nuvattako hi loko. so tasmim dhammike sabbo¹³ dhammiko hoti, tasmā esa
dhammo¹⁴ rañño va kicco ti. idha cevāninditā ti yena mayam idhaloke

¹ Bds add rājā. ² Bds -si. ³ Ck Bds mahantaṃ, Cs mahattaṃ? ⁴ Bds ca. ⁵
Ck idha vevā-. ⁶ Bds pacca. ⁷ Cks sohaṃ ⁸ Bds mahantaṃ ⁹ Cks kiso. ¹⁰
Bds eā. ¹¹ Bds carito. ¹² Bds adds ca. ¹³ Bds add pi. ¹⁴ Bds add nāma.

ca¹ paraloke ca aninditā, yena pappomū² 'ti yena mayam³ nirayādīsu
anibbattitvā deveṣu ca manussesu ca⁴ yasam⁵ issariyam sobhaggaṃ pāpuṇey-
yāma tam⁶ kāraṇam kathehīti, yo haṇ ti brāhmaṇo yo ahaṇ phalavipākasaṃ-
khātam atthaṇ ca tassa⁷ atthassa hetubhūtam dhammaṇ ca kattum samādāya
5 vattitum uppādetuṇ ca icchāmi, tam tvaṇ ti⁸ tam⁹ tassa¹⁰ mayham tvaṇ
sukheṇ¹¹ eva nibbānagānimaggam āruya appaṭisandhikabhāvam patthentassa tam
atthaṇ ca dhammaṇ ca pucchito akkhāhi me pākataṇ katvā kathehīti brāh-
maṇam dhammayagapaṇhaṇ pucchi.

Ayam pana paṇho gambhīro Buddhavisayo, sabbaññu-
10 buddham ev' etaṇ¹¹ pucchitum yuttam, tasmim asati sabbaññu-
tañānapariyesakam Bodhisattaṇ. Sucirato pana attano abodhi-
sattatāya paṇham kathetum nāsakki asakkonto ca paṇḍita-
mānaṇ akatvā attano asamatthabhāvaṇ kathento

5. Nāññatra¹² Vidhurā¹³ rāja etad akkhātum¹⁴ arahati
15 yaṇ tvaṇ atthaṇ ca dhammaṇ ca
kattum icchasi khattiyā 'ti g. ā. 142.

Tass' attho¹⁵: avisayo esa mahārāja paṇho mādisānaṇ, ahaṇ hi n' ev'
assa āditiṇ na pariyoṣānaṇ passāmi. andhakāraṇ¹⁶ pavittho viya homi, Bārāṇasi-
rañño pana purohito Vidhuro nama brahmaṇo atthi so etaṇ ācikkheyya,
20 tam tṭhapetvā yaṇ tvaṇ atthaṇ ca dhammaṇ ca katum icchasi etad¹⁷ akkhātum
na añño arahatīti

Rājā tassa vacanaṇ sutvā „tena hi brāhmaṇa khippaṇ
tassa santikam gacchā“ 'ti paṇḍakāraṇ datvā tam pesetukāmo

6. Ehi kho pahito gaccha Vidhurassa upantikaṇ,
25 nikkham imaṇ¹⁸ suvaṇṇassa haraṇ gaccha Sucirata,
abbhihāraṇ imaṇ dajjā atthadhammānusatthiyā ti g. ā. 143.

Tattha upantikaṇ ti santikaṇ, nikkhaṇ ti paṇcadasasuvaṇṇa¹⁹ eko
nikkho, ayam pana rattasuvaṇṇassa nikkhasahassaṇ datvā evaṇ āha, imaṇ
dajjā ti tena imasmim dhammayagapaṇhe kathite tassa²⁰ atthadhammānu-
30 satthiyā abbihāraṇ pūjaṇ karanto imaṇ nikkhasahassaṇ dadeyyāsīti²¹.

¹ B^d omits ca ² B^d pappe-. ³ B^d mayā ⁴ B^d ma. ⁵ C^{ks} yaṇ ⁶ B^d tam
no. ⁷ C^{ks} cassa. ⁸ C^k omits tam tvaṇ ti ⁹ B^d omits tam. ¹⁰ C^k omits
tassa. ¹¹ C^k evenam, B^d buddhametaṇ. ¹² C^{ks} naa- ¹³ B^d vidhūrā. ¹⁴ C^k
akko-, C^s akkho-. ¹⁵ C^k has etadakkhātum na añño arahatīti in the place of
khattiyā - - attho. ¹⁶ B^d -ra ¹⁷ B^d etaṇ. ¹⁸ B^d nikkhañci-. ¹⁹ C^k -e,
C^s -o. ²⁰ B^d tassa. ²¹ C^{ks} dadeyyāti

Evañ ca pana vatvā pañhavissajjanassa likhanatthāya satasahassagghanikaṃ suvaṇṇapaṭṭaṃ¹ gamanatthāya yānaṃ parivaraṭṭhāya² balakāyaṃ³ tañ ca paṇṇākāraṃ datvā taṃ khaṇaṃ ñeva uyyojesi. So⁴ Indapattanagarā nikkhamitvā ujukam eva Bārāṇasim agantvā⁵ yattha yattha paṇḍitā vasanti 5 sabbāni tāni ṭhānāni upasaṃkamitvā sakala-Jambudīpe pañham⁶ vissajjetāraṃ⁷ alabhitvā anupubbena Bārāṇasim patvā ekasim ṭhāne nivāsaṃ gahetvā katipayehi⁸ saddhim pātaraṃ⁹ bhuñjanavelāya Vidhurassa¹⁰ nivesanaṃ gantvā āgata-bhāvaṃ ārocāpetvā tena pakkosāpito taṃ sake ghare bhuñja- 10 mānaṃ addasa.

Tam atthaṃ pakāsento S. sattamaṃ gātham āha:

7. Sv-adhippāgā¹¹ Bhāradvājo Vidhurassa upantikaṃ,
tam addasa mahābrahmā asamānaṃ sake ghare ti. 144.

Tattha svādhippāgā¹² ti so Bhāradvājagotto Sucirato adhippāgato¹³ 15 ti attho, mahābrahmā ti mahābrāhmano, asamānaṃ ti bhuñjamānaṃ.

So pana tassa bālasahāyako ekācariyakule ugghatasippo, tasmā tena saddhim ekato bhuñjitvā bhattakiccapariyosāne sukhanisinno „saṃma kimatthaṃ āgato sīti“ puṭṭho āgamana-kāraṇaṃ ācikkhanto atṭhamaṃ g. ā. 20

8. Rañño 'haṃ pahito dūto Korabyassa¹⁴ yasassino,

'atthaṃ dhammaṃ ca pucchesi' icc-abravi Yudhitṭhilo,

taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca

Vidhur' akkhāhi¹⁵ pucchito ti. 145.

Tattha rañño ti ahaṃ rañño Korabyassa¹⁶ yasassino dūto. pahito¹⁷ ti 25 tena pesito idhāgamiṃ, pucchesi¹⁸ ti so Yudhitṭhilagotto Dhanañjayarājā mam dhammayāgapañhaṃ nāma pucchi, ahaṃ kathetum asakkonto tvaṃ¹⁹ sakkhissa-sīti itvā tassārocesim²⁰, so paṇṇākāraṃ datvā pañhaṃ pucchanaṭṭhāya mam tava santikaṃ pesento Vidhurassa²⁰ santikaṃ gantvā imassa pañhassa atthaṃ ea pāliḍhammaṃ ca puccheyyāsīti iti abravi taṃ tvaṃ idāni mayā pucchito akkhāhīti. 30

¹ Bḍ -paṭṭaṇṇa. ² Bḍ -raṇatthāya. ³ Bḍ -yaṇṇa. ⁴ Bḍ adds pana. ⁵ Ck Bḍ āg- ⁶ Ck -a. ⁷ Bḍ pañhassa visajjanākāraṃ. ⁸ Bḍ adds janehi. ⁹ Bḍ -a. ¹⁰ Bḍ -dhū-. ¹¹ Ck svādhippākāgā, Cs -ppagākā. ¹² Cks svādhippākā. ¹³ Cks adhippāgāhato, Bs adhippāgā āgato? ¹⁴ Bḍ korabbassa. ¹⁵ Bḍ vidūra- ¹⁶ Cks -vyassa. ¹⁷ Cs pahī-, Bḍ pāhi-. ¹⁸ Cks taṃ. ¹⁹ Bḍ tassa ā- ²⁰ Bḍ vidhūra

Tadā pana so brāhmaṇo „mahājanassa cittaṃ gaṇhissā-mīti“ Gaṅgaṃ pidahanto viya vinicchayaṃ vicāreti, nāssa pañhavissajjane okāso atthi¹.

So tam atthaṃ ācikkhanto navamaṃ gātham āha:

- 3 9. Gaṅgaṃ me pidahissanti, na naṃ² sakkomi brāhmaṇa
apidhetuṃ mahāsindhuṃ, taṃ kathaṃ so bhavissati,
na te sakkomi akkhātūṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti 146.

- Tass' attho: brāhmaṇa mayhaṃ³ mahājanassa nānācittagatisamkhātāṃ
10 gaṅgaṃ pidahissanti, vyāpāro uppanno, tam ahaṃ mahāsindhuṃ apidhetuṃ na
sakkomi⁴, tasmiṃ kathaṃ so okāso bhavissati yasmīṃ⁵ te ahaṃ pañhe⁶ vissaj-
jeyyaṃ, iti cittekaḡgataṃ c⁷ eva⁷ okāsaṃ ca alabhanto na te sakkomi akkhātūṃ
atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti.

- Evaṃ ca pana vatvā „putto me paṇḍito mayā ūṇavanta-
15 taro, so te vyākarissati“⁸. tassa santikaṃ gacchā“ 'ti vatvā
dasamaṃ gātham āha:

10. Bhadrakāro ca me putto oraso mama atrajo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā 'ti. 147.

- 20 Tattha oraso ti ure samvaddho, atrajo ti attano jāto.

Taṃ sutvā Sucirato Vidhurassa⁹ gharā nikkhamitvā Bha-
drakārassa bhuttapātarāsassa attano parisāya majjhe nisinna-
kāle nivesanaṃ agamāsi¹⁰.

- Tam atthaṃ pakāsento S. ekādasamaṃ g. āha:
25 11. Sv-ādhippāgā¹¹ Bhāradvājo Bhadrakārassa⁹ upantikaṃ.
tam addasa mahābrahmā nisinnaṃ samhi vesmanīti. 148.

Tattha vesmanīti ghare. •

So tattha gantvā Bhadrakāramāṇavena katāsanābhihāra-
sakkāro nisīditvā āgamanakāraṇaṃ puṭṭho dvādasamaṃ g. āha:

¹ Bḍ tassa pañhassa vi - - natthi ² Bḍ taṃ. ³ Bḍ pañhaṃ. ⁴ Bḍ na taṃ
sakkomi brahmaṇa apidhetuṃ mahāsindhuṃ. ⁵ Bḍ yasmā. ⁶ Bḍ -aṇ. ⁷ Bḍ
tava. ⁸ Bḍ -titi. ⁹ Cks -nā. ¹⁰ Bḍ āg- ¹¹ Cks svādhippaka

12. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa¹ yasassino,
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchesi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
Bhadrakāra brāvīhi² me ti. 149.

Atha naṃ Bhadrakāro „tāta ahaṃ imesu divasesu³
paradārakakamme⁴ abhinivīṭṭho, cittaṃ me vyākulaṃ⁵, tena
ty-āhaṃ⁶ vissajjetuṃ na sakkhissāmi, mayhaṃ pana kanitṭho
Saṅjayakumāro⁷ mayā⁸ visadaññātaro⁹, taṃ pucchā, so te
taṃ pañhaṃ vissajjessatīti“ tassa santikaṃ pesetuṃ dve
gāthā abhāsi: 10

13. Maṃsakācam⁹ avahāya godhaṃ anupatāṃ' ahaṃ,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 150.
14. Saṅjāyo nāma me bhātā kanitṭho me Sucīrata,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇā¹⁰ ti. 151. 15

Tattha maṃsakācam⁹ ti yathā nāma puriso thūlamigamaṃsaṃ kācena-
dāya¹⁰ gacchanto antaramagge godhapotakaṃ disvā maṃsakācam⁹ chaḍḍetvā taṃ
anubandheyya evaṃ evaṃ¹¹ attano ghare vasantiṃ¹² bhariyam chaddetvā parassa
rakkhitagopitaṃ¹³ itthiṃ anubandhanto homīti dīpento evaṃ āha

So tasmiṃ yeva khṇe Saṅjayassa nivesanaṃ gantvā tena¹⁴
katasakkāro āgamanakāraṇaṃ puṭṭho ācikkhi.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. dve gāthā abhāsi:

15. Sv-adhippāgā¹⁴ Bhāradvājo Saṅjayassa upantikāṃ,
taṃ addassa mahābrāhmā nisinnaṃ sa[mhi] parīsati¹⁵. 152.
16. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa¹ yasassino, 25
'atthaṃ dhammaṃ ca pucchesi' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca Saṅjay' akkhāhi pucchito ti. 153.

Saṅjayakumāro pi pana tadā paradāraṃ eva sevati, ath'
assa „so ahaṃ tāta paradāraṃ sevāmi, sevanto ca¹⁶ Gaṃgaṃ

¹ Bā -byassa. ² Bā pabrūhi. ³ C^{ks} pā-. ⁴ Bā byā-. ⁵ Bā kyāham. ⁶ Bā
sañceyya-. ⁷ Bā mahā. ⁸ Bā ativijāññānavantaro. ⁹ Bā -jam. ¹⁰ Bā kaje-.
¹¹ Bā eva. ¹² Bā vasavattaniṃ. ¹³ Bā -taṃgo-. ¹⁴ C^s -ppakā. ¹⁵ C^k Bā
parīsati, C^s parīsatiṃ. ¹⁶ Bā adds pana.

taritvā paratīraṃ gacchāmi. taṃ maṃ sāyaṇ ca pāto ca naḍim
tarantaṃ maccu gilati nāma, tena me cittaṃ vyākulaṃ, na
ty-āhaṃ ācikkhituṃ sakkhissāmi¹, kaniṭṭho pana me² Sam-
bhavakumāro nāma atthi jātiyā sattavassiko mayā sata-
5 guṇena saḥassaguṇena³ adhikaṇāno⁴, so te ācikkhissati, gaccha
taṃ⁵ pucchā⁶ "ti.

Taṃ atthaṃ pakāseto S. dve gāthā abhāsi:

17. Sadā maṃ gilati⁷ maccu sāyaṃ pāto Sucīrata,
na te sakkomi akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchito. 154.
10 18. Sambhavo nāma me bhātā kaniṭṭho me Sucīrata.
taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca
gantvā pucchassu brāhmaṇa⁸ 'ti. 155.

Taṃ sutvā Sucīrato „ayaṃ paṇho imasmiṃ loke abbhuto
bhavissati, imaṃ vissajjetuṃ samattho nāma n' atthi, maññe"
15 ti cintetvā dve gāthā abhāsi:

19. Abbhuto vata bho dhammo. nāyaṃ asmāka ruccati,
tayo janā pitā puttā te su paññāya no vidu. 156.
20. Na taṃ sakkotha akkhātuṃ atthaṃ dhammaṃ ca pucchitā,
kathan nu daharo jaññā atthaṃ dhammaṃ ca pucchito ti. 157.
20 Tattha nāyaṃ ti ayaṃ pañhadhammo⁹ abbhuto, imaṃ kathetuṃ sa-
matthena⁹ nāma na bhavitabbam, rasmā yaṃ tvaṃ kumāraṃ kathessatīti vadesi¹⁰
nāyaṃ amhākaṃ ruccati, te sū 'ti ettha sukāro nipātamattam, pitā Vidhuro¹¹
putto Bhadrakāro ca Saṇjaya cā 'ti te pi me tayo pitā puttā paññāya imaṃ
dhammaṃ no vidu na vijānanti¹², añño ko jānissatīti attho, na taṃ ti tumhe
25 tayo janā pucchitā etam akkhātuṃ na sakkotha daharo sattavassikakumāro puc-
chito nu jaññā, kena kāraṇena jānitum sakkhissatīti attho.

Taṃ sutvā Saṇjayakumāro „tāta Sambhavakumāraṃ
daharo ti mā maññāsi, sace pi pañham¹³ vissajjane n' atthi
ko¹⁴ gaccha taṃ pucchā¹⁵ "ti atthadīpanāhi upamāhi kumā-
30 rassa vaṇṇam pakāseto dvādasa gāthā abhāsi:

¹ Bā -miti. ² Cks omit me. ³ Bā adds sataṣaḥassaguṇena ⁴ Bā -ñānataro
⁵ Bā tvaṃ. ⁶ Bā pucchāhi. ⁷ Bā -te. ⁸ Bā -hā-. ⁹ Cks -ttho. ¹⁰ Bā vada-
¹¹ Bā -dhū-. ¹² Cks viditanti, Bā vidu ti. ¹³ Bā pañhā ¹⁴ so all three MSS.
for koci? ¹⁵ Ck gacchē, omitting taṃ pucchā. Bā gaccha naṃ pucchā.

21. Mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 158.
22. Yathāpi cando vimalo gacchaṃ ākāśadbātuyā
sabbe tāragāṇe³ loke ābhāya atirocati 159. 5
23. Evam pi dahar' ūpeto⁴ paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa. 160.
24. Yathāpi rammako⁵ māso gimhānaṃ hoti brāhmaṇa 10
at' ev' aññehi māsehi dumaṇṇupphehi sobhati 161.
25. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 162.
26. Yathāpi himavā brahme pabbato Gandhamādano
nānārukkhehi sañchanno⁶ mahābhūtaganālayo
osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca 163. 15
27. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 164.
28. Yathāpi pāvako brahme accimālī yasassimā
jalamāno caraṃ kacche⁷ analo⁸ kaṇhavadattani 165.
29. Ghatāsano⁹ dhumaketu uttamāhevanandaho¹⁰
nisīthe¹¹ pabbataggasmiṃ pahūtedho¹² virocati 166. 20
30. Evam pi dahar' ūpeto -pe-. 167.
31. Javena bhadraṃ jānanti balivaddaṃ ca vāhiye¹³
dohena dhenunā jānanti bhāsamānaṃ ca paṇḍitaṃ, 168.
32. Evam pi dahar' ūpeto paññāyogena Sambhavo,
mā naṃ daharo [ti] uññāsi¹ apucchitvāna² Sambhavaṃ,
pucchitvā Sambhavaṃ jaññā
atthaṃ dhammaṃ ca brāhmaṇa 'ti. 169. 25

Tattha jaññā ti jānissasi¹⁴. cando ti punnacando, vimalo ti abbhā-
dimalarahito, evampi daharūpeto ti evam Sambhavakumāro daharabhāvena

¹ Bā maññāsi. ² Bā āp-. ³ Ck tarāgānā, Bā tāragāṇe ⁴ Cks upe- ⁵ Ck
ramñāko. ⁶ Ck sañjanno, Cs sañjatto, Bā sacchanno. ⁷ Ck varaṃ kacche, Cs
varaṃ kaccho, Bs vane gacche. ⁸ Cs atalo yathā pi pāvako - - - analo wanting in
Bā. ⁹ Ck -ne. ¹⁰ Ck -hemaṇṇāho, Cs -hevaṇṇāho, Bā -hevandaneho. ¹¹
Ck -te, Bā nisive. ¹² Bā bahutejo. ¹³ Cks -se, Bā vāhiye. ¹⁴ Cks -ti.

- upeto pi paññāyogena sakale pi¹ Jambudīpatale avasesapanditehi² atirocati³ bhāsati⁴, rammako ti cittamāso, atevaññehi⁵ ativiya aññehi ekādasahi māsehi, evan ti evaṃ Sambhavo pi paññāyogena sobhati, himavā ti hima-
 5 pātasamaye himayutto ti himavā, gīṃhakāle himaṇi vamaṭṭi⁶ himavā, sampatta-
 janam⁷ gandhena madayaṭṭi⁸ Gandhamādano, mahābhūtagaṇālayo ti devagananivāso, disā bhātiti sabbadisā ekobhāso⁹ viya karoti, pavātiti gandhena sabbadisā¹⁰ pharati¹⁰, evan ti Sambhavo pi nāṇayogena¹¹ sabba-
 disā¹² bhāti¹³ c' eva pavāti ca, yasassimā ti tejasampattiya yasassinihi accīhi¹⁴ yutto, jalamāno caram¹⁵ kacche¹⁶ ti kacchasaṃkhāte¹⁶ mahāvane
 10 jalanto carati, anālo ti atitto gatamaggassa kanhabbhāvena kanhavattani yaññe āhutivasena¹⁷ āhutam¹⁸ ghatam aṇātiti ghatāsano dhūmaketu kiccaṃ assa sādhetiti dhūmaketu, uttamāhevanandaho¹⁹ ti ahevamaṇi vuccati vanasando, uttamavanasandadaho ti²⁰ attho, nisīthe²¹ ti rattibhāge, pabbataggasmin ti pabbatasikhare, pahūtedho²² ti bahuindhano²³, virocatti
 15 sabbadisāsu obhāsati²⁴, evan ti evaṃ mama kaniṭṭho Sambhavakumāro pi paññāyogena virocatti, bhadrān ti bhadrān assājāṇiyam jvasampattiya jānanti na sarirena, vāhiye²⁵ ti vaḷutabbe bhāre vati bhāravahanatiya²⁶ ayaṃ uttamo ti²⁷ balivaddam jānanti, dohenā ti dohasampattiya dhenum sakhirā ti jānanti, bhāsamānan ti ettha pana²⁸ bhāsamānam jānanti missam bālehi paḍḍitan
 20 ti suttaṃ āharitabbam

Sucīrato evaṃ etasmiṃ²⁹ Sambhavam vaṇṇante „paññaṃ pucchitvā jāṇissāmiti“ „khaṃ pana te kumārakanīṭṭho“ ti pucchi. Ath' assa so sīhapañjaram vivaritvā hattham pasā-
 retvā „so esa³⁰ pāsāadvāre antaravīthiyam kumārakehi sad-
 25 dhim suvaṇṇavanno kīlati ayaṃ mama kaniṭṭho, upasaṃkamitvā naṃ puccha³¹, Buddhalīlāya te paññaṃ kathessatīti“ āha. Sucīrato tassa vacanam sutvā pāsādā oruyha kumārassa santikaṃ agamāsi, kāya velāyā³² ti kumārasya³² nivatthasāṭakam

¹ B^d sakala. ² B^d -te. ³ B^d atikkamitvā virocatti. ⁴ C^s atirocati atakkamitvā virocatti. ⁵ B^d sobhati. ⁶ C^k himaṇi vatiti. B^d himaṇi vamaṭṭi. ⁷ B^d -tāmja-. ⁸ B^d mo-. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ C^s sabba-. ¹¹ C^s pa-. B^d vāyati. ¹² B^d paññāyo-. ¹³ B^d sabba-. ¹⁴ B^d bhāsati. ¹⁵ B^d -yā yasassimā accimāhiti accīhi. ¹⁶ B^d vane. ¹⁷ C^s āhū-. ¹⁸ C^s āhū-, B^d ahuti. ¹⁹ C^s -nandaho. ²⁰ B^d -sandaṃ dahatīti. ²¹ C^k nisice, B^d nisive. ²² C^k bahu-, C^s bahū-. B^d bahūtejo. ²³ B^d bahutadddhino, B^s pahūtāindhano. ²⁴ C^k obhāsāsati. ²⁵ B^d vāhaye. ²⁶ C^k -vahanāya, B^d -vahanāya. ²⁷ C^s omit ti. ²⁸ B^d nā. ²⁹ B^d tasmim. ³⁰ B^d eso; all three MSS. so for yo. ³¹ B^d tam pucchatha. ³² C^s -re.

mocetvā khandhe' khipitvā ubhohi hatthehi paṁsum gahetvā
ṭhitavelāya.

Tam atthaṃ āvikaronto S.

33. Sv-ādhippāgā' Bhāradvājo Sambhavassa upantikaṃ,

tam addasa mahābrahmā kīlamānaṃ bahi pure ti g. ā. 170. 5

Tattha bahi pure ti bahi nivesane

M. pi brāhmaṇaṃ āgantvā purato ṭhitaṃ disvā „tāta
ken' atthenāgato sīti“ pucchitvā „tāta kumāra ahaṃ Jambudī-
patale āhiṇḍanto mayā pucchitaṃ pañhaṃ kathetuṃ samatthaṃ
alabhitvā tava santikaṃ' āgato 'mhīti“ vutte „sakala-Jam- 10
budīpe kira avinicchito pañho, mama santikaṃ āgato, ahaṃ
ñāṇena mahallako“ ti hiriottappaṃ paṭilabhitvā hatthagataṃ
paṁsum chaḍḍetvā khandhato sātakaṃ ādāya nivāsetvā „puc-
cha brāhmaṇa, Buddhalīhāya te kathessāmīti“ sabbaññū pavā-
raṇaṃ pavāresi. Tato brāhmano 15

34. Rañño 'haṃ pahito dūto Koravyassa yasassino,

'atthaṃ dhammaṃ ca pucchassu' icc-abravi Yudhiṭṭhilo,

taṃ tvaṃ atthaṃ ca dhammaṃ ca

Sambhav' akkhāhi pucchito ti 171.

gāthāya pañhaṃ pucchi. 20

Tass' attho Sambhavapaṇḍitassa gaganamajjhe punṇa-
cando viya pākato ahosi. Atha naṃ „tena hi suṇāhīti“ vatvā
dhammayāgapañhaṃ vissajjento

35. Taggha' te ahaṃ akkhissaṃ yathāpi kusalo tathā,

rājā ca kho naṃ⁵ jānāti yadi kāhati vā na vā ti g. ā. 172. 25

Tassa antaravīthiyaṃ ṭhatvā maḍhurassarena⁶ dhammaṃ
desentassa saddo dvādasayojanikaṃ sakala-Bārāṇasīnagaram⁷
avatthari⁸, atha rājā⁹ uparājādayo ca sabbe sannipatiṃsu, M.
mahājanamajjhe¹⁰ dhammadesanaṃ paṭṭhapesi.

¹ Bḍ adds kanthe. ² Cks -ppakā. ³ Bḍ -ke. ⁴ Ck -ā. ⁵ Bḍ tam. ⁶ Bḍ -rena
sarena. ⁷ Bḍ -lambārā-. ⁸ Bḍ atthari. ⁹ Bḍ adds ca. ¹⁰ Bḍ -naṣṣamajhe

Tattha tagghā 'ti ekamsavacanāṃ, yathāpi kusalo ti yathā atkusalo sabbaññū Buddhō ācikkhati tathā 'ekamsen' eva aham akkhissan ti attho. rājā ca kho nan' ti aham etim² pañhaṃ yathā tumhākaṃ rājā jānitum sakkoti tathā kathessāmi, tato uttarimī rājā evam taṃ jānāti yadi karissati vā na vā⁵ karissati. karonta-sa hi vā akarontassa vā tass' eva nam² bhavissati mayhaṃ pana doso n' atthāti dīpeti

Evam imāya gāthāya pañhakathanāṃ paṭijānitvā idāni dhammayāgapañhaṃ kathento

36. Ajja suve ti samseyya raññā puttḥo Sucīrata
10 mā katvā avasī rājā atthe jāte Yudhiṭṭhilo. 173
37. Ajjhattaṃ ñeva samseyya raññā puttḥo Sucīrata,
kummaggaṃ na niveseyya³ yathā mūlho acetaso. 174.
38. Attānaṃ⁴ nātivatteyya, adhammaṃ na samācare,
atitthe na-ppātareyya⁵, anattthe na yuto⁶ siyā. 175.
- 15 39. Yo ca etāni ṭhānāni kattuṃ jānāti khattiyo
sadā⁷ so vaḍḍhate rājā sukkapakkhe va candimā. 176.
40. Ñātīnaṃ ca piyo hoti mittesu ca virocati,
kāyassa bhedā sappañño saggaṃ so upapajjatīti āha. 177.

Tattha samseyyā 'ti katheyya, i. v. h : tāta Sucīrata sace tumhākaṃ
20 raññā ajja dānaṃ detva sīlam rakkhāma uposathakammam karomā⁸ ti koci
puttho mahārāja ajja tāva pānaṃ hanāma⁹ kāme paribhuñjāma suram pipāma¹⁰
kusalaṃ pana¹¹ karissāma sve ti rañño samseyya¹² tassa atimahantassāpi
amaecessa vacanaṃ katvā tumhākaṃ rājā Yudhiṭṭhilogotto tathātūpe atthe jāte
taṃ divasaṃ pamādena vītunāmento mā avasi tassa vacanaṃ akatvā uppannam
25 kusalcittam aparibāpetvā kusalapāṭisaihyuttam kamam karotu yeva idam assa
katheyyāsīti, evaṃ M imāya gāthāya 'ajj' eva kiccā ātappam ko jāññā mara-
nam suve' ti Bhaddekarattasuttaṃ e' eva 'appamādo amatapadam pamādo mac-
cuno padan' ti Appamādo vādaṃ ca kathesi, ajjhattaṃ yeva 'ti tāta Sucīrata
Sambhāvapandito tayā dhammayāgapañhe pucchite kiṃ kathesi tu raññā¹³ puttho
30 samāno tumhākaṃ rañño¹³ ajjhattaṃ eva samseyya niyakajjhattasamkhātā¹⁴
khandhapañcakam hutvā abhāvāyā¹⁵ aniccaṃ ti katheyyāsi, ettāvata M 'sabbe
saṃkhārā aniccā ti yadā paññāya passati' 'aniccā vata saṃkhārā uppādaya-
dhammīno' ti evam pi bhāsitaṃ aniccatam kathesi, kummaggaṃ ti brāhmaṇa

¹ Bā tan ² Bā taṃ. ³ Bā niseveyya. ⁴ ajja suve - - - attānaṃ wanting in Cs

⁵ Bā pahāreyya. ⁶ Bā yutto ⁷ Cks satam ⁸ Cks karissāmā. ⁹ Bā pakema

¹⁰ Cs Bā pivā- ¹¹ Cs patata corr to pana, Ck pana na ¹² Bā add ka-
theyya. ¹³ Cks -a. ¹⁴ Ck niyakajjhattasamkhātā, Cs tikajjhata-. Bā niyakajha.

¹⁵ Bā abhāvato.

yathā mūlho acetano andhabālaputhujjano dvāsatthiditthigatasamkhātāṃ kum-
 maggaṃ sevati etaṃ tava rājā taṃ na seveyya niyyānikaṃ dasakusalakamma-
 pathamaggaṃ eva sevātū 'ti evam assa vadeyyāsīti, attānaṃ ti imaṃ sugatiyaṃ
 thitāṃ¹ attabhāvaṃ nātivatteyya. yena kammena tisso kusalasampattiyo sabba-
 kāmamagge² atikkamitvā apāye nibbattati taṃ³ kammam na kareyyā 'ti attho, 5
 adhammaṃ ti tividhaduccaritasamkhātāṃ adhammaṃ na samācareyya, atitthe
 ti dvāsatthisamkhāte atitthe nappatāreyya⁴, na otāreyyā 'ti pi pātho. attano
 ditthānugatiṃ āpajjantam janaṃ na otāreyya, anātthe 'ti akārane⁵, yuto⁶
 ti yuttapayutto na siyā, brāhmaṇa yaḍi te rājā dhammayāgapaṇhe vattitu-
 kāmo imasmiṃ ovāde vattatū 'ti tassa katheyyāsīti ayam ettha adhippāyo, 10
 sadā ti satataṃ, i. v. h : yo khattiyō etāni kāraṇāni kātuṃ jñāti so rājā
 sukkapakkhe⁷ cando viya sadā vaḍḍhati, virocātīti⁸ mittāmaccamajjhe attano
 silācāraṇānādigunehi⁹ sobhati virocātīti

Evam M. gaganatale candaṃ utthāpento viya Buddhali-
 hāya brāhmaṇassa paṇhe¹⁰ kathesi. Mahājano nadanto selento¹¹ 15
 appothento sādhu-kārasahassāni adāsi celukkhepe ca aṅguli-
 poṭhe ca pavattesi, hatthapilandhanādīni khiṇi, evaṃ khitta-
 dhanam koṭimattaṃ ahosi. Rājāpi 'ssa tuṭṭho mahantaṃ yasaṃ
 adāsi. Sucīrato pi nikkhasahassena pūjetvā¹² suvaṇṇapatte
 jātihiṅgulakena paṇhe¹³ vissajjanaṃ likhitvā Indapattanagaraṃ 20
 gantvā raṇṇo dhammayāgapaṇhaṃ kathesi. Rājā tasmiṃ
 dhamme vattitvā saggapadaṃ¹⁴ pūresi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahāpaṇho yevā“
 'ti vatvā j. s.: „Tadā Dhanañjaya-rājā Anando ahosi, Sucīrato Anu-
 ruddho¹⁵, Vidhuro Kassapo¹⁵, Bhadrakāro Moggallāno¹⁵, Sañjaya- 25
 māṇavo Sāriputto¹⁵, Sambhava-paṇḍito aham evā“ 'ti. Sambhava-
 jātakaṃ.

6. Mahākapijātaka.

Bārāṇassaṃ¹⁶ ahū rājā ti. Idam S. Veḷuvane v. Deva-
 dattassa silāpavijjanaṃ ā. k. Tena hi dhanuggahe payojetvā aparā- 30

¹ Cks -yaṭṭhitam ² Cks -kāmagge, Bđ -kāmasagge. ³ Ck sam, Cs yaṃ. ⁴ Bđ nappakāreyya. ⁵ Bđ -nena. ⁶ all three MSS yutto. ⁷ Ck adds va. ⁸ Ck -cati. ⁹ Bđ -dīhigu- ¹⁰ Bđs -am. ¹¹ Bđ omits se- ¹² Bđ pūjaṃ katvā. ¹³ Bđ -am ¹⁴ Bđ -pūram. ¹⁵ Bđ adds ahosi. ¹⁶ Bđ -syam.

bhāge silāya paviddhāya¹ bhikkhūhi Devadattassa avanṇe kathite S.
„na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayhaṃ silaṃ' pavijjhi yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Kāsigāmake³ eko kassakabrāhmaṇo khet-
5 taṃ kasitvā goṇe vissajjetvā kuddālakammaṃ kātuṃ ārabhi.
Goṇā ekasmiṃ gacche paṇṇāni⁴ khādantā anukkamena aṭaviṃ
pavisitvā palāyimsu. So velaṃ sallakkhetvā kuddālaṃ ṭha-
petvā goṇe olokeno adisvā domanassappatto te pariyesanto
aṭaviṃ⁵ pavisitvā āhiṇḍanto anto⁶ Himavantam pāvisi, so tattha
10 disāmūlho⁷ sattāhaṃ nirābhāro vicaranto ekaṃ tiṇḍukarukkhaṃ
disvā abhiruyha phalāni khādanto⁸ parigalitvā⁹ satṭhihatthe
narakapapāte pati, tatr' assa dasadivasā vītivattā. Tadā Bo.
kapiyoniyam nibbattitvā phalāphalāni khādanto taṃ purisaṃ
disvā silāya yoggaṃ¹⁰ katvā taṃ purisaṃ uddhari. So tassa
15 niddāyantassa silāya matthakaṃ padālesi¹¹. M. tassa taṃ
kammaṃ ṇatvā uppatitvā sākāya nisīditvā „bho purisa, tvaṃ
bhūmiyaṃ¹² gaccha, ahaṃ sākhaḡgena tuyhaṃ maggaṃ ācik-
khanto gamissāmīti“ taṃ purisaṃ araṇṇato niharitvā magge
ṭhapetvā pabbatapādam eva pāvisi. So¹³ puriso M-e aparaj-
20 jhitvā kuṭṭhi¹⁴ hutvā diṭṭhadhamme yeva manussapeto ahosi,
so sattavassāni dukkhapīlito vicaranto Bārānasiyaṃ Migā-
ciraṃ¹⁵ uyyānaṃ pavisitvā pākārantare kadalipaṇṇaṃ attharitvā
vedanāmatto¹⁶ nipajji. Tadā Bārānasirājā uyyānaṃ gantvā
tattha vicaranto taṃ disvā „ko si tvaṃ, kiṃ vā katvā imaṃ
25 dukkhaṃ patto“ ti pucchi. So pi 'ssa sabbam vitthārato
ācikkhi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha:

1. Bārānassaṃ¹⁷ ahū rājā Kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ,
mittamaccaparibbūlho agamāsi Migāciraṃ¹⁸. 178.

¹ Bā -vijjhāya-. ² Ck Bā si-. ³ Eā -gāme. ⁴ Bā tināni. ⁵ Bā anto atavi. ⁶ Bā omits anto. ⁷ Bā adds hutvā. ⁸ Bāṣ tindukarukkhatto. ⁹ Bā -li-. ¹⁰ Ck bhoggaṃ. ¹¹ Ckṣ pā-. ¹² Bā -yā. ¹³ Bā adds pi ¹⁴ Ck kuṭṭhi. ¹⁵ so Ckṣ; Bāṣ migājinaṃ. ¹⁶ Bāṣ -patto. ¹⁷ Bā -nasyaṃ

2. Tattha brāhmaṇaṃ addakkhi setaṃ citraṃ kilāsinam
viddhastaṃ kuviḷāraṃ¹ va kisaṃ dhamanisanthataṃ. 179.
3. Paramakāruṇātaṃ pattaṃ disvā kicchagataṃ naraṃ
avaca² vyambhito³ rājā: yakkhānaṃ katamo nu si, 180.
4. Hatthapādā ca te setā, tato setataro⁴ siro,
gattaṃ kammāsavaṇṇaṃ te, kilāsabahuḷo c' asi, 181. 5
5. Vatṭhanāvalisaṃkāsa⁵ piṭṭhi te ninnatunnatā,
kāḷā pabbā⁶ ca te aṅgā, nāṇṇaṃ⁷ passaṃi edisaṃ, 182.
6. Ugghaṭṭapādo⁸ tasito kiso dhamanisanthato
chāto ātattarūpo⁹ si, kuto nu tvaṃ¹⁰ agacchasi¹¹, 183. 10
7. Duddasī appakāro si dubbaṇṇo bhīmadassano¹²,
janetti yāpi te mātā na taṃ iccheyya passituṃ, 184.
8. Kiṃ kammam akara¹³ pubbe, kaṃ avajjhaṃ aghātayi¹⁴,
kibbisam yaṃ karitvāna idaṃ dukkhaṃ upāgamīti. 185.

Tattha Bārāṇasā¹⁵ ti Bārāṇasiyaṃ, mittāmaccaparibbūḷho ti 15
mittehi ca dalhabhattiḥhi amaccehi parivuto, Migāciraṇa¹⁶ ti evaṇṇamakaṃ
uyyānaṃ, setaṃ ti setakuṭṭhena setaṃ kabarakuṭṭhena citraṃ¹⁷ pabhinnena
kaṇḍūyanakilāsakuṭṭhena¹⁸ kilāsinam vedanāmatthaṃ¹⁹ kadalipanne nipannaṃ²⁰
addasa, viddhastam kuviḷāraṃ vā 'ti vanamukhehi patautena²¹ maṃsena
viddhastam supupphitakuviḷārasadisam²², kisaṃ ti ekaccesu padasesu aṭṭhi- 20
cammamattasāriraṃ²³ sirajālasantharaṃ²⁴, vyambhito²⁵ ti bhūto vimhaya-
puppo²⁶ vā, yakkhānaṃ ti yakkhānaṃ antare tvaṃ katarayakkho nāmā 'ti,
vatṭhanāvalisaṃkāsa²⁷ ti piṭṭhikatthāne²⁸ āvunitvā thāpitā vatṭhanāvali-
sadisā²⁹, aṅgā ti kālāpabbavallisadisāni³⁰ te aṅgāni, nāṇṇaṃ ti aṇṇaṃ purisaṃ
ca³¹ edisaṃ na passaṃi, ugghaṭṭapādo³² ti rajokinnapādo, ātattarūpo³³ 25
ti sukkhasarīro, duddasīti dukkheṇa passitabbo, appakāro sīti sarīrappa-
kārarahito, dussanthāno sīti attho, kiṃ kammam akaraṃ³⁴ ti ito pubbe kiṃ
kammam akara³⁵, akāsīti attho, kibbisam³⁶ ti dāruṇakammam.

Tatoparam brāhmaṇo āha:

9. Taggha te ahaṃ akkhissam yathāpi kusalo tathā,
saccavādiṃ hi³⁴ lokasmiṃ pasamsant' idha paṇḍitā. 186. 30

¹ Bā ko-. ² Ck avañca. ³ Bā byamitto. ⁴ Bds -raṃ. ⁵ so Ck; C^s vatṭhatā-
vali-, Bā vatṭhanā-, Bā vadḍhana-. ⁶ Bā kālāpabbā ⁷ Bā nāṇṇaṃ. ⁸ Bā ug-
ghaṭṭa-. ⁹ Ck ātattā-, Bds āditta-. ¹⁰ Cks Bā tvaṃ. ¹¹ Bā kuto si katta
gacchasi. ¹² Ck hima-, Bā bhimm-. ¹³ Bā -raṃ. ¹⁴ Cks -si, Bā aghātayi. ¹⁵
Bā -syan. ¹⁶ Bds migājīnaṃ. ¹⁷ Bā vici-. ¹⁸ Bā kaṇḍupharanaki-. ¹⁹ Bā -nap-
pattaṃ. ²⁰ C^s tipa-, Bā nippa-. ²¹ Bds paggharaṇ- ²² Bā puppitaṃ ko-. ²³
C^s Bā -mattam-. ²⁴ Ck -santhavaṃ, C^s -santhavaṃ corr. to -santhataṃ, Bā
sirajālasanaṃ. ²⁵ Bā by-. ²⁶ Bā vimhayaṃāpanno ²⁷ so Ck; C^s vatṭhatāvali-,
Bā vatṭhanāvali-. ²⁸ Bā pithikaṇḍukaṭṭhāne. ²⁹ Ck kālāvalli-, C^s kālāpavalli-.
³⁰ Bā -sam, omitting ca-. ³¹ Bā atitta-, B^s āditta-. ³² so all three MSS. for
-rā? ³³ Bā -raṃ. ³⁴ Ck -dimhi, Bā -dī hi.

10. Eko caraṃ gogaveso mūlho¹ accasarim vane
araññe iriṇe² vane³ nānakuñjarasevite. 187.
11. Vālamigānucarite vippanaṭṭho⁴ 'smi kānane.
acarim tattha sattāhaṃ khuppiṇāsaṃappito. 188.
- 5 12. Tattha tindukaṃ addakkhim visamaṭṭhabubbukkhito
papātaṃ abhilambantaṃ sampannaphaladhārinam. 189.
13. Vātasitāni bhakkhesim, tāni rucimāsu me bhusam,
atitto⁴ rukkhama āruhim⁵, 'tattha hessāmi āsita'. 190.
14. Ekam me bhakkhitam āsi dutiyam abhipatthitam.
10 tato sā bhañjatha⁶ sākhā chinnā pharasunā viya. 191.
15. So 'ham sabā va sākhāhi uddhapādo⁷ avamsiro
appatitṭhe anālambe gīriduggasmi pāpataṃ. 192.
16. Yasmā ca vāri gambhīram tasmā na samabhajjisaṃ⁸,
tattha sesim nirānando anūnā dasa rattiyo. 193.
- 15 17. Ath' ettha kapi-m-āgañchi⁹ gonaṅgulo¹⁰ daricaro
sākhā [hi] sākhā vicaranto¹¹ khādamāno dumapphalaṃ,
so maṃ disvā kisaṃ paṇḍum kāruṇṇam akaram¹² mayi: 194.
18. Ambho ko nāma so ettha evaṃ dukkhena aṭṭito,
manusso amanusso vā attānam me pavedaya. 195.
- 20 19. Tass' añjalim paṇāmetvā idam vacanam abravim:
manusso 'ham vasaṃ patto. sā me n' atthi ito gati,
tam vo¹³ vadāmi: bhaddam vo¹³, tvaṃ ca me saraṇam bhava¹⁴. 196.
20. Garusilaṃ¹⁵ gahevāna vicari pabbate kapi,
silāya yoggaṃ katvāna nisabho etad abravi: 197.
- 25 21. Ehi me piṭṭhim āruya gīvaṃ gaṇhāhi bāhuhi¹⁶,
aban tam uddharissāmi gīriduggato vegasā. 198.
22. Tassa tam vacanam sutvā vānarindassa sirimato
piṭṭhim āruya dhīrassa gīvaṃ bāhāhi aggahim. 199.
23. So maṃ tato samutṭhāsi tejasī¹⁷ balavā kapi
30 vihaṇṇamāno kicchena gīriduggato vegasā. 200.
24. Uddharitvāna maṃ santo nisabho etad abravi:
iṃgha maṃ samma rakkhassu, passupissaṃ¹⁸ muhuttakaṃ¹⁹. 201.

¹ Ck -e, Cs -a ² Ck^s irine, Bā irane ³ Ck vicine, Cs vicine ⁴ Bā atitto.
⁵ Bā āruhi ⁶ Ck^s bhajjitā ⁷ Bā uddham- ⁸ Bā sampapajjiyam. ⁹ Ck
gañji, Bā gacchi. ¹⁰ Bā^s -guttho ¹¹ so all three MSS ¹² so all three MSS.
for -rā? ¹³ Bā te. ¹⁴ Ck^s -vam, Cs -ve. ¹⁵ Ck Bā silam. ¹⁶ Ck^s -bāhi. ¹⁷
Ck terasī, Bā tejasī ¹⁸ Cs passa-, Bā pasu-. ¹⁹ Bā -tti.

25. Sihavyagghā¹ ca dipi² ca acchako kataracchayo
te mañ pamattam himseyyūñ, te tvañ disvāna³ vāraya. 202.
26. Evam me paritātūna⁴ passupī so muhuttakam:
tadāham pāpikam diṭṭhiñ paṭilacchiñ ayoniso: 203.
27. Bhakkho ayañ manussānañ yathā c' aññe vane migā. 5
yan nūñ imañ vadhivāna chāto khādeyya vānaram. 204.
28. Āsito⁵ ca gamissāmi mañsam ādāya sambalam,
kantāram nittharissāmi, pātheyyam me bhavissati. 205.
29. Tato silam⁶ gabetvāna matthakam sannitālayim⁷,
mama hatthakilantassa⁸ pabhāro dubbalo ahu. 206. 10
30. So ca vegen⁹ udappatto⁹ kapi rubiramakkhito
assupunñehi nettehi rodanto mañ udikkhati: 207.
31. Māyyo¹⁰ mañ kari¹¹, bhaddan te, tvañ ca nāñ edisañ kari.
tvañ ca kho nāma diḡhāyu¹² aññam¹³ vāretum arahasi. 208.
32. Aho vata re purisa tāva dukkarakāraka¹⁴ 15
edisā visamā duggā papātā uddhaṭo¹⁵ mayā. 209.
33. Anīto¹⁶ paralokā va dubbheyyam¹⁷ mañ amaññatha.
tañ tena¹⁸ pāpadhammena¹⁹ pāpañ pāpena cintitañ. 210.
34. Mā²⁰ h' eva tvañ adhanmatṭha vedanañ kaṭukam phusi,
mā h' eva pāpañ kammantañ phalañ velum va tañ²¹ vadhi. 211. 20
35. Tayi me n' atthi vissāso, pāpadhammañ amaññatha²²,
ehi me piṭṭhito gaccha dissamāno va santike. 212.
36. Mutto si hatthā vālānañ²³, patto si mānusiñ padam,
esa maggo adhammatṭha, tena gaccha²⁴ yathāsukham. 213.
37. Idam vatvā giricaro rahade²⁵ pakkhalya matthakam 25
assūni sampamajjitvā tato pabbatam āruhi. 214.
38. So 'ham tenābhisatto²⁶ 'sni pariāhena aṭṭito²⁷,
dayhamānena gattena vāriñ²⁸ pātum upāgamiñ. 215.
39. Agginā viya santatto rahado ruhiramakkhito
pubbalohitasamkāso sabbo²⁹ me samapajjatha³⁰. 216. 30

¹ Bā sihā byagghā. ² all three MSS -i. ³ Bā -ni. ⁴ Ck -tetuna, Cs -tātūna?
Bā -ttātūna. ⁵ Ck āsino, Cs āsito? Bā asito. ⁶ all three MSS. sī-. ⁷ Cs
-layiñ. Bā -layi. ⁸ Cs bhatta-, Bā -gatta-, B² -gattam-. ⁹ Bā -naduppatto
¹⁰ Ck māyye. ¹¹ Cks omit kari. ¹² Bā diḡhāyu. ¹³ Bā -e. ¹⁴ Ck -kā, Bā
-rikam. ¹⁵ Bā -to. ¹⁶ Ck ānito, Bā anito. ¹⁷ Cks dumbheyya. ¹⁸ Cks tetam. ¹⁹
Bā -kammenna. ²⁰ Cks me. ²¹ Cks va karñ. ²² Cks asaññata. ²³ Ck vāla- ²⁴
Ck -e. ²⁵ Bā ruhiram. ²⁶ Cks tenābhisatto, Bā tenābhisitto. ²⁷ Ck aṭṭhi-, Bā
aṇḍito. ²⁸ Bā -i. ²⁹ Cks -e. ³⁰ all three MSS. samap-

40. Yāvanto udabindūni kāyasmim nipatimsu me
tāvanto gaṇḍū¹ jāyetha addhabeluvasādisā². 217.
41. Pabbinnā paggharimsu me³ kuṇapā pubbalohitā.
yena yen' eva⁴ gacchāmi gāmesu nigamesu ca 218.
- 5 42. Daṇḍahatthā nivārenti itthiyo purisā ca maṃ:
okkita⁵ pūtigandhena māssu orena-m-āgamā⁶. 219.
43. Etādisaṃ idaṃ dukkhaṃ sattavassāni dāni me
anubhomi sakaṃ kaṇṇaṃ pubbe dukkatam attano. 220.
44. Taṃ vo vadāmi bhaddaṃ vo yāvanta' ettha samāgatā: (Dhp. v. 337.)
10 māssu mittānaṃ dubbhittho⁷, mittadubbho⁸ hi pāpako. 221.
45. Kuṭṭhī kilāsī bhavati yo mittānaṃ idha⁹ dubbhati,
kāyaṃssa bhedā mittaddu¹⁰ nirayaṃ [so] upapajjati. 222.

Tattha kusalo ti yathā cheko kusalo katheti¹¹ tathā¹² kathessāmi, go-
gaveso ti natthagone¹³ gavesanto, accasarin ti manussapathaṃ atikkamitvā
15 Himavantaṃ pāvisim, araṇṇe ti arājake¹⁴ suṇṇe, īriṇe¹⁵ ti sukkhakantāre,
vicine¹⁶ ti vivitte¹⁷, vippanaṭṭho ti maggamūlho, bubhukkhitō ti saṇ-
jātabubbhukkho chātajjhatto, papātaṃ abhilaṃbantaṃ ti papātaabhimukhaṃ¹⁸
olambantaṃ, sampannaṃ phalaḍḍhārin ti madhuraṃ phalaḍḍhārināṃ, vātasitāniti
paṭhamāṃ tāva vātapatitāni khādim¹⁹, tattha²⁰ hessāmiti tasmiṃ rukkhe
20 subito bhavissāmiti ārūlho 'mhi, tato sā²¹ ti tassa abhipatthitassa atthāya
hatthe pasārite sā mayā abhirūlhasākbā²² pharasunā chinṇā viya abhañjatha²³,
anālambe ti ālambitaṭṭhānarahite²⁴, giriduggasmin ti girivisame, sesin
ti sayito 'mhi, kapimāgañchiti²⁵ kapi āgacchi²⁶, gonaṅgulō²⁷ ti gunnaṃ²⁸
naṅgutṭhasadisaṇaṅgutṭho, gonaṅgutṭho²⁹ ti pi pāṭho, gonaṅgulūti pi paṭhanti,
25 akaraṃ mayīti akari mayi, ambho ti mahārāja so kapiṛājā tasmiṃ Nara-
kapapāte³⁰ mama udakapothanasaddaṃ sutvā maṃ ambho ti ālapitvā ko
nāma³¹ so ti pucchī, vasappatto ti vyasanaṃ patto³², papātassa vasam
patto³³ ti attho, bhaddaṃ³⁴ vo³⁵ ti tasmā tume vadāmi: bhaddaṃ tum-
hākaṃ hotu, garusilaṃ ti mahārāja so kapiṛājā mayā evaṃ vutte mā bhāyiti
30 maṃ assāsetvā paṭhamāṃ tāva garuṃ silaṃ³⁶ gahetvā yoggaṃ karonto pabbate

¹ Bds gaṇḍu, Cks anu. ² Bā adha- ³ Cks omīti me ⁴ Bā yena ca ⁵ Ck
osakkhitā, Cs osakkitā ⁶ Ck onemāgamāṃ, Cs orena-, Bā orena āmāha ⁷ Bā
dubbi-. ⁸ Cks -dubbho ⁹ so al three MSS. ¹⁰ Bā -dubbi. ¹¹ Bā -si. ¹² Bds
add vo ¹³ Bds natthe-. ¹⁴ Bā araṇṇe ti rājake, Cks āraṇṇake ti arājake. ¹⁵
Ck irino, Cs irine, Bds irane. ¹⁶ so Cs; Ck -ne, Bā vivane. ¹⁷ Cks vicitte.
¹⁸ Bā -tābhi-. ¹⁹ Bā omits khā-. ²⁰ Cks omīti tattha. ²¹ Bds sākāhā ²² Bā
-hā sākāhā. ²³ Ck abhijja, Cs abhijjatha, Bā abhañcatha- ²⁴ Bds ālambitabba-.
²⁵ Ck -gacchiti, Cs -gañjiti? Bā -gacchiti ²⁶ Ck āgacchi, Cs āgañji? ²⁷ Bā
gonaṅguttho. ²⁸ Ck gunnā, Cs gunna ²⁹ Bā omits go-. ³⁰ Bā -ke-. ³¹ Cks
-mo ³² Cks panno ³³ Bā omits va. ³⁴ Cks bhaddaṃ ³⁵ Bds bhaddante.
³⁶ Ck Bā sī-.

vicari, nisabho ti purisanisabho uttamavānarindo papātata¹ t̥hatvā mañ
 etad² abravi, bāhuhīti³ dvīhi bāhāhi mama gīvañ sugahitañ ganhi⁴, vegasā
 ti vegena, sirīmato ti paññāvantassa, aggahin, ti satthihattamā Narakapa-
 pātā⁵ vātavegena otaritvā⁶ udakapiṭṭhe thitassa ahañ vegena piṭṭhiñ abhirū-
 hitvā ubhohi bāhāhi gīvañ aggahesiñ, vihaññamāno ti kilanto, kiechenā 5
 'ti dukkhena santo paṇḍito athavā parisanto kilamanto, rakkhassū 'ti ahañ
 tañ uddharanto va⁷ kilanto⁸ muhuttañ vissamanto passupissañ tasmā mañ⁹
 rakkhābhi, yathā c' aññe¹⁰ vane migā ti sīhādīhi¹¹ aññe pi ye imasmim
 thāne¹² vālamigā, pāliyañ pana acchako¹³ kataracchayo ti likhanti, pari-
 tātūnañ¹⁴ ti mahārāja evaṃ¹⁵ so kapiṭṭhā mañ attano parittānañ katvā 10
 muhuttañ passupi ayonisomanasikārena, bhakkho ti khādītabbayuttako, āsito
 ti dhāto¹⁶ suhito, sambalan ti pātheyyañ, matthakamā sannitālayin¹⁷
 ti tassa vānarindassa matthakamā paharim¹⁸, sannitālayin¹⁹ ti pi pāṭho, dub-
 balo ahū 'ti na balavā āsi²⁰ yathādhippāyañ na agamāsi, vegena 'ti mayā
 pabaṭapāsānavegena²¹. udappatto²² ti utthito, māyyo²³ ti tena mittadūbhi- 15
 purisena²⁴ silāya paviddhāya²⁵ mahācammañ chijjivā²⁶ olambi, ruhiram pag-
 ghari, M vedanamatto²⁷ cintesi: imasmim thāne añño²⁸ n' atthi, idaṃ bhayañ
 imañ²⁹ purisañ nissāya uppannañ ti so maranabhayabhīto olambantañ camma-
 vattim³⁰ hatthena gahetvā uppatitvā sākhañ abhiruya tena pāpena saddhim
 sallapanto māyyo²³ man ti ādim āha, tattha māyyo²³ mañ bhaddante ti mā 20
 ayyo³¹ mañ bhaddante ti³² tañ nivāreti, tvam nāma evaṃ mayā papātā uddhato³¹
 edisañ pharusakammañ mayi kari aho te ayuttañ katan ti, aho vatā ti gara-
 hanto evaṃ āha, tāva dukkarakārakā³³ 'ti mayi aparajjanena atidukkata-
 kammakāraka, paralokā vā 'ti paralokato viya ānito, dūbbheyya³⁴ ti dūbbhi-
 tabbañ vadhittabbañ, vedanañ kaṭukan ti evaṃ sante pi tvam adhammattha 25
 yādisa³⁵ ahañ phusāmi edisa³⁶ vedanañ kaṭukañ mā phusi, tam pāpa-
 kammañ phalañ veluñ va tam mā vadhīti mañ mahārāja piyaputtakam viya
 anukampi, atha nañ ahañ etad avocañ: ayya mayā katañ dosañ hadaye³⁷ mā
 kari, mā mañ asappurisañ evarūpe araññe mārasi³⁸. ahañ disamūlho maggañ
 na jānāmi, attanā katakammañ³⁹ mā⁴⁰ nāsetha, jīvitadānañ me detha, araññā 30
 nīharitvā manussapathe⁴¹ t̥hapethā 'ti evaṃ vutto so mayā saddhim sallapanto
 tayi me n' atthi viśāso ti ādim āha, tattha tayīti ito paṭṭhāya mayhañ tayi

¹ Bds pabbatapapāte. ² Bd etam. ³ all three MSS. bāhāhīti. ⁴ Cks -a. ⁵ Bd -te. ⁶ Cks notaritvā. ⁷ Bd omits va. ⁸ Bd kilamanto. ⁹ Bs nam. ¹⁰ Cks yo cevaññe. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bd vane. ¹³ Cks acchā-. ¹⁴ Ck -tātun, Bd parittānā. ¹⁵ Bd omits e-. ¹⁶ Bd khādito. ¹⁷ Ck -tālayin, Bd -talayin. ¹⁸ all three MSS. -ri. ¹⁹ Cks -tālayin, Bd -tālan. ²⁰ Bd asi. ²¹ Bd pahita-. ²² Cks udapa-. ²³ Ck māyye. ²⁴ Ck -dubbi-, Ck -dūbbhi, Bd -dubbi-. ²⁵ Bd pavithāya. ²⁶ Bd bhijjivā. ²⁷ Bd -ppatto. ²⁸ Bd -e. ²⁹ Bd omits i-. ³⁰ Bds cammabandham. ³¹ Ck Bd -e. ³² Bd omits mā - - ti. ³³ Cks -rikā. ³⁴ Bd dubbh-. ³⁵ Bds adds vedanañ. ³⁶ Bd id-. ³⁷ Cks omit dosañ hadaye. ³⁸ Bd mā nassa. ³⁹ Bd katañ-. ⁴⁰ so all three MSS for mā mañ? ⁴¹ Bd -am.

vissāso n' atthi, ehīti bho purisa ahañ tayā saddhiṃ magge na gamissāmi
 tvañ pana ehi mama piṭṭhito avidūre dissamānasarīro va gaccha ahañ ruk-
 khaggen' eva¹ gamissāmi, mutto sīti atha mañ so mahārāja araṇṇā niharitvā
 bho purisa mutto si vālanigānañ hatthā², patto si mānusiṃ padan ti
 5 manussupacāram³ āgato si, esa te maggo etena gacchā 'ti āha, giricaro ti
 giricārivanaro, pakkhalyā 'ti dhovivā, tenābhisatto ti so ahañ mahārāja
 tena vānarena abhisatto pāpakamme parinate⁴ tenābhisatto⁵ 'smiti maññamāno
 evam āha, attito⁶ ti upadduto, upāgamin ti ekam rahadam upagato 'smi,
 samapajjathā⁷ 'ti jāto evarūpo hutvā upatthāsi, yāvanto ti yattakāni,
 10 gandū⁸ jāyethā 'ti gandā jāyimsu, so kira pipāsam sandhāretum asakkonto
 udakañjalim ukkhipitvā⁹ thokam pivitvā sesaṃ sarīre siñci¹⁰, ath' assa tāvad
 eva udabindugananāya addhabelupakkapamānā¹¹ gandā utthahimsu, tasmā
 evam āha, pabhinā ti te gandā tañ divasam eva bhijjivā kunapā¹² pūti-
 gandhikā hutvā pubbalohitāni paggharimsu, yena 'ti yena¹³ maggena, okkhitā¹⁴
 15 ti¹⁵ pūtigandhena okinnā parikkhitā¹⁶ parivāritā māssu orena āgamā ti¹⁷
 dutthasatta orena māssu āgamā, amhākañ santikañ mā āgama¹⁸, evam vadantā
 nivārenti¹⁹ attho, dāni me ti mahārāja tato patthāya idāni sattavassāni mama
 ettakañ kalam sakakamam anubhomī, iti so attano mittadūbhikammañ²⁰
 vitthāretvā mahārāja mam yeva oloketvā evarūpañ kammam na kenaci kattabban
 20 ti vatvā tam vo ti ādim āha, tattha tañ ti tasmā yasmā evarūpam kammam
 evam dukkhavipākam tasmā ti attho, kuttbī kilāsi bhavati yo mittānam idha
 dubbhati kāyassa bhedā mittaddu²¹ nirayam so upapajjati²² ayañ abhisam-
 buddhagāthā, bhikkhave yo idha imasmin²³ loke mittānam dubbhati himsati
 so evarūpo hoti²⁴ attho

25 Tassāpi purisassa raṇṇā saddhiṃ kathentassa kathentass'
 eva paṭhavi vivaram adāsi, tañ khaṇaṃ nēva cavitvā avcīmhi
 nibbatto. Rājā tasmim paṭhaviṃ pavitṭhe uyyānā nikkhamitvā
 nagaraṃ pavitṭho.

S. i. d. ā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto mayham
 30 silam²⁵ pavijjhi²⁶ yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā mittadūbhipuriso Deva-
 datto ahoṣi, kapiṛājā aham evā" 'ti. Mahākapijātakam.

¹ Bā -ggeheva ² Cks batthā ³ Bā adds patto. ⁴ Bā -to ⁵ Cks tena satto.
⁶ Cks atthi-, Bā andi- ⁷ Cks sammapi- ⁸ Cks andu, Bā ganṇu. ⁹ Cks
 udakajalim-, Bā udakañcalikkhipitvā ¹⁰ Bā -cati. ¹¹ Bā adhabelupakka- ¹²
 Cks -pa ¹³ Bā repeats yena. ¹⁴ Ck okkhitā ¹⁵ Cks add okkhitā. ¹⁶ Ck
 -kkhata, Cg -kkhita, Bā -kkhitā ¹⁷ māssu - - ti wanting in Cks ¹⁸ Bā -siti.
¹⁹ Cks -reti. ²⁰ Bā attanā dubbhi- ²¹ Bā -dubbhi. ²² all three MSS.
 uppa- ²³ Bā omits im- ²⁴ Cks ahoṣiti ²⁵ all three MSS. silam. ²⁶ Bā
 pativijjhi, cfr. Dh. p. 279.

7. Dakarakkhasajātaka.

Sace vo vuyhamānānan ti. Dakarakkhasajātakaṃ. Tam
sabbam Mahāummagga-jātaka āvibhavissati. Dakarakkhasa-
jātakaṃ.

8. Paṇḍarajātaka.

5

Vikiṇṇavācan ti. Idam S. J. v. musāvādam katvā Deva-
dattassa paṭhavipavesanam ā. k. Tadā hi S. bhikkhūhi tassa
avaṇṇe kathite „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musā-
vādam katvā paṭhaviṃ pavittṭho yevā" 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. pañcasatavāṇijā nāvāya samuddam pakkhan- 10
ditvā sattame divase [atīradassaniyāya nāvāya samuddapittṭhe
bhinnāya ṭhapetvā ekam avasesā macchabhattā¹ ahesum. Eko
pana vātavasena² Karambiyapaṭṭanam nāma pāpuni, so sa-
muddato uttaritvā naggabhoggo tasmiṃ paṭṭane³ bhikkhāya
cari. Tam enaṃ manussā „ayaṃ samaṇo apiccho santuttṭho“ 15
ti sambhāvetvā sakkāram kariṃsu. So „laddho me jiviko-
pāyo“⁴ ti tesu nivāsanapāpuraṇaṃ⁵ dadantesu⁶ pi na icchi⁷.
Te „n' atthi ito uttarim appiccho samaṇo“ ti bhiyyo bhiyyo
pasīditvā tassa assamaṇapadam katvā tattha naṃ vāsesum⁸.
So karambiyaacelo⁹ ti paññāyi. Tassa tattha vasantassa 20
mahālābhasakkāro udapādi, eko nāgarājāpi 'ssa supaṇṇarājā
ca upaṭṭhānam āgacchanti, tesu nāgarājā nāmena Paṇḍaro
nāma. Ath' ekadivasam supaṇṇarājā tassa santikaṃ gantvā
vanditvā ekamantaṃ nisinno evam āha: „bhante ambhakaṃ
ñātakā nāge gahantā bahu vinassanti, etesaṃ nāgānaṃ 25
gaṇhananiyāmaṃ¹⁰ mayam na jānāma¹¹, guyhakāraṇaṃ¹² kira
nesaṃ atthi, sakkheyyātha¹³ nu kho tumhe ete piyāyamānā¹³

¹ Bds macchakacchapabhakkhā ² Bđ -vegena ³ Bđ adds neva ⁴ Bđ -topāyo.

⁵ Bđ -pārappanam. ⁶ Bđ dentesu; ahesum eko - - - tesu wanting in Ck. ⁷ Bđ icchati. ⁸ Bđ viśāpesum ⁹ Bđ -biyaṃ acelo, Cks -biyavelo. ¹⁰ Bđ -tani-
yāmaṃ. ¹¹ Cks guyham-. ¹² Bds sakkuneyyātha. ¹³ Bđ piyāmānā.

viya taṃ kāraṇaṃ pucchitun“ ti. So „sādhū“ ’ti sampat-
 ticchitvā supaṇṇarāje vanditvā pakkante¹ nāgarājassa āgata-
 kāle vanditvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ pucchi: „nāgarāja su-
 paṇṇā kira tumhe gaṇhantā bahu vinassanti, tumhe gaṇhantā
 5 katham gaṇhitum sakkontīti“. „Bhante, idaṃ amhākaṃ
 guyhaṃ² rahassaṃ, mayā imaṃ kathentena nātisaṃghassa mara-
 ṇaṃ ābhataṃ³ hotīti“. „Kiṃ pana tvaṃ āvuso ‘ayaṃ⁴
 aññassa kathessatīti“⁵ evaṃsaññī hosi⁶, nāhaṃ aññassa⁷
 kathessāmi, attanā⁸ pana jānitukāmatāya pucchāmi⁹, tvaṃ
 10 mayhaṃ saddahitvā nibbhayo hutvā kathehīti“. Nāgarājā
 „kathemi bhante“ ti vanditvā pakkāmi. Punadivasam¹⁰ pi
 pucchi, tadāpi ’ssa na kathesi. Atha naṃ tatiyadivase
 āgantvā nisinnaṃ nāgarājānaṃ „ajja tatiyo divaso, mama
 pucchantassa kimatthaṃ na kathesi“ ti. „Tumhe aññassa
 15 ācikkhissathā ’ti bhayena bhante“ ti. „Kassaci na kathessāmi,
 nibbhayo kathehīti“. „Tena hi bhante aññassa mā katha-
 yitthā“ ’ti paṭiññaṃ gahetvā „bhante mayhaṃ mahante mahante
 pāsāṇe gilitvā bhāriyā hutvā nipajjitvā supaṇṇānaṃ āgama-
 kāle mukhaṃ nibbāhetvā dante vivaritvā supaṇṇe ḍasitum
 20 gacchāma¹¹, te āgantvā amhākaṃ sīsaṃ gaṇhanti, tesam
 amhe garubbhāre hutvā nipanne uddharitum vayamantānaṃ¹²
 ñeva udakaṃ ottharati, te anto udake yeva maranti, iminā
 kāraṇena bahū supaṇṇā vinassanti, tesam amhe gaṇhantānaṃ
 kiṃ sīsenā gahitena, bālā naṅguṭṭhe¹³ gahetvā amhe heṭṭhā-
 25 sīsake¹⁴ katvā gahitagocaraṃ¹⁵ mukhena chaḍḍāpetvā la-
 huke katvā gantum¹⁶ sakkontīti“. Iti so attano rahassa-
 kāraṇaṃ tassa dussīlassa kathesi. Atha tasmim pakkante
 supaṇṇarājā āgantvā karambiyaacelakaṃ¹⁷ vanditvā „kiṃ
 bhante pucchitaṃ te nāgarājassa guyhakāraṇaṃ¹⁸ ti āha. So

¹ Ck pakkhante. ² Bđ guyha. ³ Bđ ahataṃ, Cks āvātaṃ. ⁴ Bds ahaṃ. ⁵ Bđ kathissāmi, B² kathissanti. ⁶ Bds ahoṣīti. ⁷ Bđ aññaṃ. ⁸ Bđ -no ⁹ Cks pucchi. ¹⁰ Bđ -se. ¹¹ Bđ icchāma. ¹² Bđ vāyamaṇa. ¹³ Bđ -ena ¹⁴ Bđ sīse. ¹⁵ Ck -ti, Bđ gahitaṃ. ¹⁶ Cks add na. ¹⁷ Bđ -laṃ. ¹⁸ Cks guyhaṃ-.

„āma āvuso“¹ ti vatvā sabbam tena kathitaniyāmen' eva
 kathesi. Tam sutvā supanno „nāgarājena ayuttam katam"²,
 nātīnam nāma nassananiyāmo parassa na³ kathetabbo, hotu
 ajja mayā supanṇavātam⁴ katvā paṭhamam evam⁵ eva gahe-
 tum vaṭṭatīti“ so supanṇavātam katvā Paṇḍaranāgarājānam 5
 naṅguṭṭhe⁶ gahetvā heṭṭhāsīsakam⁷ katvā gahitagocaram⁸
 chaddāpetvā uppatitvā ākāsam pakkhandi. Paṇḍarako⁹ ākāse
 heṭṭhāsīsakam olambanto „mayā va¹⁰ mama dukkham ābha-
 tan“ ti paridevanto āha

1. Vikiṇṇavācam anigūḷhamantaṃ¹¹ 10
 asaṇṇātaṃ aparicakkhitāraṃ¹²
 bhayaṃ tam anveti¹³ sayam abodham¹⁴
 nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supanno. 223.
2. Yo guyhamantaṃ parirakkhaneyyaṃ¹⁵
 mohā naro saṃsati bhāsamāno¹⁶ 15
 taṃ bhinnamantaṃ bhayaṃ¹⁷ anveti khippaṃ
 nāgaṃ yathā Paṇḍarakaṃ supanno. 224.
3. Nānumitto garuṃ¹⁸ atthaṃ guyhaṃ vedetum arahati
 sumitto ca asambuddhaṃ sambuddhaṃ vā¹⁹ anattavā. 225.
4. Vissāsam āpajjim²⁰ ahaṃ: acelo 20
 samaṇo ayaṃ sammato bhāvitatto,
 tassāham akkhiṃ vivariṃ guyhaṃ atthaṃ²¹,
 ātītamatto kapaṇo²² rudāmi. 226.
5. Tassāhaṃ paramaṃ brahme guyhaṃ²³
 vācam h' imaṃ nāsakkhi saṃyametuṃ, 25
 tappakkhato hi bhayaṃ āgataṃ mama,
 ātītamatto kapaṇo²² rudāmi, 227.

¹ Bā kārāṇanti āmāvuso. ² Bā ak-. ³ Bā omits na. ⁴ Bā -vākaṃ. ⁵ Bā etam. ⁶ ti vatvā - - - naṅguṭṭhe wanting in Ck. ⁷ Bā sīsam. ⁸ Ck -te-. ⁹ Ck -ra, Bā -ro. ¹⁰ Bā omits va. ¹¹ Bā -guyha-. ¹² Bā aparirakkhi-. ¹³ Ck's anve. ¹⁴ Ck akkho-, C's akho-. ¹⁵ Bā -rakkheyyaṃ. ¹⁶ Bā hā-. ¹⁷ so all three MSS. for bhay? ¹⁸ Bā guru. ¹⁹ Ck's ca ²⁰ Bā -i. ²¹ Ck Bā guyhamattaṃ, C's guyhamattaṃ for guyhatthaṃ? ²² Bā's -ṇaṃ. ²³ so all three MSS. for tassāha brahme paramaṃ guyhatthaṃ?

6. Yo ve naro suhadam maññamāno
guyham attham saṁsati dukkulīne¹
dosā bhayā athavā rāgaratto
pallitto² bālo asaṁsayam so. 228.
- 5 7. Tirokkhavāco³ asatam pavittho
yo saṁgatīsu⁴-m-udīreti⁵ vākyam
āsīviso dummukho ty-āhu tam naram,
ārā⁶ arā⁷ saṁyame tādisambhā. 229.
- 10 8. Annam pānam kāsikam⁸ candanañ ca
manāpiṭṭhiyo mālamucchādanañ ca
ohāya gacchāmase sabbakāme,
supanna pānupagatā va ty-amhā 'ti. 230.

Tattha vikinnavācan ti patthatavacanam, anigūlhamantan¹ apa-
ticchannamantan, asaṇṇatan ti kīyadvārādini rakkhितum asakkontam, a pari-
15 cakkhitāran¹⁰ ti ayaṁ mayā kathitamantan rakkhितum¹¹ na¹² sakkhissatīti
puggalaṁ oloketum upaparikkhितum asakkontam, bhayaṁ tan¹³ ti tam imehi
catūhi aṅgehi samannāgatam abodham¹⁴ nippaṇṇam puggalaṁ sayamkatam eva
bhayaṁ anveti¹⁵ yathā maṁ Paṇḍarakaṁ nāgam supanno anvāgato ti, saṁ-
sati bhāsamāno ti rakkhितum asamatthassa pāpapurisassa bhāsamāno ka-
20 theti¹⁶, nānumitto ti na anumitto anuvattanamatthena¹⁵ yo mitto na hadayena
so guyham¹⁸ attham jānitum nārabatīti¹⁹ paridevati, asambuddham ti asam-
buddham ajānanto, appaṇṇo ti attho, sambuddham ti sambuddham jānanto
ti attho, i v. h.: yo pi suhadayo mitto apaṇṇo sapaṇṇo pi vā yo²⁰ anattavā
anattacaro so pi guyham veditum nārabat' evā 'ti. samano ayan ti ayaṁ
25 samano ti ca lokasammato ti ca bhāvitatto ti ca maññamāno aham etasmiṁ
vissāsam āpajjīṁ, akkhiṁ ti kathesiṁ, atītamattho ti atītatto atikkan-
tatto hutvā idāni kapaṇam rudāmīti paridevati, tassā ti tassa acelassa
brahme ti supannam ālapati, saṁyametun ti idaṁ²¹ guyham vācam ra-
hassakāraṇam²² rakkhितum guyhitum²³ na²⁴ sakkhiṁ, tappakkhato hīti idāni
30 idaṁ bhayaṁ mama tassa acelassa pakkhato²⁵ koṭṭhāsaro santikā āgataṁ iti
atītatto kapaṇam rudāmīti, suhadan ti suhado me ayan ti maññamāno.

¹ Cks -no ² so Cs; Ck pallitto, Bds pallatthito. ³ Ck nirukkha-, Cs rika-
rukkha-. ⁴ Bd -tisu, Cks -tisa. ⁵ Bs sumu-. ⁶ Bds arā. ⁷ Cs arā ⁸ Bd
-ka. ⁹ Bd -guyha-. ¹⁰ Ck parimakkhi-, Cs paricakkhi-, Bd aparirakkhi-. ¹¹
Cks add rakkhissati. ¹² Bd nā ¹³ Bd bhayamanveti. ¹⁴ Ck akhodaṁ, Cs
akhodaṁ corr. to abo-. ¹⁵ Cks ārocati. ¹⁶ Bd kathesi. ¹⁷ Cks -mantena. ¹⁸
Cs Bd -a ¹⁹ Bd araba-. ²⁰ Cks so. ²¹ Bd imaṁ. ²² Cks rahassaṁ-. ²³ Bds
rahitum o: gu-. ²⁴ Bd nā. ²⁵ Ck ra-.

dukkulīne ti akulīne¹ nīce, dosā ti etehi dosādīhi kāraṇehi yo evarūpe²
 guyhaṃ saṃsati so bālo asaṃsayāṃ pallatthito³ parivattetvā patito⁴ hato yeva
 nāmā 'ti attho, tirokkaḥavāco ti attano⁵ vācaṃ bhāsītukāmo⁶ tassa tirokka-
 kattā⁷ paṭicchannavāco⁸, asataṃ pavittho ti asappurisaṇaṃ antaraṃ pa-
 vittho asappurisesu pariyāpanno, saṃgatisu⁹ mudīreṭṭi⁹ saṃgatisu udīreti 5
 yo evarūpo paresam rahassaṃ sutvā paṇḍarajjhesu asukena asukam nāma
 kataṃ vā vuttam vā ti vākyāṃ udīreti tam naram āśiviso dummukho pūti-
 mukho ti āhu, tādisambhā purisā ārā ārā¹⁰ saṃyame dūradūrato¹¹ virameyya,
 parivajjeyyā¹² 'ti attho, māla mucchādānañcā¹³ 'ti mālā¹⁴ ca dibbaṃ catu-
 jātigandhaucchādānaṃ ca¹⁵, ohāyā¹⁶ 'ti etehi¹⁷ dibbaannādayo sabbakāme ajja 10
 mayāṃ ohāya chaddetvā gamissāma, supanna pānupagatāvatyaṃhā 'ti bho
 supanna pāṇehi upagatā va te amhe¹⁸ saraṇaṃ no hohīti

Evam Paṇḍarako ākāse heṭṭhāsīsako olambanto aṭṭhahi
 gāthāhi paridevi¹⁹. Supanno tassa paridevanasaddaṃ sutvā
 „nāgarāja attano rahassaṃ acelakassa kathetvā idāni ki- 15
 matthaṃ paridevasīti“ taṃ garahitvā

9. Ko n' idha tiṇṇaṃ garaḥaṃ upeti
 asmiṃ dha loke pāṇabhū³ nāgarāja:
 samaṇo supanno athavā tav' eva,
 kiṃkāraṇā Paṇḍaraka-ggaḥito ti gātham āha. 231. 20

Tattha koṇīdhā ti idha amhesu tīsu janesu ko iṃu, asmiṃ²⁰ dhā 'ti
 ettha, idhā 'ti nipātamatthaṃ, asmiṃ loke ti attho, pāṇabhū ti pāṇabhūto,
 athavā tavevā 'ti udāhu tava yeva, tattha samanāṃ tāva mā garaḥa, so hi
 upāyena taṃ rahassaṃ puechi, supannaṃ pi mā garaḥa, aham pi tava²¹ i ac-
 catthiko. Paṇḍaraka-ggaḥito ti samma Paṇḍaraka ahaṃ kiṃkāraṇā supannaṃ 25
 gaḥito ti cintetvā pana attānaṃ eva garaḥa tayā hi rahassaṃ kathentena attanā
 va attano anatto kato ti ayam ettha adhippāyo.

Taṃ sutvā Paṇḍarako itaraṃ gātham āha:

10. Samaṇo ti²² me sammatatto ahosi
 piyo ca me manasā bhāvitatto, • 30

¹ B^d akusalaje, B^s akulaje. ² B^d -paṃ. ³ so all three MSS. ⁴ B^d pāpito. ⁵
 C^k add yā. ⁶ B^d kathetu- ⁷ C^k tirokatatthā, C^s tirokatattā. ⁸ B^d apaṭi- ⁹
 C^k saṃhatisa-, C^s saṃgatisa-. ¹⁰ B^d arā arā. ¹¹ B^d omits dūra ¹² all three
 MSS. -yyan-. ¹³ C^k mālāucchā-. ¹⁴ B^d -lām. ¹⁵ B^d -jātiyagandhañca-. ¹⁶
 C^k -ya. ¹⁷ B^d omits hi. ¹⁸ B^d amham. ¹⁹ B^d -viti. ²⁰ all three MSS.
 asmi. ²¹ B^d tāva. ²² C^k hiyo.

tasmāham¹ akkhiṃ vivariṃ gūyham attham²,
atītamatto kapaṇaṃ rudāmīti. 232.

Tattha sammatatto ti so samano mayhaṃ sappuriso ayan ti sammata-
bhāvo³ ahoṣi, bhāvitatto ti sambhāvitabhāvo³ ca me ahoṣi.

5 Tato supaṇṇo catasso gāthā abhāsi:

11. Na c' atthi satto amaro pathavyā,
paññāvidhā n' atthi na⁴ ninditabbā⁵,
saccena dhammena dhiyā⁶ damena
alabbham avyāharatī naro idha. 233.

10 12. Mātāpitā paramā bandhavānaṃ,
nāssa⁷ tatiyo⁸ anukampak' atthi,
tesam pi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 234.

13. Mātāpitā bhaginī bhātaro ca
15 sabhāya vā⁹ yassa hontī¹⁰ sapakkhā
tesam pi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno. 235.

14. Bhariyā ce purisaṃ vajjā komārī piyabhānī
puttarūpayasūpetā nātisaṃghapurakkhatā
20 tassāpi gūyhaṃ paramaṃ na saṃse
mantassa bhedaṃ parisamkamāno ti. 236.

Tattha amaro ti amaranasabbhāvo satto nāma n' atthi, paññāvidhā
natthīti nakāro padasandhikaro, paññāvidhā atthīti attho, i. v. h.: nāgarāja
loke amaro pi n' atthi, paññāvidhāpi atthi, sā aññesaṃ paññākoṭṭhāsasamkhātā
25 paññāvidhā attano jīvitaṃ hetu na ninditabbā ti, athavā paññāvidhā ti
paññāsadisā na¹¹ ninditabbā¹² nāma, paññājātidhammā¹³ n' atthi, taṃ
kasmā nindasīti, yesam pana paññāvidhānaṃ pi na ninditabban ti pi pāṭho
tesaṃ¹⁴ ujukam eva saccenā¹⁵ ti ādisu vacīsaccena ca sucaritadhammena ca
paññāsamkhātāya dhiyā¹⁵ ca indriyadamaṇa¹⁶ alabbhaṃ dullabhaṃ attha-
30 samāpattiphalanibbānaṃ khātā¹⁷ pi¹⁸ viśesaṃ avyāharatī¹⁹ āvahati taṃ

¹ Bā tassā-. ² so all three MSS. for gūyhattham? ³ Cks -tasabhāvo. ⁴ Cks
omit na. ⁵ Cks nandi-. ⁶ Cks viyā, Bā dhītiyā for dhiccā, Bā dhītiyā. ⁷ Bā
nassa. ⁸ Bā tiyo; read na assa tacco? ⁹ Cā sabhāvā, Bā sabhāvā. ¹⁰ all three
MSS. -i. ¹¹ Ck omits na. ¹² Ck nandi-. ¹³ Ck aññāchātīdhammā, Bā aññā-
dhammajāti. ¹⁴ Cks tejasān. ¹⁵ Cks viyā, Bā dhītiyā, Bā vīthiyāya. ¹⁶ Bā
-dhammena ¹⁷ Bā -pattimagghala-. ¹⁸ C's hi ¹⁹ Bā abyā-.

nippādeti¹ naro idha, tasmā nārahasi² acelaṃ nīndituṃ, attānam eva garaha,
 acelena hi attano paññāvantatāya³ upāyakusalatāya taṃ⁴ vañcetaṃ tvaṃ⁵ ra-
 hassaṃ gūḷhamantam⁶ pucchito ti attho, paramā ti ete ubho bandhavānam
 uttamabandhavā nāma, nāssa⁷ tatiyo ti assa puggalassa mātā, itūhi añño
 tatiyo satto anukampako nāma n' atthi mantassa bhedaṃ parisamkamāno 5
 paṇḍito, tesaṃ mātāpitunnam pi paramaguyhaṃ na samseyya, tvaṃ pana
 mātāpitunnam pi akathetabbam acelassa kathesi ti attho, sabhāya⁸ vā ti suha-
 dayamittā vā, sapakkhā⁹ ti petteyyamātulapituechāmātuechādayo samāna-
 pakkhā nātayo¹⁰, tesampīti nesam¹¹ pi nātimittānaṃ na katheyya, tvaṃ
 pana¹² acelakassa kathesi, attano va kujjhassū 'ti dīpeti, bhariyā vā¹³ ti 10
 komāri piyabhānini¹⁴ puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā evarūpā bhariyāpi
 ce¹⁵ ācikkhāhi me tava guyhaṃ ti vadeyya tassāpi na samseyya.

Tatoparā¹⁶:

13. Na guyham atthaṃ vivareyya rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
 na hi pātukato sādhu guyho¹⁷ attho pajānatā¹⁸. 237. 15
  16. Thiya¹⁹ guyhaṃ na samseyya amittassa ca paṇḍito
 yo cāmisena²⁰ samhiro²¹ hadayatthe no ca yo naro. 238.
  17. Guyham attham asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
 mantabhedabhayaṃ tassa dāsabhūto titikkhati. 239.
  18. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinaṃ 20
 tāvanto tassa ubbegā, tasmā guyhaṃ na vissaje²². 240.
  19. Vivicca bhāseyya divā rahassaṃ,
 rattiṃ girāṃ nātivelāṃ pamuñce,
 upassutikā hi suṇanti mantaṃ,
 tasmā manto khippam upeti bhedaṃ ti 241. 25
- pañca gāthā Ummaggajātaka Pañcapaṇḍitapañhe āvibhavissanti²³.

Tatoparāsu:

20. Yathāpi assa²⁴ nagaraṃ mahantaṃ
 ālāraṃ²⁵ āyasaṃ Bhaddasālaṃ .

¹ Ck Bā nippā-. ² Bā nārahasi. ³ Bā paññāvantatāya. ⁴ Bā omits tam ⁵ Cks
 omit tvaṃ. ⁶ Bā guyha-. ⁷ Bā nassa. ⁸ all three MSS. sabhāya. ⁹ Cks saparikkhā.
¹⁰ Cs Bā nāti-. ¹¹ Bā ete-. ¹² Cs adds mātāpitunnampi akathetabbam. ¹³
 Bā ce. ¹⁴ Bā adds ti. ¹⁵ Cks me. ¹⁶ Bā adds āha. ¹⁷ Ck -am ¹⁸
 Bā -to. ¹⁹ Cks piyā. Bā tiyā. ²⁰ Cs -nam. ²¹ all three MSS. -hi-. ²² Bā
 vissajje ²³ Cks -ssati. ²⁴ Bā aya. ²⁵ Bā advār.

samantakhātāparikhāupetaṃ

evam pi me te idha guyhamantā. 242.

21. Ye guyhamantā avikiṇṇavācā

dalhā sadatthesu narā dujivhā¹

5 ārā amittā vyavajanti tehi

āsīvisā vā-r-iva sattusaṃghā² ti dvīsu gāthāsu. 243.

Bhaddasālan ti āpanādihi³ sālādihi sampannam, samantakhātā-
pārikhāupetan ti samantakhātāhi⁴ parikhāhi upetaṃ⁵, evampi me ti
evam pi mayham te purisā khayanti katāre ye idha guyhamantā, i v h.: yathā
10 ālādvārakassa⁶ ayomayanagarassa manussānam upabhogo⁷ paribhogo auto hori
na abbhantarimā bahi nikkhamanti na bāhirā anto pavisanti aparāpaṇam sañ-
cāro⁸ chijjati gūlhamantā⁹ purisā evarūpā honti attano gūlham¹⁰ attano anto
yeva jīrāpenti¹¹ na aññassa kathentiti, dalhā sadatthesū 'ti attano atthesu
thirā, dujivhā ti Paṇḍarakam¹² nāgam ālapati, vyavajantīti patikkamanti,
15 āsīvisā vāriya sattusaṃghā¹³ ti ettha vā 'ti nipātamattam, āsīvisā sattu-
saṃghāriyā¹⁴ 'ti attho, yathā āsīvisato sattusaṃghā¹⁵ jīvitukāmā manussā ārā
patikkamanti evam tehi guyhamantehi narehi¹⁶ ārā amittā patikkamanti¹⁷.
upagatam otārā¹⁸ na labhantīti vuttam hoti

Evam supaṇṇena dhamme kathite Paṇḍarako:

20 22. Hitvā¹⁹ gharaṃ pabbajito acelo

naggo muṇḍo carati²⁰ ghāsahetu,

tamhī nu kho vivariṃ²¹ guyham atthaṃ²²,

atthā ca dhammā ca avāgat' ambhā²³. 244.

23. Kathaṃkaro cā hi²⁴ supaṇṇarāja²⁵

25 kimsīlo kena²⁶ vatena vattaṃ

samaṇo caraṃ hitvā mamāyitāni

kathaṃkaro saggam upeti ṭhānan ti āha. 245.

Tattha ghāsahetū 'ti nissiriko kucchipūranatthāya khādaniyabhojanīyam²⁷
pariyesanto carati, avāgatamhā²⁸ ti apagatā parihīn' ambhā, kathaṃkaro

¹ B^d dujivā ² C^k sattu-, B^d satta saṅkhā ³ B^d āpanādihi sālāhi ⁴ B^d samantā-. ⁵ B^d upagatam. ⁶ so C^k for āla-? C^s āvarakassa, B^d advār-. ⁷ B^d -ga. ⁸ B^d -cāro ⁹ B^d guyha- ¹⁰ B^d guyham- ¹¹ C^k B^d ji-. ¹² B^d -ka. ¹³ B^d satta-, B^s santa-. ¹⁴ C^k -gharivā, C^s -ttusaṃghāriyā corr. to -gharivā, B^d sattaṃkhāriyā, B^s sattaṃkhā-. ¹⁵ B^d sattaṃkhā. ¹⁶ B^d na-garehi. ¹⁷ B^d atikkamanti. ¹⁸ B^d okāsam. ¹⁹ B^d hitvāna ²⁰ C^k vicarati. ²¹ C^k vicarim. ²² C^k B^d guyhamattam ²³ B^d apagatamhā ²⁴ C^s ca hi, B^d hoti. ²⁵ C^k -jā. ²⁶ so all three MSS. for keneva? ²⁷ B^d -ye

cā¹ ti idaṃ nāgarājā naggassa samaṇābhāvaṃ² nātvā samanapaṭipattiṃ puc-
chanto āha, tattha kiṃsīlo ti katarena ācārena samannāgato, kena vatenā
'ti katarena³ vatasamādānena vattanto, samano caran ti⁴ pabbajjāya⁵ saṅca-
ranto⁶ tanhāmamāyitāni⁷ hitvā kathaṃ samitapāpasamaṇo nāma hoti, saggan
ti kathamkaronto ca suṭṭhu aggaṃ devanagaram samano upetiṭi.

5

Supaṇṇo āha:

24. Hiriyā titikkhāya damena khantiyā

akkodhano pesuṇiyam pahāya

samaṇo caran hitvā mamāyitāni

evamkaro saggam upeti ṭhānan ti. 246.

10

Tattha hiriyā ti samma nāgarāja ajjhatabhiddhāsamupṭhānehi hirottap-
pehi titikkhāsamkhātāya adhivāsanakhantiyā indriyadamena ca upeto akujjhana-
sīlo pisunavācam pahāya tanhāmamāyitāni ca hitvā pabbajjāya caranto samano
nāma hoti, evamkaro yeva ca etāni hiriādīni ca kusalāni karonto saggam
upeti ṭhānan ti

15

Imaṃ supaṇṇarājassa dhammakathaṃ sutvā Paṇḍarako
jīvitam yācanto

25. Mātā va⁸ puttā taruṇam tanujjam⁹

sampassa taṃ¹⁰ sabbagattam phareti¹¹

evam pi me tvaṃ pātur ahu dijjinda¹²

20

mātā va puttā anukampamāno ti gātham āha. 247.

Tass attho: yathā mātā tanujam¹³ attano sarīrajātā taruṇaputtam sam-
passam disvā taṃ¹⁴ ure nipajjāpetvā thanam¹⁵ pāyenti puttassamphassena¹⁶
sabbam attano¹⁷ gattam phareti na pi¹⁸ mātā puttato bhāyati na putto
mātito evam pi me¹⁹ tvaṃ pātur ahu pātubhūto dijjinda²⁰ dijarāja, tasmā²¹ 25
mātā va puttā mudukena hadayena anukampamāno maṃ passa jīvitam me dehīti:

Ath' assa supaṇṇo jīvitam dadanto itaram g. ā.:

26. Hand' ajja tvaṃ muñca vadhā dujivha²²

tayo hi puttā na hi añño atthi: .

¹ Cks vā. ² Cks assamaṇā-. ³ Bā adds saha. ⁴ Cks caratīti. ⁵ Cks -jjā. ⁶ Bā caranto. ⁷ Bds tamhā. ⁸ Cks ca. ⁹ Bds tanujam. ¹⁰ Bds -tā. ¹¹ Cks parehi. ¹² Cks dichinda. ¹³ Cks -jjam. ¹⁴ Ck samphassam disvā taṃ, Bā sabbassatā, B' sampassa tā, omitting disvā. ¹⁵ Bds thaññam. ¹⁶ Ck Bā -sam-
passena. ¹⁷ Bā adds va. ¹⁸ Bā hi. ¹⁹ Bā omits me. ²⁰ Cks dichinda, Bā dijjindā ti. ²¹ Bds tasmā. ²² Cks di-

antevāsī dinnako atrajo¹ ca,
rajassu, putt' aññataro me ahosīti. 248.

Tattha 'muncā 'ti muñcam², ayam eva vā pātho, dujivhā 'ti tam ālapati,
añño ti añño catuttho putto nāma n' atthi, antevāsīti³ sippam vā ugga-
5 hanto⁴ pañham vā sunanto santike vuttho⁵, dinnako ti ayam te putto hotū
'ti parehi dinno, rajassū 'ti abhiramassu, aññataro sīti tisu puttesu añña-
taro⁶ antevāsiputto me tvam jāto ti dīpeti.

Evañ ca pana vatvā ākāsā otaritvā tam bhūmiyam
patitṭhāpesi.

10 Tam attham pakāsento S. dve gāthā abhāsi:

27. Icc-eva⁷ vākyam visajī⁸ supaṇṇo
bhūmyā patitṭhāya dijo dujivham⁹:
mutt' ajja tvam sabbabhayātivatto
thalūdake hohi mayābhigutto. 249.

15 28. Ātamkinam yathā¹⁰ kusalo bhisakko
pipāsītānam | udaka | rahado va sito¹¹
vesmam yathā himasisirattitānam¹²
evam pi te saraṇam aham bhavāmīti. 250.

Tattha icceva vākyan ti iti evam¹³ vacanam vatvā tam nāgarājānam
20 vissajjesi¹⁴, bhūmyā ti so sayam pi bhūmiyam patitṭhāya dijo tam dujivham
samassāsento mutto ajja tvam ito patthāya sabbabhayātivatto thale ca udae ca
mayā abhigutto rakkhito hohiti āha, ātamkinan ti gilānānam, evam pi te ti
evam aham tava saraṇam bhavāmīti

„Gaccha tvan“ ti tam uyyojesi. So¹⁵ nāgabhavanam pāvisi.

25 Itaro pi supaṇṇabhavanam gantvā „mayā Paṇḍarako¹⁶ nāgo
sapaṭham katvā saddahāpetvā vissajjito, kīdisam¹⁷ nu kho mayi
tassa hadayam. vimaṃsissāmi nan“ ti nāgabhavanam gantvā
supaṇṇavātam akāsi. Tam disvā nāgo „supaṇṇarajā mam
gahetun: āgato bhaviṣṣatīti“ maññamāno vyāmasahassamattam
30 attabhavam māpetvā pāsāṇe ca vālukaṇ ca gilitvā bhāriko¹⁸

¹ Cks -je. ² Ck muñca, Cs muñcā. ³ Bds -vāsi dinnako atrajo cū ti ⁴ Bđ -hamāno ⁵ Ck Bđ vutto. ⁶ tisu - - - ro wanting in Cks ⁷ Ck iccesu, Cs iccesuva ⁸ Ck visajjī, Cs visajjī, Bds vissajji ⁹ Cks dijuvham. ¹⁰ so all three MSS for va? ¹¹ Cks sīno, Bđ sito. ¹² Cks -ṭṭhitānam, Bđ himasitaṭṭi-tānam; read: himasisirattitānam or himasitaṭṭitānam? ¹³ Bđ etam ¹⁴ Bđ vissajji vissajjesi. ¹⁵ Bđ adds nāgarajā. ¹⁶ Bđ -ka. ¹⁷ Cks -so, Bđ kīdisam. ¹⁸ Bđ -to.

huvā naṅguṭṭhaṃ heṭṭhā katvā bhogamatthake phaṇaṃ dhāra-
yamāno¹ nipajjitvā supaṇṇarājānaṃ ḍasitukāmo viya ahoṣi.
Taṃ disvā supaṇṇo itaraṃ g. ā.:

29. Sandhiṃ katvā amittena aṇḍajena jalābuja² (= II ^{5.3}₁₅)
vivariya dāṭhaṃ³ sayasi⁴, kuto taṃ bhayam āgatan ti. 251. 5
Taṃ sutvā nāgarājā tisso gāthā abhāsi:
30. Saṃketh'eva⁵ amittasmiṃ, mittasmiṃ pi na vissase, (II ^{5.3}₂₂)
abhayā bhayam uppannaṃ api mūlāni kantati. 252.
31. Kathan nu vissase tyamhi yenāsi kalaho kato,
niccayattena⁶ tḥātabbhaṃ, so disamhi⁷ na rajjati. 253. 10
32. Vissāsaye na ca naṃ⁸ vissaseyya,
asaṃkito⁹ ca¹⁰ saṃkito¹¹ bhaveyya,
tathā tathā viññū parakkameyya
yathā yathā bhāvaṃ¹² paro na jaññā ti. 254.

Tattha abhayā ti abhayatthānabhūtā¹³ mittamhā bhayam uppannam jīvita- 15
saṃkhātāni mūlā¹⁴ eva kantati, tyamhīti tasmīṃ, yenāsi ti yena saddhiṃ
kalaho kato ahoṣi, niccayattena¹⁴ 'ti niccaṃ patiyattena¹⁵, so disamhi
na¹⁶ rajjatīti so¹⁷ niccayatto tittḥati¹⁸, so attano sattūhi saddhiṃ vissāsa-
vasena na rajjati, tato tesam yathākāmakaraṇīyo¹⁹ na hotīti attho, vissāsaye
ti paraṃ attani vissāsaya, tam pana sayam na vissaseyya, parena asaṃkito attā 20
va²⁰ taṃ saṃkito bhaveyya, bhāvaṃ paro ti yathā yathā paṇḍito parakka-
mati tathā tathā tassa²¹ paro bhāvaṃ na jānāti, tasmā paṇḍitena viriyaṃ kat-
tabbam eva 'ti dīpeti.

Iti te aṇṇamaññaṃ sallapitvā samaggā sammodamānā
ubho pi acelassa assamaṃ gamimsu. 25

Tam atthaṃ pakāsento S.:

33. Te devavaṇṇi²² sukhumālarūpā
ubho samā²³ sujayo²⁴ puñṇagandhā²⁵

¹ B^d -ri-. ² B^d -jā ³ B^d -dādhī ⁴ C^k sasayi, C^s ḍasasi. ⁵ C^k yañ-, B^d
saketeva. ⁶ B^d yatthena ⁷ B^d risappi, B^s risabbhi. ⁸ C^k na, B^d taṃ ⁹ C^k
ās-. ¹⁰ C^k omit ca. ¹¹ C^k add ca. ¹² C^k -va. ¹³ C^k -nambhūtā. B^d
abhatthānabhūtā ¹⁴ B^d yatthenā. ¹⁵ niccāpatiyatthena. ¹⁶ B^d so risabbhi ni
¹⁷ B^d yo. ¹⁸ B^d niccayatthena abhitiṭṭhati. ¹⁹ B^d -kāma-. ²⁰ C^k atthāva,
B^d attanā ca. ²¹ C^k ssa. ²² C^k -i, B^d -ā. ²³ C^k omit samā. ²⁴ so C^k,
B^d -yā. ²⁵ B^d pañṇākandhā.

apāgamum kārampiyaṃ¹ acelaṃ
missībhūtā assavāhā va² nāgā ti āha. 255.

Tattha samā ti samānarūpā sadisasanthānā hutvā, sujayo³ ti sucayo⁴
parisuddhā⁵ ayam eva vā pātho, puññagandhā⁶ ti katakusalatāya puñña-
5 gandham viṣṣajjenta viya⁷, missībhūtā ti hatthena hattham gahetvā kāya-
missībhāvam upagatā, assavāhā va⁸ nāgā ti dhurayuttakā⁹ rathavāhā¹⁰ dve
assā viya purisanāgā¹¹ tassa assamañ agamaṃsu, gantvā pana supannarājā
cintesi: ayaṃ nāgarājā acelassa jīvitaṃ na dassati, etaṃ¹² dussilaṃ na van-
dissamīti so bahi thatvā nāgarājānam eva tassa santikam pesesi.

10 Tam sandhāya S. itaraṃ gātham āha:
34. Tato have Paṇḍarako acelaṃ
sayam [evam] upāgamma¹³ idaṃ avoca:
mutt' ajj' ahaṃ sabbabhayātivatto,
na ha¹⁴ nūna tuyhaṃ manaso piy' ambā ti. 256.

15 Tattha piyamhā ti dussilanaggabhoggamusāvādi nūna mayaṃ tava manaso
na-ppiyā abumhā ti taṃ paribhāsi

Tato acelo itaraṃ gātham āha:

35. Piyo hi¹⁵ me āsi supannarājā
asamsayaṃ Paṇḍarakena saccaṃ,
20 so rāgaratto¹⁶ va akāsiṃ etaṃ¹⁷
pāpaṃ kammaṃ sampajāno na mohā ti. 257.

Tattha Paṇḍarakenā 'ti tayā Pandarakena so¹⁸ mama piyataro ahosi
saccaṃ etaṃ, so ti so ahaṃ tasmiṃ supanne¹⁹ rāgena ratto hutvā etaṃ²⁰
pāpakammaṃ jānanto va akāsiṃ na mohena ajānanto ti

25 Tam sutvā nāgarājā dve gāthā abhāsi:
36. Na me piyaṃ appiyaṃ vāpi hoti
sappassato lokam imaṃ paraṃ ca. (IV ¹²⁷/₁₇)
susaññatānaṃ hi viyañjanena²¹
asaññato lokam imaṃ carāsi. 258.

¹ C^s kasambi-, B^d karampi, B^s karapi-. ² C^k ca. ³ B^d -yā ⁴ C^k suṃcayo, B^d sujayā. ⁵ C^{ks} -o ⁶ B^d -khandhā ⁷ B^d puññakhandhā viya, C^k -vi. ⁸ C^{ks} ca. ⁹ B^d dhure-. ¹⁰ C^{ks} -ha. ¹¹ C^{ks} -sā-. ¹² C^{ks} evaṃ. ¹³ B^d sayam-evupāgammaṃ. ¹⁴ B^d hi. ¹⁵ C^{ks} omit hi. ¹⁶ B^d so na rāgaratto. ¹⁷ B^d etaṃ in the place of metam. ¹⁸ B^d nāgā in the place of so. ¹⁹ B^d -ena ²⁰ B^d adds pi. ²¹ C^{ks} piyañjanena, B^d vibyañj-.

37. Ariyāvakāso si anariyo cāsi
 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 kaṇhābhijātiko¹ si anariyarūpo,
 pāpaṃ bahum duccaritaṃ acārīti. 259.

Tattha na me ti ambho dussīlanaggamusāvādi pabbajitassa hi imaṃ ca⁵
 paraṃ ca lokaṃ² sampassato piyaṃ vā me appiyam vāpi me ti na hoti, tvaṃ
 pana susaṇṇatānaṃ silavantānaṃ vyañjanaṇa pabbajitaliṅgena asaṇṇato hutvā
 imaṃ lokaṃ vaṇcento carasi, ariyāvakāso sīti ariyapatirūpako³, asaṇṇato
 ti kāyādihi asaṇṇato si, kaṇhābhijātiko⁴ ti kālakasabhāvo, anariyarūpo
 ti abhirikasabhāvo, acārīti akāsi. 10

- Iti nam⁵ garahitvā idāni abhisapanto imaṃ gātham āha:
 38. Aduṭṭhassa tuvaṃ⁶ dūbhi⁷ dūbhi⁸ ca piṣuṇo c' asi⁹,
 etena saccavajjena muddhā [te] phalatu sattadhā ti. 260.

Tass' attho: ambho dūbhi¹⁰ tvaṃ aduṭṭhassa mittassa dūbhi¹⁰ ca piṣuṇo
 cāsi, etena saccena muddhā te sattadhā phalatū 'ti. 15

Iti nāgarājassa passantass' eva¹¹ acelassa sīsaṃ sattadhā
 phali, nisinnatṭhāne yev' assa bhūmi vivaraṃ adāsi. So
 paṭhavim¹² pavisitvā Avīcimhi nibbatti, nāgarājasupañṇarājāno
 pi attano bhavanam eva agamaṃsu¹³.

- S. tassa paṭhavim pavitṭhabhāvam pakāsento osānag. ā.: 20
 39. Tasmā hi mittānaṃ na dubbhitabbaṃ,
 mittaddubbhā¹⁴ pāpiyo¹⁵ n' atthi aṇṇo,
 āsittasatto¹⁶ nihato pathavyā,
 indassa vākyena hi saṃvaro hato ti. 261.

Tattha tasmā ti yasmā mittadūbhikamma¹⁷ pharusō vipāko tasmā, 25
 āsittasatto¹⁶ ti āsittavisena satto¹⁸, indassā 'ti nāgindassa vākyena
 saṃvaro ti¹⁹ saṃvare tṭhito 'smīti paṭiññāya tvaṃ²⁰ paṇṇāto²¹ ājīviko hato.

¹ so all three MSS. for -jacco? ² Cks loka. ³ Bā patirūpako si ⁴ Cks -yo.
⁵ Bā tvaṃ. ⁶ Cks tvaṃ. ⁷ Bā dubbhi, Cks omit dubbhi. ⁸ Bā dubbhi, Ck
 dubbhi, Cs dubham omitting ca. ⁹ Bā cāsi. ¹⁰ Cks -i, Bā dubbhi ¹¹ Bā
 sampas-. ¹² C' -viyaṃ. ¹³ Bā āgamaṃsu. ¹⁴ Bā mittaddubbhā. ¹⁵ Cks
 -ko. ¹⁶ Bā -patto. ¹⁷ Bā -dubbhi-. ¹⁸ Bā patto ¹⁹ Bā adds aham ²⁰
 C' eva. ²¹ Bā saṇṇāto.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto musāvādaṃ katvā paṭhaviṃ pavittṭho“ ti vatvā j. s.: „Tadā acelo Devadatto ahosi. nāgarājā Sāriputto. supaṇṇarājā' aham evā“ 'ti. Paṇḍara-jātakaṃ².

9. Sambulajātaka.

5

Kā vedhamānā ti. Idam S. J. v. Mallikam devim ā. k. Vatthum Kummāsapinḍajātaka vitthāritam eva. Sā pana T-assa tiṇṇam kummāsapinḍakānam³ dānānubhāvena tam divasaṃ nēva rañño aggamahe-sibhāvaṃ patvā pubbuṭṭhāyikādīhi⁴ pañcāhi kalyāṇadhammehi
10 samannāgatā nāṇasaṃpannā Buddhūpaṭṭhāyikā patidevatā ahosi. tassā patidevatābhāvo sakalanagare pākaṭo ahosi. Ath' ekadivasaṃ dh. k. s.: „āvuso Mallikā devī kira vatta-saṃpannā patidevatā“ ti. S. āgantvā „kāya nu 'ttha bhikkhave e. k. s.“ ti pucchitvā „imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esā patidevatā
15 yevā“ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Brahmāḍattassa rañño Soṭṭhiseno nāma putto ahosi, tam⁵ rājā vayappattam uparajje patittṭhāpesi. Sambulā nāma aggamahe-si ahosi uttamarūpadharā sarirappabhāsa-saṃpannā, nivāte jalamānā⁶ dīpasikhā viya khāyati. Aparabhāge
20 Soṭṭhisenassa sarīre kuṭṭham⁷ uppajji, vejjā tikicchitum nā-sakkhimsu. So bhijjamāne kuṭṭhe paṭikkūlo hutvā vippaṭṭi-sāram⁸ patvā „ko me rajjen' attho, araṇṇe anāthamarāṇaṃ marissāmiti“ rañño ārocāpetvā itthāgaram⁹ chaḍḍetvā nik-khami. Sambulā bahūhi upāyehi nivattiyamānāpi anivattitvā
25 „aham tam sāmī¹⁰ araṇṇe paṭijaggissāmiti“ vatvā saddhim yeva nikkhami. So araṇṇaṃ pavasitvā sulabhaphalāphale¹¹ chāyūdakasaṃpanne¹² padese paṇṇasālaṃ katvā vasaṃ kappesi. Rājadhītā tam paṭijaggi, katham: sā hi pāto utthāya assama-padam sammajjitvā pānīyaṃ¹³ paribhojanīyaṃ¹⁴ upattṭhāpetvā

¹ Bḍ -uno-. ² Bḍ paṇḍara-nāgarājajā- ³ Bḍs -pinḍi-. ⁴ Bḍ pubbuṭṭhāyikādīhi, Ck pubbuṭṭhakā-, Cs pubbuṭṭhukāyikā-. ⁵ Cks omit tam. ⁶ Ck jalamā, Cs jalamanā ⁷ Bḍ kuṭhi. ⁸ Ck -ri, Cs -rī. ⁹ Cks itthā-. ¹⁰ Bḍ sāmīkam. ¹¹ Bḍ sulabhamaḷapha-. ¹² Bḍ chāyo- ¹³ Bḍ pāniya, Ck pāniyam. ¹⁴ Ck Bḍ -niyam

dantakatthañ ca mukhadhovanañ ca upanāmetvā mukhe dhote
 nānāosaḍdhāni piṃsivā tassa vaṇe¹ makkhetvā madhurāni
 phalāphalāni khādāpetvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthesu dhotesu
 „appamatto hohi devā“ ‘ti vatvā vanditvā² pacchikhanittiaṃ-
 kuse³ ādāya phalāphalatthāya araṇṇaṃ pavisitvā phalāphalāni 5
 āharitvā ekamante ṭhapetvā ghaṭena udakaṃ āharitvā nānā-
 cuppehi ca mattikāhi ca Sotthisenaṃ nahāpetvā puna madhura-
 phalāphalāni⁴ upanāmetvā⁵ paribhogāvasāne vāsitaṇṇiyaṃ
 upanāmetvā⁶ sayāṃ phalāphalāni paribhuñjitvā padaratthara-
 kaṃ⁷ samvidahitvā tasmim tattha nīpanne tassa pāde dhovitvā 10
 sīsaparikkammaṇṇiparikkammāpādaparikkammāni katvā sayana-
 passaṃ upagantvā nipajji⁸, eten’ upāyena sāmikaṃ paṭijaggi.
 Sā ekadivasaṃ araṇṇā⁹ phalāphalāni¹⁰ āharanti¹¹ ekaṃ giri-
 kaudaraṃ disvā sīsato pacchiṃ otāretvā kandaratīre ṭhatvā¹²
 „nahāyissāmīti“ otaritvā haliddāya sarīraṃ ubbatṭetvā¹³ na- 15
 hātvā¹⁴ sudhotasarīrā uttaritvā vākacīraṃ nivāsetvā kandara-
 tīre aṭṭhāsi. Ath’ assā sarīrappabhāya vanaṃ ekobhāsaṃ
 ahosi. Tasmim khape eko dānavo gocarattthāya caranto taṃ¹⁵
 disvā paṭibaddhacitto hutvā gāthadvayam āha:

1. Kā vedhamānā girikandarāyaṃ 20
 ekā tuvaṃ¹⁶ tiṭṭhasi saṇṇatūru¹⁷,
 putṭhāsi me pāṇipameyyamañjhe,
 akkhāhi me nāmañ ca bandhave ca. 270.
2. Obhāsayaṃ vanaṃ rammaṃ sīhavyagghanisevitaṃ
 kā vā tvaṃ asī kalyāṇi, kassa vā tvaṃ sumajjhime, 25
 abhivādemī taṃ bhadde, dānav’ āhaṃ. nam’ atthu te ti. 271.

Tattha¹⁸ vedhamānā ti nahātamattatāya¹⁹ sītabhāvena kampamānā,
 aṇṇatūru²⁰ ‘ti sampiṇḍitūru²¹ uttamaūruḷakkhaṇe²², pāṇipameyya-

¹ Ck vanno Bd vane? ² Cs adds samkappesi ³ Bd -kusake ⁴ Bd omits phalā.
⁵ Bd -meti. ⁶ Bd upanetvā. ⁷ Bd padarasandharaṇaṃ. ⁸ Bd -iti. ⁹ Ck -a, Bd -e.
¹⁰ Bd laṃ. ¹¹ all three MSS -i. ¹² Bd ṭhapetvā ¹³ Bd uppattetvā. ¹⁴ Cs
 nahatvā, Bd nahāyitvā. ¹⁵ Cks tā. ¹⁶ Cks ekaṃ tvaṃ. ¹⁷ Ck -turu, Cs Bd -turū.
¹⁸ Bd adds kā. ¹⁹ Bd nhāna-. ²⁰ all three MSS. -turū. ²¹ Cks -turu, Bd
 -turū ²² Ck Bd -uru-.

majjhe ti batthena minitabbamajjhe¹, kā vā tvaṇ ti kā vā tvam, abhi-
vādemīti vandāmi, dānavāhaṇ ti ahaṇ eko dānavo, ayaṇ namakkāro tava
atthu, añjalī te paḍḍaṇhāmi² avaca

Sā tassa vacanaṃ sutvā tisso gāthā abhāsi:

- 5 3. Yo putto Kāsirājassa Sotthiseno ti taṃ vidū
tassāhaṇ Sambulā bhariyā, evaṃ jānāhi dānava,
[abhi-vādemī taṃ bhante, Sambulāhaṇ, nam' atthu te ti]. 272.
4. Vedehaputto bhaddan te vane vasati āturo,
taṃ ahaṇ rogasammattaṃ³ ekā ekaṃ upatth' ahaṇ. 273.
- 10 5. Ahaṇ ca⁴ vanam uñchāya⁵ madhumamsaṃ migābilaṃ
yadā harāmi taṃ bhakkho, tassa nūn' ajja nādhatīti⁶. 274.

Tattha Vedehaputto ti Vedeharājadhītāya putto, rogasammattau⁷
ti rogapīlitaṃ, upatthahaṇ ti upatthāmi patijaggāmi, upatthitā⁸ ti pi pātho,
vanam uñchāyā⁹ 'ti vanam uñchitvā¹⁰ cariyāṃ caritvā, madhumamsaṃ ti
15 nimmakkh'kamadhuṇ ca migābilamamsaṃ ca sīhavyagghamigehi khāditaṃ
atirittāṃ¹¹ kotthāsaṃ, taṃ bhakkho ti yaṃ¹² āharāmi¹³ taṃ¹⁴ bhakkho va,
so mama sāmiko, ta'ssa nūn' ajjā 'ti tassa maññe ajja āharāmi alabhamānassa
sarīraṃ ātape¹⁵ pakkhittapadumaṃ viya nādhati¹⁶ upatappati milāyati¹⁷.

Tatoparaṃ dānavassa ca tassā ca vacanapaṭivacana-
20 gāthā honti:

6. Kiṃ vane rājaputtana āturena karissasi
Sambule paricīppena, ahaṇ bhattā bhavāmi te. 275.
7. Sokatthāya¹⁸ durattāya¹⁹ kiṃ rūpaṃ vijjate mama,
aññaṃ pariyesa bhaddan te abhirūpataraṃ mayā. 276.
- 25 8. Ehi maṃgirim āruya, bhariyā mayhaṃ catussatā²⁰,
tāsaṃ tvaṃ pavarā hohi²¹ sabbakāmasamiddhinī. 277.
9. Nanu hāṭakavaṇṇābhe²² yaṃ kiñci manas' icchasi
sabban taṃ pacuraṃ mayhaṃ, ramaṣv-ajja²³ mayā saha. 278.

¹ Bḍ namitabba-. ² Cks paḍḍaṇh-. ³ Bḍ -amipattani? ⁴ Cks addhāma in the
place of ahanca ⁵ Cks uñjāya, Bḍ uñcāya ⁶ Cks nāvatitī. ⁷ Bḍ -pattan. ⁸
Ck utthitā, Bḍ upatthihā. ⁹ Ck uñjāyā, Bḍ uñcāyā ¹⁰ Bḍ uñchā. ¹¹ Bḍ -a.
¹² Bḍ adds ahaṇ ¹³ Bḍ -miti. ¹⁴ Ck omits taṃ. ¹⁵ Bḍ ātappe. ¹⁶ Cks
nāva-. Bḍ nādhatīti ¹⁷ Bḍ adds āha ¹⁸ Cks sokatthāya. ¹⁹ Ck duratthāya.
²⁰ Ck matussatā, C' catussatā? ²¹ Bḍ hoti ²² Bḍ tārakāvaṇṇābhe. Bḍ hārita-
vaṇṇābhe. ²³ Ck ramaṣajja? C' ramaṣajja, Bḍ ramavasajja

10. No ce tuvaṃ¹ maheseyyaṃ Sambule² kārayissasi
alam tuvaṃ³ pātarāsāya maññe bhakkhā bhavissasi. 279.
11. Tañ ca sattajaṭo luddo kaḷāro purisādako
vane nāthaṃ⁴ apassantiṃ⁵ Sambulaṃ aggahī bhuje. 280.
- 12 Adhipannā⁶ piśācena luddenāmisacakkhunā
sā ca sattuvassam pattā⁷ patim evānusocati. 281.
13. Na me idam tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khādeyya rakkhaso
yañ ce⁸ me ayyaputtassa mano hessati aññathā. 282.
14. Na santi devā, pavasanti nūna, (II ^{1 2 3}/_{1 5})
na ha⁹ nūna santi idha lokapālā,
sahasā karontānaṃ asaññatānaṃ
na ha⁹ nūna santi paṭisedhitāro¹⁰ ti. 283.

Tattha pariciṇṇenā 'ti tena āturena pariciṇṇena kiṃ karissasi, so-
kattāyā 'ti sokātūrāya¹¹, sokatthāyā ti pi pātho soke thitāyā 'ti attho. du-
rattāyā¹² 'ti duggatakapanabhāvappattāyā¹³ attabhāvāyā¹⁴, ehi man ti mā
15 tuvaṃ duratt' amhi¹⁵ cintayī¹⁶, etam mama girimhi dībbavimānaṃ ehi, imam
giriṃ abhiruyha, catussatā ti tasmim me¹⁷ vimāne aparāpi catussatā bhari-
yāyo atthi, sabbantaṃ ti yaṃ kinci upabhogaparibhogāya¹⁸ vatthābharanādi-
kam¹⁹ icchasi sabban tam nantu mayham pacuram bahum sulabhaṃ, tasmā
kapan' amhi¹⁵ mā cintayī, ehi mayā saha ramassū 'ti vadati, maheseyyaṃ ti 20
bhadde Sambule no ce me tuvaṃ mahesibhāvaṃ kāressasi pariyaṭṭa tuvaṃ mama
pātarāsāya, tena taṃ balakkārena vimānaṃ nessāmi, tatra maṃ asan-ganhanāti
mama sve pāto va bhakkhā²⁰ bhavissasiti, taṃ cū 'ti evaṃ vatvā so sattahi
jatāhi²¹ samannāgato²² dārūno nikkhantadaṇṭo tasmim vane kinci²³ attano
nāthaṃ apassantiṃ Sambulaṃ bhuje aggahesi, adhipannā²⁴ ti ajjhotthatā²⁵. 25
āmisacakkhunā ti kilesalolena, patimevā 'ti attano acintetvā patim eva
anusocati, mano hessatīti maṃ cirāyantiṃ viditvā aññathā citram bhavissati²⁶,
na santi devā ti idam sā dānavena bhuje gahitā devatujjhāpanaṃ²⁷ karonti
āha, lokapālā ti evarūpānaṃ sīlavantīnaṃ patidevatānaṃ pālakā lokapālā
nūna idhaloke na santīti paridevatī 30

1 Cks tuvaṃ. 2 Bđ -lā. 3 Cks taṃ 4 Cks -a. 5 Bđ -i 6 Cks -am 7 Ck
pannā, Bđ satthā. 8 Cs Bđ ca. 9 Cs Bđ -ca 10 Ck patime-, Cs patice-. 11 so-
kattāyā -- - turāya wanting in Cks. 12 Ck durattthāyā 13 Cks -ppatta 14
Ck -vā. 15 Bđ durattimhi. 16 Cks cittayī. 17 Bđ omits me. 18 Bđ -gaṃ.
19 Bđ --kiṃ, 20 Cks -o 21 Bđ etāhi. 22 Bđ adds luddako. 23 so all three
MSS. 24 Bđ -pattā. 25 Ck ajjhetthatā, Cs ajjhotthathā, Bđ ajhottatā. 26 Bđ
-tīti. 27 Bđ -kujjhā-.

Ath' assā sīlatejena Sakkabhavanam kampi, Paṇḍu-kambalasilāsanam uṇhākāram dassesi. Sakko āvajjanto taṃ kāraṇam ṇatvā vajiram ādāya vegenāgantvā dānavassa mat-thake t̥hatvā itaram g. ā.:

- 5 15. Itthīnam esā pavarā yasassinī
 santā samā aggi-r-iv¹ uggatejā,
 taṇ ce² tuvaṃ³ rakhasādesi kaṇṇam
 muddhā va⁴ hi sattadhā te phaleyya.
 mā tvaṃ jahī⁵ muṇca patibbatā yā 'ti. 284.

- 10 Tattha santā ti upasantā atha vā paṇḍitā ṇānasampannā, samā ti kā-yavisamādirahitā⁶, adesitī khādasī⁷, phaleyyā 'ti iminā⁸ Indavajirena pa-hatam bhijjetha, mā tvaṃ jahitī⁹ tvaṃ imam patibbatam mā vāraya

- Taṃ sutvā dānavo Sambulam vissajjesi. Sakko puna pi
 „so esa¹⁰ evarūpaṃ kareyyā“ 'ti cintetvā dānavam devasaṃ-
 15 khalikāya bandhitvā puna anāgamanāya tatiye pabbatantare
 vissajjesi, rājadhītaram appamādena ovaḍitvā sakat̥thānam eva
 gato. Rājadhītāpi atthamite¹¹ suriye candālokena assamam
 pāpuṇi.

T. a. p. S. aṭṭha gāthā abhāsī:

- 20 16. Sā ca assamam āgañchi pamuttā purisādakā
 nīlam¹³ phalinasakuṇīva¹⁴ gatasim̐gam¹⁵ va ālayam. 285.
 17. Sā tattha paridevesi¹⁶ rājaputtī yasassinī
 Sambulā utumattakkhā vane nātham apassantī: 286.
 18. Samaṇe brāhmaṇe vande sampannacaraṇe iṣe.
 25 rājaputtaṃ apassantī tumhaṃ hi saraṇam gatā. 287.
 19. Vande sīhe ca vyagghe ca ye ca aññe¹⁷ vane migā
 rājaputtaṃ etc. 288.
 20. Tīṇalatāni¹⁸ osadhyo¹⁹ pabbatāni vanāni ca etc. 289.
 21. Vande indivarisāmaṃ²⁰ rattiṃ nakkhattamālīniṃ²¹ etc. 290.

¹Ck aggi pi ²Ck tace, Bđ bhance ³Cks tvaṃ. ⁴Bđ ca. ⁵Cks -i, Bđ dihi
⁶Bđ -divira-. ⁷Cks -ti. ⁸Bđ adds me ⁹Bđ dahitu. ¹⁰Bđ omits so esa.
¹¹Bđ atthañga- ¹²Bđ āgacchi. ¹³Bđ nīnam. ¹⁴Ck palinasakuṇīva, Cks
 palinasakanīva, Bđ palīnam sakunī ca ¹⁵so Cks; Bđ gavāsīṅga, Ck gatasim̐ham
¹⁶Ck Bđ -vasi ¹⁷Cks canne. ¹⁸Bđ -tā ca. ¹⁹Ck osad̐dhye, Cks -ddhyo. Bđ
 osabyo ²⁰Ck indavaram-, Cks indisaram-, Bđ indipari. ²¹Bđ nikkhatti-.

22. Vande Bhāgīrathim gaṅgam¹ savantīnam paṭiggaham etc. 291.

23. Vande aham² [pabbata]rājaseṭṭham

Himavantaṃ siluccayam etc. 292.

Tattha nīlam³ phalīnasakunīvā⁴ 'ti yathā sakunikā mukhatunda-
kena vocaram gahetvā kenaci upaddavena sakunapotaḥkānam phalīnatā⁵ 5
phalīnasakuṇi⁶ nīlam⁷ āgaccheyya yathā vā gatasīṅgam ti⁸ nikkhanta-
vacchakam ālayam suññam⁹ vacchakasālam vacchagiddhim dhenū āgaccheyya
evam suññam assamaṃ āgañchitī¹⁰ attho. tadā hi Soṭṭhiseno Sambulāya
cīrāyamānaya itthiyo nāma lolā paccāmittam pi me gahetvā āgaccheyyā 'ti
parisaṃkauto paṇṇasālato nikkhamitvā gacchantaram pavisitvā nisīdi, tena 10
vuttaṃ utumattakkhā ti sokavegasamjātena¹¹ unbautunā¹² matallocanā¹³,
apassantīti tasmim vane nātham attano patittham apassantī ito c' ito ca
sandhāvamānā paridevati, tattha samane brāhmaṇe ti samitapāpabāhitaṃ pāpa-
samanabrāhmaṇena¹⁴ saha sīlānam¹⁵ atthannam samāpattinam vasena¹⁶ sam-
pannacarane ise vande ti, evam vatvā rājaputtam apassantī tumhākaṃ sara- 15
nam gat' amhi, sace me sāmikassa nisinnaṭṭhānam jānātha ācikkhathā 'ti pari-
devesīti attho, sesagāthāsu pi es' eva nayo, tīṇa latāni osadhiyo¹⁷ ti anto-
pheggubāhisāratināni ca latāni ca¹⁸ antosāraosadhiyo ca, imam gātham tinādisu
nibbattadevatā¹⁹ sandhāyāha, indīvarīsāman ti indīvaripupphasamānavannam,
tumhamhīti rattiṃ sandhāya tam pi aham pīti²⁰ āha, Bhāgīrathiu²¹ ti 20
evam pariyañānamikam gaṅgam, savantīnam ti aññesaṃ²² babunnam nadīnam
paṭiggāhikagaṅgāya nibbattadevatā²³ sandhāy' evam āha, Himavante pi es'
eva nayo.

Tam evam paridevamanam disvā Soṭṭhiseno cintesi: „ayam
ativiya paridevati, na kho pan' assā bhāvaṃ jānāmi, sace mayi 25
sinehena etaṃ²⁴ karoti hadayam pi 'ssā phaleyya, parigaṇhis-
sāmi tāva nan' ti gantvā paṇṇasāladvāre nisīdi. Sāpi pari-
devamānā paṇṇasāladvāraṃ gantvā tassa pāde vanditvā
„kuhiṃ gato si devā“ 'ti āha. Atha nam 'so „bhadde tvaṃ

¹ Ck bhāgīrasīgāṃgā, C^s bhāgīrasīgāṃgā, B^d bhagīrasīṅgaga ² C^{ks} ham; read
vande 'ham pabbataseṭṭham? ³ Ck līnam, C^s līnam? B^d niḍḍam. ⁴ Ck pā-
līmna-, B^d paliṇna-. ⁵ Ck phalīnatthā, C^s phalīnatā, B^d palīnatā? ⁶ C^{ks}
phalīnasakunam, B^d palinasakuṇi, C^{ks} add vā gatasīṅgam vā. ⁷ B^d niḍḍam. ⁸
so C^{ks}; B^d yathā gavāsīṅgavanti. ⁹ C^{ks} -ā. ¹⁰ B^d āgacchati. ¹¹ B^d -vegena-
sañjātena. ¹² B^d unheṇa-. ¹³ B^d manha- or manda-. ¹⁴ B^d -pāpe samane
brahmape damnaccaranati. ¹⁵ B^d sīlena. ¹⁶ B^d adds ca. ¹⁷ C^{ks} -ddhiyo, B^d
asabyo. ¹⁸ so B^d; C^{ks} antepheggumhi sāratināni. ¹⁹ B^d -ttā. ²⁰ C^s tampi
ahamabbhīti, B^d tamhi amhīti. ²¹ Ck bhāgīrasan. C^s bhāgīrasan, B^d bhagīrasan.
²² C^{ks} aññesaṃ. ²³ B^d -hitam gaṅgāya nibbattam-. ²⁴ Ck ekaṃ, B^d evam.

aññesu divasesu na imāya velāya āgacchasi, ajja atisāyaṃ āgatāsīti“ pucchanto gātham āha:

24. Atisāyaṃ vatāgañchi¹ rājaṇi yasassini,

kena nu ‘jja² samāgañchi³, ko te piyataro mayā ti³. 393.

5 Atha naṃ sā „aham⁴ ayyaputta phalāphalāni ādāya āgacchanti⁵ ekaṃ dānavam passim, so mayi paṭibaddhacitto hutvā maṃ hatthe ganhitvā ‘sace me vacanaṃ na karosi khādissāmi tan’ ti āha, ahaṃ tāya velāya taṃ nēva anusocanti⁶ evam paridevin⁴ ti vatvā

10 25. Idam kho ‘haṃ tadāvocaṃ gahitā tena sattunā,

na me⁷ idam tathā dukkhaṃ yaṃ maṃ khadeyya rakkhaso yaṃ ce” me ayyaputtassa mano hessati aññathā ti g. ā. 294.

Ath’ assa sesam pi pavattim ārocenti „tena panāhaṃ deva dānavena gahitā attānaṃ vissajjāpetum asakkonti deva-
15 tujjhāpanakammaṃ⁹ akāsim, atha Sakko vajirahatto āgantvā ākāse thito dānavam santajjetvā maṃ vissajjāpetvā taṃ¹⁰ deva-
saṃkhalikāya bandhitvā¹¹ tatiye pabbatantare khipitvā pak-
kāmi, ev’ ahaṃ Sakkaṃ nissāya jīvitaṃ labhin“ ti āha. Taṃ
sutvā Soṭthiseno „bhadde hotu, mātugāmassa antare saccaṃ
20 nāma dullabhaṃ, Himavante¹² bahū¹³ vanacarakatāpasavijjā-
dharādayo vasanti¹⁴, ko tuyhaṃ saddahissatīti“ vatvā gā-
tham āha:

26. Corīnaṃ¹⁵ bahubuddhīnaṃ¹⁶ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ

thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gatan ti. 295.

25 Sā tassa vacanaṃ sutvā „ayyaṇṇa¹⁷ ahaṃ taṃ¹⁸ asadda-
hantaṃ mama saccabalen’ eva¹⁹ tikicchissāmiti“ udakalasaṃ
pūretvā saccakiriyaṃ katvā tassa sīse udakaṃ āsiṇcanti

¹ B^d -gacchi. ² C^ks nūnaja. ³ C^ks omit ti. ⁴ B^d āha. ⁵ C^ks -i, B^d gac-
chanti, B^d āgacchantim. ⁶ all three MSS. -i. ⁷ C^ks ima. ⁸ B^d ca. ⁹ C^k
tujjāna-, C^s tujjhāna-, B^d devakujjhāna. ¹⁰ C^ks ta. ¹¹ B^ds add taṃ. ¹²
B^d adds hi. ¹³ C^k B^d -u. ¹⁴ B^d santi. ¹⁵ C^k B^d -inaṃ. ¹⁶ C^k -inaṃ, B^d
-vuddhinam. ¹⁷ C^ks -aṇ. ¹⁸ C^ks mam. ¹⁹ B^d saccaṃ phaleneva.

27. Tathā maṃ saccaṃ pāletu pālayissati ce mamaṃ
yathāhaṃ nābhijānāmi aññaṃ piyataraṃ tayā¹,
etena saccavajjena vyādhi te vūpasammatū 'ti g. ā. 296.

Tattha tathāsaddo ce maman ti iminā saddhiṃ yojetabbo, i v. h : yathā-
haṃ vadāmi tathā mama saccaṃ, atha maṃ idāni pi pāletu āyatim pi pālessati, 5
idāni me vacanam suna²: yathāhaṃ nābhijānāmi³, potthakesu pana tathā
maṃ saccaṃ pāletūti likhitaṃ taṃ⁴ Atthakathāyaṃ n' atthi

Evam tāya saccakiriyaṃ katvā uduke āsittamatte yeva
Sotthisenassa kuṭṭhaṃ ambuladhotam viya tambamalam tāvad
eva apagañchi⁵. Te katipāham tattha vasitvā araṇṇato⁶ nik- 10
khamma Bārāṇasim patvā uyyānam pavisiṃsu. Rājā tesam
āgatabhāvaṃ natvā uyyānam gantvā tatth' eva Sotthisenassa
chattam ussāpetvā Sambulam aggamaheṣiṭṭhāne abhisinācāpetvā
nagaraṃ pavesetvā sayam isipabbajjam pabbajitvā uyyāne
vāsam kappesi. rājanivesane yeva nibaddham bhuñji. Sotthi- 15
seno pi Sambulāya aggamaheṣiṭṭhānamattam⁷ eva adāsi, na
pana⁸ koci sakkāro ahosi, atthibhāvam pi 'ssā va na⁹ aññāsi,
aññāh' eva itthiṃ saddhiṃ abhirami. Sambulā sapattiroseṇa¹⁰
kisā ahosi uppaṇḍuppaṇḍukajātā dhamanisanthatagattā¹¹. Sā
ekadivasam sokavinodanattam bhuñjitum āgatassa sasuratā- 20
pasassa santikaṃ gantvā tam katabhattakiccaṃ vanditvā eka-
mantam nisīdi. So tam milātindriyaṃ¹² disvā

28. Ye kuṇjarā sattasatā ulārā
rakkhanti rattindivam uyyutāvudhā¹³
dhanuggahānaṃ ca satāni soḷasa 25
kathamvidhe passati bhadde sattavo ti g. ā. 297.

Tass' attho: bhadde Sambule ye ambhākam sattasatā kuṇjarā te va
khaggagatānaṃ¹⁴ yodhānaṃ ca vasena¹⁵ uyyutāvudhā¹⁶ aparāni ca soḷasa

¹ Ck yathā. ² Bd sunātha. ³ Ck Bd -miti. ⁴ so B; Cks likhitāya, Bd likhi-
tam. ⁵ Bd -gacchi. ⁶ Bd araṇṇā. ⁷ Bd -thānam. ⁸ Bd puna. ⁹ Bd pissā ni.
¹⁰ Bd yasapatidosena. ¹¹ Ck dhamanasantagattā? Bd dhamanisanḍatagattā.
¹² Bd milāyati-. ¹³ Ck uyyatā-, Bd uyyuttā-. ¹⁴ Bd tesaṇceva khandhagatānam.
Bd tesaṇca gandha-. ¹⁵ Ck yodhānāvavasena, Bd yodhānavasena. ¹⁶ Bd uyyuttā-.

dhanuggahasatāni rattindivam Bārānasim rakkhanti, evam surakkhite nagare
katham vidhe tvam sattavo passasi¹, yassā tava sāsāmkā sappatibhayā araṇṇā
āgatakāle² pabbhāsampannam sarīraṁ idāni pana milātapanḍupalāsavannā³ ati-
viya kilantindriyāsi, kassa nāma tvam bhāyasīti⁴.

5 Sā tassa vacanam sutvā „putto te deva mayi na puri-
masadiso“ ti vatvā pañca gāthā abhāsi:

29. Alamkatāyo padumuttarattacā
virāgitā passati hamsagaggarā,
tāsam sunitvā mitagitavādinam⁵

10 na 'dāni⁶ me tāta tathā yathā pure. 298.

30. Suvanṇasāmkaccadharā⁷ suviggahā
alamkatā mānusiya⁸ accharūpamā
senūpiyā⁹ tāta aninditaṅgiyo
khattiyakaṇṇā paṭilābhayanti¹⁰ nam¹⁰. 299.

15 31. Sace aham tāta tathā yathā pure
patīta uñchāya¹¹ punā vane bhare
sammānaye maṁ na ca maṁ vimānaye
ito pi me tāta tato varam¹² siyā. 300.

20 32. Yam annapāne vipulasmi ohite
nārī vimatṭhābharaṇā alamkatā
sabbaṅgupetā patino va¹³ appiyā
ābajjha¹⁴ tassā maraṇam tato varam. 301.

25 33. Api ce daliddā¹⁵ kapaṇā anālhiyā¹⁶
kālādutiyā¹⁷ patino ca sā piyā
sabbaṅgupetāya pi appiyāya
ayam eva seyyā kapaṇāpi yā piyā¹⁸ ti. 302.

Tattha padumuttarattacā ti padumagabbhasadisauttarattacā, sabbāsam
sarīrato suvaṇṇābhā niccharantīti¹⁹ vā dīpeti, virāgitā ti vilaggasarirā

¹ Bds add bhadde. ² Bd adds pi. ³ Ck -pandusālavannā. ⁴ Bd add pucchī.
⁵ Cks sunitvamhita-. Bd sunitvā mitagitivāditam, Bs sunitvāpita-. ⁶ Cks idāni.
⁷ Bds -saṅkaṇṇa-. ⁸ Bd seno-. ⁹ Bds -lo-. ¹⁰ Cs tam ¹¹ Ck patīta uñchāya,
Bd patitam uccāya. ¹² Bd param. ¹³ Bd ca ¹⁴ Ck ābajja, Bd abajha. ¹⁵
Bd dali-. ¹⁶ Ck anālhiyā, Bd adināliyā. ¹⁷ Cks -tiyā, Bd katādutiyā. ¹⁸
Ck piyā, Bd miyāyā, Bs piyāyā. ¹⁹ Ck Bd nicca-.

tanumajjhā ti attho, haṃsagaggarā ti evarūpā haṃsamadhurassarā¹ nāriyo
 passati, tāsāṃ ti so tava putto tāsāṃ nārīnaṃ gītādīnaṃ² sutvā³ idāni me
 tāta yathā pure tathā na vattatīti⁴ vadati, suvaṇṇasaṃkaccadhārā ti su-
 vaṇṇamayā⁵ ekaccālāṃkāradharā, alāṃkatā ti nānālāṃkārapatimanditā, mānu-
 siyāccharūpamā ti mānusiyo accharūpamā, senūpiyā⁶ ti sayanūpagatā⁷, 5
 naṃ ti taṃ⁸ tava puttam paṭilābhayanti⁹, sace ahaṃ ti tāta yathā pure sace
 ahaṃ puna pi taṃ patim tath' eva kuṭṭharogena vanaṃ pavitthaṃ uñchaya
 tasmiṃ vane bhare puna pi mama so¹⁰ sammāneyya na vimāneyya¹¹ tato me
 ito pi Bārāṇasirajjato taṃ araṇṇaṃ eva varaṃ siyā ti sapattirosena¹² sussantiyā³
 ti dīpeti, yamaṇṇapāṇe ti yaṃ aṇṇapāṇe, ohite ti ṭhapite paṭiyatte, iminā 10
 bahvaṇṇapāṇaṃ¹³ gharāṇi dasseti, ayaṃ kir' assa¹⁴ adhippāyo: yā nārī vipu-
 laṇṇapāṇe pi ghere ekikā va asaṃpattisamānā vimatṭhābharavā nānālāṃkārehi¹⁵
 alāṃkatā sabbehi guṇehi upetā patino ca appiyā hoti ābajjha¹⁶ gīvāya vallīṃ
 vā rajjūṃ vā¹⁷ bandhitvā tassa¹⁸ tato gharāvāsato [maranaṃ eva varatarāṃ ti,
 anālīhiyā ti na ālīhikā¹⁹, kālādutiya²⁰ ti nīpajjanakakatasārakadutiya, 15
 seyyā ti kapaṇāpi samānā sā patino piyā ayaṃ eva uttamā ti.

Evam tāya attano parisussanakāraṇe tāpasassa kathite
 tāpaso rājānaṃ pakkosāpetvā ..tāta Soṭṭhisena taya kuṭṭharo-
 gābhībhūte²¹ araṇṇaṃ pavisaṇte taya saddhiṃ pavisitvā taṃ
 upatṭhahantī attano saccabalena tava rogaṃ [vūpasametvā yā 20
 te rājāpatitṭhānakāraṇaṃ²² akāsi tassā nāma tvaṃ n' eva
 ṭhitatṭhānaṃ na nisinnaṭṭhānaṃ jānāsi, ayuttaṃ te kataṃ,
 mittadūbhikammaṃ nāma' etaṃ pāpikaṃ²³ ti vatvā puttaṃ
 ovaḍanto

24. Sudullabh' itthi purisassa yā hitā, 25
 bhatt' itthiyā dullabho yo hito ca²⁴,
 hitā ca te silavatī ca bhāriyā,
 jaṇḍa dhammaṃ cara Saṃbulāyā 'ti gātham āha. 303.

Tass' attho: tāta yā²⁵ purisassa hitā muducittā anukampikā itthi yo ca
 bhattā itthiyā hito katagunaṃ jānāti uḥho pi²⁶ te sudullabhā, ayaṃ ca Saṃbulā 30

¹ B^s haṃsā viya madhu- ² B^d mihitādini, B^s mitagītā. ³ B^d sunitvā. ⁴ B^d vaṭṭa-. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d seno-. ⁷ B^d soṭṭhisenaṃ piyā paṭipallobhayanti in the place of sayanūpagatā. ⁸ B^d naṃ. ⁹ B^d -lo-. ¹⁰ B^d adds na. ¹¹ B^d mānātīmāneyyā, B^s nātīmāneyya in the place of na vi-. ¹² B^d sapatidosena. B^s apatidosena. ¹³ B^d bahvaṇṇapāṇaṃ. ¹⁴ C^s tirassa. ¹⁵ B^d nānāla-. ¹⁶ B^d abajha. ¹⁷ B^d valliyā vajjuyā vā. ¹⁸ B^d tassā. ¹⁹ B^d na alhāka, C^s na anālīhikā, C^s na analhākā ²⁰ B^d kaṭadu-. ²¹ C^s -to. ²² B^d rajje-. ²³ B^d pāpa. ²⁴ C^s hitāya. ²⁵ C^s tayā. ²⁶ B^d pe.

tuyhaṃ hitā c' eva sīlasampannā ca, tasmā etissā dhammaṃ cara, katagunam jānitvā muducitto hohi, eittam assā paritosehiti

Evam so puttassa ovādam datvā uttāhāya pakkāmi. Rājā pitari gate Sambulam pakkosāpetvā „bhadde ettakam kalam
5 mayā katadosam khama¹, ito paṭṭhāya sabbissariyam tuyham eva dammāti“ osānagātham āha:

35. Sace tuvaṃ² vipule³ laddhabhoge
issāvatiṇṇā⁴ maraṇam upesi
ahaṃ ca te bhadde imā ca kaṇṇā⁵
10 sabbe va te vacanakarā bhavāmā 'ti. 304.

Tass' attho: bhadde Sambule sace tvam ratanarā-imhi thaṇetvā abhisin-citvā⁶ aggamahesitthānavasena vipulabhoge⁷ labhivāpi issāya otinnā maraṇam upesi ahaṃ ca imā ca rājakaṇṇāyo⁸ sabbe tava vacanakarā bhavāma tvam yathādhippāyam imam rajjam vicārehiti sabbissariyam tassā adāsi.

15 Tato paṭṭhāya ubho samaggāvāsam vasantā dānādini puñṇāni katvā⁹ yathākammaṃ gamamsu. Tāpaso jhānābhīṇṇam¹⁰ nibbattetvā Brahmaloṇṇapago ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Mallikā patidevatā yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sambulā Mallikā ahoṣi, Soṭṭhiseno
20 Kosalarājā, pitā tāpaso aham evā“ 'ti. Sambulajātakam.

10. Gaṇḍatindujātaka.

Appamādo ti. Idam S. J. v. rājovādam ā. k. Rājovādo heṭṭhā vitthārito.

Atite pana Kampillaratthe Uttarapañcālanagare
25 Pañcālo nāma rājā agatigamane ṭhito adhammena pamatto rajjam kāresi. Ath' aṣṣa amācādayo sabbe pi adhammikā jātā. Balipīṭā ratthavāsino puttadāre ādāya araṇṇe migā viya carimsu, gāmaṭṭhāne gāmo nāma nāhoṣi, manussā rāja-

¹ Bā khamatha. ² Ck^s tuvaṃ. ³ Ck^s vipulama. C^s -lam? ⁴ Bā issācatinnā. ⁵ Bā imā rājakaṇṇā. ⁶ Bā -sittā. ⁷ Bā -le-. ⁸ Ck^s -kaṇṇāso, Bā rājakaṇṇā. ⁹ Bā karitvā. ¹⁰ Bā -āyo.

purisabbhayena divā gehe vasitum na sakkonti, gehāni kaṇṭha-
 kasākāhāni parikkhipitvā aruṇe uggacchante yeva araṇṇaṃ pavī-
 santi, divā rājapurisā¹ vilumpanti rattim corā². Tadā Bo.
 bahinagare gaṇḍatindurukkhe³ devatā hutvā nibbatti, anusaṃ-
 vaccharaṃ raṇṇo santikā saḥassagghanaṃ⁴ balikammaṃ 5
 labhati, so cintesi: „ayaṃ rājā pamatto rajjaṃ kāreti, sakala-
 ratṭhaṃ vinassati, tṭhapetvā maṃ aṇṇo⁵ rājānaṃ patirūpe
 nivesetum samattho nāma n' atthi, upakārako cāpi me anu-
 saṃvaccharaṃ saḥassabalinā pūjesi⁶, ovadisāmi na⁷“ ti so
 rattibhāge raṇṇo sirigabbhaṃ pavisitvā ussisaṃkappasse tṭhatvā 10
 obhāsaṃ vissajjento⁸ ākāse atṭhāsi. Rājā taṃ bālasuriyaṃ viya
 jalamānaṃ disvā „ko si tvaṃ, kena vā kāraṇenāgato⁹“ ti pucchi.
 So tassa vacanaṃ sutvā „mahārāja ahaṃ tindukadevatā,
 tuyhaṃ ovādaṃ dassāmi¹⁰ āgato mḥiti“. „Kiṃ ovādaṃ nāma
 dassasīti¹¹“ evaṃ vutte M. „mahārāja. tvaṃ pamatto hutvā 15
 rajjaṃ kāresi, tena te sakalaratṭhaṃ bhataviluttaṃ¹² viya vi-
 natṭhaṃ, rājāno nāma pamādena rajjaṃ kārentā sakala-
 ratṭhassāpi¹³ sāmīno na¹⁴ honti. ditṭhe va dhamme vināsaṃ
 patvā samparāye pana mahānirāye nibbattanti, tesu ca
 pamādaṃ āpannesu antojanā bahijanaṃ pi 'ssa pamattā va 20
 honti, tasmā raṇṇā atirekena appamattena bhavitabban¹⁵“ ti
 vatvā dhammadesanaṃ paṭṭhapento āha:

1. Appamādo amatapadaṃ, pamādo maccuno padaṃ, (Dhp. v. 21)
 appamattā na mīyanti, ye pamattā yathāmatā. 305.
2. Madā pamādo jāyetha, pamādā¹² jāyate khayō, 25
 khayā padosā¹³ jāyanti, mā mado¹⁴ bharatūsabha¹⁵. 306.
3. Bahū hi khattiyā jīnā¹⁶ atthaṃ ratṭhaṃ pamādino
 atho pi gāmīno gāmā anāgārā agārīno. 307.

¹ Bā adds pi. ² Bā adds khādanti ³ Bā gaṇḍatindukarukkha. ⁴ Bā -nikaṃ.

⁵ Ck aṇṇe maṃ, Cs aṇṇo maṃ. ⁶ Bā -ti. ⁷ Bā visaṃjetvā. ⁸ Bā -na idhā-
 gato si. ⁹ Bās hataviluppantaṃ. ¹⁰ Bā -ssa. ¹¹ Bā nāma. ¹² Ck Bā -do. ¹³
 Cks -de-. ¹⁴ Bās pamādo. ¹⁵ Ck -sabham. ¹⁶ Ck pitā? Bā jinnā, Bs jānā.

4. Khattiyassa pamattassa ratthasmiṃ ratthavaddhana
sabbe bhogā vinassanti, rañño taṃ vuccate aghaṃ. 308.
5. N' esa dhammo mahārāja, ativelaṃ pamajjasi,
iddhaṃ¹ phitaṃ² janapadaṃ corā viddhamsayanti taṃ³. 309.
6. Na te puttā bhavissanti na hiraññaṃ na dhāṇiyaṃ,
ratthe vilumpamaṇaṃhi sabbabhogehi jīyasi⁴. 310.
7. Sabbabhogaparijijñaṃ⁵ rājānaṃ cāpi⁶ khattiya
ñātimittā suhajjā ca na naṃ⁷ maññaṇti khattiyāṃ⁸. 311.
8. Hatthārūhā⁹ anikatthā rathikā pattikārikā
10 tam evaṃ upajīvantā na naṃ⁷ maññaṇti khattiyāṃ¹⁰. 312.
9. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantimantitaṃ¹¹
sirī jahati dummedhaṃ jīṇṇaṃ va urago tacāṃ. 313.
10. Susaṃvihitakammantaṃ kāluttāhāyīṃ atanditaṃ —
sabbe bhogaḥbhivaḍḍhanti¹² gāvo sausaḥbhā-m-iva. 314.
- 15 11. Upassutiṃ mahārāja ratthe janapade cara,
tattha disvā ca sutvā ca tato taṃ paṭipajjasīti. 315.

Tattha appamādo ti satiyā avippavāso, amata padan ti amatassa nibbānassa padan adhiḥamakāraṇaṃ¹³, maccuno padan ti maranassa kāraṇaṃ. pamatto hi vipassanaṃ avaḍḍhetvā¹⁴ appatisandhikabhāvaṃ pattuṃ asakkonto
20 punappuna saṃsāre jāyati c' eva mīyati ca, tasmā pamādo maccuno padan nāma, na miyanti vipassanaṃ vaḍḍhetvā appatisandhikabhāvaṃ pattā puna saṃsāre anibhattantā na miyanti nāma, ye pamattā ti mahārāja ye puggalā pamattā te yathāmatā¹⁵ tath' eva ḍatthabbā, tasmā¹⁶ aniccasaḍḍhanatāya tassāpi¹⁷ hi ahaṃ dānaṃ dassāmi sīlaṃ rakkhissāmi uposathakammaṃ karissāmi kalyāna-
25 kammaṃ karissāmi ābhogo¹⁸ vā patthanā¹⁹ vā pariyaṭṭhānaṃ vā n' atthi. appattaviññānattā²⁰ pamattassāpi appamādaḥbhāvaṃ ti, tasmā ubho p'ete ekadivassā va²¹, madā ti mahārāja ārogyayobbanajīvitamadāsamkhātā tividhā madā²² pamādo nāma jāyati, so pamatto pamādam āpanno pāpātipātādāni pāpakammāni karoti, atha naṃ rājāno chindāpenti vā hanāpenti vā sabbassa vā pan' assa²³
30 haranti, evaṃ assa pamādo²⁴ nātidhanajīvitakkhaya jāyati, puna so²⁵ dhanā-

¹ Bḍ idam. ² Cḍ pitaṃ, Bḍ pitaṃ. ³ Bḍ naṃ. ⁴ Ck riyati, Cs jīyati, Bḍ jīyasi.

⁵ Cks -junnaṃ, B* -jinnam. ⁶ Bḍ vāpi. ⁷ Bḍ tam. ⁸ Bḍ mandiyam. ⁹ Bḍs -ro-. ¹⁰ Bḍ mantiyam. ¹¹ Ck -naṃ. ¹² Bḍ bhogo pi vaḍḍhanti. ¹³ Bḍ -gamaṇa-.

¹⁴ Cks vaḍḍhetvā, Bḍ avaḍḍhetvā. ¹⁵ Bḍ adds te. ¹⁶ Ck Bḍ kasmā. ¹⁷ so Cks;

Bḍ matassa pi. ¹⁸ Cs a-. ¹⁹ Ck pattana, Cs pattatthanā? Bḍ patthanā. ²⁰ Bḍs aparagata. ²¹ so Cks; Bḍ ekasadivassāva. ²² Ck dā, Bḍ omits madā. ²³ so Cks;

Bḍ sabbāsam vā dhanassa. ²⁴ so all three MSS. for -dā? ²⁵ Cks yu.

khayaṃ vā yasakkhayaṃ vā patto jīvitum asakkonto jīvitavuttatthāya kāya-
duccarītādini karoti, ice-assa¹ khayā padosā jāyanti, tena tam vadāmi: mā
mado² bharatūsabha ratthabharanajakajettha³ Bharatūsabha mā pamajja⁴, mā
pamādīti⁵ attho, atthaṃ ratthān ti janapadavāsinaṃ vuddhiṃ c' eva⁶ sakala-
ratthān ca bahū pamādino⁷ jīnā⁸, tesāṃ āvibhāvattāya Khantivādijātaka- 5
Mātaṅgajātaka-Sarabhaṅgajātaka-Bharujātaka-Cetiya-jātakādini kathetabbāni, gā-
mino ti gāmabhokāpi⁹ te te gāmino¹⁰ bahupamādadoseṇa jīnā⁸ parihīnā
vinatthā, anāgārā agārino ti pabbajitāpi pabbajitapaṭipattito gihi pi gharā-
vāsato c' eva dhanadhaññādīhi ca bahū jīnā⁸ parihīnā ti vadati, tam vuccate
aghan ti mahārāja bhoga-parihāni¹¹ nāma taṃ rañño dukkham vuccati, bhogā- 10
bhāvena hi niddhanassa yaso hāyati, hīnayaso mahantaṃ kāyikacetasikadukkhaṃ
pāpuṇāti, nesa dhammo ti mahārāja esa porānakarājūnaṃ dhammo na hoti,
iddhaṃ phitaṃ ti annapānādina hiraññasuvannādina phitaṃ pupphitaṃ, na
te puttā¹² ti mahārāja pavenipālakā¹³ te puttā na bhavissanti, ratthavāsino
hi adhammikarañño esa putto kim amhākaṃ vadḍhiṃ¹⁴ karissati nāssa chattaṃ 15
dassamā¹⁵ ti chattaṃ na denti, evam evaṃ¹⁵ tesāṃ pavenipālakā¹³ puttā na
honti nāma, pariḷḷinnan¹⁶ ti parihīnaṃ rājānaṃ, cāpīti¹⁷ sace hi¹⁸ so rājā
hoti atha naṃ rājānaṃ samānaṃ pi khattiyaṃ¹⁹ ti ayaṃ rājā ti garucittena²⁰
mānetabbaṃ katvā na maññanti, upajīvanta ti upanissāya jīvantaṃ ete
ettakā janā garucittena maññitabbaṃ na maññanti, kimkāraṇā: adhammika- 20
bhāvena, sirīti yasavibhāvo²¹, tacan²² ti yathā urago jinnaṃ tacan
jigucchamaṇo jahati²³ na puna oloketi evaṃ tādisaṃ rājānaṃ sirī jahati, su-
saṃ vihitakamantan²⁴ ti kāyadvārādīhi pāpakammam akarontam²⁵, abhi-
vadḍhantīti abhimukhaṃ gacchantā²⁶ vaddhanti, saṃsabhāmi²⁷ ti sa-
usabhā iva, appamattassa hi²⁸ usabhajetthako²⁷ gogano viya bhogā vaddhanti, 25
upassutin ti janapadacārittasavanāya cārikaṃ attano sakalaratthe janapade ca
cara, tatthā²⁹ ti tasmim ratthe caranto daṭṭhabbaṃ disvā sotabbam sutvā
attano guṇāgunāṃ paccakkhaṃ katvā tato attano hitapaṭipattiṃ patijaggissasi²⁹.

Iti M. ekādasahi gāthāhi rājānaṃ 'ovaditvā „gaccha pa-
pañcaṃ akatvā parigaṇha ratthāṃ. mā nāsāyiti“ vatvā sa- 30
katthānaṃ eva gato. Rājāpi tassa vacanaṃ sutvā saṃ-
vegappatto hutvā²⁹ punadivase rajjaṃ amacce paṭicchāpetvā³⁰
purohitena saddhiṃ kālass' eva pācīnadvārena nagarā nikkha-

¹ Bā imassa. ² Bā pamādo ³ Cks ratthān- ⁴ Cks pajja. ⁵ Bā mā pamā-
damāpajji. ⁶ Bā vuddhiceva, Cks vuddhameva. ⁷ Ck -ne, Bā padāmādino. ⁸
Bā jīnā. ⁹ Bā -bhojanakāpi. ¹⁰ Bā gāmāpi ¹¹ Bā yasabhoga-. ¹² Cks
vuttā. ¹³ Cks pamenī. ¹⁴ Bā vuddhi. ¹⁵ Bā eva. ¹⁶ Cks pariḷḷinnan. ¹⁷ Bā
vāpīti. ¹⁸ Bā pi. ¹⁹ Bā mantīyan. ²⁰ Bā tigarukacittena. ²¹ Ck sirini-
yasavibhāvo, Ck sirītiyasavibhāvo, Bā sirīti-. ²² Cks tan. ²³ Bā hoti. ²⁴ Bā
-kamman. ²⁵ Bā -to ²⁶ Cks -taṃ. ²⁷ Bā sa usabho jethako. ²⁸ Bā
-pajjissasi. ²⁹ Bā omits hutvā. ³⁰ Bā -devā.

mitvā yojanamattam gato. Tatth' eko gāmaṇḍasimahallako
 aṭṭavito kaṇṭhakasākhā¹ āharitvā gehadvāraṃ parikkhipitvā
 pidahitvā puttadāraṃ ādāya araṇṇaṃ pavisitvā sāyaṃ rāja-
 purisesu pakkantesu attano gharaṃ āgacchanto gehadvāre
 5 pāde kaṇṭakena² viddho ukkuṭikaṃ nisīditvā kaṇṭakaṃ³ nī-
 haranto

12. Evaṃ vedetu Pañcālo saṃgāme sarasamappito⁴

yathāham ajja vedemī kaṇṭakena² samappito ti 316.

imāya gāthāya rājānaṃ akkosi, taṃ paṇ' assa akkosanaṃ⁴

10 B-ssānubhāven' eva ahoṣi, B-ttena adhiggaḥito va so akkosīti
 veditabbo. Tasmiṃ pana samaye rājā ca purohito ca aṇṇa-
 takavesena⁵ tassa santike va aṭṭhaṃsu. Ath' assa vacanaṃ
 sutvā purohito itaraṃ g. ā.:

13. Jip̄o dubbalacakkhū sī, na rūpaṃ sādhu passasi,

15 kiṃ attha Brahmaḍattassa

yaṇ taṃ maggheyya⁶ kaṇṭako⁴ ti. 317.

Tattha maggheyyā⁷ ti vijjheyya⁸, i. v. h : yadi tvam attano ayyatta-
 tāya kaṇṭakena² viddho ko ettha raṇṇo doso ti yena rājānaṃ akkosasi kim te
 raṇṇā⁹ kaṇṭako² oloketvā ācikkhitabbo ti.

20 Taṃ sutvā mahallako tisso gāthā abhāsi:

14. Pahottha¹⁰ Brahmaḍattassa yo¹¹ 'haṃ maggo¹² smi brāhmaṇa,
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā¹³. 318.

15. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 raṭṭhasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁴ bahu adhammiko jano. 319.

25 16. Etādisse bhaye tāta bhayaṭṭhā tāva¹⁵ mānavā
 nillanakāni kubbanti vane āhatvā¹⁶ kaṇṭakan⁴ ti. 320.

Tattha pahotthā¹⁷ ti brāhmaṇa yo¹⁸ kamsakantake magge¹⁹ patito
 sannisinno bahū²⁰ ettha Brahmaḍattassa dosā²¹, tvaṃ ettakaṃ kalam raṇṇo

¹ Bḍ kaṇḍakasākhā. ² Bḍ kaṇḍa-. ³ Bḍ saramappito. ⁴ Ck^s -tam. ⁵ Bḍ
 -neva. ⁶ Bḍ yaṃ tvaṃ maggeyya. ⁷ Bḍ maggeyyā. ⁸ Ck Bḍ vijjheyya. ⁹ Bḍ -o.
¹⁰ so C^s; Ck bhotta, Bḍ pahettha. ¹¹ Bḍ so. ¹² so Ck^s for magge? Bḍ magga
¹³ Bḍ matā. ¹⁴ Bḍ kuta-. B^s kuta-. ¹⁵ Ck nāna, C^s tāta. ¹⁶ Bḍ āhantā. ¹⁷
 Bḍ pahvetthā. ¹⁸ Bḍ so. ¹⁹ Ck^s kaṇṭakena maggo. ²⁰ Ck^s -u. ²¹ Bḍ -o.

dosena mama sakaṇṭake magge vicaranabhāvaṃ na jānāsi¹, arakkhitā-pe-
kaṇṭakan ti, tattha khādantīti vilumpanti, tuṇḍiyā² 'ti vadhabandhanādīhi
pīletvā adhammabalīsādhakā³, kuḍḍarājassā⁴ 'ti pāparaṇṇo, adhammiko ti
paṭicchaṇṇakammanto, tātā 'ti purohitaṃ ālapati, mānavā ti manussā⁵,
nillena kānīti nīliyanatthānāni, vane āhatva⁶ kaṇṭakan ti kaṇṭakam 5
āharitva dvārāni pidahitvā gharāṃ chaḍḍetvā puttadāraṃ ādāya vanaṃ pavī-
sitvā tasmim vane attano nīliyanatthānāni karonti, athavā vane yo kaṇṭako tam
āharitvā gharāni parikkhipanti, iti raṇṇo dosen' ev' amhi kaṇṭakena viddho mā
eva rūpassa raṇṇo upatthambho hohīti.

Taṃ sutvā rājā purohitaṃ āmantetvā „ācariya mahallako 10
yuttaṃ bhaṇati, amhākam eva doso, ehi nivattāma, dhammena
rajjāṃ kāressāmā“ 'ti āha. Bo. purohitassa sarīre adhi-
muccetvā⁷ purato thatvā⁸ „pariganhāma tāva mahārājā“ 'ti
āha. Te tamhā gāmaṃ aṇṇaṃ gāmaṃ gacchantā antarāmagge
ekissā mahallikāya saddaṃ assosum, sā kir' ekā daḍḍitthi dve 15
dhītaro vayappattā rakkhamānā tāsāṃ araṇṇaṃ gantum na
deti, sayāṃ araṇṇato dārūni c' eva sākaṃ ca āharitvā dhītaro
paṭijaggi⁹. Sā tam divasaṃ ekaṃ gumbaṃ āruyha sākaṃ
gaṇhanti pavatṭamānā¹⁰ bhūmiyaṃ patitvā rājānaṃ maraṇena
akkosanti 20

17. Kadāssu nāma' ayaṃ rājā Brahmaddatto marissati

yassa raṭṭhasmim jīvanti¹¹ appatitā¹² kumārikā ti g. ā. 321.

Tattha appatitā¹³ ti assāṇikā, sace hi tā sassāṇikā¹⁴ assu maṃ po-
sseyyūṃ, pāparaṇṇo pana rajje abhaṃ dukkhaṃ anubhomi. kadā nu kho esa
marissatīti evaṃ Bodhisattānubhāvena¹⁵ akkosi. 25

Atha naṃ purohito paṭisedhento

18. Dubbhāsitaṃ hi te jamma anattapadakovide,

kuhiṃ rājā¹⁶ kumārīnaṃ

bhattāraṃ pariyasatīti g. ā. 322.

¹ Bds add tassa hi. ² Bd ku-. ³ Cs -sātakā, Bd adhammena balīsādhakā.

⁴ Bd kuta-, Bs kūṭa-. ⁵ Bd adds pi. ⁶ Cs āgatva, Bd āgantvā, Cs āhatvā, ⁷

Bd -muñci-. ⁸ Bd gamtvā. ⁹ Bd -ggati. ¹⁰ Bd pavatta-. ¹¹ Bd raṭṭhambi

jīyanti. ¹² Bd appatikā. ¹³ Cs Bd appatikā, Cs appatitīkā corr to appatikā.

¹⁴ Bds tasamsāṇikā. ¹⁵ Bd -neva. ¹⁶ Cs -a.

Taṃ sutvā mahallikā dve gāthā abhāsi:

19. Na me dubbhāsitaṃ brahme¹, kovid² atthapadā ahaṃ,
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 323.
20. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
5 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa² bahu adhammiko jano,
dujjīve dubbhare dāre kuto bhattā³ kumāriyo ti. 324.

Tattha kovidatthapadā ti ahaṃ atthapade kāranapade⁴ kovidā chekā,
mā tvaṃ etaṃ pāparājānaṃ pasaṃsi, dujjīve ti dujjīve ratthe⁵ dubbhare dāre
jāte manussesu⁶ bhītatasitesu araṇṇe vasantesu, kuto bhattā kumāriyo ti⁷
10 kuto kumāriyo bhattāraṃ labhissantīti attho.

Te tassā vacanaṃ sutvā „yuttaṃ⁸ katheriti“ parato⁹ gac-
chantā ekassa kassakassa saddaṃ assosum, tassa kira kassan-
tassa Sāliyo¹⁰ nāma balivaddo phālena pahaṭo¹¹ sayi, so rājā-
naṃ akkosanto

- 15 21. Evaṃ sayatu Pañcālo saṅgāme sattiyaṃ hato¹²
yathāyaṃ kapaṇo seti hato phālena Sāliyo ti g. ā. 325.

Tattha yathā ti yathā ayaṃ vedanāmatto¹³ Sāliyabalivaddo seti evaṃ
sayatū ti attho.

Atha naṃ purohito paṭisedhento

- 20 22. Adhammena tuvaṃ¹⁴ jamma Brahmadattassa kujjhasi
yo tvaṃ sapasi¹⁵ rājānaṃ aparajjhivāna attanā ti g. ā. 326.

Tattha adhammena ti akāraṇena asabhāvena.

Taṃ sutvā so¹⁶ tisso gāthā abhāsi:

23. Dhammena Brahmadattassa ahaṃ kujjhāmi brāhmaṇa,
25 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 327.
24. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
ratthasmiṃ kuḍḍarājassa¹⁷ bahu adhammiko jano. 328.

¹ Cs -a. ² Bā kuta-, Bā kūta-. ³ Ck hatthā, Bā tatthā. ⁴ Bā kāraṇe. ⁵ Cs
adds rattham. ⁶ Cs -s-se. ⁷ Cs omits ti ⁸ ti ahaṃ --- yuttaṃ wanting in
Ck. ⁹ Bā pu-. ¹⁰ Ck sālittassayo ¹¹ Bā mahato. ¹² Cs bhato. ¹³ Bā
-nāppatto. ¹⁴ Cks tvaṃ. ¹⁵ Ck yapaṃsi, Cs pasaṃsi, Bā samasi or sapasi?
¹⁶ Cks omit so. ¹⁷ Bā kuta-

25. Sā nūna puna re pakkā vikāle bhattam āhari,
bhāttahārim¹ apekkhanto hato phālena Sāliyo ti. 329.

Tattha dhammenā 'ti kāranen' eva na akāranena akkosatīti saññam mā kari, sā nūna puna re pakkā vikāle bhattamāharīti brāhmana sā mama bhāttahārikā itthi pāto va mama bhattam pacitvā āharantī adhammabalisādhā- 5
kehi Brahmāḍattassa dāsehi palibuddhā bhavissati, te parivisitvā puna mayham bhattam pakkam bhavissati, tena karanena vikāle bhattam āhari, ajja vikāle bhattam āharīti cintevā chātajjhatto aham tam bhāttahārim olokeno gonam atthāne patodena vijjhim, ten' esa pādam ukkhipitvā² phālena paharanto hato phālena Sāliyo, tasmā esa mayā hato ti saññam mā kari, pāparañño yeva hato 10
nām' esa, mā narass'³ avannaṁ bhanīti.

Te parato⁴ gantvā ekasmiṁ gāme vasimsu. Punādivase pāto va ekā kūṭadhenu godohakam pādena paharitvā saddhim khīrena⁵ pavatṭesi⁶, so Brahmāḍattam akkosanto

26. Evaṁ haññatu Pañcālo saṁgāme asinā daḥham⁷ . 15
yathāham ajja pahato khīraṁ ca me pavatṭitan⁸ ti g. ā. 330.
Tam sutvā⁹

27. Yam pasu khīram chadḍeti¹⁰ pasu phālaṁ ca himsati
kim tattha Brahmāḍattassa yam no garahato¹¹ bhavan ti 331.
brāhmanena gāthāya vuttāya puna¹² tisso gāthā abhāsi: 20

28. Gārayho brahme Pañcālo, Brahmāḍattassa rājino
arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 332.
29. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā
ratthasmiṁ kuḍḍarājassa¹³ bahu adhammiko jano. 333.

30. Caṇḍā aṭṭanakagāvī¹⁴ yam pure na duhāmase 25
tam dāni ajja dohāma khīraḥāmeh' upaddutā ti. 334.

Tattha caṇḍā ti pharusā, atanakagāvīti¹⁵ palāyanasīlā, khīrakā-
mehiti addhammikarañño purisehi bahum khīram āharāpentehi upaddutā
duhāma, sace hi so dhammena rajjam kāreyya na no evarūpaṁ bhayaṁ
āgaccheyyā 'ti. 30

¹ C^s bhāttagārim, C^k -bhārim. ² B^d add tena. ³ B^d C^k tarass. ⁴ B^d pu-
⁵ C^k sakhirena. ⁶ B^d -ttesi. ⁷ B^d hato. ⁸ C^k pavatṭhi-, B^d pavatti ⁹
B^d add purohito ¹⁰ B^d chadḍetvā. ¹¹ so C^k for -te? B^d -hito. ¹² B^d
punaṁ so. ¹³ B^d kuta-. ¹⁴ C^s atakanāgāvī, B^d akatanā-. B^s akaṭṭanā-. ¹⁵
C^s atakanāgāvīti, B^d akatanāti

Te „yuttaṃ kathetīti“ tamhā gāmā nikkhamitvā mahā-
 maggaṃ āruya nagarābhimukhā gaminīsu. Ekasmiñ ca
 gāme balisādhakā¹ asikosatthāya ekaṃ taruṇaṃ kabara-
 vacchaṃ² māretvā cammaṃ gaṇhiṃsu, vacchakamātā dhenu
 5 puttāsokena tinaṃ na khādanti pāṇīyaṃ³ na pivati parideva-
 mānā āhīṇḍati. Taṃ disvā gāmadārakā rājānaṃ akkosantā

31. Evaṃ kandaṭṭu Pañcālo viputto vippasukkhataṭṭu
 yathāyaṃ kapaṇā gāvī viputtā paridhāvatiṭṭi g. ā. 335.

Tattha paridhāvatiṭṭi paridevamānā dhāvatiṭṭi

10 Tato purohito itaraṃ gātham āha:

32. Yaṃ pasu pasupālassa⁴ pabbhameyya⁵ raveyya vā
 ko n' idha aparādh' atthi Brahmāḍattassa rājino ti. 336.

Tattha pabbhameyya⁵ raveyya vā ti bhameyya vā viraveyya vā.

i. v. h: pasu nāma pasupālassa⁴ rakkhantass' eva dhāvati pi viravati tinaṃ.
 15 pi na khādanti pāṇīyaṃ pi na pivati, idha rañño ko nu aparādhho ti.

Tato gāmadārakā dve gāthā abhāsīṃsu⁶:

33. Aparādhho mahābrahṃe Brahmāḍattassa rājino.
 arakkhitā jānapadā adhammabalinā hatā. 337.

34. Rattimhi corā khādanti, divā khādanti tuṇḍiyā,
 20 ratthasmiṃ kuḍḍarājassa⁷ bahu adhammiko jano,
 kathaṃ no⁸ asikosatthā khīrapā haññate pajā ti. 338.

Tattha mahābrahṃe ti mahābrāhmana, rājino ti rañño. kathaṃ no
 ti kathaṃ nu kena nāma kāraṇena, khīrapā haññate pajā ti pāparājassa
 sevakehi khīrapako vacchako haññati, idān' eva sā dhenu puttāsokena paridevati,

25 so pi rāja ayaṃ dhenu viya paridevatū ti rājānaṃ akkosīṃsu yeva.

Te⁹ „kāraṇaṃ vadathā“ 'ti vatvā pakkaminīsu. Ath'
 antarāmagge ekissā sukkhapokkharaniyā kākā¹⁰ tuṇḍehi vij-
 jhitvā maṇḍuke¹¹ khādanti. Bo. tesu taṃ ṭhānaṃ sampattesu
 attano ānubhāvena maṇḍukena

¹ C^{ks} balisādhako. ² B^d -akam ³ C^{ks} pāni-, B^d pāni-. ⁴ B^d -phā-. ⁵ B^d
 sambha-. ⁶ C^k abhāsini. ⁷ B^d kuta- ⁸ B^d nu. ⁹ B^{ds} add sādhu vo. ¹⁰
 C^{ks} kāka. ¹¹ C^{ks} B^d -uke.

35. Evaṃ khajjatu Pañcālo hato yuddhe saputtako
yathāham ajja khajjāmi gāmakeṇi¹ araṇṇājo ti 339.
rājānaṃ akkosāpesi.

Tattha gāmakehi¹ ti¹ gāmaṇṇasīhi.

Taṃ sutvā purohito maṇḍukena² saddhiṃ sallapanto: 5

36. Na sabbabhūtesu vidhenti rakkhaṃ
rājāno maṇḍuka manussaloke.
n³ ettāvatā rājā adhammacārī
yaṃ tādisaṃ jīvaṃ adeyyu⁴ dhamkā ti g. ā. 340.

Tattha jīvaṃ ti jīvantaṃ, adeyyuṃ⁴ ti khādeyyuṃ⁵, dhamkā kākā. 10
Ettāvatā rājā adhammiko nāma na hoti, kiṃ sakkā araṇṇaṃ pavasiṭvā raṇṇā
tam rakkhantaṃ caritun ti.

Taṃ sutvā maṇḍuko dve gāthā abhāsi:

37. Adhammarūpo vata brahmacārī
anuppiyaṃ bhāsati khattiyassa, 15
vilumpamānāya puthuppajāya
pūjesi rājā⁶ paramappavādin⁷. 341.
38. Sace imaṃ brahme surajjakam siyā
phītaṃ ratthaṃ muditaṃ vippasaṇṇaṃ
bhutvā baliṃ aggapiṇḍaṃ ca kākā 20
na mādisaṃ jīvaṃ adeyyu dhamkā ti. 342.

Tattha brahmacārīti purohitaṃ garahantaṃ⁸ āha, khattiyassā⁹ ti
evarūpassa pāparaṇṇo, vilumpamānāyā⁹ ti vilumpamānāya¹⁰, ayam eva vā
pātho, puthuppajāyā¹¹ ti vipulāya pajāya vināsiyamānāya, pūjesi¹² ti pasaṃsi¹¹,
surajjakan ti chandādivasena agantvā¹² dasa rājadhamme akopentena¹³ 25
rakkhiyamānaṃ sace idam surajjam¹⁴ bhaveyya, phītaṃ ti devesu¹⁵ sammā
dhāraṃ¹⁶ anuppavacchantesu¹⁷ sampannasassaṃ¹⁸, na mādisaṃ ti¹⁹ evaṃ sante
mādisaṃ jīvaṇṇaṃ yeva kākā na khādeyyuṃ, evaṃ chasu thānesu akkosanaṃ
Bodhisattānubhāvena ahosi.

¹ Bds -mi- ² Bd -ehi. ³ Cks adheyya, Bd adeyyuṃ. ⁴ Ck adheyyun. ⁵ Cks
-dhe-. ⁶ Cks Bd rājāṃ. ⁷ Bd -dāṃ. ⁸ Bds -to. ⁹ Bd viluppa-. ¹⁰ Cks
viluppa-. ¹¹ Ck -sayāṃ, Cs -sayim. ¹² Bd āg-. ¹³ Bd adds raṇṇā. ¹⁴ Bd
-akāṃ. ¹⁵ Cks deve-. ¹⁶ Cks samma-. ¹⁷ Bd -va-. ¹⁸ Bd -ssisaṃ. ¹⁹
Ck khādiyaṃ, Cs khādisaṃ

Tam sutvā rājā ca purohito ca araṇṇe vāsitaracchāna-
maṇḍukam¹ upādāya sabbe amhe yeva akkosantīti. Tato va
nagaraṃ gantvā dhammena rajjaṃ kāretvā M-assa ovāde t̥hitā
dānādīni puñṇāni karīmsu.

- 5 S. Kosalaraṇṇo i. d. ā. „mahārāja raṇṇā nāma agatigamanam
pahāya dhammena rajjaṃ kāretabban“ ti vatvā j. s.: „Tadā gaṇḍa-
tindukadevatā² aham evā“ ti. Gaṇḍatindukajātakam³. Tīm-
saṇipāta vaṇṇanā niṭṭhitā⁴.

---

¹ C^{ks} vāsam-. ² Bā gaṇḍutinduka- ³ Bā gaṇḍutindukajātakam nithitam ⁴ Bā
omits timsa - - tā

XVII. CATTĀLISANIPĀTA.

1. Tesakuṇajātaka.

Vessantarantaṃ pucchāmiti. Idam S. J. Kosalaraṇṇo
ovādasena¹ kathesi. Tam hi rājānaṃ dhammasavanatthāya āgataṃ
S. āmantetvā „mahārāja raṇṇā nāma dhammena rajjaṃ karetabbam. 5
yasmim hi samaye rājāno adhammikā honti rājayuttāpi tasmim² samaye
adhammikā hontīti“ Catukkanipāte āgatayuttanayena³ ovaditvā agati-
gamane ca agamane ca ādīnavaṃ ca ānisaṃsaṃ ca kathetvā supina-
kūpamā⁴ ti ādinā nayena kāmesu ādīnavaṃ vitthāretvā⁵ „mahā-
rāja imesaṃ⁶

10

Maccunā saṅgaro⁷ n' atthi lañcaggāho na vijjati

yuddhaṃ n' atthi jayo n' atthi. sabbe maccuparāyanā.

tesaṃ paralokaṃ gacchantānaṃ tthapetvā attanā katakalyāṇakammaṃ⁸
aṇṇā⁹ patitṭhā nāma n' atthi. evaṃ ittarapaccupatṭhānaṃ avassaṃ
pahātabbam, yasaṃ nissāya pamādaṃ kātuṃ na vaṭṭati¹⁰, appamat- 15
teṇa¹¹ hutvā dhammena rajjaṃ karetuṃ vaṭṭati¹⁰, porāṇakarājāno¹²
anuppanne pi Buddhhe paṇḍitānaṃ ovāde tthavā dhammena r. karetvā
devanagaraṃ pūrayamānā gamimsū¹³ ti vatvā tena yācito a. ā.:

A. B. Br-o r. k-o aputtako ahosi, patthento puttaṃ vā
dhītaraṃ vā na labhi¹⁴. So ekadivasaṃ mahantena parivārena 20
uyyānaṃ gantvā divasabhāgaṃ uyyāne kīlītvā maṅgalasāla-

¹ Bḍ adds ārabha. ² Bḍ adds hi. ³ Ck -suttanayena, Bḍ -vuttanayenova. ⁴
Ck -ku-, Bḍ -kupamā kāmā. ⁵ Bḍ vivaretvā. ⁶ Bḍ -sañhi. ⁷ Bḍ saṅka-. ⁸
Bḍ katam-. ⁹ Cks amāṇi. ¹⁰ Cks vattatīti. ¹¹ Bḍ appamattena ¹² Ck
pārānakā. ¹³ Bḍ -ati.

- rukkhamūle sayanam attharāpetvā¹ thokaṃ niddāyitvā pabuddho
 sālarukkhāṃ olokento² tattha sakunaḥkulāvakaṃ passi, saha
 dassanen' ev' assa sineho³ uppajji, so ekaṃ purisaṃ pakkosā-
 petvā „imaṃ rukkhaṃ abhirūhitvā⁴ etasmim⁵ kulāvake kassaci
 5 atthitaṃ vā natthitaṃ vā jānāhīti“ āha. So abhirūhitvā⁴ tattha
 tīni aṇḍakāni disvā raṇṇo ārocesi. „Tena hi etesaṃ⁶ upari
 nāsāvātaṃ⁷ mā vissajjesīti“ vatvā caṃkoṭake⁸ kappāsapicuṃ
 attharivitvā „tatth' etāni⁹ aṇḍakāni ṭhapetvā sanikaṃ otarā¹⁰“ 'ti
 otarāpetvā caṃkoṭakaṃ¹¹ hatthena gahetvā „katarasakunaṇḍa-
 10 kāni¹² nān' etānīti“ amacce pucchi. Te „mayāṃ na jānāma,
 nesādā jānissantīti“ vadimsu. Rājā nesāde pakkosāpetvā
 pucchi. Nesādā „mahārāja¹³, ekaṃ ulūkandaṃ¹⁴, ekaṃ sāli-
 kāya aṇḍaṃ, ekaṃ sukaṇḍaṃ¹⁵“ ti kathayimsu. „Kiṃ pana
 ekasmim kulāvake tinnaṃ sakunikaṇaṃ aṇḍāni hontīti“.
 15 „Āma deva paripantho asati sunikkhittāni na nassantīti“.
 Rājā tussitvā „ime mama puttā bhavissantīti“ tāni tīni aṇḍāni
 tayo amacce paṭicchāpetvā¹⁶ „ime mayhaṃ puttā bhavissanti,
 tumhe sādhukaṃ paṭijaggitvā aṇḍakosato nikkhantakāle mama
 āroceyyāthā“ 'ti āha. Te¹⁷ sādhukaṃ rakkhimsu. Paṭhamāṃ¹⁸
 20 ulūkandaṃ bhijji, amacco ekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā „itthi-
 bhāvaṃ vā purisabhāvaṃ vā jānāhīti“ vatvā tena vīmamsitvā
 „puriso“ ti vutte rājānaṃ upasāṃkamitvā „putto te deva jātō“
 ti āha. Rājā tuṭṭho tassa bahuṃ¹⁹ dhaṇaṃ datvā „putta-
 kaṃ²⁰ sādhukaṃ paṭijagga, Vessantaro ti c' assa nāmaṃ
 25 karohīti“ vatvā uyyojesi. So tathā akāsi. Tato katipāhacca-
 yena sālikāya aṇḍaṃ bhijji, so pi amacco taṃ nesādena vī-
 maṃsāpetvā „itthīti“ sutvā raṇṇo santikaṃ gantvā „dhītā
 deva jātā“ ti āha. Rājā tuṭṭho tassāpi ghaṇaṃ²¹ datvā

¹ B^d attharivitvā. ² B^d -etvā. ³ C^ks sneho. ⁴ B^d -ruyhitvā. ⁵ B^d ekasmim. ⁶ B^d tesam. ⁷ B^d nāsa-. ⁸ B^d caṅkotake. ⁹ B^d eva. ¹⁰ B^d -āhi. ¹¹ B^d caṅkotakaṃ. ¹² C^ks -kā. ¹³ B^d adds tesu. ¹⁴ B^d -kaandaṃ. ¹⁵ B^d suvaka-
 andaṃ. ¹⁶ B^d -detvā. ¹⁷ B^d adds tāni. ¹⁸ B^d tesu pa-. ¹⁹ C^s B^d -u. ²⁰ B^d adds me. ²¹ B^ds bahudha-.

„dhītaraṃ me sādhuṇaṃ paṭijagga, Kuṇḍalinīti c' assā
 nāmaṃ karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi. Puna
 katipāhaccayena sukaṇḍaṃ² bhijji, so pi amacco taṃ ne-
 sādēna vīmaṃsāpetvā „puriso“ ti vutte rañño santikaṃ gantvā
 „putto te deva jāto“ ti āha. Rājā tuṭṭho dhaṇaṃ³ datvā 5
 „puttassa me mahantena parivārena maṃgalaṃ katvā Jam-
 buko ti⁴ nāma karohīti“ vatvā uyyojesi. So¹ tathā akāsi.
 Te tayo pi sakunā tinṇaṃ amaccānaṃ gehesu rājakumāra-
 parihārena vaḍḍhanti. Rājā „mama putto, mama dhītā“ ti
 voharati. Atha⁵ amaccā aññaṃaññaṃ avahasanti⁶: „passatha 10
 rañño kiriyāṃ. tiracchānagate¹ ‘putto dhītā me’ ti vadanto
 vicarātīti“. Rājā cintesi: „ime amaccā etesaṃ pamāṇaṃ⁷
 paññāsampadaṃ na jānanti, pākāṇaṃ nesaṃ karissāmīti“.
 Ath' ekaṃ amaccaṃ Vessantarassa santikaṃ pesesi: „tumhe⁸
 pitā pañhaṃ pucchitukāmo, kadā kira āgantvā pucchatīti⁹“. 15
 Amacco āgantvā¹³ Vessantaraṃ vanditvā taṃ sāsanaṃ ārocesi.
 Vessantaro attano paṭijaggakaṃ¹¹ amaccaṃ pakkhositvā¹²
 „mayhaṃ kira pitā maṃ¹³ pañhaṃ pucchitukāmo, tassa idhā-
 gatassa sakkāro¹⁴ kātuṃ vaṭṭatīti¹⁵“, „kadā āgacchatīti¹⁶“.
 pucchi. Amacco „ito sattame divase āgacchatū“¹⁷ ti āha. Taṃ 20
 sutvā Vessantaro „pitā me ito sattame divase āgacchatū“ ti vatvā
 uyyojesi. So gantvā¹⁷ rañño ārocesi¹⁸. Rājā sattame divase
 nagare bheriṃ carāpetvā puttassa vasanaṇīvesanaṃ¹⁹ agamāsi.
 Vessantaro rañño mahantaṃ sakkāraṃ kāresi, antamaso dāsa-
 kammakarādīnaṃ²⁰ pi sakkāraṃ kārāpesi²¹. Rājā Vessantara- 25
 kunassa gehe bhuñjitvā mahantaṃ yasaṃ anubhavitvā sakani-
 vesanaṃ āgantvā rājamaṇḍapaṃ mahāmaṇḍapaṃ kāretvā²² nagare
 bheriṃ carāpetvā alaṃkatamaṇḍape mahājanaparivāro nisīditvā

¹ B^d adds pi. ² B^d suvaṇḍaṃ. ³ B^d bahudha-. ⁴ B^d adds cassa. ⁵ B^d athassa.
⁶ C^{ks} abbhāsanti. ⁷ B^d mama puttānaṃ in the place of pamāṇaṃ. ⁸ B^d
 -hākaṃ. ⁹ B^d -tūti. ¹⁰ B^d gantvā. ¹¹ B^d -naṃ. ¹² B^d pakkosāpetvā. ¹³
 B^d omits mam. ¹⁴ B^d -raṃ. ¹⁵ C^{ks} vaṭṭatī. ¹⁶ B^d rājā āgacchatūti. ¹⁷
 B^d āg-. ¹⁸ B^d ācikkhi. ¹⁹ B^d omits vasana. ²⁰ B^d -kāraṇaṃ. ²¹ B^d
 kāresi. ²² B^d kārāpetvā.

„Vessantaram ānetu“¹ ti amraccassa santikaṃ pesesi. Amacco Vessantaram suvaṇṇapīṭhe nisīdāpetvā ānesi. Sakuno pitu amke nisīditvā pitarā saha kilītvā gantvā² tatth' eva pīṭhe nisīdi. Atha naṃ rājā mahājanamajjhe rājadhammaṃ puc-
5 chanto paṭhamam gātham āha:

1. Vessantarā tam pucchāmi³, sakuna⁴ bhaddam atthu te,
rajjam kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti. 1.

Tattha sakunā 'ti tam ūlapati, kimsū 'ti katarakiccaṃ, kataṃ varan ti uttamam hori, kathehi me tāta sakalam rājadhammam ti evam kira naṃ⁴
10 so pucchi

Tam sutvā Vessantaro pañham akathetvā va rājānam tāva pamādena codento dutiyaṃ gātham āha:

2. Cirassam vata maṃ⁵ tāto Kamso Bārānasiggaho
pamatto appamattam maṃ pitā puttam acodayitī. 2.

Tattha tāto 'ti pitā, Kamso ti idaṃ tassa nāmam, Bārānasiggaho ti catūhi saṃgahavatthūhi Bārānasim gahetvā vattanto, pamatto ti evarūpānam pañjitānam santike vasanto pañhassa apucchānena pamatto, appamattam ti silūdigunayogena mam appamattam, pitā ti posakapitā, acodayitī amaccehi tiracchānagata putte katvā voharatīti avahasīyamāno pamādāṃ āpajjitvā cirassam.
20 aja codesi pañham pucchitī vadatī.

Imāya gāthāya codetvā „mahārāja raññā nāma tisu“⁶ dhammesu thatvā dhammena rajjam kāretabban“ ti vatvā rājadhammaṃ kathento āha:

3. Paṭhamen' eva vitatham kodham hāsam⁷ nivāraye,
25 tato kiccāni kāreyya, tam vatam⁸ āhu khattiya. 3.
4. Yam tvaṃ tāta tape kammaṃ pubbe katam asaṃsayam
ratto dutṭho ca yaṃ kayirā na tam kayirā tato punam⁹. 4.
5. Khattiyassa pamattassa ratṭhasmim ratṭhavaddhana¹⁰
sabbe bhogā vinassanti, rañño tam vuccate agham. 5.
- 30 6. Sirī ca tāta Lakkhī ca pucchitā etad abravum:
utṭhānaviriye¹¹ pose ram' āham¹² anusuyyake. 6.

¹ Bā omits ga-. ² Cks -ma. ³ Cks -nam. ⁴ Bā tam. ⁵ Bā me. ⁶ Ck nāmātisū. ⁷ Ck hamsam, Cs hasam. ⁸ Bds vattam. ⁹ Cs Bā puna. ¹⁰ Bā -vaddhana. ¹¹ Bā utthāne-. ¹² Ck ramaham, Bā ramāmham.

7. Ussuyyake duhadaye purise kammadussake
kālakaṇṇī mahārāja ramati cakkabhañjanī. 7.
8. So [tvam] sabbesaṃ¹ suhadayo sabbesaṃ rakkhito bhava,
alakkhiṃ² nuda mahārāja lakkhi³ bhava nivesanaṃ. 8.
9. Salakkhi dhitisaṃpanno puriso hi⁴ mahaggato
amittānaṃ Kāsiṇṇaṃ mūlaṃ aggaṃ ca chindati. 9.
10. Sakko pi hi bhūtapati utthāne⁵ na-ppamajjati
sa kalyāṇe dhiṭṭiṃ katvā utthāne kurute mano. 10.
11. Gandhabbā pitaro devā sañjīvā honti tādino,
utthahato appamajjato anutitthanti devatā. 11. 10
12. So appamatto akkuṭṭho tāta kiccāni kāraye
vāyamaṃ ca⁶ kiccesu, nālasa vindaṭṭa sukhaṃ. 12.
13. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁷ anusāsani
alaṃ mitte sukhāpetuṃ amittānaṃ dukkhāya cā⁸ 'ti. 13.

Tattha pathameneva vitathan ti tāta rājā nāma ādito va musāvādaṃ 15
nivāraye, musāvādino hi rañño ratthaṃ nirojāṃ hoti, paṭhaviyā oja⁹ kamma-
karanatthānato sattaratanaṃ attamaṃ heṭṭhā bhassati¹⁰, tato āhāre¹¹ telamadu-
phāṇitādisu vā osadhesu¹² oja⁹ na hoti, nirojābhārabhojino¹³ manussa bahvā-
bādha¹⁴ honti, ratthe tha'ajalapathesu āyo n' uppajjati, tasmim anuppajjante
rājāno duggatā honti, te sevake saṃgaṇhituṃ na sakkonti, asaṃgaṇhitā rājānaṃ 20
garucittena olokenti, evaṃ tāta musāvādo nāma¹⁵ esa nirojo, so jīvitaṃ pi
na¹⁵ katabbo, saccāni pana sādhetum¹⁶ rasānaṃ ti tad eva pariggahetabbaṃ,
api ca musāvādo nāma guṇaparidhaṃsako vipattipariyosāno dutiyakacittavāre
avīcīparāyanaṃ karoti, imasmiṃ pan' atthe 'dhammo have hatō hantitī' Cetiya-
jātakam kathetabbaṃ, kodhaṃ ti tāta rājā nāma pathamaṃ eva kujjhanalakkha- 25
ṇam kodhaṃ pi nivāreyya, tāta aññesaṃ hi kodho khippam matthakaṃ na
pāpuṇāti rājūnaṃ¹⁷ pāpuṇāti, rājāno nāma vācāvudhā kujjhitvā olokitaṃ matte-
nāpi paresaṃ vināseṃti, tasmā raññā aññehi manussehi atirekataramaṃ nikkodhena
bhavitabbaṃ khaṇṭimettānuddaya-saṃpannaṃ attano piyaṇṇaṃ viya lokāṃ
volokentena, tāta atikodhano hi rājā uppannaṃ yasaṃ rakkhituṃ na sakkoti, 30
imassa pan' atthassa dīpanatthaṃ Khaṇṭivādijātaka-Culladhammapāla-jātakāni
kathetabbāni, Culladhammapāla-jātakasmiṃ hi Mahāpatāpano¹⁸ rājā puttāṃ

¹ Rd sabbe. ² Cks -ī, Bd -ī. ³ Bd -ī, Bs -khyā. ⁴ Bd ca. ⁵ Cs -no. ⁶ Bds sa. ⁷
Bd va. ⁸ Cks vā. ⁹ Cks oja. ¹⁰ so Cs; Ck hassati, Bd bhavissati. ¹¹ Cs -ro,
Bds -re vā. ¹² Bd adda vā. ¹³ Bd -janā. ¹⁴ Cs bahvā, Bd bahvā. ¹⁵ Bd na
so j. pi musāvādo. ¹⁶ Ck sādhetum, Cs sādhetum. ¹⁷ Bd rājānaṃ. ¹⁸ Bd
mahāpatāpano, Jāt. III ¹⁷⁸/₁₉ mahāpatāpo.

- ghāteṭvā¹ puttāsokena hadaye² phalite matāya deviyā sayam pi devim anuso-
canto hadayaphālanen' eva³ mari, atha ne tayo pi ekaālāhanen' eva⁴ jhāpesum,
tasmā raññā paṭhamam eva musāvādam vajjetvā duttiyam kodho vajjetabbo,
hāsan⁵ ti hassam⁶, ayam eva vā pātho, tesu tesu kiccasu ubbīlāvitacittatāya⁷
5 kelisīlatam parihāsam nivāreyya, tāta raññā nāma kelisīlena na⁸ bhavitabbanī,
aparapattiyena⁹ hutvā sabbakiccāni¹⁰ attapaccakkhen' eva kātābbānī, ubbīlā-
vitacitto¹¹ hi rājā atuletvā kammāni karonto laddham yasam vināseti, imasmim
pan' atthe Sarabhaṅgajātake purohitassa vacanam gahetvā rañño¹² kisavacche
aparajjhivā saha ratthena ucchijjivā¹³ Kukkulaniraye nibbattabhāvo¹⁴ Mā-
10 tāṅgajātake Mejjharañño brāhmanānam katham gahetvā Mātāṅgatajase aparaj-
jhivā saha¹⁵ raṭṭhena ucchijjivā¹⁶ niraye nibbattabhāvo¹⁷ Ghatajātake dasa-
bhātikarājādārakānam lobhamūhānam¹⁸ Kanhadipāyane aparajjhivā Vāsudeva-
kulassa nūsitabhāvo ca kathetabbo, tato kiccāni kareyyā¹⁹ 'ti evam tāta
15 parhā rājā ratṭhavāsīnam katābbakiccāni kareyya²⁰, tam vata²¹ āhu
khattiyā 'ti khattiya mahārāja yam mayā vuttam etaṃ rañño vatasamādānam
ti porānakapanditā kathayimsu, na tam kayirā ti yam tayā rūgēdivasena
pacchātāpakaram kammam kataṃ hoti tato pubbe kataṃ tato²² puna tādīsam
kammam na kayirā²³ mā kareyyāsi²⁴ tāta 'ti, vuccate ti tam rañño agham
20 ti vuccati, evam porānakapanditā kathayimsu 'ti, siri eā 'ti²⁵ Vessantara-
sakune²⁶ pubbe Bārānasiyam pavattitam kāraṇam āharitvā dassento āha, tattha
abravun ti Suciparivārasettihinā pucchitā kathayimsu, uttāhanaviriye²⁷ ti
yo poso utthāne ca viriye ca patitthito na ca paresam sampattim disvā usuyati²⁸
tasmim aham abhiramāmiti²⁹ evam³⁰ tāta Siri katesi, usuyyake³¹ ti Alakkhi
25 pana tāta pucchitā aham parasampattiussuyake ducce³² kalyāṇakammadussake,
yo³³ kalyāṇakammam dussento³⁴ appiyyanto attiyanto³⁵ na karoti tasmim
abhiramāmiti āha, evam sā kālakanī mahārāja ramati patirūpadasavāsādinō
kusalacakkassa bhañjanī, suhadayo ti sundaracitto hitacittako, nudā³⁶ 'ti
nihara³⁷, nivesanan ti lakkhyā³⁸ pana³⁹ nivesanam bhava patitthā bohi,
30 salakkhī dhitisampanno ti mahārāja Kāsiṇī so puriso paññāya c' eva
viriyena ca sampanno, mahaggato ti⁴⁰ mahajjhāsayo, corānam paccayabhūte
gaṇhanto amittānam mūlam⁴¹ core gaṇhanto amittānam⁴² aggaṃ chindatīti vadati,

¹ Bā ghāte-. ² Ck -ya, Cs -yam. ³ Bā hadayena phaliteneva. ⁴ Bā ekālāhāne.
⁵ Bā ha-. ⁶ Bā hā-. ⁷ Bā uppilāya cittakāya. ⁸ Cks kelisīlam nāma. ⁹ Cks
-patta-. ¹⁰ Bā sabbānī-. ¹¹ Bā uppilāpita-. ¹² Bā dandakirañño. ¹³ Cks
ucchinditvā. ¹⁴ Bā add ea. ¹⁵ Bā saka. ¹⁶ Bā moha mūhānam vacanam gahetvā,
¹⁷ Bā ka-. ¹⁸ Bā vattam. ¹⁹ so Bā; Cks katāro in the place of kataṃ tato.
²⁰ Cks -ra. ²¹ Ck -rati, Cs -rāti. ²² Bā adds idam, Bā imam. ²³ Bā -no.
²⁴ Bā -ne-. ²⁵ Bā usuyati. ²⁶ Bā adds āha. ²⁷ Bā add tāva. ²⁸ Bā
ussuya-. ²⁹ Bā dūhadaye. ³⁰ Cks so. ³¹ Cs Bā dussanto. ³² Ck atthi-,
Bā ati-. ³³ Ck nudhā. ³⁴ Cks add ti. ³⁵ Ck -a, Cs lakhyā, Bā lakkhā. ³⁶
Bā ṇanam. ³⁷ Cks omit ti. ³⁸ Cks -le. ³⁹ so Bā; Cks omit amittānam.

Sakko ti Indo, bhūtapatīti rājanam ālapati, utthāne ti utthānaviriye na-
ppamajjati¹ sabbakiccāni karoti, sa² kalyāne ti so devarājā utthānaviriye
manam karonto pāpakammaṁ akatvā kalyāne puññakammaṁ nēva dhitim
katvā appamatto utthāne manam karoti, tassa pana kalyānakamme viriyakarana-
bhāvāḁassanattam³ dvīsu devalokesu devatāhi saddhim Kaviṭṭhāramam⁴ 5
āgantvā pañham pucchitvā dhammassa sutabhāvo Mahākanhajātake attano ānu-
bhāvena janam tūsetvā osakkantassa pavattitabhāvo ti evam ādini vatthūni
kathetabbānīti, gandhabbā ti cātummahārājikānam heṭṭhā catuyonikadevā
catuyonikattā yeva kir' ete⁵ gandhabbā nāma jāta, pītaro ti brahmaganadevā⁶
ti uppattivāsena⁷ chakāmāvacaṛā⁸, tādino ti tathāvidhassa kusalābbhiratassa⁹ 10
rañño¹⁰ te sajjivā honti samānājjivikā upajjivittabbā, tādissa hi rājāno dānādini
puññāni karonto¹¹ devatānam pattim denti, tā¹² tam pattim¹³ anumoditvā
sampaticchitvā dibbayasena vadḁhanti, anuttitṭhantīti, tādissa¹⁴ rañño viriyam
karontassa appamādam āpajjantassa devatā anuttitṭhanti anugacchanti¹⁵ dhammika-
rakkham saṁvidahanti, so ti so tvaṁ, vāyamassu cā¹⁶ ti tāni ratṭha- 15
kiccāni karonto tulanavasena tīranavasena paccakkhakammavasena¹⁷ tesu¹⁸ kic-
cesu viriyam karassu, tattheva te vattapadā ti tāta yam maṁ tvaṁ¹⁹ kiṁ
su²⁰ kiccaṁ kataṁ varan ti pucchi tattha vata²¹ pañhe ye²² ete mayā patha-
men' eva vitathan ti ādayo vuttā ete vattapadā vattakoṭṭhāsā ettha vattassu,
esā ti yā te mayā kathitā esā vata²³ anusāsani, aṁan ti evam vattamāno 20
hi rājā attano mitte sukhāpetum amittānaṁ ca dukkhāya aṁan pariyatto²⁴
samatto²⁴ ti.

Evam Vessantarasakunena ekāya²⁵ gāthāya rañño pa-
mādam codetvā ekāḁasahi gāthāhi dhamme kathite Buddha-
līlāya pañho kathito ti. Mahājano acchariyabbhutacittajāto 25
sādhukārasatāni pavattesi. Rājā somanassappatto amacce
āmantetvā „bho²⁶ amaccā mama puttena Vessantarena evam
kathentena kena²⁷ kattabbakiccaṁ“ ti²⁸ „mahāsenaguttena²⁹ devā“
ti „tena hi 'ssa mahāsenaguttatṭṭhānam²⁹ dammīti“ Vessantaram
ṭṭhānantare ṭṭhapesi. So³⁰ tato paṭṭhāya mahāsenaguttatṭṭhāne²⁹ 30
ṭṭhito pitu kammaṁ akāsīti. Vessantarapañho niṭṭhito.

¹ Bā -tīti. ² Cks omit sa. ³ Bā adds sarabhaṁgajātake. ⁴ Bā kapithā-. ⁵
Bā kira te. ⁶ Ck brā-, Bā brahmāno devā, Bā⁶ brāhmagaṇā-. ⁷ Bā upattideva-
vasena ⁸ Bā adds deva. ⁹ Bā kusalavasenaḁbbhiratassa ¹⁰ Bā adds tādissassa
rañño viriyam karontassa rañño. ¹¹ so all three MSS. ¹² Bā te ¹³ Cks
pavattim. ¹⁴ Bā tādissassa. ¹⁵ Cks gacchanti. ¹⁶ Cks vā. ¹⁷ Ck paccakkhaya-
dhammavasena, Cs paccakkayadh-. ¹⁸ Bā repeat tesu. ¹⁹ Bā omits tvaṁ ²⁰
Bā ki su, Ck omits kiṁ su. ²¹ Bā tava. ²² Bā yeva. ²³ Bā vatava ²⁴ so Bā
for samatto? Cks -anto. ²⁵ Bā ettakāya. ²⁶ Bā bhonto. ²⁷ Bā kiṁ. ²⁸ Cks
omit mahāsenaguttena devā ti tena hissa. ²⁹ Bā -senaṁgutta-. ³⁰ Cks omit so.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Kuṇḍaliniyā santikaṃ dūtaṃ pāhetvā¹ sattame divase tattha gantvā paccā-gantvā tath' eva² maṇḍapamajjhe nisīditvā Kuṇḍaliniṃ ānā-petvā³ suvaṇṇapīṭhe nisinnaṃ rājadhammaṃ pucchanto

- 5 14. Sakkhī tuvaṃ Kuṇḍalini maññasi khattiyabandhunī:
rajjaṃ kāretukāmena kiṃ su kiccaṃ kataṃ varan ti g. ā. 14.

Tattha sakkhīti mayā puṭṭhaṃ pañhaṃ kathetum sakkhissasīti pucchati⁴, Kuṇḍaliniṃ salīngato⁵ āgatanāmenālapati, tassā kira dvīsu kannapīṭṭhesu kuṇḍalisanthānā⁶ dve lekḥā ahesuṃ, tena tassā⁷ Kuṇḍaliniṃ nāmaṃ kāresi,
10 maññasīti jānissasi mayā puṭṭhapañhassa atthan ti, khattiyabandhunīti khattiyassa mahāsenaguttassa⁸ bhaginībhāvena nam 'evaṃ ālapati, kasmā paṇ' esa Vessantarasaṅkhamā evaṃ apucchitvā imam eva pucchati itthibhāvena, itthiyo hi⁹ parittapaññā, tasmā sace sakkoti pucchissāmi no ce na pucchissā-mīti¹⁰ vīmaṃsanavasena evaṃ pucchitvā taṃ ūeva pañhaṃ pucchi.

- 15 Sā evaṃ raññā rājadhamme pucchite „tāta maṃ 'itthikā nāma kiṃ kathessatīti' vīmaṃsasi¹¹ maññe, sakalan te rāja-dhammaṃ dvīsu yeva padesu pakkhipitvā kathessāmīti“
vatvā¹² āha:

15. Dve va tāta padakāni yesu¹³ sabbaṃ patiṭṭhitāṃ
20 aladhassa ca yo lābho laddhassa anurakkhaṇā¹⁴. 15.
16. Amacce tāta jānāhi dhīre atthassa kovide
anakkh' ākitave tāta asoṇḍe avināsaḥ. 16.
17. Yo ca taṃ tāta rakkheyya dhanāṃ yaṇ c' eva te¹⁵ siyā
sūto¹⁶ va rathaṃ saṃgaṇhe so te kiccāni kāraye. 17.
25 18. Susaṃgaḥītantajano¹⁷ sayāṃ cittaṃ avekkhiya
nidhiṃ ca iṇadānaṃ ca na kare parapattiya¹⁸. 18.
19. Sayāṃ āyavayam¹⁹ jaññā, sayāṃ jaññā katākatam,
niggaṇhe niggaḥārahaṃ, paggaṇhe paggaḥārahaṃ. 19.

¹ Bḍ pesetvā ² Bḍ tattheva ³ Bḍ āharāpe- ⁴ Bḍ pucchi. ⁵ Bḍ tassālīn-gato. ⁶ Cks -nam. ⁷ Bḍ tenassā. ⁸ Bḍ -senāgutta-. ⁹ Cks pi. ¹⁰ Cks -mi. ¹¹ Cks vīmaṃsati. ¹² Cks omit vatvā. ¹³ Bḍ yattha ¹⁴ Bḍ -nā. ¹⁵ Cks vane. ¹⁶ all three MSS. su-. ¹⁷ Cḥ -antajano? Ck Bḍ -atthajano. ¹⁸ so all three MSS ¹⁹ Bḍ āyavayam, Cks āyavayam.

20. Sayam jānapadam attham¹ anusāsa rathesabha,
mā te adhammikā yuttā dhanam raṭṭhañ ca nāsayum. 20.
21. Mā ca vegena kiccāni kāresi kārayesi vā,
vegasā hi katañ kammañ mando pacchānutappati. 21.
22. Mā te avisare² muñca³ subālham adhikodhitam,
kodhasā hi bahū pi tā kulā akulatañ⁴ gata. 22.
23. Mā tāta issaro 'mhīti anattāya patārayi.
itthinañ purisānañ ca mā te āsi dukhudrayo⁵. 23.
24. Apetalomahamsassa rañño kāmānusārino
sabbe bhogā vinassanti, rañño tañ vuccate agham. 24. 10
25. Tatth' eva te vattapadā esā ca⁶ anusāsani,
dakkh' assu dāni puñṇakaro asoṇḍo avināsako,
silav' assu⁷ mahārāja, dussilo vinipātako⁸ ti. 25.

Tattha padakānīti karanapadāni, yesū⁹ 'ti yesu dvīsu padesu sabbañ
attham jātam¹⁰ hitasukkam¹¹ patitthitam, aladdhassa¹² 'ti yo pubbe aladdhassa 15
lābhassa lābho yā ca¹³ laddhassa anurakkhanā, tāta anuppannassa hi lābhassa
uppadanāni nāma na¹⁴ bhāro uppannassa pana anurakkhanam¹⁵ eva bhāro,
ekacco hi yasam¹⁶ uppādetvāpi yase pamatto mānam¹⁷ uppādetvā pānātipātā-
dīni karoti mahācoro hutvā raṭṭham vilumpamāno carati, atha nam rājāno 20
gāhāpetvā mahāvimāsam pāpenti, athavā pana¹⁸ rūpādīsu kāmāgunesu pamatto
ayoniso dhanam nāseno sabbasāpateye¹⁹ khīne kapāno hutvā cīrakavasano²⁰
kapālam²¹ ādāya carati, pabbajito vā²² pana gandhadhurādivasena lābhasakkārañ
nibbattetvā pamatto hīnāya vattati, aparo pathamajjhānādīni nibbattetvāpi
mutthassatitāya²³ tathārūpe ārammane bajjhivā jhānā²⁴ parihāyati, evam uppannassa 25
yasassa vā jhānādilābhassa vā rakkhanam²⁵ eva dukkarāni, tadatthadīpanattham
pana²⁶ Devadattassa vatthum Mudulakkhana-Lomasakassapa-Haritajātaka-Sam-
kappajātakāni ca kathetabbāni, eko pana lābhasakkārañ uppādetvā appamāde
thatva kalyāṇakammam karoti, tassa so yaso sukkapakkhe cando viya pavaḍḍhati,
tasmi mahārāja²⁷ appamatto payogasampattiya²⁸ thatvā dhammena r. karento tava
uppannam yasam²⁹ anurakkhāhīti, jānāhīti bhaṇḍāgārikakammādikāranattham 30
upadhārehi, anakkhākitave ti anakkhe akitave ajūtakare³⁰ c' eva akerāṭike

¹ Cks rattham, Bd janapade attam, Bs attham. ² Cks avisara, Bds adhisare. ³
Cks mucca ⁴ Bd kusalā akusalam. ⁵ Bd asi dukkhindriyo ⁶ Bd va ⁷ Bd
silavāssu, Cks silavassa. ⁸ Bd -tiko ⁹ Bds yatthā. ¹⁰ Cs atthajātam, Ck
atthajāta ¹¹ Bd hitam. ¹² Cks va. ¹³ Bd omits na. ¹⁴ Bd -nam ¹⁵ Bd
sayam. ¹⁶ Bd pamādam. ¹⁷ Bd uppanna. ¹⁸ Cks -patiye. ¹⁹ Bd pilotika-
vasano. ²⁰ Bd kapalam? ²¹ Bd omits vā ²² Bd muthassatitāya, Cks muttha-
satiyā. ²³ Bd -nam. ²⁴ Bd omits pana ²⁵ Bd adds tvam. ²⁶ Ck sayam. ²⁷
Bds ajuta-, Cks adūta.

ca, asoṇḍe ti pūvasurāgandhamālāsoṇḍaḥbhāvarahite, avināsake ti tava
 santakāṇaṃ dhanadhaññādinam anāsake¹, yo ti yo amacco taṃ c'eva² yaṇ ca
 te ghare dhanam siyā taṃ rakkheyya, sūto³ vā 'ti rathasārathi viya yathā
 sārathi visamamagganivāranatthaṃ⁴ asse⁵ samganbhanto ratham samganheyya
 5 evaṃ yo saha bhogehi taṃ rakkhitum sakkoti so te amacco nāma, tādīsam gahetvā
 bhandāgarīkakiccāni⁶ kāraye⁷, susamgahītantaṭṭajano⁸ ti tāta yassa hi rañño
 attano antojano antovalañjanakaparijano⁹ ca dānādīhi asamgahito hoti tassa
 antonivesane suvaṇṇahiraññādīni tesam¹⁰ asamgahītanussānaṃ vasena nassanti,
 antomanto bahi gacchati¹¹, tasmā tvam¹² sutthugahītaantojano¹³ hutvā etta-
 10 kaṃ hi¹⁴ nāma me vittaṃ ti sayam attano dhanam avekkhitvā asukatthāne
 nāma nidhim nidhema asukassa iṇaṃ demā 'ti idam ubbhayaṃ pi, na kare
 parapattiyā¹⁵ ti¹⁶ parapattiyāyitvā¹⁷ mā kari, sabbam¹⁸ attapaccakkhen'
 eva¹⁹ kāreyyāsīti vadati, āyavayaṃ²⁰ ti tato uppajjanakam²¹ āyaṇ ca²² tesam
 tesam dātābavayaṇ ca sayam eva jāneyyāsīti, katākatān ti saṃgāme vā
 15 navakamme vā aññesu vā kīcesu iminā idam nāma mayham katam iminā na
 katan ti evam²³ pi sayam eva vā²⁴ jāneyyāsī²⁵ mā parapattiyā²⁶ ahoṣi,
 nigganhe ti tāta rājā nāma sandhicchedakārakam nigghārahāham ānetvā
 dassitaṃ upaparikkhitvā sodhetvā porānakarājūhi thapitadandam oloketvā
 dosānurūpaṃ nigganheyya, pagganhe ti yo pana paggabāraho hoti abhinnaṃ
 20 vā parabalassa bhettā²⁷ bhinnassa vā sakabalassa ārādhako²⁸ aladdhassa vā
 rajjassa āharako²⁹ laddhassa vā thāvarakārako yena vā pana jīvitam dinnam
 hoti evarūpaṃ pagganheyya³⁰ mahantaṃ sakkārasammānaṃ kāreyya, evam hi
 'ssa kīcesu aññesu³¹ pi uram datvā kattrabbaṃ karissanti, jānapadan ti
 janapadavāsīnaṃ attham yasaṃ attapaccakkhen' eva anusāsa, adhammikā
 25 yuttā ti adhammikā tattha tattha niyuttā ayuttakālāṇ ca gahetvā vinicchayaṃ
 bhindantā tava dhanā ca ratthaṇ ca mā nāsayaṃ, iminā kāraṇena appamatto
 hutvā sayam eva anusāsa, vegenā 'ti sabasā atuletā atiretvā, vegasā ti
 atuletā chandādivasena sahasā katam kammam³² na hi sādhuṃ³³ na
 sundaraṃ, kimkāraṇā: tādīsam hi katvā mando pacchā vipattisāravasena
 30 idhaloke apāyadukkhāni³⁴ anubhonto³⁵ paraloke ca anutappati³⁶, ayaṃ paṇ'
 attho³⁷ 'isīnam antaram katvā Bharurājā³⁸ ti me sutan' ti Bharujātakena³⁹

¹ Bds avinā-. ² Bd yañcevā. ³ all three MSS. su-. ⁴ Bds -maggagamanani-.

⁵ Cks asesu. ⁶ Bds -kādikiccāni. ⁷ Bds kāreyya, Cks kāraya. ⁸ Ck -atthajano,

Cs -attajano? Bd -attajano. ⁹ Ck -antojana-, Cs rañño anne antovalañj-, Bd

-antojano valañc-. ¹⁰ Cks tesā. ¹¹ so Cks; Bd anto bahi ca gacchanta. ¹²

Bd tam. ¹³ Bd samga-. ¹⁴ Bd omits hi. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Cks omit

ti. ¹⁷ Ck -patthiyāyitvā, Cs -patthiyādhitvā, Bd -pattiyāpitvā. ¹⁸ Bd tabbam.

¹⁹ Ck -paccavekkheneva, Cs antopaccavekkheneva, Bds attapaccakkhameva. ²⁰

Cks āya-, Bd āyam. ²¹ Cks -ka ²² Bd āyañca. ²³ Bd etaṃ. ²⁴ Bd omits vā.

²⁵ Cks -ti. ²⁶ so Bd; Cks -yo. ²⁷ Bd tinno. ²⁸ Bd adhārako. ²⁹ Cks āhā-. ³⁰

Bds pagganhārakam paggahetvā in the place of pagganheyya. ³¹ Cks añño. ³²

Bd kappāñhi. ³³ Cs sādhuṃ. ³⁴ Bd -am. ³⁵ Bd -bhavanto. ³⁶ Bd -tapati

³⁷ Bd adds ti. ³⁸ Bds garu-, Vol II ¹⁷²/₁₈ ³⁹ Bd garurājājāt-.

dipetabbo, mā te avisare muñca¹ subāḷhamadhikodhitam ti tāta tava
 hadayaṃ² kusalam avisāritvā³ atikkamitvā⁴ pavatte paresaṃ akusaladhammesu⁵
 subāḷhaṃ⁶ adhikodhitam kujjhāpitaṃ⁷ hutvā mā muñca⁸ mā patitthayatū⁹ 'ti
 attho, i. v. h.: tāta yadā te vinicchaye thitassa iminā puriso¹⁰ vā hato sandhi
 vā chinuo¹¹ ti¹² coraṃ dassenti¹³ tadā te paresaṃ vacanehi sutṭhu kodhitam¹⁴ 5
 pi hadayaṃ kodhavasena mā muñca⁸ apariggahetvā mā daṇḍaṃ panesi¹⁵, kiṃ-
 kāraṇā: acoraṃ pi hi¹⁶ coro ti gahetvā ānenti, tasmā akujḍhitvā¹⁷ ubhinnaṃ
 attapaccakkhikānaṃ¹⁸ kathaṃ sutvā sutṭhu sodhetvā attapaccakkhena tassa
 corabhāvaṃ ṇatvā pavēniyā thapitadāṇavasena kattabbaṃ karohi, raṇṇā hi
 uppanne pi koddhe hadayaṃ sīlānaṃ akatvā kammaṃ na kātappaṃ, yadā 10
 paṇ' assa hadayaṃ nibbutam hoti mudukaṃ tadā vinicchayakammaṃ kā-
 tabbam, pharusehi cittehi¹⁹ pakkaṭṭhite²⁰ uḍake mukhanimittam viya kāraṇaṃ
 na paññāyati, kodhasāhīti²¹ tāta kodhane hi bahūni pi tāni²² rājakulāni
 akulaabhāvaṃ²³ gatāni mahavināsaṃ eva pattāniti, imassa paṇ' atthassa dīpa-
 natthaṃ Khantivādijātakaṃ²⁴ Nāl'kerarājassa vatthuaṃ saḥassabāhu-Ajḍunavatthu- 15
 ādīni²⁵ kathetabbāni. patārayīti tāta ahaṃ pathavissaro ti mā mahājānaṃ
 kāyaduccaritādānathāya patārayi²⁶ otārayi, yathā taṃ anattham samādāya
 vattati mā evaṃ akāsīti attho, mā te āsīti²⁷ tāta²⁸ tava vijite manussa-
 jātikānaṃ vā tiracchānājātikānaṃ vā itthipurisānaṃ dukkhudrayo²⁹ dukkhuppatti
 mā āsi³⁰, yathā hi adhammukarājūnaṃ vijite manussā kāyaduccaritādāni karitvā³¹ 20
 nīraye uppajjanti tava raṭṭhavāsīnaṃ dukkham yathā na hoti tathā karohīti
 attho, apetalomahamsassa 'ti attānuvādādibhayehi nibbhayassa, imitā
 idam dasseti: tāta yo rājā kismiñci āsāṃkam ḷakatvā attano kammaṃ³² eva
 anussarati chandavasena yaṃ yaṃ icchati taṃ taṃ karoti vissatṭhayaṭṭhi viya
 andho niraṃkuso viya candahatthi hoti tassa sabbe bhogā vinassanti, tassa 25
 taṃ bhogavyasanaṃ dukkhaṃ ti vuccati³³, tatth' eva te vattapadā ti³⁴
 purīmanayeṇ' eva veditappaṃ³⁵, dakkhassu dānīti tāta tvaṃ imaṃ anussā-
 sanīṃ³⁶ sutvā idāni dakkho analaso puñṇānaṃ karanena puñṇakaro surādi-
 parihaṇaṇena asoṇḍo dīṭṭhadhammikasamparāyikassa atthassa avināsaṇena avinā-
 sako bhavyeyāsi, sīlavassū³⁷ 'ti sīlavā³⁸ ācārasampanno bhava, dasasu rāja- 30
 dhammesu patitṭhāya r. kārehi³⁹, dussīlo vinipātiko ti dussīlo hi mahā-
 rāja⁴⁰ attānaṃ nīraye vinipātento vinipātako⁴¹ nāma hotīti.

¹ Cks mucca, all three MSS avisare ² Bd adds dukkhaṃ. ³ Bd adhi-. ⁴ Bd
 aviti-. ⁵ Bds -kamme. ⁶ Bd suthu-. ⁷ Cks kujjha-, Bd kujjhāmitam. ⁸ Cks
 mucca. ⁹ so Cks; Bd patittha. ¹⁰ Bs -sena. ¹¹ Id chinnaṃ. ¹² Bd iti. ¹³ Bd
 dassissanti. ¹⁴ Cks kotam. ¹⁵ Cs pape-. ¹⁶ Ck acoraṃhi. ¹⁷ Bds add va. ¹⁸
 Bd -paccatthikānaṃ. ¹⁹ Cks ecitte. ²⁰ Cs pakkaṭṭhate, Bd pakkutike, B* paku-
 tṭhiti. ²¹ Cks hi, omitting ti. ²² Ck bahūnīpīta ti, Cs bahūni, Bd bahūhi pi
 tāni. ²³ Bd akusala-. ²⁴ Cks -vādajātakaṃ, Bd -dijātaka. ²⁵ Bd -aṇcuna-.
²⁶ Cs adds mā, Bd ha. ²⁷ Bd asiti. ²⁸ Bs adds ahaṃ pathavissaro. ²⁹ Cks
 dukkhudrayo? Bd dukkhindriyo. ³⁰ Bd dukkhuppattamakāsi. ³¹ Bd -tāni katvā.
³² Bd kāmam. ³³ Cks -anti. ³⁴ Cks omit ti. ³⁵ Bd yojetappaṃ. ³⁶ Bd -naṃ.
³⁷ Cks -vassū. ³⁸ Cks add ca. ³⁹ Ck ka-. ⁴⁰ Bd adds attā. ⁴¹ Bd -tiko.

Evam Kuṇḍalinī pi ekādasahi gāthāhi dh. desesi. Rājā
 tuṭṭho amacce āmantetvā pucchi: „bho' amaccā mama dhītāya
 Kuṇḍaliniyā evam kathayamānāya kena kattabbakiccaṃ katan“
 ti. „Bhaṇḍāgārikena devā“ ti. „Tena hi 'ssā bhaṇḍāgāri-
 5 katṭhānaṃ dammīti“ Kuṇḍaliniṃ² ṭhānantare ṭhapesi. Sā
 tato paṭṭhāya bhaṇḍāgārikatṭhāne ṭhatvā pitu kammaṃ akāsīti.
 Kuṇḍalinipaṇho niṭṭhito.

Puna rājā katipāhaccayena purimanayen' eva Jambuka-
 paṇḍitassa santikaṃ dūtaṃ pesetvā sattame divase tattha
 10 gantvā sampattiṃ anubhavitvā paccāgato¹ tath' eva maṇḍapa-
 majjhe nisīdi. Amacco Jambukapaṇḍitaṃ kañcanabaddha-
 pīṭhe⁴ nisīdāpetvā pīṭhaṃ sīsenādāya āgañchi⁵. Paṇḍito pitu
 amke⁶ nisīditvā kīlītvā gantvā kañcanapīṭhe yeva nisīdi. Atha
 naṃ rājā paṇhaṃ pucchanto

15 26. Apucchambhāpi⁷ kosikaṃ⁸ Kuṇḍaliniṃ ca tath' eva⁹,

Jambukā tvaṃ dāni vadehi¹⁰ balānaṃ balaṃ uttaman ti g. ā. 26.

Tass' attho: tāta Jambuka ahaṃ tava bhūtarāṇi kosiyaḡottāṇi Vessantarāṇi
 bhaginiṃ ca te Kuṇḍaliniṃ rājadhamaṃ pucchim¹¹, te attano balena katha-
 suṃ, yathā pana te¹² pucchim¹³ tath' eva idāni puttāṇi Jambukaṃ pucchāmi,
 20 tvaṃ me rājadhamaṃ ca uttamabalaṃ ca kathaheṭhi.

Evam rājā M-am paṇhaṃ pucchanto aññesaṃ pucchita-
 niyāmena apucchitvā visesetvā pucchi. Ath' assa paṇḍito „tena
 hi mahārāja ohitasoto suṇa¹⁴, sabbaṃ te kathesaṃmīti“ pasārīta-
 hatthe sahaṣṣatthavikaṃ ṭhapento viya dhammadeśanam ārabhi:

25 27. Balaṃ pañcavidhaṃ loke purisasmiṃ mahaggaṭṭe,
 tattha bāhābalaṃ¹⁵ nāma carimaṃ vuccate balaṃ,
 bhogabalaṃ ca dīghāvu dutiyaṃ vuccate balaṃ, 27.

28. Amaccabalaṃ ca dīghāvu tatiyaṃ vuccate balaṃ,
 abhijaccabalaṃ c' eva¹⁶ taṃ catutthaṃ asaṃsayam,

30 yāni¹⁷ c' etāni sabbāni adhigaṇhāti paṇḍito 28.

¹ Bḍ bhonto. ² Bḍ -niyāva. ³ Bḍ^s paccā-. ⁴ Bḍ -bandha-. ⁵ Bḍ āgacchi. ⁶ Bḍ aṅge. ⁷ C^s -hāsi, Bḍ āpucchimha. ⁸ Bḍ kosiyaḡottāṃ ⁹ so all MSS. for tatheva ca? ¹⁰ so all three MSS. for vada? ¹¹ Bḍ āpucchimhi, C^s pucchi, C^s pucchim. ¹² Bḍ^s panete. ¹³ Bḍ pucchitā. ¹⁴ Bḍ sunāhi ¹⁵ Bḍ -hu-. ¹⁶ C^s abhimajjaccabalam, C^s abhimajjabalaṃ, Bḍ abhijjañcaba-. ¹⁷ so all three MSS. for yena?

29. Taṃ balānaṃ balaṃ setṭhaṃ aggaṃ paññābalaṃ balaṃ¹,
paññābalen' upatthaddho atthaṃ vindati paṇḍito. 29.
30. Api ce labhati mando phītaṃ dharanīm² uttamaṃ
akāmassa pasayhaṃ³ vā añño taṃ paṭipajjati. 30.
31. Abhi jāto pi ce hoti rajjaṃ laddhāna khattiyo
duppañño hi Kāsipati sabbena pi na jīvati. 31.
32. Paññā sutavinicchīnī paññā [kitti] silokavaddhanī,
paññāsahito naro idha [api] dukkhe⁴ sukhāni vindati. 32.
33. Paññaṇ ca kho asussūsaṃ na koci adhigacchati
bahussutaṃ anāgama dhammaṭṭhaṃ avinibbhujāṃ⁵. 33. 10
34. Yo dhammaṇ ca vibhāgaññū kāluttahāyī atandito
anuṭṭhahati kālana kammaphalaṃ tassa ijjhati. 34.
35. Nānāyatanaṣīlassa⁶ nānāyatanaṣevino⁶
na nibbindiyakāriṣsa samma-d-attho vipaccati. 35.
36. Ajjhataṇ ca payuttassa tathāyatanaṣevino
anibbindiyakāriṣsa samma-d-attho vipaccati. 36. 15
37. Yogappayogasamkhātaṃ sambhatassānurakkhaṇaṃ⁷
tāni tvaṃ tāta sevassu, mā akammāya randhayi⁸,
akammaṇā⁹ hi dummedho naḷāgāraṃ va sīdatīti. 37.

Tattha mahaggaṭṭe ti mahārāja imasmim satta-loke mahajjāsaye purise 20
pañcavidhaṃ balaṃ hoti, bāhābalaṃ¹⁰ ti kāyabalaṃ, carimaṇ ti taṃ ati-
mahantaṃ pi samānaṃ lāmakam eva, kiṃkāraṇā: dandhabālabbhāvena¹¹, sace hi
kāyabalaṃ mahantaṃ nāma bhavēyya vāraṇabalato latukikāya¹² balaṃ khudda-
kaṃ bhavēyya vāraṇabalaṃ pana andhabālabbhāvena¹³ maraṇassa paccayo
jātaṃ, latukikā¹² attano nānakusalatāya vāraṇaṃ jīvita-kkhaṇaṃ pāpesīti¹⁴, 25
imasmim paṇ' atthe na h' eva sabbattha balena kiccaṃ, 'balaṃ hi bālassa
vadhāya hotiti' suttam āharitabbaṃ, bhogabalaṃ ti upatthambhanavasena
sabbam¹⁵ hiraññaṣuvannādiupabhoga-jātaṃ bhogabalaṃ nāma, taṃ kāyabalato
mahantataraṃ, amaccabalaṃ ti abhejjamantassa sūrasa suhadassa¹⁶ amacca-
maṇḍalassa atthitā¹⁷, taṃ balaṃ saṃgāmasūratāya purimehi balehi mahanta- 30
taraṃ¹⁸, abhijaccabalaṃ¹⁹ ti tīni kulāni atikkamitvā khattiyakulavaseṇa

¹ Ck -balabala, Cs -balambala. ² Bā dhā-. ³ Cks akāmasā-, Bā akāmapakā-
sayhaṃ, Bā akāmassa paseyhaṃ. ⁴ Cks add pi. ⁵ Bā -ijam. ⁶ Bā anāya-.
⁷ Ck sambhakassā-, Cs sambhakassū-, Bā sambhūta-. ⁸ Bā raddhayi, Cks ru-.
⁹ Bā -unā. ¹⁰ Bā -hu-. ¹¹ Bā andabāla. ¹² Bā le-. ¹³ Cs -ba-. ¹⁴ Bā -si.
¹⁵ Cks sabba. ¹⁶ Bā -dayassa. ¹⁷ Bā -tāya. ¹⁸ Bā Cs mahantaraṃ. ¹⁹
Bā abhijja-.

- jāṭisaṃpatti, taṃ itarehi balehi mahantataram¹, jāṭisaṃpannā eva hi yujjhanti na itare, yānicetānīti yāni ca etāni² cattāri pi balāni paṇḍito paññānu-bhāvena³ adhigāhātī⁴ abhivhāvati tam sabbabalānam paññābalaṃ setthaṃ ti ca aggaṃ ti ca⁵ vuccati, kiṃkāraṇā: tena hi balen' upatthaddho paṇḍito atthaṃ
- 5 vindati vadḍhiṃ pāpunāti, tadatthajotanaatthaṃ 'punnāṃ nadim yena ca peyya-māhū' 'ti Punnaṇadījātakam Sirikālakannipaṇḍho⁶ Pañcapaṇḍitapaṇḍho⁶ Sattu-bhastajātaka-Sambhava-jātaka-Sarabhaṇḍajātakādīni kathetabbāni. mando ti mandapaṇḍho bālo, phītan' ti tāta mandapaṇḍho puggalo sattaratana-punnāṃ ce pi⁸ uttamaṃ dharanīṃ labhi⁹ tassa anicchanānass' eva paṣaṇḍhakāram¹⁰ vā
- 10 pana katvā añño paññāsampanno tam paṭipajjati mando¹¹ laddham pi¹² yasam rakkhitum kulasantakam vā pana pavēṇīgataṃ pi r. adhigantum na sakkoti, tadatthajotanaattham 'addhā Pādañjali sabbe paññāya atirocatīti' Pādañjali-jātakaṃ¹³ kathetabbāni, laddhānā 'ti jāṭisaṃpattim missāya kulasantakam r. labhitvāpi, sabbena pīti¹⁴ sakalena pi rajjena (add: na) jīvati anupāya-
- 15 kusalatāya duggato va hotīti, evam M. ettake thāne apanditassa aggaṇam kathetvā idāni paññāni¹⁵ paṣaṇḍanto paññā ti ādim aha, tattha sutan ti sutapariyattakam¹⁶, tam hi paññāva¹⁷ vinicchinati¹⁸, kittisilokavaddhanīti kittighosassa ca lābhasakkārassa ca vaddhanī, sukhāni vindatīti dukkhe uppanne pi nibbhayo hutvā upāyakusalatāya sukhāni paṭilabhati, tadatthadīpa-
- 20 natthaṃ 'yass' ete caturo dhammā vānarinda yatha tava¹⁹, 'alam etehi jambūhi²⁰ ambehi²¹ panasehi ca²² 'ti ādim jātakam kathetabbāni, asussūsān ti paṇḍitapuggale apayirupasanto asunanto, dhammatthaṃ ti sabbhāvakkāraṇe thitaṃ, bahussutam anāgamaṃ tassa²³ asaddahanto, avinibbhujan²⁴ ti atthānatthaṃ kāraṇakāraṇam anogāhanto atirento na koci paññāni²⁵ adhigacchati
- 25 tāte²⁶, dhamma vibhāgaññū²⁷ ti dasakusalakammappathavibhāgakusalo, kū-luttāyīti viriyam kām yuttakāle viriyassa²⁸ kāraṇo, anuttahatīti tasmiṃ tasmiṃ kāle tam tam kiecam karoti, tassā 'ti²⁹ tassa puggalassa kammaphalam samijjhati nippajjati, anāyatanasīlassā 'ti anāyatanam vuccati lābhayasa-sukhānaṃ anākaṇḍo³⁰ dussīlyakammam³¹ tamīlassa tena dussīlyakammena sa-
- 30 mannāgataṃ anāyatanabhūtaṃ dussīlapuggalaṃ sevantaṃ, kusalaṃ kammassa karanakāle nibbindīyakārissā 'ti³² nibbinditvā ukkanthitvā³³ karontassa, evarūpassa³⁴ puggalassa kammānaṃ³⁵ attho sammā na vipaccati na sam-pajjati³⁶, tīni³⁷ kulaggāni cha kāmaggāni na upetīti³⁸ attho, ajjhataṇ cā

¹ Bā mahantaram. ² Cks add ea. ³ Bā paññānabhā-, Cks yassānu-. ⁴ Cks Cks asamganbāti. ⁵ Cks omīti ea. ⁶ Bā -am. ⁷ Cks jīvitan. ⁸ Cks cetipī, Bā ce. ⁹ Bā labhati. ¹⁰ Bā paṣeyyākāram. ¹¹ Bā adds hi. ¹² Bā omīti pi. ¹³ Bā adds vā. ¹⁴ Bā add tena. ¹⁵ Cks paññā. ¹⁶ Ck -santakam, Bā pariyaṭti. ¹⁷ Bā paññāva. ¹⁸ Bā -cchindati. ¹⁹ Cks add yassete tayo dhammā vānarinda yathā tava. ²⁰ Bā appehi. ²¹ Ck jambūhi, Bā jappūhi. ²² Ck vā. ²³ Bā tam. ²⁴ Bā -bbhajan. ²⁵ Ck -ā. ²⁶ Ck nāni or tāti. ²⁷ so Ck Bā; asussūsān ti - - - ṇñū wanting in Ck. ²⁸ Bā vīya. ²⁹ Cks omīti tassāti. ³⁰ Bā anācāro, Bā anācoro. ³¹ Cks -an. ³² Cks -rissa, omīti ti. ³³ Ck ukkaṭṭhi-, Bā ukkanitvā corr to ukkanthi-. ³⁴ Bā add tāta. ³⁵ Bā -āni. ³⁶ Ck -ti, Bā omīti na sampajjati. ³⁷ Ck tīni, Ck tīni, Bā kīni. ³⁸ Bā upaneyyātīti.

'ti attano nijakajjhataṃ aniccabhāvanādivasena payuttassa. tathāyatana-sevino ti tath' eva silavante puggale sevamānassa, vipaccatīti¹ samṗajjati. mahantaṃ yasaṃ deti, yogappayogasaṃkhātan ti yogayūñjitabbayuttake² kāraṇe payogakoṭṭhāsabhūtaṃ paññaṃ³, sambhatassā⁴ 'ti rāsikatassa anu-rakkhaṇaṃ⁵, tāni tvan ti etāni ca dve purimāni ca mayā vuttakāraṇāni⁶ 5 sabbāni tāta sevassu, mayā vuttaṃ ovādam hadaye katvā attano ghare dhanāṃ rakkha, mā⁷ akammāya randhayīti⁸ ayuttena akāraṇena mā randhayi, taṃ dhanāṃ mā jhāpayi mā nāsayi, kimkāraṇā: akammaṇā⁹ hiti ayutta-kammakāraṇena¹⁰ dummedho puggalo sabbāni¹¹ dhanāṃ nāsetvā pacchā dug-gato na lāgāraṃ va sīdatīti¹² yathā na lāgāraṃ mūlato patthāya jīramānaṃ 10 appatittham patati evaṃ akāraṇena dhanam nāsetvā apāyesu nibbatatīti.

Evam pi Bo. ettakena ṭhānena pañca balāni vaṇṇetvā paññābalaṃ ukkhipitvā candamaṇḍale¹³ paharanto¹⁴ viya ka-thetvā idāni dasahi gāthāhi rañño ovādaṃ deti:

18. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya, (IV p. 421.) 15
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 38.
39. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya -pe-. 39.
40. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya -pe-. 40.
41. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca -pe-. 41.
42. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca -pe-. 42. 20
43. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhe¹⁵ janapadesu ca -pe-. 43.
44. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca -pe-. 44.
45. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhisu khattiya -pe-. 45.
46. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo cippa¹⁶ sukhāvaho¹⁷,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 46. 25
47. Dhammaṃ cara mahārāja Indo¹⁸ devā sabrahmakā
suciṇṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo¹⁹ ti. 47.

Tattha paṭhamagāthāya tāva dhamman ti mātupatthānaṃ pitupatthānaṃ, dhammaṃ kālāss' eva vuttāya mātāpitunnam mukhodakadantakatthadānaṃ ādim katvā sabbāṃ sarirapariharānaṃ²⁰ karonto ca²¹ pūrehīti vadati, putta- 30 dāresu 'ti puttadhītarō tāva pāpā nivāretvā kalyāṇe nivesento²² sippaṃ

¹ Cks vipajja-. ² Cks yoga - - ko. Bā yoga - - tabbake, omitting yutta, B^s yoge-.
³ Cks paññā. ⁴ B^s sambhū-. ⁵ Bā^s -ṇaṃ. ⁶ Cks -kara-. ⁷ Bā adds naṃ.
⁸ Bā raddha-. ⁹ Bā -unā. ¹⁰ Cks -kara-. ¹¹ Bā^s sakam. ¹² Cks sīdati. ¹³
Bā^s -laṃ. ¹⁴ Bā^s samha-. ¹⁵ Bā raṭṭhesu ¹⁶ Bā sucinno. ¹⁷ Bā sukhāmāvahā
¹⁸ Ck Bā indā. ¹⁹ read pamādo, cfr. IV p. 422. ²⁰ Bā sabba sarirapatijagga-
haranam. ²¹ Bā va. ²² Bā nisevanto.

ugganhāpento veyyappattakāle patirūpakulavāsena¹ āvāhavivāham karonto samān-
vasena² dhanam dento puttesu dhammam carati nāma, bhariyam samānento³
anaticaranto issariyam⁴ vossajanto alamkāram anuppādentō dāresu dhammam
carati nāma, mittāmaccesū⁵ 'ti mittāmacce catūhi saṅgahavatthūhi saṅgaṇ-
5 hanto⁶ aṇṇamvādentō⁷ tesu⁸ dhammam carati nāma, vāhanesu balesu
cā 'ti hatthiassādānam vāhanānam balakāyassa⁹ dātabyayuttakam dento sakkā-
ram karonto¹⁰ hatthiassādayo mahallakakāle kamme¹¹ ayojento tesu dhammam
carati nāma, gāmesu nigamesu cā 'ti gāmanigamavāsino dandabālīhi apī-
lento va tesu dhammam carati nāma, ratthe¹² janapadesu cā 'ti ratthān
10 ca janapadañ ca akāraṇena kilamanto hitacittam accupatthapento¹³ tattha adham-
mam carati nāma apīlento pana hitarittena pharanto¹⁴ tattha dhammam carati
nāma, samanabrāhmaṇesu cā 'ti tesu cattāro paccaye dento va tesu
dhammam carati nāma, migapakkhisū 'ti sabbacattuppadasakunānam abhayam
dento tesu dhammam carati nāma, dhammo cinnō¹⁵ 'ti samacariyadhammo
15 cinnō nisammacariyadhammo cinnō¹⁶, sukhāvaho¹⁷ 'ti tisu kusalasampadāsu¹⁸
chāsu kāmāggesu sukham āvahati¹⁹, sucinnenā 'ti idha cinnena kāyasu-
caritādānā sucinnena, divam pattā 'ti deva lokabrahmalokasamākhātā divam
gatā, tattha dibbayasapatilābhino jātā, mā dhammam rāja pamādo ti
tasmā tvam mahārāja jīvitaṃ jahanto pi dhammam mā pamajjīti

20 Evam dasa dhammacariyagāthā²⁰ vatvā uttarim pi ova-
danto osānagātham āha:

48. Tatth' ev' ete²¹ vattapadā esā ca anusāsani

sappaññe²² sevi²³ kalyāṇi²⁴ samattam sāmataṃ²⁵ vidū ti. 48.

Tattha tatthevete²⁶ vattapadā ti idam purimanayen' eva yojetabaam,
25 sappaññe sevi kalyāṇi²⁷ samattam²⁸ sāmataṃ²⁹ vidū ti mahārāja
tam mayā vuttaṃ ovādam tvam niccakāle sappañño³⁰ puggalasevi kalyāṇaguna-
samannāgato hutvā samattam paripuṇṇam sāmam vidū attapaccakkhato va
jānitvā yathānusittham³¹ patipajjā 'ti

Evam M. ākāsagamgam otārento viya Buddhaliḥhāya dh.
30 d. Mahājano mahāsakkāram akāsi sādhu kārāsahassāni adāsi.
Rājā tuttho amacce āmantetvā pucchī: „bho amaccā mama

¹ B^d -kusala-. ² so C^ks for samena? B^ds samaye. ³ B^d adds anavamānento.

⁴ C^ks -rāyam ⁵ B^d omits sam. ⁶ B^d omits avi-. ⁷ B^d etesu ⁸ B^d adds ca.

⁹ B^d omits s. k. ¹⁰ B^d -esu ¹¹ B^d -esu. ¹² C^ks apaccupa-. ¹³ C^k pa-, B^d

ramanto. ¹⁴ B^ds suc-. ¹⁵ B^d sucaritadhammo in the place of sama - - - cinnō.

¹⁶ C^ks sukhāvahati, B^d sukhānāvahati. ¹⁷ B^d adds ca. ¹⁸ B^d -titi. ¹⁹ B^d

-āyo. ²⁰ B^ds tattheva te, C^ks tatthete. ²¹ so C^ks for sappañña? B^d sabbaññu?

²² so all three MSS. ²³ B^d samamittam corr. to sāmam, B^s sāmam. ²⁴ C^k

tatthete, B^d tattheva te. ²⁵ B^d adds ti. ²⁶ B^d sāmattam ²⁷ B^d sāmam tam.

²⁸ so C^ks for sappañña? B^d sappaññu-. ²⁹ B^d -setham.

puttena taruṇajambuphalasamānatuṇḍena¹ Jambukapaṇḍitena
 evaṃ kathentena kena kattabbakiccaṃ katan² ti. „Senāpatinā
 devā“ ti. „Tena hi 'ssa senāpatiṭṭhānaṃ dammīti“ Jambukaṃ
 ṭhānantare ṭhapesi. so tato paṭṭhāya³ senāpatiṭṭhāne ṭhatvā
 pitukammāni akāsi. Tiṇṇaṃ sakuṇānaṃ mahanto sakkāro 5
 ahosi, tayo pi janā⁴ atthañ ca dhammañ ca anusāsimsu.
 Mahāsattass' ovāde ṭhatvā rājā dānādīni puññāni katvā sagga-
 parāyano ahosi. Amaccā rañño sarīrakiccaṃ kāretvā⁵ sakuṇā-
 naṃ ārocetvā „sāmi Jambusakuṇa rājā tumhākaṃ chattaṃ
 ussāpetabbaṃ akāsi⁶“ vadimsu. M. „na mayhaṃ rajjen'⁷ 10
 attho, tumhe appamattā r. kārethā“ 'ti mahājanaṃ sīlesu
 patiṭṭhāpetvā „evaṃ vinicchayaṃ pavatteyyāthā“ 'ti viniccha-
 yadhammaṃ suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā araññaṃ pāvisi. Tass'
 ovādo cattālīsa vassasahassāni pavatti⁸.

S. rañño ovādasena imaṃ dh. desetvā j. s.: „Tadā rājā 15
 Anando ahosi, Kuṇḍalīni Uppalavaṇṇā, Vessantaro Sāriputto, Jambu-
 kasakuṇo abam evā“ 'ti. Tesakuṇajātakaṃ.

2. Sarabhaṅgajātaka.

Alaṃkatā kuṇḍalino suvatthā ti. Idam S. Veluvane
 v. Mahāmogallānattheras-a parinibbānaṃ ā. k. Sāriputtathero⁹ 20
 T-taṃ⁷ J. viharantaṃ⁷ parinibbānaṃ anujānāpetvā gantvā Nālagāmake
 jātovarake⁸ parinibbāyi. Tassa parinibbutabhāvaṃ sutvā S. Rāja-
 gahaṃ gantvā Veluvane vihāsi. Tadū thero Isigilipasse Kālasilāyaṃ
 viharati, so pana iddhibalena⁹ koṭṭipattabhāvena devacārikaṃ ca
 ussadacārikaṃ ca gacchati, devaloke Buddhasāvakaṇaṃ mahantaṃ 25
 issariyaṃ ussadanirayesu ca titthiyasāvakaṇaṃ¹⁰ mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhavantaṃ disvā manussalokaṃ āgantvā „asukaupāsako asuka-
 upāsikā ca¹⁰ asukasmim nāma devaloke nibbattitvā mahāsampattiṃ
 anubhavanti¹¹ titthiyasāvakesu asuko ca asukā ca¹² nirayādisu

¹ Ck -pala - - tuccena, Cs -pala - - tudhena. ² Bā adds tutho. ³ Bā adds rañño.

⁴ Bā katvā. ⁵ Bā -ttayi. ⁶ Bā adds hi ⁷ Bā -tena. ⁸ Cs -vārake. ⁹ Cks
 -le. ¹⁰ Bā asukā va upasikā. ¹¹ Cks -vati. ¹² Ck -ko ca, Cs omits asukā ca.

asukaapāyesu¹ nāma nibbattā² ti manussānaṃ katheti³. Manussā
 sāsane pasīdanti titthiye parivajjenti⁴. Buddhasāvakanāṃ sakkāro
 mahanto ahosi, titthiyanāṃ parihāyati. Te there āghātaṃ bandhitvā
 „imasmiṃ jīvante ambhākaṃ upatthākā bhijjanti. sakkāro parihāyati,
 5 mārāpessāma nan⁵ ti therassa māraṇatthaṃ samaṇaguttakassa⁶ nāma
 corassa sahaṃsaṃ adāmsu. So „theraṃ māressāmiti⁷ mahantena pari-
 vārena Kālasilaṃ agamāsi. Thero taṃ āgacchantam disvā iddhiyā
 uppatitvā pakkāmi. Coro taṃ divasaṃ theram adisvā nivattitvā
 punadivase pi punadivase pi ti cha divase agamāsi. Thero pi tath'
 10 eva iddhiyā pakkāmi. Sattame divase therassa pubbe kataṃ aparā-
 pariavedaniyakammaṃ okāsam labhi⁸, so kira pubbe bharyāya va-
 canaṃ gahetvā mātāpitāro māretukāmo yānakena araṇṇaṃ netvā
 corānaṃ utthitākāraṃ katvā mātāpitāro potheti paharati, te cakkhu-
 dubbalatāya rūpadassanarahitā⁹ puttāṃ asaṇṇānantā „corā evā¹⁰ 'ti
 15 saṇṇāya „tāta asukā¹¹ nāma corā no mārenti, tvaṃ pakkamā¹² 'ti
 etass' eva paridevimsu, so cintesi: „ime mayā va¹³ pothiyamānā¹⁴
 mayhaṃ űeva atthāya paridevanti, ayuttaṃ karami¹⁵, atha ne assā-
 setvā corānaṃ palātākāraṃ katvā hatthapāde sambāhitvā¹⁶ „amma
 tāta, mā bhāyittha, corā palātā¹⁷ ti vatvā puna attano geham eva
 20 ānesi. Taṃ kammaṃ ettakaṃ kalam okāsaṃ alabbhitvā bhasmā-
 paṭicchanno aggirāsi¹⁸ viya thatvā¹⁹ imaṃ antimasarīraṃ upadhāvitvā
 gaṇhi, thero tassa nissandena ākāse uppatituṃ nāsakkhi, Nando-
 pananda-Damana-Vejayantassa²⁰ kampanasamatthā²¹ pi 'ssa iddhi kamma-
 balena dubbalattaṃ pattā²². Coro therassa atthīni saṇcunṇetvā
 25 palālapitthikakāraṇaṃ²³ nāma katvā „mato²⁴ ti saṇṇāya saparivāro²⁵
 pakkāmi. Thero pi²⁶ satim labhitvā²⁷ jhānavethanena²⁸ sarīraṃ
 veṭhetvā²⁹ uppatitvā Satthu santikaṃ gantvā vanditvā „bhante āyu-
 samkhāro me ossattho, parinibbāyissāmiti³⁰ parinibbānaṃ anujānapetvā
 tatth' eva parinibbāyi. Taṃ khaṇaṃ űeva chadevalokā ekakolāhalaṃ
 30 abhesuṃ³¹, „ambhākaṃ kirācariyo³² parinibbuto³³ ti dibbagandhamālā-
 vāsadhūpe³⁴ c' eva³⁵ nānādārūni³⁶ c' eva gahetvā āgamiṃsu, ekūna-

¹ Bā -niraye. ² Bā nipatto. ³ Bā -si. ⁴ Bā -vajjanti ⁵ so Ck; Bā -rattassa.

⁶ Bā -ati ⁷ Ck -tāya. ⁸ Bā etā. ⁹ Ck -ka. ¹⁰ Ck -mī, Bā pakkamā corr to pakkamā. ¹¹ Ck ca, Bā omits va. ¹² Bā adds ca. ¹³ Bā a. me katan ti. ¹⁴

Bā -etvā ¹⁵ Bā āṅgārāsi. ¹⁶ Bā adds sinerurājaṃ vijhitvā pathavi nimmujiitvā.

¹⁷ Ck Bā -ta. ¹⁸ Ck -ttham. ¹⁹ Ck patta, Ck pattam. ²⁰ Bā -pitakaraṇaṃ.

²¹ Bā adds yasaparivāro ²² Bā omits pi ²³ Bā patila-. ²⁴ Bā -vedhanena.

²⁵ Bā vedhitvā. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bā kira ā-. ²⁸ Bā gandha - - dhumehi,

omitting dibba. ²⁹ Bā adds manussā. ³⁰ Ck -dāru, Bā -dārūpi.

-ataratanacandanacitakā ahosi, S. therassa santike thatvā sarīra-
 nikkhepaṃ kāresi. ālāhanassa samantā yojanamatte pupphavassam
 vassi, devānaṃ antare manussā manus-ānaṃ antare devā aṭṭhaṃsu¹,
 sattadivasāni sādhu-kīlaṃ kīlīṃsu. S. therassa dhātum gāhāpetvā
 Veluvanadvārakoṭṭhake cetiyam kārāpesi. Tadā dh. k. s. „āvuso 5
 Sāriputtathero T-assa santike aparinibbutattā Buddhānaṃ² santikā
 mahantaṃ sammānaṃ na labhi, Mahāmogallānatthero pana³ samīpe
 parinibbutattā mahāsammānaṃ labhīti⁴“. S. āgantvā „kāya nu ttha
 bhikkhave e. k. „ ti pucchitvā „imāya nāmā“ ti vutte „na bhik-
 khave Mogallāno idān“ eva mama santikā sammānaṃ labhi⁵ pubbe 10
 pi labhi yevā“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. purohitassa brāhmaniyā kucchimhi paṭi-
 sandhiṃ gahetvā dasamāsaccayena paccūsasamaye mātu kuc-
 chimhā nikkhami. Tasmim khane dvādasayojanike Bārānasi-
 nagare sabbāvudhāni pajjalīṃsu. Purohito puttassa jātakkhane 15
 bah nikkhamitvā ākāsaṃ olokento nakkhattayogaṃ disvā⁶
 „iminā nakkhattena jātattā esa kumāro sakala-Jambudīpe dha-
 nuggahānaṃ aggo bhavissatīti“ ūtvā kālass' eva rājakulaṃ
 gantvā rājānaṃ sukhasayitabhāvaṃ pucchitvā „kuto me ācariya
 sukhaṃ“, ajja sakalanivesane āvudhāni pajjalitānīti“ vutte „mā 20
 bhāyi deva, na tumhākaṃ nivesane yeva sakalanagare pi⁸
 pajjalīṃsu yeva, ajja⁹ amhākaṃ gehe kumārassa jātattā etad
 ahoṣīti“. „Ācariya evaṃ jātakumārassa pana kiṃ bhavissa-
 titi“. „Na kiñci mahārāja¹⁰, so pana sakala-Jambudīpe agga-
 dhanuggaho bhavissatīti“. „Sādhu ācariya, tena hi naṃ¹¹ 25
 paṭijaggitvā vayappattakāle amhākaṃ dasseyyāsīti“ vatvā
 khīramūlaṃ¹² sahaṃsaṃ dāpesi. Purohito taṃ gahetvā nive-
 sanaṃ gantvā puttassa nāmagahanadivase jātakkhane āvudhāni¹³
 pajjalitattā Jotipālo ti nāmaṃ akāsi. So¹⁴ mahantena pari-
 vārena vadḍhamāno soḷasavassakāle uttamarūpadharo ahosi. 30
 Ath' assa pitā sarīrasampattim olokento¹⁵ „tāta Takkaṣilaṃ

¹ Bds ahesum. ² Bā -assa. ³ Bā omits pana. ⁴ Bā labhatīti. ⁵ Bā labhati.

⁶ Bā oloketvā. ⁷ Bā omits su-. ⁸ Bā omits pi. ⁹ Bā omits a-. ¹⁰ Bā -jāti.

¹¹ Bā taṃ. ¹² Bā adds tāva. ¹³ so all three MSS. for -naṃ? ¹⁴ Bā adds

pana. ¹⁵ Bā -etvā.

gantvā disāpāmomkhaṣṣa ācariyassa santike sippaṃ uggaṇhā¹“
 ‘ti āha. So „sādhū“ ‘ti ācariyabhāgaṃ gahetvā mātāpitaro
 vanditvā tattha gantvā sahaṣṣaṃ datvā sippaṃ paṭṭhāpetvā²
 sattāheṇ’ eva nipphattim pāpuṇi. Ath’ assa ācariyo tussitvā
 5 attano santakaṃ khaggaratanaṃ sandhiyuttamenḍakasiṅga-
 dhanuṃ³ sandhiyuttatunhīraṃ⁴ attano sannāhakaṇcukam⁵
 unhīsaṇ ca datvā „tāta Jotipāla, ahaṃ mahallako, idāni tvaṃ
 ime māṇavake sikkhāpehīti“ pañcasate māṇavake pi tass’ eva
 niyyādesi. Bo. sabbam gahetvā ācariyaṃ vanditvā Bārāṇasim
 10 eva āgantvā mātāpitaro passi. Atha naṃ vanditvā ṭhitam pitā
 avoca: „uggahītaṃ te tāta sippaṃ“ ‘ti. „Āma tāta“ ‘ti. So
 tassa vacanaṃ sutvā rājakulaṃ gantvā „putto me deva sippaṃ
 sikkhitvā⁶ āgaṇo, kiṃ karotīti“ āha. „Ācariya amhākaṃ⁷
 upaṭṭhahatū“ ‘ti. „Paribbayaṃ assa jānātha⁸ devā“ ‘ti.
 15 „Devasikaṃ¹⁰ sahaṣṣaṃ labhatū“ ‘ti. So „sādhū“ ‘ti sampa-
 ticchitvā gehaṃ gantvā kumāraṃ pakkosāpetvā „tāta rājānaṃ
 upaṭṭhahā“ ‘ti āha. So tato paṭṭhāya devasikaṃ sahaṣṣaṃ
 labhitvā rājānaṃ upaṭṭhahi¹¹. Rājapādamūlikā ujjhāyimsu¹²:
 „mayam Jotipālena katakammaṃ na passāma, devasikaṃ sa-
 20 haṣṣaṃ gaṇhati¹³, mayam assa sippaṃ passitukāma¹⁴“ ‘ti.
 Rājā tesam vacanaṃ sutvā purohitassa kathesi. Purohito
 „sādhū devā“ ‘ti puttassārocesi. So „sādhū tāta, ito sattame
 divase dassessāmi, rājā attano vijite dhanuggahe sannipātāpetū“
 ‘ti āha. Purohito gantvā tam atthaṃ rañño ārocesi. Rājā
 25 nagare bheriṃ carāpetvā dhanuggahe sannipātāpesi¹⁵. Saṭṭhi-
 sahaṣṣā dhanuggahā sannipatimsu. Rājā tesam sannipātita-
 bhāvaṃ ṇatvā va¹⁶ „nagaravāsino Jotipālassa sippaṃ passantū“
 ‘ti¹⁷ bheriṃ carāpetvā rājāṅgaṇaṃ sajjāpetvā mahājanaparivuto

¹ Bā gaṇhāhi. ² C^s -ap-, Bā upatha- ³ Bā sandhimenlika-. ⁴ C^k -tunhī-

ram, Bā -yuttam tundilam or tunhīlam. ⁵ C^k -hamukham. Bā -hakaccukam.

⁶ Bā sikkhāpetvā. ⁷ Bā -tūti ⁸ Bā amhe. ⁹ so Bā, C^k jānāpa, C^s jāna.

¹⁰ Bā so de-. ¹¹ Bā -ahati. ¹² C^k upajjhā-, Bā ujjhāyisu. ¹³ Bā -āti. ¹⁴ Bā

-mamhā. ¹⁵ Bā -pātesi. ¹⁶ Bā omits va. ¹⁷ Bā add nagare.

pallamkavare nisīditvā dhanuggahe pakkositvā¹ „Jotipālo āgacchatū“ ‘ti pesesi. So ācariyena dinnāni dhanutunhīra-sannāhakañcukaunhīsāni² nivāsanantare t̐apetvā khaggaṃ gāhā-petvā pakativesen’ eva³ rañño santikaṃ gantvā⁴ ekamantaṃ at̐hāsi. Dhanuggahā „Jotipālo kira dhanusippaṃ dassetuṃ 5 āgato, dhanuṃ agahetvā⁵ pana āgatattā amhākaṃ hatthato dhanuṃ gahetukāmo bhavissati, nāssa⁶ dassāmā“ ‘ti katikaṃ karimsu. Rājā Jotipālaṃ āmantetvā „sippaṃ dassēhīti“ āha. So sāniṃ parikkhipāpetvā antosāniyaṃ t̐hito sātakaṃ apanetvā sannāhaṃ sannayha kañcukaṃ pavisitvā⁷ unhisaṃ sīse paṭi- 10 muñcitvā meṇḍakasiṅgadhanumhi pavālavaṇṇaṃ jiyaṃ āropetvā tunhīraṃ⁸ piṭṭhe bandhitvā khaggaṃ vāmato katvā vajiraggaṃ nārācaṃ nakhapīṭṭhe parivattento⁹ sāniṃ vivaritvā paṭhaviṃ bhinditvā alaṃkatanāgakumāro viya nikkhamitvā¹⁰ rañño apa-citiṃ dassetvā at̐hāsi. Taṃ disvā mahājano vaggati nadati 15 appoṭheti¹¹. Rājā „dassehi Jotipāla sippaṃ“ ti āha. „Deva tumhākaṃ dhanuggaheṣu akkhaṇavedhivāavedhisaddavedhisaravedhino, caturo dhanuggahe pakkosāpehīti“. Rājā pakkosā-pesi. M. rājaṅgaṇe caturassaparicchedabbhantare maṇḍapaṃ¹² katvā catūsu kaṇṇesu cattāro dhanuggahe t̐apetvā ekekassa 20 tiṃsa tiṃsa kaṇḍasahassāni dāpetvā ekekassa santike kaṇḍa-dāyake t̐apetvā sayāṃ vajiraggaṃ nārācaṃ gahetvā maṇḍala-majjhe thatvā „mahārāja, ime cattāro dhanuggahā ekappahārena¹³ sare khipitvā maṃ vijjhantu¹⁴, etehi khittakaṇḍāni vāressā-mīti“ āha. Rājā „evaṃ karothā“ ‘ti ānāpesi. „Mahārāja, mayaṃ 25 akkhaṇavedhivāavedhisaddavedhisaravedhino, Jotipālo taruṇa-dārako, na mayaṃ vijjhissāmā“ ‘ti. M. „sace sakkotha vijjhatha maṃ“ ti āha. Te „sādhū“ ‘ti¹⁵ ekappahārena¹³ kaṇḍāni khipimsu. M.¹⁶ tāni nārācena paharitvā paharitvāna¹⁷ yathā vā

¹ Bđ -sāpetvā. ² Bđ -tunhisarasannāhakaccukaunhissādini. ³ Bđ -na. ⁴ Bđ āg-.
⁵ C^s āg-. ⁶ Bđ -tīti na. ⁷ Bđ kaccukaṃ pavesetvā. ⁸ Bđ tunhisaraṃ. ⁹ Bđ parivatte galitvā. ¹⁰ Bds add āgaṃtvā. ¹¹ Bđ vagganti nadanti appoṭenti. ¹² Bđ maṇḍalaṃ. ¹³ Bđ -neva. ¹⁴ Bds add aham. ¹⁵ Bđ adds sampaticchitvā.
¹⁶ Bđ bodhisatto. ¹⁷ so C^s; Bđ omits paharitvā pa.

- tathā vā pātesi, Bodhisatto koṭṭhakaṃ¹ parikkhipanto viya tālena² tālam³ dandakena dandakaṃ vājena vājam anatikkamanto⁴ khipitvā⁵ saragabbhaṃ akāsi, dhanuggahānaṃ kaṇḍāni khīṇāni, so tesam khīṇabbhāvaṃ ñatvā saragabbhaṃ avināsento va⁶
- 5 uppatitvā⁷ rañño santike aṭṭhāsi. Mahājano unnadanto vagganto⁸ appoṭhento⁹ mahākolāhalaṃ katvā vatthābharanāni khipi¹⁰, evam rāsibhūtaṃ aṭṭhārasakoṭṭisaṃkhaṃ dhanam ahosi. Atha naṃ rājā pucchi: „kiṃ sippaṃ nāma¹¹ etaṃ Jotipālā“ ‘ti. „Sarapaṭibāhanaṃ nāma devā“ ‘ti. „Aññe p’ etaṃ jānanta¹²
- 10 atthiti“. „Sakala-Jambudīpe maṃ ṭhapetvā n’ atthi devā“ ‘ti. „Aparaṃ dassehi tātā“ ‘ti¹³. „Deva¹⁴, ete tāva catusu kaṇḍesu ṭhatvā cattāro pi janā maṃ vijjhituṃ nāsakkhiṃsu, ahaṃ pana te catūsu¹⁵ kaṇḍesu ṭhite¹⁶ eken’ eva sarena vijjhissāmīti“. Dhanuggahā ṭhātuṃ na ussaṃsi¹⁷. M. catūsu
- 15 kaṇḍesu catasso kadaliyo ṭhapetvā¹⁸ nārācapuṃkhaṃ¹⁹ rattasuttakaṃ²⁰ bandhitvā ekaṃ kadaliṃ sandhāya²¹ khipi, nārāco taṃ²² vijjhi²³ tato dutiyaṃ tato tatiyaṃ tato catutthaṃ, tato paṭhamam²⁴ viddham²⁵ eva vijjhivā puna hatthe yeva paṭiṭṭhahi²⁶, kadaliyo suttaparikkhittā²⁷ aṭṭhaṃsu. Mahājano
- 20 nādasahassāni²⁸ pavattesi. Rājā „kiṃ sippaṃ nāma²⁹ etaṃ³⁰ tātā“ ‘ti. „Cakkaviddhaṃ nāma devā“ ‘ti. „Aparaṃ pi dassehi³¹“ ‘ti. M. sarapaṭṭhiṃ nāma sararajjuṃ nāma saraveniṃ³² nāma dassesi, sarapāsādaṃ nāma saramaṇḍapaṃ³³ sara-
- pānaṃ nāma sarapokkharaniṃ nāma akāsi, sarapadumaṃ nāma
- 25 pupphāpesi, saravassaṃ nāma vassāpesi. Iti aññehi asādhā-

¹ C^s bodhi koṭṭhakaṃ. ² C^s ta-. ³ B^d adds vālena vālam. ⁴ B^d ati-.
⁵ B^d repeats khī-. ⁶ B^d omits va. ⁷ B^d adds gantvā. ⁸ C^s omit va-. ⁹ B^d -tento seleno accharaṃ paharanto. ¹⁰ B^d khipisu. ¹¹ B^d añño eva jānanto.
¹² B^d adds vadati. ¹³ B^d so. ¹⁴ C^s pana te catusu. C^s pana te casu. ¹⁵ B^d panetesu catūsu kaṇḍesu ṭhitesu. ¹⁶ B^d -hanti. ¹⁷ C^s ṭhapetvā. ¹⁸ B^d nārācapokhe. ¹⁹ C^s rattasuttaka. ²⁰ B^d kadalikhandhaṃ. ²¹ B^d adds kadali.
²² C^s vijjhivā. ²³ C^s B^d patha-. ²⁴ B^d vijham. ²⁵ B^d paṭiṭṭhati. ²⁶ B^d suttam parikkhipitvā. ²⁷ B^d unnāda-. ²⁸ B^d nāmetam sippaṃ. ²⁹ B^d dassehi tātā ti.
³⁰ so C^s; B^d sarapavedhani. ³¹ B^d adds sarapākāraṃ nāma.

raṇāni imāni dvādasa sippāni dassetvā puna aññehi asādhā-
 raṇe yeva satta mahākāye padālesi, aṭṭhaṅgulabahalaṃ udum-
 barapadaraṃ vijjhi, caturaṅgulabahalaṃ asanapadaraṃ duvaṅ-
 gulabahalaṃ tambapaṭṭaṃ¹ ekaṅgulabahalaṃ ayapaṭṭaṃ¹ ekā-
 baddhaṃ phalakasataṃ vinivijjhivā² palālasakaṭavālukasakaṭa- 5
 padarasakaṭānaṃ purimabhāge saraṃ khipitvā pacchima-
 bhāgena nikkhāmesi³, pacchābhāge⁴ khipitvā purimabhāgena⁵
 nikkhāmesi³, uduke catuusabhaṃ thale aṭṭhausabhaṃ ṭhānaṃ⁶
 kaṇḍaṃ⁷ pesesi, vātiṅgaṇasaññāya usabhamatthake vālaṃ
 vijjhi. Tassa ettakāni sippāni dassentass' eva suriyo atthaṃ- 10
 gato⁸. Ath' assa rājā senāpatiṭṭhānaṃ paṭijānitvā „Jotipāla,
 ajja vikālo, sve senāpatisakkāraṃ⁹ gāhissasi, massuṃ¹⁰ kāre-
 tvā nahātvā ehīti“ taṃ divasaṃ paribbayatthāya satasahassaṃ
 adāsi. M. „iminā me¹¹ attho n' atthīti“ aṭṭhārasakoṭidhanaṃ¹²
 sāmikānaṃ ñeva datvā mahantena parivārena nahāyituṃ 15
 gantvā massuṃ¹⁰ kāretvā nahātvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito
 anopamāya siriyā nivesanaṃ pavisitvā nānaggarasabhojanaṃ
 bhuñjitvā sirisayanaṃ abhiruyha nipanno, dve yāme sayitvā
 pacchimayāme pabuddho¹³ pallaṃkaṃ ābhuñjitvā¹⁴ sayana-
 piṭṭhe nisīno, attano sippassa ādimajjhapariyosānaṃ olokento 20
 „mama sippaṃ¹⁵ ādito¹⁶ paraṃ maraṇaṃ¹⁷ paññāyati, majjhe
 kilesapariabhogo pariyosāne nirayamhi paṭisandhi¹⁸, pāpātipāto
 hi¹⁹ kilesapariabhogesu ca adhimattappamādo²⁰ niraye paṭi-
 sandhiṃ deti, raññā mayhaṃ senāpatiṭṭhānaṃ dinnāṃ, mahan-
 taṃ me issariyaṃ bhavissati, bhariyā ca puttadhītaro ca bahū 25
 bhavissanti, kilesavatthum kho pana vepullagataṃ duccajaṃ
 hoti, idān' eva nikkhamitvā ekako va²¹ araṇṇaṃ pavisitvā isi-

¹ Bā -pattanaṃ. ² Bā -vijjhi. ³ Bā nikkhamāpesi. ⁴ Cks -gena, Bā adds saraṃ. ⁵ Bā -ge. ⁶ Cks -bhatthānaṃ. ⁷ Ckīkanthaṃ, Bā omits ka-. ⁸ Bā aṅgamito. ⁹ Bā -tiṭṭhānaṃsakkāraṃ. ¹⁰ Bā kesamassuṃ. ¹¹ Bā mayhaṃ. ¹² Bā -kotisankhyadhaṇaṃ. ¹³ Bā adds uthāya. ¹⁴ Cs ābhuj-. ¹⁵ Cks -assa. ¹⁶ Bā adds va. ¹⁷ Cs paramma-, Bā paramā-. ¹⁸ Cks -dhiṃ, Bā adds paraṃ-parānaṃ, Bā paravaparā. ¹⁹ Bā omits hi. ²⁰ Cks -dā, Bā adhimattappamādo. ²¹ Cks ekena

pabbajjam pabbajitum yuttam mayhan¹ ti M. sayanato¹ ut-
 ṭhāya kañci² ajānāpetvā pāsādā oruḥha aggadvārena nikkha-
 mitvā ekako va araṇṇam pavisitvā Godhāvarītīre² tiyojanikaṃ
 Kavittḥavanam⁴ sandhāya pāyāsi³. Tassa nikkhantabhāvaṃ
 5 ṇatvā Sakko Vissakammaṃ⁶ pakkosāpetvā „tāta, Jotipālo
 abhinikkhamanam nikkhanto⁷, mahāsamāgamo bhavissati, Go-
 dhāvarītīre Kavittḥavane⁸ assamaṃ māpetvā pabbajitaparik-
 khāre paṭiyādehi⁹“ āha. So tathā akāsi. M. taṃ ṭhānam
 patvā ekaṇḍikamaggam¹⁰ disvā „pabbajitānam vasaṇaṭṭhānena
 10 bhavitabbau“ ti tena maggena tattha gantvā kañci apassanto
 pannaśālaṃ pavisitvā pabbajitaparikkhāre disvā „Sakko deva-
 rājā mama nikkhamanabhāvaṃ¹¹ aññāsi. maññe¹⁰“ ti cintetvā
 sātṭakaṃ apānetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārupitvā¹¹ ca
 ajinacammaṃ ekaṃsagataṃ¹² akāsi, jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 15 khārikājam aṃse katvā kattaradandaṃ gahetvā pannaśālato
 nikkhamitvā caṃkamaṃ āruḥha katipayavāre¹³ aparāparam
 caṃkami¹⁴. Pabbajjāsiriyaṃ vanaṃ upasobhayamāno so kasina-
 parikammaṃ katvā pabbajjato¹⁵ sattame divase attḥa samā-
 pattuḃ pañca abhinūṇa ca¹⁶ nibbattetvā uñchacariyāya vana-
 20 mūlaphalāḥhāro¹⁷ eko¹⁸ va viḥāsi. Mātāpituṃmittasuhajjaṇāti-
 vaggo¹ pi tssa taṃ apassanto rodanto carati²⁰. Athi eko
 vanacarako¹ Kavittḥaka-assamapade² M-am disvā sañjānitvā
 tassa mātāpituṃnam ārocesi, te rañño ārocayimisu. Rājā „etha,
 naṃ passissāmā“ ti mātāpitāro tassa²¹ gahetvā mahājana-
 25 parivāro vanacarakaḍesitena maggena² Godhāvarītīraṃ pāpuṇi.
 Bo. nadītīraṃ āgantvā ākāse nisinno dh. desetvā te sabbe

¹ B^d mahasatto sayanato, C^k mahāsayanaputtham ² B^d kiñci. ³ B^d -rinadi-
 tīre. ⁴ C^k kapittḥa-, B^d kapittḥavanam ⁵ B^d vāsiṃpāvisi, B^s pāvāsi ⁶ B^d
 visu- ⁷ C^k nikkhamanto. ⁸ B^d kapittḥa-, cfr vol. III p 463. ⁹ B^d nikkhanta-.
¹⁰ B^d omits maññe. ¹¹ B^d parum- . ¹² B^d ekaṃsam, ¹³ B^d -pāye-, ¹⁴ B^d
 -itva ¹⁵ B^d pappaji tato ¹⁶ B^d -āyo, omitting ca ¹⁷ B^d omits vana. ¹⁸
 B^d ekako. ¹⁹ B^d -jja - - vagga ²⁰ B^d -tā rodantā paridevantā vivaranti. ²¹
 B^d adds araṇṇam pavisitvā ²² B^d kapittḥaka - - de nisinnam. ²³ B^d omits ta-.
²⁴ B^d vanacarikena maggadesakena.

assamañ pavesesi¹, tatrāpi tesañ ākāse nisinno va kāmesu
 ādinavañ pakāsetvā dh. d. Rājānañ ādim katvā sabbe va
 pabbajinīsu. Bo. isiganaparivuto tatth' eva vasi. Ath' assa
 tattha vasanabhāvo sakala-Jambudīpe pākato ahosi. Rājāno²
 raṭṭhavāsīhi saddhim āgantvā tassa santike pabbajanti³, sam- 5
 āgamo mahā ahosi, anupubbena anekasahassā⁴ parisā. Yo
 kāmavitakkañ vā⁵ vyāpādavitakkañ vā⁶ vihiimsāvitaṭṭhañ vā⁷
 vitakketi M. gantvā tassa purato ākāse nisīditvā dh. deseti⁸,
 kasinaparikkammañ ācikkhati. Tass' ovāde tathvā samāpattim⁹
 uppādetvā nipphattim pattā Sāḷissaro Meṇḍissaro Pabbato 10
 Kālādevalo Kisavaccho Anusisso Nārado ti satta jettḥante-
 vāsino ahesuñ. Aparabhāge Kaviṭṭhassamo¹⁰ paripūri, isiganassa
 vasanokāso n' atthi¹¹. Atha M. Sāḷissarañ āmantetvā „Sāḷissara,
 ayañ assamo isiganassa na-ppahoti, tvañ imañ isigaṇaṃ¹²
 gahetvāna¹³ Caṇḍapajjotaraṇṇo¹⁴ vijite Lambacūlakaṃ¹⁵ ni- 15
 gamañ upanissāya vasā¹⁶“ 'ti āha. So „sādhū“ 'ti tassa
 vacanañ sampatīcchitvā anekasahassañ isigaṇaṃ gahetvā¹⁷
 tattha gantvā vasañ kappesi. Manussesu āgantvā pabba-
 jantesu puna assamo pūri¹⁸. Bo. Meṇḍissarañ āmantetvā¹⁹
 „imañ isigaṇaṃ ādāya Surattḥajanapadassa²⁰ sīmantare Sāto- 20
 dikā²¹ nāma nadī atthi, tassā tīre vasā²²“ 'ti uyyojesi²³. Eten'
 eva upāyena tatiyavāre Pabbatañ „mahāaṭaviyaṃ²⁴ Añjana-
 pabbato nāma atthi, tañ upanissāya vasā²⁵“ 'ti pesesi. Ca-
 tutṭhavāre Kālādevalaṃ „Dakkhiṇāpathe Avantirattḥe Ghana-
 selapabbato nāma atthi, tañ upanissāya vasā²⁶“ 'ti pesesi. 25
 Puna Kaviṭṭhassamo pūri²⁷, pañcasu tḥānesu anekasahasso²⁸
 isigaṇo ahosi. Kisavaccho pana M-aṃ āpucchitvā Daṇḍakī-

¹ C^s -setvā ² B^d aññepi rā-. ³ B^d -jinīsu. ⁴ B^d anekasatasahassa. ⁵ B^d omits vā. ⁶ B^d -si. ⁷ B^d -iyo. ⁸ B^d kapithakassa ārāmo. ⁹ B^d nappahoti.
¹⁰ B^d omits isi. ¹¹ B^d -tvā. ¹² B^d tattha gantvā Mejhakaraṇṇo. ¹³ B^d ka-
 lamba-. ¹⁴ B^d vaṣissāhi. ¹⁵ C^s -tvāna. ¹⁶ B^d paripūri. ¹⁷ B^d adds meṇḍis-
 sara tvañ. ¹⁸ B^d suratta-. ¹⁹ C^s se-, B^d sātodakā. ²⁰ B^d vasāhi. ²¹ B^d
 adds puna kapithaassamo paripūri. ²² B^d pappatamāha attā-, B^s pabbatañ
 māha ata-. ²³ B^d kapitha ka ārāmo paripūri. ²⁴ B^d -a

rañño vijite Kumbhavatīnagare senāpatiṃ upanissāya uyyāne
 vihāsi, Nārado Majjhimadesē¹ Arañjaragirināmake² pabbata-
 jālantare vihāsi, Anusisso pana M-assa santike va³ ahosi. Tas-
 miṃ kāle Dandakirājā ekaṃ laddhasakkāraṃ gaṇikam tñhānā
 5 cāvesi. sā attano dhammatāya vicarantī uyyānaṃ gantvā Kisa-
 vacchatāpasam disvā „ayaṃ kālakannī bhavissati, imassa
 sarīre⁴ kalim pavāhetvā nahātvā gamissāmīti“ dantakaṭṭhaṃ⁵
 khāditvā sabbapaṭhamam tassa⁶ bahalakheḷam niṭṭhubhanti
 Kisavacchatāpasassa jaṭantare niṭṭhubhītvā dantakaṭṭhaṃ⁷ pi
 10 'ssa sīse yeva khipitvā sayam sīsam⁸ nahāyitvā gatā, rājāpi
 taṃ saritvā⁹ pākātikam eva akāsi. sā mohamūlā hutvā „kāḷa-
 kannisarīre kalim pavāhetvā mayā yaso laddho“ ti saññam
 akāsi. Tato nacirass' eva rājā purohitam tñhānato cāvesi, so
 tassā santikam gantvā „tvam kena kāraṇena puna tñhaṃ
 15 labhīti¹⁰“ pucchi. Ath' assa sā „rājuyyāne kālakaṇṇisarīre
 kalissa pavāhittatā“ ti ārocesi. Purohito gantvā tath' eva
 tassa sarīre kalim pavāhesi, tam pi rājā puna tñhāne tñhesi.
 Ath' assa aparabhāge paccanto kuppi¹¹, so senaṅgaparivuto
 yuddhāya nikkhami. Atha naṃ mohamūlho purohito „mahā-
 20 rāja tumhe jayam icchatha parājayan“ ti pucchitvā „jayan“,
 ti vutte „tena hi rājuyyāne kālakaṇṇī vasati, tassa sarīre
 kalim¹² pavāhetvā yāhīti“. So tassa katham¹³ gahetvā „mayā
 saddhiṃ gacchantā uyyāne kālakaṇṇisarīre kalim pavāhentū“
 'ti vatvā¹⁴ uyyānaṃ pavisitvā dantakaṭṭhaṃ¹⁵ khāditvā sabba-
 25 paṭhamam sayam eva tassa jaṭantare khelaṇ ca dantakaṭṭhaṇ
 ca khipitvā sīsam nahāyi, balakāyo pi 'ssa tathā akāsi. Tasmim
 pakkante senāpati¹⁶ gantvā tāpasam disvā dantakaṭṭhāni nī-
 haritvā sādhuḥkam nahāpetvā¹⁷ „rañño kim¹⁸ bhavissatīti“
 pucchi¹⁹. „Āvuso mayham manopadoso n' atthi, devatā pana

¹ Bā pacchima-. ² Bā añcanagiri-. ³ Ck ca, Bā yeva ⁴ Bā imassupari ⁵
 Bā dandakotham. ⁶ Bā tassupari. ⁷ Bā omits sī-. ⁸ Bā gam. ⁹ Bā adds
 puna ¹⁰ Bā labhasiti. ¹¹ Bā kupito. ¹² Cks -lim. ¹³ Bā adds sutvā. ¹⁴
 Cks -hetū ti gantvā. ¹⁵ Cks -tum ¹⁶ Bā nhāyitvā bhante. ¹⁷ Bā ki rañño.
¹⁸ Cks pucchitvā.

kapitā, ito sattame divase sakalaratṭhaṃ aratṭhaṃ bhavissati,
 tvaṃ siḅhaṃ palāyitvā aññattha yāhīti¹. So bhītatasi-
 gantvā rañño ārocesi. Rājā tassa vacanaṃ aḅhaṇi². So
 nivattitvā attano geḥaṃ gantvā puttadāraṃ ādāya palāyitvā
 aññaṃ ratṭhaṃ agamāsi. Sarabhaṅgasatthā taṃ kāraṇaṃ 5
 ñatvā dve tarunatāpase pesetvā Kisavacchaṃ mañcasivikāya
 ākāseṇa ānāpesi³. Rājā yujjhivā core gaḥetvā nagaraṃ eva
 paccāgami. Tasmiṃ āgate devatā paṭthamaṃ devaṃ vassa-
 pesuṃ, vassoghena sabbakuṇapesu avaḥatesu⁴ suddhavāluka-
 matthake dibbapupphavassaṃ vassi, pupphamatthake māsaka- 10
 vassaṃ, māsakamatthake kaḥāpanavassaṃ, kaḥāpanamatthake
 dibbābharanavassaṃ vassi. Manussā somanassappattā hirañña-
 suvaṇṇābharanāni gaṇhituṃ ārabhinisu. Atha nesaṃ sarīre
 pajjaḥitaṃ⁵ nānappakāraṃ⁶ āvudhavassaṃ vassi, manussā
 khaṇḍākhāṇikāṃ chijjimsu⁷. Atha nesaṃ upari mahantā 15
 vītaccikaṅḡārā patimsu, nesaṃ upari mahantāni pajjalita-
 pabbatakūṭāni, tesāṃ upari satṭhihatthaṭṭhānaṃ pūrayantaṃ
 sukhumavālukavassaṃ vassi. Evaṃ satṭhiyojanatṭhānaṃ ara-
 tṭhaṃ ahoṣi, tassa⁸ evaṃ vinatṭhabhāvo⁹ sakala-Jambudīpe
 paññāyi¹⁰. Ath' assa ratṭhassa antararatṭhādhipatino Kalīṅgo¹¹ 20
 Atṭhako Bhīmaratho¹² tayo rājāno cintayimsu: „pubbe Bārāṇa-
 siyaṃ Kalābu¹³ Kāsirājā Khantivāditāpase aparajjhivā paṭhaviṃ
 pavitṭho ti sūyati, tathā Nālikīro¹⁴ tāpase sunakhehi khādā-
 petvā saḥassabāhu Ajjuno ca Aṅḡirase aparajjhivā idāni
 Daṇḍakīrājā Kisavacche aparajjhivā saha ratṭhena vināsaṃ 25
 patto ti sūyati, imesaṃ¹⁵ catunnaṃ rājūnaṃ nibbattaṭṭhānaṃ
 mayaṃ na jānāma, taṃ no ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāraṃ
 añño kathetuṃ samattho¹⁶ u' atthi, taṃ upasaṃkamitvā¹⁷

¹ Bā adds āha. ² so C⁴; Bā naganhi. ³ Bā ānehiti ānāpesi. ⁴ Bā apaharantesu
 suddhavālukaṃ vassaṃ vassāpesuṃ. ⁵ Bā sampajjalikam. ⁶ Bā -nam. ⁷ Bā
 bhijjimsu ⁸ Bā omits tassa. ⁹ Bā omits na. ¹⁰ Bā -yati ¹¹ Bā ka-. ¹²
 Bā bhīmī aratho. ¹³ Bā -pu ¹⁴ Bā nālikarājā ¹⁵ Bā adds pana. ¹⁶ Bā
 adds nāma. ¹⁷ Bā adds ime pañhe.

pucchissāmā“¹ 'ti tayo pi mahantena parivārena pañham
 pucchanatthāya nikkhamiṃsu. Te¹ pana² „asuko pi nikkhanto“
 ti³, „asuko pi nikkhanto“ ti na jānanti⁴, ekeko „aham eva
 gacchāmīti“ maññati, tesam Godhāvarīto avidūre samāgamo
 5 ahosi, te rathehi otaritvā tayo pi ekam eva ratham abhiruyha
 Godhāvarītīram sampāpuṇiṃsu. Tasmiṃ khane Sakko Paṇḍu-
 kambalasilāsane nisinnu satta pañhe cintetvā „ime pañhe
 ṭhapetvā Sarabhaṅgasatthāram añño sadevake loke kathetum
 samattho nāma n' atthi, tam pañham⁵ pucchissāmi, ime pi
 10 tayo rājāno Sarabhaṅgasatthāram pañham pucchitum Godhā-
 varītīram pattā, etesam pañhe pi aham pucchissāmīti“ dvīsu
 devalokesu devatāhi parivuto devalokato otari. Tam divasam
 eva Kisavaccho kālam akāsi, tassa sarīrakiccaṃ kātuṃ catūsu
 ṭhānesu anekasahassā⁶ isigaṇā Kisavacchassa candanacitakam
 15 katvā sarīram jhāpesum, ālāhanassa samantā addhajojanamatte
 ṭhāne⁷ dibbakusumavassam vassi. M. tassa sarīranikkhepaṃ
 kāretvā⁸ assamaṃ pavisitvā tehi isiganehi parivuto nisīdi.
 Tesam pi rājūnam nadītīram⁹ āgatakāle mahāsenāvāhanaturī-
 yasaddo¹⁰ ahosi. M. tam sutvā Anusissatāpasam āmantetvā
 20 „tāta gantvā tāva jānāhi: kiṃsaddo nām' eso¹¹“ ti āha. So
 pānīyaghaṭam ādāya tattha gantvā te rājāno disvā pucchā-
 vasena paṭhamam g. ā.:

1. Alāṃkatā kuṇḍalino suvatthā

veluriyamuttā tharukhaggabaddhā

25 rathesabbhā tiṭṭhatha, ke¹² nu tumhe,

katham vo jānanti manussaloke ti. 49.

Tattha veluriyamuttā tharukhaggabaddhā ti veluriyamanīhi c' eva
 muttolambakehi¹³ ca alāṃkatatharūhi khaggaratanēhi samannāgatā, tiṭṭhathā
 'ti ekasmiṃ rathe tiṭṭhatha. ke¹² nū 'ti ke¹² nu tumhe, katham vo sañjānanti.

¹ Cs tesam. ² Ck omits te pana. ³ Cks omit ti, but add tesam pana. ⁴ Cks
 jānāti ⁵ Bd tam ime pañhe. ⁶ Bd adds issayo tattheva gaṇitvā pañcasu thā-
 nesu maṇḍappam kāretvā anekasahassā. ⁷ Cks omit thāne. ⁸ Bd -rāpetvā ⁹
 Bd -re ¹⁰ Cks -am. Bd adds mahā ¹¹ Bd kiṃ nāmeso saddo ¹² Cks ko.
¹³ Bds muttā

Te tassa vacanam̐ sutvā rathā otaritvā vanditvā aṭṭhaṃsu.
Tesu Aṭṭhakarājā tena saddhiṃ sallapanto dutiyam̐ g. ā.:

2. Aham Aṭṭhako, Bhīmaratho panāyam,
Kālīṅgarājā¹ pana uggato ayam,
susaññatān² isinam̐³ dassanāya
idhāgatā pucchitāyem̐ha pañhe ti. 50.

5

Tattha uggato ti cando viya suriyo viya va pākato paññato, susaṇṇa-
tānam̐⁴ isinan⁵ ti bhante na mayam̐⁶ idha vanakilādīnam̐ atthāya āgatā,
atha kho kāyādīhi susaṇṇatānam̐ sīlasampannānam̐ isīnam̐ dassanathāya idhā-
gatā, pucchitāyem̐ha pañhe ti Sarabhaṅgasatthāram̐ pañhe pucchituṃ em̐ha 10
āgat' amhā 'ti attho, yakāro vyañjanasandhikaro ti veditabbo.

Atha te⁷ tāpaso „sādhu mahārāja, āgantabbatṭhānam̐ ñeva
āgat' attha, tena hi nahātvā vissamitvā assamapadam̐ pavisi-
tvā isiganam̐ vanditvā satthāram̐⁸ pañham̐ pucchathā“ 'ti teli
saddhiṃ paṭisanthāram̐ katvā pāṇiyaghaṭam̐ ukkhipitvā uda- 15
kaccheve⁹ puñjanto¹⁰ ākūsam̐ oloketvā Sakkaṃ devarājānam̐
devaganāparivāram̐ Erāvanakkhandhagatam̐ otarantam̐ disvā
tena sallapanto tatiyam̐ g. ā.:

3. Vehāsayan tiṭṭhati antalikkhe
pathaddhuno pannarase va cando, (IV ³⁸⁴/₂₀)
pucchāmi taṃ yakkha mahānubhāva:
katham̐ nam̐ jānanti manussaloke ti. 51.

20

Tattha vehāsayan ti¹¹ antalikkhe¹², pathaddhuno ti pathaddhagato.
addhapathe gaganamajjhe tṭhito ti attho

Taṃ sutvā Sakko catuttham̐ g. ā.:

25

4. Yam āhu devesu Sujampatīti (IV ¹⁰³/₂₇)
Maghavā ti nam̐¹³ āhu manussaloke,
sa devarājā idam̐ ajja¹⁴ patto
susaññatān¹⁵ isinam̐¹⁵ dassanāyā 'ti. 52.

¹ Bā ka-. ² Cks -te, Bds -tānam. ³ Cs isīnam. ⁴ C¹s -te. ⁵ Ck isī-. ⁶ Bā
adds idha. ⁷ Bā ne. ⁸ Bā sarabhaṅga-. ⁹ so Cks; Cs udaccheve, Bā uda-
katheve. ¹⁰ Bā muñcanto. ¹¹ Bā adds abbhuggamtvā. ¹² Bā adds ākūse tiṭṭhasi.
¹³ Bā tam. ¹⁴ Cks idhamajja ¹⁵ Ck -te isinā, Cs -te isīnam.

Tattha sa devarājā ti so aham Sakko devarājā, idamajja¹ patto ti idam thānam ajja āgato, dassanāyā ti dassanattāyā vandanattāyā Sarabhaññasattāraṇ ca pañham pucchannattāyā 'ti āha

Atha nam Anusisso „sādhu mahārāja tumhe pacchā-
 5 gacchathā²“ 'ti vatvā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assamaṃ pavisitvā
 pāṇiyaghaṭaṃ paṭisāmetvā tinnam rājānam devarājassa ca
 pañhe³ pucchannattāyā āgatabhāvaṃ M-assa ārocesi. So isi-
 ganaparivuto mahāvisālamālake nisīdi. Tayo rājāno gantvā⁵
 isiganaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdimsu. Sakko pi otaritvā
 10 isiganaṃ upasāmkamitvā añjaliṃ pagayha⁶ isiganaṃ vannetvā
 vandamāno pañcamaṃ g. ā.:

5. Dūre sutā no isayo samāgatā
 mahiddhikā iddhigunūpapannā,
 vandāmi te ayire⁷ pasannacitto
 15 ye jīvalok' ettha manussasettā ti. 53.

Tattha dūre sutā no ti bhante amhehi tumhe dure devaloke thitehi
 yeva sutā⁸, mamayanto evam āha, i. v. h.: ime idha samāgatā ambakam isayo
 dūre sutā yāva Brahmālokaṃ vissutā pākata ti, mahiddhikā ti⁹ mahānubhāvā,
 iddhigunūpapannā¹⁰ ti pañcavidhena iddhigunena samannāgata, ayire⁷ ti
 20 ayye¹¹, ye ti¹² ye tumhe imasmim jīvaloke manussasettā.

Evam isiganaṃ vanditvā Sakko cha nisajjadose pariharanto
 ekamantaṃ nisīdi. Atha nam isīnaṃ adhovāte nisinnaṃ disvā
 Anusisso chaṭṭhaṃ g. ā.:

6. Gandho isīnaṃ ciraḍakkhitānaṃ
 25 kāyā cuto gacchati mālutena,
 ito parakkamma¹³ saḥassanetta
 gandho isīnaṃ asuci devarājā 'ti. 54.

Tattha ciraḍakkhitānaṃ ti ciraḍabbajitānaṃ, parakkamma¹⁴ ti
 parakkama¹⁵ apehi, saḥassanetta¹⁶ 'ti alapanam etam, Sakko hi amacca-
 30 sabassehi¹⁷ cintitaṃ attham¹⁸ ekako¹⁹ va passati, tasmā saḥassanetta ti

¹ C' idhammajja. ² Bā pacchā āg-. ³ Bā am. ⁴ Bā -lake. ⁵ Bā āg-. ⁶ Bā
 adds thito. ⁷ Bā ayyare. ⁸ Cks sutam. ⁹ Ck omits ti. ¹⁰ Bā -guno-.
¹¹ Cks ayyā, Bā ayyākā. ¹² Cks yo, omitting ti. ¹³ Bā patikkamma. ¹⁴ Bā
 patikkammā. ¹⁵ Bā -ssena. ¹⁶ Bā omits attham. ¹⁷ Bā ekameko.

vuccati, asuecīti sedamalādi-paribhāvitattā duggandho. tumhe ca sucikāmā, tena vo esa gandho khādātīti¹.

Taṃ sutvā Sakko itaraṃ g. ā.:

7. Gandho isīnaṃ ciradakkhitānaṃ

kāyā cuto gacchatu mālutena,

5

vicitrapupphaṃ² surabhiṃ va mālāṃ

gandhaṃ etaṃ pāṭikaṃkhāma bhante,

na h' ettha devā patikkūlasaṇṇino ti. 55.

Tattha gacchatu 'ti yathāsukham pavattatu, nāsāputam no paharatū 'ti attho, pāṭikaṃkhāmā 'ti icchāma patthema, etthā 'ti etasmim gandhe devā 10 jeguc-hasaṇṇino³ na honti, dussile⁴ yeva hī devā jigucchanti na sīlavante ti.

Evaṃ ca pana vatvā „bhante Anusissa, ahaṃ mahantena ussāhena pañhaṃ pucchitum āgato, okāsam me karohīti“ āha. So tassa vacanaṃ sutvā uṭṭhāyāsanaṃ isiganaṃ okāsaṃ karonto gāthadvayaṃ āha:

15

8. Purindado bhūtapatī yasassī

devānaṃ indo Maghavā Sujampati

sa devarājā Asura[gaṇa]ppamaddano⁵

okāsaṃ ākaṃkhati⁶ pañha⁷ pucchitum. 56.

9. Ko n' ev' imesaṃ⁸ idha paṇḍitānaṃ

20

pañhe puttho⁹ nipuṇe vyākariṣṣati,

tiṇṇaṃ ca raññaṃ manuṇḍhipānaṃ

devānaṃ indassa ca Vāsavassā 'ti. 57.

Tattha purindado ti ādīnaṃ Sakkassa¹⁰ eva gānaṇāmīnaṃ, so hī pure dānaṃ dinnattā purindado, bhūtesu¹¹ jetthakattā bhūpati, parivārasampadāya yasassī¹², 25 paramissaratāya devānaṃ indo, sattannaṃ vatasamādānaṃ sutthukattā Sakko. purimajātivaseṇa Maghavā, Sujāya¹³ patibhāvena Sujampati, rañjanatāya¹⁴ rājā, ko nevā 'ti ko nu eva, nipuṇe ti saṃhasukhumapañhe¹⁵, raññaṃ ti rājūnaṃ, imesaṃ catunnaṃ jānaṃ¹⁶ manam gahetvā ko imesaṃ paṇḍitānaṃ sīnaṃ pañhaṃ kathessati, pañhe¹⁷ nesaṃ kathetum samatthaṃ jānāthā 'ti vadati. 30

¹ C^s khādha-? B^d bādha-. ² B^d vicittam-. ³ B^d jigucchi-. ⁴ B^d -liṇo. ⁵ B^d asūraṇappa-. ⁶ C^k -si. ⁷ C^s -he, B^d pañhaṃ. ⁸ C^s novimesaṃ, B^d neva-tesaṃ. ⁹ C^k puttho ¹⁰ C^k santesu. ¹¹ C^k -dāya ssi, C^s -resampadāya sassi, B^d -rasampadāya yassi. ¹² B^d sujātāya asukaṇṇāya ¹³ C^k rañjantāya ¹⁴ C^k -haṃ. ¹⁵ B^d rājūnaṃ. ¹⁶ B^d -haṃ.

Taṃ sutvā isigano „mārisa Anusissa, tvam paṭhaviyaṃ
tṭatvā paṭhaviṃ apassanto viya kathesi, tṭapetvā Sarabhaṅga-
satthāraṃ ko añño ete pañhe kathetuṃ samattho“ ti vatvā

10. Ayaṃ isi Sarabhaṅgo tapassī
5 yato jāto¹ virato methunasma
ācariyaputto suvinītarūpo
so nesaṃ pañhāni viyākarissatīti g. ā. 58.

Tattha² Sarabhaṅgo ti sare kḥupitva akāse sarapasādādini³ katvā puna
ekena sarena te sare pārento bhaggavibhagge⁴ akāsi Sarabhaṅgo, methu-
10 nasmā ti methunadhammato, so kira methunaṃ asevitvā va pabbajito, ācari-
yaputto ti rañño ācariyassa purohitassa putto.

Evaṃ ca pana vatvā isigano Anusissaṃ āha: „mārisa
tvam eva satthāraṃ vanditvā isiganassa vacanena Sakkena
pucchitapañhaṃ kathanāya okāsaṃ karohīti⁵“. So „sādhū“
15 'ti sampaticchitvā satthāraṃ vanditvā okāsaṃ karonto anan-
taraṃ g. ā.:

11. Koṇḍañña pañhāni viyākarohi,
yācanti taṃ isayo sādhurūpā,
Koṇḍañña eso manujesu dhammo
20 yaṃ vaddham⁶ āgacchati esa bhāro ti. 59.

Tattha Koṇḍañña 'ti taṃ gottenālapati, dhammo ti sabhāvo. yaṃ
vaddham⁷ ti yaṃ paññāya vuddham⁸ purisaṃ esa pañham⁹ vissajjanabhāvo¹⁰
nāma āgacchati, esa¹¹ manujesu sabhāvo, tasmā candasuriyasahassam¹² utthā-
pento viya pēkatam katvā devarañño pañham kathehīti

25 Tato Mahāpuriso okāsaṃ karonto anantaraṃ g. ā.:

12. Katāvakāsā pucchantu bhonto
yaṃ kiñci pañhaṃ manasābhipatthitaṃ,
ahaṃ hi taṃ taṃ vo viyākarissam
ñatvā sayam lokam imaṃ paraṃ cā 'ti. 60.

¹ read: jāto yato? ² Bā adds bhante anusissa. ³ Cks -pāsādini. ⁴ Cs -ggo,
Bā bhaṅgavibhaṅgo ⁵ Bā kāre-. ⁶ Bā buddham. ⁷ Bā buddhan. ⁸ Bā
buddhaṃ. ⁹ Bā -hānam ¹⁰ Bā -bhāro ¹¹ Bā eso. ¹² Bā candima-.

Tattha yam kiñcēti na kevalam tumhākam eva sadevakassa lokassa yaṃ manasābhipatthitaṃ tam mam bhavanto pucchantu ahaṃ hi¹ idhalokanissitaṃ vā paralokanissitaṃ vā² sabbapūñaṃ³ imaṃ ca paraṃ ca⁴ lokam sayāṃ abhiññāya sacchikatvā kathessāmiṃ sabbaññū pavāraṇam pavāresi⁵

Evam tena okāse kate Sakko attano⁶ abhisamkaṭaṃ pañ- 5
haṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento S. āha :

13. Tato ca Maghavā Sakko atthaddassī purindado
apucchi paṭhamam pañham yañcāsi abhipatthitaṃ : 61.
14. Kim sū vadhivā na kadāci socati. 10
kissa-ppahānaṃ⁷ isayo⁸ vāṇayanti,
kass' idha vuttaṃ pharusam khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etaṃ atthaṃ ti. 62.

Tattha yañcāsi ti yaṃ tassa manasā abhipatthitaṃ āsi tam pucchāti
attho, etaṃ ti etaṃ maya pucchitam atthaṃ akkhāhi me ti ekasāthāya tayo 15
pañhe pucchi

Tato⁹ pañham vyākaraṇto

15. Kodham vadhivā na kadāci socati,
makkhappahānaṃ isayo vāṇayanti,
sabbesaṃ vuttaṃ pharusam khametha, 20
etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti āha. 63.

Tattha kodham vadhivā ti socanto hi paṭighacitten¹⁰ eva socati, kodhā-
bhāvā kuto soko, tena vuttaṃ na kadāci socatīti, makkhappahānaṃ ti
pucchi attano katagunamakkhatassa akataññūbhāvasamkhatassa makkhassa pa-
hānaṃ isayo vāṇayanti, sabbesaṃ ti hīnamagghimokkathānaṃ¹¹ sabbesaṃ 25
pharusavacanam khametha, santo ti porāṇakapanditā evam kathenti.

16. Sakkā hi dvinnam¹² vacanam titikkhitum
sadisassa vā seṭṭhanarassa vāpi,
kathan nu hīnassa vaco khametha,
akkhāhi me Koṇḍañña etaṃ atthaṃ¹³. 64. 30
17. Bhayā hi seṭṭhassa vaco khametha
sārambhahetu¹⁴ pana sādissassa¹⁵,

¹ Bā adds vo ² Cās omit para- vā. ³ Bā sabbam-. ⁴ Cās para. ⁵ Bā samya-.

⁶ Bā -nā. ⁷ Bā kimsu-. ⁸ so all three MSS. for isī? ⁹ Bā tatoparaṃ. ¹⁰

Bās -mukka-. ¹¹ Bā sakkā ubhinnaṃ. ¹² Bā adds: sarabhaṅgo āha. ¹³ Cā Bā

sārabbha-. ¹⁴ Bā sa-.

yo e' idha hīnassa vaco kametha

etaṃ khantiṃ uttamam āhu santo ti 65.

evamādināṃ gāthānaṃ vacanapaṭivacanavasena sambandho
veditabbo.

- 5 Tattha akkhāhīti bhante Konlañña tumhehi¹ dve pañha sukathitā, eko
cittam me² na gāhātī katham sakkā attano³ hīnatarassa vacanam adhiṇāsetum tam
me akkhāhīti pucchanto evam āha, etaṃ khantiṃ ti yam p' etaṃ jātigottādīhi
hīnassa vacanam khamā nam, etaṃ khantiṃ uttamam ti porāṇakapanditā va-
danti, yam paṇ' etaṃ jātiādīhi seṭṭhassa bhīyena sadisassa karanuttariya-
10 lakkhaṇe sūrambhe ādinavadassanena khamanam n' esu adhiṇāsanakhanti nāma
'ti attho.

- Evam vutte Sakko M-añ āha': „bhante paṭhamam tumhe
'sabbesaṃ vuttaṃ pharusam khametha etaṃ khantiṃ uttamam
āhu' ti vatvā idāni 'yo e' idha hīnassa vaco khametha etaṃ
15 khantiṃ uttamam āhu' ti vadatha, na vo purimena pacchimaṃ
sametīti“. Atha nam M. „Sakka, pacchimaṃ mayā ayaṃ
hīno ti űatvā pharusavacanam adhiṇāsentassa vasena vuttaṃ,
yasmā pana na sakkā rūpadassanamattena sattānaṃ seṭṭhādī-
bhāvo űatunā tasmā purimaṃ vuttan“ ti vatvā sattānaṃ aṇṇatra
20 samvāsā rūpadassanamattena seṭṭhādībhāvassa duviññeyyatam
pakāseṇto

1. Kathaṃ vijāṇā caturmattharūpaṃ
seṭṭhaṃ sarikkhaṃ athavāpi hīnaṃ,
virūparūpena caranti santo,
25 tasmā hi sabbesaṃ vaco khamethā 'ti g. ā. 66.

Tattha caturmattharūpaṃ ti catūhi iriyāpathehi paṭicchannasabhāvam,
virūparūpenā 'ti virūpānaṃ lāmakapuggalaṇaṃ rūpena uttamagunā⁶ santo
pi caranti, imasmim paṇ' atthe Majjhantīkatherassa vatthum kathetabbaṃ.

- Tam sutvā Sakko nikkamkko hutvā „bhante etāya no
30 khantiyā ānisaṃsaṃ kathethā“ 'ti yāci. Ath' assa' M.:

1. Na h' etaṃ atthaṃ mahatī pi senā
sarājīkā yujjhamānā labhetha

¹ Cks -he. ² Cks omit ne ³ Bd -nā. ⁴ Cks omit āha. ⁵ Bd adds santo. ⁶
Bd -nena ⁷ Ck atha.

yaṃ khantimā sappuriso labhetha,
khantibalass' ūpasamanti¹ verā ti g. ā. 67.

Tattha etamattthan ti etam veravūpasamanāṃ nippatighabhāvasaṃ-
khātāṃ atthaṃ

Evam M-ena khantigune kathite te rājāno cintayimsu: 5
„Sakko attano pañhaṃ² pucchati, amhākaṃ pucchano kāsaṃ
na dassatīti“. Atha nesaṃ ajjhāsayaṃ viditvā³ attanābhisaṃ-
khaṭe⁴ cattāro pañhe ṭhapetvā va tesāṃ kaṃkhā⁵ pucchanto

20. Subhāsitan te anumodiyānaṃ
aññaṃ tam pucchāmi, taḍ imgha brūhi, 10
yathā ahū Dandakī Nāḷkīro
ath' Ajjuno Kalābu cāpi⁶ rājā
tesāṃ gatiṃ brūhi supāpakammaṇaṃ
katth' ūpapannā isinaṃ viheṭṭhakā ti g. ā. 68.

Tattha anumodiyānaṃ ti idam mayā putthānaṃ tinnam pañhānaṃ 15
vissajjanasamkhātāṃ tava subhāsitaṃ anumoditvā, yathā ahū ti yo nāma
ahosi⁷, Kalābu ca 'ti Kalābu ca rājā⁸.

Ath' assa vissajjento⁹ M. pañca gāthā abhāsi:

21. Kisaṃ pi¹⁰ Vacehaṃ avakiriya Dandakī
uccinnaṃūlo sajaṇo saratṭho 20
Kukkulanāme¹¹ nirayamhi paccati,
tassa pulliṅgāni¹² patanti kāye. 69.
22. Yo saññate pabbajite avaṇṇasi¹³
dhammaṃ bhanante samaṇe adūsake
taṃ Nāḷikiraṃ sunakhā parattha 25
saṃgama khādanti viphandamānaṃ. 70.
23. Ath' Ajjuno niraye sattisūle¹⁴
avaṃsiro patito addhapādo

¹ so Cks for ūpasamanti? Bd upamanti ² Bd -e. ³ Bd adds sakko ⁴ Bd
attano abhisāṅkhāte. ⁵ Bd -am. ⁶ read: cāpi kalābu ⁷ Bd cattāro janā ca
ahesum in the place of yo - ahosi ⁸ Cks omit rājā. ⁹ Bd visajja- ¹⁰ Bd
kissāṇhi? Cks kisaṃvi. ¹¹ Cks -a ¹² Ck pulli-, Bd phulli-. ¹³ so Cks; Bd
acchedayi. ¹⁴ Bd satta-.

- Angīrasaṃ Gotamaṃ heṭṭhayitvā
khañṭhiṃ tapasshiṃ cirabrahmacārīṃ. 71.
24. Yo khaṇḍaso pabbajitaṃ achedayi
khañṭhiṃ vadantaṃ samanaṃ adūsakam
5 Kalābu vicim upapajja paccati
mahābhitāpaṃ¹ kaṭukam bhayānakam. 72.
25. Etāni sutvā nirayāni paṇḍito
aññāni pāpiṭṭhatarāni² c' ettha
dhammaṃ care samanabrāhmaneso,
10 evaṃkaro saggaṃ upeti ṭhānaṃ ti. 73.

Tattha kisaṇ ti appamāṇasohitatti kisaṇṇam, avakiriyyā 'ti avakiritvā
nuthubhanadantakaripetanena² tassa saṃne kaḷim pavahetvā, ucchinna-
mūlo ti chinna-mūlo hutvā, sajaṇo ti sajaṇiso. Kukkulanāme³ nira-
yamhiṭṭi yojanasatappamāne kappena saññite unḥacharikamraye, pulliṅgā-
15 nīti⁴ vitaccitaṅgārū⁵ tassa kira tattha unḥakukkule nimuggassa navahi vana-
mukhehi unḥacharikā pavasanti⁶, sise mahanta mahantā angārā patanti yesam⁷
patanakāle sarīṭam⁸ dīparukkho viya jalati, balavedanā vattanti, tam⁹ adhi-
vāserum asakkonto mahārajam ravati, Sarabhaṅgasattha pathaviṃ bhinditvā tam
tathā¹⁰ paccamāṇam dassesi, mahārajo bhayasantasam apajji, tassa atīta-
20 bhāvam¹¹ ūtvā M tam nirayam antariḍhapesi, dhammam bhaṇante ti
dasakusalakammāpāṭhuddhammam bhāṇante samāne ti samitapape, adūsake
niraparādhe, Nālikīraṇ ti evaṃmāmakarājānam, parattha 'ti paraloke niraye
nibbattam, saṃgammā ti ito c' ito ca saṃgattvā¹² mahanta sunakkhā khā-
danti, tasmim kira Kālīgaratthe Dantapurāṇagare Nālikīre rajjam kōrayamāne
25 eko mahatāpaso pañcasatātāpasaparivuto Himavanta āzama rajjuyyāne vāsam
kappetvā mahājanassa dhammam desesi, dhammakatāpaso uyyāne vasatīti rañño
ārocayimsu, rājā pana adhammiko adhammena rajjam kareti, so amaccesu
pasāṇsantesu aham pi dhammam sumassamīti uyyānam gantva tapasam vanditvā
nisīdi, tāpaso rañño saddhim paṇsantharam karonto kim mahārāja dhammena
30 rajjam kīresi janam¹³ na¹⁴ pīlesīti aha, so tassa kuṇḍitvā ayam kutajatiḷo
ettakam kalam nāgarāṇam santike mamam ūeva agunam kathesi maññe hotu
jāniṣṣamīti cintetvā sve ahākam gharadvāram āgaccheyyāthi 'ti nimantetvā
punadvase purāṇagūṭhassa cūtiyo pūrāpetvā tāpasesu āgatesu tesam bhikkhū-
bhājanāni gūṭhassa pūrāpetvā dvāram pīdahāpetvā musalāni ca lohadande ca

¹ Bā mahāpa-. ² Bā nuthabhitadanta-. ³ C^s -ma. ⁴ C^s pulli-, Bā phulli-.

⁵ Bā vitaccitaṅgārū ⁶ C^s -sati ⁷ Bā tesam ⁸ Bā sakalasāṇe. ⁹ Bā so.

¹⁰ Bā tattha. ¹¹ so C^k for atibhīta-? Bā ativiyaḥhitabhāvam, C^s anbhīta-
bhāvam. ¹² Bā adds chinditvā. ¹³ C^s jana. ¹⁴ Bā na ratham in the place

of janana

gāhāpetvāna isīnam sīsāni bhindāpetvā jaṃghāsū¹ gahetvā kaḍḍhāpetvā suna-
khehi khādāpetvā bhinnāni pathaviṃ pavisitvā Sunakhamabhinīraye nibbatti, tatr'
assa tigāvutikam sarīram ahoṣi, atha nam mahantū hatthikuccehappamānā pañca-
vannasunakkhā² anubandhitvā dasitvā navayojanāya jaṇṭiayapathaviyaṃ pādetvā
mukhapūram³ luñcanta vipphandamānaṃ khādīmsu, M. pathaviṃ dvidhā⁴ 5
bhetvā⁵ tam nirayam dassetvā mahajanassa bhūtabbhāvāni űatvā puna antara-
dhāpeṣi; atha ajjuno ti sahaṣṣabāhurājā, Aṅgīrasaṃ ti aṅgehi ramsīnam
mecharanato evaṃ liddhanamam, bhetthayitvā ti vihetthetvā visapītakandena
vijjitvā jīvitaḍḍhayaṃ pāpetvā, so kira⁶ Mahimsakaratthe Kekarājadhāniyaṃ⁷
rajjam karento nigavāni gantvā nige vadhitvā aṅgāramamsam⁸ khādanto vicari, 10
ath' ekadivasaṃ muganāni agamanatthiṇe kottakam katvā nige olokayamāno
atthāsi, tadā so tapaso tassa rañño avidūre ekam kārakukkhāni abhinūhita
phalaṃ o manto ocataphalaṃ⁹ sikkhato muñeti, tassā vissattthiā¹⁰ tam thānam
pattā mīpā palāyimsu, rājā kujjitvā tapasaṃ visena sallena vijjhi, so patitvā
jalanto¹¹ matthakena khadīrakhanum¹² āsādetvā sulagge yeva kīlam akāsi, rājā 15
tam khaṇam űeva dvitthabhinnaṃ pathaviṃ pavisitvā Sattisūlanīraye nibbatti,
tigāvuttippmānaṃ sarīram ahoṣi, tattha tam¹³ nirayapālī jaṇṭhehi āvudhehi
kottetvā¹⁴ jaṇṭam āyapabbatam āropenti, pabbatamatthake thitakāle¹⁵ vāto
paharati, so vātapahāreṇa pati vā parizalati¹⁶, tasmim khaṇe hetthā nava-
yojanāya jaṇṭiayapathavito¹⁷ mahātūlakkhandhappamānaṃ¹⁸ jalantaṃ¹⁹ āya- 20
sūlam utthahati, so sulaggam matthaken' eva āsādetvā sulāvuto utthati, tasmim
khaṇe pathavi jalati, sūlam jalati²⁰, sarīram²¹ jalati, so tattha mahāravaṃ
tavanto paccati, M. pathaviṃ dvidhā katvā nirayam²² dassetvā mahājanassa
bhūtabbhāvāni űatvā antarahāpeṣi, khandaso ti cattāro²³ cattaro hatthapāde
kannasasāni ca khandākkhandam katvā, adūsakaṃ ti niraparādhāni, tatha che- 25
dapetvā dvīhi kasapaharasahashehi²⁴ tūlāpetvā jaṇṭasu gahitam²⁵ ākaḍḍhāpetvā
patikujjāni nipajjāpetvā pūthiāya paṇhiyā paharitvā mahādukkhasamappitam
akāsi, Kalābuviṇṇaṃ ti Kalābuviṇṇaṃ, katukāṇ ti tikhuavedanaṃ, evaṃ²⁶
nirayam upaṇajjivā channaṃ jālānaṃ antare paccati, vitthārato pana Kalābu-
rañño vatthum Khantivadaḍḍhake katthitam eva, pāpīṇṭhatarāni cetthā²⁷ ti 30
eteḥi nirayehi pāpīṇṭhatarāni ca aññāni nirayāni sutvā, dhammam care ti
Sakka devarāja paṇṇito kulamutto na kevalam ete²⁸ cattāro nirayā ete yeva ca
rajjāno nerāyikā atha kho aññe pi nirayā aññe pi rajjāno nirayesu upapaṇṇā ti
viditvā catupaccayadānadhāmmikatakkhāvarasamavidhānasamkhātāni samana-
brahmanesu dhammam careyya, 35

¹ Bds -ghādisu. ² B'd -unā-. ³ Ck repeats mukha-. C⁵ mukhapuramamuka. ⁴ Ck betvā, B'd bhinditvā. ⁵ B'd adds ajjuno nāma rājā. ⁶ B'd kevaḥa. ⁷ Bds aṅgārapakkamamsaṃ. ⁸ C⁵ ocatī-. Bds ocataphala. B'd adds saddena. ⁹ B'd jaṇṭi-. ¹⁰ Bds khadīrakkhānūke, C⁵ khārakkhānūm. ¹¹ C⁵ tattiāyā. ¹² Ck kotthe-, B'd kote-. ¹³ B'd patitakāle. ¹⁴ C⁵ -leti. ¹⁵ B'd -pathaviyā. ¹⁶ Ck -nā, C⁵ -na. ¹⁷ Ck jal-, C⁵ jalintam, B'd jaṇṭam. ¹⁸ B'd sūlāni jalanti. ¹⁹ B'd tassa sa-. ²⁰ B'd tam m-. ²¹ Ck varo, B'd omits cattāro. ²² B'd kasāhi pa-. ²³ B'd gahitvā cor to gahetvā. ²⁴ Bds evarūpaṃ. ²⁵ I'd adds yeva

Evam M-ena catunnam rājūnam nibbattaṭṭhāne dassite
tayo rājāno nikkamkhā abesum. Tato Sakko avasese cattāro
pañhe pucchanto *g. ā.:*

25. Subhāsitan te anumodiyānam
aññam taṃ pucchāmi, tad iṃgha brūhi,
kathamvidham sīlavantaṃ vadanti,
kathamvidham paññāvantaṃ vadanti,
kathamvidham sappurisaṃ vadanti,
kathamvidham no¹ siri no jahātīti. 74.
26. Tattha kathamvidham no¹ siri no jahātīti kathamvidham na
purisam patilābhāsīti² na jahātīti

Ath' assa vissajjanto M. catasso gāthā abhāsi:

27. Kāyena vācāya ca yo³ ca⁴ saññato
manasā ca kiñci na karoti pāpam
na attahetu⁵ alikaṃ bhanāti
tathāvidham sīlavantaṃ vadanti. 75.
28. Gambhīrapañham manasābhiciṇṭayam⁶
nācāhitaṃ kamma⁷ karoti luddam (IV₂)
kālabhataṃ⁸ atthapadam na riñcati
tathāvidham paññāvantaṃ vadanti. 76.
29. Yo ve kataññū⁹ katavedi dhīro
kalyāṇamitto dāḥabhatti¹⁰ ca hoti¹¹
dukkhita¹² sakkacca karoti kiccaṃ
tathāvidham sappurisaṃ vadanti. 77.
- 25 30. Etehi sabbehi guṇeh' upeto¹³
saddho mudū saṃvibhāgī vadaññū —
saṃgāhakaṃ¹⁴ saṃbhāvaṃ (IV¹¹⁹)
tathāvidham no siri no jahātīti. 78.

¹ B^d nu ² B^d -siri, C^{ks} -sirim ³ C^s so, ⁴ L^{ds} dha, ⁵ so all three MSS. for -tū? ⁶ B^d -tiyam, ⁷ B^d -am, ⁸ B^{ds} -gataṃ, ⁹ all three MSS. -u, ¹⁰ C^{ks} -bhanti, B^d -bhitti, ¹¹ so all three MSS. for hoti ca? ¹² B^d dukkhi-, C^k dukkhī- corr. to dukhī-, ¹³ C^k -hipeto ¹⁴ C^v sakhī-,

Tattha kāyenā¹ 'ti ādini tividha-nearitadvārasena vuttāni, na attahetū
ti² desanāsīsam, etam attahetu vā parahetu vā yasahetu vā dhanahetu vā lābha-
hetu vā alikam na kathetūti attho, kāmān³ c'esa⁴ attho vācīsāññato ti iminā va
siddho, musāvādino pana akattabbam pāpakammam nāma ti atthi garuka-
bhāvadīpanattham puna evam āhā⁵ 'ti veditabbo⁶ gambhīra paññān⁷ ti⁸ 5
atthato ca pālito ca gambhīraṃ gulham paññānān⁹ Sattubhastajātaka-
Ummaggajātakesu āgatasadisaṃ, paññān¹⁰, manasābhicetayān¹¹ ti manasābhi-
cintento atthapadam¹² pativijjhatva candasahassam¹³ utthārento viya pākataṃ
katvā yo kathetum sakkerūti attho, nācāhītaṃ ti na atthetam¹⁴ hitātikkaṇṭarāṇi
luddam pharusam sahasakakammān¹⁵ ca yo na karotūti attho, imassa ca pañ¹⁶ 10
atthassa vibhavanattham

Na paññitā attasukkassa hetu

pāpāni kammāni samacaranti¹⁷.

dukkhena phurūth¹⁸ khalitāpi¹⁹ santa²⁰

chandā ca dosā na jahaṇti dhamman²¹ ti

15

Bhūripaño kathetabbo kalābhataṃ²² ti tattha dānaṃ dātabbakāle silam
rakkaṇakāle²³ uposathavasakale²⁴ serāpesu²⁵ patthapabbajitakāle²⁶ samāna-
dhammakāraṇakale vipassanācārasīlīni yūjanakale²⁷ ca nāma²⁸ dīnādāni sam-
padento²⁹ kalābhataṃ³⁰ atthapadam na rīṇati na gāḍpeti nāma, tathā-
vidhaṃ ti sabbaññu Buddhā ca Paccakabuddha ca Bodhisattā ca paññāvantam³¹ 20
kathenti³² evarūpam puggalam kathenti, yo ve ti gāthaya parena attano kata-
guraṃ janānti kataññū³³ evam ātvā³⁴ pana yen assa guto kato tassa gunāni
parikaronto karavedi nāma, dukkhittassa³⁵ 'ti attano sūhūyassa dukkhaṃpattassa
dukkham attani āropetvā³⁶ yo tassa uppannam kiccato siddhā³⁷ sakkaccaṃ karoti
Buddhālayo evarūpam sappurissam kathenti, api ca sappurissā nāma kataññū³⁸ 25
katavedino³⁹ hontu Satapattajātaka-Cullahansa-Mahāhansa-jātakādīni⁴⁰ katha-
tabbāni⁴¹, ete hi sabbehi Sakka yo ete hi hetthāvuttehi sīlādāni sabbehi pi
ganehi upeto okappanasiddhāya samannagato mudu⁴² piyibhāni⁴³ samvibhāga-
bhūratattā samvibhāgi yācakāraṃ vacanam ātvā⁴⁴ dānavaśena vadaññū⁴⁵ catūhi
saṃgahavattūhi tesam tesam saṃgahānato⁴⁶ saṃgahakam⁴⁷ madhuravacanatāya⁴⁸ 30
sikkhilaṃ mattavacanatāya saṃhavāraṃ tathāvidham⁴⁹ no puggalam⁵⁰ adhigata-
yasasobhaggasamikhātā siri no jahaṇti nāssa siri vinassatīti

¹ mitto da'ha - - na attahetū ti wanting in C^s. ² B^d ceva. ³ B^d adds tam
puggalam silavantan¹ vadanti. ⁴ B^d adds bho sakka yo gambhīrapaññam. ⁵
B^d attham. ⁶ C^s aññitam. ⁷ C^k samāha-, B^d samāca-. ⁸ B^d pīlītāpi-, C^k
khalimantāmsannā? C^s balituttatūmsantā? ⁹ B^d kālāga-. ¹⁰ C^k B^d -na-. ¹¹
B^d patthānakāle pabbajitakāle. ¹² C^k puñjāta-, B^d yujjana-. ¹³ C^s idāni.
¹⁴ B^d samārento. ¹⁵ C^k B^d dukkhi-. ¹⁶ C^s -dīhi. ¹⁷ C^s -bbam. ¹⁸ B^d
mudu ti. ¹⁹ B^d adds samvibhagi ti silasamvibhāgaḍḍāna. ²⁰ B^d sutvā. ²¹
B^d -ganhatō. ²² B^d tathāvidhanti tathāvidham mudupuggalam

Evam M. gaganatale candam uṭṭhāpento viya cattāro pañhe vissajjesi. Tatoparam sesapañhānam pucchā ca¹ vissaj-janañ ca hoti:

31. Subhāsitan te anumodiyānam
5 aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi.
sīlam sirī² cāpi satañ ca dhammā³
paññā ca⁴ -- kam seṭṭhataram vadanti. 79.
32. Paññā hi seṭṭhā kusalā vadanti (III³⁴⁸₁₈)
nakkhattarājā-r-iva tārakānam,
10 sīlam sirī⁵ cāpi satañ ca dhammā⁶
anvāyikā paññavato bhavanti. 80.
33. Subhāsitan te anumodiyānam
aññam tam pucchāmi, tad imgha brūhi,
kathamkaro kintikaro kim ācaram (IV⁴¹⁹₂₅)
15 kim sevamāno labhatidha paññam,
paññāya dāni paṭipadam vadehi,
kathamkaro paññavā hoti macco. 81.
34. Sevetha vaddhe⁷ nipune bahussute,
uggāhako vā⁸ paripucchako siyā.
20 suneyya sakkaṇṇa saṭhāsitaṃ,
evamkaro paññavā hoti macco. 82.
35. Sa paññavā kāmagine avekkhati
aniccato dukkhato rogato ca.
evamvipassī pajahāti chandam
25 dukkhesu kāmesu mahabbhayesu. 83.
36. Sa vītārāgo pavineyya⁹ dosam,
mettam¹⁰ cittam¹¹ bhāvaye¹¹ appamānam,
sabbesu bhūtesu nidhāya daṇḍam (IV⁴⁵²₂₃)
anindito Brahmam upeti tñānam ti. 84.

¹ Cks omit ca. ² Ck sirim. Cs Bd sirim. ³ Bd -am. ⁴ Cks paññā vā, Bd paññāñca. ⁵ Cks -rim, Bd -rim. ⁶ Bd -o. ⁷ Bd buddhe. ⁸ Bd -hato ca. ⁹ Bd pavineyya. ¹⁰ Bd -a. ¹¹ Bd -veyya.

Tattha sīlan ti ācārasīlan vā issariyasīlan¹ vā sappurisadhammam vā paññam vā ti imesam dhammānam kataradhammam setthatarim vadantīti pucchati, paññā hīti Sakka etesu catūsu dhammesu yā eṣā paññā nāma sā² va setthā itī Buddhādayo kusalā vadanti, yathā³ hī tārakā candam parivārenti cando va⁴ tnesam⁵ uttamo evaṃ sīlan siri⁶ cāpi sataṃ ca dhammo ti ete tayo pi anvāyikā⁷ paññavato bhavanti paññāvantaṃ eva mogacchanti⁸. paññāya eva parivārā hontīti attho, kathamkaro ti ālīni aññamaññavevacanin⁹ eva⁹, katham karonto¹⁰ kim nāma kammam karonto kim ācaranto kim sevamāno bhajamāno¹¹ idhaloke paññam¹² labhati, paññāyam eva paṭipadam vadehi. jānitukāmo 'mhi, kathamkaro maceo paññavā nāma hotīti pucchati. vaddhe¹³ ti paññāya vuddhippatte pandite nipune sukhamakāramajānanasamatthe, evamkaro ti¹⁴ yo puggalo evamvuttappakāre puggale sevari bhajati payiruvāsati pāḍu uggaṇhāti punappuna artham pucchati pāsāne lekham khamanto viya kañceamūhiyā sihasam paticechanto¹⁵ viya ohitasoto sakkaceam subhisitīni sunāti ayam evamkaro maceo paññavā hotīti evam M pācīmalokadhatato suviyam utthāpento viya¹⁵ paññāya paṭipadam khetvā idam tassā paññāya gūṇam kathento sa paññavā ti ādum āha, tattha kāmagine ti kāmakoṭṭhāse hutvā abhayaṭṭhena¹⁶ aniccato ditthadhammikasamparāyikānam dukkhanam vatthubhāvena dukkhatto atthavuttiyā rogamukhanam kāme nissāya uppatṭisambhavena rogato avekkhati¹⁷ oloketi, so evamvipassī¹⁸ etehi kārāṇehi kāmānam aniccāditam passanto kāme²⁰ nissāya uppajjanakadukkhānam¹⁹ anto n' atthi kāmānam pahānam eva sukhan ti viditvā dukkhesu kāmesu mahabbhāyesu chaṇḍam pajahati, sa vīṭarāgo ti Sakka so puggalo evam vīṭarago navaighatavattbhavasena uppajjanakabhāvam²⁰ dosam vinetvā²¹ mettacittam bhāveyya, appamānasattā rammanattā appamānam tam²² bhāvetvā aparāhinajjhīno agarahito Brahmaloce uppajjati²⁵

Evam M-e kāmānam dōse²³ kathente yeva tesam tinnam pi rājūnam²⁴ sabalakāyānam talañgappahānena kāmaganarāgo²⁵ pahīno. Tam ñatvā M. tesam pahamsanavasena

37. Mahiddhiyam āgamanam ahosi

tava-m-Atṭhakā²⁶ Bhīmarathassa cāpi

30

Kālīṅgarājassa ca uggatassa,

sabbesam vo kāmārāgo pahīno ti g. ā. 85.

¹ B^d -yasiri. ² B^d nāmesa. ³ C^ks tathā ⁴ B^d ca. ⁵ B^d te- ⁶ all three MSS. siriñ.

⁷ C^ks -ko. ⁸ B^d omits paññā - - - gacchanti ⁹ C^k aññamaññamevacanāneva.

¹⁰ B^d -karoti ¹¹ B^d omits bha- ¹² C^ks -ā ¹³ B^d vuddhe ¹⁴ C^ks omit ti.

¹⁵ C^k -channo, C^s vattechanto. B^ds sampaticechanto ¹⁶ P^d -tthena ¹⁷ C^k ape-, C^s āve-, B^d avekkhatīti. ¹⁸ P^d -ssati ¹⁹ C^s uppajjanadu-, B^d uppajjamānaka-.

²⁰ B^d -kasabbhāvam ²¹ B^d viditvā. ²² B^d -nam, omitting tam. ²³ B^d -am

²⁴ C^ks -nampi ²⁵ B^d pancākā-. ²⁶ all three MSS -ka

Tattha mahiddhiyaṃ ti mahattham mahāvipphāram mahājutikam, tava matthakā ti tava Atthakā¹, pahīno ti tadaṅgappahūmena pahīno

Tam sutvā mahārājāno M-assa thutim karontā²

35. Evam etam³ paracittavedi:

5 sabbesaṃ no kāmarāgo pahīno.

karoḥi okāsaṃ anuggahāya

yathā gatiṃ te abhisambhavemā⁴ 'ti g. āhamsu. 86.

Tattha anuggahāyā 'ti pabbajjattḥāya no okāsaṃ karoḥi yathā mayāṃ pabbajjivā tava gatiṃ upphattim abhisambhavema pāpūneyyāma tayā pati-
10 laddham⁵ guṇam pativibbeyyāma⁶ 'ti vadāsu.

Atha nesaṃ okāsaṃ karonto M. itaram g. ā.:

30. Karoḥi okāsaṃ anuggahāya

tathā hi vo kāmarāgo pahīno,

pharātha⁷ kāyaṃ vipulāya pītiyā

15 yathā gatiṃ me⁸ abhisambhavethā⁹ 'ti. 87.

Tattha pharāthā⁶ ti jhānapītiyā vipulāya kāyaṃ pharathā 'ti.

Tam sutvā te⁷ saṃpaṭicchantā⁹.

40. Sabbam karissāma tavānusāsaniṃ

yaṃ yaṃ tvaṃ¹¹ vakkhasi bhūripaṇṇa,

30 pharāma kāyaṃ vipulāya pītiyā

yathā gatiṃ te abhisambhavemā⁴ 'ti g. āhamsu. 88.

Atha nesaṃ balakāyānaṃ¹¹ M. pabbajjaṃ dāpetvā isi-
gaṇaṃ uyyojento

41. Katāyaṃ Vacchassa Kāsassa pūjā,

25 gacchantu bhonto isayo¹² sādhurūpā.

jhāne ratā bhotha sadā samāhitā,

esā ratī¹³ pabbajjītaṃ seṭṭhā ti g. ā. 89.

Tattha gacchantū 'ti attano attano vasanaṭṭhānēṃ gacchantu

¹ Cks -ka. ² all three MSS. -to ³ so all three MSS. for evam pi etam?

⁴ Bā patividdha ⁵ Bā -viddhe-. ⁶ Bā phara- ⁷ Ck gatimeva, Bā gati me.

⁸ Bā omits te ⁹ Bā tam- corr. to saṃ-. ¹⁰ Cks yaṃ tvaṃ. ¹¹ Bā sabbaba-.

¹² so all three MSS. for isī? ¹³ Ck -tim, C Bā -ti.

Isayo tassa¹ vacanaṃ sirasā sampaññehitvā² vanditvā
ākāsaṃ uppattivā sakatṭhānāni³ gaminso. Sakko pi utthā-
yāsanaṃ M-assa thutim katvā añjalim paggayha suriyam na-
massanto viya M-aṃ namassamāno sapariso pakkāmi.

Etam atthaṃ viditvā S. imā gāthā āha⁴:

5

12. Sutvāna gāthā paramatthasamhitā⁵

subhāsītā isinā paṇḍitena

te vedajātā anumodanānā

pakkāmu devā⁶ devapuram yasassino. 90.

13. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā

10

subhāsītā isinā paṇḍitena.

yo ko⁷ imā atthikatvā suneyya

labhettha pubbāpariyam vīsesam.

laddhāna pubbāpariyam vīsesam

adassanam maccurāssa gacche ti. 91.

15

Tattha paramatthasamhitā⁷ ti⁸ amecadīm dīpanena nibbānanissitā.
Gāthā ima ti idam S Sarabhaṅgasatthuno nibbānadāyakaṃ subhāsitaṃ
vannento āha. tattha atthavatīti nibbānadāyakaṃ paramatthanissitā. su-
vyañjanā ti supariśuddhasyañjanā⁹, subhāsītā ti sukathitā, atthikatvā ti
attano atthikabhāvaṃ katvā atthiko hutva sakkaccaṃ suneyya. pubbāpariyam¹⁰
ti pathamajjhānam pubbavīseso dutiyajjhānam aparavīseso tatiyajjhānam apar-
avīseso ti evaṃ atthasamāpatticatummaggavīseṇa pubbāparabhāvena thitam¹¹
vīsesam. adassanam ti pariyoṣaṇe aparavīsesam arahattam labhitvā nibbānam
pāpūneyya. nibbānappatto hi puggalo maccurāssa adassanam gato nāma hotīti.

Evam S. arahattena desanākūṭaṃ gaṇhitvā ana bhikkhave idāṃ¹² 25
eva pubbe pi Moggallānaṃ ālāhane pupphavassam vassīti¹³ vatvā
S. p. j. samodhānento

14. Sālissaro Sāriputto Meṇḍissaro ca Kassapo

Pabbato Anuruddho ca Kaccāyano ca Devalo

Anusisso ca Anando Kisavaccho ca¹⁴ Kolito¹⁵

30

Sarabhaṅgo Bodhi-atto. evaṃ dhāretha jātakan ti āha. 92.

Sarabhaṅga-jātakaṃ.

¹ Bds sarabhaṅgasatthuno ² Cks paññeh-. ³ Bds sakāni vasaṇathānāni. ⁴ Bds
gāthayo abhāsī ⁵ Bds -saññitā. ⁶ so Ck Bds for te? ⁷ Ck -mattham-, Bds
-saññitā. ⁸ subhāsītā - - ti wanting in Cks. ⁹ Bds omits su. ¹⁰ Bds tam.
¹¹ Cks paṇa ¹² Bds add nāraḍo udāyitthero.

3. Alambusajātaka.

Atha bravīti. Idam S. J. v. purāṇadūtiyikapalobha-
naṃ¹ ā. k. Vatthun² Indriyajātake vitthāritam eva. S. pana taṃ
bhikkhuṃ „saccaṃ kira tvam bhikkhu ukkanthito“ ti³ pucchitvā
5 „saccaṃ bhante“ ti „kena ukkanthāpito sīti“ purāṇadutiya-kāyā⁴ ti
vutte „bhikkhu esā itthi tuyham anattakārīkā. tvam etam ni-sāya
jhānaṃ nāsetvā tīṇi samvaccharāṃ mūllo vi-saṇṇi“⁵ nipajjitvā uppan-
nāya saṇṇāya mahāpandevam paṇḍevūti⁶ vatvā a. ā :

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe brāhmanakule nibbat-
10 titvā vayappatto sabbasippesu⁷ nipphattiṃ patvā isipabbajjāṃ
pabbajitvā araṇṇāyatane vanamūlaphalāhāro yāpesi. Ath⁸ ekā
migi⁹ tassa passāvattthāne sambhavamissakam tinam khādi¹⁰
udakam pivi, ettaken¹¹ eva tasmiṃ paṭibaddhacittā gabbhaṃ
paṭilabhitvā tato paṭṭhāya tattha āgantvā¹² assamasāmaṇṇe¹³
15 yeva carati. M. pariganhanto taṃ kāraṇaṃ aṇṇāsi. Sā aparā-
bhāge manussadārakam vijāyi, M. taṃ puttasiṃhena paṭijaggi.
Isisīṅgo ti¹⁴ ssa nāmaṃ ahosi. Atha naṃ viññūbhavaṃ pattam¹⁵
pabbājetva attano mahallakakāle taṃ ādāya Nārivaṇaṃ nāma
gantvā „tāta imasmiṃ Himavante imehi puppheli sadisā itthiyo
20 nāma honti, tā¹⁶ attano vasagate mahāvīṇāsaṃ pāpenti. tāsāṃ
vasāṃ nāma gantum na vaṭṭatīti“¹⁷ ovaḍitvā aparabhāge Brahma-
lokaparāyano ahosi. Isisīṅgo pi jhānakīlaṃ kīlanto Himavanta-
padese vasaṃ kappesi ghoratapo, parimāritindriyo ahosi. Ath¹⁸
assa sīlatejena Sakkabhavanaṃ kampi. Sakko āvajjanto taṃ
25 kāraṇaṃ ñatvā „ayaṃ maṃ Sakkattā cāveyyā¹⁹“ ti „ekam
accharaṃ pesetvā sīlam assa bhindāpessāmīti“ sakaladevalokaṃ
upaparikkhanto attano aḍḍhateyyakoṭi-samkhānaṃ²⁰ paricārīkā-
naṃ majjhe ekam Alambusaṃ nāma accharaṃ ṭhapetvā aṇṇaṃ
tassa sīlam bhindituṃ samatthaṃ adisvā taṃ pakkosāpetvā
30 tassa sīlabhedam kātuṃ ānāpesi.

¹ Bd ukkanthitabhikkhum. ² Fd sīti. ³ Cks si. ⁴ Ed -o. ⁵ Cks -e. ⁶ Bd
-ā. ⁷ Ed -itvā. ⁸ Bd katthaci āgantvā, adding tattheva tinam khādi. ⁹ Bd
assamassa-. ¹⁰ Bd viññūtapattam. ¹¹ Cks taṃ. ¹² Cks cāpe-. ¹³ Ck -sam-
khātātam, C^s -samkhānam, Bd -sakkhātānam.

Etam¹ atthaṃ āvikaronto S. imaṃ² g. ā.:

1. Ath' abravī brahā Indo Vatrabhū³ jayatam pitā
devakaññaṃ parābhetvā Sudhammāyaṃ Alambusan: ti. 93.

Tattha brahā ti mahā, Vatrabhū ti Vatrassa nāma asurassa abhi-
bhavitā, jayatampitā ti jayantānam sesānam tettimsāya devaputtānam piti- 5
kiccāsādhana⁴ pitā, parābhetvā ti hadayaṃ bhinditvā olokeno viya tam
patibalā ayan ti natvā ti attho, Sudhammāyaṃ ti Sudhammāya devasabhāya
Pandukambalasīlāsane nisīno tam Alambusan pakkosāpetvā idam āha:

2. Misse devā tam⁵ yācanti Tāvatiṃsā saindakā:
isiṃ palobhike gaccha Isiṃgam Alambuse ti. 94. 10

Tattha Misse ti tam ālapati, idan⁶ tassā nāmam, sabbāpi pana itthiyo
purise⁷ kilesamissana⁸ missanato missā ti vuccanti, tena sādāraṇena nāme-
nālapanto⁹ evam āha, isiṃ palobhike ti isiṇaṃ palobhinasamatthe,
Isiṃgam ti tassā kira matthake mugasiṃgākārena dve cūlā utthahūsi, tasmā 15
evam vuccati

Sakko¹⁰ „gaccha Isiṃgam upasamkamitvā attano vasaṃ
ānetvā sīlam assa bhindā¹¹ ti Alambusan ānāpesi.

3. Purāyaṃ amhe acceti¹² vatavā brahmacariyavā
nibbānābhirato vaddho¹³
tassa maggāni ācāra¹⁴ iti vacanam ā. 95. 20

Tattha purāyaṃ ti ayam tapaso vattasampanno ca brahmacariyavā ca, so
kho paṇ' esa dīghāyukatāya nibbanasamkhāte magge abhirato gunavuddhiyā ca
vaddho¹⁴, tasmā yāva esa amhe nātikkamati na abhibhavitvā imambhā thānā
cāveti¹⁵ tāvad eva tvaṃ gantvā tassa deva lokagamanāni maggāni ācāra¹⁶, yathā
idha nāgacchati evaṃ karohīti attho. 25

Tam sutvā Alambusā gāthadvayam āha:

4. Devarāja kim eva tvaṃ, mam' eva tuvaṃ¹⁷ s' ikkhasi¹⁸:
'isiṃ palobhike¹⁹ gaccha', santi aññāpi accharā 96.
5. Mādisiyo pavarā c' eva asoke Nandane vane,
tāsam pi hotu pariyaṃ, tāpi yantu palobhikā ti. 97. 30

¹ Bā tam. ² Bā's pathamam. ³ so all three MSS and Abhidhānappadīpikā
for -hū = hā? ⁴ Ck's piti-, Bā pitukiccamsā-. ⁵ Ck's nam. ⁶ Bā idañca. ⁷ Bā
-sena. ⁸ Bā -missena. ⁹ Bā gunanāmenā-. ¹⁰ Bā iti sakko ¹¹ Bā nācceti.
¹² Bā buddho. ¹³ Bā's āvara. ¹⁴ Bā vu-. ¹⁵ Ck cāpesi. Bā cāvesi ¹⁶ Bā ava.
¹⁷ Ck's tvaṃ. ¹⁸ so all three MSS. for yikkhasi? ¹⁹ Bā -bhake, B. -bhane.

Tattha kimeva tvam ti kiñ nāmi¹ etam tvam karosīti² apeti, mameva
 tuvam¹ sikkhasīti² māsamm sakaladevaloke mam eva tuvam ikkhasi³ aññam
 na passasīti adhippāyena vadati, sakāro⁴ pañ⁵ ettha vyanjanasandhikaro. istam
 palobhike gacchā⁶ ti kumhāranā maññeva evam vadasīti adhippāyo. pavarā⁷
 5 cevā⁸ ti mayā uttariyā⁹ c'eva, asoke ti sokarahite, nandane ti nandi-
 janake, pariyyāyo ti vāro

Tato Sakko tisso gāthā abhāsi:

6. Addhā hi saccam bhanasi, santi aññāpi accharā,
 tādisiyo pavarā c'eva asoke Nandane vana. 98.
- 10 7. Na tā evam pajānanti pāricariyam pumam gatā
 yādisam tvam pajānāsi nāri sabbañgasobhane. 99.
8. Tvam eva gaccha kalyāni, itthīnam pavarā c'asi,
 tam eva vannarūpena vasam ānāmayissasīti. 100.

Tattha pumam gatā ti purisam upasamkanta samānā purisapalobhatū-
 15 pāricariyam na jānanti, vannarūpenā¹ ti sañnavannan² eva ca rūpasampattiya³
 ca, ānāmayissasīti⁴ tam tūpasam ittham vasam ānessasi.

Tam sutvā Alambusā dve gāthā abhāsi:

9. Na v'āham na gamissāmi devarājena pesitā,
 vihemī⁵ c'etam āsādum, uggatejo hi brāhmano. 101.
- 20 10. Aneke nirayam pattā isim āsādiyā⁶ janā
 āpannā⁷ mohasamsāram, tasmā lomāni hamsaye ti. 102.

Tattha na vāhan ti na ve aham, vihemīti¹ bhāyāmi, āsādum ti āsā-
 ditum, i. v. h. nāham deva tayā pesitā na gamissāmi, na v'āham tam isim
 silābhedanathāya alliyitum² bhāyāmi. uggatejo hi so ti. āsādiyā ti āsādetvā
 25 mohasamsāram ti mohena³ saṃsāram, mohena isim palobhetvā saṃsāram
 āpannā⁴ vattadukkhe patitthitā sattā ganānapatham atikkantā, tasmā ti tena
 karānenāham lomāni hamsaye ti lomāni utthāpemi, tassa kirāham silam
 bhindissimīti cintaṃamānāya me lomāni hamsantīti vadati.

11. Idam vatvāna pakkāmi accharā nāma vaṇṇinī
 30 missā missetum icchantī Isisūgaṃ Alambusā. 103.

¹ Cks tvam ² so all threo MSS for yikkha-? ³ Cks sikkhasi. ⁴ Cks yakāro.
⁵ Bđ -ne. ⁶ Bđ ānāyissasīti. ⁷ Cks anā-. ⁸ so Cks for bibhem? Bđ viromi.
⁹ Bđ -ya ¹⁰ Cks -a ¹¹ Bđ viromiti ¹² Bđ api cāhan in the place of na
 vāham. ¹³ Ck illi-. ¹⁴ Cks moha ¹⁵ Ck Bđ -a, Cs -a corr. to -ā.

12. Sā ca nam¹ vanam ogayha Isisīṅgena iakkhitam
bimbijālaka-sañchannam samantā adḍhaya-
13. jānam udanhasamayam² pati
aggittham³ parimajjantam Isisīṅgam upāgamīti⁴ 104.
imā abhi-ambuddhagāthā. 5

Tattha pakkāmīti tena hi devarājā āvajjeyyāsi man ti attano sayana-
sabbham pavisitvā alamkaritvā Isisīṅgam kilesena missetum icchanti pakkāmi.
bhikkhave sā accharā tassa assaman gata⁵ ti⁶, bimbijālaka-sañchannam ti
rattakuravakavanena⁷ sañchannam pāto va pātārāsamhitī bhikkhave pātārā-
savelāya pāto va page yeva kīvapage⁸ ti udanhasamayam⁹ patīti⁷ suri-
yuggamanavelāyam eva, aggittham ti aggisālam rattipadhānam¹⁰ anuyunñitvā
pāto va nahātva udakakīrcam katvā patnasālāya tho kam phānasukhena vītina-
metva nikkhamitvā aggisālam parimajjantam¹¹ ismī sā upāgamī, itthivilāsam
dassenti¹⁰ tassa purato atthasi

Atha nam tāpaso pucchamāno āha:

15

14. Kā nu vijju-rivābhāsi osadhī viya tārakā
vicitrahattābharanā¹¹ āmuttamanikundalā 106.
15. Ādiccavannasamkāsā hemacandanagandhanī
saññatūrū mahāmāyā kumārī cārudassanā 107.
16. Vilākā mudukā suddhā, pādā te suppatitthitā,
kamanā¹² kamanīyā te haranti¹³ ñeva me mano. 108.
17. Anupubbā va¹⁴ te ūrū nāganāsasamūpamā,
vimatthā tuyham sussonī akkhassa phalakaṃ yathā¹⁵. 109.
18. Uppalassēva kiṇṇakkhā nābhi te sādhusanthitā
purā kanhañjanassēva dūrato patidissati. 110.
19. Duvidhā jātā urajā¹⁶ avaṇṭā¹⁵ sādhupeccudā¹⁷
payodharā appatītā addhalābusamā¹⁸ thanā. 111.
20. Dīghā kambutalābhāsā¹⁹ gīvā eneyyakā yathā
paṇḍarāvaraṇā vaggu catutthamanasāññibhā. 112.

¹ Bā tam. ² Bā unhesa-. ³ Bā omits ti. ⁴ Bā -vannena. ⁵ Bā atipage. ⁶ Bā udanhe-. ⁷ C^{ks} pati. ⁸ C^s rattim-, B^d rattipatanam. ⁹ B^d adds tam. ¹⁰ all three MSS. -i. ¹¹ Bā vicitta-. ¹² Bā gamanā. ¹³ Bā -ti, C^{ks} -tim. ¹⁴ Bā ca. ¹⁵ Bā adds atha nam tāpaso pucchamāno. ¹⁶ Bā avandā? ¹⁷ C^{ks} pandu-. ¹⁸ Bā alaphālu-. ¹⁹ Bā kappukalā.

21. Uddhaggā ca adhaggā ca dumaggapari-majjita
duvijā nelasambhūtā dantā tava sudassanā. 113.
22. Apanḍarā lohitaṇṇā jīṇḍukaphalasannibhā¹
āyatā ca visālā ca nettā tava sudassanā. 114.
- 5 23. Nātidighā susammatthā² kanakaggāsamocitā³
uttamaṇḍarūhā tuyhaṇṇaṇ kesā candanagandhikā⁴. 115.
24. Yāvataṇ kasigorakkhā vanijānaṇ ca yā gati
isīnaṇ ca parakkantaṇ saṇṇātānaṇ tapassinaṇ -- 116.
25. Na te sama-samaṇ passe asmiṇ puthuvimandale⁵,
10 ko vā tvaṇ kassa vā putto, kathaṇ jānenu taṇ mayan ti. 117.

Tattha vicettraharṇābhāraṇā⁶ ti vicettri⁶ harṇābhāraṇeṇ samannā-
gatā, hemacandanagandhena⁷ ti suvannavannacandanagandhavilepanā, saṇṇā-
turu ti suvattataghaṇaṇaṇa sampannaṇṇulakkhaṇā⁸, vilakā ti samkhuttamajjhā⁹,
mudukā ti mudusukhumāli⁹, suddhā ti nimmaḷa, suppatitthitā ti samam
15 pathaviṇ phussanta suttu patitthita, Kāmāna¹⁰ ti garahamaṇa¹¹, kamaṇṇiyyā
ti kantaṇ kāmatabbayuttakā, haranta¹² ti eva me mano ti ete evaṇṇa¹³
paramena utthivāsaṇa caṇkamantiyyā tava poḍḍa mama cittaṇ haranta yeva,
vimaṇṇā ti visālā sussonṇiṇi sundarasonṇi, akkhassa¹⁴ ti suvannaphalakam¹⁵
viya visālā te sonṇi vadati, uppalasassa¹⁶ kiṇṇakka¹⁵ ti niḷuppalakamukā
20 viya, kaṇḍhājanasassa¹⁶ ti sukhumaṇḍalomaṇṇatattā evaṇ āha, duvidhā
ti gāthā thāne vannaṇ vadanto¹⁷ āha, te hi dve hutvā ure jātā vattassa abhāvā
avantā ure lagga¹⁸ eva hutvā suttu nikkhantanta sādhipaccuda¹⁹ payassādhā-
ranato¹⁹ payodharā, appatitā ti na-ppatitā amulatatāya²⁰ va anabbbhūnatatāya²¹
vā na anto²² pavitthā ti aṇṇatitā, suvannaphalake¹⁵ thapitasuvannamayavattā-
25 lābuno²³ addhena sadisatāya addhalābusamāṇi thānā, eneyyakā yathā ti
enimigassa hi²⁴ dīghā ca vattā ca gīvā sobhati evaṇ tava gīvā²⁵ thokaṇ dīghā
kaṇḍalābhāsa²⁶ suvannāḷṇagatalasannibhā gīvā ti attho, paṇḍarāvaraṇā
ti dantavarāṇā, catutthamaṇasannibhā ti catutthamaṇo vuccati catuttha-
vatthubhūtā²⁷ jivha, abhūratābhāvena jivhāsadisāṇe otthapariyoṇaṇaṇ ti vadati.
30 uddhagga ti hetthumadantā, addhaggā ti upamādanā, dumaggapari-

¹ Ck jīṇḍuka-, Cs jīṇḍuka-. ² Ck susama-, Bḍ susampathā ³ Bḍs -kabyā?

⁴ Bḍ -itā, ⁵ Bḍ pathavi-, ⁶ Bḍ vicettri-, ⁷ Ck^s -ne, ⁸ Ck^s -majjhe, Bḍ -majhā.

⁹ Ck^s -e, ¹⁰ C^s kāmāna, Bḍs gamanā ¹¹ so all three MSS. ¹² Ck^s garahamaṇaṇ.

¹³ Bḍ -pena ¹⁴ Bḍ sundaravannasasuvannassipalakam ¹⁵ Bḍ kiṇṇakka. ¹⁶

Ck kaṇḍhāja-, Cs kaṇḍhāja-. ¹⁷ Ck gāthā ne vannaṇ-, Bḍ katham thāne

vannayanto ¹⁸ Ck^s paṇḍudā. ¹⁹ Bḍ -ssa- ²⁰ Ck^s amiyāmaṇatāya ²¹ Ck^s

-tatayā, Bḍ anubbhūnatatāya ²² Ck^s add na ²³ Ck^s -mayācabundo. ²⁴ Ck^s

omit hi. ²⁵ Ck^s omit gīvā. ²⁶ Bḍ aḷḷa ti ²⁷ C^s catutthabhūtā, Bḍ catuttha-

manavattubbhūtā

majjitā ti dantakathaparimajjitā¹ parisuddhā, duxijā ti dvijā, nelasam-
 bhūtā ti niddosesu hanumamsajariyosānesu sambhūtā, apandārā ti kanhā,
 lohitanā² ti rattapariyantā, mñjukaphalasannibhā ti rattatubhāne jñjukā-
 phalasadisā, sudassanā ti passantanau atuttakarā³ jañcappasādasamanīgātā,
 nātidighā ti pamūnayuttī, sūsammatthā ti sutthu sammattā, kana- 5
 kaggā⁴ samoeitā ti kanakagga⁵ vuerati suvannaphanikā taya⁶ gandhatelanā⁶
 ādāya paharitā⁷ suraritā⁸, kasigorakkhā ti iminā kasinā⁹ ca gorakkhañ ca
 missāya jīvanasatte¹⁰ dasseti, ya gatitī¹¹ yatāikā¹² nipphatti, parakkantan
 ti yattakam isīnam parakkantan¹³, vitthārikatā¹⁴ māsmim Himavante yattakā
 isiyo vasantīti attho, na te samasaman ti tesu sabbesu ekam pi rūpalila- 10
 vilasādisamatāya¹⁵ taya¹⁶ samam na passāmi, ko vā tvañ ti idam tassā itthi-
 bhavam na jūhanti pi putisavohāravasenā pucchā.

Evam pādato patthāya yāva kesā attano vanṇam bhāsante
 tūpase Alambusā tunhī hutvā tassa kathāya yathānusandhim
 gatāya tassa sammūlhabbhāvañ ñatva 15

26. Na pañhakālo bhaddan te Kassap' evam gate sati,
 ehi samma ramissāma ubho amhākañ assame.
 ehi¹⁷ tañ upagūhissāmi ratīnañ kusalo bhavā 'ti g. ā. 118.

Tattha Kassapevam gate satīti Kassapagotto evam¹⁸ tava citte
 pivatte sati pañhakālo na hoti, sammā ti vayasā¹⁹, ratīnañ ti pañca- 20
 kāmaganaratīnañ.

Evam vatvā Alambusā cintesi: „nāyañ mama thitāya²⁰
 hatthapassam²¹ āgamissati, gacchantī viya bhavissāmīti²²“ sā
 itthimāyāya kusalatāya tūpasam kampetvā āgatamaggābhī- 25
 mukhī²³ pāyāsi.

Tañ attham pakāseto Satthā:

27. Idam vatvāna pakkāmi accharā kāmavaṇṇinī
 missā missetum icchantī Isisīṅgam Alambusā ti g. ā. 119.

• • • • •

¹ B^d dantaothaparī-. ² B^d lohitan. ³ B^d attitī-. ⁴ B^d -kabyā. ⁵ C^k -phanī-
 kāya, B^d -palikūṭaya. ⁶ C^k -tela, C^s -kelam, B^d -tesam. ⁷ B^d -kā. ⁸ B^d
 sucaritā. ⁹ C^k -i, C^s -ī. ¹⁰ B^d jīvanakāsatte. ¹¹ C^k gami, C^s gamī. ¹² B^d
 yattha. ¹³ C^k -ta. ¹⁴ B^d -ritakatvā. ¹⁵ B^d -līhā-. ¹⁶ B^d tassa. ¹⁷ C^s
 adda ca, C^k ma. ¹⁸ ehi samma - - - evam wanting in B^d. ¹⁹ C^k vayasā,
 B^d piyavacanam mā laṇṇametañ. ²⁰ C^k thitassa, B^d mayi thitāya. ²¹ B^d
 -pūsam. ²² B^d gamissāmīti. ²³ B^d -kham.

Atha naṃ tāpaso gacchantiṃ disvā „ayaṃ gacchatīti“
attano dandhaparakkamaṃ¹ mandagamanam chinditvā vegena
dhāvitvā kesesu hatthena parāmasi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

- 5   28. So ca vegena nikkhamma chetvā dandhaparakkamaṃ²
tam uttamāsu venīsu ajjhāpatto parāmasi. 120.
29. Tam udāvattam kalyāṇī palissaji³ susobhanā⁴
cavi tamhī⁵ brahmacariyā yathā tam atha tositā. 121.
30. Manasā āgamā Indum vasantam Nandane vane,
10   tassā samkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
pallamkam palāṇi khippam sovaṇṇam sopavāhanam 122.
31. Sauttaracehaḍapaññāsam⁶ sabassapaṭiyatthataṃ⁷,
tam enam tattha dhāresi uro katvāna sobhanā. 123.
32. Yathā ekanuḥuttam va tīni vassāni dhārayi
15   vumado tīhi vassehi paṭibujjhitvāna⁸ brāhmaṇo. 124.
33. Addasāsi harīrukkhe⁹ samantā¹⁰ aggīyāvanam
navapattavanam phullam kokileganaghositaṃ¹¹. 125.
34. Samantā paviloketvā¹² rudam assūni vattayī,
na juhe na jape nante, aggihuttam a hāpitam. 126.
20   35. Ko nu me pāricariyāya pubbe cittaṃ palobhayi
araññe me viharato yo me tejā ha sambhatam¹³
nānāratanaparipūram nāvam va ganhi apnave ti. 127.

- Tattha ajjhāpatto ti sampatto, tamudāvattam¹⁴ kalyāṇīti tam
kese parāmasitvā thitam isim udāvattitva mvattitvā kalyāṇadassanā sā sutthu
25   sobhanā, palissajiti āññi, cavi tamhī¹⁵ brahmacariyā yathā tam
atha tositā ti bhikkhave tassa isimo tāvad eva jhānam antaradhāyi, tasmim
tamhā jhānā brahmacariya caviṭe yathā tam Sakkena patthitam¹⁶ tath' eva
ahosi, atha Sakkassa paritthānasamiddhabhūvam¹⁷ viditvā sā devakaññā tositā,
tassa tena brahmacariyāvināseṇa¹⁸ sañjanitapīti pāmojjakatā¹⁹ ti attho, manasā
30   āgamā ti sā tam ālīngitvā thitā aho vata Sakko pallamkam peseyyā 'ti evam²⁰
pavattena manasā Indum āgamā, Nandane ti Nandīyananasamatthātāya
Nandanavanasaṃkhāte Tāvattisabbhavane vasantam, devakuñjaro ti Deva-

¹ B^d daddhu-   ² B^d daddha-.   ³ C^k palissajī, B^d palissaji.   ⁴ B^d ssusobhani.
⁵ B^d tehi   ⁶ C^k -yāya.   ⁷ C^k sā ma-.   ⁸ B^d -sa.   ⁹ C^k -sattatam, C^s -yatta-
tam, B^d yattakam.   ¹⁰ B^d parivijjhitvāna.   ¹¹ B^d haritaru-.   ¹² B^d samannā.
¹³ C^s -lā-.   ¹⁴ C^k pati-.   ¹⁵ so C^k; C^s tejābhasam-, B^d tejāhasambhū-   ¹⁶
all three MSS. -tta.   ¹⁷ B^d tehi.   ¹⁸ so all three MSS.   ¹⁹ B^d -nāyasami-.
²⁰ B^d -yūvanāsane   ²¹ B^d -mejjā, omitting katā.   ²² C^k eva.

settho, pahinīti¹ pesesi, pāhinīti² pi pātho, sopavāhanan ti saṇari-
 viraṃ, saurtaraṃ chadapaññāsan ti paññāsāya uttaracchadehi patiechāditaṃ,
 saḥassapatiyattthatan ti saḥassadibbakojavatthataṃ³, rāmenam tatthā⁴ ti
 tam īsisiṅgam tartha dibbapallamke nisinnā sū ure⁵ katvā dhūresi, tīni
 vassānīti⁶ ekam⁷ muhuttam viya manussagananāya tīni vassāni tam ure
 upajjāpetvā tittā⁸ nisinnam⁹ dhūresi, vimado ti nimmodo vigatavisaññabhāvo,
 so hi tīni saṃvacecharāni visañño sayitvā pacchā patiladdhasañño pabujjhi¹⁰,
 tasmim pabujjhamāne hitthādiphandanam disvā va Alambusū tassa pabujjha-
 bhivāni ātvā pallamkam antaradhāpetvā sayam pi antarahitā¹¹ attthāsi.
 addasā¹² itti¹³ issanapadam olokento kena nu kho mhi silavināsanam¹⁴
 pāpito ti cintevā mahantena saddena paridevamāno addasa¹⁵, harirukkhe¹⁶
 ti aggiyāyatana-sambhūtaṃ¹⁷ aggisūlam samantā parivāretvā rūṭhe haritapatte¹⁸
 rukkhe, navapattavahan ti tarunehi navapattēhi samchannaṃ vanam,
 rudan ti paridevanto, na juhe na jape¹⁹ mante²⁰ ti ayam assa pari-
 devanagathā, ahapetan ti hāpitam, akāro²¹ upa-aggamattam, pāricariyāyā²²
 ti ko nu kilasipāricariyā ito pubbe mama cittam palobhayitu paridevatī,
 yo²³ me tejjhissambhutan²⁴ ti hakāro²⁵ upātāmatam yo mama samana-
 tejena sambhutan²⁶ phanagunam nānāratana-punnam²⁷ mahannave nāvam viya
 gaṇhi vināsam pi pesi ko nāmi²⁸ eso ti paridevatī²⁹

Tam sutvā Alambusā cintesi: „sac’ āham na kathessāmi 20
 ayam me abhisapissati, haṇḍ’ assa kathessāmi“ sā dissa-
 mānena³⁰ kāyena tthātvā

36. Ahaṇ te pāricariyāya devarājena pesitā

avadhī³¹ cittaṃ cittena, pamādā tvaṃ na bujjesi g. ā. 128.

So tassā katham sutvā pitarā dinnaovādam³² saritvā³³
 „pitu vacanaṃ akatvā mahāvināsaṃ patto ’mhi“ paridevanto
 catasso gāthā abhāsi:

37. Imāni kira maṃ tāto Kassapo anusāsate³⁴:

kamalāsaris’ itthiyo³⁵, tāyo bujjesi mānava, 129.

38. Ure gaṇḍāyo bujjesi, tāyo bujjesi mānava,

icc-ānusāsī maṃ tāto yathā maṃ anukampako. 130.

¹ B¹ pā-, C^{ks} pahinīti ² C^k pahinīti, C^s pahīnīti, B² pahinīti ³ B¹ -kam.

⁴ B¹ uttare. ⁵ C^{ks} omitt vassānīti ⁶ B¹ eka. ⁷ B¹ -nnā. ⁸ B¹ -itvā adda-
 sāsiti ⁹ B¹ -itvā. ¹⁰ B¹ adda so ¹¹ B¹ -nāsam ¹² B¹ -sāsi ¹³ B¹
 haritaru-. ¹⁴ C^{ks} aggiyāyana-. ¹⁵ B¹ -tta. ¹⁶ B¹ jappe ¹⁷ C^{ks} -to. ¹⁸

B¹ ā-. ¹⁹ C^{ks} ye. ²⁰ C^{ks} -bhasamahatan, B¹ -hasambhutan. ²¹ C^s bhākāro

²² B¹ -bhūtam ²³ B¹ -pari punnam mahantam. ²⁴ B¹ -vati. ²⁵ C^k disasa-

mānena, C^k disassamānena, B¹ disamānena. ²⁶ so C^s for -dham? C^k B¹ -dhi.

²⁷ B¹ dinnaṃ-. ²⁸ B¹ -ti. ²⁹ C^k -kamma-, B¹ kamalāsiripittiso

39. Tassāhaṃ vacanaṃ nākaṃ pitu vaddhassa¹ sāsaṇaṃ.
araññe nimmanussamhi sv-ājja-jjhāyāmi² ekako. 131.

49. So 'haṃ tathā karissāmi, dhi-r-atthu jīvītena me,
puna vā tādiso hessaṃ, maranaṃ³ me bhavissatīti. 132.

5 Tattha imānīti māni vacanāni, kamalāsari-sitthiyo⁴ ti kamalā⁵
vuccari nārī phullatāya⁶, pupphasadiśa itthiyo. tāyo bujjhesitī⁷ mānava
tāyo jāneyyāsi. ūatvā dassanapathaṃ agantvā⁸ palāyeyyāsi⁹. yaṃi evarūpāni
vacanāni tadā mama tāto anusāsati imāni kira tanīti¹⁰. ure gandāyo ti
uramhi dvīhi dvīhi¹¹ gandehi samannagatāyo, tāyo bujjhesitī¹² tāyo attano
10 vasagata¹³ vināsam pāpetīti jāneyyāsi¹⁴, na kaṃ ti nākarim. jhāyāmi
pajjhāyāmi¹⁵ paridevāmi, dhiratthu jīvītena me ti dhi-r-atthu garahitam
mama jīvītam¹⁶, jīvītena me ko attho, puna vā ti tathā karissāmi yathā puna
tādiso¹⁷ na bhavissāmi, nathajjhānam¹⁸ uppādetva vītaraḃo bhavissam.
maranaṃ¹⁹ me bhavissatīti

15 So kāmarāgaṃ²⁰ pahāya²¹ jhānaṃ uppādesi. Ath' assa
samanatejaṃ disvā jhānassa ca uppāditabhāvaṃ ūatvā Alam-
busā bhūtā khamāpesi.

Tam attham pakāseto Satthā dve gāthā²² abhāsi:

21 Ta-sa tejaṃ ca viriyaṃ ca dhītū ca ūatvā avatthitam
26 sira-sā aggahi pāde Isisūgam Alambusā. 133.

12. Mā me kujjhi²³ mahāvīra, mā me kujjhi²⁴ mahāsi '.
mahā attho mayā cīṇṇo tidasānaṃ yasa-sinaṃ.
tayā pakampitam āsi sabbaṃ devapuraṃ tadā ti. 134.

Atha naṃ so „khamāmi te bhadde, yathāsukhaṃ gacchā"
25 'ti vissajjento

13. Tāvatiṃsā ca ye devā tidasānaṃ ca Vāsavo
tvaṃ ca bhadde sukhī hohi,
gaccha kaṇṇe yathāsukhaṃ ti g. ā. 135.

Sā taṃ vanditvā ten' eva suvaṇṇapallaṅkena deva-
30 puraṃ gatā.

¹ Bā vudh-. ² Bā svajja-jhā-. ³ Cks add vā. ⁴ Cks kamma-, Bā kamalāsiripittiyo.
⁵ Cks kammalā. ⁶ Ck phalla. Bā phullatātāsam. ⁷ Bā bujjha-. ⁸ Bā a-. ⁹ Bā
malāpeyyāsi. ¹⁰ Bā tāni. ¹¹ Bā omits one dvīhi. ¹² Bā bujhasitī mānava.
¹³ Bā vasam-. ¹⁴ Bā omits jā-. ¹⁵ Ck omits pa-. Bā has sajhā-. ¹⁶ Cks
omits jī-. ¹⁷ Bā adds vā. ¹⁸ Bā nathamjhā-. ¹⁹ Bā adds vā. ²⁰ Cks -gam.
²¹ Bā adds puna. ²² Bā -āyo. ²³ Bā -a. ²⁴ Bā -e

Tam attham pakāsento S. tisso gāthā abhāsi:

44. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
aṇḍalim¹ paggaḥetvāna tamhā ṭhānā apakkamī. 136.

45. Yo ca tassāsi² pallaṃko sovaṇṇasopavāhano³
sauttaracchadapaṇṇāso⁴ sahaṣṣapaṭiyatthato⁵
taṃ eva pallaṃkam āruya agā devāna santike. 137.

46. Tam okkam iva āyantiṃ⁶ jalantaṃ vijjutaṃ yathā
patīto sumano vitto devinda⁷ adadā varan ti. 138.

Tattha okkamiva 'ti dipam⁸ viya. patīto ti ādihi pi tutthākāro va
dassito⁹, adadā varan ti āgantvā vauditvā ṭhitāya tuttho varan adasi

Sā tassa santikā¹⁰ varam gaṇhanti osānagātham ā.:

47. Varaṇ ce me ado Sakka subbhūtanam issara
na isipalobhiyaṃ¹¹ gacche. etaṃ¹² Sakka varam vare ti. 139.

Tass' attho: Sakka devarāja sace me tvaṃ varam ado juna isipalobhikāya
na gaccheyyāṃ mā maṃ etadattāya pahineyyāsi etaṃ varam varemīti.

S. tassa bhikkhuno i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu
sotāpattiphale paṭiṭṭhahī): „Tadā Alambusā purāṇadutiyaikā ahoṣi,
Isisīṅgo ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā mahāsi aham evā¹³ 'ti. Alam-
busajātakam.

4. Saṅkhapāla-jātaka.

20

Ariyāvakaṣo sīti. Idam S. J. v. uposathakammam ā. k.

Tadā hi S. „uposathike upāsake sampahamsetvā porāṇakapaṇḍitā
mahatiṃ¹⁴ nāgasampattiṃ¹⁵ pahāya uposatham upavasiṃsu yevā¹⁶ 'ti
vatvā tehi yācito a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Tadā B. tassa rañño
aggamahesiya kucchimhi nibbatti, Duiyyo dhanō ti 'ssa nāmaṃ
karimṃsu. So vayappatto Takkaṣilāya¹⁷ sippaṃ¹⁸ uggaṇhitvā
āgantvā pitaram addasa. Atha naṃ pitā rajje abhisiñcivā isi-

25

¹ Bā -ī. ² Bā tassābhi. ³ C^s -nnāso-, Bā -nṇoso-. ⁴ Bā sam-. ⁵ Bā -ko. ⁶
C^s Bā -ti. ⁷ C^k cino, C^s citto. ⁸ Bā^s dipakam. ⁹ C^k va ssito. ¹⁰ Bā -ke.
¹¹ Bā^s -itaṃ. ¹² C^k evaṃ. ¹³ Cfr. B. & Cariyāp by R. Morris p. 91. ¹⁴
C^k -ti, Bā -ti. ¹⁵ C^k -ī, Bā -ī. ¹⁶ Bā -yam. ¹⁷ Bā^s sabbasippāni.

pabbajjāṃ pabbajitvā uyyāne vasi, B. divasassa¹ tikkhattum
 pitu santikaṃ agamāsi², mahālābhasakkāro udapādi. So tena³
 palibodhena kasinaparikkammamattam pi kātuṃ asakkonto cin-
 tesi „mahā me lābhasakkāro, na sakkā mayā idha vasantena
 5 imaṃ jaṭaṃ bhinditum, puttassa anārocetvā va aññattha ga-
 missāmīti“ so kañci⁴ ajānāpetvā uyyānā nikkhamma Magadha-
 ratṭham atikkamitvā Mahimsakaratthe⁵ Saṃkhapāladahato
 nāma nikkhantāya Kannapennāya⁶ nadiyā nivattane Candaka-
 pabbataṃ nissāya⁷ pannaśālaṃ katvā tattha⁸ vasanto kasina-
 10 parikkammaṃ katvā jhānābhinnāṃ⁹ nibbattetvā uñchācariyāya
 yāpesi. Tam enaṃ Saṃkhapālo nāma nāgarājā mahantena
 parivārena Kannapennanadito¹⁰ nikkhamitvā antaranāgarā upa-
 sikkamati, so tassa dhammaṃ deseti¹¹. Ath' assa putto
 pitaraṃ datṭhukāmo gatatṭhānaṃ ajānanto anuvijjāpetvā¹²
 15 „asukatṭhāne nāma vasatīti“ ñatvā tassa dassanattāya
 mahantena parivārena tattha gantvā ekamante¹³ khandhāvāraṃ
 nivesetvā¹⁴ katipayehi amaccehi saddhiṃ assapaṇḍitaṃ
 pāyāsi. Tasmiṃ khaṇe Saṃkhapālo mahantena parivārena dh.
 suṇanto nisīdi, so taṃ rājānaṃ āgacchantāṃ disvā isiṃ van-
 20 ditvā utṭhāya¹⁵ pakkāmi. Rājā pitaraṃ vanditvā paṭisanthāraṃ
 katvā nisīditvā pucchi: „bhante katararājā nāma¹⁶ esa tumhākaṃ
 santikaṃ āgato“ ti. „Tāta Saṃkhapālanāgarājā nāma¹⁷ eso“
 ti. So tassa sampattiṃ nissāya nāgabhave lobhaṃ
 katvā katipāham vasitvā pitu bhikkhāhāraṃ nibaddhaṃ dā-
 25 petvā¹⁸ attano nagaram eva gantvā catūsu dvāresu dānaśālaṃ¹⁹
 kāretvā²⁰ sakala-Jambudīpaṃ khobhento²¹ dānaṃ datvā sīlaṃ
 rakkhitvā uposathakammaṃ²² katvā nāgabhavanaṃ patthetvā
 āyupariyosāne nāgabhave nibbattitvā Saṃkhapālanāgarājā

¹ Bā divase divase. ² Bā ā-. ³ Bā teneva. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Cās mahiseka-. ⁶
 Bā kannavannāya. ⁷ Cās Bā upani-. ⁸ Cās omitti tattha. ⁹ Bā -ññā. ¹⁰ Bā
 kannavanna-. ¹¹ Bā -si. ¹² Cās -vijjhā-, Bās anuvicārapetvā. ¹³ Bā -taṃ. ¹⁴
 Bā niva-. ¹⁵ Bā utthāyāsaṃ. ¹⁶ Cās nibaddhāpetvā. ¹⁷ Cās nioddhāpetvā, Bā
 nibandham dā-. ¹⁸ Bā -lāyo. ¹⁹ Bā kārapetvā. ²⁰ Bā saukkhobhanto. ²¹
 Bā -thavāsaka-.

ahosi. So gacchante¹ kāle tāya sampattiya² vipattiya³ hutvā
 tato paṭṭhāya manussayoniṃ patthento uposathavāsaṃ vasi,
 ath' assa nāgabhavane vasantassa uposathavāso na sampajjati,
 silavināsaṃ pāpuṇāti, so tato paṭṭhāya nāgabhavanā nikkha-
 mitvā Kaṇṇapennāya⁴ avidūre mahāmaggassa ca ekapadika- 5
 maggassa ca antare ekaṃ vammikāṃ parikkhipitvā uposathaṃ
 adhiṭṭhāya samādinnaṃ „mama cammena atthikā⁵ camma-
 māmsādihi⁶ atthikā māmsādini⁷ harantū“ 'ti attānaṃ dāna-
 mukhe vissajjetvā vammikamatthake nipanno samanadhammaṃ
 karonto cātuddase⁸ pannarase vasitvā pātipade⁹ nāgabhāvanam 10
 gacchati. Tasmīṃ ekadivasaṃ evaṃ sīlaṃ samādiyitvā ni-
 panne¹⁰ paccantaḡāma¹¹ vāsino soḷasa janā „māsaṃ āharissāma“
 'ti āvudhahatthā araṇṇe carantā¹² kiñci alabhitvā nivattā¹³ taṃ
 vammikamatthake nipannaṃ disvā „mayāṃ ajja godhapotakaṃ
 pi na labhimha, imaṃ nāgārājānaṃ vadhitvā khādissāma“ 'ti 15
 cintetvā „mahā kho paṇ' esa, gayhamāno palāpeyyāpi¹⁴, yathā
 nipannaṃ eva taṃ¹⁵ bhogesu sūlehi vijjhितvā dubbalaṃ katvā
 gaṇhissāma“ 'ti sūlāni ādāya upasaṃkamimsu. B-assāpi
 sarīraṃ mahantaṃ ekadoṇikanāvappamāṇaṃ vattetvā¹⁶ ṭhapita-
 sumanapupphadāmaṃ viya jñjūkaphalasannibhehi akkhīhi 20
 jayasumanapupphasadisena sīsena samannāgataṃ¹⁷ ativiya so-
 bhati, so tesāṃ soḷasannaṃ janānaṃ padasaddena bhoganta-
 rato sīsaṃ nīharitvā rattakkhīni ummīletvā te sūlahatthe
 āgacchante disvā cintesi: „ajja mayhaṃ manoratho matthakaṃ
 pāpuṇissati, ahaṃ attānaṃ dānamukhe niyyādetvā viriyaṃ 25
 adhiṭṭhahitvā nipanno, ime me sarīraṃ sattīhi koṭṭetvā¹⁸
 chiddavichiddaṃ karonte kodhavasena akkhīni ummīletvā na
 olokessāmīti¹⁹“ attano sīlabhedabhayena daḷhaṃ adhiṭṭhānaṃ²⁰

¹ C* Bā repeat ga-. ² Ck -pinnāya. Bā -vannāya. ³ Bā omits cammena atthikā.

⁴ Ck* cammaṃ-. ⁵ Bā cammamamsā-. ⁶ Ck* -sī. ⁷ C* -pāde. Bā paṭipade.

⁸ Ck* -o. ⁹ Bā vicaranto. ¹⁰ Bā nikkhamantā. ¹¹ Bā -ti. Bā palāpeyyāte. ¹²

Ck evaṃ naṃ. ¹³ C* vatte-. ¹⁴ Bā -to. ¹⁵ C* Bā kote- ¹⁶ Bā -eyyāmiti.

¹⁷ Bā omits adhi-.

adhiṭṭhāya sīsam bhogantare yeva pavesetvā nipajji. Atha
 nam te upagantvā naṅguṭṭhe gahetvā kaḍḍhantā bhūmiyaṃ
 pātetvā tikhinasūlehi¹ aṭṭhasu ṭhānesu vijjhivā sakaṇṭakā²
 kālavettayaṭṭhiyo pahāramukhehi pavesetvā aṭṭhasu ṭhānesu
 5 kāceh³ ādāya⁴ maggaṃ paṭipajjimsu. M.⁵ sūlehi vijjhanato
 paṭṭhāya ekaṭṭhāne pi kodhavasena akkhini ummiletvā te na
 olokesi, tassa aṭṭhahe kāceh⁶ ādāya⁷ niyyamānassa sīsam olam-
 bitvā bhūmiyaṃ pahari. Atha nam „sīsam assa olambatīti“
 mahāmagge nipajjāpetvā tarunasūlena nāsāpute⁸ vijjhivā
 10 rajjukam pavesetvā sīsam ukkhipivā ca koṭiyaṃ⁹ laggetvā
 puna¹⁰ ukkhipivā maggaṃ paṭipajjimsu. Tasmim khaṇe Vide-
 haraṭṭhe Mithilanagaravāsī Ālāro nāma kuṭumbiko pañca sa-
 kaṭasatāni ādāya sukhayānake nisīditvā gacchanto te bhoja-
 putte B-am tathā gaṇhitvā gacchante disvā tesam soḷasannam
 15 pi soḷasahi vāhagonehi saddhim pasataṃ pasataṃ suvaṇṇa-
 māsake sabbesam nivāsanapārurapaṇāni bhariyānam pi tesam
 vatthābharaṇāni datvā vissajjāpesi. So nāgabhavanam gantvā
 tattha papañcam akatvā mahantena parivārena nikkhamitvā
 Ālāram upasamkamitvā nāgabhavanassa vaṇṇam kathetvā tam
 20 ādāya nāgabhavanam gantvā tihi¹¹ nāgakaṇṇāsatehi saddhim
 mahantam assa yasam datvā dibbehi kāmehi santappesi.
 Ālāro nāgabhavane ekam¹² vassam vasitvā dibbe¹³ kāme
 paribhuñjitvā „icchām¹⁴ aham samma pabbajitun“ ti nāgarā-
 jassa kathetvā pabbajitaparikkhāre gahetvā nāgabhavanato
 25 Himavantapadesam gantvā pabbajitvā tattha ciraṃ vasitvā
 aparabhāge cārikaṃ caranto Bārāṇasim patvā¹⁵ rājuyyāne va-
 sitvā punadivase bhikkhūhāya nagaram pavisitvā rājadvāram aga-
 māsi¹⁶. Atha nam Bārāṇasirājā disvā iriyāpathe pasīditvā
 pakkosāpetvā paññattāsane nisīdāpetvā nānaggarasabhojanam

¹ Bā tikkhi. ² Bā -ka. ³ Cs kaceha ādāya, Bds kājenādāya. ⁴ Cks -e. ⁵
 Bā kājehe ā-. ⁶ Bā nāsāputam. ⁷ Bā kājako. ⁸ Bā adds pi. ⁹ Cks tīni.
¹⁰ Bā -a. ¹¹ Bā dippa. ¹² Bds gantvā. ¹³ Bā -ā.

bhojetvā aññatarasmim nīce āsane nisinnō vanditvā tena sad-
dhim sallapanto paṭhamam g. ā.:

1. Ariyāvākāso si pasannanetto

maññe bhavam pabbajito kulamhā,

kathan nu vittāni¹ pahāya bhoge

5

pabbaji² nikkhamma gharā sapañña³ 'ti. 140.

Tattha ariyāvākāso sīti niddosasundarasarīrāvākāso abhirūpo sīti attho⁴
pasannanetto ti pañcahi pasādehi yuttanetto, kulamhā ti khattiyabrāh-
manakulā vā setthikulā vā pabbajito sīti maññāmi, kathan nū 'ti kena nu
kāranena kim ārammanam katvā dhanā ca upabhoge ca pahāya gharā nikkha- 16
mitvā pabbajito si sapañña⁴ paṇḍitapurisā⁵ 'ti pucchati.

Tatoparam tāpasassa ca rañño ca vacanapaṭivacanavasena
gāthānam sambandho veditabbo:

2. Sayam vimānam naradeva disvā

mahānubhāvassa mahoragassa

15

disvāna puññānam mahāvipākam

saddhāyāham pabbajito 'mhi rāja. 141.

3. Na kāmakāmā na bhayā na dosā

vācam musā pabbajitā bhaṇanti,

akkhāhi me pucchito etam attham,

20

sutvāna me jāyihiti-ppasādo⁶. 142.

4. Vaṇijja⁶ raṭṭhādhipa gacchamāno

pathe addasāsim hi milācaputte⁷

pavattakāyam⁸ uragam mahantam

ādāya gacchante pamodamāne⁹. 143.

25

5. So 'ham samāgama janinda tehi

samhaṭṭhalomo¹⁰ avacasmi¹¹ bhūto:

kuhim ayam nīyati bhīmakāyo,

nāgena kim kāhatha bhojaputtā. 144.

¹ Bā ci-. ² Cks pabbajja. ³ Bā -o. ⁴ Bā -o ti. ⁵ Ck mehi jāyihiti-. Bā me
jāyiti. ⁶ Bā vānijjam. ⁷ C⁵ bhīlāca- corr. to alāca, Bā bhojana pu-. ⁸ Bā
pavaḍha-. ⁹ Bā -o. ¹⁰ Bds pah-. ¹¹ Bā avacasi. Cks avacasim.

6. Nāgo ayaṃ nīyati bhojanatthaṃ
pavaṭṭakāyo¹ urago mahanto,
sāduṃ ca thūlaṃ ca muduṃ ca maṃsaṃ
na tvaṃ ras' amñāsi Videhaputta. 145.
- 5 7. Ito mayaṃ gantvā sakaṃ nīketanaṃ²
ādāya satthāni vikopayitvā
maṃsaṃ bhokkhāma pamodamānā,
mayaṃ hi vo sattavo pannagānaṃ. 146.
- 10 8. Sace ayaṃ nīyati bhojanatthaṃ
pavaṭṭakāyo¹ urago mahanto
dadāmi vo balivaddāni soḷasa,
nāgaṃ imaṃ muñcattha bandhanasmā. 147.
- 15 9. Addhā hi no bhakkho ayaṃ manāpo
bahū³ ca no uragā⁴ bhuttapubbā⁴,
karoma te taṃ vacanaṃ Alāra,
mittaṃ ca no hohi Videhaputta. 148.
- 20 10. Tad assu⁵ te bandhanā mocayīmsu
yaṃ natthuto paṭimokkh' assa pāse,
mutto ca so bandhanā nāgarājā
pakkāmi pācīnamukho muhuttaṃ. 149.
- 25 11. Gantvāna pācīnamukho muhuttaṃ
puññehi nettehi palokayī maṃ,
tad ass' ahaṃ piṭṭhito anvagañchīm
dasaṅgulinṃ añjalimṃ paggahevā. 150.
- 30 12. Gacch' eva⁶ kho tvaṃ taramānarūpo,
mā taṃ amittā punar aggahesum,
dukkho hi luddhehi punā samāgamo,
adassanaṃ bhojaputtāna⁷ gaccha. 151.
13. Agamāsi so rahadaṃ vipasannaṃ
nīlobhāsaṃ ramaṇiyaṃ sutitthaṃ

¹ B¹ pavadha- ² B¹ nīketam. ³ C^{ks} -uñ. ⁴ B¹ -o. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^{ks} gaccheca. ⁷ C^s B¹ -nam. C^k -namna

samotataṃ¹ jambuhi vetasāhi²,
pāvekkhi nittiṇṇabhayo³ patito. 152.

14. So taṃ pavissa⁴ nacirassa nāgo
dibbena⁵ me pātur ahū janinda,
upaṭṭhahī maṃ pitaraṃ va putto 5
hadayaṅgamaṃ kaṇṇasukhaṃ bhaṇanto. 153.
15. Tvaṃ me si mātā ca pitā ca Alāra⁶
abbhantaro pānadado sahāyo.
sakaṇ ca iddhiṃ paṭilābhito smi,
Alāra passa me nivesanāni 10
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ⁷ viya Vāsavassā⁸ ti. 154.

Tattha vimānaṃ ti Saṅkhaṇḍapāṭyaṇṇo anekasatanātakasampatisam-
pannam kaṇṇamananiṃṇānaṃ, puṇṇānaṃ ti tena kaṇṇaṃ puṇṇānaṃ ma-
hantaṃ vipākaṃ disvā kammaṃ ca phalaṃ ca paralokaṃ ca saddahitvā pavattāya 15
saddhāya ahaṃ pabbajito, na kāmakāma ti na vatthukāmena na pi bhaya-
doseṇ⁹ musā bhaṇanti, jāyihitī¹⁰ bhaṇte tumhākaṃ vacanaṃ sutvā mayhaṃ
pi pasādo somanassam jāyissati, vanijjan ti vanijjakammam karissāmi gac-
chanto, pathe addasāsin ti paṇṇanam sakatasatānaṃ purato sukhayānake
nisiditvā gacchanto mahāmagge janapadamanusse addasam, pavattakāyaṃ¹¹ 20
ti vadhitakāyaṃ, ādāya¹² ti atthahi kācehi¹³ gahetvā, avacasmiṃ¹⁴ ti abhāsim.
bhīmakāyo ti bhayaṇakakāyo. bhojaputtā ti luddake piyasamudācārenāla-
paṇi, Vedhaputtā¹⁵ ti Videharatthavāsītāya¹⁶ Alāraṃ¹⁷ ālapimsu, viko pa-
yitvā ti chinditvā, mayhaṃ hi vo sattavo ti mayhaṃ pannaganam verina
nāma, bhojanatthā ti¹⁸ khādanatthāya, mittaṇca no hohīti tvaṃ amhākaṃ 25
mitto hohi, katagunaṃ jāna. tadassu te ti mahārāja tehi bhojaputtehi evaṃ
vutte ahaṃ tesam solasavāhagone¹⁹ nivāsanapārūpanāni pasatam pasatam su-
vantaṃmāsake bhariyānaṃ ca tesāṃ²⁰ vatthālamkāraṃ ādāsim. aha Saṅkhaṇḍa-
nāgarājānaṃ bhūmiyaṃ nippajjāpetvā attano kakkhalatāya kantakācutā kālavetta-
latā²¹ kotiyam gahetvā ākaḍḍhitum ārabhimsu. athāhaṃ nāgarājānaṃ kilamantaṃ 30
disvā ākilamanto va asinā tā latā chinditvā dāraṇānaṃ kannavedhato vatthū-
harananiyāmena²² adukkhāpento sanikaṃ nīharim. tasmiṃ kāle te bhojaputtā
yaṃ bandhanaṃ assa natthuto pavesetvā pāse patimokkham tasmā bandhanā

¹ Bā sammonataṃ. ² Cks ceta-, Bā vedisāhi. ³ Ck -yā, Cs -ye. ⁴ Cks -issam, Bā -issati. ⁵ Cks -ehi. ⁶ so all three MSS for c' Alāra? ⁷ Bā pasakkāraṃ-sāraṃ. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā bhayena pi dosena pi. ¹⁰ Bā jāyihitī. Cks jāyihitī. Cs jāyihitī. ¹¹ Bā pavadha -. ¹² Bā kācehi. ¹³ so all three MSS = avacāsi asmiṃ? ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā ve. ¹⁶ Bā ā-. ¹⁷ Bā adds bhojanatthāya. ¹⁸ Cks -gonena. ¹⁹ Bā ne-. ²⁰ so Cks; Bā sakandakacitakālavettalatāya. ²¹ Bā atthihāra

tam uragam mocayimsu, tassa nāsato saha pāsena nam rajjukam nīharimsu 'ti
 dipeti, iti te uragam vissajjetvā thokam gantvā ayam urago dubbalo matakāle-
 nam¹ gabetvā va gacchissamā² 'ti nīlīyimsu, punnehi³ so pi muhuttam pā-
 cīnamukho⁴ gantva assupunnehi nettehi mam palokayi, tadassahan⁵ 'ti tadā
 5 assa aham, gacchevā 'ti evam tam āvaca ti vadati, rahadan ti Kamma-
 penadahanam⁶, samotatan⁷ ti ubhayatiresu jamburukkhavetasarukkhehi⁸ ota-
 tam⁹ vitatan¹⁰, nittinnabhayo patīto ti so kira tam rahadam¹⁰ pavisanro
 Alārassa¹¹ nipacākāram dassetva yāva naṅgutthā otari, udae pavitthapa-
 vitthattāhanam¹² ev assa nibbanam¹³ ahoṣi, tasmā nittinnabhayo patīto hattha-
 10 tuttho pavakkhi¹⁴, pavissā 'ti pavisitvā, dibbena me ti nāgabbhavaṇa pa-
 madam anūpajjivā mayi Kammapeṇatīram¹⁵ anattikkamante¹⁶ yeva dibbena
 parivāreṇa mama purato patur ahoṣi, upatthahīti upēgaṇi, abbhantaro ti
 hadayamanasasā so passa me ti tvam mama bahūpakāro sakkaram te kass-
 samu passa me nivesanāni¹⁷ mama nāgabbhavanam passa, Masakkasūraṇi
 15 viyā ti Masakkasāro vuccati osakkanaparissakkanābhāveṇa ghanasāratāya¹⁸ va
 Sinerupabbatarāja, ayam pana tattha mūḍḍam Tāvatisabbhavanam sandhiy'
 evam aha.

Mahārājā evam vatvā so nāgarājā uttarim attano bha-
 vanam vanto gāthadvayam āha:

- 20 16. Tam bhūmibhāgehi upetarūpaṃ,
 asakkharā¹⁹ c' eva mudū subhā ca
 nicātinā²⁰ apparajā²¹ ca²² bhūmi
 pāsādikā yattha jahanti sokaṃ 155
 17. Anāvakuḷā²³ veluriyūpanilā,
 25 catuddisaṃ ambavanam surammam,
 pakkā ca pesi²⁴ ca phalā suphullā²⁵,
 niccotukā dhārayanti phalāniti. 156.

Tattha asakkharā ti²⁶ ya tattha bhūmi pasinasakkhararūpa²⁷, mudū
 30 subhā kaṇṇasarajatanamimaya suttatatanavālikakūṭṭha, nicātinā²⁸ ti indago-
 pakaputthasāhasavannehi nicatthehi²⁹ samannāgata, apparajā ti pamsurahita,
 yattha jahanti sokaṃ ti yattha pavitthamatta va missoka honti, anāva-

1 Ed phamsam. 2 Ed gani. 3 Ed punnehi. 4 Ck² tassahan, B^d tadassāhan
 5 Ed -venodaham. 6 B^d -natan. 7 Ck² -rukkeve-, Ck³ -rukkeve-, P^d jam-
 buka -rukkhavedita-. 8 Ck² -ta. P^d onatan. 9 Ed vnatam. 10 B^d dahan
 11 B^d a-. 12 Ed omits one pavittha. 13 B^d nippannam. 14 Ck² pa-. 15 B^d
 -vanna-. 16 B^d -kkute. 17 B^d -nanti. 18 Ck² -rā. 19 Ck³ -ārā. 20 Ck²
 -nam, B^d nicot-. 21 Ck² -jam. 22 Ck² va. 23 so all three MSS. for anuk-
 kulā? 24 Ck² kosa, B^d pesi. 25 Ck² -du-. 26 B^d add pamsurahitā. 27 B^d
 omits sakkhara. 28 B^d nicca-.

kulā ti na avakulā¹ akhammā² ukkulabhavarahitā³ va⁴ samasanthita, veluri-
yupāṇilā ti veluriyena upanilā, tasmim nāgabhavane veluriyamayā pasanna-
salilā nīlobhāsā anekavannakamaluppasāñchannā pokkharanti atthe, catuḍḍi-
san ti tassā pokkharaniyā catūsu disūsu, pakkā ca⁵ ti tasmim ambavane am-
barukkhe⁶ pakkaphalā ca addhapakkaphalā⁷ ca tarunaphalā ca phullitā yevā⁸ 5
ti attho, niccōtukā⁹ ti channam pi uttānam anurūpehi puri baphulehi
samannāgatā ti

18. Tesāṃ vanānaṃ naradeva majjhe
nivesanaṃ bhassarasannikāsaṃ
rajataggaḷaṃ sovannamayāṃ ulārāṃ 10
obhāsati vijjur iv' antalikkhe 157.
19. Maṇimayā sovannamayā¹⁰ ulārā¹¹
anekacittā¹² satataṃ sunimmitā¹³
paripūra⁹ kaññāhi alamkatāhi
suvannakāyūradharāhi rāja. 158. 15
20. So Saṃkhaḍḍo taramānarūpo
pāsādam āruya¹⁴ anomaṇṇo
sabassathambham atulānubhāvaṃ
yatth' assa bhariyā mahesī ahoṣi 159.
21. Ekā ca nārī taramānarūpā 20
ādāya veluriyamayaṃ mahagghaṃ
subhaṃ maṇim jātimaṇṇupapannaṃ
acoditā āsanam abbhīhāsi. 160.
22. Tato maṃ urago hatthe gahetvā¹¹
nisīdayī pamukhamāsana-sim¹² 25
idam¹³ āsanaṃ atrabhavaṃ nisīdatu,
bhavaṃ hi me¹⁴ aññataro garūnam. 161.
23. Aññā ca nārī taramānarūpā
ādāya vāriṃ upasaṃkamtā¹⁵
pādāni pakkhālayi¹⁶ me janinda 30
bhariyā ca¹⁷ bhattū patino piyassa. 162.

Ck ā-, ⁴ so Cg; Ck akkhama, Bd akkhami. ² Bb ukk. Javikkulā- ³ Bb
vi. ⁵ Bd apparukkhā. ⁶ Bd adha-. ⁷ Ck -luka. ⁸ so all three MSS. for
-am. ⁹ Bd -a. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ Ck -tyana. ¹² Bb -amhi. ¹³ Bb
imam. ¹⁴ Bb ce. ¹⁵ Ck -si. ¹⁶ Bb vi.

rābha ti padumavannauttarābhā. padumavannacchaviyo¹ ti attho, paricāra-
yassū 'ti² pādapariārikā karohitī vatvā tīhi itthisatehi saddhim mahāsam-
pattim³ mayham adāsi

So āha⁴:

27. Samvaccharam dibbaras' ānubhuvā
tadass' aham⁵ uttarim paccabhāsim⁶:
nāgass' idam kinti⁷ kathañ ca laddham
kath' ajjhagamāsi vimānasettham. 166. 5
28. Adhicca⁸ laddham parināmajam te
sayamkataṃ udāhu⁹ devehi dinnam,
pucchāmi te¹⁰ nāgarāja¹¹ tam attham.
kath' ajjhagamāsi¹² vimānasettham ti. 167. 10

Tattha dibbarasānubhuvā ti dibbakāmagunase¹³ ānubhavitvā, ta-
dassahan¹⁴ ti tadassa¹⁵ aham, nāgassidan ti bhādrāmukhassa Samkha- 15
pālanāgassa idam sampattijātam, kin ti kim nāma kimmañ katvā laddham
katham etam vimānasettham tvam¹⁶ ajjhagamāsi¹⁷, iti nam aham pucchim.
adhicca laddham ti abhetunā laddham. parināmajante ti kenaci tava
atthāya parināmitatta parināmato jātam. sayamkatan ti kārake pakkosivā
ratanāni datvā kārītan ti 20

Tatoparā dviṇṇam pi vacanapaṭivacanagāthā ca

29. Nādhicca laddham na parināmajam me
na sayamkataṃ na pi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddham idam vimānam. 168. 25
30. Kin te vataṃ¹⁸ kiñ pava brahmacariyam
kissa sucinṇassa ayaṃ vipāko,
akkhāhi me nāgarāje tam attham:
kathan nu te laddham idam vimānam. 169.
31. Rājā ahoṣim Magadhānam issarō
Duyyodhano nāma mahānubhāvo, 30

¹ B^d -iko. ² B^d add ta attano ³ all three MSS. ⁴ C^k aham. ⁵ B^d tadā-
suteham. ⁶ C^k paccabhāsim. B^d pajhabhāsi ⁷ C^k kiñet. ⁸ B^d avicca ⁹ so
all three MSS. for ādu? ¹⁰ B^d tam ¹¹ B^d -je ¹² C^k tadajjha-. ¹³ B^d
dibbe-gune-. ¹⁴ B^d tadāsuhā. B^s tadassuhan. ¹⁵ B^d tadāsu, B^s tadāssu. ¹⁶
C^k tam. ¹⁷ B^d pajha- ¹⁸ B^d vattam.

- so¹ ittarāṃ jīvitāṃ saṃviditvā
asassataṃ viparināmadhammaṃ 170.
32. Annaṃ ca pānaṃ ca pasannacitto
sakkacca dānaṃ vipulāṃ adāsi¹,
5 opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi,
santappitā samanabrāhmaṇā² ca³. 171.
33. Tam me vataṃ⁴ taṃ pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko,
ten' eva me laddham idaṃ vimānaṃ
10 pahūtabhakkhaṃ⁵ bahuṇṇapānaṃ 172.
34. Naccehi gīthehi upetarūpaṃ
ciratṭhitikaṃ⁶, na ca⁷ sassat' ayaṃ.
appānubhāvā taṃ mahānubhāvaṃ
tejassinaṃ hanti atejavanto,
15 kim eva dāṭhāvudha⁸ kiṃ paṭicca
hatthattham āgañchi⁹ vanibbakānaṃ. 173.
35. Bhayaṃ nu te anvagataṃ mahantaṃ
tejo nu te nānvagam dantamūlam,
kim eva¹⁰ dāṭhāvudha¹¹ kiṃ paṭicca
20 kilesaṃ āpajji vanibbakānaṃ. 174.
36. Na me bhayaṃ anvagataṃ¹² mahantaṃ
tejo na sakkā mama tehi hantuṃ.
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 175.
- 25 37. Cātuddasiṃ pannarasiṃ c' Alāra¹³
uposathaṃ niccam upāvasāmi,
athāgamuṃ soḷasa bhojaputtā
rajjum gahe tvāna daḷhaṃ ca pāsaṃ. 176.

¹ so all three MSS. ² so all three MSS. for -nā brā-? ³ Bds add mālāṇca
gandhaṇca vilepanaṇca paṭipayam yānaniṃ assayaṇca acchādanam sayanamathanna-
pānam sakkacca dānāni adamma tattha ⁴ Bd vattam. ⁵ Bd bahūta. ⁶ so
Bds; Cs -tikā, Ck -tikā. ⁷ Cks va ⁸ Cks kimeva-, Bd kimeva dhāvudha.
⁹ Bd āgacchi ¹⁰ Cs kameva, Bd kim meva ¹¹ Bd dhāvudha. ¹² Cks anvaga-
maṃ. ¹³ Ck ca ulāra, Cs calāra, Bd cālāra

3. Bhetvāna nāsaṃ atikassa¹ rajjūṃ
 nayiṃsu maṃ sampaṭiggayha² luddā.
 etādisaṃ³ dukkham ahaṃ titikkhiṃ
 uposathaṃ appaṭikopayanto. 177.
34. Ekāyane taṃ pathe addasāsiṃ⁴ 5
 balena vaṇṇena upetarūpaṃ,
 siriya⁵ ca⁶ paññāya ca bhāvito si,
 kimatthiyaṃ nāga tapo karosi. 178.
35. Na puttahetu na dhanassa hetu (= IV ⁴⁰⁰ 11)
 na āyuno cāpi Alāra hetu, 10
 manussayoniṃ abhipatthayāno
 tasmā parakkamma tato karomi. 179.
36. Tvaṃ lohitakkho vihatantaramiso
 alaṃkato kappitakesamassu
 surosito⁷ lohitacandanena 15
 gandhabbarājā va disā pabhāsasi⁸. 180.
37. Deviddhipatto si mahānubhāvo
 sabbehi kāmehi samaññibhūto.
 pucchāmi taṃ nāgarāje taṃ atthaṃ:
 seyyo ito kena manussaloko. 181. 20
38. Alāra nāññatra⁹ manussalokā
 suddhī ca¹⁰ saṃvijjati saññāmo vā,
 ahaṃ ca laddhāna manussayoniṃ
 kāhāmi jātūmaranassa antaṃ. 182.
39. Saṃvaccharo me vusito¹⁰ tav' antike, 25
 annena pānena upaṭṭhito 'smi,
 āmantayitvāna palemi¹¹ nāga,
 cirappavuttho 'smi ahaṃ janinda. 183.
40. Puttā ca dārā c' anujivino¹² ca 30
 niccānusiṭṭhā upaṭiṭṭhate taṃ,

¹ B^d anti-. ² B^d samparipaggayha. ³ C^ks -im. ⁴ B^d addasamsu. ⁵ C^ks -yāya,
 B^d siriya, omitting ca. ⁶ C^k sure-, B^d surohi-. ⁷ C^k -sasim, C^s pabhassi, B^d
 -āsi. ⁸ C^ks na añ-. ⁹ C^k -iñca, C^s -imñca, B^d suddhivā. ¹⁰ B^d -ro va me
 vasato. ¹¹ C^ks pha-, B^d pale-. ¹² C^k ca anu-, B^d ca manu-.

kaccin¹ nu te nābhisaṃsittha² koci,
piyaṃ hi me dassanaṃ tuyh' Alāra. 184.

46. Yathā ca mātā ca pitā c' agāre³
putto piyo paṭivihito va seyyo
5 rato pi mayhaṃ idha-m-eva seyyo
cittaṃ hi te nāga mayi pasannaṃ. 185.

47. Manī mama⁴ vijjati lohitaṃko⁵
dhanāhāro⁶ maniratanāṃ ulāraṃ,
ādāya taṃ gaccha sakaṃ nīketaṃ

10 laddhā dhanāṃ taṃ manim ussajassū⁷ 'ti. 186.

Iartha kinte vatan ti kin tava vatasamādānam, brahmacariyaṃ ti
setthacariyaṃ, opānabhūtan ti catumahāpathe khatapokkharanī⁸ viya dham-
mikasamanabrahmanānam yathāsukham paribhuñjitabbavibhavam, na ca sassa-
tāyan ti cīratthitikaṃ samānam pi katam⁹ mayham sassatam na hotīti me
15 kathesi, appānubhāvā ti bhojaputte sandhāyāha, hantīti atthasu thānesu
sūlehi vijjhanta kimkāraṇā hanimsu, kin p'aticecā¹⁰ 'ti kin sandhāya tvam tadā
tesaṃ hatthatham¹⁰ āgañchi¹¹ vasam upagato, vanibbakānaṃ ti bhojaputtā
idhā vambbakā ti vuttā, tejo nu te nanvagam dantamūlan ti kin nu tava
te¹² bhojaputte disvā tadā bhayam mahantam anvagatam¹³ udāhu visaṃ danta-
20 mūlaṃ na anvagatam¹⁴, kilesaṃ ti dukkham, vanibbakānaṃ ti bhoja-
puttānaṃ santike, bhojaputte nissāyā¹⁵ 'ti attho, tejo na sakkā mama tehi
hantun ti mama visatejo aññassa tejena abbhiantum pi na sakkā, satan ti
Buddhādānam dhammānīti silasamādhipaṇṇākkhantianuddayamettābhāvanāsam-
khātadhammā¹⁶, sukittitānīti suvaṇṇitāni sukathitāni, kin ti katvā ti samudda-
25 velā va¹⁷, tāni hi¹⁸ tehi samuddavelā viya¹⁹ sappurisehi jivikattham¹⁹ pi duracca-
yānīti vaṇṇitāni, tasmā aham sīlabhedabbhayaena khantimettāsamannāgato hutvā
mama kopassa¹⁹ sīlavelaṃ²⁰ atikkamitum nādāsin ti āha, imissā pana Samkha-
pāladdhammadesanāya dasa pāramiyo labbhanti, tadā hi M-ena sarīrassa paric-
cattabhāvo dānapāramī nāma hoti, tathārūpeṇa pi visatejēna sīlassa abhinuattā
30 sīlapāramī, nāgabhavanato nikkhamitvā samanaddhammakaraṇam²¹ nekkhamma-
pāramī²², idaṇ c' idaṇ ca kārūṃ vattatīti saṃvidahanaṃ paññāpāramī, adhi-
vāsānaviriyaṃ viriyāpāramī, * adhi-vasanakhanti khantipāramī, saccasamādānam
saccapāramī, mama sīlam na bhindissimīti adhiṭṭhānam²³ adhiṭṭhānapāramī,

¹ B^d kiñci ² C^k -sidha, B^d -sambhittha ³ B^d ca agāre. ⁴ I^d mayham,
C^k mama. ⁵ B^d -tango. ⁶ so all three MSS for -haro? ⁷ C^s manimusa-
B^d manimāssa- ⁸ C^k B^d khana- ⁹ B^d cetam. ¹⁰ B^d -ttam? ¹¹ B^d -acchi.
¹² B^d tejo. ¹³ B^d anva-. ¹⁴ B^d -tāni dhammāni. ¹⁵ so B^d; C^k kintikatvā
samuddavelaṃ, C^s - - velava. ¹⁶ B^d duraccayā ti in the place of tāni hi. ¹⁷
C^k samuddena velāya-. ¹⁸ so B^d; C^k jivitam. ¹⁹ I^d kopathassa, B^s gopayasa?
²⁰ E^d -lantam. ²¹ C^k -dhammam-. ²² B^d nikkhama-. ²³ B^d omits adhi.

muḍḍaḍaḅbhāvo mettāpāramī. vedanāya majjhataḅbhāvo upekkhāpāramī. atha-
 ca mun ti ath' ekadivasam vammikamatthake nīpannam disvā solasa bhojaputtā
 khararajjuṇ ca dalhapāsaṇ ca sūlāni ca gabetvā mama santikaṃ āgatā. bhe-
 tūnā 'ti mama sarīraṃ atthasu thānesu bhinditvā kantakalatā pavesetvā. nā-
 sam atikassa¹ rajjuṇ [ti thokam gantvā sīsam² olambantaṃ disvā mahā-
 magge nīpajjāpetvā puna nāsam pi me bhinditvā rajjuṃ³ atikassa¹ kācakoti-
 jam⁴ laggetvā samantato pariggahetvā maṃ naṃsu, addasaṃsū 'ti samma
 Saṃkhaṇḍa te bhojaputtā ekāyane ekagamane⁵ jātiḅhapadikamagge taṃ balena⁶
 vānena⁶ upetarūpam passimsu. tvam pana issariyasobhaggasiriya ca paṇḍāya ca
 bhāvito vaddhito, so tvam evarūpo samāno⁷ kimattham tapam karosī⁸, kiṃ lechanto
 uposathavāsam vasasī⁹, sīlam rakkhasīti¹⁰ pi pātho. ahaṃ ekāyane mahāmagge
 taṃ addasaṃ ti attho, abhiṇṇatthayāno ti patthento, tasmā ti yasmā
 manussayonim patthemī tasmā viriyena parakkamitvā tapokammaṃ karomīti.
 sutrosito ti suanulitto¹¹, ito ti mambā nāgabbhavaṇā mama manussaloko
 kena uttaritaro ti¹², suddhīti maggaḅhalanibbānasamkhātā¹³ visuddhi. sam-
 yamo ti sīlam, idam so manussaloko va¹⁴ Buddhapaṇṇekabuddhānam uppattiṃ
 sandhāyāha, kāhāmiti attano appatisandhikabhāvam¹⁵ karonto jātimaranassa
 antam¹⁶ karissāmiti¹⁷, evaṃ mahārāja so Saṃkhaṇḍo manussalokam vāne-
 sīti¹⁸, samvāḅecharo me ti evaṃ mahārāja tasmim manussalokaṃ vānente
 ahaṃ pabbajjāya sinehaṃ katvā etad avocaṃ. tattha upatthito 'smīti¹⁹
 anapānehi²⁰ c' evaḅ dibbehi ca kāmagnehi paricinnā mānito²¹, palemiti²²
 paremī gacchāmi, cīrappavuttho 'smīti²³ ahaṃ manussalokato cīrappavuttho.
 nābbhisamsitthā²⁴ 'ti kacei²⁵ nu²⁶ mama puttādisu koci taṃ nu akkoṣi
 paribhāsīti pucchati²⁷. nābbhisajjethā²⁸ 'ti pātho, na kopesiṭti attho, pativi-
 hito ti patijaggito, maṇi mamaṃ ti sace samma²⁹ Alāra³⁰ gacchasi yeva
 evaṃ sante mama lohitāniko³¹ dhanābarano³² sabbakāmadado maṇi samvījati,
 taṃ ulāraṃ maniratanam ādāya tava geham gaccha, tattha māsānubhāvena
 yāvadicchakam laddhā dhanam puna imaṃ maṇim ossajassu³³ ossajanto³⁴ ca
 aññattha anussajitvā³⁵ attano udakacātiyaṃ ossajeyyāsīti³⁶ vatvā mayhaṃ
 maniratanam upanesīti vadati.

Evaṃ vatvā Alāro³⁰ „athāhaṃ mahārāja taṃ³⁵ nāgarā-
 jānaṃ³⁶ 'samma nāhaṃ dhanen' atthiko, pabbajitum pana

¹ Bā antikassa. ² Bā siranme. ³ Bā vattarajjuṃ. ⁴ Bā kāja-. ⁵ Bā omits
 aka-. ⁶ Bā adds ca. ⁷ Bā adds si. ⁸ Bā adds ti. ⁹ Cā vassī, Bā vasi. ¹⁰
 Bā -asi addasāsinti. ¹¹ Bā suthu-. ¹² Bā omits ti. ¹³ Cā -lannibbānana-,
 Cā -lam nibbānaṃ-. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵ Cā -tikasan-. ¹⁶ Bā jātiarāmaranassan-
 tam. ¹⁷ Cā -māti. ¹⁸ Bā -esi. ¹⁹ Cā -sminti, Bā -sminti. ²⁰ Bā -nena. ²¹
 Cā mānato, Bā hanito. ²² Cā phale-. ²³ -sminti. ²⁴ Cā nābbhisamsitthā, Cā
 nābbhisamsicā. ²⁵ Bā kañci. ²⁶ Bā adds kho. ²⁷ Bā pucchī. ²⁸ Cā abhiya-
 jethā, Cā -tā, Bā nābbhisajjethā. ²⁹ Cā mama. ³⁰ Bā ā-. ³¹ Bā -taṅgo. ³²
 Bā -ko. ³³ Bā uss-. ³⁴ Bā manussajjethā. ³⁵ Bā omits taṃ. ³⁶ Bā adds
 etadavoca.

icchāmīti' pabbajitaparikkhāre yācitvā ten' eva saddhim nāga-
bhavanā nikkhamitvā tam¹ nivattetvā Himavantam pavisitvā
pabbajito² ti vatvā rañño dhammakatham kathento gātha-
dvayam ā:

5 49. Dittā mayā mānusikāpi kāmā
asassatā vipariṇāmadhammā,
ādinavaṃ kāmagaṇesu disvā
saddhāy' ahaṃ pabbajito 'mhi rāja. 187.

10 50. Dumapphalān' eva³ patanti mānavā⁴
daharā ca vuddhā⁵ ca sarīrabhedā,
etam pi disvā⁶ pabbajito 'mhi rāja
apannakam sāmāññam eva seyyo. 188.

Tattha saddhiya ti kammūti ca phalaṃ ca nibbānaṃ ca saddahitvā. du-
mapphalāneva ti yatha rukkhaphalaṃ pakkamīti pi apakkamīti pi patanti tatha
15 daharā ca vuddhā ca patanti. apannakam ti aviruddham myyānikam, sā-
māññameva seyyo ti pabbajjā va uttamā ti pabbajjaya gunam disvā pab-
ajito 'mhi mahārāja ti.

Tam sutvā rājā anantaram gātham āha:

50. Addhā have sevītabbā sapaññā
20 bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nāgañ ca sutvāna tavañ c' Alāra
karomi⁶ puññāni anappakānīti. 189.

Tattha ye bahuṭhānacintino ti ye ca⁷ bahūni kārānāni⁸ jānanti,
nāgañ⁹ ti tathā appamādivihārīn¹⁰ nāgarājānañ ca tava ca¹¹ vacanam sutvā

25 Ath' assa ussāham janento tāpaso osānagātham ā:

51. Addhā have sevītabbā sapaññā
bahussutā ye bahuṭhānacintino,
nāgañ ca sutvāna mamañ ca rāja
karohi puññāni anappakānīti. 190.

¹ Cks omīti tam. ² so all three MSS. for -nīva? ³ Cks -ṇa-. ⁴ Bd vuddhā. ⁵
so all three MSS. for disvāpi tam? ⁶ Bds kāhāmi. ⁷ Ck va, Bd omīti ca. ⁸
Ck kārānakāraṇāni, Ck karanākāraṇāni. ⁹ Bd nāgañcā. ¹⁰ Bd -rinam. ¹¹
Cks tava, Bd tam, all three MSS. omitting ca.

Evañ so rañño dh. desetvā tatth' eva cattāro vassāna-
māse vasitvā¹ puna Himavantān gantvā yāvajīvañ cattāro
brahmavihāre bhāvetvā Brahmālokūpago ahoṣi. Saṅkha-
pālo pi yāvajīvañ uposathavāsam vasi², rājā ca dānādini puññāni
karitvā yathākammañ gato.

S. i. d. ā. j. s. . . . .Tadā pitā tāpa-o Ka-sapo ahoṣi, Bārāṇasirājā
Anando. Māro Sāriputto. Saṅkha-pālo aham evā³ 'ti. Saṅkha-
pāla-jātakaṃ.

5. Cullasutasomajātaka.

Amantayāmi nigaman ti. Idam S. J. v. nekkhammapāramiṃ 10
ā. k. Paccuppannavatthuṃ Mahānārada-kassapa-jātakasadisam eva.

A. pana Bārāṇasī⁴ Sudassanañ nāma nagarañ ahoṣi, tañ
Brahmadatto nāma rājā ca⁵ ajjhāvasi. B. tassa aggamahesiyā
kucchimhi nibbatti, tassa⁶ punnacandasassirikañ⁷ mukhañ
ahoṣi, ten' assa Somakumāro ti nāmañ kariṃsu. So viññū- 15
tañ patto⁸ sutavitto⁹ savanasilo ahoṣi, tena nañ Sutasomo
ti sañjāniṃsu. So veyappatto Takka-silāya¹⁰ sippaṃ¹¹ uggahetvā
āgato pitu santikā setacehattaṃ labhitvā dhammena r. kāresi,
mahantañ issariyañ ahoṣi, tassa Candadevi-pamukhāni soḷasa
itthisahassāni ahesuñ. So aparabhāge puttadhītāhi vaḍḍhento 20
gharāvāse anabhirato araññañ pavisitvā pabbajitukāmo ahoṣi.
So ekadivasañ kappakañ āmantetvā „yadā me samma siras-
miṃ phalitā¹² passeyyāsi atha me āroceyyāsi¹³“ āha. Kap-
pako tassa vacanañ sampaṭicchitvā aparabhāge phalitā¹⁴
disvā ārocetvā „tena hi nañ samma kappaka uddharitvā 25
mama hatthe paṭiṭṭhāpehīti“ vutto¹⁵ suvaṇṇasaṇḍāsena ud-
dharitvā hatthe ṭhapesi. Tañ disvā M. „jarāya me sarīrañ
abhibhūta¹⁶“ ti bhīto tañ phalitā gahetvā va¹⁷ pāsādā otaritvā

¹ Bā pavīsetvā. ² Bā -itvā. ³ C^{ks} -siyāhi. ⁴ Bā omits ea. ⁵ Bā adds pana
⁶ so all three MSS. ⁷ Bā -tappatto. ⁸ C^k -citto? ⁹ Bā -yam. ¹⁰ Bā sabba-
sippāni. ¹¹ Bā pa-. ¹² Bā -e. ¹³ Bā pi.

mahājanassa dassanaṭṭhāne paññattarājapallamke¹ nisīditvā
senāpatipamukhāni asītiarmacasahassāni purohitapamukhāni
saṭṭhibrahmanasahassāni aññe ca² ratṭhikanegamādayo bahū
pakkosāpetvā „sirasmiṃ me phalitaṃ jātaṃ³, mahallako⁴ smi,
5 mama pabbajjabhāvaṃ⁵ jānāthā“⁶ ti paṭhamam g. ā.:

1. Āmantayāmi nigamaṃ mittāmacce parīsaje :

sirasmiṃ phalitaṃ jātaṃ, pabbajjam dāni roc⁷ ahaṃ⁸ ti. 191.

Tattha āmantayāmiti jānāpemi, rocāhaṃ⁷ ti rocemi ahaṃ, tassa me
bhonto pabbajjabhāvaṃ⁵ jānāthā⁶ ti

10 Taṃ sutvā tesu ekeko visādappatto⁷ hutvā

2. Abhumme kathan nu bhanasi

sallam me deva urasi kampesi,

sattasatā te bhariyā

kathan nu te tā bhavissantīti g. ā. 192.

15 Tattha abhumme ti avaddhūṃ⁸, urasikampesīti urasmiṃ ni-itaṃ⁹
sattim cāresi¹⁰, sattasatā ti samajātikā khattiyakañña sandhāy¹¹ etam vuttam.
kathan nu te tā bhavissantīti tāta tava bhariyāyo¹¹ taṃ pabbajite anāthā
nippaccayā katham bhavissantī¹², etā anāthā katvā tumbakam pabbajjā nāma
yuttā¹³ ti.

20 Tato M. tatīyam gātham āha :

3. Paññāyihinti etā,

daharā, aññam pi tā gamissantī,

saggañ ca¹⁴ patthayāno¹⁵

tena-m-ahaṃ¹⁶ pabbajjissāmīti 193.

25 Tattha paññāyihintīti attano kammena paññāyissanti, ahaṃ etāsaṃ kim
homu, sabbā p etā daharāyo, añño¹⁷ rājā bhavissati, tam etā gamissantīti.

Amaccā¹⁸ B-assa paṭivacanaṃ dātuṃ asakkontā¹⁹ tassa
mātu santikaṃ gantvā tam attham ārocesuṃ. Sā turitaturitā

¹ Cs -ttam-, Bd -tte- ² Cks añña omitting ca ³ Bd adds ahaṃ ⁴ Bd
pappajita- ⁵ Cks pārīsajje ca, Bd parīsajje ⁶ Bd rocāhaṃ. ⁷ Bd visārapatto
⁸ Cks -ī, Bd avudhi ⁹ Bd sunissitatetaṃ. ¹⁰ Ck vā- ¹¹ Bd -riyā, ¹² Bd -tīti
¹³ Bd nayuttā, ¹⁴ Bd cassa. ¹⁵ Bd payathayamāno. ¹⁶ Bd tena ahaṃ ¹⁷ Cks Bd
-e. ¹⁸ Bd -ccādayo. ¹⁹ all three MSS. -to

āgantvā ..saccam kira tvam tāta pabbajitukāmo¹ ti vatvā dve
gāthā¹ abhāsi:

1. Dulladdham me āsi²

Sutasoma yassa te aham³ māta

yam me vilapantiyā

5

anapekho pabbajasi deva. 194.

2. Dulladdham me āsi⁴

Sutasoma yam tam aham vijāyissam

yam me vilapantiyā

anapekho pabbajasi deva. 195.

10

Tattha dulladdham ti yam etam mayā⁵ labhantiyā puttam jammam
laddham ti dulladdham, yam me ti yena karanena mayi nānappakāram⁶ vila-
pantiyā tvam pabbajitum icchasi tena karanena tādissassa puttassa labhanam
mama⁷ dulladdham nāma

B. evam paridevamānāya pi mātara⁸ saddhiṃ kiñci na¹⁵
kathesi. Sā roditvā sayam eva ekamantaṃ ahosi. Ath' assa
pitu ārocesuṃ. So āgantvā⁹ ekaṃ tāva g. ā.:

3. Ko nām' eso dhammo

Sutasoma kā¹⁰ nāma pabbajjā

yam no amhe jinne¹¹

20

anapekho pabbajasi devā 'ti. 196.

Tattha yam no amhe ti yam tvam amhākam putto samāno amhe¹²
jinne patijaggitabbakāle apatijaggitvā papāte silam¹³ pavattento viya chaddetvā
anapekho pabbajasi, tena tam vadāmi: ko nām' eso tava dhammo ti adhippāyo

Tam sutvā M. tunhī ahosi. Atha nam pitā „tāta Suta-²⁵
soma sace pi te mātāpītusineho¹⁴ n' atthi puttadhītaro te bahū
taruṇā. ne¹⁵ tayā vinā vattitum na sakkhissanti. tesam vuddhip-
pattakāle¹⁶ pabbajissasīti“ sattamaṃ g. ā.:

¹ Bā -āyo ² Cs Bā asi. ³ Bā homaham. ⁴ Bā asi, Cs ādī. ⁵ Cks adds tam
etam ⁶ Bā -ranam ⁷ Bā omits mama. ⁸ Cks -rāya ⁹ Bā ga-. ¹⁰ Bā adds
ca. ¹¹ Cs -o. ¹² Cks add hi. ¹³ all three MSS. si-. ¹⁴ Bā -tūsu si-. ¹⁵
Bā omits ne ¹⁶ Bā vudhi

7. Puttāpi tuyhaṃ bahavo
dahaṛā appattayobbanā,
mañjū te¹ taṃ apassantā
maññe dukkhaṃ nigacchantīti². 197.

5 Tattha mañjū ti madhuravacanā nigacchantīti nigacchissantī kāyika-
cetasikadukkhaṃ patilabhissantīti maññāmi

Taṃ sutvā M. gātham āha:

8. Puttehi ca me etehi
daharehi appattayobbanehi
10 mañjūhi sabbehi pi tumhehi
ciraṃ pi katvā vinābhāvo³ ti. 198.

Tattha sabbehi pi tumhehi⁴ ti ta na kevalaṃ⁴ puttehi⁴ eva atha kho
tumhehi pi⁵ sabbasamkhārehi ciraṃ pi katvā⁶ dīghaṃ addhānaṃ thatvāpi vinā-
bhāvo⁷ va niyato, sakālasmiṃ pi⁸ lokasannivāse ekasamkhāro pi nicco nāma
15 n' atthīti.

Evam M. pitu dh.⁹ kathesi. So tassa dhammakathaṃ¹⁰
suvā tuṇhī ahosi. Ath' assa sattasatānaṃ bhariyānaṃ āroca-
yimsu, tā pāsādā oruyha tassa santikam āgantvā gopphakesu¹¹
gahetvā paridevamānā

20 9. Chinnaṃ nu tuyhaṃ hadayaṃ
ādu karunā ca n' atthi amhesu
yaṃ no pi¹² kandantiyo
anapekho pabbajasi devā¹³ ti g. ā. 199.

Tass' attho: sūmi Sutasoma amhe hi¹⁴ vidhāvā katvā gacchantassa appa-
25 mattakassa pi sinehassa abhāvena chinnaṃ nu tava amhesu hadayaṃ udāhu
karunāya abhāvena kārūṇāya vā n' atthi yaṃ no evaṃ kandantiyo¹⁵ pahāya
pabbajasīti

M. tāsāṃ pādamūle¹⁶ pavattetvā paridevamānānaṃ taṃ¹⁵
paridevaṃ¹⁶ sutvā anantaraṃ g. ā.:

¹ Cks add pi ² Cks dukkhānigacch-. ³ Bds thatvā vināśabhāvo. ⁴ Cks
-lañca. ⁵ Bds add aññehi pi ⁶ Bd omits ciraṃpi katvā. ⁷ Bd vināsa-. ⁸
Cks add hiva. ⁹ Bds dhammakathaṃ. ¹⁰ Bd omits dhamma ¹¹ all three
MSS goppa-. ¹² Cs Bd vi ¹³ Bd omits hi ¹⁴ Bd vik-. ¹⁵ Bd omits taṃ.
¹⁶ Bd -vasaddaṃ.

10. Na ca mayhaṃ chinnaṃ hadayaṃ
atthi karuṇāpi mayhaṃ tumhesu,
saggaṇ ca patthayāno¹
tena-m-ahaṃ² pabbajissāmi. 200.

Tattha saggaṇcā ti ahaṃ saggaṇ ca patthayāno³ yasmā cāyaṃ⁴ pab- 5
bajjā nama Buddhādīhi vanuntā tasmā pabbajissāmi tumhe mā cintayitthā ti
ta assāsesi

Ath⁵ assa aggamahesiyā ārocesuṃ. sā garubbhārā pari-
punnagabbhāpi samānā āgantvā M-aṃ vanditvā ekamante
thitā tisso gāthā⁶ abhāsi: 10

11. Dulladdham me āsi⁶
Sutasoma yassa⁷ te ahaṃ bhariyā
yam me vilapantiyā
anapekho pabbajasi deva. 201.

12. Dulladdham me āsi⁶ 15
Sutasoma yassa te ahaṃ bhariyā
yam maṃ kucchimatim⁸ santim⁹
anapekho pabbajasi deva. 202.

13. Paripakko me gabbho
kucchigato, yāva naṃ vijāyāmi 20
māhaṃ ekā vidhavā
pacchā dukkhāni addakkhin ti. 203.

Tattha yamme ti yasmā mama vilapantiya tvam anapekho pabbajasi
tasma yam mayā tava santikā aggamahesitthānam laddham tam dulladdham me
dutiya-gāthāya⁹ yasmā maṃ tvam kucchimatim¹⁰ santim¹⁰ pahāya anapekko pabba- 25
jasi tasmā yam mayā tava bhāṭiyattam tam dulladdham me ti artho, yāva naṃ
ti yāva ahaṃ¹¹ tam gabbham vijāyāmi tava adbhavāselū

Tato M. gātham āha:

14. Paripakko te gabbho
kucchigato, iṃgha naṃ vijāyassu 30

¹ Bā patthayamāno ² Ck tena mayham. Bā tena aham. ³ Bā patthayanto. ⁴
Bā ayam. ⁵ Bā -ayo. ⁶ Bā asi. ⁷ Ck sassa, Bā passa. ⁸ Bā me kucchipatti-
sandhi. ⁹ so Ck. Bā -kathaya. ¹⁰ Bā kucchipattisandhi. ¹¹ Bā yāvāhu.

puttaṃ anomavaṇṇaṃ.

taṃ hitvā pabbajissāmiti. 204.

Tattha puttān ti bhadde tava gabbho paripakko ti jānāmi, tvam pana vijāyanānā puttān vijāyissasi na dhītaram, sū tvam sotthinā vijāyassu puttān,
5 ahiṃ pana saddhīm tayā tam puttān hitvā pabbajissāmi yevā 'ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonti
„ito dāni paṭṭhāya deva amhākam siri nāma n' atthhīti“ ubbohi
hatthehi hadayaṃ dhārayamānā¹ assūni puñjanti mahasaddena
paridevi. Atha naṃ samassāsento M.:

10 15. Mā tvam Candē rudī²
mā soci vanatimīramattakkhi. (IV ²⁸⁵/₂₄)
āroha³ ca pāsādaṃ,
anapekko ahaṃ gamissāmīti g. ā. 205.

Tattha mā tvam Candē rudīti⁴ bhadde Candā devī tvam mā rodī
15 mā soci, vanatimīramattakkhīti⁵ girikannikasamānānette⁶, Pāliyam pana
kovilāratambakkhīti likhitam, tassa⁷ kovilārapupphaṃ⁸ viya tambānette ti attho.

Sā tassa vacanaṃ sutvā ṭhātuṃ asakkonti pāsādaṃ āruya
rodamānā nisīdi. Atha naṃ B-assa jeṭṭhaputto disvā „kin
nu kho me mātā rodantī nisinnā“ 'ti taṃ pucchanto:

20 16. Ko taṃ amma kopesi,
kim rodasi pekkhasi⁹ ca maṃ bālhaṃ,
ghātemi kam avajjhaṃ
nātīnaṃ udikkhamānānaṃ ti g. ā. 206.

Tattha kopesīti amma ko nāma tam kopesi, ko te appiyam akāsi,
25 pekkhasi⁵ cā 'ti maṃ bālhaṃ pekkhanti¹⁰ kiṃkāraṇā rodasīti adhippāyo,
ghātemi kam avajjhan¹¹ ti aghātetabbam pi kam attano nātīnaṃ udikkha-
mānānaṃ¹² nēva akkhāhi me ti pucchati

Tato devī gātham āha:

17. Na hi so sakkā hantuṃ
30 jīvitāvī yo¹³ maṃ [tātā¹⁴] kopesi,

¹ Bd vāta-. ² Cks rucci. ³ Cks -hañ Bs -him. ⁴ Cks ruccīti. ⁵ Cks -netta.
Bd -nnakapuppasa-. ⁶ Bd -rarattakkhīti ⁷ so Cks: Bd -a. ⁸ Cks -ā ⁹
Ck -sm, Cs -si. ¹⁰ Bd -tam. ¹¹ Bds tam avajjham ghātemi. ¹² Cks ude-
¹³ Cks so ¹⁴ Bd tata.

pitā te maṃ tāta avaca:
anapekkho ahaṃ gamissāmīti. 207.

Tattha vijitāvīti tāta yo maṃ mīssa pathaviyā vijitāvī kopesi appiya-
samudācārena me hadaye kopaṇ ca sokaṇ ca pavese si so taya hantuṃ na sakkā.
maṃ hi tāta tava pitā ahaṃ rajjasiriṇ ca taṇ ca pahāya araṇṇaṃ pavisitvā
pabbajissāmīti avaca. idam me rodanākāraṇaṃ ti

So tassā vacanaṃ sutvā va¹, amma, kin nāma tvaṃ
kathesi, nanu evaṃ sante mayāṃ anāthā² bhavissāmā³ ‘ti
paridevanto

18. Yo ‘haṃ pubbe niyyāmi
uyyānaṃ mattakuñjare³ ca yodhemi
Sutasome pabbajite
kathan nu dāni karissāmīti g. ā. 208.

Tass’ attho: yo ahaṃ pubbe caturājaññayuttam⁴ sabbālaṃkārapatimānā-
tāṃ ratham abhūruha uyyānaṃ gacchāmi mattakuñjare yodhemi aññehi ca
assakīlādīhi kīlāmi sv-āhaṃ idāmi Sutasome pabbajite katham karissāmīti

Ath’ assa kaniṭṭhabhātā sattavassiko te ubho pi⁵ rodante
disvā mātaraṃ upasaṃkamitvā „amme⁶ kimkāraṇā⁷ rodathā⁸“
‘ti pucchitvā tam atthaṃ sutvā „tena hi mā rodatha, ahaṃ
tāt’ assa⁹ pabbajituṃ na dassāmīti“ ubho pi te assāsetvā
dhātīyā saddhīm pāsādā oruḃha pitu santikaṃ gantvā „tāta
tvaṃ kira amhe akāmake pahāya ‘pabbajāmīti’ vadasi, ahaṃ te
pabbajituṃ na dassāmīti“ pitaraṃ gīvāya daḥhaṃ gaḥetvā

19. Mātuc ca’ me rudatyā¹⁰
jeṭṭhassa ca bhātuno akāmassa
hatthe pi te gaḥessam.
na hi gañchisi¹¹ no akāmānaṃ ti g. ā. 209.

M. cintesi: „āyaṃ me paripanthakaro ti, kena nu kho
naṃ upāyena paṭikkamāpeyyaṃ“ ti, tato dhātīm oloketvā „amma
dhātī hand’ maṃ manikkhandhapilāndhanaṃ¹² tav’ eso

¹ Ck ca. Bd omits va. ² Bd add. nāma. ³ Ck omits matta. ⁴ Ck ca. Bd. catuḃjaṇṇa. ⁵ Ck si. ⁶ Ck ca. Bd amhe. ⁷ Bd add. tumhe. ⁸ Bd taḃassa. B* tāvassa. ⁹ Bd -tuñca. ¹⁰ Ck rudamīya. Bd rudatyasi. ¹¹ Bd gacchasi. Ck gañhisi. ¹² Ck ca -ampil-

hoti¹. puttāṃ apanehi. mā me antarāyaṃ karitī² sayāṃ puttāṃ
hatthe gahetvā apānetuṃ asakkonto tassā lañcam paṭijānitvā

20. Uṭṭhehi tvāṃ dhāti,

imaṃ kumāraṃ ramehi aññattha.

3 mā me parīpantham akā

saggaṃ mama patthayānassā 'ti g. ā. 210.

Tattha imāṃ kumārāṃ t' amma dhātī tvāṃ utt'hehi. imāṃ kumārāṃ
apānetva agantva imāṃ manim gahetvā aññattha naṃ abhiramehi

Sā lañcam labhitvā² kumāraṃ saññāpetvā ādāya aññattha
10 gantvā paridevamānā

21. Yan nūn' imaṃ jaheyyaṃ³

pabbhāṃkaram, ko nu me n' attho⁴.

Sutasome pabbajite

kin nu me naṃ karissāmi⁵ ti g. ā. 211.

15 Tass' attho: yan nūna aham imaṃ lañcatthaya gahū tam pabbhāṃkaram
suppabbhasāṃ manim jaheyyam³. ko nu mayham Suta-omanarinde² pabbajite
imānā attho, kin nu me taṃ⁶ karissāmi⁷, aham tasmim pabbajite imāṃ⁸
labhissāmi, labhanti pi ca kin nu etaṃ karissāmi, passatha me kamman ti

Tato mahāsenagutto cintesi: „ayaṃ rājā 'gehe me dhanāṃ'⁹
20 mandan' ti saññaṃ karoti maññe, bahubhāvam assa¹⁰ kathessā-
mīti¹¹“ so uṭṭhāya vanditvā

22. Koso ca tuyhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṇ ca tuyhaṃ paripūraṃ¹¹,

paṭhavi ca tuyhaṃ vijitā¹²,

25 ramassu mā pabbaja¹³ devā 'ti g. ā. 212.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

23. Koso mayhaṃ vipulo,

koṭṭhāgāraṇ ca mayhaṃ paripūraṃ.

paṭhavi ca mayhaṃ vijitā,

30 naṃ¹⁴ hitvā pabbajissāmi. 213.

¹ B^d -tu. ² B^d gaheva. ³ B^d dadēyyam. ⁴ so C^{ks} for me ten' attho? B^d
me imānā attho, B^s -iminattho. ⁵ B^d -me-. ⁶ C^s naṃ, B^d na. ⁷ B^d -miti.
⁸ C^{ks} add na. ⁹ B^d vana? C^s danam. ¹⁰ B^d bahutāpassa. ¹¹ C^{ks} add sam.
¹² C^{ks} -ta, B^d -tavi. ¹³ B^d -ji. ¹⁴ C^s B^d taṃ.

Taṃ sutvā tasmiṃ apagate Kulavaddhanasetṭhi nāma
utṭhāya vāditvā g. ā.

24. Mayham pi dhanam pahutaṃ
saṃkhātum no pi deva sakkomi,
tan te dadāmi sabbam¹,
ramassu mā pabbaja⁴ devā⁵ 'ti. 214.

Taṃ sutvā M. gātham āha:

25. Jānāmi dhanam pahutaṃ
Kulavaddhana pūjito tayā c' asmi,
saggañ ca patthayāno
tena aham³ pabbajissāmi. 215.

Taṃ sutva Kulavaddhane apagate⁴ Somadattaṃ nāma
kaṇṭhabhātaraṃ āmantetvā „tāta aham pañjaraparikkhitto⁵
vanakukkuṭo viya ukkaṇṭhito, maṃ gharāvāse arati⁶ abhi-
bhavati, ajj' eva pabbajissāmi⁷, tvaṃ imaṃ r. paṭipajjā⁸“ 'ti⁸ 15
r. niyyādentō

26. Ukkaṇṭhito smi bālham,
arati maṃ Somadatta āvisati⁹,
bahukāpi¹⁰ antarāyā¹¹,
ajj' ev' aham¹² pabbajissāmi g. ā. 216.

Taṃ sutvā so pi pabbajitukāmo taṃ¹³ dīpento itaraṃ g. ā.

27. Idañ ca tuyham rucitaṃ
Sutasoma ajj' evā dāni tvaṃ¹⁴ pabbaja¹⁵,
aham pi pabbajissāmi,
na ussahe tayā vinā aham ṭhātun¹⁶ ti. 217.

Atha naṃ so paṭikkhipitvā upaḍḍhag. ā.

28. Na hi sakkā pabbajitum,
nagare na hi paccati janapade vā¹⁷ ti. 218.

¹ B^d -mpi   ² B^d -ji.   ³ C^{ks} mayham   ⁴ B^d adds mahasatto.   ⁵ B^{ds} -pak-
khitto.   ⁶ B^d anabhirati   ⁷ C^{ks} -mīti   ⁸ B^d paticeādihi   ⁹ B^d āgissati. B^s vis-
sati.   ¹⁰ B^{ds} add me   ¹¹ C^{ks} -ya   ¹² B^{ds} āham.   ¹³ C^{ks} -kāmaṃ   ¹⁴ C^{ks}
omit tvaṃ   ¹⁵ C^{ks} pabbajam. B^{ds} pabbajja   ¹⁶ B^d kātun.   ¹⁷ B^{ds} cā.

Tattha na hi paecatiti idam n' eva tāva¹ mama pabbajjādhippāyam
 sutva va mmasim dasaṇṇamke² Sulasananigare ca sakalajanapade ca na
 paecatī. koci uddhane aggam na jāletī³, amhesu pana dvīsu pabbajitesu anātha
 ca ratthavāsino bhavissanti, tasmā na hi sakka tayā pabbajitum, aham eva
 5 pabbajissāmīti

Tam sutvā mahājano M-assa pādamūle pavattitvā⁴ pari-
 devanto

28^b. Sutasome pabbajite

kathan nu dāni karissāmā⁵ ti āha. 218.

10 Tato M. „alam, mā socittha, aham ciram pi thatvā tum-
 hehi vinā bhavissāmi, uppannasamkhāro hi nicco nāma n'
 atthīti⁶ mahājanassa dh. desento⁵

29. Upaniyat' idam maññe (IV²⁸³)

parittam udakam va camgavāramhi⁶,

15 evam suparittake jivite

na-ppamajjitukālo⁷. 219.

30. Upaniyat' idam maññe

parittam udakam va camgavāramhi⁶,

evam suparittake jivite

20 atha bālā pamajjanti. 220.

31. Te vadḍhayanti⁸ nirayam

tiracchānayaniṃ ca pettivisayaṃ ca.

taṇhābandhanabaddhā⁹

vadḍhenti asurakāyaṃ ti āha. 221.

25 Tattha upanīyatidam maññe ti tāta idam jīvitam upanīyatīti aham
 maññāmi, aññesu suttesu upasamharanatto upanayanatto¹⁰ idha pana pari-
 yādānatto. tasmā yathā parittam udakam rajakānam khāraṇṇavāre¹¹ pak-
 khittam sīgham paṇyādiyati tathā jīvitam pi, evam suparittake jivite tam
 parittakam āyusamkhāraṇ¹² gahetvā vicarantānam sattānam na puññakiriya-
 30 pamajjitum¹² kālo, appamādo va¹³ kātum vattatīti ayam ettha attho, atha
 bālā pamajjantīti aṇṇamara viya hutvā gūthakalale sūkarū viya kāmāpamke

¹ So B^d; C^s idam nevatava. ² B^d dvādasa- ³ B^d jālehi, C^s jaleti. ⁴ B^d
 pavattetvā. ⁵ B^d kathento. ⁶ B^d camka- ⁷ B^d na ca papajjitu-. ⁸ B^d
 vadḍhanti ⁹ B^d taṇhāyabandhanam- ¹⁰ B^d -niyya-. ¹¹ B^d -camka-. ¹² B^d
 papajj-. ¹³ B^d ca.

numujjantā¹ pamajjanti. asu² iakāya³ n⁴ ti⁵ kālakaṇḍakaasurayomī⁶ ca⁷ vadḍhen-
titi⁸ attho.

Evam M. mahājanassa dh. desetvā Pupphakaṃ nāma
pāsādaṃ āruyha sattamāya bhūmiyā tthito khaggena cūlaṃ
chinditvā „aḥaṃ tumbhākaṃ kiñci na homi, attano rājānaṃ 5
ganbathā“⁹ ti saveṭhanacūlaṃ mahājanassa antare khiṇi. Tam
gahetvā mahājano bhūmiyaṃ pavatṭento¹⁰ vippavatṭento¹¹ pari-
devi, tasmim̐ tthāne mahantaṃ rajaggaṃ utthahi, paṭikkamitvā
tthitajano taṃ oloketvā „rañṇā¹² cūlaṃ chinditvā saveṭhanacūlā¹³
mahājanantare khittā bhavissati, tenāyaṃ pāsādassa avidūre 10
rajavatṭi uggatā“ ti paridevanto

32. Ūhañṇate rajaggaṃ

avidūre Pupphakamhi¹⁴ pāsāde,

mañṇe no kesā¹⁵ chiṇṇā

yasassino dhammarājassa¹⁶ ti g. ā. 222.

15

Tattha ūhañṇate ti utthahati. rajaggaṃ ti rajakkhandho, avidūre
ti ito ambhākaṃ tthitattānato avidūre. Pupphakamhi ti Pupphakapāsādassa
samīpe, mañṇe no ti ambhākaṃ dhammarājassa kesā chiṇṇā bhavissantiti
mañṇe

M. pi paricārakaṃ¹⁷ pesetvā pabbajitaparikkhāre āharā- 20
petvā kappakena kesamassuṃ oharāpetvā alaṃkāraṃ sayana-
pitthe pādetvā rattapaṭṭānaṃ¹⁸ dasāni chinditvā tāni kāsāyāni
nivāsetvā mattikāpattaṃ¹⁹ vāmaṃsakūṭe²⁰ laggetvā kattara-
daṇḍaṃ ādāya mahātale aparāparaṃ caṃkamitvā pāsādā ota-
ritvā antaravīthim̐ paṭipajji, gacchantaṃ pana taṃ²¹ na koci 25
sañjāni. Ath' asā sattaṣaṭṭā khattiyakañṇā pāsādaṃ abhirū-
hitvā taṃ adisvā ābharapaḥḥaṇḍaṃ eva disvā otaritvā avase-
sānaṃ soḷasaṣaḥassānaṃ itthinaṃ santikaṃ gantvā „tumbhā-
kaṃ piyasāmiko Sutasomo mahissaro pabbajito“ ti mahā-
saddena paridevamānā²² bahi nikkhamimsu. Tasmim̐ khane 30

¹ B^d adds viya. ² C^ks omit asu- ³ B^d -kañcika-. ⁴ C^ks vadḍhanti-. B^d
vadḍhanti- ⁵ B^d -tt- ⁶ B^d omits vi- ⁷ B^d -o. ⁸ B^d -nā- ⁹ B^d adds ca.
¹⁰ C^ks -e. ¹¹ B^d -ikaṃ. ¹² C^k -ttha. B^d -pata-. ¹³ B^d -ka-. ¹⁴ B^d vāma-
amsa- ¹⁵ B^d omits tau. ¹⁶ B^d adds va

mahājano tassa pabbajitabhāvaṃ aññāsi, sakalanagaram sam-
 khubhitvā „rājā kira no pabbajito“ ti¹ rājadvāre sannipati.
 mahājano „rājā idha bhavissati, ettha bhavissatīti“ pāsāda-
 dīni² paribhogatṭhānāni gantvā rājānaṃ adisvā

- 5   33. Ayam assa pāsādo
           suvanno³ pupphamalyavītikinno
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikinno itthāgārehi. 223.
- 10   34. Ayam assa pāsādo
           sovanno⁴ pupphamalyavītikinno
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikinno ñātisaṃghena. 224.
- 15   35. Idam assa kūtāgāraṃ
           sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikinnaṃ
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikinno itthāgārehi. 225.
- 20   36. Idam assa kūtāgāraṃ
           sovaṇṇaṃ pupphamalyavītikinnaṃ
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikinno ñātisaṃghena. 226.
- 25   37. Ayam assa asokavanikā
           supupphitā sabbakālīkā rammā
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikinno itthāgārehi. 227.
- 30   38. Ayam assa asokavanikā
           supupphitā sabbakālīkā rammā
           yamhi-m-anuvicari rājā
           parikinno ñātisaṃghena. 228.
- 35   39. Idam assa uyyānaṃ
           supupphitaṃ sabbakālīkaṃ rammaṃ

¹ Bā adds tadā   ² Ck -e, Bā -a   ³ C -e, Bā -a.

yamhi-m-anu vicari rājā
parikinno itthāgārehi. 229.

40. Idam assa uyyānaṃ
supphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anu vicari rājā 5
parikinno ñātisaṃghena. 230.

41. Idam assa kanikāravanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anu vicari rājā 10
parikinno itthāgārehi. 231.

42. Idam assa kanikāravanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anu vicari rājā
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 232. 15

43. Idam assa pāṭalivanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anu vicari rājā
parikinno itthāgārehi. 233. 15

44. Idam assa pāṭalivanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anu vicari rājā 20
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 234.

45. Idam assa ambavanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anu vicari rājā 25
parikiṇṇo itthāgārehi. 235.

46. Idam assa ambavanaṃ
supupphitaṃ sabbakālikaṃ rammaṃ
yamhi-m-anu vicari rājā 30
parikiṇṇo ñātisaṃghena. 236.

47. Ayam assa pokkharāṇī
sañchannā aṇḍajehi vīṭikiṇṇā

yamhi-m-anu vicari rājā
parikinno itthāgārehi. 237.

15. Ayam assa pokkharanī
sañchannā andajehi vītikinnā

5 yamhi-m-anu vicari rājā
parikinno ñātisaṃghenā 'ti 238.

imāhi gāthāhi paridevanto vicari.

Tattha vītikinnu ti sovaṇṇapupphehi ca nāṇamalyehi ca samokinno,
parikinno ti parivārito, itthāgārehitī¹ dāsiyo upādāya itthiyo itthāgāro
10 nāma, ñātisaṃghenā 'ti amaccāpi idha ñātiyo eva, kūtāgāran ti sattara-
raṇavittito sayanakūtāgāragabbho, asokavanikā ti asokavanabhūmi, sabba-
kālikā ti sabbakālaparibhogakkhamā nīceapupphitā vā, uyyānaṇ ti Nandana-
vana-Cittalatāvana-sadisāṇi uyyānaṇ, sabbakālikan ti tisu² pi utūsu up-
pajjanakapupphaphalasampannam kanikāraṇādisu sabbakālikan ti sabbakāle
15 pupphitaphalitam eva, sañchannā ti nānāvidhehi jalajakusumehi³ sutthu
sañchannā, andajehi vītikinnā ti sakunasāṃghehi okinnā.

Evam tesu tesu thānesu paridevitvā mahājano puna rājāṇ-
ganam āgantvā

14. Rājā kho pabbajito

20 Sutasomo rajjāṃ imāṃ pahatvāna
kāśāyavatthavasano
nāgo va ekako caratīti 239.

gātham vatvā attano gharavibhavam pahāya puttadhītarō
hatthesu gahetvā nikkhamitvā B-ttass' eva santikaṃ aga-
25 māsi, tathā mātāpitaro puttadaharā⁴ soḷasasahassā ca nātā-
kitthiyo ti sakalanagaram tuccham viya ahoṣi, janapadavāsino
pi tesam pacchato⁵ agamaṃsu. B. dvādasayojanikaṃ⁶ parisam
gahetvā himavantābhīmukho pāyāsi. Athi' assa abhinikkha-
manam ñatvā Sakko Vissakammam⁷ āmantetvā „tāta Vissa-
30 kamma', Sutasomarājā abhinikkhamanam nikkhanto⁸, vasa-

¹ Cks -enā ti. ² Bds chasu. ³ Bd jalajathalajaku- ⁴ Bd -dārā, Cks -daharo.

⁵ Bd repeats pa-. ⁶ Ck -ke, Bd -niyam. ⁷ Bd visu-. ⁸ Bd adds ca.

natthānaṃ laddhum¹ vaṭṭati, samāgamo mahā bhavissati,
 gaccha Himavantapadese Gaṅgātīre tiṃsayojanāyāmaṃ pañca-
 yojanavithataṃ assamapadaṃ māpehīti² pesesi, so tathā
 katvā tasmiṃ assamapade pabbajitaparikkhāre paṭiyādetvā
 ekapadikamaggaṃ nīharitvā devalokaṃ eva gato. M. tena³
 maggena⁴ taṃ assamaṃ⁵ pavisitvā paṭhamaṃ sayamaṃ pabha-
 jitvā pacchā sese pabbājesi, aparabhāge bahū pabbajīṃsu,
 tiṃsayojanikatthānaṃ⁶ paripūri. Vissakammena⁷ pan' assa
 assamaṃ māpitanīyāmo ca bahunnaṃ pabbajitanīyāmo ca
 B-assa assamapadaṃ saṃvidahananīyāmo⁸ ca Hatthipāla-¹⁰
 jātake āgatanāyena⁹ eva veditabbo. Tattha M. yassa yass'
 eva kāmavitakkādīmichchāvitakko uppajjati taṃ taṃ ākāseṇa
 upasamkamitvā ākāse pallamaṃ nisīditvā ovadanto⁷ gātha-
 dvayaṃ abhāsī:

50. Māssu⁹ pubbe ratikīlītānī¹⁰ 15
 hasitānī anussarittho⁹,
 mā vo kāmā hanīṃsu
 rammaṃ hi Sudassanaṃ nagaraṃ. 240.
 51. Mettaṇ ca cittaṇ ca bhāvētha
 appamāṇaṃ divā ca ratto ca, 20
 atha gaṇchittha¹⁰ devaṃ puraṃ
 āvāsaṃ puñṇakammānaṃ¹¹ ti. 241.

Tattha ratikīlītānīti kāmaraṭṭiyo ca kāyavācākilāvasena¹² pavatta-
 kīlītānī ca, mā vo kāmā hanīṃsū 'ti mā tumhe vatthukāmakilesakāmā
 hanīṃsu, rammaṃ hīti Sudassanaṃ nagaraṃ nāma ramaṇīyaṃ. taṃ mā anussa-²⁵
 rittha, mettaṇ ti idam desanūmattam eva, so pana cattāro pi brahmavibhāre
 āeikkhi, appamāṇaṃ ti appamāṇasattāraṃmanam, gacchitthā¹ ti gamissa-
 tha¹³, devapuran ti Brahmaloḥkaṃ

¹ Bā adds ca. ² Bā adds gamtvā. ³ Bā -mapadaṃ. ⁴ Bā -kam thā-, Ck
 -kathā- ⁵ Bā visu- ⁶ Bā -dahita- ⁷ Bā ovāde- ⁸ Bā māsu. ⁹ Bā
 -ittha ¹⁰ Ck gaṇji-, Bā gacchi- ¹¹ Bā -minan ¹² Bā -khidā- ¹³
 Ck -issam.

So pi isigano tassa ovāde ṭhatvā Brahmaloḥka-parāyano
 ahoṣīti sabbaṃ Haṭṭhipālajātakaṇaṇeṃ eva kaṭṭhetabbam.

S. i. d. ā. „Na bhikkhave idāṇ” eva pubbe pi T. mahāuekkham-
 mam nikkhami yevā” ’ti vatvā j. s. „Tadā mātāpitāro mahārāja-
 5 kulāni ahesuṃ. Candā Rāhulamātā, jeṭṭhaṇṇo Sāriṇṇo, kaṇṇha-
 ṇṇo Rāhulo. dhātī Khujjuttarā. Kulavaddhana-ṇṇo Kaṣṇapo, mahā-
 senaṇṇo Moggaḷlāno, Somadattakumāro Anando, Suta-soma-rājā aham
 evā” ’ti. Culla-suta-soma-jātakaṃ. Cattālisaniṭṭapāṭavaṇṇanā
 niṭṭhitā.

XVIII. PAÑÑASANIPATA.

1. Naḷinikājātaka.

Udḍayhate janapado ti. Idam S. J. v. purāṇadutiyika-
palobhanam ā. k., kathento ca tam bhikkhum „kena ukkaṇṭhā-
pito sīti“ pucchitvā „purāṇadutiyikāyā“ ti vutte „esā kho bhikkhu tava 5
anattakārikā, pubbe tvaṃ etaṃ nissāya jhānā parihāyitvā mahāvi-
nāsam patto“ ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. udicca brāhmaṇa mahāsālakule nib-
battitvā vayappatto uggahitasippo isipabbajjam pabbajitvā
jhānābhiññam¹ nibbattetvā Himavantapadese vāsam kappesi. 10
Alambusājātake vuttanayen' eva tam paṭicca ekā migā gab-
bham paṭilabhitvā puttam vijāyi, Isisiṇṇo t' ev' assa nāman
ahosi. Atha nam pitā vayappattam pabbājetvā kasinapari-
kammam² uggaṇhāpesi. So nacirass' eva jhānābhiññam nib-
battetvā³ Himavantapadese⁴ jhānasukhena kīlī⁵, ghoratapo 15
parimāritindriyo ahoṣi, tassa sīlatejena Sakkabhavanaṃ kampi.
Sakko āvajjanto tam kāraṇam ōatvā, „upāyen' assa sīlam
bhindissāmīti“ tīni samvaccharāṇi sakala-Kāśiraṭṭhe vuṭṭhim
vāresi, raṭṭham aggidaḍḍham viya ahoṣi, sasse asampajjamāne
dubbhikkhapīḷitā manussā sannipatitvā rājaṅgane upakkosimsu. 20
Atha ne rājā vātapāne ṭhito „kim etaṃ“ ti pucchi. „Mahārāja

¹ B^d -ā. ² B^d adds vatvā. ³ B^d -ā uppādetvā. ⁴ B^d omits hi. ⁵ B^d adds so.

tiṇi saṁvaccharāṇi devassa avassantassa sakalaratṭhaṁ¹ uḍ-
 dayhati, manussā dukkhitā, devaṁ² vassāpehi devā³ 'ti. Rājā
 silaṁ samādiyivā uposathaṁ upavasanto vassāpetuṁ nāsakkhi.
 Tasmim kāle Sakko adḍharattasamaye tassa sirigabbhaṁ pavi-
 5 sitvā ekobhāsaṁ katvā vehāsaṁ aṭṭhāsi. Rājā taṁ disvā „ko
 si tvan⁴ ti pucchi. „Sakko 'ham asmīti⁵. „Ken' atthenā-
 gato sīti⁶. „Vassati te mahārāja rajje⁷ devo⁸ ti. „Na vassa-
 tīti⁹. „Jānāsi pan' assa ava-sanakāraṇaṁ¹⁰ ti. „Na jānā-
 miti¹¹. „Mahārāja Himavantapadesa Isisiṅgo nāma tāpaso
 10 vasati ghoratapo parimāritindriyo, so nibaddhaṁ deve vassante
 kujjhitvā ākāsaṁ olokesi, tasmā devo na vassatīti¹². „Idān'
 ettha kiṁ kātābbaṁ¹³ ti. „Tassa tape bhinne devo vassatīti¹⁴.
 „Ko pan' assa tapaṁ bhindituṁ samattho¹⁵ ti. „Dhītā te
 mahārāja Naḷinikā¹⁶ samatthā, taṁ pakkositvā¹⁷ 'asukatṭhānaṁ
 15 nāma gantvā tāpasassa tapaṁ bhindā¹⁸ 'ti pesēhiti¹⁹. Evaṁ so
 rājānaṁ anusāsivā sakatṭhānaṁ eva agamāsi. Rājā puna-
 divase amaccehi saddhiṁ mantetvā dhītaraṁ pakkosāpetvā
 paṭhamāṁ g. ā.:

1. Uḍdayhate janapado ratṭhaṁ cāpi vinassati,
 20 ehi Naḷinike gaccha, tam me brāhmaṇaṁ āṇayā 'ti. 1.

Tattha tamme ti taṁ mama anattakāriṁ brāhmaṇaṁ attano vasaṁ
 ānehi, kilesarativaseṇ' assa silaṁ bhindā 'ti.

Taṁ sutvā sā dutiyaṁ g. ā.:

2. Nāhaṁ dukkhakkhamā rāja, nāhaṁ addhānakovidā,
 25 kathaṁ ahaṁ gamissāmi vanaṁ kuṇjarasevitaṁ ti. 2.

Tattha dukkhakkhamā ti ahaṁ mahārāja dukkhassa khamā na homi.
 addhānaṁ pi na jānāmi, sāmāṁ kathaṁ gamissāmiti.

Tato rājā dve gāthā abbhāsi:

3. Phītaṁ janapadaṁ gantvā hatthinā ca rathena ca
 30 dārusaṁghāṭayānena evaṁ gaccha Naḷīniye. 3.

¹ Bd adds pi. ² Bd vassam. ³ Bd rathe. ⁴ Bd milikā. ⁵ Bd pakkosāpetvā.

4. Hatthī assarathā patti — gacch' evādāya khattiye
tav' eva¹ vānnarūpena vasam tam ānayissasīti. 4.

Tattha dārusamghātayānenā 'ti amma Nalinike tvam padasā na
zamiassasi, phītam pana subhikkham khemam attano janapadam hatthivābānehi²
gantvā tatoparam pi ajjhokāse paticehanneṇa vayhādīnā udakatthāne nāvāsam- 5
ghātena³ dārusamghātayānenā gaccha, vānnarūpenā 'ti evam akilamamānā⁴
gantvā tava⁵ vānnena c' eva rūpasampadāya ca tam⁶ brāhmanam attano vasam
ānayissasīti

Evam so dhītārā saddhim akathetabbam pi ratthapari-
pālanam nissāya kathesi. Sāpi „sādhū“ 'ti sampaticchi. Ath' 10
assā sabbam dātabbayuttakam datvā amaccehi saddhim uyyo-
jesi. Amaccā paccantam gantvā tattha khandhāvāram nivā-
setvā rājadhītaram ukkhipāpetvā vanacarakadesitena maggena
Himavantaṃ pavisitvā pubbanhasamaye tassa assamasamīpaṃ⁷
pāpunimsu. Tasmiṃ khaṇe Bo. puttam assamapade nivattetvā 15
sayam phalāphalatthāya araṇṇam pavitṭho hoti. Vanacarakā
sayam assamam āgantvā tassa pana dassanatthāne thatvā
Nalinikāya tam dassetvā⁸ dve gāthā vadimsu:

5. Kadalidhajapaṇṇāno ābhujīparivārano⁹

eso padissati rammo Isisiṅgassa assamo¹⁰. 5. 20

6. Eso aggi 'ssa saṃkhāto, eso dhūmo padissati,
maññe no aggiṃ hāpeti Isisiṅgo mahiddhiko ti. 6.

Tattha kadalisaṃkhātā dhajā paṇṇānam¹¹ assā 'ti kadalidhajapaṇṇāno,
ābhujīparivārano¹² ti bhūjapattavanaparikkhitto, saṃkhāto ti eso aggi
assa Isisiṅgassa ṇānena¹³ saṃkhāto paccakkhato jalati, maññe no aggin ti 25
na aggiṃ hāpeti juhati¹⁴ paricaratīti¹⁵ maññe¹⁶.

Amaccāpi¹⁷ B-assa araṇṇam pavitṭhavelāyam eva assa-
mam parivāretvā ārakkham thatvā¹⁸ rājadhītaram isivesam

¹ Ck tadveva. ² Bd adds ca rathavāhanehi ca. ³ Cks -nā. ⁴ Bd akilimānā.
⁵ Ck tāñca. ⁶ Ck tu. ⁷ Ck ta. ⁸ Bd assamāpadassasa-. ⁹ Bd dassanto
Cks -jiṃ-, Bd -javārīto. ¹⁰ Cks -e. ¹¹ Ck -nā. ¹² Bd ābhūjaparivārīto,
Cks ābhūjīpariharano. ¹³ Bd jhānena ¹⁴ so Bd; Cks duggatiṃ. ¹⁵
Cks -hara-. ¹⁶ Bd -āmi. ¹⁷ Bd adds kho.

gāhāpetvā suvaṇṇacīrakam¹ nivāsanapārūpanam² katvā sab-
 bālamkārehi alamkaritvā tantubaddham³ cittabheṇḍukam⁴ gāhā-
 petvā assamapadam pavesetvā sayam bahi rakkantā atṭhamsu.
 Sā tena bheṇḍukena⁵ kilantī camkamanakoṭim⁶ otari. Tasmiṃ
 5 khane Isisiṅgo pannasāladvāre pannasālaphalake⁷ nisinno hoti,
 so taṃ āgacchantim disvā bhītatāsito utṭhāya paṇṇasālam
 pavisitvā atṭhāsi. Sāpi 'ssa paṇṇasāladvāraṃ gantvā kilī yeva.

S. taṃ ca tato ca uttarim attham pakāsento tisso gāthā abhāsi:

7. Taṃ ca disvāna āyantim āmuttamanīkundaṃ

10 Isi-ṅgo pavisi bhīto assamam paṇṇachādanam. 7.

8. Assamassa ca sā dvāre bheṇḍuken' assa kilati
 vidamśayanānti āṅgāni guḍham pakāsītāni⁹ ca. 8.

9. Taṃ ca disvāna kilantim paṇṇasālam gato jaṭi,
 assamā nikkhamitvāna idam vacanam abraviti. 9.

15 Tattha bheṇḍukena ssa 'ti assa Isisingassa assamadvāre bheṇḍukena
 kilati, vidamśayanānti dassenti, guḍham pakāsītāni⁹ ca 'ti guḍhaṃ ca
 rahassaṅgam pakāsītāni⁹ ca pakātāni mukkahatthādīni, abraviti¹¹ so kira
 pannasālāya thatvā cintesi: sac' āyam yakkho bhavēyya pannasālam pavisitvā
 mam¹¹ murumurāpetvā khādeyya, nāyam¹² yakkho tāpaso bhavissatīti, tasmā¹³
 20 nikkhamitvā pucchissāmi naṃ ti vatvā gātham¹⁴ āha

10. Ambho ko nāma so rukkho yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na taṃ ohāya gacchatīti kathesi. 10.

Tattha yassa tēvaṃgatan ti yassa tava rukkhaṃ evaṃgatikam
 manoramam phalaṃ ko nāma so rukkho ti citrabheṇḍukena aditthapubbattā
 25 rukkaphalen' etena bhavitabban ti maññaṃāno evam pucchi

Ath' assa sā rukkham ācikkhanti:

11. Assamassa mama¹⁵ brahme samīpe Gandhamādane
 bahavo¹⁶ tādīsā rukkhaṃ yassa tēvaṃgataṃ phalaṃ,
 dūre pi khittam pacceti, na maṃ¹⁷ ohāya gacchatīti g. ā. 11.

¹ Bā -kena ² Ck -nam, Cs -pāpuranam, Bā nivāsena pārūppanam. ³ Bā
 -bandham. ⁴ Bā citrage-. ⁵ Bā ge- throughout. ⁶ Bā -ṭiyam ⁷ Bā pāsānapha-
⁸ Bā -līm. ⁹ Ck -kāni. ¹⁰ Bā adds pucchissāmi nanti, Bā pucchissāmi nanti
 gāthamāha. ¹¹ Ck taṃ. ¹² Cs nācāyam. ¹³ Bā tasmā corr. to assamā ¹⁴
 Ck omitt pucchissāmi nanti vatvā gātham ¹⁵ Cs ca mam, Ck ca, omitting mam.
¹⁶ Ck -ve. ¹⁷ Bā vanam in the place of na mam

Tattha samipe Gandhamādane ti Gandhamādanapabbate mama assa-
masamipe, yassa teva mḡatan ti yassa evamḡatam, takāro sandhikaro ¹

Iti sā musā² abhāsi, itaro pana saddahitvā „tāpaso eso“
ti saññāya paṭisanthāraṃ karonto:

12. Etū bhavaṃ assam' imam' adetu, 5
pajjaṇ ca bhakkhaṇ ca paṭicca dammi,
idam āsanaṃ atrabbhavaṃ nisīdatu,
ito bhavaṃ mūlaphalāni bhuñjatū 'ti g. ā. 12.

Tattha assamiman ti assamam imam bhavam pavisatu, adetū 'ti yathā-
sannihitam āhāraṃ bhuñjatū. pajjan ti pādabbhañjanaṃ. bhakkhan ti 10
madhuraphalāphalam, paṭicche 'ti paṭigāha. idam āsanam ti pavitthakāle
evam āha.

„Kin te idam“ ti tassā³ pannaśālaṃ pavisitvā kaṭṭhatthare⁴
nisīdantiyā suvaṇṇacīrake dvidhāgate⁵ sarīraṃ appaṭicchannaṃ
ahosi, tāpaso mātugāmasarīrassa adiṭṭhapubbattā disvā „vano 15
eso“ ti saññāya evam āha:

13. Kin te idam ūrunam antarasmiṃ
supicchitam kanha-r-iva-ppakāsati,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ,
kose⁶ nu te uttamaṅgaṃ pavitṭhan⁷ ti. 13. 20

Tattha supicchitan ti dvinnam ūrunam samāgamakale⁸ suphassitam⁹
sippimukhasanthānam¹⁰ subhalakkhanena hi¹¹ asamannāgatāya tam ṭhānam
āvātadhātukam hoti samannāgatāya abbhunnataṃ¹² sippiputamukhasanthānam.
kanharivappakāsati¹³ ubhosu passesu kālakaṃ¹⁴ viya khāyati. kose⁶
nu te uttamaṅgaṃ pavitṭhan ti tava uttamaṅgaṃ luḡgasanthānam na 25
paññāyati. kin nu tam tava sarīrasamkhāte kose pavitṭhan ti pucchi.

Atha naṃ sā vañcayanti gāthadvayaṃ āha:

14. Ahaṃ vane mūlaphalesanam cāram
āsādayiṃ acchaṃ sughorarūpaṃ¹⁵,

¹ Ck -karena, Cs -karona, Bd byañjanasandhikāro ² Bā musāvādam ³ Ck Bā
tassa. ⁴ Bā kathantare. ⁵ Bā -kate. ⁶ Cks -so. ⁷ Cks -ttho. ⁸ Bā -gamana-.
⁹ Bā -phu-. ¹⁰ Bā sippiputamukha-, Bā sippibalamukha-. ¹¹ Bā -ne ti. ¹²
so Cks; Bā abbhantaram. ¹³ Cks -kāsiti, Bā -kāsanti. ¹⁴ Ck kālakaṃ. ¹⁵
Cks omīti su

so mañ patitvā sahas' ajjhapatto
panujja mañ abbahi¹ uttamañgaṃ. 14.

15. Sv-āyañ vano khajjati kaṇḍuvāyati,
sabbañ ca kālaṃ na labhāmi sātañ,
5 paho bhavañ kaṇḍum imañ vinetum,
kurute² bhavam yācito brāhmaṇatthan ti. 15.

Tattha āsādayin ti ghattesin³, āgacchantam disva lebbunā paharim⁴ ti
attho, patitvā ti upadhāvitvā, sahasajjhapatto ti⁵ sahasā ajjhapatto
sampatto. panujjā ti aha mañ pātetvā, abbahiti⁶ mukhena mama utta-
10 mangam luñcivā pakkāmi, tato patthāya imasmim thāne vano jāto. svāyañ ti
so ayañ tato patthāya mayham vano khajjati c' eva kaṇḍuñ ca karoti, tappac-
cayā cāham⁷ sabbakālam kayikacetasikasukham na labhāmi, paho⁸ ti pahu⁹
samattho, brāhmaṇatthan ti bhavañ mayā yācito idam¹⁰ brāhmaṇassa
attham karotu idam me dukkham harā¹¹ ti vadati.

15 So tassā musāvādañ sabhāvo ti saddahitvā „sace vo¹²
evañ sukhāñ hoti karissāmīti“ tañ padesañ oloketvā anan-
tarañ g. ā.:

16. Gambhīrarūpo te vaṇo salohito
apūtiko pannagandho¹³ mahā ca.
20 karomi te kiñci kasāyayogañ¹⁴
yathā bhavañ paramasukhī bhaveyyā¹⁵ ti. 16.

Tattha salohito ti rattobhāso, apūtiko ti pūtimañsarohito, pan-
nagandho¹⁶ ti thokam duggandho, kasāyayogañ¹⁷ ti aham kecikecirukkha-
kasāye¹⁸ gahetvā tava ekam kasāyayogañ¹⁷ karomīti

25 Tato Naḷinikā gātham āha:

17. Na mantayogā na kasāyayogā
na osadhā brahmacārī kamanti,
yam te mudū ṭena¹⁹ vinehi kaṇḍukañ
yathā ahañ paramasukhī bhaveyyan ti. 17.

¹ Bđ -bu-. ² Bđs karutam. ³ Bđ ghāte-. ⁴ Cks -ran ⁵ Bđ adds mamam. ⁶
Cks avyāhiti, Bđs abbuhiti. ⁷ Bđ khoham. ⁸ Cks -ū. ⁹ Bđ -o. ¹⁰ Bđ imañ.
¹¹ Bđ -āhi, Bđs -rāpehi. ¹² Bđ te ¹³ so Cks; Bđ vanna- corr. to vana-. ¹⁴
Cks kā-. ¹⁵ Cks -yyan. ¹⁶ Bđ vanna corr. to vana-. ¹⁷ Cks kā- ¹⁸ so Cks.
Bđ keciruk. ¹⁹ Bđ ghattena mudukena.

Tattha kamantitū bho brahmacāri imasmim mama vane n' eva manta-
yogā na kasāvayogā na pupphaphalādini osadhāni kamanti, anekavāraṃ katehi
pi tehi etassa phāsubbhāvo na bhūtapubbo, yam pana te etam mudu aṅgajātam
tena ghattiyamānass' eva¹ tassa kaṇḍu na hoti. tasmāssa tena vinehi²
kaṇḍun ti

5

So „saccam esā bhanatitī“ sallakkhetvā „methunasam-
saggena silam bhijjati jhānam antaradhāyatitī“ ajānanto mātu-
gāmassa adiṭṭhapubbattā methunadhammassa ca ajānanabhāvena
bhesajjan ti vadantiyā tāya methunam patisevi³, tāvad ev'
assa silam bhijji⁴ jhānam parihāyi. so dve tayo vāre sam- 10
saggaṃ katvā kilanto hutvā nikkhamitvā saram oruyha nahātvā
paṭippassaddhadaratho āgantvā paṇṇasālāya nisīditvā puna pi
tam tāpaso ti maññamāno vasanaṭṭhānam pucchanto:

18. Ito nu bhoto katamena assamo,

kacci⁵ bhavam abhiramasi⁶ araṇṇe,

15

kacci⁷ te mūlaphalam pabhūtam,

kacci⁸ bhavantaṃ na vihiṃsanti vālā ti g. ā. 18.

Tattha katamenā 'ti ito katamena disābhāgena bhoto assamo, bhavan
ti ālapanam etam

Tato Nalinikā catasso gāthā āha:

20

17. Ito ujum uttarāyam⁹ disāyam

Khemā nadī Himavantā pabhāti.

tassā tīre assamo mayha¹⁰ rammo,

aho bhavam assamaṃ mayham¹¹ passe. 19.

20. Ambā ca sālā tilakā ca jambuyo (IV ⁴⁶⁶/₆)

25

uddālakā pātaliyo ca phullā,

samantato kimpurisābhigītāṃ

aho bhavam assamaṃ mayha¹² passe. 20.

21. Tālā ca mūlā ca phalā ca mēthha,

vaṇṇena gandhena upetarūpaṃ

30

¹ B^d ghattay-. ² B^d tasmā vi- ³ B^d patisevatī ⁴ C^{ks} -itvā. ⁵ B^d kiñci.

⁶ B^d -misam. ⁷ B^d kicci. ⁸ C^{ks} ujuttarāyam ⁹ all three MSS. mayham.

¹⁰ C^s B^d -am.

taṃ bhūmibhāgehi upetarūpaṃ
aho bhavaṃ assamaṃ mayha¹ passe. 21.

22. Phalā ca mūlā ca pahūta mettā²
vaṇṇena gandhena rasena upetā,
5 āyanti³ ca luddakā taṃ padesaṃ,
mā me tato mūlaphalaṃ ahaṃsū³ 'ti. 22.

Tattha uttarāyaṇaṃ ti uttarāya, Khemā ti evaṃnāmikā nadī, Himavantaṃ
pabbhātīti Himavantaṃ pavattati, aho ti patthanatthe nipāto. uddālakā ti
vātaghātakā, kimpurisaṃbhigītaṃ ti sabbadā⁴ parivāretvā madhurasaddena
10 gāyantehi kimpurisehi abhigītaṃ, tālā ca mūlā ca phalā ca mettā⁵ 'ti
ettha mama assame pāsādika tālarukkā ca tesam yeva vaṇṇādīhi⁵ sampannā
kandasamkhātā tālamūlā ca tālā ca mūlā ca⁶ pahūta metthā⁷ 'ti nānarukkha-
phalāphalā⁷ ca rukkhavallimūlā ca pahūta ettha, mā me tato ti taṃ mama
assamapadesaṃ pahūtaluddakā āgacchanti, mayā c' ettha āharitvā tthapitaṃ
15 bahum madhurasam mūlaphalam⁸ atthi, te meyi cīrāyante mūlaphalāphalam
hareyyum, te tato mama mūlaphalāphalam mā āharissu, tasmā sace mayā
saddhim āgantukāmo ehi noce ahaṃ gamissāmi⁹ āha

Taṃ sutvā tāpaso yāva pitu āgamanā⁹ adhivāsāpetum g. ā.:

23. Pitā mamaṃ mūlaphalesanaṃ gato
20 idāni āgacchati sāyakāle.
ubho va gacchāmasa assamaṃ taṃ
yāva pitā mūlaphalato¹⁰ etū 'ti. 23.

Tattha ubho va gacchāmasa ti mamaṃ¹¹ pitu ārocetvā ubho va
gamissāma

25 Tato sā cintesi: „ayaṃ tāva araṇṇe vadḍhitabhāvena
mama itthibhāvaṃ na jānāti, pitā paṇ' assa maṃ¹² disvā va
jānitvā 'tvaṃ idha kiṃ karosīti' kājakoṭṭiyā¹³ paharitvā sīsam
pi me bhindeyya, tasmim anāgate yeva mayā gantum vaṭṭati,
āgamanakammam pi me nitṭhitaṃ¹⁴ ti sā tassa āgamanūpāyaṃ
30 ācikkhanti itaraṃ g. ā.

¹ B^d -am. ² C^k -tamatta, C^s B^d -tamatte corr. to -tāmettha ³ so all three MSS. for cā. ⁴ B^d samantato ⁵ B^d vaṇṇagandhādi ⁶ B^s phalā ca. B^d mūlā ca phalā ca in the place of tālamūlā - - -. ⁷ I'd only one phalā. ⁸ B^d bahū madhū rasaphalāphalam. ⁹ I'd adds tāva. ¹⁰ so all three MSS for -lāto? ¹¹ C^k maṃ. ¹² C^k mama. ¹³ C^k -yāya

24. Aññe bahū isayo sādhurūpā
rājīsayo anumagge vasanti,
te yeva pucchesi mam' assaman taṃ
te taṃ nayissantī mamaṃ sakāse ti. 24.

Tattha rājīsayo ti samma na sakkā mayā cirāyitum, aññe pana sādhusa- 5
bhāvā brāhmanīsayo ca rājīsayo ca anumagge mama assamamaggapasse vasanti
aham te tau¹ ācikkhitvā gamissāmi, tvam te puccheyāsi, te tau mama
santikaṃ nayissantīti

Evam sā attano palāyanūpāyaṃ katvā pannaśālato nikkha-
mitvā olokantam² eva „tvam nivattā“ 'ti vatvā āgamana- 10
maggen' eva amaccānaṃ santikaṃ agamāsi, te taṃ gahetvā
khandhāvāraṃ gantvā anupubbena Bārānasiṃ saṃpāpuniṃsu.
Sakko pi taṃ divasam eva tussitvā sakalaraṭṭhe devaṃ
vassāpesi³. Isisiṅgātāpasassāpi⁴ tāya pakkantamattāya sarīre⁵
ḍāho uppajji, so kampanto pannaśālaṃ pavisitvā vākacīraṃ 15
pārūpitvā socanto nipajji. Bo. sāyaṃ āgantvā puttaṃ apas-
santo „kuhin nu kho gato“ ti kācaṃ otāretvā pannaśālaṃ
pavisitvā⁶ nipannakaṃ disvā „tāta kiṃ karosīti“ piṭṭhiṃ pari-
majjanto tisso gāthā abhāsi:

25. Na te kaṭṭhāni bhinnāni, na te udakam ābhatam, (IV ²²¹/₁₉) 20
aggi pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 25.
26. Bhinnāni kaṭṭhāni huto ca⁷ aggi
tapani pi te samitā brahmacārī
piṭṭhaṃ ca mayhaṃ udakaṃ ca hoti
ramasi tuvaṃ brahmabbūto puratthā. 26. 25
27. Abhinnakaṭṭho si anābhatodako
ahāpitaaggi si⁸ asiddhabhojano⁹ ,
na me tuvaṃ ālapasi man' ajja,
naṭṭhan nu kiṃ cetasaikañci¹⁰ dukkhan ti. 27.

¹ Bā te saṃ   ² Bā taṃ olokentam   ³ Bā -ti.   ⁴ Ukā -go-   ⁵ Bā evamkāye.
⁶ Bā adds tam   ⁷ Bā va   ⁸ Bā ahoṣitaaggi pi   ⁹ C¹ asittha-, Bā āsitha.   ¹⁰ so
C¹ for -kañ ca? Bā -ka.

Tattha bhinnānānīti araṇṇato uddhatāni, na hīpito ti na jaḥito, bhinnānānīti pubbe tayā mamāgamanavelāya katthāni uddhatan' eva honti, huto ca aggīti aggi ca huto¹ hoti². tapanīti³ visivanaaggittasamkhātā⁴ tapanīpi te samitā va⁵ samvidahitā va hoti, pīthan ti mama āsanatthāya pīthan ca
 5 paññattam eva hoti, udakañ cā 'ti pādadhovanodakañ ca upatthitam⁶ eva hoti, brahmabhūto ti tvam hi⁷ ito puratthā setthabhūto imasmim araṇṇe abhūnamasi. abhinnaakattho sīti so dāmi ajja anuddhatakattho⁸, asiddhahobhojano⁹ ti na te kiñci ambākam kandamūlam vā pannaṃ vā seditam. mamajjā 'ti mama putta ajja na me tvam ālapasi, natthannu kin ti kin
 10 te nattham. kin cetasikadukkham, akkhāhi me nipanna-kāraṇaṃ ti pucchati.

So pitu vacanaṃ sutvā taṃ kāraṇaṃ kathento ā.:

1. Idhāgamā jatilo brahmacārī
 sudassaneyyo sutanū vineti
 n' evātidīgho na punātirasso
 15 sukaṇṇhakanhacchadanehi¹¹ bhoto. 28.
20. Amassu jāto apurāṇavannī,
 ādhārārūpaṃ ca paṇ' assa kaṇṇhe¹¹,
 dv' āssa gandā ure¹² sujātā
 sovannapindūpanibhā¹³ pabbassarā¹⁴. 29.
20. 29. Mukhañ ca tassa bhusadassaneyyam¹⁵,
 kaṇṇesu¹⁶ lambanti ca kuñcitagga,
 te jotare carato māṇavaṃsa
 suttañ ca yaṃ saṃyamanāṃ jaṭānaṃ. 30.
25. 31. Aññā ca tassa¹⁷ saṃnāmanā catasso
 nilāpi tā lohitaḥkā ca satā
 tā pimsare¹⁸ carato māṇavaṃsa
 cirīṭṭisaṃghā-r-iva¹⁹ pāvusaṃhi. 31.
32. Na mekhalaṃ muñjamayaṃ dhareti,
 na santacaṃ²¹ no²¹ pana pabbaj' assa²²,

¹ Cks add ca ² B^s jahāti ³ Cks -nīyā ti ⁴ B^d visibbana aggi saṅkhātā. ⁵ B^d adds sayameva ⁶ B^ds upathāpi-. ⁷ B^d tuvampi ⁸ C^k anutthava-, C^s anuddhava- ⁹ B^d asitha-. ¹⁰ C^s B^d omit one kanha. ¹¹ C^s -o, B^d -kanhe. ¹² read: dv' āssa gandā urato? B^d dveyamāganthā-. ¹³ B^d suvannatinṇu-. ¹⁴ C^ks -bhāsare ¹⁵ B^d bhūsaṃ-. C^ks bhuja- ¹⁶ C^ks -osu, B^d -āsu ¹⁷ sa all three MSS. ¹⁸ C^ks samsare, B^ds pisare ¹⁹ C^k virīti-, C^s elpīti, B^d tiriti-. ²⁰ so C^s; C^k santamaṃ. B^s sanhare, B^d sanhare corr. to santare. ²¹ C^ks vo ²² C^ks -ssu

- tā¹ jotare jaghanavare² vilaggā
sateratā vijjur-iv' antalikkhe. 32.
33. Akhīlakāni³ ca avaṇṭakāni
hetṭhā nabhyā kaṭṭisamohitāni
avighaṭṭitā niccaṃ kilim⁴ karonti. 5
han tāta kim rukkhaphalāni tāni. 33.
34. Jaṭā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
parosataṃ vellitaggaṃ sugandhā,
dvedhāsīro sādhuviḍḍattarūpo,
aho nu kho mayha tathā jaṭāssu. 34. 10
35. Yādā ca so parikati tā⁶ jaṭāyo
vannena gandhena upetarūpā
nīluppalaṃ vātasameritam va
tath' eva saṃkhātī⁷ vanassamo ayaṃ. 35.
36. Paṃko ca tassa bhusadassaneyyo⁸ 15
n' etādiso yādiso mayha kāyo,
so vāyati erito mālutena
vanaṃ yathā aggagimhesu phullaṃ. 36.
37. Nihanti so rukkhaphalaṃ pathavyā
sucittarūpaṃ ruciraṃ⁹ dassaneyyaṃ 20
khittaṇ ca nassa⁹ punar eti hatthaṃ,
han tāta kim rukkhaphalaṃ nu kho taṃ. 37.
38. Dantā ca tassa bhusadassaneyyā⁵
suddhā samā saṃkhavarūpapaṇṇā
mano pasādentī vivariyamāṇā, 25
na ha¹⁰ nūna so sākāṃ akkhāḍi tehi¹¹. 38.
39. Akakkasaṃ agalitaṃ¹² muhum¹³ mūduṃ¹³
[ujum] anuddhataṃ¹⁴ acapalaṃ assa bhāsitaṃ,

¹ C^{ks} sā. ² B^d jaṅghatane corr. to jaṅghanantare? ³ C^{ks} abīla-, B^d akhīla-.

⁴ B^d kilim. ⁵ B^d bhusam-, C^{ks} bhuja- ⁶ B^d pakirati tā. ⁷ B^d saṃvāyati
corr. to -vāti, B^s -vāti ⁸ so B^d. ⁹ C^{ks} suci-. ¹⁰ B^d ta- ¹¹ C^s bha, B^d hi ¹²
C^k kehi ¹³ C^k agala, C^s agala, B^d aggaṭṭitaṃ. ¹⁴ C^{ks} muhum. ¹⁵ B^d -taṃ.

- rudam manuññam karavikasussaram
hadayaṅgamam rañjayat' eva me mano. 39.
40. Bindussaro nātivissatṭhavākyo
na nūna sajjhāyatippayutto.
5 icchāmi kho tam punar eva datṭhum
mittam¹ hi me mānav' āhū puratthā. 40.
41. Susandhi sabbattha vimaṭṭh' imam vaṇam
puthum² sujātam kharapattasannibham --
ten' eva mam uttariyāna³ mānavo
10 vivariya ūrum⁴ jagghanena pīlayi. 41.
42. Tapanti ābhanti⁵ virocare va
sateratā⁶ vijjur-iv' antalikkhe
bāhā mudū añjanalomasādisā
vicitravatṭaṅgulikāssa sobhare. 42.
- 15 43. Akakkasaṅgo na ca⁷ dīghalomo
nakhāssa⁸ dīghā api lohitaggā,
mudūhi bāhāhi palissajanto⁹
kalyāṇarūpo ramayam¹⁰ upatṭhahi. 43.
44. Dumassa tūlūpanibhā⁹ pabhassarā¹¹
20 suvaṇṇakambūtalavattasucchavī
hatthā mudū, tehi mam samphusitvā¹²
ito gato, te mam dahanti tāta. 44.
45. Na ha¹³ nūna so khārividham ahāsi¹⁴,
na nūna¹⁵ kaṭṭhāni sayam abhañji¹⁶,
25 na nūna so hanti dume kuṭṭhāriyā¹⁷,
na pi 'ssa¹⁸ hatthesu khilāni¹⁹ atthi. 45.
46. Accho ca²⁰ kho tassa vaṇam akāsi,
so mam bravi: sukhitam mam karoḥi,

¹ B^d -o, B^s -ā. ² C^{ks} -ū, B^d -u. ³ C^{ks} -yāya. ⁴ C^{ks} ūru. ⁵ C^{ks} āhanti.
⁶ B^d -ri-. ⁷ C^{ks} va. ⁸ C^{ks} nagh-, B^d nakhassa. ⁹ B^d palissajanto. C^{ks}
pajalissajanto ¹⁰ C^s marayan, B^d ramayham, B^s ramayam? ¹¹ C^{ks} pabhā-
sarā. ¹² C^{ks} mamaṃphu-. ¹³ B^d omits ha. ¹⁴ C^{ks} abhāsi, B^d ahosi. ¹⁵
B^d adds so. ¹⁶ B^d abhu-. ¹⁷ B^d kumā- ¹⁸ B^d hissa. ¹⁹ B^s khilāni, C^{ks}
khiṇāni ²⁰ C^{ks} ajjeva.

- t' āham¹ kariṃ², tena mamāpi³ sokhyaṃ.
so ca bravī sukhito smīti brahme. 46.
47. Ayañ ca te māluvapaṇṇasanthatā
vikiṇṇarūpī va mayā ca tena ca,
kilantarūpā udae ramitvā 5
punappunaṃ c' assa kuṭiṃ vajāma. 47.
48. Na m' ajja mantā paṭibhanti⁴ tāta
na aggihuttaṃ na pi yaṃñā tatra,
na cāpi te mūlaphalāni bhuñje
yāva na passāmi taṃ brahmacāriṃ. 48. 10
49. Addhā pajānāsi tuvaṃ pi tāta
yassaṃ disāyaṃ⁵ vasate brahmacārī,
taṃ maṃ disaṃ pāpaya tāta khippaṃ
mā te ahaṃ amariṃ assamaṃhi. 49.
50. Vicitrappupphaṃ hi vanaṃ suttaṃ mayā 15
dijābhigghuttāṃ⁶ dijasamghasevitaṃ,
taṃ maṃ disaṃ⁷ pāpaya tāta khippaṃ
purā te pāṇaṃ vijahāmi assame ti. 50.

Tattha idhāgamā ti tāta imaṃ⁸ assamaṇapadam āgato, sudassaneyyo
ti suṭṭhu dassaneyyo, sutanū ti suṭṭhu tanuko nātikiso nātithūlo, vinetīti 20
attano sarīrappabhāya assamaṇapadam ekobbāsaṃ viya pūreti, sukaṇhakaṇ-
haecchadanehi bhoto ti tāta tassa bhoto kaṇhehi kaṇhaecchadanehi bha-
maravannehi kesehi sukaṇhasāsaṃ sumajjitamanimayaṃ viya khāyati, amassu-
jāto ti na tāv' assa massu jāyati, taruno jeva, apurāṇavannanti acirapabba-
jito, ādhārārūpaṇca paṇassa kaṇthe ti kaṇthe ca paṇ' assa amhākaṃ 25
bhikkhābhūjanathapanapannadhārasadisaṃ⁹ pilandhanam attlīti muttābharanaṃ¹⁰
sandhāya vadati, gandā¹¹ ti thane sandhāyāha, uresujātā ti uramhi sujātā,
urato ti pi pātho, pabbassarā ti pabbhāsaṃpannā, pabbhāsaṃ ti pi pātho,
obhāsayanti attho, bhūsaḍassaneyyaṃ¹² ti ativiya dassaneyyaṃ, kuñci-
taggā¹³ ti sihakundale¹⁴ sandhāya vadati, suttañcā¹⁵ ti yaṃ tassa jatā- 30
bandhanasuttaṃ¹⁶ taṃ pi jotatī¹⁷ pabbhā ca muñcati, saññāmaṇi¹⁸
catasso ti iminā maṇisuvannaṇapavālarajataṃ yaṇi pi cattāri pilandhanāni

¹ C¹s nāham, B^d tāmahaṃ. ² all three MSS. kari. ³ B^d -si. ⁴ C¹s -hanti.

⁵ read: disā? ⁶ C¹s -ghuttā, B^d -ghuthaṃ ⁷ B^ds vanaṃ ⁸ B^d idam. ⁹

B^ds -pattādhāra-. ¹⁰ B^ds muttāhāraṃ ¹¹ B^d kaṇṭhā. ¹² C¹s bhuja-, B^d bhusaṃ-.

¹³ B^d kiñci-. ¹⁴ B^d -lam. ¹⁵ C¹s -amsu-. ¹⁶ B^d -teti-. ¹⁷ B^d ayamānti.

dasseti, tā pimsare¹ ti tāni pīlandhanāni pāvaseṇi va vatte² deve cirīti-
 samghā³ viya viravanti⁴, mekkhale⁵ ti mekkhalam. ayam eva vā pātho:
 idam⁶ nivattakāñceṇacīram⁷ sandhāyāha, na santace⁸ ti na vāke⁹, i v h
 tāta yathā mayam tinamayam vā vākamayam vā vākaṇīram¹⁰ katvā¹¹ dhārema
 5 na tathā so¹² so pana suvaṇṇacīram dhāretiti, akhīlakāñi¹³ akācāni¹⁴ nik-
 kantakāñi¹⁵, katīsamohitāñi¹⁶ katīyam nibaddhāni¹⁷, nīccam kilim¹⁸
 karontiti aghattitāni pi mecam kilikilāyanti¹⁹, ahantātā²⁰ ti ambho²¹ tāta,
 kim rukkhaphalāni²² tāñi tāni ta-sa²³ mānavassa²⁴ suddhāni²⁵ katīyam
 buddhāni katararukkhaphalāni nāmā²⁶ ti māṇisamghāni²⁷ sandhāyāha, jāta ti
 10 jātāmanalākāreṇa baddhā ratanamissakakesavantiyo sandhāyāha, vellitagga ti
 kuñcitagga²⁸, dveddhāsiro ti tassa sīsam dveddhā katvā baddhānam jātānam
 vasena²⁹ sutthu vibhatarūpam, tathā ti yathā tassa mānavassa jāta tattha
 tumhehi mama na baddhā³⁰, aho vata māmaṇi tathā assā³¹ ti patthento³²,
 upetarūpā ti upetasabhāva, vātasameritam vā ti yathā nāma nīluppalam
 15 vātena samīritam tath' eva ayam imasmim vāhasande assamo samvāti, netā-
 diso ti na etādiso, mama³³ kāye pamko ti etādiso tassa, so hi dassanīyo³⁴
 eva sugandho ca, aggagimhesū³⁵ ti vasantasamaye, nibhantiti paharati, kim
 rukkhaphalam nu kho tan ti katararukkhassa nu kho tam phalam, sam-
 khavarūpapaṇṇā³⁶ ti sudhotasamkhapatibhōgā, sākamakhāditi³⁷ nūna so
 20 mānavo mayam viya tehi dantehi rukkhapaṇṇāni³⁸ eva mūlaphalāni ca na
 khādi, ambhākaṇi hi tāni khādantānam³⁹ sākapaṇṇavannadantā⁴⁰ ti dīpeti,
 akakkasan ti tāta tassa bhāsitaṃ apharusam agalitam, pinappuna vadani-
 tassāpi madhuratāya muhum mudum⁴¹ amammanatāya⁴² ujuṃ ācikkhittatāya⁴³
 anuddhatam⁴⁴ patitthitātāya acapalam⁴⁵, rudan ti bhāsamānassa pañ⁴⁶ assa⁴⁷
 25 sarasamkhātam rudam pi manoharam karavikassa viya sūssaram sumadhuram,
 rañjayatevā⁴⁸ ti mama mano rañjeti⁴⁹ yeva, bindussaro ti pinḍitassaro,
 mānavāhū ti so hi mānavo puratthāya mama mittam⁵⁰ ahu, susandhi sab-
 battha vimatthimam vanan ti tāta tassa mānavassa ūrūnam antare ekam
 vanam atthi, tam susandhim suphussitam⁵¹ sippiputamukhasadīsam sabbattha vi-
 30 mattham samantato mattham, puthun⁵² ti mahantam, sujātan ti susaṇṇhitam,

¹ Cks tā simeare, Bā tā pi sare. ² Bā pavurhe. ³ Ck cīri-, Bā tiritisañkhāghā,
 B° tirati-, Cks -ghāti. ⁴ Bā vadanti. ⁵ Bā mikhalan, B° makhalan. ⁶ Cks
 idanti. ⁷ Bā vattha-. ⁸ Bā sanbare? B° sandbare. ⁹ Bā nivāte. ¹⁰ C° cīram.
¹¹ Bā omits ka-. ¹² Cks omit so. ¹³ Cks abila-, Bā akhi-. ¹⁴ Ck akāmāni,
 Bā akāni. ¹⁵ Ck nikkhantakāni, Bā nippannāni, C° nibanta-. ¹⁶ Bā bandhāni.
¹⁷ Bā kilam. ¹⁸ Bā meca kalam kilā-. ¹⁹ Cks ahantā. ²⁰ Cks amhe. ²¹ Cks
 -kkhe-. ²² Cks ssa. ²³ Ck paṇṇamassa, C° -narassa. ²⁴ so Ck; C° -ni, Bā -ti
²⁵ Ck kundinaggā. ²⁶ Bā bandhānam vasena, omitting jātānam. ²⁷ Bā māni-
 bandhā in the place of mama-. ²⁸ Bā assuti pathento. ²⁹ Bā to tādiso ti tāta
 yādiso mamma. ³⁰ Bā sañkhā-. ³¹ Bā -mañkhāditehitina. ³² Bā -tā. ³³ Bā
 sapañkāpannavannadantā. ³⁴ Cks muhum. ³⁵ so Cks; Bā apamussatāya, B°
 āpapussatāya. ³⁶ so Cks; B° āvi-, Bā omits u- tāya. ³⁷ Bā -tañ. ³⁸ all
 three MSS. -phalam. ³⁹ Bā omits pañassa. ⁴⁰ Bā -ja-. ⁴¹ Bā -o. ⁴² Bā
 -phuppasitam, Cks -passitam. ⁴³ C° -ū, Bā -u.

kharapattasannibhan¹ ti padumamakulasannibham, uttariyānā 'ti uttaritvā avattharivā, piḷayīti pīlesi², tapantīti tassa mānavassa sarirato mecharantā suvannavannā³ raṁsiyo jalanti⁴ obhāsenti⁵ virocenti⁶ ca, bāhā ti bāhā pi 'ssa mudū, añjanalomasadisā ti añjanasadiṣehi romehi⁷ samannāgatā, vicitravattāṅgulikāssa⁸ sobhare⁹ ti hatthāpi 'ssa dhuvalakkhana-
vicitrāhi⁴ pavālanīkurasadisāhi⁵ vattaṅgulīhi samannāgatā sobhanti, akakka-
saṅgo ti kacehupilakūdirahitaṅgapaccaṅgo, ram'ayam upatthahīti mam
ramayanto¹¹ upatthāsi paricari, tūlūpanibhā ti mudubhāvassa upamā, su-
vanṇakambutalavattasucchavīti suvanṇamayam ādāsatalam viya vattā ca succhavī
ca parimaṇḍalā c' eva sundaracchavī cū 'ti attho, samphussitvā ti sutthu 10
phussitvā attano hatthasamphassam mama sarīre pharūpetvā¹², ito gato ti
mama oloketass' eva ito gato, te mam dahantīti te tassa hatthasamphassā
idāni maṁ dahanti, tathā hi tassa gatakālato patthāya mama sarīre dāho
urthito, ten' amhi domanassappatto nīpanno¹³ ti, khārividhan ti tāta nūna
so mānavo na khāribhāram ukkhipitvā vicari, khilānīti¹⁴ khināni¹⁵, ayam 15
eva vā pātho, sokkhyan ti sukham, santhatā ti santhāro, vikiṇṇarūpā vā
ti tāta ayam tava māluvapaṇṇasanthāro ajja mayā ca tena ca aññamaññam
parāmasanāliṅganavasena sammā parivattantehi vikiṇṇā viya ākulavyākulā jātā,
punappunamcassā¹⁶ 'ti tāta ahañ ca so ca abhiramitvā kilantarūpā paṇṇa-
sālato nikkhamitvā ulakam pavisitvā ramitvā vinīṭadarathā¹⁷ punappuna imam 20
eva kutiyam¹⁸ pavisāmā 'ti vadati, mantā¹⁹ ti ajja mama tassa gatakālato
patthāya n' eva mantā patibhanti²⁰ na²¹ upatthahantīti²¹ na ruceanti, na
aggihuttaṁ na pi yaṁnam tatrā 'ti²³ mahābrahmuno ārāḍhanatthāya
kattabbam havyadhūmādiyaññakiriya²⁴ me na patibhātī²⁵ na ruceati, na
cāpi te ti tayā ābhatamūlaphalāni pi na bhuñjissāmi, yassam²⁶ disāyan²⁷ 25
yassan²⁸ disāyam, vanan ti tassa mānavassa assamaṁ parivāretvā thitavanam.

Tass' evaṁ vilapantassa taṁ vippalāpaṁ sutvā M. „ekāya
itthiyā imassa sīlam bhinnam bhavissatīti“ nātvā taṁ ovdanto
cha gāthā abhāsi:

51. Imasmā²⁹ haṁ jotirase vanamhi
gandhabbadevaccharasaṁghasevite

30

¹ C^ks khura- ² B^ds patipī- ³ C^s B^d -a, ⁴ B^d -tū. ⁵ B^d -anti. ⁶ B^d lo-.
⁷ C^k -kassa, B^d -tassa ⁸ B^d -ne. ⁹ C^s -namvicitrāhi ¹⁰ C^s -sehi. ¹¹
C^ks add mam. ¹² B^d parāmasitvā. ¹³ B^d omits ni-. ¹⁴ C^ks khinā-, B^d
khinā-. ¹⁵ so C^s; B^d kināni, C^k omits khināni. ¹⁶ C^s vassā. ¹⁷ B^ds vigata-
¹⁸ B^d -i. ¹⁹ B^d namajjamantā. ²⁰ C^ks -hanti. ²¹ C^ks nam. ²² B^d -anti.
²³ C^ks piyamānatantranti. ²⁴ C^ks bhavyā-, B^d kattabbahopividhumanādi-. ²⁵ B^d
adds na upatthahati ²⁶ C^ks yassa, B^d yassā. ²⁷ C^ks disan for disa? ²⁸ B^d
yassa. ²⁹ so all three MSS. for imasmā?

- isīnaṃ āvāse sanantanamhi
 n' etādisaṃ aratiṃ pāpunetha. 51.
52. Bhavanti mittāni atha na honti,
 nātisu mittesu karonti pemaṃ,
 5 ayaṇ ca jammo kissa vā nivittḥo¹
 yo n' eva jānāti: kuto 'mhi āgato. 52.
53. Samvāsena hi mittāni sandhīyanti punappunaṃ,
 sā ca metti asaṅgantu² asaṃvāsena jīrati. 53.
54. Sace tuvaṃ dakkhasi brahmacāriṃ
 10 sace tuvaṃ sallape brahmacārīnā
 sampannasassaṃ va mahodakena
 tapogunaṃ khippam imaṃ pahassasi³. 54.
55. Punap-pi⁴ ce dakkhasi brahmacāriṃ
 punap-pi ce sallape brahmacārīnā
 15 sampannasassmī va mahodakena
 usmāgataṃ khippam imaṃ pahassasi⁵. 55.
56. Bhūtāni etāni caranti tāta
 virūparūpena manussaloke.
 na tāni sevetha⁶ naro sapañño,
 20 āsajjanaṃ⁷ tassati⁸ brahmacārīti. 56.

Tattha imasmiṃ⁹ ti imasmiṃ, han ti nipātamattam, jotirase ti hūya-
 mānassa jotino ramsiobhāsite¹⁰, sanantanamhīti¹¹ porānake, pāpunethā¹²
 'ti pāpuneyya, i v. h: tāta evarūpe vane vasanto yam aratiṃ¹³ tvaṃ patto
 etādisaṃ na pāpuneyya paṇḍito kulaputto. pattum¹⁴ na arahatīti attho. bha-
 25 vantīti imaṃ g. M. antagatam eva bhāsati, ayam h' ettha¹⁵ adhippayo: loke
 sattānaṃ mittāni nāma honti pi na honti pi. tattha yesaṃ honti te attano
 nātī-u ca mittesu ea pemaṃ karonti. ayaṇ ca jammo migasiṅgo kissavāni-
 vittho¹⁶ ti¹⁷ kena nāma kāraṇena tasmiṃ mātugāme mittasaññāya nivittḥo.
 so migiyā kucchimhi nibbattitvā araṇṇe vaddhitattā kutomhi āgato ti āgatatthā-

¹ B^d kissavānīnivittḥo, C^k kissarivānīvivittḥo ² C^k yā ca menti asaggantum. B^d
 sseva mitto asaṅgantu. ³ C^k pabha-, B^d hessasi? B^s pahissasi. ⁴ B^d puna pi.
⁵ B^d pahissasi, C^k pabha- ⁶ C^k na tādiso cetha ⁷ B^d āsajja naṃ corr. to
 āpa- ⁸ B^d na-. ⁹ so all three MSS for imasmi? ¹⁰ C^k -tena. ¹¹ C^k
 sanantambūti, B^d sanantaramhiti corr. to -tanamhiti. ¹² B^d -nitthā. ¹³ B^d
 anabhiratiṃ. ¹⁴ B^d puttum corr. to pattum, C^k vattum. ¹⁵ B^d ayaṇñettha.
¹⁶ C^k kissarimī-. ¹⁷ C^k omit ti.

nam¹ eva na jīnāti pag eva nātimitte ti². punappunan ti tāni³ mittāni
 nāma punappuna samvāseṇa samsevanena sandhīyanti⁴. sā ca mettīri⁵ sā
 eva metti⁶ asaṅgantū⁷ asaṁgacchantaṁ purissaṁ tena asaṁgamanasaṁ-
 khātena asaṁvāseṇa jīrati viṇassati. sace ti⁸ tasmā tāta sace tvaṁ pūna pi
 tuṁ dakkhasi tena vā sallapissasi aṭṭha yathā nāma sunipphannaṁ sassaṁ maho- 5
 ghena hariyati evaṁ imāṁ attano tapogunaṁ pahassasi⁹ pahāressasīti attho,
 usmāgatan ti samanatejaṁ. virūpaṇūpenā¹⁰ ti vividharūpena i v. h.: tāta
 manussalokaṁsiṁ hi etāni yakkhuṇṇisaṁkhātāni bhūtāni vividharūpapattechan-
 nena¹¹ attano rūpena attano vasamgate khāditaṁ caranti, tāni sapaṇṇo naro na
 sevethi, tādisaṁ hi bhūtaṁ āsajjanaṁ¹² patvā nassati brahmacārī, dittho si 10
 tāya¹³ yakkhīniyā na khādito ti evaṁ puttāṁ ovadi¹⁴.

So pitu kathaṁ sutvā „yakkhinī kira sā“ ti bhūto cittaṁ
 nivattetvā „tāta, etto na gamissāmi, khamatha me“ ti khamā-
 pesi. So pi naṁ samassāsetvā „ehi tvaṁ māṇava, mettāṁ
 bhāvehi karuṇaṁ“ muditaṁ¹⁵ upekkhaṇaṁ ti brahmavihārabhāva- 15
 naṁ ācikkhi. So tathā paṭipajjitvā pūna jhānaṁ nibbatesi¹⁶.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotā-
 pattiphale paṭiṭṭhahi): „Tadā Naḷinikā purāṇadutiyaikā“¹⁷ ahoṣi, Isisiṅgo
 ukkaṇṭhitabhikkhu, pitā ahaṁ evā“ ti. Naḷinijātakaṁ¹⁸.

2. Ummadantijātaka.

20

Nivesanaṁ kassa nudaṁ Sunandā¹ ti. Idam S. J. v. uk-
 kaṇṭhitabhikkhuṁ ā. k. So kir’ ekadivasam Sāvatthiyaṁ piṇ-
 ḍāya caranto ekaṁ alamkatapaṭiyattam uttamarūpadharam itthiṁ olo-
 ketvā paṭibaddhacitto hutvā cittaṁ nivattetuṁ. asakkonto vihāram eva
 āgantvā tato paṭṭhāya sallaviddho viya rāgāturo bhantaṁigapaṭi- 25
 bhāgo¹⁹ kiṁ dhamanisanthataṁ uppaṇḍuppaṇḍukajāto anabhirato
 ekiriyaṁpathe cittassādaṁ alabhanto ācariyavattādini pahāya uddesapari-
 pucchākammatthānānuyogavirahito vihāsi. So sahāyabhikkhūhi²⁰ „pubbe
 tvaṁ āvu-o pasannindriyo²¹, vippa-annamukhavaṇṇo idāni. na²² tathā,

¹ Bā attano gatathā-. ² Bā hi ³ Bā tāta. ⁴ Bā add ghaṭṭiyanti ⁵ Bā
 sveva mitto ti ⁶ Bā sova mitto. ⁷ Bā asaṅgantū. C^{ks} asaṅgantū. ⁸ C^{ks}
 omīti ti. ⁹ C^{ks} pabha-. B⁹ paṇi- ¹⁰ C^{ks} add ca. ¹¹ Bā āsajjanaṁ ¹² C^{ks} Bā
 tā ¹³ Bā -diti ¹⁴ Bā kārūṇaṁ corr. to kārūṇaṁ. C^{ks} karuṇā ¹⁵ C^{ks} -tā.
¹⁶ Bā jhānābhīṇṇā-, C^{ks} jhānaṁ pabha-. ¹⁷ C^{ks} -ti- ¹⁸ so all three MSS ¹⁹ 2
 cfr. Th. Zachariae: Die 16te Erzähl der Vetälär in Beiträge z. Kunde d. ig.
 Sprachen IV. ²⁰ Bā bhanda- ²¹ Bā -yobhikkhūhi ²² Bā santuṇṇa- ²³ Bā no-

kin nu kho kāraṇaṃ¹ ti puṭṭho „āvuso anabhirato 'smiti' āha. Atha
 nam te „abhirama āvuso, Buddhuppādo nāma dullabho, tathā sad-
 dhammasavanaṃ manussapaṭilābho ca, so tvaṃ manussapaṭilābhaṃ
 labhitvā dukkhassa antakiriyaṃ patthayamāno a-ssumukham nātijanaṃ
 5 pahāya saddhāya² pabbajitvā kimkāraṇā kile-ava-saṃ yāsi. kilesā nāma³
 ete gaṇḍupādapāṇaṃ⁴ upādāya sabbabāla-janasādhāraṇā, ye tesam
 vatthubhūtā te pi appassādā, kāmā bahudukkhā bahupāyā-sā. ādīnava
 ettha bhiyyo, aṭṭhikamkalūpaṃ kāmā, mamsapesūpaṃ kāmā⁵, tiṇukkū-
 paṃ kāmā⁶, aṅgarakāsūpaṃ kāmā, supinakūpaṃ kāmā, yācitakū-
 10 paṃ⁷ rukkhaphalūpaṃ⁸ sattisūlūpaṃ⁹ sappasirūpaṃ¹⁰ kāmā, tvaṃ
 nāma evarūpe sāsane pabbajitvā evaṃ anattakāra-kānaṃ¹¹ kilesānaṃ
 vasaṃ gato¹² ti¹³ ovaḍitvā attano katham¹⁴ gāhāpetum a-akkontā Satthu
 -antikam dhammasabhaṃ netvā „kiṃ bhikkhave aniccamānakaṃ bhik-
 khuṃ ānāyitthā“ ti vutte „ayam kira ukkaṇṭhito“ ti āhaṃsu. S. „sac-
 15 caṃ kirā“ ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „bhikkhu porāṇaka-
 paṇḍitā rajaṃ anusāsantāpi kilese kilese uppanne ta-sa vasaṃ āgantvā
 cittaṃ nivāretvā na ayuttam karimsū“ ti vatvā a. ā.:

A. Siviraṭṭhe Aritṭhapuranagare Sivi nāma rājā r. kāresi.
 Bo. tassa aggamahe-si-yā kucchimhi nibbati, Sivikumāro¹ t'
 20 ev' assa nāmaṃ karimsu. Senāpatissāpi putto² vijāyi, Ahi-
 pārako³ ti 'ssa nāmaṃ karimsu. Te ubho pi saḥāyakā hutvā
 abhivaḍḍhantā soḷasavassikā hutvā Takkasilaṃ gantvā sippaṃ
 uggaṇhitvā āgamiṃsu. Rājā tassa r. adāsi, so pi Ahipārakaṃ
 senāpatitṭhāne ṭhapetvā dhammena r. kāresi. Tasmiṃ yeva
 25 nagare Tirītavacchassa⁴ nāma⁵ asītikoṭṭidhanavibhavassa seṭ-
 ṭhino dhītāpi nibbatti uttamarūpadharā sobhaggappattā su-
 bhalakkhaṇena samannāgatā, tassā nāmagahaṇadvase Umma-
 dantīti nāmaṃ karimsu. Sā soḷasavassakāle atikkanta-
 mānusakavaṇṇā devaḥcharā viya abhirūpā⁶ ahosi, ye ye
 30 puthujjanā taṃ passantī te te sakabhāvena⁷ saṇṭhātum⁸ na

¹ Cks -nenā ² Cks saddhā. Bā omits sa- ³ Ck -na. Bds -nakam ⁴ Bā
 tinikkupamā kāmā, cfr M N. 1,130; Cks omit tinu-. ⁵ Bā adds kāmā. ⁶ Bā
 visasappabhirū-. ⁷ Cks -ramkānaṃ, Bā -rapānaṃ. ⁸ Bā siti. ⁹ Bā gūtaṃ ¹⁰
 Cks -am. ¹¹ Bā abhi- throughout. ¹² Bā tiriva- ¹³ all three MSS. nāmaṃ.
¹⁴ Bā abhirūpadassaniyā pāsādikā paramāya vannaṃ samannāgatā. ¹⁵ Cks saka-
 bhā-. ¹⁶ Bā sandhāretum

sakkonti, surāpānamadena¹ viya kilesamadena mattā hutva
 satim paccupaṭṭhāpetum samatthā nāhesum. Ath' assā pitā
 Tirītavaccho² rājānam upasamkamitvā „deva mama gehe
 itthiratanam uppannam rañño va anucchavikam, lakkhaṇa-
 pāthake³ pesetvā tam vīmaṃsāpetvā yathārucim karohīti“ āha. 5
 Rājā „sādhū“ 'ti vatvā brāhmaṇe peseti, te setṭhigeham
 gantvā katasakkārasammānā pāyāsam paribhuñjimsu. Tasmim
 khaṇe Ummadantī sabbālamkārapaṭimaṇḍitā tesam santikam
 agamāsi. Te tam disvā satim paccupaṭṭhāpetum asakkontā
 kilesamadamattā hutvā attano vippakatabhojanabhāvaṃ na 10
 jānimsu, ekacce ālopaṃ gahetvā bhuñjāmā⁴ 'ti saññāya sīse
 ṭhapesum, ekacce upakacchantare⁵ khipimsu. ekacce bhittim⁶
 paharimsu, sabbe ummattakā ahesum. Sā te disvā „ime kira
 mama lakkhaṇam vīmaṃsantīti⁷, gīvāya ne gahetvā nīharathā“
 'ti nīharāpesi. Te maṃkubbhūtā rājanivesanam gantvā Umma- 15
 dantiyā ruṭṭhā⁸ „deva sā itthi kālakaṇṇī, na tumbhākam anuc-
 chavikā“ ti vadimsu. Rājā „kālakaṇṇī kirā“ 'ti tam na ānā-
 pesi⁹. Sā tam pavattim sutvā „aham kira kālakaṇṇīti raññā
 na gahitā. kālakaṇṇīyo nāma evarūpā¹⁰ hontīti“ vatvā „hotu,
 sace pi tam rājānam passissāmi jānissāmīti“ tasmim āghātam 20
 bandhi. Atha nam pitā Ahipārakassa adāsi, sā tassa piyā
 ahosi manāpā. — Kassa pana kammassa phalena¹¹ evam abhi-
 rūpā ahosīti rattavatthadānassa¹²: sā kira atīte Bārāṇasiyam
 daliddakule nibbattitvā ussavadvase puññasampannā itthiyo
 kusumbharattavattham nivāsetvā alamkatā kilantiyo disvā 25
 rādisam vattham nivāsetvā kilitukāmā hutvā mātāpitunnam
 ārocetvā tehi „amma mayam daliddā, kuto no evarūpaṃ
 vatthan“ ti vutte „tena hi maṃ ekasmim aḍḍhakule bhatim
 kātum anujānātha, te mama guṇam nātvā dassantīti“ vatvā

¹ Cks omit surā. ² Bd tititī-. ³ Bd adds brahmaṇe. ⁴ C^s -jamā, Bd bhuñjaha, R^s bhuñjamānā. ⁵ Bd adds bhattam. ⁶ C^k -i, Bd bhittiyādisu. ⁷ Bd -sissanti. R^s -sissantikim. ⁸ Bds kuddhā. ⁹ Bd ānā- ¹⁰ Bds add na. ¹¹ Bd adds sā. ¹² Bds add nissandena.

tehi anuññātā ekaṃ kulāṃ upasaṃkamitvā ,kusumbharattavathena bhatim karomīti“ āha. Atha naṃ te „tīni saṃvaccharāṇi kamme kate tava guṇāguṇaṃ¹ ñatvā dassāma“ 'ti vadimsu. Sā „sādhū“ 'ti patisunivā kammaṃ paṭipajji. Te
 5 tassā guṇaṃ ñatvā aparipuñnesu yeva tīsu saṃvaccharesu tassā ghanakusumbharattavathena² saddhim aññam pi vattham datvā „tava sahāyikāhi saddhim gantvā nahāyivā nivāsehi“ taṃ pesayimsu. Sā sahāyikā ādāya gantvā rattavattham tīre ṭhapetvā nahāyi. Tasmim khane eko Kassapadasabalassa
 10 sāvako acchinnacīvaro sākhabhaṅgaṃ nivāsetvā ca pārupitvā ca taṃ padesaṃ pāpuṇi. Sā taṃ disvā „ayaṃ bhadanto acchinnacīvaro bhavati“³ pubbe pi adinnabhāvena mama nivāsaṃ dullabhaṃ jātan 'ti⁴ vattham dvīdhā phāletvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ ayyassa dassāmīti“ cintetvā uttaritvā attano nivāsaṃ
 15 nivāsetvā „tiṭṭhatha bhante“ ti vatvā therāṃ vanditvā vattham phāletvā tass' ekakoṭṭhāsaṃ⁵ adāsi. So ekamante paṭicchannaṭṭhāne ṭhatvā sākhabhaṅgaṃ chaḍḍetvā tass' ekaṃ kannam nivāsetvā ekaṃ pārupitvā nikkhami, ath' assa vatthobhāseṇa sakalasarīraṃ tarunasuriyo viya ekobhāsaṃ ahosi.
 20 Sā taṃ disvā „ayaṃ⁶ ayyo paṭhamam na sobhi⁷ idāni taruṇasuriyo viya virocati, idam pi tass' eva⁸ dassāmīti“ dutiyam pi koṭṭhāsaṃ datvā „bhante aham bhava carantī uttamarūpa-dharā bhaveyyam, maṃ disvā koci puriso sakabbhāvena saṅṭhātum⁹ mā asakkhi¹⁰, mayā abhirūpatarā nāma aññā mā hotū“
 25 'ti patthanaṃ ṭhapesi. Thero anumodanaṃ katvā pakkāmi. Sā devaloke sañcarantī¹¹ tasmim kāle Ariṭṭhapure nibbattitvā tathārūpā ahosi. — Atha tasmim nagare kattikachapaṃ ghosayimsu, kattikapuṇṇamāya nagaram sajjayimsu. Ahipārako attano ārakkhattṭhānaṃ gacchanto taṃ āmantetvā „bhadde

¹ Bds omit guṇā. ² Bt ghatanaku- ³ Bds bhavissati. ⁴ Bds adds taṃ. ⁵ Bds sā taṃ koṭṭhāsaṃ. ⁶ Bds mayham. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd etasseva. ⁹ Bds sandhāretum. ¹⁰ Cks -īti. ¹¹ Bds samsaranti

Ummadanti, ajja kattikacchano¹, rājā nagaram padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam imaṃ gehadvāraṃ āgamissati, mā kho tassa attānaṃ dassesi, so hi taṃ disvā satim upatṭhāpetum na sakkhissatīti“ āha. Sā gacchantam² „aham jānissāmīti“. Tasmiṃ gate dāsiṃ³ āṇāpesi: „rañño imaṃ gehadvāraṃ āgata- 5 kāle mayhaṃ āroceyyāsīti“. Atha suriye atthamgate uggate puṇṇacande⁴ devanagare⁵ viya alamkate nagare sabbadisāsu dīpesu jālantesu⁶ rājā sabbālamkārapatimaṇḍito ājaññarathavaragato amaccagaṇaparivuto mahantena yasena nagaram padakkhiṇaṃ karonto paṭhamam eva Ahipārakassa gehadvāraṃ 10 agamāsi, taṃ pana gehaṃ manosilāvaṇṇapākāraparikkhittaṃ alamkataṃ dvāraṭṭālakaṃ sobhaggappattaṃ pāsādikam. Tasmiṃ khaṇe dāsī Ummadantiyā ārocesi, sā pupphasamuggaṃ gāhāpetvā kinnarīlīhāya⁷ vātapānaṃ nissāya ṭhitā rañño pupphāni khipi. So taṃ ulloketvā⁸ kilesamadamatto satim 15 paccupatṭhāpetum asakkonto „Ahipārakass’ etaṃ gehaṃ“ ti sañjānitum pi nāsakkhī. Atha sārathim āmantetvā pucchanto dve gāthā abhāsi:

1. Nivesanaṃ kassa nu ’daṃ Sunanda
pākārena paṇḍumayena guttaṃ, 20
kā dissati aggisikhā va dūre
vehāsayaṃ pabbatagge va acci. 57.
2. Dhītā n’ ayaṃ kassa Sunanda hoti,
suṇisā n’ ayaṃ kassa atho pi bhariyā,
akkhāhi me khippam id’ eva⁹ putṭho: 25
avāvaṭā, yadivā atthi bhattā ti. 58.

Tattha kassa nudan ti kassa nu¹⁰ idam.¹¹ paṇḍumayenā ’ti rattitthikāmayena¹¹, dissatīti vātapāne ṭhitā paññāyati. aggīti¹² analajālakkhandho¹³.

¹ C^s kattikarattikacchano. B^d -ratti gāro chano. ² B^ds gaccha tvam sāmi. ³ C^ks -am. ⁴ C^ks -o. ⁵ B^ds -ram. ⁶ B^d jālantesu. ⁷ B^d līlāya. ⁸ B^d disvā olo-. ⁹ C^k idheva. B^d imeva. ¹⁰ C^ks omit nu. ¹¹ B^ds rattirbhakapākāramayena. ¹² C^k aggati. B^d acchiti. ¹³ C^ks nalajā-

dhītā nayan ti dhītā¹ nu ayam. avāvatā ti apētābharanā² apariggahitā³.
bhattā ti yadivā assā sāmiko attho. idam akkhāhīti.

Ath' assa so ācikkhanto dve gāthā⁴ abhāsi:

3. Aham hi jānāmi janinda etaṃ
5 matyā ca petyā ca atho pi assā⁵,
tath' eva⁶ so puriso bhūmipāla
rattimdivaṃ appamatto tav' atthe. 59.
4. Iddho ca phīto⁷ ca subāḷhiko⁸ ca
amacco te aññataro janinda.
10 tass' esā bhariyā Ahipārakassa
Ummadantī⁹ nāmadheyyena rājā 'ti. 60.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti matito ca pittito ca tam jānāmiti vadati.
atho pi assā ti atha sāmikam pi 'ssā jānāmiti vadati. iddho ti samiddho.
phīto⁷ ti vatthālamkārehi phullito¹⁰. subāḷhiko¹¹ ti sutthu alijho, nāma-
15 dheyyenā 'ti nāmena. ayam hi¹² yo nam passati tam ummādeti satim assa
paccupatthāpetum na deti tasmā Ummadantīti vuccati.

Taṃ sutvā rājā nāmam assā thomento anantaram g. ā.:

5. Ambho ambho¹³ nāmam idam imissā
matyā ca petyā ca kataṃ susādhu,
20 tathā¹⁴ hi mayham apalokayantī
ummattakam Ummadantī akāsīti. 61.

Tattha matyā ca petyā cā 'ti mātara ca pītara ca, mayham ti upa-
yogatthe sampadānam, apalokayantīti mayā apalokitā sayam mam apaloka-
yantī mam ummattakam akāsīti attbo.

- 25 Sā tassa kampitabhāvaṃ natva vātapānam thaketvā siri-
gabbham eva agamāsi. Rañño pi 'ssā¹⁵ diṭṭhakālato patṭhāya
nagarapadakkhiṇakarane¹⁶ cittam eva nāhosi. So sārathim
āmantetvā „samma Sunanda ratham nivattehīti“ vatvā „ayam

¹ Bā adds kā ² Bā -varatā. ³ Bā -ggahā ⁴ Bā -āyo. ⁵ Cks tassā. ⁶ Bā taveva ⁷ Ck pi-. ⁸ Ck thī-. ⁹ Bā phī-. ¹⁰ Bā suvaḍḍhito, Bā suvaddhito. ¹¹ Bā umaddantīti, read: ummādinī? cfr. Zachariae supra. ¹² Bā puppito ¹³ Bā suvaḍḍhito. ¹⁴ Bā ayañhi, Cks ahamhi. ¹⁵ so all three MSS for aho? ¹⁶ Bā tadā. ¹⁷ Bā tassā ¹⁸ Cks -namka-, Bā -nakā-.

chaṇo amhākaṃ nānucchaviko, Ahipārakasenaṇāpatiss' evānucchaviko, r. pi tass' evānucchavikaṃ" ti rathaṃ nivattāpetvā pāsādaṃ abhiruyha sirisayane nipajjitvā vippalapanto āha:

6. Sā¹ puṇṇamāse migamandalocanā
upāvisī puṇḍarīkattacaṅgī, 3
dve puṇṇamāyo tadahū amaññaṃ²
disvāna pārāpatarattavāsiniṃ. 62.
7. Alārapamhehi subhehi vagguhi
palobhayantī⁴ maṃ yadā udikkhati
vijambhamānā harat' eva me mano 10
jātā vane kimpurisīva pabbate. 63.
8. Tadā hi brahatī⁵ sāmā⁶ āmuttamaṇikuṇḍalā
ekaccavasanā nārī migī bhantā⁷ v' udikkhati. 64.
9. Kadāssu maṃ tambanakhā sulomā
bāhāmudū candanasāralittā 15
vaṭṭaṅgulī sannatavīrakuttiyā⁸
nārī upaṇṇissati sīsato subhā. 65.
10. Kadāssu maṃ kañcanamāluracchadā⁹
dhītā Tirīṭissa vilākamajjhā
mudūhi bāhāhi palissajissati¹⁰ 20
brahāvane jātadumaṃ va māluvā. 66.
11. Kadāssu lākhārasarattasucchavī
bindutthanī puṇḍarīkattacaṅgī
mukhaṃ mukhena upanāmayissati
soṇḍo va soṇḍassa surāya¹¹ thālam¹². 67. 25
12. Yathāddasaṃ naṃ¹³ tiṭṭhantiṃ sabbagattaṃ manoramaṃ
tato sakassa cittassa nāvabodhāmi kiñcanaṃ. 68.
13. Ummadanti¹⁴ mayā diṭṭhā āmuttamaṇikuṇḍalā¹⁵,
na supāmi divārattiṃ sahaṃsaṃ va parājito. 69.

¹ C^k so, B^d yā ² B^d tadahumaññāham, B^s akhaññātam. ⁴ C^k sa-, C^s sā- ⁵ B^d brahmāhi, ⁶ C^s samāsemigamandā, ⁷ B^d phandā ⁸ B^d -dhira-, ⁹ B^d -jālura-, ¹⁰ C^k -dissati ¹¹ C^k phu-, C^s pu-, ¹² C^k phā-, ¹³ B^d yadadda-santam. ¹⁴ C^k -tiṃ, B^d -ti ¹⁵ B^s -lam.

14. Sakko ca¹ me varam dajjā, so ca labbhettha me varo:
ekarattim² dirattim³ vā bhavēyyam Ahipārako
Ummadantya ramitvāna, Sivirājā tato siyā ti. 70.

Tattha punnamāse ti punnacandāya rattiya, migamandalocanā ti
5 kandasantāseṇa palāyitvā vanantare thatvā luddam oloketiya migiya viya man-
dāni locanāni assa ti migamandalocanā, upāvisitu padumavannena karata-
lena pupphāni khipitvā mam oloketi vātapāne nisīdi. pundarīkattacaṅgīti
rattapadumapattavannasarirā. dve punnamāyo ti aham tadā tasmim chāna-
divase tam pūrāpatapādasamānavannam rattavarthanivattam disvā tassā mu-
10 kham⁴ olokeno ekassa pācīnalokadhātuto ekassa Ahipārakasēnāpatino nive-
sane ti dvinnam punnacandanam uggaratta dve punnamāyo amāññam, alāra-
pamhehīti visālapakhumehi⁵, subhehīti parisuddhehi, vagguhīti madhurā-
kārehi, udikkhatīti evarūpehi nettehi yasmim khane oloketi, pabbate ti
yathā Himavānapabbate suphullitavane⁶ vīnam adāya tantisāreṇa attano saram
15 saṁsārenti⁷ kimpurisā kimpurisassa manam haratī⁸ evam harateva me
mano ti viṇṇapāpatī, brahātīti⁹ ulārā, sāmā ti suvannasāmā, ekacca-
vasanā ti ekaccakavasanā, ekapattanivattā ti attho, bhāntā vudikkhatīti
sānhakesā¹⁰ puthunālārā āyatabhamū visālakkhī tuṅgaṇasā rattotthī¹¹ setadantā
tikhinādāthā suvattagīvā tanubāhu sūsanthitapayodharā karamitamajjhā visāla-
20 somi¹² suvannakadalisaṁānarūpā¹³ sā¹⁴ uttamitthi tasmim khane mam udik-
khanā bhayena vanam pavisitvā puna nivattitvā luddam udikkhanā bhānta-
migīva¹⁵ mam udikkhatīti vadati. bāhāmudū ti mudubāhā, sannatavīra-
kuttiya¹⁶ ti suphassitachekakaranā¹⁷ upaññissati man ti sū subhā nāti
kadā nu mam tehi tamghanakhehi sisato patthāya santatena vīreṇa¹⁸ karatena
25 paritosessatīti patthento vilapati, kañcanamāluracchadā¹⁹ ti kañcanamaya-
uracchadālakārā, vilākamajjhā ti vilaggasarirā sā, brahāvane ti mahā-
vane, rattasucchavīti hatthapādātalaaggaṇakhaṇṇamamsesu lakkhārasaratta-
samānavannā, bindutthanāti udakabubbulapanimāṇalathanā, tato ti yadā
tam titthantiṇ addasam tato patthāya, sakassa citassā²⁰ ti attano cittassa
30 anissaro jāto 'mhitī adhippāyo. kiñcanan²¹ ti kiñci, ayam²² asukā nāmā
'ti na jānāmi, ummattako jāto 'mhitī vadati. ditthā ti disvāna²³, supāmiti
n' eva rattidivā²⁴ niddam labhāmi, so ca labbhetthā ti yam me Sakko
varam dadeyya so ca me varo labheyya²⁵, labheyyā c' āham varam ti attho.

Atha te amaccā²⁶ Ahipārakassāpi ārocayāmsu: „sāmi rājā
35 nagaram padakkhiṇam karonto tumhākaṁ gharadvāram gantvā²⁶

¹ Bā ce. ² Bā -am. ³ Bā dvirattam. ⁴ Bā mukhassa sukham. ⁵ Cks -pa-
mukhehi. ⁶ Bā supuppita-. ⁷ Pā -dati. ⁸ Cks haranti. ⁹ Bā brahātī. ¹⁰ Bā
kanha-. ¹¹ Ck ratto, Bā rattāti. ¹² Ck -somi, Ck -yoni, Bā -yoni. ¹³ Cks
-noruyā. ¹⁴ Cks omit sā. ¹⁵ Bā bhanda-. ¹⁶ Pā -dhīra-. ¹⁷ Cks supa-, Bā
suphuyita-. ¹⁸ Bā dhirena. ¹⁹ Pā -jālura-. ²⁰ Bā kañci-. ²¹ Bā aññam. ²²
so Cks; ditthāti disvāna wanting in Pā. ²³ so Cks, Bā rattidivā. ²⁴ so all
three MSS. ²⁵ Cks omit atha-. ²⁶ Bā patvā

nivattitvā pāsādaṃ abhirūlho¹ ti¹. So attano gehaṃ gantvā Ummadantiṃ āmantetva „bhadde kacci² rañño attānaṃ dasse-sīti“ pucchi. „Sāmi. eko mahodaro mahādāṭṭhiko rathe thatvā āgato puriso atthi, ahaṃ taṃ rājā³ vā rājako⁴ vā ti na jānāmi, eko issaro ti pana⁵ vutto“, vātapāne thatvā pupphāni khipim⁷,⁵ so tāvad eva nivattitvā gato⁶ ti. So taṃ sutvā „nāsito 'mhi tayā“ ti punadvase pāto va rājanivesanaṃ āruhya siri-gabbhadvāre thatvā rañño Ummadantiṃ nissāya vippalāpaṃ sutvā „ayaṃ Ummadantiyā paṭibaddhacitto jāto, taṃ alabhanto marissati, rañño ca mamaṃ ca agūṇaṃ mocetvā imassa mayā¹⁰ jīvitāṃ dātuṃ vaṭṭatīti“ attano nivesanaṃ gantvā ekaṃ dalha-mantaṃ⁸ upatṭhākaṃ pakkosāpetvā „tāta asukaṭṭhāne susira-cetiyarukkho atthi. tvaṃ kañci⁹ ajānāpetvā atthaṅgate suriye tattha gantvā anto rukkhe nisīda. ahaṃ tattha balikammaṃ karonto taṃ ṭhānaṃ patvā devatā namassanto yācāmi: 'deva-¹⁵ rāja, amhākaṃ rājā nagare chane vattamaṇe akilītvā va siri-gabbhaṃ pavisitvā vippalapanto nipanno. mayaṃ tattha kāra-naṃ na jānāma, rājā¹⁰ devatānaṃ bahūpakāro anusaṃvaccharaṃ sahaṃsaṃ vissajjetvā balikammaṃ karoti¹¹, idaṃ¹² nāma nis-sāya rājā vippalapatīti ācikkha¹³, rañño no jīvitadānaṃ detha'²⁰ 'ti yācissāmi, tvaṃ tasmaṃ khaṇe saraṃ parivattetvā¹⁴ 'senā-pati, tumbhākaṃ rañño vyādhi nāma n' atthi, so pana tava bhariyāya Ummadantiyā paṭibaddhacitto, sace taṃ¹⁵ labhissati jīvissati noce marissati, sace tassa jīvitāṃ icchasi Ummadantiṃ assa dehīti' katheyyāsīti¹⁶ evaṃ taṃ uggaṇhāpetvā uyyojesi.²⁵ So gantvā tasmaṃ rukkhe nisīditvā punadvase senāpatinā taṃ ṭhānaṃ gantvā āyācīti¹⁷ tathā abhāsi, senāpati „sādhū“ 'ti vatvā devataṃ vanditvā amacce jānāpetvā nagaraṃ pavisitvā rājanivesanaṃ abihruya sirigabbhadvāraṃ ākoṭesi. Rājā satim

¹ Bd - rūyhatīti² Bd kiñci.³ Bd adds ti.⁴ Bds rājapurisoti, C² rajako⁵ Cs omit pana⁶ Cs -e.⁷ Bd -i⁸ Bd -mittam.⁹ B⁹ dutthaṃmantam¹⁰ Bd ki-¹¹ Cs omit rājā.¹² Bds k²reti.¹³ Cs Bd imam.¹⁴ Bd -atha.¹⁵ Bd ;ativattitvātāta¹⁶ Ld nam¹⁷ Bd vadeyyāsīti.¹⁸ Bd -to

upaṭṭhapetvā¹ „ko eso“ ti pucchi. „Ahaṃ deva Ahipārako“
ti. Ath' assa rājadvāram² vivari. So pavisitvā rājānaṃ
vanditvā g. ā.:

15. Bhūtāni me bhūtapatī namassato
5 āgamma yakkho idam evaṃ³ abravī:
rañño mano Ummadantiyā nivittḥo,
dadāmi te taṃ. parivārayassū⁴ 'ti. 71.

Tattha namassato ti tumhikaṃ vilāpakūraṇaṃ jānanatthaṃ balikammam
katvā namassantassa. taṃ ti ahaṃ taṃ Ummadantiṃ tumhākaṃ paricārikam
10 katvā dadāmi ti

Atha naṃ rājā „samma Ahipāraka mama Ummadantiyā
paṭibaddhacittatāya vilapitabhāvaṃ yakkhāpi jānantīti“ pucchi.
„Āma devā“ 'ti. So „sabbalokena kira me lāmakabhāvo ñāto“
ti lajji. dhamme paṭiṭṭhāya anantaraṃ g. ā.:

- 15 1. Puñña⁵ ca dhamse amaro na c' amhi,
jano ca no⁶ pāpam idan ti jañña,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
datvā piyaṃ Ummadantiṃ aditṭhā⁷ ti. 72.

Tattha dhamse ti samma Ahipāraka ahaṃ tāya saddhiṃ kilesavasena
20 paricārayanto puññaṭo ca dhamseyyam. tāya saddhiṃ paricāritamattena amaro
ca na homi. mahājano ca me idam⁸ lāmakabhāvaṃ jāneyya. tato ayuttaṃ rañña
katan ti garaheyya. taṃ ca mama datva pacchā piyabhariyaṃ aditṭhā⁹ tava
manaso vighāto c' assa 'ti attho

Sesā ubhinnaṃ pi vacanapaṭivacanagāthā:

- 25 17. Janinda nāññatra tayā mayā vā
sabb' āpi kammaṃ katassa jañña
yan te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rājā yaṇatthaṃ sajāhi¹⁰. 73.
18. Yo pāpakaṃ kamma¹¹ karaṃ manusso
30 so maññati: mā-y-idha maññimṣu aññe¹²;

¹ C's -ahetvā. ² so all three MSS for rājā dvāram? ³ B'd idametad ⁴ B'd
-cāra- ⁵ C's puññañ ⁶ B'd me ⁷ C's adhiṭṭhā. ⁸ B'd imaro. ⁹ C's adhiṭṭā,
C's aditṭhe, B'd aditṭhā. ¹⁰ B'd adds rājā āha ¹¹ B'd kammaṃ ¹² so all three
MSS for jāni añño?

- passanti bhūtāni karontam etaṃ
yuttā ca ye honti narā pathavyā. 74.
19. Añño nu te ko 'dha' naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā' piyā ti,
bhuso ca ty-āssa manaso vighāto 5
datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā³. 75.
20. Addhā piyā mayha janinda esā.
na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
gacch' eva tvaṃ Ummadantiṃ bhadante
siho va selassa guhaṃ upeti⁴. 76. 10
21. Na pīlītā attadukkhena dhīrā
sukhapphalaṃ kamma pariccajanti,
saṃmohitā cāpi sukhena mattā
na pāpakaṃ kamma samācaranti. 77.
22. Tvaṃ hi mātā ca pitā ca mayhaṃ 15
bhattā patī posako devatā ca.
dāso ahaṃ tuyha saputtadāro,
yathāsukhaṃ Sibba⁵ karoḥi kāmaṃ. 78.
23. Yo issaro 'mhīti karoti pāpaṃ
katvā ca⁶ so n' uttapate paresaṃ 20
na tena so jīvati dīgham āyu⁷,
devāpi pāpena samekkhare na⁸. 79.
24. Aññātakam⁹ sāmikehi padinnaṃ
dhamme tthitā ye paṭicchanti dānaṃ
paṭicchakā dāyakā cāpi¹⁰ tattha 25
sukhapphalaṃ ñeva karonti kammaṃ¹¹. 80.
25. Añño nu te ko 'dha'¹² naro pathavyā
saddheyya lokasmi: na sā piyā¹³ ti

¹ Bḍ amñe te koci. ² Bḍ name sā ³ Ck adhi-. ⁴ Cks upehi. ⁵ Bḍ siva, B^s sivi. ⁶ Bḍ na. ⁷ Bḍ -um. ⁸ Bḍ adds atha-sa abhipārakassa āha. ⁹ Cks aññākatam. ¹⁰ Bḍ vāpi, Cks cāpi. ¹¹ Bḍ adds rājā āha. ¹² Bḍ koci.

- bhuso ca ty-āssa manaso vighāto
 datvā piyaṃ Ummadantiṃ adiṭṭhā¹. 81.
23. Addhā piyā mayha janinda esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla
 5 yan te mayā Ummadanti padinnā,
 bhusehi rājā vanatham saajāhi². 82.
27. Yo attadukkhena parassa dukkhaṃ
 sukkena vā attasukhaṃ dahāti
 yath' ev' idaṃ³ mayha tathā paresaṃ
 10 so⁴ evaṃ jānāti sa vedi dhammaṃ. 83.
28. Añño⁵ nu te ko dha⁶ naro pathavyā
 saddheyya etc. 84.
29. Janinda jānāsi piyā mam' esā,
 na sā mamaṃ appiyā bhūmipāla,
 15 piyena te dammi piyaṃ janinda,
 piyadāyino deva piyaṃ labhanti. 85.
30. So nūn' ahaṃ⁷ vadhissāmi attānaṃ kāmahetukaṃ,
 na hi dhammaṃ adhammena ahaṃ vadhituṃ⁸ ussahe. 86.
31. Sace tuvaṃ mayha satim janinda
 20 na kāmayaṃsi naraviriyasetṭha
 cajāmi naṃ sabbajanassa Sibba⁹,
 mayā pamuttaṃ¹⁰ tato nam avhayesi. 87.
32. Adūsiyaṃ ce Ahipāraka tvaṃ
 cajāsi katte ahitāya ty-āssa
 25 mahā ca te upavādo pi assa
 na cāpi ty-āssa nagaramhi pakkho. 88.
33. Ahaṃ sahiṣsaṃ upavādam etaṃ
 nindaṃ pasaṃsaṃ garaham pi¹¹ sabbaṃ,
 mam etaṃ āgacchatu bhūmipāla,
 30 yathāsukhaṃ Sibba¹² karoḥi kāmam. 89.

¹ C⁴ adhi-, adding abhipārako āha ² C⁴ s -āti ³ C⁴ s idā, B⁴ idham. ⁴ B⁴ yo ⁵ C⁴ s -ā. ⁶ B⁴ koci. ⁷ B⁴ so nūnāham. ⁸ C⁴ s vyādhi. ⁹ B⁴ asibyā. B⁴ sibbyā. ¹⁰ C⁴ s pavuttam ¹¹ B⁴ -haṇ ca. ¹² B⁴ sivi

24. Yo n' eva nindaṃ na puna-ppasaṃsaṃ
ādiyati garahaṃ no pi pūjaṃ
sirī ca lakkhī ca apeti tambhā
āpo suvutṭhī va¹ yathā thalamhā. 90.
25. Yaṃ kiñci dukkhaṃ ca sukhaṃ ca etto²
dhammātisāraṃ va³ manovighātāṃ
urasā ahaṃ paccupadissāmi⁴ sabbaṃ
pathavī yathā thāvarānaṃ tasānaṃ. 91.
26. Dhammātisāraṃ va³ manovighātāṃ
dukkhaṃ ca n' icchāmi ahaṃ paresaṃ.
eko p' imaṃ hārayissāmi⁵ bhāraṃ
dhamme tṭhito kañci na tāpayanto⁶. 92.
27. Saggūpagaṃ puñṇakammaṃ janinda,
mā me tuvaṃ antarāyaṃ akāsi,
dadāmi te Ummadantiṃ pasanno
rājā va yaññe dhanāṃ brāhmaṇānaṃ. 93.
28. Addhā tuvaṃ katte hitesī mayhaṃ,
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
nindeyyuṃ devā pitaro ca sabbe,
pāpaṃ ca passa⁷ abhisamparāyaṃ. 94.
29. Na h' et' adhammaṃ⁸ Sivirāja vajjuṃ⁹
sanegamā jānapadā ca sabbe
yaṃ te mayā Ummadanti padinnā,
bhusehi rāja vanathaṃ sajaṃhi. 95.
30. Addhā tuvaṃ katte hitesī mayhaṃ
sakhā mamaṃ Ummadanti tuvaṃ ca,
sataṃ ca dhammāni sukittitāni
samuddavelā va duraccayāni. 96.
31. Āhūniyo¹⁰ me si hitānukampī
dhātā vidhātā c' asi kāmapālo,

¹ Ck -tthi va. Bđ -thivi. ² Bđ etto. ³ Bđ -rañ ca. ⁴ so Cks for upa-? Bđ accuttarissāmi. ⁵ Cks kāra-. ⁶ Bđs kiñci ahīpayanto. ⁷ Cks māsā. ⁸ Ck na henadh-. Bđs na hetaridhi-. ⁹ Bđs vajje. ¹⁰ Ck āhu-. C' ahū-. Bđ ahuneyye.

- tayī hutā deva mahapphalā hi me,
kāmena me Ummadantiṃ paṭiccha. 97.
42. Addhā hi sabbaṃ¹ Ahipārakā² tuvaṃ
dhammaṃ acārī mama kattaputta,
5 añño nu te ko idha sotthikattā
dipado naro arune³ jīvaloke. 98.
43. Tuvan nu seṭṭho, tvam⁴ anuttaro si,
tvaṃ dhammagū dhammavidū sumedho,
so dhammagutto cīram eva jīva,
10 dhammañ ca me desaya dhammapāla. 99.
44. Tad imgha Ahipāraka suṇohi vacanam mama,
dhammaṃ te desayissāmi sataṃ āsevitam aham. 100.
45. Sādhū dhammaruci rājā, sādhū paññānavā⁵ naro,
sādhū mittānaṃ adubbho⁶, pāpass⁷ akaraṇaṃ sukhaṃ. 102.
- 15 46. Akkodhanassa vijite tṭhitadhammassa rājino
sukhaṃ manussā āsetha sītaccchāyāya saṃghare. 102.
47. Na vāham etaṃ abhirocaṃāmi
kammaṃ asamekkha kataṃ asādhum⁸,
ye vāpi⁹ nātvā na sayam karonti.
20 upamā imā mayhaṃ tuvaṃ suṇohi: 103.
48. Gavaṃ ce taramānānaṃ jimhaṃ gacchati puṇḍavo (III $\frac{111}{17}$)
sabbā tā jimhaṃ gacchanti nette jimhagate¹⁰ sati. 104.
49. Evam evaṃ manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce adhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
25 sabbaṃ raṭṭhaṃ dukkhaṃ seti rājā ce hoti¹¹ adhammiko. 105.
50. Gavaṃ ce taramānānaṃ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate¹² sati. 106.
51. Evam eva manussesu yo hoti seṭṭhasammato
so ce pi dhammaṃ carati pag eva itarā pajā,
30 sabbaṃ raṭṭhaṃ sukhaṃ seti rājā ce hoti dhammiko. 107.

¹ Cks saccam ² all three MSS. -ka ³ Cks -o ⁴ Cks tav ⁵ Bā -navā. ⁶ Bā ā- ⁷ all three MSS. -ssa. ⁸ read: kataṃ asādhum asamekkha kammam² ⁹ Ck yovavāpi, Cs yo vāpi. ¹⁰ Bā -amgate. ¹¹ read hot. ¹² Bā ujum-.

52. Na cāp' ahaṃ adhammena amarattam pi patthaye
imaṃ vā paṭhaviṃ sabbaṃ vijetum¹ Ahipāraka. 108.
53. Yaṃ hi kiñci manussesu ratanaṃ idha vijjati
gāvo dāso hiraṇṇaṃ ca vatthiyaṃ² haricandanam 109.
54. [Assitthiyo ratanaṃ maṇikaṇḍa
yaṃ cāp' ime candimasuriyā abhipālayanti]
na tassa hetu visamaṃ careyya.
majjhe Sivinaṃ usabho 'mhi jāto. 110. 5
55. Netā pitā uggato ratthapālo
dhammaṃ Sivinaṃ apacāyamāno
so dhammam evānucintayanto
tasmā sake cittavase na vatto. 111. 10
56. Addhā tuvaṃ mahārāja niccaṃ avyasanam³ sivaṃ
karissasi ciraṃ rajjaṃ, paṇṇā hi tava tādīsī. 112.
57. Etaṃ te⁴ anumodāma yaṃ dhammaṃ na-ppamajjasi.
dhammaṃ pamajja khattiyo ratthā cavati issaro. 113. 15
58. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpītusu khattiya (supra p. 123)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁵ saggaṃ gamissasi⁶. 114.
59. Dhammaṃ cara mahārāja puttadāresu khattiya, etc. 115.
60. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya, etc. 116. 20
61. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca, etc. 117.
62. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca, etc. 118.
63. Dhammaṃ cara mahārāja ratthe janapadesu ca, etc. 119.
64. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇe brāhmaṇesu ca, etc. 120.
65. Dhammaṃ cara mahārāja mṃgapakkhīsu khattiya, etc. 121. 25
66. Dhammaṃ cara mahārāja, dhammo cinño sukhāvaho,
idha dhammaṃ caritvāna rāja saggaṃ gamissasi. 122.
67. Idha dhammaṃ caritvāna saṃdada devā sabrahmakā⁷
suciṇṇena divam pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo ti. 123.

¹ Cks -tu   ² Ed vatthiya   ³ Cks avyasanam, Bđ abyāsanam   ⁴ Cks me   ⁵ Id
rāja.   ⁶ Cks -ti   ⁷ Bđ dhammaṃ cara mahārāja indo devā sabrahmakā

- Tattha sabbāpiti jananda aham pi' etam ekako va paticchādetvā ānessāmi
 tasmā thapetvā tañ ca mamañ ca añño sabbo pi jano¹ imassa kammassa katassa
 ākūramattam pi na jaññi na jīmissanti², bhusehīti tīya saddham abhiramanto
 attano tauhāvanatham bhusañ karohi valīhehi, manoratham pūrehīti, sajjāhīti
 5 manoratham pana pūretvā sace te na ruccati atha nam sajjāhi, mayham eva
 paticchāpehu³, kamma⁴ karan ti samma Ahipāraka yo manusso pāpakammam
 karonto so pacchā mā idha aññe idam pāpakammam maññimsu mā jānātū ti
 maññe ti cinteti, duccintitam⁵ etam tassa, kinikāranā: karontam eva hi nam
 passanti bhūtāni ye ca⁶ Buddhā Paccakabuddhā Buddhaputtā iddhiyogena yuttā
 10 te ca nam passanti yeva, na me piyā ti samma Ahipāraka añño nu te koci⁷
 idha imasmim sakulāya pi pathaviyā na me Ummadanti piyā⁸ ti evaṃ⁹ sadda-
 heyya¹⁰, siho va selassa guhan ti mahārāja sace tam tvam idha na ānesi
 atha yathā siho kilesaparilāhe uppanne sīhapotikāya vasanattāṇam namguham
 upeti evam tassā vasanattāṇam gaccha, gantvā tattha attano patthanam¹¹
 15 pūrehīti, sukhapphalam ti samma Ahipāraka, paṇḍitā attano dukkhena
 puttā¹² samānā na sukhavipākādayakammam pariccajanti, sammohitā vāpi
 hutvā mohana mūlhā sukhena mattā pāpakammam nāma¹³ na samācaranti,
 yathāsukham Sībba¹⁴ karohi kāmam ti sāmi Sivirāja, attano dāsim pari-
 vārentassa¹⁵ garahā nāma n' atthi, tvam yathāsukham yathājjhāsayaṃ kāmam
 20 karohi, attano iccham pūrehīti, na tena so jīvātīti samma Ahipāraka, yo
 issaro 'mhitī pāpam karoti katvā ca kiṃ¹⁶ mam de amanussā vakkhantīti¹⁷ na
 uttasati na ottapati na so tena kammena digham kīlam jīvati khippam eva
 marati, devatāpi ca nam kim imassa pāparañño rajjena varam assa vālukāghatam
 gale bandhītvā maraṇam ti lāmakena cakkhunā oloketi, aññātakan ti mahārāja
 25 aññesañ santakam tehi sūmikehi padinnudānam ye attano dhamme thitā patic-
 chanti te tattha¹⁸ paticchakā ca dīyakā ca sabbe pi sukhapphalam eva kammam
 karonti, patiggāhakehi patiganhante tam dīnam dīyakassa mahantam vipākam¹⁹
 detīti añño nu te -pe- addhā piyā -pe-, yo attadukkhena²⁰ ti samma Ahi-
 pāraka yo attano dukkhena pīlito tam dukkham parassa dahati attano sarīrato
 30 parasarīre khipati parassa vā²⁰ sukhena attano sukham dahati tam parassa
 sukham gahetvā attani pakkhipati attano dukkham harissāmīti param dukkhitañ
 karoti attānam suhessāmīti parasukham nāseti na so dhammañ jñātī, yo
 pana evaṃ jñātī yath'ev' idam mayham sukhadukkhān tathā paresan ti sa vedi
 dhammañ so dhammañ jñātī nāma, ayam etissā gūthāya attho, piyena te
 35 dammīti piyena kāraṇabhūtena piyam phalam patthento dammīti attho, piyam
 labhanti samisāre samsarātūti piyam eva labhanti, kāmahetukan ti samma

¹ Bā añña sabbāpi janā, Cks aññe sabbo pi jano. ² so ali three MSS for -issati⁹ ³ Cks -erhādehi, Bā patidehi. ⁴ all three MSS. -im. ⁵ Bds duci-
 Cks duccaritam ⁶ Cks va ⁷ Cks konu. ⁸ Ck yā, Cs viyā. ⁹ Cks etam ¹⁰
 Cks -hessati ¹¹ Bā manam. ¹² so all three MSS. ¹³ Bā adds manasā. ¹⁴
 Bā sivi ¹⁵ Cs Bā -cā-. ¹⁶ Bā kam. ¹⁷ Bā ra-. Bā da-. ¹⁸ Bā nattha. ¹⁹
 Bā vipphāram ²⁰ Cks omīti vā.

Abipāraka kāmahetukaṃ ayuttakaṃ katvā¹ attānaṃ² vadhiṣṣāmīti³ me pari-
 vitakko uppajjissati⁴. mayhaṃ satī ti mama santakaṃ, mama santi⁵ pi
 pātho, mama santikāyā⁶ ti evaṃ maññaṃāno, sace tvaṃ taṃ na kāmesīti attho.
 sabbajanassā 'ti sabbe⁷ seniye⁸ sannipātetvā tassa sabbajanassā 'ti⁹ ayam
 mayhaṃ ahitā ti paricejjissāmi, tato avhayesīti tato naṃ pariggahattā¹⁰ 5
 ānāpeyyāsi¹¹, adūsiyan ti anaparādhā, katte ti tam eva aparena nūmena
 ālapati, so hi rañño hitaṃ karoti tasmā kattā¹² ti vuccati, na cāpi tyāssā
 'ti evaṃ akiecakārīti nagare tava koci pakkho pi na bhaveyya, nindan ti na
 kevalaṃ upavādam eva sace pi maṃ koci sammukhā nindissati pasamsissati vā
 dosaṃ vā pana āropento garahissati taṃ p' ahaṃ nindam pasamsam garahaṃ 10
 ca sabbam sahiṣṣāmi, sabbam etaṃ maṃāgarachātū ti vadati, tamhā ti yo ete
 nindādayo na ganhātū tamhā purisā issariyasamkhātā sirī ca paññāsamkhātā
 lakkhī ca thalattbhānato suvutthisamkhātā āpo viya apeti na patitthāti, etto ti
 ito mama tassā paricecattakāranato, dhammātisāram vā ti dhammaṃ atikka-
 mitvā pavattam¹³ akusalā vā yaṃ kiñci hoti, paccupadissāmīti sam- 15
 patiechissāmi¹⁴, thāvaṃānaṃ tasānaṃ ti yathā mahāpathavī khīṇāsavānaṃ ca
 puthujjanānaṃ ca na kiñci na patiechati sabbāni adhiṇvāseti tath' evāhaṃ pi
 sabbāni etaṃ patiechissāmi adhiṇvāsessāmīti dīpeti, eko pi maṃ ti ahaṃ eko¹⁵
 va imaṃ attano dukkhabhāram hārayissāmi¹⁶ vahissāmi¹⁷, dhamme thito ti
 vinicchayadhamme pavēnidhamme¹⁸ tividhasucaritadhamme thito hutvā, saggū- 20
 pagā ti devapūññakammaṃ nāṃ' etaṃ saggūpagam kotī, yaññe¹⁹ dhanan
 ti yaññadhanāṃ, ayam eva vā pātho, Ummadantīti Ummadantī pi mama
 sahāyikā tvaṃ pi sahāyako, pītaro ti brahmāno²⁰, sabbe ti na kevalaṃ
 devabrahmuno²¹ sabbe ratthavāsīno maṃ passatha bho sahāyakassa bhariyā
 sahāyikā iminā gehe katā ti nindeyyum, na hetadhammaṃ²² ti na hi etaṃ 25
 adhammikaṃ, yaṃ te mayā ti yaṃ mayā sū²³ tuyhaṃ dinnā²⁴ tasmā etaṃ
 adhammo ti na vadissanti²⁵, satan ti satānaṃ Buddhādīnaṃ khantimetā-
 bhavanāsilācārasaṃkhātāni dhammāni suvaṇṇatāni, tāni²⁶ samuddavelā va durac-
 cāyāni, tasmā yathā samuddo velaṃ nātikkamati evaṃ ahaṃ pi silavelaṃ²⁷
 nātikkamāmīti²⁸ vadati, āhuneyyo me sīti mahārāja tvaṃ mama āhuna- 30
 pāhunaṣakkārassa²⁹ anucchaviko, dhātā vidhātā ca sī³⁰ kāmāpālo ti tvaṃ
 deva mama dhāranato dhātā issariyamukhassāpi³¹ dabanato vidhātā icchita-

¹ C^{ks} akatvā, B^d ayuttam katvā. ² B^s adds na ³ B^d pavissāmīti. ⁴ B^ds uppa-
 jati. ⁵ so C^{ks} for santim? B^d mayham pasinti, B^s mayham seti. ⁶ so C^{ks}; B^d
 santakāsāyā ⁷ I ds -ā. ⁸ C^k B^d -yo. C^s seniyo. ⁹ B^ds -uassa. omitting ti.
¹⁰ B^d -hitattā ¹¹ B^d āneyyāsi. C^k anāpeyyāsi, B^s aneyyāsi ¹² C^{ks} kaccā ¹³
 C^{ks} -ā. ¹⁴ C^s sampatissacchissāmi, B^d paccuttarissāmīti sampatiechissāmi dhāra-
 yissāmi, B^s paccuparissāmīti sampatiechā dhāressāmi. ¹⁵ B^d ekako ¹⁶ C^{ks} kār-
 B^s tār-? ¹⁷ C^{ks} ehiss-, B^d vah or gah-, B^s pah-. ¹⁸ B^ds -niyadh- ¹⁹ C^{ks} -ā.
²⁰ C^k brahmāno, C^s brāhmano. ²¹ so C^{ks} for -māno: B^d brahmāno, omitting
 deva. ²² all three MSS. hetamdh. ²³ C^{ks} omit sū ²⁴ C^{ks} -am. ²⁵ B^d ne-
 vadissati. ²⁶ B^d omits tāni ²⁷ C^{ks} silam-. ²⁸ B^s -missāmīti. ²⁹ B^d omits
 pāhuna. ³⁰ B^ds vasi ³¹ B^ds -sukhā-sāpi

- patitthānam kāmūnam pīlanato kāmāpalo, tayi¹ hutā ti tuyhū dinnā²,
 kāmēna me ti mama patthanāya³ Ummadantiṃ paticchā⁴ 'ti; evam Ahipārako
 rañño deti, rājā na mayham attho ti patikkhipati, gūthapatitam⁵ sākunikam⁶
 paechim pitthipādena paharivā araviyam khipantā viya ubbo pi nam jahant'
 5 eva, idāni rājā punaakathanatthāya tam santajjento addhā hiti g. ā., tattha
 kattaputtā⁷ 'ti pitā⁸ pi 'ssa kattā va⁹ tena tam evam ālapati, i v. h.: addhā
 tvam ito pubbe mayham sabban dhammam avari hitam eva¹⁰ akāsi, ajja¹¹ pana
 patipakkho hutvā bahum¹² kathesi, mā evam vippalāpi, añño nu te dīpado
 naro ko idha jīvaloke arune yeva sotthim kattā¹³, sace hi aham viya añño
 10 rājā tava bhariyāya paṭibaddhacitto abhavissa anto arune yeva tava sīsam chindā-
 petvā tam attano ghare kareyya, aham pana akusalabhayen' eva na karomi,
 tunhī holii, na me tāya¹⁴ attho ti santajjesi; so tam sutvā puna pi kiñci
 vattum asakkonto rañño thutivasena tvam nū¹⁵ 'ti g. ā., tass' attho mahārāja
 tvam nēva sakala-Jambudīpe sabbesam narindānam settho tvam anuttaro tvam
 15 vinicchayadhammapavenidhammasucaritadhammānam¹⁶ gopāya tena dhammagū-
 tesam¹⁷ vidahitattā dhammavidi tvam sumedho¹⁸ tvam yañ dhammam gopesi
 ten eva gutto, cirañ jīva dhammāñ ca me deseti dhammapāla dhammagopaka
 rājā pavarā¹⁹ 'ti; atha rājā dh. desento tadimghā 'ti ādim ā., tattha imghā
 'ti codanatthe nipāto, yasmā mīm tvam codesi tasmā ti attho, satan ti Bud-
 20 dhādīhi sappurisehi āsevitam, sādhu ti sundaro²⁰ pasattho vinicchayapaveni-
 sucaritadhammo rocesīti dhammaruci, tādiso hi jīvitam jahanto pi akieram na
 karoti tasmā sādhu, paññānavā ti ānāsampanno, mittānam adubbho ti
 mittassa adubbhanabbhāvo²¹, thitadhammassā 'ti paritthitatividhadhammassa,
 āsethā 'ti āseyyum nīsideyyum, desanāsīsam ev' etam²², cattaro iriyāpathe su-
 25 kham kappeyyun ti ayam pan' ettha attho, sītacchāyāyā 'ti puttadārañāti-
 mittānam sītacchāyāya, samghare ti samghare attano gehe adhammabalidanā-
 dīhi anupaddutasukham passeyyun²³ ti das-eti, na vāhametan ti samma Ahī-
 pāraka yañ etam²⁴ asamekkhitvā katam asādhukammam etam aham na roca-
 yāmi, ye vāpi nātvaṇa ti ye vā pana rajāno nātva tlayitvā tīretvāosayam
 30 karonti tes' āham kammañ rocemīti adhippāyo, imā upamā ti imasmim pan'
 atthe tvam mayham imā dve upamā sunohi, jimhan ti vañkam, nette ti yo
 tā gāviyo neti²⁵ tasmiñ jetthakausabhe, pagevā 'ti tasmiñ adhammañ
 carante itarā pajā pag eva carati ativiya karotiti attho, dhammiko ti
 cattāri agatigamanāni pahāya dhammena r. kareti²⁶, amarattan ti devattam,
 35 ratanān ti saviññānakaratanam²⁷, vatthiyan ti kāsikavattham eva, as-
 siṭṭhiyo ti vātasamagattasse pi uttamarūpadharā itthiyo pi, ratanān
 manikañcā 'ti sattavidharatanāñ ca mānikkamayabhañḍāñ ca²⁸, abhīpāla-

¹ Cks tayā. ² Cks -a. ³ B^s kāmēna ⁴ Cks -a. ⁵ B^s bhūmiyañ pa-. ⁶ Cks
 -ka, B^d -ninam. ⁷ all three MSS. kattha-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck katthā va,
 B^d kattā ca. ¹⁰ B^d adds vañhimeva. ¹¹ B^d idāni. ¹² Cks -u. ¹³ Cks katvā. ¹⁴
 B^d ettāya. ¹⁵ Cks nūnā. ¹⁶ B^d -paveniya-. ¹⁷ Cks -guttosam. ¹⁸ B^d adds so.
¹⁹ Ck carā, Cs pacarā, B^s javarā. ²⁰ Cks add ti. ²¹ Cks -bhāge. ²² B^d eva cetam.
²³ Cks vase-. ²⁴ B^d yathā tam. ²⁵ Cks neneti. ²⁶ B^d -ento. ²⁷ B^s saviññāna-
 kaviññānakaratanāñ. ²⁸ Ck māni-, B^s mahagghabhañḍakañcā.

yaṇṭīti alamkarontā¹ rakkhaṇti. na tassā² 'ti tassa cakkavattirajjassāpi hetu
na visamaṃ careyya³, usabho 'smīti yasmā ahaṃ Sivinaṃ majjhe jeṭṭhakarājā
huvā jāto tasmā cakkavattirajjakaranam⁴ pi visamaṃ na carāmi⁵ attho, netā
ti mahārājānaṃ⁶ kusalesu patitṭhapetvā devanagaraṃ netā hitakāraṇena tassa
pitā⁷ Sivirājā kira dhammarājā⁸ ti sakala-Jambudīpe nātattā uggato samena
ratthaṃ pālanato⁹ ratṭhapālo, apacāyamāno ti Sivinaṃ porānakarājūnaṃ
pavenidhammaṃ apacāyamāno, so ti so ahaṃ tam eva dhammaṃ cintemi¹⁰
manasikaromi, na vatte ti¹¹ tena kāraṇena attano cittaṃ vasa na vattāmi;
evam M-assa dhammakathaṃ sutvā Ahipārako thutim karonto addhā hīti
ādim ā., na pamajjasīti attanā¹² kathitadhammaṃ¹³ na-ppamajjasī tatth'¹⁴
eva vattesi, dhammaṃ pamajjā¹⁵ 'ti¹⁶ dhammaṃ pammussitvā¹⁷ agārasena
gantvā¹⁸; evaṃ so tattha¹⁹ thutim katvā dhammacariyāya niyojento²⁰ uttarim
dasagāthā²¹ abhāsi, tā²² hetthā Tesakunajūtake vannitā va.

Evam Ahipārakasena-patinā rañño dhamme desite rājā
Ummadantiyā paṭibaddhacittaṃ vinodesi. 15

S. i. d. ā. s. j. s. (Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpatti-phale
patitṭhahi): „Tadā Sunandasārathi ānando ahoṣi, Ahipārako Sāriputto.
Ummadanti Uppalavaṇṇā, sesaparisaṃ Buddhaparisā. Sivirājā ahaṃ evā-
'ti. Ummadanti-jātakaṃ.

3. Mahābodhi-jātaka.

20

Kinno daṇḍaṃ kimājīnaṃ ti. Idam S. J. v. paññāpāra-
mim ā. k. Vatthum Mahāummagge āvibhavissati. Tadā pana S.
„na bhikkhave idān' eva pubbo pi T. paññavā parappavādamaddano
yevā¹ 'ti vatvā a. ā.:

A. B. Br. r. k. Bo. Kāsiraṭṭhe asītikoṭivibhavassa udicca- 25
brāhmaṇamahāsālassa² kule nibbatti³, Bodhikumāro ti
'ssa nāmaṃ karimṃsu. So veyappatto Takkaṣilāya⁴ uggahita-
sippo paccāgantvā agāramajjhe vasanto aparabhāge kāme
pahāya Himavanta-padesaṃ pavisitvā⁵ paribbājakapabbajjāṃ

¹ Bds ālokaṃkarontā ² Cks mareyyum. ³ Bd -kār- ⁴ Bds mahājānaṃ. ⁵
Bds hitā. ⁶ Bds dhammacārī ⁷ Bd ratṭhapālayanaṭṭhā. ⁸ Bd anucintayananto. ⁹
Bds yasmā in the place of manasi - - ti. ¹⁰ Bds -no. ¹¹ Bd -e. ¹² Cks
parimajjasīti. ¹³ Bd samussitvā. ¹⁴ Bds ag-. ¹⁵ Bds tassa. ¹⁶ Bds dhammañ-
carā ti uyyojento, Bds -yojento. ¹⁷ Bds uttari tassa osānagāthā. ¹⁸ Cks te ¹⁹
Cks -la. ²⁰ Cks -itva. ²¹ Bd -yaṇṭi.

- pabbajitvā tattha vanamūlaphalāhāro ciraṃ vasitvā vassāratta-samayē Himavantā oruḥha cārikaṃ caranto anupubbenā Bārānasī¹ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase paribbhāka-sārūpena nagare bhikkhāya caranto rājadvārāṃ pāpuni.
- 5 Tam enaṃ sīhapañjare t̥hito rājā disvā tassa upasame paśīditvā taṃ attano bhavaṇaṃ pavesetvā rājapallaṃke nisīdāpetvā katapaṭisaṇhāro thokaṃ dhammakathaṃ sutvā nānaggarasabhojanaṃ dāpesi. M. bhattaṃ gaḥetvā cintesi: „idaṃ rājakulaṃ nāma bahudosarī bahupaccāmittaṃ hoti², ko nu kho
- 10 mama uppannaṃ bhayaṃ nittharissatīti³“ so avidūre t̥hitaṃ rājavallabhaṃ ekaṃ piṅgalasunakhaṃ⁴ disvā mahantaṃ⁵ bhattapiṇḍaṃ gaḥetvā tassa dātukāmatākāraṃ⁶ dassesi. Rājā nātvā sunakhassa bhājanaṃ āhārāpetvā bhattaṃ gāhāpetvā dāpesi, M. pi tassa datvā bhattakiccaṃ nit̥thāpesi. Rājāpi ta-sa⁷
- 15 paṭiññāṃ gaḥetvā antonagare⁸ rājuyyāne paṇṇasālaṃ kāretvā pabbajitaparikkhāre datvā taṃ tattha vāsesi⁹, devasikaṃ c' assa dve tayo vāre upat̥thānaṃ agamāsi, bhojanakāle pana M. niccaṃ rājapallaṃke yeva nisīdati. rājabhojanaṃ eva bhuñjati, evaṃ dvādasa saṃvaccharāṇi atītāni. Tassa pana rañño pañca
- 20 amaccā atthaṇ ca dhammaṃ ca anusāsanti, tesu eko ahetavādi¹⁰ eko issarakāraṇavādi¹¹ eko pubbekatavādi eko ucchedavādi eko khattavijjavādi¹². Tesu ahetukavādi „ime sattā saṃsārasuddhikā“ ti mahājanaṃ uggaṇhāpesi, issarakāraṇavādi „ayaṃ loko issaranimmitto“ ti uggaṇhāpesi, pubbekatavādi
- 25 „imesaṃ sattānaṃ sukhaṃ vā dukkhaṃ vā uppajjamānaṃ¹³ pubbekaten' eva uppajjatīti“ gaṇhāpesi, ucchedavādi „ito paralokagatā¹⁴ nāma.n' atthi, ayaṃ loko ucchijjatīti“ gaṇhāpesi, khattavijjavādi¹² „mātāpitāro pi māretvā attano va attho kāmatabbo¹⁵“ ti gaṇhāpesi. Te rañño vinicchaye niyutta

¹ C^s iyam ² C^s -mittā honti. ³ C^s nitta- ⁴ B^d singāla- ⁵ B^d mahāsatto

⁶ C^s -makākāraṃ. ⁷ B^d ssa. ⁸ C^s attano nagare. ⁹ B^d tasmiṃ vāsāpesi

¹⁰ C^s he-. B^d ahetukavādi. ¹¹ C^s -namittavādi. ¹² P^d khetta-. ¹³ B^d -nānaṃ.

¹⁴ C^s -kamgati, B^d -kamgato ¹⁵ B^d kātabbo

lañcakhādakā hutvā assāmikam sāmikam¹ karonti. Ath' eka-
divasam eko puriso kūṭaṭṭaparājito M-am bhikkhāya rājageham
pavisantaṃ disvā vanditvā „bhante. tumhe rājagehe bhuñja-
mānā vinicchayāmacce lañcam gahetvā lokam vināsente kasmā
ajjbūpekkhatha, idāni 'mhi pañcahi amaccehi kūṭaṭṭakārassa 5
hatthato lañcam gahetvā sāmiko va samāno assāmiko kato“
ti paridevi. So tasmim kārūṇṇavasena vinicchayam gantvā
dhammena vinicchinitvā sāmikam űeva sāmikam akāsi, mahā-
jano ekappahāren' eva mahāsaddena sādhukāram adāsi. Rājā
taṃ saddam sutvā „kimsaddo nāmāyan“ ti pucchitvā tam 10
attham sutvā katabhattakiccaṃ M-am upanisīditvā pucchi:
„bhante ajja kira vo² aṭṭo vinicchito“ ti. „Āma mahārājā“
'ti. „Bhante tumhesu vinicchinantesu mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatīti⁴ ito paṭṭhāya tumhe va vinicchinathā“ 'ti. „Mahā-
rāja, mayam pabbajitā nāma, n' etaṃ amhākam kamman“ ti. 15
„Bhante mahājane kārūṇṇena kātum vaṭṭati. tumhe sakala-
divasam mā vinicchinatha, uyyānato pana idhāgacchantā⁵
vinicchayaṭṭhānam gantvā pāto va cattāro aṭṭe vinicchinatha,
bhutvā uyyānam gacchantā cattāro, evam mahājanassa vaḍḍhi³
bhavissatīti“. So tena punappuna yāciyamāno „sādhū“ 'ti 20
sampaṭicchitvā tato paṭṭhāya tathā akāsi. Kūṭaṭṭakārakā
okāsam⁶ na⁷ labhimsu, te pi amaccā lañcam alabhantā dug-
gatā hutvā cintayimsu: „Bodhiparibbājakassa vinicchinana-
kāto⁸ paṭṭhāya mayam kiñci na labhāma, handa naṃ rāja-
veriko ti vatvā rañño antare paribhinitvā mārāpema“⁹ 'ti te 25
rājānam upasamkamitvā „mahārāja Bodhiparibbājako tumhākam
anattakāmo“ ti asaddhahantena raññā¹⁰ „sīlavā esa nāṇa-
sampanno, na evam karissatīti“ vutte „mahārāja, tena¹¹ sa-
kalanagaravāsino attano hatthe katā¹², kevalam amhe yeva

¹ B^d adds sāmikam assāmikam. ² B^d te. ³ B^d vullhi. ⁴ B^d -ssati. ⁵ B^d -o
" C^ks lañcam. ⁶ C^ks alabhi- in the place of na labh-. ⁷ C^k -echinakā-. ⁸ B^d
-cānānakā-. ⁹ B^ds -pessāmā. ¹⁰ C^ks -tenam rañño. ¹¹ B^d adds hi. ¹² C^s
kathā B^d kūtī.

pañca jane kātuṃ na sakkoti¹, sace amhākaṃ na saddahattha
tassa idhāgatakāle parisam olokethā² 'ti āhaṃsu. Rājā
„sādhū“ 'ti sihapañjare t̥hito taṃ āgacchantaṃ olokento
parivāraṃ disvā attano aññāṇena aṭṭakārakamanusse tassa
5 parivāro ti maññamāno bhijjivā te amacce pakkosāpetvā
„kin ti karomā“ 'ti pucchi. „Gaṇhāpetha naṃ devā“ 'ti.
„Olārikaṃ aparādhaṃ apassantā naṃ³ kathaṃ gaṇhāpessāmā³“
'ti. „Tena hi mahārāja pakatiparihāraṃ assa hāpetha, taṃ
parihāyantaṃ disvā paṇḍito paribbājako kassaci anārocetvā
10 sayam eva palāyissatīti“. Rājā „sādhū“ 'ti vatvā anupubbena
tassa parihāraṃ hāpesi. Paṭhamadivasam tāva taṃ tuccha-
pallaṃke yeva nisīdāpesuṃ, so pallaṃkaṃ disvā va rañño pari-
bhinnabhāvaṃ ñatvā uyyānaṃ gantvā taṃ divasaṃ eva
pakkamitukāmo hutvā „ekantena⁴ ñatvā pakkamissāmīti⁵“ na
15 pakkāmi. ath' assa punadivase tucchapallaṃke nisinnassa
rañño pakkabhattaṃ ca aññāṇaṃ ca gahetvā missakabhattaṃ
adaṃsu, tatiyadivase mahātalaṃ pavisitūṃ⁶ adatvā sopānasīse
yeva t̥hapetvā missakabhattaṃ adaṃsu, so taṃ ādāya uyyā-
naṃ gantvā bhattakiccaṃ akāsi, catutthadivase heṭṭhāpāsāde
20 t̥hapetvā kaṇājakabhattaṃ adaṃsu⁷, taṃ pi gahetvā uyyānaṃ
gantvā bhattakiccaṃ akāsi. Rājā amacce pucchi: „mahā-
Bodhiparibbājako sakkāre parihāpīte⁸ pi na pakkamati, kin
ti⁹ karomā“ 'ti. „Deva, na so bhattatthāya carati chattatthāya
pana carati, sace bhattatthāya careyya paṭhamadivase⁹ yeva
25 palāyeyyā“ 'ti. „Idāni kiṃ karomā“ 'ti. „Sve ghātāpetha
naṃ mahārāja“ 'ti. So „sādhū“ 'ti tesam yeva hatthe khagge
t̥hapetvā „sve antaradvāre t̥hatva pavisantass' eva sīsam
chinditvā khaṇḍākhaṇḍikaṃ katvā kañci¹⁰ ajānāpetvā vacca-
kuṭiyam pakkhipitvā nahātvā āgaccheyyāthā“ 'ti āha. Te
30 „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā „sve āgantvā evaṃ karissāmā“ 'ti

¹ B'd sakkā. ² B'd omits nam. ³ B'd -hāmā ⁴ so C's for ekamsena? B'd pi-
kantena ⁵ C's -missatīti ⁶ B'd adds so ⁷ C's -to ⁸ B's add nam ⁹ B'd
-sam. ¹⁰ B'd ki-.

aññamaññam vicāretvā attano attano nivesanāni āgamiṃsu¹.
 Rājāpi sāyam bhuttabhojano sirisayane nipajjitvā M-assa guṇe
 anussari, ath' assa tāvad eva soko uppajji, sarīrato sedā
 muccimṃsu², sayane assādam alabhanto aparāparam parivatti.
 Atha naṃ aggamaheṣi upanipajji, so tāya saddhiṃ sallā- 5
 pamattam pi na kari, atha naṃ sā „mahārāja, kin nu
 kho sallāpamattam pi na karoṭha, api nu³ me koci aparādhho
 atthīti“ pucchi. „N' atthi devīti, api ca kho Bodhiparibbā-
 jako kira amhākaṃ paccatthiko jāto ti, tassa sve ghāta-
 natthāya pañca amacce ānāpesiṃ, te taṃ hanitvā⁴ khaṇḍā- 10
 khaṇḍikaṃ katvā vaccakūpe khipissanti, so pana amhākaṃ
 dvādasa saṃvaccharāni bahum dh. d., ekāparādhho pi 'ssa mayā
 paccakkhato na diṭṭhapubbo, parapattiyena pana hutvā tassa
 mayā vadho āpatto, tena kāraṇena socāmīti“⁵. Atha naṃ sā⁶ „sace
 te deva so paccatthiko jāto taṃ ghātento kiṃ socasi, paccat- 15
 thikaṃ nāma puttam pi ghātetvā attano va sotthibhāvo
 kātabbo, mā cintayitthā“⁷ 'ti assāsesi. So tassā vacanena
 paṭiladdhassāso niddaṃ okkami. Tasmim khaṇe koleyyako
 piṅgalasunakho⁸ taṃ kathaṃ sutvā „sve mayā attano balena
 tassa jīvitadānaṃ dātum vaṭṭatīti“ cintetvā punadivase pāto 20
 va pāsādā oruyha mahādvāraṃ āgantvā ummāre sīsaṃ katvā
 M-assa āgamanamaggaṃ⁹ olokeno nipajji. Te khaggahatthāpi
 amaccā pāto va āgantvā anantaradvāre¹⁰ aṭṭhaṃsu. Bo. pi
 velaṃ sallakkhetvā uyyānā nikkhamma rājadvāraṃ āgacchi¹¹,
 atha naṃ sunakho disvā mukhaṃ vivaritvā catasso dāṭhā 25
 dassetvā „kiṃ bhante Jambudīpatale aññattha bhikkhaṃ na
 labhasi, amhākaṃ rājā tava māraṇatthāya pañcamacce khagga-
 hatthe antaradvāre¹² ṭhapesi, mā tvāṃ nalāṭena maccum
 gahetvā āgami¹³, siṅhaṃ¹⁴ pakkamā“ 'ti mahāsaddena viravi.
 So sabbarudaññutāya taṃ atthaṃ natvā tato nivattitvā uyyānaṃ 30

¹ Bđ -amsu. ² Bđ muñc-. ³ Bds add kho ⁴ Bds te pana naṃ mātītī ⁵ Bđ adds āha ⁶ Bđ socittā ⁷ Bđ siṅgala-. ⁸ Ck -mattam. ⁹ so C' for antara-
 dvāre? Bds ānantare. ¹⁰ C' āgāñchi. Bds agamāsi. ¹¹ Bđ dvārantare ¹² Bds
 egamāsi. ¹³ Bđ siṅgami.

gantvā pakkamanatthāya parikkhāre ādiyi. Rājāpi sīhapañjare
 1 thito taṃ āgacchantaṃ c' adisvā „sace ayaṃ mama paccat-
 thiko¹ uyyānaṃ gantvā balaṃ saṇṇipātetvā kammaṣajjo bha-
 vissati no ce attano parikkhāre gahe tvā gamanaṣajjo bhavissati,
 5 jānissāmi tāv' assa kiriyaṇa² ti uyyānaṃ gantvā M-aṃ attano
 parikkhāre ādāya „gamissāmi³ paṇḍasālato nikkhamantaṃ
 caṃkamanakotiyaṃ disvā vanditvā ekamantaṃ thito paṭha-
 maṃ g. ā.:

1. Kin nu dandaṃ kiṃ ajiṇaṃ kiṃ chattaṃ kiṃ upāhanam
 10 kiṃ amkusaṃ ca pattaṃ ca saṃghātiṃ cāpi brāhmaṇa
 taramānarūpo gaṇhāsi kin nu patthayase disaṇ ti. 124.

Tass' artho: bhante, pubbe tvam amhākaṃ gharaṃ āgacchantaṃ dandādinaṃ
 gaṇhāsi, ajja pana kena kāraneṇa dandaṃ ca ajiṇaṃ ca chattaṃ upāhanaṃ ca
 15 p. ime parikkhāre taramāno gaṇhāsi. kataro nu disaṇ patthesi, kattha gantu-
 kāmo sīti puechi

Taṃ sutvā M. „ayaṃ attanā katakamamaṃ na jānātīti
 maññe ti, jānāpessāmi na⁴ ti dve gāthā abhāsi:

2. Dvādas' etāni vassāni vusitāni tav' antike,
 20 nābhijānāmi sonena piṇḍalena⁵ abhinikūjitaṃ⁶. 125.
 3. Sv-āyaṃ ditto⁷ va nadati sukkadāṭhaṃ vidamṣayaṃ⁸
 tava sutvā sabhāriyassa vītasaddhassa⁹ mam patīti. 126.

Fattha abhinikūjitaṃ¹⁰ ti etena¹¹ tava sunakheṇa evaṃ mahāviraṇa
 viravitaṃ na jānāmi. ditto¹² vā 'ti dappito¹³ viya, sabhāriyassa¹⁴ ti tava
 25 sabhāriyassa mama māraṇatthāya pañcannaṃ¹⁵ amaccānaṃ ānattabhāvaṃ katha-
 tissa sutvā tvam kiṃ¹⁶ aññattha bhikkhaṃ na labhasi rañño¹⁷ te vadho ānatto
 idha māgacchīti¹⁸ ditto¹⁹ va nadatīti, vītasaddhassa²⁰ mam patīti mam
 antare vītasaddhassa²¹ tava vacanaṃ sutvā evaṃ nadatīti ā.

- Tato rājā attano dosam sampatīchitvā²² khamāpento
 30 catutthaṃ g. ā.:

¹ B^d add bhavēyya ² B^d -na, B^s -ka. ³ B^d singā- ⁴ C^s abhinikūjitaṃ
 for nikūjitaṃ? B^d -nābhinikūjitaṃ ⁵ B^d ditto. ⁶ B^d vidh-. ⁷ C^k -sabbassa,
 C^s bhīṭasānassa²³ B^d vīgatisaddassa ⁸ C^k -kujji-. ⁹ B^s evam ¹⁰ B^d dippa-,
 B^s dammi- ¹¹ C^s -ānam. ¹² B^d kiṃ tvam. ¹³ B^d -ā. ¹⁴ C^s -gañchīti.
¹⁵ C^k vīyasaddhasaddhassa. C^s vīnasaddhassa. B^d vīgatasaddassa ¹⁶ B^d -sad-
 dassa ¹⁷ B^d add tam.

4. Ahu esa kato doso yathā bhāsasi brāhmaṇa,
esa bhiyyo pasidāmi, vasa brāhmaṇa mā gamā¹ ti. 127.

Tattha bhiyyo ti sabbaṃ etaṃ mayā¹ ānattaṃ ayaṃ me doso esa paṇā-
ham idāni adbhikātaraṃ tava² pasidāmi idh³ eva vasa mā aññattha gamā³ ti.

Taṃ sutvā M. „mahārāja paṇḍitā nāma tādīsena para- 5
pattiyena apaccakkhakārīnā saddhīm na vasantīti“ vatvā tassa
anācāraṃ pakāseto ā.:

5. Sabbaseto pure āsi, tato pi⁴ sabalo ahu,
sabbalohitako dāni, kālo pakkamituṃ mama. 128.
6. Abbhantaraṃ pure āsi tato majjhe tato bahi, 10
purā niddhamanā hoti sayam eva cajam⁵ ahaṃ. 129.
7. Vītasaddhaṃ na seveyya udapānaṃ v⁶ anodakaṃ,
sace pi naṃ anukhaṇe vāri kaddamagandhikaṃ. 130.
8. Pasannaṃ eva seveyya appasannaṃ vivajjaye,
pasannaṃ payirupāseyya rahadaṃ⁷ va udakatthiko. 131. 15
9. Bhaje bhajantaṃ purisaṃ abhajantaṃ na bhājaye,
asappurisadhammo so yo bhajantaṃ na bhājati. 132.
10. Yo bhajantaṃ na bhajati sevamānaṃ na sevati
sa ve manussapāpittho⁸ migo sākhassito yathā. 133.
11. Accābhikkhanasaṃsaggā asamosaraṇena ca 20
etena mittā jīranti akāle yācanaṃ ca. 134.
12. Tasmā nābhikkhaṇaṃ gacche na ca gacche cirāciraṃ
kālena yācaṃ yāceyya evaṃ mittā na jīrare⁹. 135.
13. Aticiraṃnivāseṇa piyo bhavati appiyo, (IV $\frac{217}{18}$)
āmanta kho taṃ gacchāma purā te homa appiṃ ti. 136. 25

Tattha sabbaseto ti mahārāja pathamam eva tava nivesane mama
odano¹⁰ sabbaseto ahosi, yaṃ tvaṃ bhuñjasi taṃ eva mama dāpesīti attho, tato
ti tato pacchā paribhedakānaṃ vacanaṃ gahetvā tava mayi virattakāle⁹ missako-
dano jāto, idāniti idāni sabbalohitako jāto, kālo ti aññānassa kho¹⁰ tava
santikā idāni mama pakkamituṃ kūlo, abbhantaraṃ ti pathamam mama 30

¹ B^d saccam mayā evam. ² C^{ks} va. ³ B^d -ī. ⁴ C^{ks} vi. ⁵ B^d dahadam ⁶
C^{ks} -ssā-. ⁷ B^d siyyare ⁸ C^{ks} -n-. ⁹ B^d add pi sabalo. ¹⁰ B^d agutañ-
ñussa for aññ-.

abbhantaram āsi¹ alamkatamahātalam² ussitasetacchatte rājapallamke yeva
 manā nisīdāpesum, majjhe ti sopānamatthake, purā niddhamanā hotīti
 yāva gīvāya gahetvā nikkadāhanā³ na hoti, anukhane ti sace pi anūdakañ
 udapānañ patto puriso udakañ apassanto kalalañ viyūhitvā anukhañeyya tathāpi
 5 tam vāri kaddamagandhiyañ bhaveyya amanuññatāya na piveyya, tath' eva
 vītasaddhañ payirupāsantena⁴ laddhapaccayāpi⁵ parittā c' eva lūkhā ca ama-
 nuññā aparibhogārāhā ti attho, pasannan ti patiṭṭhitasaddhañ, rahadan⁶
 ti gambhīram mahārahadañ, bhajantan ti attānañ bhajantam eva bhajeyya⁷.
 abhajanān ti paccatthikañ, na bhājaye ti na bhajeyya, na bhājatīti
 10 yo puriso attānañ bhajantañ hitacittam puggalañ na bhajati so asappurisa-
 dhammo nāmā 'ti, manussapāpiṭṭho ti manussalāmakō patikittho⁸ sabba-
 pacchimako, sākḥassito ti makkaṭṭo, accābikkhanasamsaggā ti ativiya
 abhiṇhasamsaggena, akāle ti ayuttaappattakāle parassa piyabhaññañ yācanāya
 mittā jīranti nāma, tvam pi aticiranivāsena mayi mettīm bhīndi, tasmā ti
 15 yasmā accābikkhanasamsaggena asamosaranena ca mittā jīranti tasmā, cira-
 ciran ti cirakālāñ vitūnametvā cirañ⁹ na gaccheyya na upasamkameyya¹⁰.
 yācan ti yācitabbhaññañ yuttakālena yāceyya, na jīrare¹¹ ti evam mittā
 na jīranti, purā te homā ti yāva tava appiṇṇā na homa tava¹² āmanetvā
 evam gacchāmā 'ti.

20 Rājā āha:

14. Evañ ce¹³ yācamānānañ añjaliñ nāvabujjhasi
 parivārakānañ sattānañ vacanañ na karosi no
 evan tañ abhiyācāma puna kayirāsi pariṇāyañ ti. 137.

Tattha nāvabujjhasīti sace bhante imam¹⁴ yācantena mayā kat-
 25 añjaliñ na jānāsi, na patiganhāsīti attho, pariṇāyañ ti puna idhāgamanāya
 ekam vārañ kureyyāsīti yāceti

Bodhisatto āha:

15. Evañ ce no viharatañ antarāyo na hessati
 tuyhañ cāpi¹⁵ mahārāja mayhañ ca¹⁶ ratṭhavaddhana¹⁷
 30 app-eva nāma passema¹⁸ ahorattānañ accaye ti. 138.

Tattha evañce no ti sace mahārāja evam nānā hutvā viharantānañ am-
 hākañ antarāyo¹⁹ na hessati, tuyhañ cā²⁰ 'ti sace tuyham vā mayham vā²¹
 jīvitam pavattiṣṣatīti dīpeti, passemā 'ti api nāma passeyyūma

¹ Ck āsi, Bđ āsanam. ² Ck -thalam, Bds -talamhi. ³ Bđ nikkadhamāno. ⁴ Ck
 -pāsa, C -pāsanto. ⁵ Ck laddhāyapaccayā. ⁶ Bđ dahadan. ⁷ Cks add na. ⁸
 Bđ -kutho. ⁹ Cks cirā. ¹⁰ Cks -me. ¹¹ Bds jīyare. ¹² Cks tava. ¹³ Bđ
 evam te. ¹⁴ Bds evam. ¹⁵ Bds cāpi. ¹⁶ Bds mayham vā. ¹⁷ Bđ -dhana. ¹⁸
 Cks -āma. ¹⁹ Cks -yama. ²⁰ Bds -mā. ²¹ Cks omitt vā, Bđ omitt mayham vā

Evam vatvā M. rañño dh. desetvā „appamatto hohi mahārājā“ ‘ti vatvā uyyānā nikkhamitvā ekasmiñ sabhagaṭṭhāne bhikkhāya caritvā Bārāṇasito nikkhamma anupubbena Himavantokāsam eva gantvā kiñci kālaṃ vasitvā puna otaritvā ekaṃ paccantagāmaṃ nissāya araññe vihāsi¹. Tassa pana 5 gatakālato paṭṭhāya te amaccā puna vinicchaye nisīditvā vilopam karontā cintayimisu: „sace Mahābodhiparibbājako puna-gamissati jīvitam no n’ atthi, kin nu khv-assa² anāgamana-kāraṇam kareyyamā“ ‘ti. Atha nesaṃ etad ahoṣi: „ime sattā paṭibaddhaṭṭhānam nāma jahitum na sakkonti, kin nu khv- 10 assa² idha paṭibaddhaṭṭhānam“ ti, tato „rañño aggamaheṣīti“ ūtvā „ṭhānam kho pan’ etaṃ vijjati yaṃ so imaṃ nissāya āgaccheyya, paṭigacce’ eva³ nam mārāpessamā“ ‘ti te rājānam etad avocaṃ: „deva ime divase nagare ekā⁴ kathā suyyatīti“. „Kimkathā nāmā“ ‘ti. „Mahābodhiparibbājako ca⁵ devī ca 15 aṇṇamaṇṇam sāsanapaṭisaṇaṃ pesessantīti“⁶. „Kin ti katvā“ ‘ti. „Tena kira deviyā pesitam: ‘sakkhasi’⁷ nu kho attano balena rājānam mārāpetvā mama setacchattam dātum ti, taya pi ‘ssa pesitam: ‘rañño māraṇam nāma mama bhāro. khippam āgacchatu’ ‘ti“. Rājā tesam punappuna kathentānam 20 saddahitvā „idāni kiṃ kātābbaṃ“ ti pucchitvā „devim māretum vaṭṭatīti“⁸ vutte anupaparikkhitvā⁹ va „tena hi tam tumhe māretvā khaṇḍākhāṇḍiyam⁹ chinditvā vaccaḷupe khipathā“ ‘ti ā. Te tathā kariṃsu, tassā māritabhāvo sakalanagare pakaṇḍa ahoṣi. Ath’ assā cattāro puttā „iminā no niraparādhā 25 mātā māritā“ ti rañño paccatthikā ahesum. Rājā mahābhayappatto ahoṣi. M. paramparāya tam pavattim sutvā cintesi: „ṭhāpetvā maṃ aṇṇo kumāre saṇṇāpetvā pitaram khamāpetum samattho nāma n’ atthi, rañño ca jīvitam das-sāmi kumāre ca pāpato mocessamīti“ so punadivase paccanta- 30 gāmaṃ pavisitvā manussehi dinnam makkaṭamaṃsam khādītva

¹ Bḍ vasi. ² Bḍ khassa. ³ Bḍ -kacceva. ⁴ C^{ss} -am. ⁵ Fḍ addd kira. ⁶ Fḍ presentīti. ⁷ Bḍ sakkā. ⁸ C^{ss} -ttā. ⁹ Bḍ -kam.

- tassa cammaṃ yācivā¹ assamapāde sukkhāpetvā niggandham katvā nivāsesi pi pārupīti² pi amse ṭhapesi, kiṃkāraṇā³: „bahūpakāro⁴ me“ ti vacanattthāya. So taṃ cammaṃ ādāya anupubbena Bārāṇasim gantvā kumāre upasaṃkamitvā „pitu
- 5 ghātakammam nāma dārunaṃ, taṃ vo na kātabban ti, ajarāmaro satto nāma n' atthi, ahaṃ tumhe aññamaññaṃ samagge karissāmi ti c' eva āgato, tumhe mayā⁵ pahita-sāsanena āgaccheyyāthā“ ti kumāre ovaḍitvā antonagare uyyānaṃ pavasitvā makkaṭṭacammaṃ attharitvā silāpatṭe nisīdi.
- 10 Atha naṃ uyyānapālo disvā vegena gantvā rañño ārocesi. Rājā sutvā va sañjātasomanasso⁶ te amacce ādāya tattha gantvā M-am vanditvā nisīditvā paṭisanthāraṃ kātuṃ ārabhi. M. tena saddhiṃ asammoditvā makkaṭṭacammam eva parimajji. Atha naṃ evam āha: „bhante, tumhe maṃ apatṭhapetvā⁷
- 15 makkaṭṭacammam eva parimajjatha, kiṃ vo idaṃ mayā⁸ bahūpakārataran“ ti. „Āma mahārāja, bahūpakāro me esa vānaro, ahaṃ imassa piṭṭhe nisīditvā vicariṃ. ayaṃ me pāṇiyaghaṭaṃ āhari vasanattthānam sammajji abhisamācārikavattapaṭivattaṃ me akāsi, ahaṃ pana attano dubbalacittatāya assa maṃsaṃ
- 20 khāditvā cammaṃ sukkhāpetvā attharitvā nisīdāmi c' eva nipajjāmi ca, evaṃ bahūpakāro esa mayhan“ ti. Iti so tesam vādabbhīdanattthāya vānaracamme vānaravohāraṃ āropetvā taṃ pariyāyaṃ sandhāya imaṃ kathaṃ kathesi. So hi tattha⁹ nivattapubbattā¹⁰ „piṭṭhe nisīditvā vicariṃ“¹¹ ti ā., taṃ amse
- 25 katvā pāṇiyaghaṭaṃ¹² āhaṭapubbattā „pāṇiyaghaṭaṃ āharatīti“ ā., tena cammena bhūmiyā sammatṭhapubbattā¹³ „vasanattthānaṃ sammajjatīti“ ā.. nipannakāle tena cammena piṭṭhiyā akkanta-kāle pādānaṃ puṭṭhapubbattā „vattapaṭivattakam“¹⁴ me akāsīti“ ā., chātakāle pana tassa maṃsaṃ labhitvā khāditattā „ahaṃ

¹ Ed addis gahetvā   ² Ld -pesīti   ³ Bds add cammam   ⁴ Bd -iam   ⁵ Cks mayam.   ⁶ Ed addis hutvā   ⁷ Bds akathetvā   ⁸ Cks mahā   ⁹ Ck Bd tasca   ¹⁰ Ck nivatta-.   ¹¹ Bd nivuttha-   ¹² Bd -ran   ¹³ Ed -tassa.   ¹⁴ Bd sampajja-.   ¹⁵ Ck vattāvattpati-.

pana attano dubbalacittatāy' assa maṃsaṃ khādīn¹ ti ā.
 Taṃ sutvā te amaccā „pāṇātipāto tena kato“ ti saññāya
 „passatha bho pabbajitassa kammaṃ: makkataṃ kira māretvā
 maṃsaṃ khādītvā cammaṃ gahetvā vicaratīti“ pāṇiṃ paharītvā
 parihaṣaṃ² akāmsu. M. te tathā karonte disvā „ime attano
 vādabhedanattthāya mama cammaṃ gahetvā³ āgatabhāvaṃ na
 jānanti, na jānāpessāmi te“ ti ahetukavādiṃ tāva āman-
 tetvā pucchi: „āvuso tvaṃ kasmā paribhāsaṣīti“⁴. „Mitta-
 dūbhikammassa c' eva pāṇātipātassa ca katattā“ ti. Tato
 M. „yo pana tava c' eva diṭṭhiyā ca te saddahitvā evaṃ
 kareyya tena⁵ kiṃ dukkatan“ ti tassa vādaṃ bhindanto ā.:

16. Udīraṇā ce⁶ saṃgatyā⁷ bhāvāya-m-anuvattati
 akāmā akaraṇīyaṃ vā karaṇīyaṃ vāpi kubbati
 akāmakaraṇīyasmiṃ kuv-idhā⁸ pāpena lippati. 139.
17. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁹ na pāpako
 bhoto ce¹⁰ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 140.
18. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
 na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 141.

Tattha udīraṇā ti kathā, saṃgatyā 'ti saṃgatiyā, chaṇṇaṃ abhi-
 tinam tam tam abhijātīm upazamanena, bhāvāya manuvattatīti bhāvena anu-
 vattatīti karanatthe sampadānam, akāmā ti akāmena anicchāya, akaraṇīyaṃ
 vā karaṇīyaṃ vā ti akattabbam pāpam vā kattabbam kusalaṃ vā, kubbati
 karoti, kuv-idhā⁸ 'ti ko idha, i. v. h.: tvaṃ ahetukavādi n' atthi hetu n' atthi
 paccayo sattānaṃ saṃkilesāyā 'ti ādi diṭṭhiko: ayaṃ loko saṃgatiyā c' eva
 sabhāvena ca anuvattati parinamati tattha sukham dukkham patisaṃvedeti
 akāmako pāpakam vā puñṇam vā karotīti vadasi, ayaṃ tava udīraṇā sace¹¹
 tathā evaṃ sante akāmakaraṇīyasmiṃ attano va dhammatāya pavattamāne¹²
 pāpe ko¹³ idha satto pāpena lippati, sace hi attanā¹⁴ akatena pi lippati¹⁵ na
 koci na lippeyyā 'ti, so ce ti so ahetukavādasamkhāto tava bhāsitattho¹⁶ ca
 atthajotako dhammo ca kalyāṇo ce¹⁷ na pāpakā ahetuappaccayā¹⁸ sattā sam-
 kilissantīti¹⁹ vodayantīti²⁰ sukhadukkhaṃ patisaṃvediyantīti idaṃ bhoto vaca-

¹ B^d -dan. ² so all three MSS. for paribhā-? ³ B^d ādāya ⁴ Cl. parihā-, B^d
 -hāsatīti. ⁵ B^d adds saddhīm. ⁶ B^d te ⁷ C^{ks} -gaacca. ⁸ B^d kvacidhā? ⁹
 C^{ks} -e for -eva? ¹⁰ C^{ks} ve ¹¹ C^k sāte, C^s sāce ¹² B^d -no ¹³ C^{ks} pāpako.
¹⁴ B^d -no. ¹⁵ B^{ds} akate pāpe na lippati ¹⁶ C^k hā-. ¹⁷ B^{ds} ca. ¹⁸ Id
 ahetuka-. ¹⁹ B^d -ti ²⁰ so B^s. C^{ks} vodayantīti. B^d omits vo-.

nam saccam ce suhato vānaro mayā. ko ettha mama doso ti attho, vijāṇiya ti sace hi tvaṃ attano vādassa aparādhāṃ jāneyyāsi na maṃ garaheyyāsi, kim-kāraṇā: bhoto vādo hi tādiso, tasmā¹ ayaṃ mama vādaṃ karotīti maṃ pa-sameyyāsi, attano pana vādaṃ ajānanto maṃ garahatīti².

5 Evaṃ M. taṃ nigganhitvā appaṭibhānaṃ³ akāsi. So pi rājā parisati⁴ maṃkubbhūto pattakkhandho nisīdi. M. pi tassa vādaṃ bhinditvā issarakaṛaṇavādiṃ āmantetvā⁵ „tvaṃ āvuso maṃ kasmā paribhāsasi yadi issaranimmānavādaṃ⁶ sārato pacesīti“ vatvā ā.:

10 19. Issaro sabbalokassa sace kappeti jīvitam
iddhiviyasanabhāvaṃ ca kammaṃ kalyāṇapāpakaṃ
niddesakārī puriso issaro tena lippati. 142.

20. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo⁷ na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 143.

15 21. Attano ce hi vādassa aparādhāṃ vijāṇiya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 144.

Itattha kappeti jīvitam ti sace Brahmā vā añño vā koci issaro tvaṃ ka-siṃ jāva tvaṃ gorakkheṇā⁸ ti evaṃ sabbalokassa jīvitam⁹ saṃvidahati⁹ vicāreti¹⁰ iddhiviyasanabhāvaṃ ca sesaṃ ca kalyāṇapāpam¹¹ kammaṃ yadi¹² issaro va¹³ kappeti¹⁴ karoti, niddesakārīti yadi tassa niddesaṃ ānattim eva¹⁵ yo ko puriso karoti evaṃ sante yo koci pāpakaṃ karoti tassa issarena katattā issaro va tena pāpena lippati, sesaṃ purimanayen¹⁶ eva veditabbam, yathā ca idha evaṃ sabbattha.

25 Iti so ambato va¹⁶ muggaraṃ gahevā ambaṃ pātentō viya issarakāraṇen¹⁷ eva issarakāraṇavādaṃ¹⁷ bhinditvā pubbe-katavādiṃ āmantetvā „tvaṃ āvuso maṃ kiṃ paribhāsasi yadi pubbekatavādaṃ saccaṃ maññasīti“ vatvā ā.:

22. Sace pubbekatahetū¹⁸ sukhadukkhāṃ nigacchati
30 porāṇakaṃ kataṃ pāpaṃ tam eso muccate iṇaṃ,
porāṇakam iṇamokkho, kuvidha¹⁹ pāpena lippati. 145.

¹ C^{ks} kasmā. ² C^k -sīti. ³ B^d -nam. ⁴ B^d paribhāsati. ⁵ C^{ks} omit āmantetvā.

⁶ C^{ks} -nimmitavādaṃ. ⁷ C^{ks} -e. ⁸ C^{ks} omit jīvitam. ⁹ C^{ks} -hāti. ¹⁰ B^d vitar-

¹¹ C^{ks} -nam. ¹² L^d add sabbaṃ. ¹³ C^{ks} ca. ¹⁴ C^{ks} -ati. ¹⁵ B^d add seso

¹⁶ B^d ca. ¹⁷ C^{ks} -nam-. ¹⁸ C^{ks} -tamhetu. ¹⁹ B^d kvameva, B^s kocidha.

23. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo² na ca pāpako
bhoto ce vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 146.
24. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 147.

Tattha pubbekatahetū 'ti pubbakatahetu purimabhavē katakamman¹ 5
kāraṇen' eva, tameso muccate inān ti yo vadhabandhanādihi dukkhaṃ pā-
punāti yadi so yam tena porāṇakaṃ katam pāpam taṃ idāni inān muccati
evaṃ sante mamāpi esa porāṇakainamokkho³, anena hi makkatena pubbe paribbā-
jakena hutvā ahaṃ makkaṇṇa samāno hutvā⁴ khādito bhavissāmi, sv-āyam idha
makkatattam patto mayā⁵ paribbājakattam pattena māretvā khādito bhavissati, 10
ko idha pāpēna lippati.

Iti so tassāpi vādaṃ bhinditvā ucchedavādim abhi-
mukhaṃ katvā⁶ „tvaṃ āvuso n' atthi dinnan ti ādini vatvā
idh' eva sattā ucchijjanti paralokaṃ gacchantā⁷ nāma n' atthi ti
maññamāno kasmā maṃ paribhāsaṃti⁸“ santajjettvā ā.: 15

25. Catunnaṃ yev' upādāya⁹ rūpaṃ sambhoti paṇinan
yato ca rūpaṃ sambhoti tatth' eva anupagacchati. 148.
26. Idh' eva jīvati jīvo pecca pecca¹⁰ vinassati,
ucchijjati ayaṃ¹¹ loko ye bālā ye ca paṇḍitā,
ucchijjamāne lokasmiṃ kuvidha¹² pāpēna lippati. 149. 20
27. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹³ na ca pāpako
bhoto ce¹⁴ vacanaṃ saccam suhato vānaro mayā. 150.
28. Attano ce hi vādassa aparādhaṃ vijāniya
na maṃ tvaṃ garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 151.

Tattha catunnaṃ ti pathaviādīnaṃ bhūtānaṃ, rūpaṃ ti rūpakkhando, 25
tatthevā 'ti yato taṃ rūpaṃ sambhoti nirujjhanakāle tatth' eva gacchati¹⁵,
imināssa¹⁶ catumabhūtikā hi ayaṃ puriso yaḍā kālaṃ karoti¹⁷ paṭhavi¹⁸
pathavikāyaṃ anupeti¹⁹ anupagacchati āpo tejo vāyo²⁰ vāyokāyaṃ anupeti
anupagacchati ākāsaṃ indriyāni samkamanti āsandipaṇḍamā purisā matam
ādāya gacchanti yāva ālāhanā pādāni paññāyanti kāpotakāni atthiṇi bhavanti 30

¹ Cks -e. ² Bā -e. ³ Bā esa porāṇakaṃ evaṃ sabbattha inato mokkho. ⁴ Bās
add māretvā. ⁵ Cks mayam. ⁶ Bā thatvā. ⁷ Bā katā for gatā? ⁸ Bā -hāsiti.
⁹ Ck ye up-. ¹⁰ Cks -am. ¹¹ Cks -tāyaṃ. ¹² Bā kvacidha, Bs kocidha. ¹³
Cks -ne. ¹⁴ Ck te. ¹⁵ Bā anupag- ¹⁶ Bā -nātassa ¹⁷ Bā adds tadā. ¹⁸ Bā
omits pa-. ¹⁹ Cks -ehi. ²⁰ Bā omits vā.

bhasmantāhūtiyo¹ dattupaññattam² yadioam dānaṃ tesaṃ tucchā musāvīlāpo³ ye keci atthikavādam vadanti bālā⁴ ca paṇḍitā⁵ ca kāyassa bhedā ucehijjanti vinassanti na honti⁶ param maraṇā ti imaṃ dīthim patitthapeti. idheva⁷ 'ti imasmiṃ yeva loke jīvo jīvati. pecca pecca⁸ vinassatīti paraloke nibbatta-
 5 satto gativasena idha anāgantvā tatthi⁹ eva paraloke vinassati ucehijjati, evam ucehijjamāne lokasmiṃ ko idha pāpena lippati

Iti so tassa pi vādam bhinditvā khattavijjavādiṃ
 āmantetvā „tvam āvuso ‘mātāpitaro māretvā attano attho kā-
 tabbo’ ti imaṃ laddhiṃ ukkhipitvā caranto⁷ kasmā maṃ pari-
 10 bhāsasīti“ vatvā ā.:

29. Āhu khattavidhā loke bālā paṇḍitamānino:

mātaraṃ pitaraṃ haññe atho⁵ jeṭṭham pi bhātaraṃ
 haneyya putte ca dāre ca attho ce⁹ tādiso siyā ti. 152.

Tattha khattavidhā ti khattavijjā¹⁰, ayam eva vā pātho, khattavijjā-
 15 cariyānaṃ¹¹ etaṃ nūmaṃ¹², bālā paṇḍitamānino ti bālā samānāpi paṇḍitā mayam attano paṇḍitabhāvaṃ pakāsemā¹³ 'ti maññamānā paṇḍitamānino hutvā evam āhu, attho ce ti sace attano tathārūpo¹³ koci attho siyā na kiñci parivajjeyya sabbam haneyya vā¹⁴ 'ti vadanti, tvam pi tesaṃ aññataro ti

Evam tassa pi laddhiṃ patitthāpetvā attano laddhiṃ
 20 pakāseṇto ā.:

30. Yassa rukkhassa chāyāya nisideyya sayeyya vā
 na tassa sākham bhañjeyya¹⁵, mittadūbhī hi pāpako. 153.

31. Atha atthe samuppanne samūlam api abbahe,
 attho me sambalenā 'ti¹⁶ suhato vānaro mayā. 154.

25 32. So ce attho ca dhammo ca kalyāṇo¹⁷ na ca pāpako
 bhoto ce¹⁸ vacanaṃ saccaṃ suhato vānaro mayā. 155.

33. Attano ce hi vādassa aparādhmaṃ vijāniya
 na maṃ tvam garaheyyāsi, bhoto vādo hi tādiso ti. 156.

Tattha. ambho khattavidhā¹⁹, amhākam paṇa ācariyā evaṃ vannayanti:
 30 attanā paribhuttachāyassa rukkhassa pi sākham vā paṇnam vā na bhañjeyya²⁰,

¹ so Cks; Bā assantābhū-. ² Bā rattu-. ³ Ck tuccha-, Bā bhilāpā, Cks vilāpo
⁴ Cks -e ⁵ Bā adds ucehijjati ⁶ Cks -am ⁷ Bā vīc-. ⁸ Cks attho. ⁹ Cks
 me. ¹⁰ Bā -vijjā, Cks -vidhā. ¹¹ Cks khatti- ¹² Ck Bā -a ¹³ Cks -e. ¹⁴
 Cks haueyyathā ¹⁵ Bā bhindeyya ¹⁶ Bs -si, Bā -pi. ¹⁷ Ck -e ¹⁸ Ck me,
 Cs ve ¹⁹ Bs -pidha? Cks -vādi. ²⁰ Bā bhijjeyya

kiṃkāraṇā: mittadūbho hi pāpako, tvam pana evaṃ vadesi: atha atthe sam-uppanne samūlam api abbahe ti, mama ca¹ pātheyyena attho aho si, tasmā sace p' esa mayā hato tathāpi attho me sambalenā 'ti 'ti suhato vānaro mayā ti.

Evaṃ so tassāpi vādaṃ bhinditvā pañcasu pi tesu nippa-bhesu² nippaṭibhānesu³ rājānaṃ āmantetvā „mahārāja, tvam ime pañca raṭṭhaviropake mahācore gahetvā vicarasi, aho si⁴ bālo⁵, evarūpānaṃ pi⁶ saṃsaggena puriso ditṭhadhammikam pi samparāyikam pi mahādukkhaṃ pāpuṇeyya“ 'ti vatvā raṇṇo dh. desento ā.:

34. Ahetuvādo puriso yo ca issarakuttiko 10

pubbekatī⁷ ca ucchedī yo ca khattavidho naro. 157.

35. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,

kareyya tādiso pāpaṃ attho aññaṃ pi kāraye,

asappurisasamsaggo dukkhanto⁸ kaṭukudrayo ti. 158.

Tattha tādiso ti mahārāja yādisā ete pañca ditṭhigatikā tādiso puriso 15
sayam pi pāpaṃ kareyya yo c' assa⁹ vacanam sunāti tam aññaṃ pi kāraye.
dukkhanto⁸ ti evarūpehi asappurisehi saddhim saṃsaggo idhaloke pi¹⁰ para-
loke pi dukkhanto⁸ kaṭukudrayo va hoti, imassa paṇ' atthassa pakāsanattham
'yāni kānici bhikkhave bhayāni uppajjanti sabbāni tāni bālo' ti suttam āhari-
tabbāni, Godhajātaka-Saṇḍivajātaka-Akittujātakādihi¹¹ pi cāyam attho dīpetabbo 20

Idāni opammadassanavasena dhammadesanaṃ vadḍhento ā.:

36. Urabbharūpena vak' āsu pubbe

asamkito ajayūthaṃ upeti,

hantvā urāṇiṃ¹² ajiyaṃ ajaṇ ca

citrāsayingitvā¹³ yenakāmaṃ paleti. 159.

37. Tathāvidh' eke samaṇabrāhmaṇāse¹⁴

chadanaṃ katvā¹⁵ vañcayanti¹⁵ manusse

anāsakā thaṇḍilaseyyakā ca.

rajojallaṃ ukkuṭikappadhānam

¹ Ck cā. ² Bā omits ca. ³ Bā omits ni-. ⁴ Bā^s nisinnesu. ⁵ Bā omits si
⁶ Ck^s -ā. ⁷ Ck^s hi. ⁸ Ck -i, Bā katavi, B^s katti. ⁹ Bā^s dukkhandho. ¹⁰ Bā
yvāyaṇi, omitting cassa. ¹¹ Ck^s -loka, omitting pi. ¹² Ck^s -kaṇi-kaṇi-, Bā
-ākatti-. ¹³ Bā urani, B^s uranī. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Ck^s -ye. ¹⁶ all
hree MSS. -i.

- pariyāyabhattañ ca apānakattañ
pāpācarā¹ arahanto vadānā. 160.
38. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino,
kareyya tādiso pāpañ atho aññañ² pi kāraye,
5 asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 161.
39. Y' āhu⁴ n' atthi viriyan ti hetuñ ca apavadanti⁵
[ye] parakārañ⁶ attakārañ [ca]
ye tucchāñ samavañṇayūñ, 162.
40. Ete asappurisā loke bālā paṇḍitamānino.
10 kareyya tādiso pāpañ atho aññañ² pi kāraye,
asappurisasamsaggo dukkhanto³ kaṭukudrayo. 163.
41. Sace hi viriyañ nāssa⁷ kammañ kalyāṇapāpakāñ
na bhare vaḍḍhakiñ rājā na pi yantāni kāraye. 164.
42. Yasmā ca viriyañ atthi kammañ kalyāṇapāpakāñ
15 tasmā yantāni kārenti rājā bharati⁸ vaḍḍhakiñ. 165.
43. Yadi vassasatañ devo na vasse na himañ pate
ucchijjeyya ayañ loko vinasseyya ayañ pajā. 166.
44. Yasmā ca vassatī devo himañ cānuphusiyati⁹
tasmā sassāni paccanti ratṭhañ ca pallate cirañ¹⁰. 167.
- 20 45. Gavañ ce taramānānañ jimañ gacchati puṇḍavo (supra $\frac{222}{21}$)
sabbā tā jimañ gacchanti nette jimhagate sati. 168.
46. Evam evaṃ manussesu yo hoti setṭhasammato
so ce adhammañ carati pag eva itarā pajā,
sabbam ratṭhañ dukkhañ seti rājā ce hoti adhammako. 169.
- 25 47. Gavañ ce taramānānañ ujum gacchati puṇḍavo
sabbā tā ujum gacchanti nette ujugate sati. 170.
48. Evam evaṃ manussesu yo hoti setṭhasammato
so ce pi¹¹ dhammañ carati pag eva itarā pajā,
sabbam ratṭhañ sukhañ seti rājā ce hoti dhammiko. 171.
- 30 49. Mahārukkassa phalino āmañ chindati yo phalañ
rasañ c' assa na jānāti bijañ c' assa vinassati. 172.

¹ Bā -cārā. ² Cks -e ³ Bā dukkhandho. ⁴ Bā yamāhu. ⁵ so Cks; Bā
ahetuñca avindiye ⁶ Cks pakā-. ⁷ Bā nassa. ⁸ Bā labhati. ⁹ Ck -seyyasi.
Cs -siyyasi, Bā cānuphusiyati ¹⁰ Bā pāleti cirañ. ¹¹ Cks omit pi.

50. Mahārukkūpamaṃ raṭṭhaṃ adhammena yo pasāsati
rasaṇ c' assa na jānāti raṭṭhaṇ c' assa vinassati. 173.
51. Mahārukkūhassa phalino pakkam chindati yo phalaṃ
rasaṇ c' assa vijānāti bijaṃ c' assa na nassati. 174.
52. Mahārukkūpamaṃ raṭṭhaṃ dhammena yo pasāsati 5
rasaṇ c' assa vijānāti raṭṭhaṇ c' assa na nassati. 175.
53. Yo ca rājā janapadaṃ adhammena pasāsati
sabbosadhihi so rājā viruddho hoti khattiyo. 176.
54. Tath' eva negame himsaṃ¹ ye yuttā kayavikkaye
ojadānabalīkare² sa kosena virujjhati. 177. 10
55. Pahāvarakhettaññū saṃgāme katanissame³
ussite himsayam⁴ rājā sa balena virujjhati. 178.
56. Tath' eva isayo himsaṃ⁵ saññate⁶ brahmācārayo⁷
adhammacārī khattiyo so saggena virujjhati. 179.
57. Yo ca rājā adhammatṭho bhariyaṃ hanti adūsikaṃ 15
luddaṃ pasavate⁸ ṭhānaṃ puttehi ca virujjhati. 180.
58. Dhammaṃ care janapade negamesu balesu ca
isayo ca na himseyya puttadāre samaṇ care. 181.
59. Sa tādiso bhūmipati raṭṭhapālo akodhano
sāmaṇte sampakampeti Indo va asurādhipo ti. 182. 20

Tattha vakāsu⁹ pubbe ti vako āsu¹⁰ pubbe, āsu¹⁰ 'ti nipātamattaṃ,
i v. h.: mahārāja, pubbe eko urabbharūpo vako ahosi, tassa nañgutthamattam
eva dīghaṃ, taṃ pana so antarasatthimhi¹¹ pakkhipitvā urabbharūpena asaṃ-
kito ajayūthaṃ upeti, tattha urāṇikaṇ¹² ca ajikaṇ ca ajaṇ ca hantvā yena-
kāmaṃ paleti, tathāvidheke ti¹³ tathāvidhā eke samaṇabrahmaṇā pabbajjā- 25
liṅgena chādanaṃ katvā attānaṃ chādetvā madhuravacaṇā¹⁴ hitakāmā viya
hutvā lokam vañcenti¹⁵, anāsakā ti ādi tesam chādanaṃ dāssanattaṃ vuttam,
ekacce hi mayaṃ anāsakā na kiñci¹⁶ āharema¹⁷ 'ti manusse vañcenti¹⁵, apare
mayaṃ thaṇḍilaseyyakā ti, aññesam rajojallaṃ chādanaṃ, aññesam ukkūti-
kappadhānaṃ, te gacchantāpi uppatitvā ukkūtikā gacchanti, aññesam sattāha- 30

¹ Ck bhisam, Cs bhimsam. ² Cks -ne-. ³ Bds -niyame ⁴ all three MSS.
hisayam. ⁵ Cs Bd hisam ⁶ Bd saṃnyame ⁷ Bd -riyo. ⁸ Ck pavane, Cs
pavasate. ⁹ Bd -āssu ¹⁰ Bd assu. ¹¹ Ck -sakkhimhi. ¹² Bd ura-. ¹³ Cks
omit ta- ¹⁴ Bd -nādihi ¹⁵ Bd -anti. ¹⁶ Cks kañci.

dasāhādivārabbhojanasamkhātā¹ pariyaḥabbhattam chadanam. apare apānakattā honti, mayam pāniyaṃ na pivāma² 'ti vadanti. arahanto vadānā ti pāpācarā³ hutvāpi mayam arahanto ti vadantā vicaranti, ete⁴ ti mahārāja ime vā pañca janā hontu aññe vā yāvanto⁵ ditthigatikā nāma sabbe pi ete asappurisā. 5 yāhū⁶ ti ye āhu ye vadanti, sace hi viriyaṃ nāssa⁷ 'ti mahārāja sace nānasampannam⁸ kāyikacetasikaṃ viriyaṃ na bhaveyya, nabhare ti evaṃ sante vaddhakim vā aññe vā kārake rājā na poseyya. na pi yantānīti na pi tehi sattabbhūmikapāsādādīni yantāni kareyya⁹. kimkāraṇā: viriyassa c' eva kammassa ca abhāvā, ucchijjeyyā 'ti mahārāja yadi ettakam kalam n' eva¹⁰ devo vasseyya na himam pateyya atha kappuṭṭhānakālo viya ayam loko ucchijjeyya, ucchedavādīnā kathitanīyāmena pana ucchedo nāma n' atthi. pallate¹¹ ti palayati¹², gavaññe ti catasso gāthā rañño dhammadesanattham eva vuttā. tathā mahārukkhaṃsā 'ti ādikā, tattha mahārukkhaṃsā 'ti madhuraambarukkhassa, adhammenā 'ti agatigamanena, rasaṃ ca na jānātīti adhammiko 15 rājā ratthassa rasam ojaṃ na jānāti āyasampattim na labhati, vinassatīti suññam hoti, manussā gāmanigame chaletvā paccantam pabbatavisamaṃ bhajanti, sabbāni āyamukhāni pacchijjanti, sabbosadhīhīti sabbehi mūlatacapaṇṇapuppaphalādīhi¹³ c' eva sappinavanītādīhi ca osadhehi virujjhati, nāssa¹⁴ tāni sampajjanti, adhammikarañño hi pathavi nirojā hoti, tassā 20 nirojatāya osadhānaṃ viriyaṃ¹⁵ na hoti, tāni rogaṃ vūpasametum na sakkonti. iti so tehi viruddho nāma hoti, negame ti¹⁶ nigamavāsikutimbike, himsan¹⁷ ti himsanto¹⁸ pīlanto¹⁹, ye yuttā ti ye kayavikkaye yuttā āpanamukhathalāpathavānījā²⁰ te himsanto, ojadānabalikare²¹ ti tato tato²² bhaṇḍāharaṇasumkadānavasena ojadānaṃ c' eva²³ chabbhāgadasabhāgādibhedam balim ca karonte, sa kosenā 'ti so ete himsanto adhammikaṃ rājā dhanadhaññā pariha- 25 yanto kosenā virujjhati nāma, pahāravarakhettaññū ti imasmim imasmim²⁴ thāne vijjhitum vattatīti evaṃ pahāravaraṇaṃ khettaṃ jānante²⁵ dhanuggahe. saṃgāme katanissame²⁶ ti yuddhesu katakamme mahāyodhe, ussite ti uggate paññāte²⁷ mahāmatte. himsan²⁸ ti evaṃ rūpe sayam vā himsanto parehi 30 vā himsapanto²⁹, balenā 'ti balakāyena³⁰, tathāvidham hi rājānam ayam bahūpakāre attano rajjādāyake pi himsati kimaṅga pana amhe ti avasesāpi yodhā jahanti yeva, iti so balena viruddho nāma hoti. tatheva isayo himsan ti yathā ca negamādayo tath' eva esitagune³¹ ; abbaḍḍite akkosanapaharaṇā-

¹ Ck sattāham- -tā, Bđ sattāhadayāhaphānītabho-. ² Bđs pāpācarā ³ Cks yepine. ⁴ Cks yāc-. ⁵ Bđs yamāhu ⁶ Bđ nassā ⁷ Bđ sampayuttam ⁸ Bđs kā- ⁹ Cks na ¹⁰ Cks pallato, Bđ pālite, Bs pālayate. ¹¹ Cks palāyati. ¹² Cks mūlenaca-, Bđ mūlakacapatta-. ¹³ Bđs nassa. ¹⁴ Bds oja ¹⁵ Cks omit ti, Bđ reads negamehīti ¹⁶ Ck Bđ hisan ¹⁷ Cs Bđ his- ¹⁸ Bds pīlanto. ¹⁹ Bds āyānam mukhānamthalajala- ²⁰ Bds -kāre ²¹ Cks only one tato ²² Bds ojanameva ²³ Bđ omits one im- ²⁴ Cks -to. ²⁵ Bds -niyame ²⁶ Ck omits te ²⁷ Ck hisan, Bđ hisayan ²⁸ Ck himsapanto, Cs himsanto ²⁹ Bds add tam ³⁰ Ck isita-.

dīhi hīmsanto¹ adhammacāriko rājā kāyassa bheda apāyam eva upeti. sagge nibbattitum na sakkotīti saggena viruddho nāma hoti, bhariyaṃ hanti adūsikan ti attano bāhuchāyāya vaddhitam puttadhītāhi ca² samvaḍḍham³ silavatibhariyaṃ mittapatirūpakānaṃ corānaṃ vacanam gahetvā māreti, luddam pasavate thānaṃ ti so attano nirayūpapattim pasavati nipphādeti, puttehi⁵ eā 'ti imasmiṃ yeva attabhāve attano puttehi saddhimi virujjhatīti; evaṃ assa so tesam pañcannaṃ janānaṃ kathaṃ gahetvā deviyā mārītabhāvaṃ puttānaṃ viruddhabhāvaṃ⁴ sandhimukhe⁵ coraṃ cūlāya ganhanto viya kathesi, M-assa hi tesam amaccānaṃ nigganhanaṃ ca dhammadesanaṃ ca deviyā tehi⁶ mārītabhāvassa ca⁷ āvikaranatthaṃ ca tattha⁸ anupubbena kathaṃ āharitvā¹⁰ okāsam katvā etaṃ attham kathesi; rājā tassa vacanaṃ sutvā attano aparādhaṃ jāni, atha naṃ M. ito paṭṭhāya mahārāja evarūpaṃ pāpakānaṃ kathaṃ gahetvā mā puna evarūpaṃ akāseti vatvā ovaḍanto dhammañcare ti ā. tattha dhammañcare ti mahārāja rājā nāma janapadaṃ adhammikenā balinā apilento janapade dh. careyya, sāmike assāmike akaronto negamesu dh. careyya,¹⁵ atthāne akilamento balesu dh. careyya, vadhabandhanaakkosaṃ aribhāse⁹ pariharanto¹⁰ paccaye ca tesam dento¹¹ isayo na vihmaseyya dhītaro yuttatthāne¹² patitthapento putte sippāni sikkhāpetvā sammā pariharanto bhariyaṃ issariya-vossaggaalamkāradānasammānanādīhi anuggananto¹³ puttadāre samaṇ¹⁴ careyyā 'ti. sa tādiso ti so tādiso rājā pavenim abhiniditvā dhammena²⁰ samena r. kārento rājānāya rājatejena sāmante¹⁵ sampakampeti tāseti caleti¹⁶, Indo vā 'ti idaṃ opammatthaṃ vuttam, yathā asure jetvā abhigāhitvā¹⁷ thitakālato paṭṭhāya asurādhipo ti samkham gato Indo te¹⁸ attano sapattabhūte¹⁹ asure kampesi²⁰ tatthā kampetīti

Evaṃ M. rañño dh. desetvā cattaro pi kumāre pakko-²⁵ sāpetvā ovaḍitvā raññā katakammaṃ pakāsetvā „rājānaṃ khamāpethā“ 'ti khamāpetvā „mahārāja, ito paṭṭhāya atuletvā paribhedakānaṃ kathaṃ gahetvā mā evarūpaṃ sāhasikakammaṃ akāsi, tumhe pi kumārā mā rañño dubbhitthā“ 'ti sabbesaṃ ovādaṃ adāsi. Atha naṃ rājā ā.: „ahaṃ bhante³⁰ tumhesu¹ ca deviyā ca aparajjhanto ime²² nissāya etesaṃ²³ kathaṃ gahetvā etaṃ pāpakammaṃ karim²⁴, ime pañcāpi

¹ Ck^s Bā hisanto ² Ck^s va. Bā omits ca ³ Bā samvaḍḍham. Ck^s savaddham
⁴ Ck^s virujjha-. ⁵ Ck^s -o. ⁶ Ck^s teme, C^s te ⁷ Bā omits ca. ⁸ C^s tasmā,
C^s tassamā. ⁹ Ck^s -sā ¹⁰ Bā paṭi- ¹¹ Bā dadanto. ¹² Ck^s putta- ¹³
Ck^s anuga-. ¹⁴ Bā dhammam. ¹⁵ Ck^s samanassamante. ¹⁶ Bā jā-. ¹⁷ Bā
abhābhavi-. ¹⁸ Bā va. ¹⁹ Ck^s sampatibhūto, C^s sammatibhūto. B^s sampatta-
bhūte sineruto ²⁰ Ck^s -ti. ²¹ Ck^s -he. ²² Ck^s -esaṃ ²³ Bā omits e-.
²⁴ all three MSS kari, Bā adds ito

māremīti“. „Na labbhā mahārāja evaṃ kātun“ ti. „Tena hi tesam¹ hatthapāde chedāpemīti“. „Idam pi kātum na labbhā“ ti. Rājā „sādhu bhante“ ti sampaticchitvā te sabbaharaṇe² katvā pañcacūlākaraṇagaddūlabandhanagomayasiñcanehi³ avamānetvā raṭṭhā pabbājesi. Bo. pi tattha katipāhaṃ vasiṭvā „appamatto hohīti“ rājānaṃ ovaḍitvā Himavantam eva gantvā jhānābhiññaṃ⁴ nibbattetvā yāvajīvaṃ Brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḷupago ahosi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān⁵ eva pubbe pi T. paññavā yeva
10 paravādappamaddano yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā pañca diṭṭhigatikā Purāṇakassapa⁶- Makkhaligosa- Pakudhakaccāna⁷- Ajitakesakambali- Nigaṇṭhanāthaputtā ahesuṃ. piṅgalasunakho⁸ Anando. Mahābodhi- paribbājako aham evā“ 'ti. Mahābodhi-jātakaṃ. Pannāsanipāta vaṇṇanā niṭṭhitā.

¹ Ck^s nam. ² so Ck; Cs Bg sabbassaharane. ³ so Ck^s; Bg -gomayāsitañcanehi.

⁴ Bg -ā. ⁵ so all three MSS for pūrāṇa-. see E Müller, Pali Proper Names in J. P. T. S 1938, cfr Sp. Hardy, Manual p. 290 ⁶ Ck^s kakudha-, cfr. Sp. Hardy, Manual p. 291 and Alwis, Buddhism p. 11 ⁷ Bg siṅgala-.

XIX. CHATṬHINIPATA.

1. Sonakajātaka.

Kassa¹ sutvā satam dammīti. Idam S. J. v. nekkhamma-
pāramim² ā. k. Tadā hi Bh. dhammasabhāyaṃ nekkhammapāramim²
vaṇṇetānaṃ³ bhikkhūnaṃ majjhe nisīditvā „na bhikkhave idān’ eva 5
pubbe pi T. mahābhiniikkhamanaṃ nikkhanto yevā” ’ti vatvā a. ā.:

A. Rājagahe Magadharājā r. kāresi. Bo. tassa aggama-
hesiyā kucchismiṃ nibbatti. nāmagahaṇadivase c’ assa Arin-
damakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa jātadivase yeva
purohitassa pi putto jāyi⁴, Sonakumāro ti ’ssa nāmaṃ karimsu. 10
Te ubho pi ekato vaḍḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā,
rūpena nibbisesā hutvā Takkaṣilaṃ gantvā uggahitasippā, tato
nikkhamitvā „sabbasamayāsippaṃ ca desacārittaṃ ca jānissāmā”
’ti anupubbena cārikaṃ carantā Bārāṇasim patvā rājuyyāne
vasitvā punadivase nagaraṃ pavisiṃsu. Tam divasaṃ ca 15
ekacce manussā „brāhmaṇavācanakaṃ karissāmā” ’ti pāyāsaṃ
paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā⁵ gacchantā⁶ te kumāre disvā
gharaṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpesuṃ. Tattha B-assa
paññattāsane suddhavattham atthaṭam ahoṣi Sonakassa ratta-
kambalaṃ. So tam nimittaṃ disvā „ajja⁷ piyasahāyo Arinda- 20

1 Cfr. IV p 37. III p. 238   1 Bā ta-.   2 Bā nikkhama-   3 Bā vannayan-.

4 Bā vñj .   5 Bā paññāpetvā   6 Bā -e   7 Bā add me.

makumāro Bārānasiyam¹ rājā bhavissati, mayham pana senā-
 patitṭhānam dassatīti aññāsi. Te ubho pi katabbhatakiccā
 uyyānam eva āgamamsu. Tadā Bārānasirañño kālakatassa
 5 sattamo divaso hoti, aputtakam rājakulam. amaccādayo sasī-
 sam² nahātā sannipatitvā „rājārahassa santikam gamissasīti“³
 phussaratham vissajjesum, so nagarā nikkhamitvā anupubbena
 uyyānam gantvā uyyānadvāre nivattitvā ārohanasajjo hutvā
 atṭhāsi. Bo. maṅgalasilāpaṭṭe sasīsam pārupitvā nipajji, Sona-
 kakumāro tassa santike nisīdi. so turiyasaddam sutvā „Arinda-
 10 massa phussaratham⁴ āgacchati, ajja ayam⁵ rājā hutvā mama
 senāpatitṭhānam dassati, na kho pana mayham issariyen’ attho,
 etasmim gate nikkhamitvā pabbajjissāmīti“ cintetvā ekamante
 paṭicchanne atṭhāsi. Purohito uyyānam pavisitvā M-am ni-
 pannakam disvā turiyāni paggaṇhāpesi⁶, M. pabujjhitvā pari-
 15 vattitvā thokam nipajjitvā utṭhāya silāpaṭṭe pallamkena nisīdi,
 atha nam purohito añjalim paggaṇhitvā ā.: „rajjan te deva
 pāpuṇātīti“. „Kim’ aputtakam rājakulan“ ti. „Evam devā“
 ti. „Tena hi sādhu“ ti. Atha nam te⁷ tath’ eva abhisin-
 citvā ratham āropetvā⁸ mahantena parivārena nagaram pave-
 20 sesum, so nagaram padakkhiṇam katvā pāsādam abhiruyha⁹
 yasamahantatāya pana Sonakakumāram na sari. So pi tasmim
 nagaram pavitṭhe¹⁰ āgantvā silāpaṭṭe nisīdi, ath’ assa purato
 bandhanā¹¹ pamuttasālarukkhato paṇḍupalāsam pati, so tam
 disvā va „yath’ ev’ etam tathā mama pi sarīram jaram patvā
 25 patissatīti“ aniccādivasena vipassanam patṭhapetvā pacceka-
 bodhim pāpuṇi, tam khaṇam ñev’ assa gihiliṅgam antaradhāyi,
 pabbajjitaliṅgam pātur ahoṣi, so „n’ atthi dāni punabbhavo“
 ti udānam udānento Nandamūlakapabbhāram agamāsi. M. pi
 cattālisamattānam samvaccharānam accayena saritvā „kahan
 30 nu kho me sabāyo Sonako“ ti¹² punappuna saranto pi „mayā

¹ Bā -sī   ² Bā casī-.   ³ Bā -tīti.   ⁴ Bā -tho.   ⁵ Bā ajjesa.   ⁶ C^k turiyam
 nigg-.   ⁷ Bā omits te.   ⁸ Bā abhirūhi-.   ⁹ Bā -rūyiso   ¹⁰ Bā adds pacchā.

¹¹ Bā vandā for vanṭā.   ¹² Bās add sonakam

suto vā diṭṭho vā“ ti vattāraṃ alabbhivā alaṃkatamahātale
rājapallāṃke nisinnu gandhabbanāṭanaccekādiparivuto¹ sam-
pattiṃ anubhonto² „yo me kassaci santike sutvā ‘asukatṭhāne
nāma Sonako vasatīti’ ācikkhissati tassa sataṃ dammi³, yo
sāmaṃ disvā ārocessati tassa sahaṃsaṃ“ ti ekaṃ udānaṃ⁴
abhisamkharitvā gītavasena udānento paṭhamāṃ g. ā.:

Kassa⁵ sutvā sataṃ dammi sahaṃsaṃ datṭhu⁶ Sonakaṃ,

ko me Sonakaṃ akkhātī⁷ saḥāyaṃ paṃsukīlitaṃ ti⁸.

Ath⁹ assa mukhato luṇcantī viya gahetvā ekā nāṭakitthi taṃ
gāyi, atha aññā atha aññā ti „amhākaṃ rañño piyagītaṃ“ ti¹⁰
sabbā orodhā gāyīṃsu, anukkamena nagaravāsino pi janapada-
vāsino¹¹ pi taṃ eva gītaṃ gāyīṃsu, rājāpi punappuna taṃ eva
gītaṃ¹² gāyati. Paṇṇāsamattānaṃ samvaccarānaṃ accayena
tassa¹³ bahū¹⁴ puttadhītarō ahesuṃ, jeṭṭhaputto Dīghāvuku-
māro¹⁵ nāma ahoṣi. Tadā¹⁶ Sonakapaccekabuddho „Arinda-
mārajā maṃ datṭhukāmo, gacchāmi ‘ssa kāmesv-ādīnavaṃ’¹⁷
nekkhamme cānisaṃsaṃ kathetvā pabbajjanākāraṃ karomīti“
cintetvā iddhiyāgantvā¹⁸ uyyāne nisīdi. Tadā¹⁹ eko va satta-
vassiko pañcacūlakumāro mātaraṃ pahito gantvā uyyānu-
pavane²⁰ dārūni uddharanto punappuna²¹ gītaṃ gāyi. Atha²²
naṃ so pakkositvā „kumāra tvaṃ²³ aññaṃ agāyitvā ekaṃ
eva gītaṃ gāyasi, kiṃ aññaṃ jānāsīti“ pucchi. „Jānāmi
bhante ti²⁴, amhākaṃ pana rañño idam eva piyaṃ, tena²⁵
punappuna gāyāmīti“. „Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gā-
yanto koci diṭṭhapubbo“ ti²⁶. „Na diṭṭhapubbo bhante“ ti.
„Ahaṃ taṃ sikkhāpessāmi, sakkhissasi rañño santikaṃ gantvā
paṭigītaṃ gāyitun“ ti. „Āma bhante“ ti. Ath²⁷ assa so paṭi-
gītaṃ ācikkhanto „mayhaṃ sutvā“ ti ādim ā, uggaṇhāpetvā ca

¹ Bā -nāṭakanaccagītādīhi pa-. ² Bā -bhavanto ³ Bā dassāmi ⁴ Bā ta-

⁵ Bā diṭṭhi. ⁶ Bā -kkhāsi. ⁷ kassa sutvā - - ti wanting in Cks ⁸ Bā -dā ⁹ Bā omits gī-. ¹⁰ Bā paṇassa. ¹¹ Cks -u. ¹² Ck -yu-. ¹³ Bā tato. ¹⁴ Bā kāmesu ād. ¹⁵ Bā -yā ākāsenaṅgantvā ¹⁶ Ck adds rājā. Cē rāja ¹⁷ Bā -nap-. ¹⁸ Bā adds taṃ ¹⁹ Bā adds katham. ²⁰ Bā omits ti. ²¹ Bā add naṃ ²² Cks omit ti

pana taṃ uyyojesi: „gaccha kumāra, imaṃ paṭigītaṃ rañña
saddhiṃ gāhi¹. rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kiṃ te
dārūhi, vegena yāhiti². So „sādhū“ ’ti taṃ paṭigītaṃ uggaṇ-
hitaṃ vanditvā „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh’ eva
5 hothā“ ’ti vatvā vegena mātu santikaṃ gantvā „amma khip-
paṃ maṃ nahāpetvā alaṃkarohi³, ajja taṃ daḍḍhabhāvato mo-
cessāmiti“ vatvā nahātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā „ayyado-
vārika, ‘eko dārako tumhehi saddhiṃ gītaṃ’ gāyissāmīti
āgantvā rājadvāre ʈhito’ ti rañño ārocehīti“ ā. So vegena
10 gantvā ārocesi, rājā „āgacchatū“ ’ti pakkosāpetvā „tāta tvaṃ
mayā saddhiṃ gītaṃ⁴ gāyissasīti“ ā. „Āma devā“ ti. „Tena
hi gāyassū“ ’ti. „Deva na imasmiṃ ʈhāne gāyāmi, nagare⁵
pana bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sannipātāpetha, mahājana-
majjhe gāyissāmīti“. Rājā tathā kāretvā alaṃkatamaṇḍape
15 pallaṃkamajjhe nisīditvā tassa anurūpaṃ āsanaṃ dāpetvā
„idāni tava gītaṃ gāyassū“ ’ti ā. „Deva, tumhe tāva gā-
yatha, athāhaṃ paṭigītaṃ gāyissāmīti“. Tato rājā paṭhamāṃ
gāyanto

1. Kassa⁶ sutvā sataṃ dammi sahaṣsaṃ daṭṭhu⁷ Sonakaṃ,
- 20 ko me Sonakam akkhāti sahāyaṃ paṃsukīlitaṃ ti g. ā. 1.

Tattha sutvā ti asukathāne nāma te piyasahāyo Sonako vasatīti tassa
vasanattḥānaṃ sutvā ārocentassa kassa⁷ sataṃ dammi⁸, daṭṭhū ti⁹ asu-
kaṭṭhāne nāma mayā dittho ti disvā ārocentassa kassa⁷ sahaṣsaṃ dammīti.

Evam rañña paṭhamāṃ udānagāthāya gītāya pañcacūlakadārakena
25 paṭigītabhāvaṃ pakāsento S. abhisambuddho hutvā dve pade abhāsi:

2. Atha bravī māṇavako daharo pañcacūlako¹⁰:
mayhaṃ sutvā sataṃ dehi sahaṣsaṃ daṭṭhu⁶ Sonakaṃ.
ahaṃ¹¹ Sonakam akkhissam sahāyaṃ paṃsukīlitaṃ ti. 2.

Tena vuttagāthāya pana ayam attho: mahārāja, tvaṃ¹² sutvā ārocentassa
30 sataṃ dammīti vadasi¹³. taṃ pi mayhaṃ eva dehi, yaṃ disvā ārocentassa

¹ Bds gāyāhi. ² Cks -kara. Bds -rotu. ³ Bds gītapatigītaṃ. ⁴ Bds -ramajhe.

⁵ Bds ta- ⁶ Bds dittha. ⁷ Bds ta-. ⁸ Bds -īti. ⁹ Bds dithanti. ¹⁰ Cks add ti.

¹¹ Bds ahante ¹² Cks nam ¹³ Bds -ti.

sahassaṃ dammīti vadasi¹ tam pi mayham eva dehi, ahaṃ te taṃ piyasabāyaṃ idān' eva paccakkhato va ayaṃ so ti ācikkhissan ti, itoparaṃ suvīṇṇeyyaṃ sambandhagāthā pālinayen' eva veditabbā.

3. Katarasmiṃ [so³] janapade raṭṭhesu nigamesu ca
kattha te³ Sonako diṭṭho tam me akkhāhi pucchito. 3. 5
4. Tav'⁴ eva deva vijite tav' ev' uyyānabhūmiyā
ujuvaṃsā⁵ mahāsālā nīlobhāsā manoramā 4.
5. Tiṭṭhanti meghasamonā rammā aññoṇṇanissitā.
tesaṃ mūlasmiṃ Sonako jhāyati anupādāno⁶
upādānesu lokesu⁷ dayhamānesu nibbuto. 5. 10
6. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā.
kārapetvā samam maggaṃ agamā yena Sonako. 6.
7. Uyyānabhūmiṃ gantvāna vicaranto brabāvane
āsinaṃ Sonakaṃ dakkhi dayhamānesu nibbutan ti. 7.

Tattha ujuvaṃsā⁵ ti ujukhandhā, mahāsālā ti mahārukkā, megha- 15
samānā ti nīlameghasadisā, rammā ti ramanīyā, aññoṇṇanissitā ti
sākhāhi sākham mūlehi ca mūlam samsibbitvā⁸ thitā, tesaṃ ti eva rūpānam tava
uyyānavane sālānam hetthā⁹, jhāyatīti lakkhanūpaniṃjhānaārammanūpaniṃjhāna-
sāmkhātehi jhānehi jhāyati, anupādāno ti kāmupādānarahito¹⁰, dayhamā-
nesū 'ti ekādasahi aggīhi dayhamānesu sattesu, nibbuto ti te aggī nibbā- 20
petvā sītalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalarukkhamūle silāpatte
nisinno esa te sahāyo kañcanapatimā viya sobhamāno patimānetīti, tato ca
'ti bhikkhave tato so Ariṇdamo rājā tassa vacanam sutvā Sonakapacceka-
buddham paṣissāmīti caturaṅginīyā senāya pāyāsi nikkhami, vicaranto ti
ujukam eva āgantvā tasmīṃ mahante vanasande vicaranto tissa santikam 25
gantvā taṃ āsinaṃ addakkhi, so taṃ avanditvā¹¹ ekamantaṃ nisīditvā attano¹²
kilesābhīratattā¹³ taṃ kapaṇo ti maññamāno imam g. ā :

8. Kapaṇo vatāyaṃ bhikkhu muṇḍo samghātipāruto
amātiko apītiko rukkhaniūlasmiṃ jhāyatīti. 8.

Tattha jhāyatīti nimmātāpītiko kāruṇṇappatto jhāyatīti¹⁴. 30

9. Imaṃ vākyaṃ nisāmetvā Sonako etad abravi:
na rāja¹⁵ kapaṇo hoti dhammaṃ¹⁶ kāyena phassayaṃ¹⁷. 9.

¹ Bā -ti. ² C^h yo. ³ C^{ks} tattha so. ⁴ C^{ky} tam. ⁵ C^{ks} ujuvamsā ⁶ so all three MSS. ⁷ upādānesu lokesu is wanting in C^{ks}, and has been added in Bā
⁸ C^k simbitvā. C^s sibbitvā, Bā samsibbetvā. ⁹ Bā adds sandhāya ¹⁰ Bāds nādi-
vira-. ¹¹ Bā va-. ¹² Bāds -nā ¹³ C^k -rattā, C^s -ratta ¹⁴ C^{ks} -sīti ¹⁵
Bā -je. ¹⁶ C^k -a ¹⁷ C^{ks} pa-. Bā pu-. B^s phu-

10. Yo ca dhammaṃ niraṃkatvā adhammaṃ anuvattati
sa rāja kapaṇo hoti pāpo pāpaparāyano ti. 10.

Tattha iman ti tassa kilesābhiratassa pabbajjaṃ arocentassa¹ imiṃ
pabbajjāgarahanavacanā² sutvā, etadabravīti pabbajjāya guṇaṃ pakāseṇto
5 etam abravī. phassayan³ ti phassayanto⁴, yena ariyamaggadhammo nāma kāyena
phassito⁵ so kaṇṇo nāma na hotīti dassento evam ā.. niraṃkatvā ti attabhāvato
nīharitvā, pāpo pāpaparāyano ti sayāṃ pāpānam karanena pāpo⁶ aññesam
pi akarontānam⁶ patitthābhāvena pāpaparāyano.

- Evam so B-aṃ garahi, so attano garahitabhāvaṃ ajānanto
10 viya hutvā nāmagottaṃ kathetvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ
karonto

11. Arindamo ti me nāmaṃ. Kāsirājā ti maṃ vidū.
kacci⁷ bhoto sukhā seyyā idha pattassa Sonakā 'ti g. ā. 11.

Tattha kacciti⁷ amhākaṃ tāva na kiñci aphāsukaṃ, bhoto pana kacci⁷
15 idha pattassa imasmīṃ uyyāne vasato sukhavihāro ti pucehi.

Atha naṃ so paccekabuddho „mahārāja na kevalaṃ
dha aññatrāpi vasantassa mama aphāsukaṃ nāma n' atthitī“
vatvā tassa samaṇabbhadrāgāthā nāma ārabhi:

12. Sadāpi⁸ bhadrāṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
20 na tesāṃ koṭṭhe upenti⁹ na kumbhe na kaḷopiya¹⁰,
paraniṭṭhitam esānā tena yāpenti subbatā. 12.
13. Dutiyam pi bhadrāṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
anavajjo¹¹ piṇḍo bhottabbo na ca koc' ūparodhati. 13.
14. Tatiyam pi bhadrāṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
25 nibbuto piṇḍo bhottabbo¹² na ca koc' ūparodhati. 14.
15. Catuttham¹³ bhadrāṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
muttassa raṭṭhe carato saṅgo yassa na vijjati. 15.
16. Pañcamam¹⁴ bhadrāṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
nagaramhi dayhamānamhi nāssa kiñci aḍayhatha. 16.

¹ Cks ār-, Bā ār- corr. to ar-. ² Bā jjanigarabava-. ³ Cks pa-, Bā plu-.
⁴ Bds phussayanto, Cks passanto ⁵ Bds add pāpa parāyano ti. ⁶ Bā ka-. ⁷
Bds kiñci ⁸ Ck bhadrā pi, read bhadrāṃ api adhanassa throughout? ⁹ Bā Cs
op-. ¹⁰ Ck ratumhenekālo-, C' ratumhenakalo-, Bds -kumbhi-. ¹¹ Bā -a. ¹²
Cks bhutt-. ¹³ C' Bā -ampi. ¹⁴ Bā adds pi.

17. Chatṭhaṃ¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
ratṭhe vilumpamānamhi nāssa kiñci ahīratha². 17.
18. Sattamaṃ¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
corehi rakkhitaṃ maggaṃ ye c' aññe pāripanthikā³
pattacīvaram ādāya sotthiṃ gacchanti subbatā. 18. 5
19. Atṭhamaṃ¹ bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno:
yaṃ yaṃ disaṃ pakkamati anapekho va gacchatiti. 19.

Tattha anāgārassā⁴ ti mahārāja gharāvāsaiṃ pahāya anāgāriyabhāvaṃ
pattassa adhanassa akiñcanassa bhikkhuno sabbakālam bhadram eva, na tesā
ti mahārāja tesam adhanānaṃ bhikkhūnaṃ na kotthāgāre dhanadhaññāni upenti¹ 10
na kumbhiyaṃ na pacchiyaṃ, te pana subbatā parinittitāni paresam ghare
pakkamā āhāraṃ saṃghatipārutā kapālam ādāya gharapatipātiyā esantā⁵ pari-
yesantā⁶ tena tato laddhena⁷ tam āhāraṃ navannaṃ pāṭikulyānaṃ vasena
paccavekkhitvā paribhuñjitvā jīvitavuttiyā⁸ yāpenti, anavajjo⁹ piṇḍo¹⁰ bhut-
tabbo¹¹ ti vejjakamunādikāya anesanaīya vā kuhinālapanānemitikātānippesi- 15
katālabhena lābhaṃ nīyagimsanātā¹² ti evarūpena micchājīvena vā¹³ uppādita-
pi¹⁴ cattāro paccayā dhammena samena uppaditāpi apaccavekkhitvā paribhutta¹⁵
vā¹⁶ sāvajjapiṇḍo nāma, anesanaṃ pahāya micchājīvaṃ vajjjetvā dhammena
samena uppādita paṭisamkhā yoniso cīvaram patisevāmīti vutte nayena paccavekkhitvā¹⁷
anavajjo¹⁸ piṇḍo nāma, yena evarūpo anavajjapiṇḍo bhuttabbo 20
paribhuñjitabbo yaṃ ca evarūpam anavajjam¹⁹ piṇḍam bhuñjamānaṃ paccaye
nissāya koci appamattako pi kilesa na uparodhati na piṭeti tassa dutiyam pi
bhadram adhanassa anāgārassa bhikkhuno, nibbuto ti puthujjanabhikkhuno
dhammena uppannapinḍo pi paccavekkhitvā paribhuñjamāno nibbutapinḍo
nāma, ekantato pana khīnāsavassa piṇḍo nibbutapinḍo nāma, kiñkāraṇā: so hi 25
theyyaparibhogo inaparibhogo dāyajjaparibhogo sāmīparibhogo ti imeṣu ca-
tūsu paribhogesu sāmīparibhogavasena¹⁹ bhuñjati tanhādāsavyatam²⁰ atīto
sāmi hutvā patibhuñjati na tam taṃ paccayā koci appamattako pi
kilesa uparodhatīti, muttassa ratṭhe carato ti upatthākakulādisu alagga-
mānassa²¹ chinnavalāhukassa viya Rāhumukhā muttavimalacandamaṇḍalassa 30
viya ca yassa gāmaṃgamādisu carantassa rūgasāṅgādisu eko pi saṅgo n' atthi,
ekacco hi kulehi²² samsattho viharati sahasokī sahanandi²³ ekacco mātāpitusu
alaggamānaso vicarati eko nagaravāsīdāhara²⁴ viya, evarūpassa puthujjanassāpi

¹ B^d adds pi. ² C^ks abhī-, B^d ahi-. ³ B^d pariganhikā ⁴ C^ks op-. ⁵ C^k
etassa, B^d esanā. ⁶ B^d -sanā. ⁷ B^ds add pinḍena ⁸ C^ks -im. ⁹ B^ds -a. ¹⁰
C^k pa, C^s pi. ¹¹ B^d bhettabbo, C^ks bhuttabbo. ¹² so C^s; C^k -nakatā, B^d
jigisanatā. ¹³ C^ks omit vā. ¹⁴ C^ks -tāhi, B^d -tāya pi. ¹⁵ B^ds -tto ¹⁶ B^d
omits vā ¹⁷ B^ds add paribhutto va ¹⁸ B^d -a ¹⁹ B^d adds tam. ²⁰ B^d tanhā-
yadāsabyam. ²¹ B^ds -nasassa. ²² B^d -esu. ²³ C^k -ki nandi, C^s -sokī sam-
ganandi, B^d sahasokī sahanandi, B^s -sokim honandi. ²⁴ B^d nagaragāmavāsi.

bhadram eva, nāssa kiñcīti yo¹ hi bahuparikkhāro hoti so mā me² harimsū 'ti atirekatarāni³ cīvarādīni antonagare upatthakakule nikkhipati, atha nagaramhi dayhamāne asukakule nāma aggi uṭṭhito ti sutvā socati kilamati, evarūpassa bhadram nāma n' atthi, yo pana mahārāja sakunavattani pūreti
 5 kāyapatibaddhaparikkhāro va hoti tassa mādisassa na kiñci aḍaybatha, ten' assa pañcamam hi⁴ bhadram eva, vilumpamānamhīti viluppamānamhi ayam eva vā pāṭho, ahīrathā⁵ 'ti yathā pabbatagahanādihi nikkhamitvā rattham vilumpamānesu⁶ coresu bahuparikkhārassa antogāme thapitam vilumpati⁶ hirati⁷ tathā yassa adhanassa kāyapatibaddhaparikkhārassa na kiñci ahiratha
 10 tassa⁸ chattham pi bhadram eva, ye caññe pāripanthikā⁹ ti ye pi aññe tesu tesu thānesu sumkagahanatthāya thapitā pāripanthikā⁹ tehi ca rakkhitam pattacīvaran ti corānam anu akāram sumkikānam asumkāraham mattikapattam c' eva katadalhikammaparibhandam¹⁰ paṃsukūlacīvaraṇ ca appaggahāni kāyabandhanaparissāvānasūcīvāsīsattakāni cā 'ti sabbe pi attha parikkhāre¹¹ kāyapatibaddhe katvā maggaṃ patipanno kenaci aviethiyamāno¹² sotthim gacchati, subbato ti¹³ lobhanīyāni hi cīvarādīni disvā corāpi haranti sumkikā j kin nu kho etassa hatthe ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sullahukavutti tesam passantānam yeva sotthim gacchati, ten' assa sattamam pi bhadram eva, anapekkho va gacchatīti kāyapatibaddhato¹⁴ atirekassa vibhāre patissamītassa
 15 kassaci parikkhārassa abhāvā vasanattānam nivattitvāpi na oloketi, yaṃ disaṃ gantukāmo hoti tam gacchanto anapekkho va gacchati¹⁵. Anurādhapurā nikkhamitvā thūpārāme pabbajitānam dvīnam kulaputtānam vuddhataro¹⁶ viya. (—?)

Iti Sonakapaccekabuddho attha samanabhadrakāni¹⁷ kathesi, tato uttarim pana satam pi sahasam pi aparimāṇāni
 25 samanabhadrakāni¹⁸ esa kathetuṃ samattho yeva, rājā pana kāmābhiratattā tam¹⁹ katham paṭicchinditvā²⁰ „mayham samanabhadrakehi attho n' atthīti“ attano kāmādhivimuttitam²¹ pakāsento āha:

20. Bahū pi bhadrakā ete yo²² tvam bhikkhu pasāmsasi,
 30 ahañ ca giddho kāmesu katham kāhāmi²³ Sonaka. 20.
 21. Piya me mānusa kāmā atho divyāpi me piyā,
 atha kena nu vaṇṇena ubho loke labhāmase ti. 21.

¹ Cks so ² Bā adds coro ³ Bā adhikāni. ⁴ Bā pi ⁵ Bā ahinda- ⁶ Bā viluppa-. ⁷ Ck virati, Bā harati. ⁸ Cks hīrathassa, Bā ahir- ⁹ Bā parigañhikā ¹⁰ Es -dalha-, Ck -dalhicevabhandam. Bā -dalhikammaparidaṇḍam. ¹¹ Cks -ra, Cs -rā. ¹² Bā -hedha- ¹³ Ck pubbako, Cks omit ti. ¹⁴ so Cks; Bā -bandhato. ¹⁵ Bā -tīti ¹⁶ Cks bu-. ¹⁷ Bā -bhadragāthāyo. ¹⁸ Bā -bhadragāthani. ¹⁹ Bā tassa ²⁰ Cs Bā pacchi. ²¹ Bā -muttatam ²² Bā bahūni samanabhadraṇi yo ²³ Bā gāhā

Tattha vannenā 'ti kāraṇena.

Ath naṃ paccekabuddho āha:

22. Kāme[su] giddhā kāmaratā kāmesu adhimucchitā¹
narā pāpāni katvāna upapajjanti duggatiṃ. 22.
23. Ye ca kāme pahatvāna² nikkhantā akutobhayā
ekodibhāvādhigatā na te gacchanti duggatiṃ. 23. 5
24. Upaman te karissāmi, taṃ suṇohi Arindama,
upamāya p' idh' ekacce³ atthaṃ jānanti paṇḍitā: 24.
25. Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā vuyhamānaṃ mahaṇṇave
vāyaso samacintesi appapañño acetaso: 25. 10
26. Yānaṃ ca vat' idaṃ laddhaṃ bhakkho cāyaṃ anappako,
tattha rattiṃ tattha divā tatth' eva nirato mano. 26.
27. Khādaṃ nāgassa maṃsāni pipāṃ Bhāgīrasodakaṃ⁴
sampaṣsaṃ vanacetyāni⁵ na palittha⁶ vihaṅgamo. 27.
28. Taṃ va otaraṇī⁷ Gaṅgā pamattaṃ kuṇape rataṃ
samuddaṃ ajjhagāhayi⁸ agati⁹ yattha pakkhināṃ. 28. 15
29. So ca bhakkhaparikkhīṇo udāpatvā¹⁰ vihaṅgamo
na pacchato na purato n' uttaraṃ no¹¹ pi dakkhiṇaṃ¹² 29.
30. Dīpaṃ so na ajjhagacchi¹³ agati⁹ yattha pakkhināṃ,
so ca tatth' eva pāpattha yathā dubbalako tathā. 30. 20
31. Taṃ ca sāmuddikā macchā kumbhīlā¹⁴ makarā susū
pasayhakārā khādiṃsu phandaṃānaṃ vipakkhināṃ¹⁵. 31.
32. Evaṃ eva tuvaṃ rāja¹⁶ ye c' aññe kāmabhogino
giddhā¹⁷ ce¹⁸ na vamiṣṣanti¹⁹ kākapaññāya te vidū. 32.
33. Esā te upamā rāja atthasandassanī katā.
tvaṃ ca paññāyase tena yadi kāhasi vā na vā ti. 33. 25

¹ Cks -ccitā. ² Ck pahī-, Bđ -hantvāna. ³ Cks pi idhe-, Bđ midhe- ⁴ Ck pipasābhāgīrasodakaṃ, Bđ pivaṇḍikarasodakaṃ. Bs pivam gaṅgīra-, read: -tho-dakaṃ? ⁵ Cks -vettāni. ⁶ Bđ palettha corr. to paletvā? ⁷ Bds tañca-, Cks ohāritū. ⁸ Bđ ajjhagāhasi, Cks ajjhagāhāsi. ⁹ Cks -tiṃ ¹⁰ so Ck; Cs udapatvā, Bds udaṃ patvā; read udapattha? ¹¹ Cks -ranto. ¹² C/s -nā. ¹³ Bđ najjhāgā-gacchi, Bs najjhagāgacchi. ¹⁴ Cks -la. ¹⁵ Cks -itam, Bđ -iṇam, Bs -ikam. ¹⁶ Ck Bđ -jā ¹⁷ Bđ gicchā. ¹⁸ Cks ve. ¹⁹ Cks ga-.

Tattha pāpāniti mahārāja tvam kāmaggiddho narī ca kāme nissāya
kāyadurcaritādāni pāpāni katvā yattha supiṇake pi dībbā ca mānusakā ca kāmā
na labhanti² tam duggatim upapajjanti attho, pabhatvānā 'ti khelapindam
viya pahāya, akuto bhayā ti rāgādisu kutoci anāgatabhayā, ekodibhāvādhi-
5 gata ti ekodibhāvaṃ ekavihārikam adhigatā, na te ti te evarūpā pabbajitā
duggatim na gacchanti, upamante ti mahārāja dībbamātusake kāme patthen-
tassa hatthikunape patibaddhakākasadisassa tava ekaṃ upamam karissāmi, tam
supohīti attho, kunapan ti hatthikalebaram³, mahannave ti gambhīra-
puthule⁴ udake eko kira mahāvārano Gaṅgātīre caranto Gaṅgāya patitvā utta-
10 ritum asakkonto tatth' eva mato Gaṅgāya vuyhi tam sandhāy etam vuttam,
vāyaso ti ūkāsena gacchanto eko kāko, yānañca vatidan ti so evaṃ cintetvā
tattha niliyitvā idam mayā hatthiyānam laddham ettha nilīno sukham carissāmi
ayam eva ca me anappako bhakkho bhavissati idāni mayā aññattha gantum na
vaṭṭatīti sannitthānam akāsi, tattha rattin ti tassa⁵ iattiṃ ca divā ca tatth'
15 eva mano abhirato ahoṣi, na palitthā⁶ 'ti na udḍetvā⁷ pakkāmi, otaranīti⁸
samuddābhīmukhī otaramānā, ohāranīti pi pūtho, sā samuddābhīmukhī ava-
haramānā⁹ ti attho, agati yatthā ti samuddamajjhe sandhāyāha, bhak-
kha parikkhīno ti parikkhīnabhakkho, udapatvā¹⁰ ti khīne camme ca mamse
ca atṭhisamghāte ūmiregena bhinno udake nūnuggi, aha so kāko udake patitthā-
20 tum asakkonto uppati, evaṃ uppatitvā ti attho, agati yattha pakkhinan
ti yasmiṃ samuddamajjhe pakkhinam agati tattha so evaṃ uppatito, pacchinam
disam gantvā tattha patittham alabhītvā tato puratthimam tato uttaram tato
dakkhinan ti catasso pi disā gantvā attano patitthānam na ajjhagacchīti¹¹
adhigacchīti¹² attho, aha vāyaso evaṃ uppatitvā pacchimādisu¹³ ekekaṃ
25 disam agaṇchi, dīpani pana na ajjhagāmā ti evaṃ p' ettha attho daṭṭhabbo.
pāpatthā 'ti patito, yathā dubbalako ti yathā dubbalako pateyya tath' eva
patito, susū ti susunāmaka¹⁴ caṇḍamacchā, pasayhakāra ti anicchamīnakam
yeva balakkārena, vipakkhinan¹⁵ ti viddhamisatapakkhakam¹⁶, giddhā ce
vamissantīti¹⁷ yadi giṇṇhā hutvā kāme na vamiṣṣanti¹⁷ na chaddessanti
30 kākapaññāya te samānapaññā¹⁸ ti¹⁹, iti te Buddhādayo paṇḍitā vidū vadanti
jānantīti attho²⁰, atthasandassanīti atthapakāsikā²¹, tvañca paññāyase 'ti
paññāyissasi. i v h : mahārāja mayā hitakāmena tava ovādo dinno, tam pana
tvam yadi kāhasi devaloke nibbattissasi, yadi na kāhasi kāmapaṇike nūmuggo
jīvitapariyosāne niraye nibbattissasīti, evaṃ tvam eva tena kāraṇena vā akāra-

¹ Cks add me. ² so all three MSS. for labbhanti? ³ Bd -varam. ⁴ Ck re-
puthulodake. ⁵ Cks tassā ⁶ Ck palitthā, C^s palitvā, B^d paletvā, B^s phaletthā
⁷ B^d uppatetvā, B^s uppadhotvā ⁸ Ck ohārām, C^s ohāranīti. ⁹ B^d avaharanī
¹⁰ so Cks; B^d udakam patvā corr to ndam-? ¹¹ Ck ajjhabhāgacchatīti, C^s
ajjhabhāgacchīti, B^d ajjhabhāgacchīti altered to -gānāgacchīti ¹² B^d nādbigac-
chatī. ¹³ B^d mādisāsu. ¹⁴ Ck susukānāmeke, C^s -kā ¹⁵ Cks pakkhan, B^d vi-
pakkhakan. ¹⁶ B^d viddhamisatapakkhatam. ¹⁷ Cks ga-. ¹⁸ B^d -te ti kākassa-
māna- ¹⁹ B^d omits ti. ²⁰ Cks omit a-. ²¹ Cks -itā.

ṇena vā sagge¹ vā niraye¹ vā paññāyissasi, ahaṃ pana bhavehi² mutto appaṭi-
sandhiko ti; imaṃ³ pana ovādaṃ dentena paccekabuddhena naḁi dassitā, tāya
vuyhamānaṃ haṭṭhikunaṇaṃ dassitaṃ, kuṇapakhādako kāko dassito, tassa⁴ kuṇa-
ṇaṃ khāditvā pāṇīyaṃ pivaṇakālo⁵ dassito, ramaṇīyavanasaṇḁadassanaḁo das-
sito, kuṇapassa nadiyā vuyhamānassa samuddappaveso dassito, samuddamajjhe
kākassa haṭṭhikuṇape paṭiṭṭhaṃ alabbhivā vināsaṃ pattakālo dassito, tattha naḁi
viya anamataggo samsāro dattababbo, nadiyā vuyhamānaṃ haṭṭhikunaṇaṃ viya
saṃsāre paṇcākāmaguṇaṃ, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kuṇaṇaṃ khāditvā
pāṇīyaṃ pivaṇakālo viya puthujjanaṇassa kāmaguṇaṃ⁶ paribhuñjitvā somanassika-
kālo⁷, kākassa kuṇape laggass' eva ramaṇīyavanasaṇḁadassanaṃ⁸ viya puthuj-
janaṇassa kāmaguṇe laggass' eva savanavasena atthatisaṃsārammanadassanaṃ, ku-
ṇape samuddaṃ pavitthe⁹ kākassa paṭiṭṭhaṃ¹⁰ labhitaṃ asakkontassa vināsaṃ
pattakālo viya bālaputhujjanaṇassa kāmaguṇagiddhassa pāpaparāyaṇassa kusala-
dhamme paṭiṭṭhaṃ alabbhivā mahānīraye mahāvināsaṃ pattaṇ ti¹¹.

Evam assa so imāya upamāya ovādaṃ datvā idāni tam
eva ovādaṃ thiraṃ katvā paṭiṭṭhapetuṃ g. ā.:

34. Ekavācam pi dvevācam bhaṇeyya anukampako

taduttariṃ¹² na bhāseyya dāso ayirassa¹³ santike ti. 34.

Tattha na bhāseyyā 'ti vacanaṃ agaṇhantassa hi tato¹⁴ uttariṃ bhā-
samāno hi sāmikassa santike dāso viya hoti, dāso hi sāmike kathaṃ gaṇhante
pi agaṇhante pi katheti yeva, tena vuttaṃ taduttariṃ¹² na bhāseyyā 'ti.

35. Idaṃ vatvāna pakkāmi Sonako amitabuddhimā

vehāse antalikkhasmiṃ anusāsivāna khattiyaṇ ti 35.

abhisambuddhagāthāyaṃ.

Tattha idaṃ vatvāna 'ti bhikkhave so paccekabuddho amitāya lokuttara-
buddhiyā amitabuddhimā idaṃ vatvā iddhiyā uppativā sace pabbajissasi tav'
eva noce pabbajissasi tav' eva dinno te mayā ovādo appamatto hohīti evam
anusāsivāna khattiyaṃ pakkāmi.

Bo. pi taṃ ākāseṇa gaḁchantāṃ yāva dassanaṇapathā¹⁵
olokento ṭhatvā tasmiṃ cakkhupathe atīte¹⁶ saṃvegaṃ paṭi-
labhivā cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo hīṇaṇacco¹⁷ samāno asaṃ-
bhinnakhattiyaṇaṃise¹⁸ jātassa mama matthake attano pāda-

¹ Cks -ena. ² Bds sabbabh-. ³ Cks idaṃ. ⁴ Ck tathassa. ⁵ Ck pīcana-, Cs pi
pana-. ⁶ Bd -ṇe. ⁷ Cks -itakālo. ⁸ Ck -i, Cs -nī. ⁹ Cks -o. ¹⁰ Cks
paṭiṭṭhita. ¹¹ so Cks for pattakālo? Bds paṭitidatṭhabba. ¹² Bd tat-. ¹³ Bd
ayyassa. ¹⁴ Bd adds ce. ¹⁵ Bd dissana-. ¹⁶ Bds atikkamante. ¹⁷ Cks brāh-
maṇajacco. ¹⁸ Ck -nno -so, Cs -nne - - se.

rajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi ajj' eva nik-
khamitvā pabbajitum vaṭṭatīti⁴ so r. niyyādetvā pabbajitukāmo
gāthadvayam ā.:

36. Ko nu 'me rājakattāro sūtā veyyattim āgatā¹,
5 rajjaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 36.
37. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
māhaṃ² kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā³ ti. 37.

Tattha ko nu me ti kuhin nu ime, rājakattāro tiye rajjārahaṃ⁴ abhi-
siñcitvā rājānaṃ karonti, sūtā veyyattim āgatā⁵ ti sūtā ca ye ca aññe⁶
10 veyyattabbhāvaṃ⁷ āgatā mukhamaṅgalikā, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko,
ko jaññā maraṇaṃ suve ti maraṇaṃ ajja⁸ suve vā ti idaṃ ko⁹ jānitum
samatto.

Evam r. niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu:

38. Atthi te daharo putto Dīghāvu raṭṭhavaddhano¹⁰,
15 taṃ rajje abhisiñcassu, so no rājā bhavissatīti. 38.
Tatoparaṃ raññā vuttagātham ādiṃ katvā uttānasam-
bandhagāthā¹¹ pālinayen' eva veditabbā.
39. Khippaṃ kumāraṃ ānetha Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
taṃ rajje abhisiñcassu, so vo¹² rājā bhavissati. 39.
20 40. Tato kumāraṃ ānesuṃ Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ,
taṃ disvā ālapi rājā ekaputtaṃ manoramaṃ: 40.
41. Saṭṭhi¹³ gāmasahassāni paripuññāni sabbaso —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi¹⁴ te. 41.
42. Ajj' eva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve,
25 māhaṃ kāko va dummedho kāmānaṃ vasam annagā. 42.
43. Saṭṭhi nāgasahassāni sabbālaṃkārahūsitā
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā 43.
44. Ārūhā gāmaṇīyehi tomaraṃkusapāṇihi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 44.

¹ Cks sudā-, Bđ sutāveyatta-. ² Ck maham, Bds nāhaṃ. ³ Bđ anvagā. ⁴ Bđ
rājā-. ⁵ Cks sudā-, Bđ sutāveyatta- corr. to suddhāve-. ⁶ Bds sudā-, Cks
sūtā va aññe ca. ⁷ Bds byatta-. ⁸ Bds add vā. ⁹ Bđ adds na. ¹⁰ Bđ -vaḍhana.
¹¹ Bđ uttānatthasam-. ¹² Ck ce. ¹³ Cks saṭṭhiṃ throughout. ¹⁴ Cks -tayāmi.

45. Ajj' eva etc. 45.
46. Satṭhi assasahassāni sabbālaṃkārabhūsitā
ajānīyā va jātiyā sindhavā sīghavāhino¹ 46.
47. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi² —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 47. 5
48. Ajj' eva etc. 48.
49. Satṭhi rathasahassāni sannaddhā ussitaddhajā
dīpā³ atho pi veyyagghā sabbālaṃkārabhūsitā 49.
50. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammahi —
te putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 50. 10
51. Ajj' eva etc. 51.
52. Satṭhi dhenusahassāni rohaññā⁴ puṇḍavūsabhā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 52.
53. Ajj' eva etc. 53.
54. Soḷasitthisahassāni sabbālaṃkārabhūsitā 15
vicitratatthābharanā⁵ āmuttamaṇikuṇḍalā —
tā putta paṭipajjassu, rajjaṃ niyyādayāmi te. 54.
55. Ajj' eva etc. 55.
56. Daharass' eva me tāta mātā matā⁶ ti me sutam,
tayā vinā aham tāta jīvitum hi na ussahe. 56. 20
57. Yathā āraññakam nāgam poto anveti pacchato
jessantam giriduggesu samesu visamesu ca 57.
58. Evaṃ tam anugacchāmi pattam⁷ ādāya pacchato,
subharo te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharo. 58.
59. Yathā sāmuddikam nāvaṃ vāṇijānam dhanesinam 25
vohāro tattha gaṇheyya vāṇijā vyasanī⁸ siyā⁹ 59.
60. Evaṃ evāyaṃ puttakali¹⁰ antarāyaka¹¹ro mamaṃ¹¹,
imaṃ kumāraṃ pāpetha pāsādaṃ rativaddhanam. 60.

¹ C^k dighavāyano. C^s sīghavāhito, B^d sīṅgavāhanā, B^s sīghavāhanā. ² B^d in-
driyācāpa-, C^k illiyocāpa-. ³ B^d -e. ⁴ C^k -haññā. ⁵ B^d vicittavatthā-. ⁶
C^k B^d mātā. ⁷ B^d pu-. ⁸ B^d byasanam. ⁹ so all three MSS. for siyūṃ.
¹⁰ C^k -liṃ. ¹¹ B^d mama.

61. Tattha kambussahatthāyo¹ yathā Sakkaṃ va accharā
tā naṃ tattha ramessanti², tāhi-m-eso³ ramissati. 61.
62. Tato kumāraṃ pāpesuṃ pāsādaṃ rativaddhanaṃ,
taṃ disvā avacuṃ⁴ kaṇṇā Dīghāvuṃ raṭṭhaddhanaṃ: 62.
- 5 63. Devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ⁵. 63.
64. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
Kāsiraṇṇo ahaṃ putto Dīghāvu raṭṭhavaddhanaṃ. 64.
65. Mama⁶ bharatha, bhaddaṃ vo, ahaṃ bhattā bhavāmi vo.
10 Taṃ tattha avacuṃ kaṇṇā Dīghāvuṃ raṭṭhavaddhanaṃ:
kuhiṃ rājā anuppatto, ito rājā kuhiṃ gato. 65.
66. Paṃkaṃ rājā atikkanto thale rājā paṭiṭṭhito
akaṇṭakaṃ agahanaṃ paṭipanno mahāpathaṃ. 66.
67. Ahañ ca paṭipanno 'smi maggaṃ duggatigāmināṃ
15 sakaṇṭakaṃ sagahanaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 67.
68. Tassa⁷ te sāgataṃ⁸ rāja sīhassēva giribbajam,
anusāsa mahārāja, tvaṃ no⁹ sabbāsaṃ issaro ti.

Tattha khippan ti tena hi tam sīgham ānettha, ālapitī satthi gāmasa-
hassānīti ādīnu vadanto ālapi. sabbālaṃkārahūsitā ti te nāgā sabbehi
20 sīsugadādihi alaṃkārehi bhūsitā, hemakappanavāsasā ti suvaṇṇakhacitena
kappanena patiechannasarirā, gāmaṇīyehīti hatthācariyehi, ajānīyā vā 'ti
kāranākāranā¹⁰ jānanakā va¹¹, jātiyā sindhavā ti sindhavaratthēna¹² Sindhu-
naditīre jātā, gāmaṇīyehīti assācariyehi, illiyācāpadhārīhīti¹³ illhāvudhañ
ca¹⁴ cāpāvudhañ ca dhārentehi. dīpā atho pi veyyagghā ti dīpicamma-
25 vyagghacammaaparivārā¹⁵. gāmaṇīyehīti rathikehi, vammīhīti¹⁶ sannaddha-
vammehi¹⁷, rohaṇṇā ti rattavannā, puṇḍavūsabhā ti usabhasaṃ-
khātena jetthakapuṇḍavena samannāgatā, daharasseva me ti atha naṃ ku-
māro tāta mama¹⁸ daharasseva¹⁹ sato mātā matā²⁰ iti mayā sutāṃ so 'ham
tayā vinā jivituṃ na sakkhiṣṣāmi ti ā., poto ti tarunapotako, jessantaṃ ti
30 vicarantaṃ, sāmuddikaṃ ti samudde vicarantaṃ, dhanesinaṃ ti dhanāṃ
pariyasantānaṃ, vohāro ti tasmim ohārento²¹ hetthā kaḍḍhanako vālamaccho

¹ B^d kammusa-, B^s kammussa-. ² B^d -issanti. ³ C^s B^d eso. ⁴ C^s ālapuṃ.
⁵ B^d adds kumārōha. ⁶ B^d maṃ maṃ, B^s mamaṃ. ⁷ B^d tattha. ⁸ B^d svā-
⁹ C^s so. ¹⁰ B^d -naṃ. ¹¹ B^d vijānanakā ca. C^s -ko va. ¹² B^d jātiyā sin-
dhuratthe. ¹³ B^d indriyā-. ¹⁴ B^d indriyāvu-. ¹⁵ C^s -pārā. ¹⁶ B^d cariyehi
vammibhīti, C^s vammīhīti. ¹⁷ C^s -cammehi ¹⁸ B^d adds tāta mama. ¹⁹ B^d
adds me. ²⁰ B^d mātā. ²¹ B^d vicitravohāro in the place of tasmim --.

vā udakarakkhaso vā āvaṭṭo vā, tatthā 'ti tasmiṃ samudde, vānijaṃ vya-
 sanī siyā ti atha te vānijaṃ vyasanāsampattā bhavēyyum, siyūn¹ ti vā pātho.
 puttakalīti puttālāmako puttakālakaṇṇī, kumāro puna kiñci vattum na visahi²,
 atha rājā amacce ānāpento iman ti ādim 3. tattha kambussahatthāyo ti
 kambussam vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇābharanabhūsitahatthāyo ti attho, yathā 5
 ti yathā icchanti tathā³, evam vatvā M. tatth' eva tam abhisīcāpetvā nagaram
 pāhesi, sayam pana ekako va uyyānā nikkhamitvā Himavantam pavisitvā rama-
 nīye bhūmibhāge pannaśālam māpetvā isipabbajjam pabbajitvā vanamūlaphalā-
 hāro yāpesi, mahājano pi kumāram Bārāpasim pavesesi, so nagaram padakkhi-
 nam katvā pāsādam abhirūhi⁴, tam attham pakāsento S. tato ti ādim ā, tam 10
 disvā avacum kaṇṇā ti tam mahantena sirisobhaggena āgataṃ disvā asuko
 nam' eso ti ajānantiyo va tā nātakitthiyo avocum, mama⁵ bharathā 'ti maṃ
 icchatha, paṃkan ti rāgādikilesapamkam, thale ti pabbajjāya, akaṇṭakan ti
 rāgakantakādirahitaṃ, teḥ' eva gahanehi agahanam, mahāpathan ti sagga-
 mokkhagāminam mahāmaggaṃ patipanno, yenā 'ti yena micchāmaggena dugga- 15
 ttiṃ gacchanti tam aham patipanno ti vadati, tato tā cintesum: rājā tava amhe
 pahāya pabbajito, ayam pi kāmesu viharantarūpo⁶, sace nam nābhiramessāma
 nikkhamitvā pabbajeyya, abhiramanākāram assa karissāma 'ti, atha nam abhi-
 nandantiyo osānagātham āhamasu, tattha giribajan ti sihapotikānam⁷ vasa-
 natthānam kañcanaguham, kesarasihassa āgataṃ viya tassa tava āgataṃ suā- 20
 gataṃ⁸, tvaṇno ti tvam sabbāsam pi amhākam issaro sāmiti.

Evañ ca pana vatvā sabbe turiyāni paggaṇhimsu, nānap-
 pakārāni naccagītāni vattayimsu⁹, yaso mahā ahoṣi, so yasa-
 matto¹⁰ pitarāṃ na sari, dhammena pana¹⁰ r. kāretvā yathā-
 kammaṃ gato, Bo. pi jhānābhīññaṃ¹² nibbattetvā¹³ Brahmalo- 25
 kūpago ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahābhiniikkha-
 manam nikkhanto yevā" 'ti vatvā j. s.: „Tadā paccekabuddho pari-
 nibbāyi, putto Rāhulakumāro ahoṣi, Arindamarājā aham evā" 'ti.
 Sonakajātakam.

30

2. Saṃkiccajātaka.

Disvā nisinnam rājānan ti. Idam S. Jivakambavane v.
 Ajātasattussa pitughātakammaṃ ā. k. So hi Devadattam nissāya

¹ B^d sighan. ² B^d -hati. ³ B^ds add karonti. ⁴ B^ds -ruyhi. ⁵ B^ds mamaṃ.

⁶ so C^ks; B^ds virattacittarūpo. ⁷ C^ks -ikam. ⁸ C^ks omit su-. ⁹ B^ds pavattimsu.

¹⁰ B^d yasasampatto. ¹¹ B^ds omit pana. ¹² B^ds ā-. ¹³ all three MSS. -ttitvā.

- tassa vacanena pitaraṃ ghātāpetvā Devadattassa saṃghabhedāvasāne bhinnaparisassa roge uppanne „T-aṃ khamāpessāmi”¹ mācasivikāya Sāvattihī² gacchantassa Jetavanadvāre paṭhavim pavittṭhabhāvaṃ sutvā „Devadatto Sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā paṭhavim
- 5 pavisitvā avicīparāyano jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko dhammarājā ghātito. ahaṃ pi nu kho paṭhavim pavissāmi” bhito rajjasiriyaṃ cittassādaṃ alabhi³, „thokaṃ niddāyissāmi” niddaṃ upagatamatto navayojanabahalāya⁴ ayapaṭhaviyaṃ⁵ pāteva ayasūlehi koṭṭiyamāno⁶ viya sunakhehi luṇcitvā khajjamāno viya bheravaravena
- 10 viravanto⁷ utthāsi, ath’ ekadivasaṃ komudiyā cātumāsiniyā amaccagaṇaparivuto attano yasaṃ oloketvā „mama pitu yaso ito mahanta-taro. tathārūpaṃ⁸ nāmāhaṃ dhammarājā”⁹ Devadattaṃ nissāya ghātesin” ti cintesi, tass’ evaṃ cintentaṃ¹⁰ eva kāye dāho uppajji, sakalasariṇaṃ sedatintaṃ ahosi. tato „ko nu kho mama imaṃ bhayaṃ
- 15 vinodetīti” cintetvā „thapetvā Dasabalaṃ añño n’ atthitī” cintetvā¹¹ „ahaṃ T-assa mahāparādhiko, ko nu kho mama¹² netvā dassessatīti” cintento „na añño koci aññatra Jivakā” ti sallakkhetvā tassa gahetvā gamanūpāyaṃ karonto „ramaṇiyā vata bho dosinā rattitī” udānaṃ udānetvā „kin nu khv-ajja samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupā-
- 20 seyyamā”¹³ ti vatvā purāṇasāvakaḍḍhi purāṇādīnaṃ guṇe kathite tesāṃ vacanaṃ anādiyitvā Jivakaṃ paṭipucchitvā tena T-assa guṇaṃ kathetvā „taṃ devo”¹⁴ Bhagavantaṃ¹⁵ payirupāsātū” ti vutte hatthiyānāni kappāpetvā¹⁶ Jivakambavanaṃ gantvā T-aṃ upasaṃkamitvā vanditvā T-ena katapaṭisaṇthāro sandiṭṭhikaṃ sāmāññaphalaṃ pucchitvā T-assa ma-
- 25 dhurasāmāññaphaladhammadeśanaṃ¹⁷ sutvā suttapariyosāne upāsakattaṃ paṭivedetvā T-aṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya dānaṃ dento sīlaṃ rakkhanto T-ena saddhīṃ saṃsaggaṃ katvā madhuradhammakathaṃ suṇanto kalyāṇamittasaṃsaggena pahīnabhayo vigatalomaḥaṃso hutvā cittassādaṃ paṭilabhi¹⁸, sukhena¹⁹ cattāro
- 30 iriyāpathe kappesi. Ath’ ekadivasaṃ dh. k. s.: „āvuso, Ajātasattu pitughātakammaṃ katvā bhayappatto ahosi, rajjasiriṇaṃ nissāya cittassādaṃ alabhanto sabbiriyāpathesu dukkhaṃ anubhosi, so dāni T-aṃ āgamma kalyāṇamittasaṃsaggena vigatabhayo issariyasukhaṃ anubhotitī”. S. āgantvā „kāya nu ttha bhikkhave e. k. s.” ti pucchitvā

¹ Bā -maṭi. ² Ck -iyam. ³ so Cks; Bā na labhi. ⁴ Bā -yaṃ. ⁵ Bā ayamahāpathaviyaṃ, Cks paṭhavim. ⁶ Bā koti-. ⁷ Bā vihar-. ⁸ Cks add ca. ⁹ Cks -pā. ¹⁰ Bā -jānaṃ. ¹¹ Bā nātvā. ¹² Cks me in the place of kho maṃ. ¹³ Cks vo. ¹⁴ Cks bhavantaṃ. ¹⁵ Ck sampā-, C⁸ kampā-. ¹⁶ Bā madhuraṃ-. ¹⁷ Bā -itva. ¹⁸ Ck sumukhena

„imāya nāmā“ 'ti vutte „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa pitu-
ghātakammaṃ katvā maṃ nissāya sukhaṃ sayīti“ vatvā a. ā.:

A. B. Brahmadatto¹ Brahmadattakumāraṃ nāma puttāṃ
paṭilabhi. Tadā Bo. purohitassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi,
jātassa c' assa Saṃkiccakumāro ti nāmaṃ karīṃsu. Te 5
ubho pi rājanivesane ekato va vaḍḍhiṃsu, aññamaññasahāyaka²
hutvā vayappattā Takkaṣilaṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā
paccāgamīṃsu. Atha rājā puttassa uparajjaṃ adāsi, Bo. pi
uparājass' eva santike ahosi. Ath' ekadivasaṃ uparājā pitu
uyyānakilaṃ gacchantassa mahantaṃ yasaṃ disvā tasmīṃ 10
lobhaṃ uppādetvā „mayhaṃ pitā mama bhātisaḍḍiso³, sace
etassa maraṇaṃ olokessāmi mama mahallakakāle r. labhissāmi,
tadā laddhena pi rajjena ko attho⁴, pitaraṃ māretvā r. kāressā-
mīti“⁵ cintetvā B-assa tam atthaṃ ārocesi. Bo. „samma.
pitughātakammaṃ nāma bhāriyaṃ nirayamaggo, na sakkā 15
etaṃ kātuṃ, mā karīti“ paṭibāhi. So punappuna pi kathetvā
yāvatatiyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi, te
sampaṭicchitvā raṇṇo⁶ maraṇūpāyaṃ vīmaṃsiṃsu. Bo. tam
pavattim ānavā „nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato⁷ bhavissāmīti“
mātāpitaraṃ anāpucchitvā aggadvārena nikkhamitvā Himavantaṃ 20
pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānābhinnāṃ⁸ nibbattetvā
vanamūlaphalābhāro vihāsi. Rājakumāro pi tasmīṃ gate pitaraṃ
māretvā mahantaṃ yasaṃ anubhavi. „Saṃkiccakumāro kira
isipabbajjaṃ pabbajito“ ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā
tassa santike pabbajīṃsu, so mahatā isigaṇena parivuto tattha 25
vasi sabbehi samāpattilābhīhi⁹ yeva. Rājā pitaraṃ māretvā
appamattakaṃ yeva kālaṃ rajjasukhaṃ anubhavitvā¹⁰ tato
paṭṭhāya bhūto cittassādaṃ alabhanto nirāye kammakaraṇappatto
viya ahosi. So B-aṃ anussaritvā „sahāyo me 'pitughāta-
kammaṃ bhāriyaṃ' ti paṭisedhetvā maṃ attano kathaṃ gāha- 30
petuṃ asakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi, sace so idha

¹ Bds add r. kārento. ² Bd -ññāsa-. ³ Bd^s bhātikasa-. ⁴ Cks add ti. ⁵ Bd
gaṇhissāmīti ⁶ Cks omit raṇṇo ⁷ Bd -ko. ⁸ Bd -ā. ⁹ Ck -ihī. Bd^s -ino
¹⁰ Cks anuvibh-.

abhavissa na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idam pi me
 bhayaṃ hareyya, kahan nu kho¹ etarahi viharati, sac'assa² va-
 sanatṭhānaṃ jāneyyaṃ pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasa-
 natṭhānaṃ āroceyyā³ "ti cintesi. So tato patṭhāya antopure ca
 5 rājasabhāyaṃ ca B-ass' eva vaṇṇaṃ bhāsati. Evaṃ addhāne gate
 B. „rājā maṃ saratīti, mayā tattha gantvā⁴ dh. desetvā taṃ⁵
 nibbhayaṃ katvā āgantuṃ vaṭṭatīti⁶ paṇṇāsa vassāni Himavante
 vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāseṇa gantvā Dāyapasse
 nām' uyyāne otaritvā isigaṇaparivuto silāpatṭe nisīdi. Uyyāna-
 10 pālo taṃ disvā „bhante gaṇasatthā ko nāmā⁷ "ti pucchi,
 „Saṃkiccapaṇḍito nāmā⁸ "ti ca⁹ sutvā sayam pi sañjānitvā
 „bhante yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi tāva idh' eva hottha, amhākaṃ
 rājā tumhe daṭṭhukāmo¹⁰ "ti vatvā vanditvā vegena rājakulaṃ
 gantvā tassa āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ
 15 gantvā⁶ kattabbayuttakaṃ upacāraṃ katvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseṇa S. ā.:

1. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ Brahmaḍattaṃ rathesabhaṃ
 ath' assa paṭivedesi yassāsi anukampako: 69.
2. Saṃkicc' āyaṃ anuppatto isīnaṃ sādhusammato,
 20 taramānarūpo niyyāhi⁷. khippaṃ passa mahesinaṃ. 70.
3. Tato [ca] rājā taramāno yuttam āruyha sandanaṃ
 mittāmaccaparibbūlho agamāsi rathesabho. 71.
4. Nikkhippa pañca kakudhāni Kāsīnaṃ ratthavaḍḍhanaṃ
 vāḷavijaniṃ uṇhisaṃ khaggaṃ⁸ chattaṃ upāhanaṃ⁹ 72.
5. Oruyha rājā yānamhā ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
 25 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ Saṃkiccā upasaṃkama. 73.
6. Upasaṃkamitvā [so] rājā sammodi isinā saha,
 taṃ kathaṃ vītisāretvā ekamantaṃ upāvisi. 74.
7. Ekamantaṃ nisinnaṃ va yathā¹⁰ kālaṃ amaññatha
 30 tato pāpāni kammāni pucchitūṃ paccapajjatha. 75.
8. Isinā pucchāmi Saṃkiccā isīnaṃ sādhusammataṃ
 āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ isisaṃghapurakkhataṃ: 76.

¹ Bds add so. ² Bd sacetassa. ³ Bd adls tassa. ⁴ Bd omits taṃ. ⁵ Bd omits ca. ⁶ Ck āg-, Cg ag-. ⁷ Bd niyyāti. ⁸ Bd -a. ⁹ Bds chattañcup-. ¹⁰ Bd atha.

9. Kaṃ gatiṃ¹ pecca gacchanti narā dhammāticārino,
aticiṇṇo mayā dhammo, tam me akkhāhi pucchito. 77.

Ta. disvā ti bhikkhave so uyyānapālo rājānaṃ rājasabbhāya² nisinnaṃ
disvā, athassā 'ti evaṃ nisinnaṃ disvā atha tassa pativedesi yassāsīti vadanto,
ārocesīti attho, yassāsīti mahārāja yassa tvaṃ anukampako muducitto āsi³ 5
yassa abhinhaṃ vanṇaṃ payirudāhāsi so ayam Saṃkiccō isīnaṃ antare sādhu
latthako⁴ ti sammato anuppatto tava uyyāne silāpatte isiganaparivuto kañcana-
paṭimā viya nisinnu, taramāna rūpo ti mahārāja pabbajitā nāma kule vā gane vā
alaggā tumhākaṃ anāgacchantānaṃ eva⁵ pakkameyyuṃ⁶ tasmā taramānarūpo khip-
paṃ niyyāhi mahantānaṃ silādigunānaṃ esitattā⁷ gavesitattā⁸ mahesīnaṃ, tato 10
ti bhikkhave so rājā tassa vacanaṃ sutvā tato tassa vacanato anantaram eva,
nikkhippā 'ti nikkhipitvā, tassa kira uyyānadvāraṃ patvā va etad ahoṣi: pabba-
jitā nāma garuṭṭhāniyā Saṃkiccatāpasassa santikaṃ uddhatavesena gantum ayuttan
ti so maniccittasuvannadandaṃ vālavijaniṃ kañceanamayam uṇḥisapattāṃ supari-
khittaṃ maṇḍalakaggam setacchattāṃ sovannapādukaṃ ti imāni pañca rājaka- 15
kudhabbandāni apanesi tena vuttaṃ nikkhippā 'ti, patiechadanti tad⁹ eva
rājakakudhabbandaṃ ṭhapayitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā, Dāyapassasmiṃ
ti evaṃnāmake uyyāne, atha kālaṃ amaññathā 'ti atha so idāni me pañ-
haṃ pucchitum kālo ti jāni¹⁰, Pāliyaṃ pana yathā¹² kālaṃ ti āgataṃ, tassa
kālanurūpena pañhapucchanāṃ¹² amaññathā 'ti attho, paccapajjathā 'ti 20
patipajji, pecca 'ti patigantvā, paralokussa vā nāma etaṃ¹³, tasmā paraloke¹⁴
ti attho, mayā ti bhante mayā sucaritadhammo¹⁵ atikkanto pitughātakammaṃ
kataṃ, tam me¹⁶ akkhāhīti tasmā me¹⁷ akkhāhi¹⁸: kaṃ gatiṃ¹⁹ pitughātakā
gacchanti katarasmiṃ niraye paccantīti pucchati, so tam sutvā tena hi mahārāja
suṇohīti vatvā ovādaṃ tava adāsi. 25

S. tam atthaṃ āvikaṛonto āha:

10. Isi avaca Saṃkiccō Kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ
āsīnaṃ Dāyapassasmiṃ, mahārāja suṇohi me: 78.
11. Uppathena vajantassa yo maggam anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā nāssa²⁰ maggeyya kaṇṭako. 79. 30
12. Adhammaṃ paṭipannassa yo dhammaṃ anusāsati
tassa ve vacanaṃ kayirā na so gaccheyya duggatin ti²¹. 80.

Ta. uppāthenā 'ti corehi pariyutthitamaggena, maggamanusāsātīti
kheṃmaṃ maggaṃ akkhāti, nāssa maggeyya kaṇṭako ti tassa ovādakāressa

¹ all three MSS. -i. ² Bds -yaṃ. ³ Bd ahoṣi. ⁴ Bd laddhako ⁵ Bds anāgacchantā-
naññeva, Cks gac-. ⁶ Cks -eyya. ⁷ Cks mahantaṃ - -gunaṃ esitattaṃ ⁸ Cks
passa in the place of gavesitattā. ⁹ Bd tam ¹⁰ Bds jānāti. ¹¹ Cks tathā. ¹²
Cks pañhaṃ-. ¹³ Cs nāmatametam, Bd nāmetam. ¹⁴ Cks -ko. ¹⁵ Cks add ti.
¹⁶ Cks kammaṃ, Bs yanme. ¹⁷ Ck ce. ¹⁸ Bds omit tasmā me a-. ¹⁹ all three
MSS. -i. ²⁰ Bd na-. ²¹ Cks -tim, omitting ti.

37. Tassa aggisikhā kāyā niccharanti pabhassarā
tejobhakkhassa gattāni lomaggehi¹ nakhehi ca. 105.
38. Dayhamānena gattena niccam̐ santarabāhiram̐
dukkhābhitunno nadati nāgo tuttaddito² yathā. 106
- 5 39. Yo lobhā pitaram̐ hanti dosā vā purisādhamo
sa Kālasutte niraye cirarattāni³ paccati. 107.
40. Sa tādiso paccati lohakumbhiyā⁴,
pakkañ ca sattīhi hananti nittacam̐
andham̐ karitvā muttakarīsabhakkham̐,
10 khāre nimujjanti⁵ tathāvidham̐ naram̐. 108.
41. Tattam̐ pakatthitam̐⁶ ayogulañ ca
dīghe ca phāle⁷ cirarattatāpīte
vikkhambham̐ ādāya vibhajja rajjuhi⁸
vatte⁹ mukhe saṃsavayanti rakkhasā. 109.
- 15 42. Sāmā ca soṇā ca balā ca gijjhā¹⁰
kākolasaṃghā ca dijā ayomukhā
saṃgamma khādanti vipphandamānam̐
jivham̐ vibhajja vighāsam̐¹¹ salohitam̐¹². 110.
43. Tam̐ daḍḍhakolaṃ¹³ paribhinnagattam̐
20 nippothayantā¹⁴ [anu]vicaranti rakkhasā,
ratī hi nesam̐¹⁵, dukhino pan' itare,
etādisasmim̐ niraye vasanti
ye keci¹⁶ loke idha pettighātino¹⁷. 111.
44. Putto ca mātaram̐ hantvā¹⁸ ito gantvā Yamakkhayam̐
25 bhusam̐ āpajjate¹⁹ dukkham̐ attakammaphalūpago. 112.
45. Amanussā atibalā hantāram̐ janayantiyā
ayomayehi phālehi²⁰ pīlayanti punappunam̐. 113.

¹ Bā lomehi ca ² Bā tundattito. ³ Bā -āya ⁴ Bā -yam̐ ⁵ Ck na -, Bā nisi- corr. to nīsu-. ⁶ Bās pakkatthitam, Cks jakamkāthim. ⁷ Ck phalo, Bā pāle. ⁸ Bā rajjati. ⁹ so Cks; Bā vivate, Bā vivate. ¹⁰ Bā cabalā corr. to sa-balā? Cks giddhā. ¹¹ Cks vigha-. ¹² Cks vilobhi-. ¹³ so Cks; Bā vailhakālam̐, Ck dandakolaṃ. ¹⁴ Cks nippota-. ¹⁵ Bā te- ¹⁶ Cks yo keci. ¹⁷ Bā pitti-. ¹⁸ Bā batvā. ¹⁹ Cks āsajjate ²⁰ Cks pā-, Bā vā-.

46. Taṃ passutaṃ sakā gattā¹ ruhiraṃ attasambhavaṃ
tambalohavilīnaṃ va tattaṃ pāyenti² mattighaṃ. 114.
47. Jighaṇṇaṃ³ kuṇapaṃ pūti⁴ duggandhaṃ gūthakaddamaṃ
pubbalohitasamkāsāṃ rahadaṃ ogayha tiṭṭhati. 115.
48. Taṃ enaṃ kimayo⁵ tattha atikāyā ayomukhā⁶ 5
chaviṃ chetvāna⁷ khādanti pagiddhā⁸ maṃsalohite. 116.
49. So ca taṃ nirayaṃ patto nimuggo Sataporisaṃ
pūtiṇaṃ⁹ kuṇapaṃ vāti¹⁰ samantā satayojanaṃ. 117.
50. Cakkhumāpī hi¹¹ cakkhūhi¹² tena gandhena jiyati.
etādisaṃ Brahmaḍatta mattigho¹³ labhate dukhaṃ. 118. 10
51. Khuradhāraṃ anukkamma tikkhaṃ durabbhisambhavaṃ
patanti gabbhapātiniyo¹⁴ duggaṃ Vetaraṇīnaṃ. 119.
52. Ayomayā simbaliyo soḷasaṃgulakaṇṭakā
dubhato-m-abhilambanti¹⁵ duggaṃ Vetaraṇīṃ nadiṃ. 120.
53. Te accimanto tiṭṭhanti aggikkhandhā va ārakā, 15
ādittā jātavedena uddhaṃ yojanaṃ uggatā. 121.
54. Ete¹⁶ sajanti niraye tatte tikkhinaṇṭake
nāriyo ca aticāriniyo¹⁷ narā ca parādāragū. 122.
55. Te patanti adhakkhandhā vivattā vihatā¹⁸ puthū,
sayanti vinividdhaṅgā, dīghaṃ jaggaṇti saṃvarim¹⁹. 123. 20
56. Tato ratyā vivasane mahatiṃ pabbatūpamaṃ
lohakumbhiṃ pavajjanti²⁰ tattaṃ aggisaṃmūdakaṃ. 124.
57. Evaṃ divā ca ratto ca dussilā mohapārutā
anubhonti²¹ sakaṃ kammaṃ pubbe dukkatam attano. 125.
58. Yā ca bhariyā dhanakkītā sāmikaṃ atimaṇṇāti 25
sassaṃ vā sasuraṃ vāpi jeṭṭhaṃ²² vāpi nanandaraṃ²³
tassā vaṃkena jivhaggaṃ nibbahanti sabandhanaṃ. 126.

¹ Bā taṃ passavaṃ pakkā gattā. ² Bā pāyanti ³ Bā jighaccham. ⁴ so Cks; Bā puti. ⁵ Bā -iyo. ⁶ Cks adho-. ⁷ Bā tetvāna ⁸ Bā saṃgiddhā, Bā saṃ-viddhā. ⁹ Bā putikaṃ. ¹⁰ Cks pāti ¹¹ so C'; Cks Bā pi hi. ¹² Cks -ūti. ¹³ Bā mātugho ¹⁴ Bā gabbhapātayo, Cks gabbhapātiniyo. ¹⁵ Ck duhatom-hilambanti, Bā ubhato abhilampanti ¹⁶ Bā etam te ¹⁷ Bā -cāriyo. ¹⁸ Cks vigatā. ¹⁹ Bā sabbadā. ²⁰ so all three MSS. for pabbajanti? ²¹ Cks -oti. ²² Cks seṭṭhaṃ. ²³ Bā nandanaṃ.

59. Sa¹ vyāmamattaṃ kiminaṃ jivhaṃ passati attani,
viññāpetuṃ na sakkoti, Tapane pecca paccati. 127.
60. Orabbhikā sūkarikā macchikā migabandhikā
corā goghātakā luddā avaṇṇe vaṇṇakārakā² 128.
- 5 61. Sattīhi lohakūṭehi nettimsehi usūhi ca
haññamānā khāranadiṃ³ papatanti avamsirā. 129.
62. Sāyaṃ pāto kūṭakārī ayokūṭehi haññati,
tato vantaṃ durattānaṃ paresaṃ bhuñjate sadā. 130.
63. Dhamkā⁴ bheraṇḍakā gijjhā kākoḷā ca⁵ ayomukhā
10 vipphandamānaṃ⁶ khādanti naraṃ kibbisakārinaṃ⁷. 131.
64. Ye migena migam hanti pakkhiṃ vā pana pakkhinā
asanto rajasā⁸ channā⁹ gantā¹⁰ te nirayaṃ adho¹¹ ti. 132.

Ta. patho¹² ti dasakusalakammapho¹³ dhammo, khemo ti¹⁴ appati-
bhayo sugatimaggo, visamajivino ti adhammena kappitajīvikā¹⁵, niraye
15 te ti te etesaṃ nibbattaniraye kathemi, sunohi me ti M raññā pitughātākā-
nam nibbattananirayaṃ¹⁶ pucchito pi paṭbamam taṃ adassetvā¹⁷ attha mahāni-
raye soḷasa ca ussadaniraye¹⁸ dassetuṃ evam ā., kimkāranā: pathamamhi tas-
miṃ dassiyamāne rājā phaliteṇa hadayena tatth' eva mareyya imesu pana nira-
yesu paccanasatte disvā dīṭṭhānugatikā hutvā ahaṃ viya aññe pi bahupāpa-
20 kammīno atthi ahaṃ etesaṃ antare paccissāmi ti sañjātupatthambho ārogo¹⁹
bhavissatīti, te pana niraye dassento M. pathamaṃ iddhibalena pathaviṃ dvīdha
katvā pacchā dassesi, tesam vacanatto: nirayapālehi²⁰ pajjalitāni nānāyudhāni
gahetvā khaṇḍākhāṇikam chinnā²¹ nerayikasattā punappuna sañjīvanti etthā 'ti
Sañjīvo, nirayapālā pana nadantā vaggantā jalitāni nānāyudhāni gahetvā jali-
25 tāya lohapaṭṭhaviyaṃ nerayike²² aparāparaṃ anubandhitvā paharītvā jalitapaṭṭha-
viyaṃ patite jalitam kālasuttam pātetvā jalitapharasam gahetvā sayam unna-
dantā mahautena attassarena²³ viravante atthamse soḷasamse karontā²⁴ ettha
tacchantīti Kālasutto, mahantā jalitā²⁵ ayapabbatā saṃghātenti²⁶ etthā
'ti Saṃghāto, tattha kira satte²⁷ navayojanāya jalitayapaṭṭhaviyā yāva

¹ so all three MSS. ² Ck apanevanakārakā, Cs apanevana-. ³ Ck khārā-. ⁴ Ck taṃkā. ⁵ Cks omit ca. ⁶ Ck -na, Cs -nā ⁷ Bd -kārakam. ⁸ Bds rajjuyā. ⁹ Bds chandā ¹⁰ Bd gatā. ¹¹ Cks ayo, Bds nirayussadan. ¹² Bd panho, Cs patho. ¹³ Bd -tha. ¹⁴ Cks omit ti ¹⁵ Cks kappika-. ¹⁶ Cks -ye, Bd nip-patta nirayaṃ. ¹⁷ Cks apassetvā. ¹⁸ Bd mahāni-. ¹⁹ Cs Bd a-. ²⁰ Cks -lohi. ²¹ Bd chindāchindam. ²² Bd adds satte. ²³ Ck attha- ²⁴ Cks -to, Bd -to corr. to -tā. ²⁵ Bd -a. ²⁶ Cks ghātenti, Bd saṃghātenti ²⁷ Cks sante.

katito pavesetvā niccale¹ karonti, atha puratthimato² ayapabbato samuttāya
 asanī viya viravanto³ āgantvā te satte saṃhakaraṇīyaṃ⁴ tilaṃ⁵ piṃsanto viya
 gantvā pacchimadisāya tiṭṭhati, pacchimadisato samuttṭhite pi tath'eva gantvā
 puratthimadisāya tiṭṭhati, dve pana ekato samāgantvā ucchuyante⁶ ucchukhan-
 dāni⁷ viya pilenti, evaṃ ta. bahūni vassasatasabassāni dukkhaṃ anubhonti, dve
 ca Roruvā ti Jālaroruvo Dhūmaroruvo eā⁸ 'ti dve, ta. Jālaroruvo kappena
 santhitāhi rattalohitajālāhi⁹ punṇo Dhūmaroruvo khāradhūmena¹⁰, nesu¹¹ Jāla-
 roruve¹² paccantānaṃ¹³ navahi vanamukhehi jālā pavisitvā sarīraṃ dabanti¹⁴,
 Dhūmaroruve¹⁵ navahi¹⁵ vanamukhehi khāradhūmo pavisitvā pīṭhaṃ viya sarī-
 ram sedeti, ubhayathāpi¹⁶ paccantā sattā mahāviraṃ viravantīti dve pi¹⁷ 10
 Roruvā ti vuttā, jālānaṃ vā¹⁸ pana sattānaṃ vā¹⁸ tesāṃ dukkhassa vā¹⁸ vici-
 antaraṃ n'atthi etthā 'ti Avīci, mahanto Avīci Mahāvīci, ta.¹⁹ hi pu-
 ratthimādihi bhittīhi jālā utthahitvā pacchimādisu paṭihaññati tā ca bhittīyo
 vinivijjhitvā²⁰ parato²¹ yojanasataṃ gaṇhāti, hetthā utthitāpi²² upari paṭihaññati
 upari utthitā hetthā paṭihaññati, evaṃ tāv'ettha jālānaṃ vici nāma n'atthi, 15
 tassa pana anto yojanasataṃ thānaṃ khīravallipitthassa pūritanāli viya sattehi
 nīrantaraṃ pūrītaṃ, catūhi iriyāpathehi paccantānaṃ pamānaṃ n'atthi, na ca
 aññamaññaṃ²³ bādheṇi²⁴ sakasakaṭṭhāne²⁵ yeva paccanti²⁶, evaṃ ettha sattā-
 naṃ vici nāma n'atthi, yathā pana jivhagge cha madhubindūni sattamassa tam-
 balohabinduno anudahanabalavatāya²⁷ abbohārikāni honti tathā ta. anuḍahana- 20
 balavatāya²⁷ sesā cha akusalavipākupekkā abbohārikā²⁸ honti, dukkhaṃ eva
 nīrantaraṃ paññāyati, evaṃ ettha dukkhassa vici nāma n'atthi, sv-āyaṃ saha
 vibhattīhi²⁹ vikkhambhato³⁰ aṭṭhārasādhikayojanasato³¹ āvattato catupanna-
 sādhikeyojanasato³² saha ussadehi dasayojanasahasso ti³³ evaṃ assa mahantatā
 veditabbā, niccalasatte tapatīti Tapano³⁴, ativiya tāpetīti Patāpano³⁵, ta. 25
 Tapanasmiṃ³⁶ tāva satte³⁷ tālakkhandhappamāne³⁸ jalitāyaasūle nisīdāpenti,
 tato hetthā paṭhavī jalati sūlāni³⁹ jalati, evaṃ so nirayo⁴⁰ niccale⁴¹ satte tapati,
 itarasmimṃ pana sabbasatte⁴² jalantehi āvudhehi paharītvā jalitāṃ ayapabbatāṃ
 āropenti, tesāṃ pabbatamatthake⁴³ thitakāle kammaṃpaccayo vāto paharati, te ta.
 saṇṭhātum asakkontā uddhapādā adhosirā papatanti, atha hetthā paṭhaviyā⁴⁴ 30
 jalitāni āyasulāni utthahanti, te tāni matthaken'eva āsādetvā tesu vinividdha-

¹ Ck -lo, Bā -lam   ² Bā adds jalito   ³ Bā viravanto.   ⁴ Cks -ya, Bā santhā-?
⁵ Ck -tilo, Cā tile.   ⁶ Cks -to, Bā ucchayante   ⁷ Bā uccha-.   ⁸ Cks omit eā.   ⁹ Cks
 -rohiraṇjālehi.   ¹⁰ Ck -dhūpena, Cā -dūpena.   ¹¹ Bā tesu.   ¹² Cks -o.   ¹³ Cks
 -nañca   ¹⁴ Cks dayh-.   ¹⁵ Bā paccantānaṃ navahi   ¹⁶ Ck -tāpi, Bā -ttāpi.
¹⁷ Cks add ca.   ¹⁸ Cks pā.   ¹⁹ Bā tatra.   ²⁰ Bā vavajhi-, Bā pavijjhi-.   ²¹ Bā
 purato.   ²² Bā omits pi.   ²³ Cks -ññehi.   ²⁴ Bā byāpādheṇi.   ²⁵ Bā only one
 saka.   ²⁶ Cks -enti.   ²⁷ Bā -da-.   ²⁸ Cks -kāni.   ²⁹ Bā -bhittīhi.   ³⁰ Bā
 -bhanato.   ³¹ Bā -katiyo-.   ³² Bā kanavayo-, Bā -kanavayo-.   ³³ Bā -hassāni.
³⁴ all three MSS. tā-.   ³⁵ Bā mahātā-.   ³⁶ Bā tā-.   ³⁷ Bā tāpente satte, Bā
 only tāpente for tāva satte.   ³⁸ Ck -no.   ³⁹ Bā sūlāni.   ⁴⁰ Cks -e.   ⁴¹ Cks -o.
⁴² Bā nibbattasatta   ⁴³ Bā ayapathavīto pappatam.

- sarirā jalantā paccanti, evam esa¹ ativiya tāpetīti, B. pana ete niraye dassento pathamañ Sañjivam dassetvā ta. paccante nerayikasatte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne tañ antaradhāpetvā puna pathavim dvidhā katvā Kāla-suttañ dassesi, ta. pi paccamāne satte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne
- 5 tam pi autaradhāpesīti, evaṃ patipāṭiyā dassesi, tato rājānam āmantetvā mahā-rāja tayā imesu atthasu mahānirayesu paccamāne satte disvā appamādam kūtum vaṭṭatīti vatvā puna tesam yeva mahānirayānam kiccaṃ kathetum iccete ti ādim ā, ta. akkhātā ti mayā² tuyhaṃ kathitā porānakehi ca kathitā yeva, ākinṇā ti paripunnā³, paccakā solasussadā ti etesaṃ nirayānam ekekassa
- 10 catūsu dvāresu ekekasmim cattāro cattāro katvā solasa solasa ussadanirayā ti sabbe pi satam⁴ atthavīsari⁵ ussadanirayā attha ca mahānirayā ti chattiṃsa-nirayasatam, kadariyātapana⁶ ti sabbe p' ete kadariyānam tapana⁷, balava-dukkhatāya ghorā, kappanibbattānam⁸ acciṇam atthitāya accimanto, bhayassa mahantāya⁹ mahabbhayā, ditthamattā vā¹⁰ sutamattā vā¹¹ lomāni
- 15 haṃsenti¹² lomahamsanarūpā vā¹³, bhūṃsanatāya bhesmā¹⁴, bhayajānana-tāya patibhayā, sukhābhāvena dukkhā, catukkaṇṇā ti sabbe pi caturassa¹⁵ mañjūsasadiṣā, vibhattā ti catudvārasena vibhattā, bhāgasō mitā ti dvāra-vithiṇaṃ vaseṇa kotthāse¹⁶ thapetvā mitā, ayasā paṭikujjitā¹⁷ ti sabbe¹⁸ pi navayojanikena ayakapāleṇa paticchannā hutvā¹⁹, tiṭṭhanti ti sabbe pi
- 20 ettakaṃ thānaṃ anupharitvā tiṭṭhanti, ete ti²⁰ tesu nirayesu samparivattitvā punappuna patamāne sandhāyāha, ativattāro ti pharusavācāhi atikkamitvā vattāro²¹, mahānirayesu kira yebhuyyena dhammikasamanabrāhmanesu katā-parādhā²² paccanti, tasmā evam āha, te bhūnahuno ti te isiṇam ativattāro attano vaḍḍhiyā batattā bhūnahuno kotthāsakatattā²³ macchā viya²⁴ paccanti,
- 25 asaṃkheyye²⁵ ti ganetum asakkuneyye, kibbisakārino ti dāruṇakamma-kārino, nikkhamanesino ti nirayā nikkhamanaṃ esautāpi gavesantāpi nikkha-manadvāraṃ nādhigacchanti, puratthimenā 'ti yadā taṃ dvāraṃ apārutaṃ hoti aha tadabhimukhā dhāvanti²⁶, tesam ta. chaviādīni jhāyanti, dvārasamīpaṃ²⁷ pattānam pi²⁸ etesaṃ²⁹ tam pithiyati³⁰, paccimaṃ apārutaṃ viya kbhāyati,
- 30 esa nayo sabbattha, na sādhu-rūpe ti vuttappakāram sappam viya sādhu-rūpe isayo nāsīde³¹ na pharusavacanehi³² kāyakammaṇa vā ghaṭṭento upa-gaccheyya, kimkāraṇā: saññātānaṃ tapassinaṃ āsāditattā³³ atthasu mahānirayesu mahādukkhassa anubhavitabbattā³⁴, idam ye rājāno tathārūpe āsādetvā tam dukkham pattā te dasserum atikāyo ti ādim ā, ta. atikāyo ti balasampannamahākāyo.

¹ Cks etaṃ. ² Bā adds ca. ³ Bā parikinnā. ⁴ Cks yaṃtām. ⁵ Bā adds ca. ⁶ Bā -tā-. ⁷ Bā tā. ⁸ Bā kammani-. ⁹ Cks mahantāya. ¹⁰ Cks omit vā. ¹¹ Cks pā. ¹² Bā hamsanti. ¹³ Bā ca. ¹⁴ Bā bhasmā. ¹⁵ Bā -raṃ. ¹⁶ Bā adds gaheṭvā. ¹⁷ Cks omit pa-. ¹⁸ Cks -ā. ¹⁹ Bā puṭā, Bs phuṭā. ²⁰ Bā uddham-pādā avamsirā ti evaṃ for ete ti. ²¹ Cks catt-. ²² Cks -rāyā, Bā -parādhāva. ²³ Bā -katā. ²⁴ Bā adds ca. ²⁵ Cks Bā -yyā. ²⁶ Cks yā-. ²⁷ Bā -pe. ²⁸ Bā -nañca. ²⁹ Bā te-. ³⁰ Cks -yanti. ³¹ Cks nāsīde, Bā nāsīde. ³² Bā -nena. ³³ all three MSS. asā-. ³⁴ Cks -vitattā.

mahissāso ti mahādhanuggaho, sahasśabāhū¹ 'ti pañcāhi dhanuggahasatehi
 bāhusahassena¹ āropetabbam dhanum āropanasamattabāhu, Kekādhīpo² ti
 Kekarattādhīpati², vibhavaṃ gato ti vināsapatto, vatthūni Sarabhañgajātaka
 vitthāritāni, upahacca manan³ ti attano cittaṃ padūsetvā, Mātāṅgasmin ti
 Mātāṅgapandite, vatthum Mātāṅgajātaka vānitaṃ, Kaṇḍadīpāyanāsajjā⁴ 'ti 5
 Kaṇḍadīpāyanāṃ āsajja, Yamasādhanaṃ ti nirayaṃ⁴, vatthum Ghaṭajātaka⁵
 vitthāritāṃ, isinā ti Kapilātāpasena. pāvekkhīti pavitttho, Cecco ti Cetiya-
 rājā, hinatto ti parihīnatrabhāvo antarahitaiddhi, pattapariyāyan ti pari-
 yāyaṃ maranakālaṃ patvā, vatthum Cetiyaājātaka kathitaṃ, tasmā ti yasmā
 cittavasiko hutvā isiṣu aparajjhītvā atthasu mahānirāyesu paccati tasmā, chan- 10
 dāgamanan ti chandādicatubbidham pi agatigamanam, paduṭṭhenā⁶ 'ti kud-
 dhena, gantvā⁶ so nirayaṃ adho ti so tena adhogamaniyeṇa kammena adho
 nirayaṃ eva gacchati, Pāliyaṃ pana nirayassudan ti likhitaṃ, taṃ tassa ussa-
 danirayaṃ gacchatīti a., vaddhe⁷ ti vayo vaddhe ca gunavaddhe ca, anapaccā
 ti bhavāntare pi apaccāṃ vā dāyādāṃ vā na labhantīti a., tālāvattū⁸ ti diṭṭha- 15
 dhamme pi chinnaṃ mūlatālo viya mahāvīṇasāṃ patvā niraye nibbattanti, hantīti
 māreti, cīrarattāyā⁹ 'ti cīraṃ, evaṃ M. isivihetthakāṇaṃ paccananiraye dassetvā
 upari adhammikaṛājūnaṃ paccananiraye dassento yo cā⁹ 'ti ādimā., ta. ratṭha-
 viddhamsano ti chandādivasena gantvā ratṭhassa viddhamsano, accisaṃgha-
 pareto ti accisaṃmūhapaṛikkhitto, tejobhakkhassā¹⁰ 'ti aggim eva khādan- 20
 tassa, gattānīti tigāvute¹⁰ sarīre sabbaṅgapaccāṅgāni lomehi ca nakhehi cā¹⁰ 'ti
 etehi saddhim sabbāni ekajālāṃ¹¹ eva honti, tuttaddito¹⁰ ti ānañjakāraṇaṃ¹¹
 kāriyamāno tuttehi¹² viddho nāgo yathā nadati, idāni piṭughātikādīnaṃ paccana-
 niraye dassetuṃ yo¹³ lobhā ti ādimā., ta. lobhā ti yasadhanalobhena, doṣā
 ti duṭṭhacittatāya, nittacan ti lohakumbhiyaṃ bahūni vassasahassāni pakkāṃ 25
 nibharitvā tigāvutam assa sarīram nittacam katvā jalitāya lohapaṭhaviya¹⁴ pāṭetvā
 tikkhehi¹⁵ ayaśūlehi koṭṭetvā¹⁶ cunnavicunnam karonti, andhaṃ karitvā ti
 mahārāja taṃ piṭughātakaṃ nirayapālā lohapaṭhaviyaṃ uttānaṃ pāṭetvā jalitehi
 ayaśūlehi akkhīni bhinditvā¹⁷ andhaṃ karitvā mukhe uṇhaṃ muttakarisaṃ
 pakkhipitvā palālapīthaṃ viya¹⁸ saṃvaṭṭetvā kappena saṇṭhite khāralohaudake 30
 nimujjāpenti, tattaṃ pakkatṭhitam¹⁹ ayogulaṃ cā¹⁹ 'ti puna pakkatṭhita-
 gūthakalalāṃ²⁰ c' eva jalitaayogulaṃ ca khādāpenti, so pana taṃ āhariyamānaṃ
 disvā mukhaṃ pidheti²¹, ath' assa dīghe cīratāpīte²² jalamāne phāle²³ ādāya
 mukhaṃ vikkhambhetvā²⁴ vivaritvā rajjubaddhaṃ ayabalisāṃ khipitvā jivham

¹ Bā -ehi. ² Bā ketak-. ³ Ck upāhacca manan, Bā upahacca mānan ⁴ Bā
 nirayapālakarājānaṃ. ⁵ Cks ghata-. ⁶ all three MSS. gantvā. ⁷ Bā vuḍhe.
⁸ Cks nālā-, Bā tālavattun. ⁹ Ck gāvasarīre, Cs gāvute-, Bā tigāvutte. ¹⁰ Bā
 tuṇḍattito, Bs tuṇḍaddito? ¹¹ Bā ānañcanakā-. ¹² Bā tuṇḍ-. ¹³ Cks ye. ¹⁴
 Bā -yam. ¹⁵ Bā tikkhehi. ¹⁶ Bā -entā. ¹⁷ Cks -dantā. ¹⁸ Bā add naṃ. ¹⁹
 Bā pakkudhitam, Cks chakamkathim. ²⁰ Cks pakkatṭhigūthakalalā, Bā pakkadhitam
 gudhakalalāṃ, Bs pakkutthitamgūthakalalāṃ. ²¹ Ck pideti. ²² Cks cīrarattāpīte.
²³ Bā hale, Cks thāle. ²⁴ Bā -itva

- niharitvā tasmīm vatte¹ vivatte mukhe taṃ ayogulāṃ saṃsavayanti pakkhipanti, rakkkhasā ti nirayapālā, sāmā cā 'ti mahārāja tassa pitughātakassa taṃ² balisena nikkaḍḍhitvā ayasamkūhi³ paṭhaviyaṃ vitataṃ⁴ jivhaṃ sāmasonā sabalavaṇṇā sunakhā ca lobatuṇḍā⁵ gijjhā ca kākasaṃghā ca aññe ca nānappakārā
- 5 sakunā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākārena koṭṭhāse katvā vipphandanānaṃ vissandanānaṃ⁶ salohitaṃ⁷ vighāsaṃ⁸ khādanti⁹ vighasantā¹⁰ bhakkhayantīti attho. taṃ daḍḍhakolan¹¹ ti taṃ pitughātakaṃ jhāyamaṇaṃ tālaṃ¹² viya jalitasarīraṃ, paribhinnaḡattān ti ta. ta. bhinnagattāṃ¹³, nippothayantā ti jalitehi ayamuggahehi paharantā, ratī hi nesan
- 10 ti tesāṃ nirayapālānaṃ sā rati kilā hoti, dukkhino paṇītare ti itare pana nerayikasattā dukkhitā honti, pettighātino ti pitughātikā¹⁴, iti imaṃ pitughātikānaṃ paccanānirayaṃ disvā rājā bhīttasito ahoṣi, atha nam M. samassāsetvā mātughātikānaṃ paccanānirayaṃ dassesi, Yamakkhayan ti Yamaniveṣanaṃ, nirayan ti a., attakammaphalūpago ti attano kammaphalena upa-
- 15 vālehi¹⁵ ayamakacivālehi¹⁶ veṭhetvā ayayantena pīḡenti, taṃ ti taṃ mātughātikaṃ pāyenti¹⁷ tassa pīḡiyamānassa ruhiraṃ galitvā āyakaḡallaṃ pūreti, atha nam yantato niheranti, tāvad ev' assa sarīraṃ pakatikāṃ hoti, taṃ paṭhaviyaṃ uttānaṃ nipajjāpetvā vilīnaṃ tambaloḡaṃ viya pakkaṭṭhitaṃ¹⁸ lohitaṃ
- 20 pāyenti¹⁹, oḡayha tiṭṭhatīti bahūni vassasahassāni ayayantena²⁰ pīḡetvā jēgucchaduggandhapaṭikkūle mahante gūthakaddamaāvāṇe khipanti, so taṃ rahadaṃ oḡayha oḡayhitvā tiṭṭhati, atikāyā ti ekadonikanāvappamānasarīrā²¹, ayomukkhā ti ayasūcimukkhā, chaviṃ chetvānā²² ti chaviṃ ādīm katvā yāvattīm pi bhettvā²³ atthimiṇjaṃ khādanti, paḡiddhā²⁴ ti gadhitā²⁵ mucchitā, na kevalāṃ
- 25 ca khādant' eva adhomaggādihi²⁶ pana pavisitvā mukkhādihi nikkhamanti, vāmapassādihi pavisitvā dakkhiṇapassādihi nikkhamanti, sakalasarīraṃ²⁷ chiddāvacchiddaṃ karonti, so ta. atidukkhapareto viravanto paccati socati, so mātughātako taṃ Sataporisaṃ nirayaṃ patto sasīsako nimmuggo va hoti, taṃ ca kūnapaṃ²⁸ samantā yojanasataṃ pūti²⁹ butvā vāyati, mattiḡho ti mātighātiko,
- 30 Khuradhāraṃ anukkammā 'ti Khuradhāranirayaṃ atikkamitvā ta.³⁰ nirayapālā mahantaḡahante khure uparidhāre katvā³¹ santharanti³², tato yā hi gab-

¹ Bā omits vatte. ² Bā jivhaṃ. ³ Ck ayaṃ samkūhi, C^s ayaṃ samūñahi. ⁴ Ck vi, Bā vivaṭa. ⁵ Ck -tanḡi, C^s -tuṇḡa, Bā -kuṇḡā. ⁶ Bā omits vis-. ⁷ Cks omit sa. ⁸ Cks vighāsaṃ. ⁹ Bā^s -tā. ¹⁰ Bā^s viyasatte. ¹¹ Bā -tālaṃ. ¹² so Cks; Bā kālaṃ. ¹³ Bā^s pāribhi-. ¹⁴ Ck adds viya. ¹⁵ so Bā^s; Cks vāla-bhīti. ¹⁶ so Ck Bā; C^s avama-? ¹⁷ Bā pāya-. ¹⁸ Cks pakkaṇṭhantaṃ, Bā^s pakkudhitaṃ. ¹⁹ Bā -anti. ²⁰ Bā^s -ehi. ²¹ Cks -ṇikaṃ nā-. ²² Bā^s bhe-tvānā. ²³ Ck yāva vaṭṭhimhi hetvā, C^s yāvattīmahetvā, Bā yāva aṭhi vibhetvā, B^s yāva aṭṭhi pi bhettvā. ²⁴ Bā^s saṃgi-. ²⁵ C^s gathitā, Ck gamitā. ²⁶ Bā -mukkhādihi. ²⁷ Cks -rā. ²⁸ Ck kūpaṃ, B^s vaccaḡūpaṃ in the place of tāṇca -. ²⁹ Bā pūtikaṃ. ³⁰ Bā^s add kira. ³¹ Ck urasārekatvā, Bā upadhāritvā, B^s upari-dhāretvā? ³² Bā santha-, Ck tattharatti.

bhapaṭānāni¹ khārabhesajjāni² pivitvā gabbhapātita³ gabbhapātiniyo itthiyo
jalitehi āvudhehi pothentā anubandhanti tā tikkhāpakhuradhārā sukhāṇḍākhāṇḍikā
hutvā punappuna uṭṭhāya taṃ durabbhisambhavaṃ Khuradhāranirayaṃ atikkā-
mantiyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā⁴ duggaṃ duggamaṃ⁵ visamaṃ
Vetaraṇiṃ patanti, ta. kammakāraṇaṃ Nimijātake āvibhavissati, evaṃ gabbha- 5
pātiniṇaṃ nirayaṃ dassetvā yattha paradārakā ca aticāriniyo ca paccanti taṃ
Koṭisimbalinirayaṃ⁶ dassento ayomayā ti ādiṇ ā, ta. dubhato-m-abhi-
lambhantīti⁷ Vetaraṇiṃ ubbosu tīresu tāsāṃ simbalīnaṃ sākā olambanti,
te accimanto ti te pajjalitasarirā sattā accimanto hutvā tiṭṭhanti, yojanaṃ
ti tigāvutaṃ tesam⁸ sarirato uṭṭhitajālāya pana saddhiṃ te⁹ yojanaubbedhā¹⁰
honti, ete sajanṭīti te paradārikā sattā nānāvidhehi āvudhehi koṭṭhiyamānā¹¹
ete Simbaliniraye abhirūhanti, te patantīti te bahūni vassasahassāni rukkha-
vitapesu lagga jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi¹² vihatā vivattā hutvā pari-
vattitvā adhosāsakā patanti, puthū ti bahū, vinividdhaṅgā ti tesam tato
patanakāle heṭṭhā ayapaṭhavito sūlāni uṭṭhahitvā tesam matthakaṃ paṭicchanti, 15
tāni tesam adhomaggena¹³ nikkhamanti, te evaṃ sūlesu viddhā viravanta¹⁴
sayanti, dīghaṇ ti supine pi niddaṃ alabhanta dīgharattaṃ jaggantīti, tato¹⁵
ratyā vivasane ti rattīnaṃ accayena, ciraḷātikkamenā 'ti a, pavajjantīti
saṭṭhiyojanikaṃ jalitaṃ lohakumbhiṃ kappena saṇṭhitaṃ jalitatambaloharasa-
pūṇaṃ lohakumbhiṃ nirayapālehi khittā¹⁶ pavisanti¹⁷, dussilā ti paradārikā,
itoparaṃ¹⁸ sāmikavattasassuvattādīni¹⁹ apūrentīnaṃ²⁰ paccanattbhānaṃ pakā-
sento yā cā²¹ 'ti ādiṇ ā, ta atimaññatīti Bhisajātake kathitaṃ²² sāmika-
vattaṃ akarontī atikkamitvā maññati, jeṭṭhaṇ ti sāmikassa jeṭṭhabhātaraṃ,
nanandaraṇ²³ ti sāmikassa bhagīniṃ, etesaṃ pi aññatarassa hatthapāda-
piṭṭhiparikammaṇahāpanabhojanādibhedaṃ vattaṃ apūrentī tesu hīrottappaṃ 25
anupaṭṭhapentī te atimaññati nāma, sāpi niraye nibbattati, vamaṇā 'ti
tassā sāmikavattādīnaṃ aparipūrikāya sāmikādayo: akkositvā paribhāsivā
niraye nibbattāya lohapaṭhaviyaṃ nipajjāpetvā ayasamkunā mukhaṃ vi-
varitvā balisena jivhaggaṃ nibbahanti rajjubandhanaṇa sambandhanaṃ²⁴
ākaddhanti, kimīnaṇ ti kimibharitaṃ, i. v. h mahārāja so nerayikasatto 30
evaṃ nikkaddhitaṃ attano vyāmena vyāmamattaṃ²⁵ jivhaṃ āvudhehi koṭ-
ṭhitakoṭṭhitattāhāne²⁶ sañjātehi mahādoṇippamānehi²⁷ kimīhi²⁸ bharitaṃ
passati viññāpetuṃ na sakkotīti nirayapāle yācitukāmo 'pi kiñci vattuṃ
na sakkoti. Tapaṇe²⁹ ti evaṃ sā ta, bahūni vassasahassāni paccitvā puna
Tapanamahāniraye³⁰ paccati, idāni sūkarikādīnaṃ paccanāniraye dassento 35

¹ Bds -nāhi. ² Bā kha-. ³ Ck -pa-, Bā adds kā. ⁴ Ck -bandhā, Bā -bandhantā.

⁵ Bā dukkhamāṇ. ⁶ Ck kota-, Bā kanhakamsippali- ⁷ Ck -tomhila-, Cs toma-
hila-. ⁸ Cks add sariraṃ ⁹ Bā omits te ¹⁰ Bds koti-. ¹¹ Bā -dhe gahetvā

¹² Cks -e. ¹³ Bā ciraṇatā. ¹⁴ Bds attho. ¹⁵ Cks khittāṃ. ¹⁶ Bā paccanti.

¹⁷ Bā tatopa-. ¹⁸ Ck -vattassuravanta-, Cs -vattassuravattā-. ¹⁹ Ck -tīti. ²⁰

Cks vā. ²¹ Bā vutta. ²² Bds -dan ²³ so Cks; Bā sab-. ²⁴ Ck -mettā, Cs

-mattā. ²⁵ Bā koti-. ²⁶ Bā -nika-. ²⁷ Bā omits ki-. ²⁸ Bā tā-.

orabbhikā ti ādimā, ta. avanne vaṇṇakārikā¹ ti pesuññakārakā, khāra-
nadin ti ete orabbhikādayo etehi sattiādihi haññamānā Vetaraṇim patantūti a.
sesāni orabbhikādīnam paccanattānāni Nimijātake āvibhavissanti, kūṭakārīti
kūṭavinicchayassa c' eva tulākūtādīnañ ca kārake² sandhāy' etaṃ vuttam, ta.
5 kūṭavinicchayakūtattakārakakūṭa agghāpanikānaṃ paccananirayāni Nimijātake āvi-
bhavissanti, vantan ti vamtakam, durattānaṃ ti duggatattabhāvānaṃ, i. v. h. :
mahārāja, te durattabhāvā sattā ayakūtehi matthake bhijjamāne vamanā³, tato
taṃ vantaṃ jalitakapālehi tesu ekaccānaṃ mukhe pakkhipanti, iti te paresaṃ
vantaṃ bhuñjanti nāma, bheraṇḍakā ti sigālā, vipphandamānaṃ ti, ayo-
10 mukhaṃ⁴ nipajjāpitaṃ nikkadḍhitajivhaṃ⁵ ito c' ito ca phandamānaṃ⁶, mi-
genā⁷ 'ti okacaramigena⁸, pakkhinā⁹ 'ti tathārūpen' eva, gantā¹⁰ te ti gan-
tāro¹⁰ te, nirayussadan ti ussadanirayaṃ. Pāliyaṃ pana nirayaṃ adho
ti likhitaṃ, ayaṃ pana nirayo Nimijātake āvibhavissati.

Iti M. ettake niraye dassetvā idāni lokavivaraṇaṃ¹¹ katvā
15 rañño devaloke dassento ā.:

65. Santo ca¹² uddhaṃ gacchanti suciṇṇen' idha kammanā¹³,
suciṇṇassa phalaṃ passa: saindadevā¹⁴ sabrahmakā. 133.

66. Taṃ taṃ brūmi mahārāja: dhammaṃ ratṭhapatī cara,
tathā tathā rāja carāhi dhammaṃ

20 yathā taṃ suciṇṇaṃ¹⁵ nānutappeyya peccā¹⁶ 'ti. 134.

Ta santo ti kāyādīhi upasanta, uddhaṃ ti devalokaṃ, saindā¹⁷ ti ta.
ta. indehi saddhiṃ, M.¹⁸ hi 'ssa cātummahārājike deve ca dassento mahārāja
cātummahārājādike hi deve passa cattāro mahārāje passa tāvatimse passa
Sakkaṃ passā 'ti evaṃ sabbe pi indake¹⁹ deve dassetvā idam pi suciṇṇassa
25 phalaṃ ti dassesi, taṃ taṃ brūmīti tasmā taṃ bhanāmi, dhammaṃ ti ito
paṭṭhāya pānātipātādīni pañca verāni pahāya dānādīni puññāni karoḥi²⁰, yathā
taṃ suciṇṇaṃ nānutappeyyā 'ti yathā taṃ dānādipuññakammaṃ suciṇṇaṃ
pitughātakammapaccayaṃ²¹ vippatisāraṃ paticchādetuṃ samatthatāya taṃ nānu-
tappeyya tathā taṃ suciṇṇaṃ cara, bahum puññaṃ karoḥīti a.

¹ Ck avanne vana-, Cs avannevaṇa-. ² Cks omit kā-. ³ Cks -ve ⁴ Ck vama-
tanti, Cs vamananti, Bā vapanti. ⁵ so Cks for -khā? Bds adhomukhaṃ. ⁶
Ck Bā -hā. ⁷ Bā vipa-. ⁸ Bā otacāra-, Ck okatara-. ⁹ Bā gatā. ¹⁰ Bds
gantvā. ¹¹ Bds devaloka-. ¹² va. ¹³ Bds -unā. ¹⁴ Bā sahindā-. ¹⁵ Cks
omit su. ¹⁶ Cks gacchā, Bā peccā, read: yathā na taṃ anutappeyya pecca?
¹⁷ Bds sahindā. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bds sahindake sabrahmake ca. ²⁰ Bā karoḥīti.
²¹ Cks -kammapa-

So M-ssa dhammakatham sutvā tato paṭṭhāya assāsaṃ
paṭilabhi. B. pi kiñci kālaṃ ta. vasitvā attano vasanaṭṭhānaṃ
yeva gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' esa mayā assāsito
yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā rājā Ajātasattu ahosi, isigaṇo Buddha- 5
parisā, Saṃkiccapaṇḍito aham evā“ 'ti. Saṃkiccajātakaṃ.
Saṭṭhinipātaṇṇanā niṭṭhitā.

XX. SATTATINIPĀTA.

1. Kusajātaka.

Idante raṭṭhan ti. Idam S. J. v. ukkaṇṭhita bikkhum
ā. k. So kira Sāvattvivāsi-kulaputto sāsane uraṃ datvā pabbajito.
5 ekadivasam Sāvattthiyaṃ piṇḍāya caranto ekam alaṃkataitthiṃ su-
bhanimittaggāhavasena oloketvā kilesābhībhuṭo anabhirato vihāsi
dīghakesanakho kisasarīro kiliṭṭhacīvaro uppaṇḍuppaṇḍukaṇḍujāto dhama-
nisanthataḡatto, yathā hi devaloke cavanadhammānaṃ devaputtānaṃ
pañca pubbanimittāni paṇḍāyanti mālā milāyanti vatthāni kilissanti
10 sarīre dubbaṇṇiyaṃ okkamati ubhohi kacchehi sedā muccanti¹ devo
devāsane nābbhiramati evaṃ evaṃ sāsanaṃ cavanadhammānaṃ ukkaṇṭhi-
tabhikkhūnaṃ pañca pubbanimittāni² paṇḍāyanti saddhāpupphāni
milāyanti sīlavatthāni kilissanti maṃkubhāvatāya c' eva ayaśavasena
ca dubbaṇṇiyaṃ okkamati kilesasedā muccanti¹ araṇṇārukkhamūla-
15 suṇṇāgāresu nābbhiramanti, tassa pi tāni³ paṇḍāyimsu. Atha naṃ
Satthu santikaṃ netvā „ayaṃ bhante ukkaṇṭhito“ ti dassesuṃ. S.
saccaṃ „kirā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ bhante“ ti vutte „mā bhikkhu
kilesavasiko ahośi, mātugāmo nāṃ' esa' pāpo, tasmim paṭibaddha-
cittataṃ vinehi⁵, sāsane abhirama, mātugāme paṭibaddhacittatāya hi
20 tejavanto pi porāṇakapaṇḍitā nittejā hutvā anayavyasanaṃ pāpuṇimsu⁶
'ti vatvā a. ā.:

A. Mallaraṭṭhe Kusāvatirājadhāniyaṃ⁶ Okkāko nāma rājā
dhammena r. kāresi. Tassa soḷasannaṃ itthisahassānaṃ jeṭṭ-

¹ Bḍ muñe-. ² Bḍ omits pubba. ³ Bḍ tassapitānimitāni. ⁴ Ck⁹ -esā. ⁵ Bḍ
vinodehi ⁶ Bḍ -yā.

ṭhikā Sīlavatī nāma aggamahesī abosi, sā n' eva puttāṃ na
dhītarāṃ labhati, nāgarā c' eva raṭṭhavāsino ca rājanive-
sanadvāre¹ sannipatitvā „raṭṭham² nassissati vinassissatīti“
upakkosiṃsu. Rājā sīhapañjaram ugghātetvā „mayi r. kārente
adhammakāro nāma n' atthi, kasmā upakkosathā“ 'ti pucchi. ⁵
„Saccam deva adhammakāro³ n' atthi⁴, vaṃsānurakkhako pana⁵
vo putto na vijjati, añño r. gahetvā raṭṭham nāsessati, tasmā
dhammena r. kāretum samattham puttāṃ patthethā“ 'ti. „Put-
taṃ patthento kiṃ karomīti“. „Paṭhamam tāva ekam⁶ sattā-
ham cullanāṭakam dhammanāṭakam katvā vissajjetha, sace ¹⁰
taṃ⁶ puttāṃ labhissati⁷ sādhu, noce atha majjhimanāṭakam
vissajjetha, tato jeṭṭhanāṭakam vissajjetha, avassam ettikāsu
itthisu ekā puññavatī puttāṃ labhissatīti“. Rājā tesam va-
canena⁸ tathā katva sattame sattame divase yathāsukham
abhiramitvā āgatāgatā⁹ pucchi: „kacci¹⁰ vo putto laddho“ ti. ¹⁵
Sabbā „na labhāma devā“ 'ti āhamsu. Rājā „na me putto
uppajjissatīti“ anattamano ahoṣi. Nāgarā puna tath' eva
upakkosiṃsu. Rājā „kiṃ upakkosatha, mayā tumhākam va-
canena nāṭakāni vissatṭhāni, ekāpi puttāṃ na labhi, idāni kiṃ
karomīti“ ā. „Deva etā dussilā bhavissanti nippuññā, n' atthi ²⁰
etāsam¹¹ puttalābhāya puññaṃ¹², tumhe etāsu puttāṃ alabhan-
tīsu mā appossukkatam āpajjatha, aggamahesī vo¹³ Sīlavatī
devī sīlasampannā, taṃ vissajjetha, tassā putto uppajjissatīti“.
So „sādhū“ 'ti sampañicchitvā „ito kira sattame divase rājā
Sīlavatīm devīm dhammanāṭakam katvā vissajjessati, purisā ²⁵
sannipatantū“ 'ti bheriṃ carāpetvā sattame divase devīm alam-
kārapetvā rājanivesanā otāretvā vissajjesi. Tassā sīlatejena
Sakkabhavanam uṇhākaram dassesi. Šakko „kin nu kho“ ti
āvajjanto¹⁴ deviyā puttapatthanabhāvam¹⁵ ñatvā „etissā mayā

¹ Cks omit rāja. ² Bds add te. ³ Bd adds nāma. ⁴ Bd adds api ca. ⁵ Ck
etaṃ. ⁶ Ck tā sace nam, Cs sace tha, Bd sace tā. ⁷ all three MSS. -nti. ⁸
Bd vacanam sutvā. ⁹ Bd -tānam. ¹⁰ Bd kiñci. ¹¹ Bd -su ¹² Cks -ā. ¹³
Bd te. ¹⁴ Cks -ento. ¹⁵ Cks puttām-.

puttaṃ dātuṃ vaṭṭatīti¹, atthi nu kho devaloke etissānuccha-
viko² putto³ ti upadhārento B-aṃ addasa, so kira tadā Tā-
vatimsabbhavane āyūṃ khepetvā uparidevaloke nibbattitukāmo³
ahosi. Sakko tassa vimānadvāraṃ gantvā taṃ pakkosāpetvā
5 „mārisa⁴ tayā manussalokaṃ gantvā Okkākaraṇṇo⁵ aggama-
hesiyā kucchismiṃ⁶ paṭisandhiṃ gaṇhituṃ vaṭṭatīti⁷“ saṃ-
paṭicchāpetvā aparaṃ pi devaputtaṃ „tvam pi tassā yeva⁷
putto bhavissasīti⁸“ vatvā „mā kho pan' assā⁹ koci sīlaṃ
bhindīti¹⁰“ mahallakabrāhmaṇavesena raṇṇo nivesanadvāraṃ
10 agamāsi. Mahājano pi nahātālamkato „aham devīṃ gaṇhissā-
mīti¹¹“ rājadvāre sannipati Sakkaṃ ca pana disvā „tvam kasmā
āgato sīti¹²“ parihasāṃ akāsi. Sakko pi „kim maṃ¹¹ garahatha,
sace pi me sarīraṃ jīṇṇaṃ rāgo pana na jīrāti, sace Sīlavatīṃ
labhissāmi ādāya naṃ gamissāmīti āgato 'mhīti¹³“ vatvā attano
15 ānubhāvena sabbesaṃ purato aṭṭhāsi, añño tassa tejena purato
bhavituṃ nāsakkhi, so taṃ sabbālamkārapatimaṇḍitaṃ¹² nive-
sanā nikkhamantiṃ yeva hatthe gahetvā pakkāmi. Atha naṃ
ta. ta. ṭhitā garahiṃsu: „passatha bho, mahallakabrāhmaṇo
evaṃ uttamarūpadharaṃ devīṃ ādāya gacchati, attano yuttaṃ na
20 jānātīti¹⁴. Devī pi „mahallako maṃ gahetvā gacchatīti¹⁵“ aṭṭi-
yati¹³ harāyati jigucchati¹⁴. Rājāpi vātapāne ṭhatvā „ko nu
kho devīṃ gahetvā gacchatīti¹⁶“ olokento taṃ disvā anattamano
ahosi. Sakko taṃ ādāya nagaradvārena nikkhamitvā dvāra-
samīpe ekaṃ gharaṃ māpesi¹⁵ vivaṭṭadvāraṃ paṇṇattakattṭhat-
25 tharikaṃ¹⁶. Atha naṃ sā „idaṃ vo¹⁷ nivesanan¹⁸“ ti pucchi.
So „āma bhadde, pubbe pana ahaṃ eko, idāni 'mhā dve janā,
ahaṃ bhikkhāya caritvā taṇḍulādīni āharissāmi, tvam imissā
katṭhattharikāya nipajjā¹⁸“ ti vatvā¹⁹ naṃ mudunā hatthena

¹ Bā vaṭṭati. ² Bā etissā anu-. ³ Cks nibbattidhammo. ⁴ Cks -sā ⁵ Bā uk-.

⁶ Bā -imbi. ⁷ Bā etissā eva. ⁸ all three MSS. -tīti ⁹ Cks -a ¹⁰ Bā -da-
tuhi. ¹¹ Bā adds tumhe. ¹² Cks -kāraṃ-. ¹³ Bā na attiyati na. ¹⁴ Bā
omits ji-. ¹⁵ Ck mānesi, Cs manesi. ¹⁶ Bā adds katvā. ¹⁷ Bā te ¹⁸ Bā
-āhi. ¹⁹ Bā adds so.

parāmasi¹, dibbasamphassaṃ pharāpetvā² ta. nipajjāpesi, sā
dibbasamphassapharanena saññāṃ vissajjesi. Atha naṃ attano
ānubhāvena Tāvatisabhanānaṃ netvā alaṃkatavimāṇe dibba-
sayane nipajjāpesi. Sā sattame divase pabujjhivā taṃ sam-
pattiṃ disvā „na so brāhmaṇo³ manusso, Sakko bhavissatīti“ 5
aññāsi. Sakko pi tasmīṃ samaye pāricchattakamūle dibbanā-
ṭakaparivuto nisinno hoti. Sā sayanā utthāya tassa santikaṃ
gantvā vanditvā ekamantaṃ atthāsi. Atha naṃ Sakko „varaṃ
te devi demi⁴, gaṇbhāhīti“ ā. „Tena hi me deva puttaṃ de-
hīti“. „Devi, tiṭṭhatu eko⁵, ahaṃ te dve putte dassāmi, tesu 10
pana eko paññavā bhavissati na⁶ rūpavā eko rūpavā na
paññavā, tesu⁷ paṭhamāṃ kataraṃ icchāsīti“. „Paññavantaṃ
devā“ 'ti. So „sādhū“ 'ti vatvā tassā kusatiṇaṃ dibbaṃ ca
vatthaṃ dibbacandanaṃ pāricchattakapupphaṃ Kokanadaṃ ca
nāma vīṇaṃ datvā taṃ ādāya rañño sayanagharaṃ pavisitvā 15
raññā saddhiṃ ekasayane nipajjāpetvā aṅguṭṭhaken⁸ assā
nābhiṃ parāmasi, tasmīṃ khaṇe B. tassā kucchimhi paṭisan-
dhiṃ gaṇhi. Sakko pi sakatthānam eva gato. Paṇḍitā devī
gabbhassa patiṭṭhitabhāvaṃ jāni. Atha naṃ pabuddho rājā
disvā „kena nītāsīti“ pucchi. „Sakkena devā“ 'ti. „Ahaṃ 20
paccakkhato ekaṃ mahallakabrāhmaṇaṃ taṃ ādāya gacchan-
taṃ addasaṃ, kasmā maṃ vañcesīti⁹“. „Saddaha deva, Sakko
maṃ gahetvā devalokaṃ nesīti“. „Na saddahāmi devīti¹⁰“.
Ath' assa sā Sakka-dattiyaṃ kusatiṇaṃ dassetvā „saddahā"
'ti ā. Rājā „kusatiṇaṃ nāma yato kutoci labbhatīti“ na sad- 25
dahi. Ath' assa sā dibbavatthāni dassesi¹¹. Rājā tāni disvā
saddahitvā „bhadde, Sakko tāva taṃ netu, putto pana te
laddho“ ti pucchi. „Laddho mahārāja, gabbho me patiṭṭhito"
ti. So tuṭṭho tassā gabbhapharihāraṃ adāsi. Sā dasamā-
saccayena puttaṃ vijāyi, tassa aññaṃ nāma akatvā kusa- 30

¹ Bā -santo. ² Ck phā-. ³ tanḍulādini - - brāhmaṇo wanting in C^s. ⁴ Bā dadāmi. ⁵ Bā adds putto. ⁶ Bā vi. ⁷ Bā tesam. ⁸ Bā pādāṅg-. ⁹ Bā adds na saddahi. ¹⁰ Bā omits na saddahāmi - - ¹¹ Bā -ti.

tiṇanāmanam eva akaṃsu. Kusakumārassa padasāgamanakāle
itaro devaputto tassā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. tassa
Jayampatīti nāman karīmsu. Te mahantena yasena vaḍḍhimsu.
B. paññavā ācariyassa santike kiñci¹ anuggahetvā attano pañ-
5 nāya sabbasippesu nipphattim pāpuṇi. Ath' assa soḷasavassa-
kāle rājā r. dātukāmo devim āmantetvā „bhadde puttassa te
r. datvā nāṭakāni upatṭhapessāma², jīvantā yeva naṃ rajje
patiṭṭhitam passissāma, sakala-Jambudīpe kho pana yassa
rañño dhītaraṃ icchasi tam assa³ ānetvā aggamaheṣim karissāma,
10 cittam assa jānāhi kataraṃ rājadhītaraṃ rocetīti⁴. Sā „sādhū“
'ti sampaṭicchitvā „kumārassa ca imaṃ pavattim ārocetvā cit-
tam jānāhīti“ ekaṃ paricārīkaṃ pesesi. Sā gantvā tassa taṃ
pavattim ārocesi. Taṃ sutvā M. cintesi: „ahaṃ na rūpavā,
rūpasampannā rājadhītā ānītāpi maṃ disvā 'kiṃ me iminā
15 virūpenā' 'ti palāyissati, iti no lajjitabbakaṃ bhavissati, kiṃ
me gharāvāsena, dharamāne⁵ mātāpitara upatṭhahitvā tesam
accayena nikkhamitvā pabbajissāmīti“ so „mayhaṃ n' eva
rajjen' attho na nāṭakehi, ahaṃ mātāpitunnaṃ accayena pabba-
jissāmīti“ ā. Sā gantvā tassa kathaṃ deviyā ārocesi. Rājā
20 anattamano hutvā puna katipāhaccayena sāsanam pesesi, so pi
paṭibāhi yeva. Evaṃ yāvatatiyaṃ paṭibāhitvā catutthavāre
cintesi: „mātāpitūhi saddhim ekantena paṭipakkhabhāvo⁶ na
yutto, ekaṃ upāyaṃ karissāmīti“ so kammārajetṭhakaṃ pak-
kosāpetvā bahum suvaṇṇam datvā „ekaṃ itthirūpakaṃ⁷ karo-
25 hīti“ uyyojetvā tasmiṃ pakkante aññaṃ suvaṇṇam gahetvā
sayam itthirūpakaṃ⁸ akāsi. B-ttānaṃ adhippāyā⁹ nāma ijjhantī¹⁰.
Taṃ rūpaṃ jivhāya avaṇṇanīyasobhaṃ ahoṣi. Atha naṃ M.
khomaṃ nivāsāpetvā 'sirigabbhe ṭhapāpesi¹¹. So kammāra-
jetṭhakena ābhatarūpaṃ disvā¹² taṃ garahitvā „gaccha am-
30 hākaṃ sirigabbhe¹³ ṭhapitarūpakaṃ āharā“ 'ti ā. So gabbhaṃ

¹ B^d has added sippam. ² B^d has added mayaṃ. ³ B^d tassetam. ⁴ B^d -no.

⁵ B^d adds nāma. ⁶ C^k -rūpaṃ. ⁷ B^d -yo. ⁸ B^d samijhasi. ⁹ C^s ṭa-, C^k pāpesi.

¹⁰ C^s ābhate rūpake, C^k aharāte rūpake, both omitting disvā. ¹¹ B^d adds gantvā.

paviṭṭho taṃ disvā „kumārena saddhīm abhiramituṃ ekā devaccharā āgatā bhavissatī“ hatthaṃ pasāretuṃ avisahanto nikkhamitvā „deva sirigabbhe ayyā ekikā devadhītā ṭhitā¹, upagantuṃ na sakkomīti“ ā. „Tāta gaccha suvaṇṇarūpaṃ etaṃ āharā“ 'ti puna pesito āhari. Kumāro kammārena kataṃ rūpakaṃ² 5 suvaṇṇagabbhe khipāpetvā³ attanā⁴ kataṃ ālamkārapetvā rathe ṭhapāpetvā „evarūpaṃ labhanto 'gaṇhāmīti“ mātu santikaṃ pahini. Sā amacce pakkosāpetvā „tāta mayhaṃ putto mahāpuṇṇo sakkadattiyo, anucchavikaṃ kumārikaṃ⁵ labhissati, tumhe⁶ imaṃ rūpakaṃ¹ paṭicchannayāne ṭhapāpetvā⁷ sakala- 10 Jambudīpaṃ carantā yassa raṇṇo evarūpaṃ dhītaraṃ passatha tass' etaṃ datvā 'Okkākarājā tumhehi saddhīm āvāhaṃ karissatīti' divasaṃ vavatthapetvā⁸ āgacchathā“ 'ti ā. Te „sādhū“ 'ti taṃ ādāya mahantena parivārena nikkhamitvā vicarantā yaṃ yaṃ⁹ rājadhāniṃ pāpuṇanti ta. sāyaṇhasamaye mahā- 15 janassa samosaraṇaṭṭhāne taṃ rūpakaṃ vatthapupphālamkārehi¹⁰ alamkaritvā suvaṇṇasivikaṃ āropetvā titthamagge ṭhapetvā¹¹ sayāṃ paṭikkamitvā āgatāgatānaṃ kathāsavanatthaṃ ekamante titṭhanti. Mahājano taṃ oloketvā „suvaṇṇarūpaṃ“ ti saṇṇaṃ¹² akatvā „ayaṃ manussitthisamānā devaccharapaṭibhāgā ativiya 20 sobhati, kin nu kho ettha ṭhitā kuto vā āgatā, amhākaṃ nagare evarūpā n' atthīti“ vaṇṇentā¹³ pakkamanti¹⁴. Taṃ sutvā amaccā „sace idha evarūpā dārikā bhaveyya 'asukā¹⁵ rājadhītā viya asukā¹⁵ amaccadhītā¹⁶ viyā' ti vadeyyum¹⁶, addhā idha evarūpā n' atthīti“ taṃ ādāya aṇṇaṃ nagaraṃ gacchanti. 25 Te¹⁸ evaṃ vicarantā Maddaraṭṭhe Sāgalanagaraṃ¹⁹ sampāpuṇṇimsu, ta. Maddaraṇṇo satta dhītaro uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, tāsāṃ sabbajetṭhikā¹⁷ Pabhāvati nāma, tassā

¹ Bđ ekikā devadhītā, Cks ekikā va ṭhitā. ² Ck rūpaṃ ³ Bđ nikkhī- corr. to nikkhī-. ⁴ Bđ -no. ⁵ Bđ omits ku-. ⁶ Bđ adds evarūpaṃ labhantā gaṇhissatha. ⁷ Bđ ṭhape-. ⁸ Cks tha-. ⁹ Bđ only one yaṃ. ¹⁰ Ck vanta-, C⁹ vatta-, Bđ vatthālaṇk-. ¹¹ Bđ adds amaccā. ¹² Cks saṇṇāya. ¹³ Bđ -to. ¹⁴ Bđ -ti. ¹⁵ Cks -a. ¹⁶ Ck Bđ -kā-. ¹⁷ Cks -yya. ¹⁸ Bđ ete. ¹⁹ Ck sāgalani.

sarīrato bālasuriyassa viya pabbhā va niccharanti, kālandhakāre
 pi catuhatthagabbhe¹ padīpakiccaṃ nāma n' atthi, sabbo gab-
 bho ekobbhāso va hoti. Dhātī pan' assā khujjā, sā Pabbhāvatiṃ
 bhojetvā tassā sīsaṃ nahāpanattham atṭhahi vaṇṇadāsīhi atṭha-
 5 ghaṭe gāhāpetvā sāyaṇhasamaye udakatthāya gacchantī tittha-
 magge tṭhitam tam rūpakaṃ disvā „Pabbhāvātīti“ saññāya
 „ayaṃ dubbhinītā 'sīsaṃ nahāyissāmīti' amhe udakatthāya pe-
 setvā paṭhamataram āgantvā titthamagge tṭhitā“ ti kujjhitvā
 „are kulalajjāpanike², purimataram āgantvā idhā tṭhitāsi, sace
 10 rājā jānissati nāsessati no“ ti vatvā³ hatthena gaṇḍapasse⁴
 pahari, hatthatalam bhijjanappamānam⁵ jātam, tato „suvaṇṇa-
 rūpakan“ ti ñatvā hasamānā⁶ vaṇṇadāsīnam santikaṃ gacchantī
 „passatha⁷ me kammaṃ, 'mama dhītā' ti⁸ saññāya⁹ pahāram
 adāsīm, ayaṃ mama dhītu santike kiṃ agghati, kevalam mama
 15 hattho dukkhāpito“ ti ā. Atha naṃ rājadūtā gahetvā „tvam
 'mama dhītā ito abhirūpatarā' ti vadantī kaṃ¹⁰ nāma kathe-
 sīti“. „Maddarañño dhītaram Pabbhāvatiṃ¹¹, idaṃ rūpaṃ¹²
 tassā soḷasam pi kalam nāgghatīti¹³“. Te tuṭṭhamānasā rāja-
 dvāram gantvā „Okkākarañño dūtā dvāre tṭhitā“ ti rañño
 20 paṭihāresum. Rājā āsanā vuṭṭhāya tṭhitako va „pakkosathā¹⁴“
 'ti ā. Te pavasitvā rājānam vanditvā „mahārāja amhakaṃ rājā
 tumhakaṃ ārogyaṃ pucchatīti“ vatvā katasakkārasammānā
 „kimattham āgatā¹⁵“ ti vutte „amhakaṃ rañño putto sīhas-
 saro Kusakumāro nāma, rājā tassa r. dātukāmo tumhakaṃ
 25 santikaṃ paṇiṇi, tumhakaṃ kira dhītaram Pabbhāvatiṃ tassa
 detha, imaṃ ca¹⁶ suvaṇṇarūpakaṃ¹⁷ deyyadhammaṃ gaṇ-
 hathā“ 'ti tam rūpakaṃ tassa adāmsu. So pi „evārūpena
 mahārājena saddhim vivāhamāṇgalaṃ bhavissatīti“ tuṭṭhacitto

¹ Bā adds anto gabbhe.² Bā adds amhehi.³ Bā gaṇtvā.⁴ Ck gaddha-.

Bā gaṇḍa- corr. to kaṇṇa.

⁵ Bā -nam corr. to -nam viya.⁶ Bā adds tāsaṃ.⁷ Bā -tṭhetam.⁸ Bā ya.⁹ Bā saññātī.¹⁰ Ck kiṃ.¹¹ Bā -rīti.¹² Bā

-pakaṃ.

¹³ Bā na ag-¹⁴ Bā -sāpethā.¹⁵ Bā -tatthā.¹⁶ Cks idaṃca.¹⁷ Cks -rūpaṃ.

sampañcichi. Atha nam dūtā āhaṃsu: „mahārāja amhehi na
sakkā papañcetum¹, kumārikāya laddhabbhāvaṃ gantvā rañño
ārocessāma, atha² so āgantvā ādāya gamissatīti“. So „sādhū“
'ti vatvā tesam sakkāraṃ katvā vissajjesi. Te gantvā rañño
ca deviyā ca ārocesum. Rājā mahantena parivārena Kusā- 5
vatito nikkhamitvā anupubbena Sāgalanagaraṃ sampāpuṇi³.
Maddarājā paccuggantvā nagaraṃ pavesetvā mahantaṃ sakkā-
ram akāsi. Silavatī devī paṇḍitattā⁴ „ko jānāti kim bhavissa-
tīti“ ekāhadvīhaccayen' eva Maddarājānaṃ ā.: „mahārāja
sunisaṃ datṭhukāṃ' amhā⁵“ 'ti. So „sādhū“ 'ti sampaticchitvā 10
pakkosāpesi, Pabhāvatī sabbālaṃkārapatimaṇḍitā dhātigaṇa-
parivutā āgantvā sassum⁶ vandi. Sā taṃ disvā va cintesi:
„ayaṃ kumārikā abhirūpā, mayhaṃ putto virūpo, sace esā
taṃ passissati ekāham pi avasitvā palāyissati, upāyaṃ karissā-
mīti“ sā Maddarājānaṃ āmantetvā „mahārāja, sunisā me 15
puttassa anucchavikā, api ca kho pan' amhākaṃ kule paveṇiyā⁷
āgatacārittaṃ atthi, sace ayaṃ tasmim cāritte vattissati nes-
sāma nan“ ti ā. „Kim pana vo cārittan“ ti. „Amhākaṃ
vaṃse yāva ekassa gabbhassa patiṭṭhānā divā sāmikaṃ pas-
situm na labhanti⁸, sace esā tathā karissasi nessāma nan“ ti. 20
Rājā „kim amma sakkhissasi evaṃ vattitun“ ti dhītaraṃ puc-
chi. Sā „āma tātā“ 'ti ā. Tato Okkākarājā Maddarañño
bahuṃ vibhavaṃ⁹ datvā taṃ¹⁰ ādāya pakkāmi. Maddarājāpi
mahantena parivārena dhītaraṃ uyyojesi. Okkāko Kusāvatim
gantvā nagaraṃ alaṃkarāpetvā sabbabandhanāni mocāpetvā 25
puttassa abhisekaṃ datvā¹¹ Pabhāvatim aggamaheśim kāretvā¹²
„Kusarājassa āṇā“ ti bheriṃ carāpesi. Jambudīpatale rājāno
yesaṃ dhītaro atthi te Kusarañño dhītaro pahiṇiṃsu yesaṃ

¹ C^s ppañcetum, B^d papañcam katum, C^k vañcetum. ² B^d adds nam. ³ B^d pāpuṇi. ⁴ C^k -ḍittā, B^d paṇḍipattā. ⁵ B^d -hi. ⁶ B^d sassuraṃ. ⁷ C^k pame-, C^s pavame-, B^d kulapave-. ⁸ B^d patiṭṭhānaṃ hoti tāva divā taṃ sāmikaṃ p. na labhati. ⁹ B^d dhanam. ¹⁰ C^k omits datvā taṃ, C^s omits taṃ. ¹¹ B^d -kaṃ abbisañci rajjaṃ datvā ¹² B^d adds nagare.

puttā¹ atthi te ten' eva saddhiṃ mittabhāvaṃ akamkhaṇṭā
 putte upaṭṭhāke katvā paṇiṃsu. B-assa nātakaparivāro
 mahā ahoṣi, mahantena yasena r. kāresi. Pabhāvatim² pana divā
 passitum na labhati, sāpi taṃ divā passitum na labhati, ubhin-
 5 nam pi rattim dassanam eva hoti. Tattha Pabhāvatiyā sarīrap-
 pabhā abbohārikā ahoṣi. B. pi sirigabbhato rattim yeva
 nikkhamati. So katipāhaccayena Pabhāvatim divā daṭṭhukāmo
 mātu ārocesi. Sā „mā te³ rucci, yāv' ekaṃ puttaṃ labhi⁴
 tāva āgamehīti⁵“ paṭikkhipi. So punappuna yāci yeva. Atha
 10 naṃ⁶ ā.: „tena hi hatthisālaṃ gantvā hatthimeṇḍavesena tiṭṭha,
 ahaṃ taṃ ta. ānessāmi, atha naṃ akkhīni pūretvā olokeyyāsi,
 mā ca attānaṃ jānāpesīti⁷. So „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā
 hatthisālaṃ agamāsi. Rājamātā hatthimaṅgalaṃ kāretvā
 Pabhāvatim „ehi sāmikassa te hatthino passissāmā“⁸ ti tattha
 15 netvā „ayaṃ hatthi asuko nāma ayaṃ asuko nāmā“ 'ti das-
 sesi. Ta. naṃ rājā mātu pacchato gacchantim⁹ hatthiccha-
 kanapiṇḍena piṭṭhiyaṃ pahari, sā kuddhā „raññā¹⁰ te hatthaṃ
 chindāpessāmīti“ vatvā devim ujjhāpesi, sā naṃ saññāpetvā
 piṭṭhiṃ parimajji. Puna pi rājā daṭṭhukāmo hutvā assasālāya
 20 assagopakavesena disvā tath' eva assacchakanapiṇḍena pahari,
 tadāpi naṃ kuddhaṃ sassū saññāpesi. Pun' ekadivasam
 Pabhāvatī M-aṃ passitukāmā hutvā sassuyā ārocetvā „alaṃ
 te mā¹¹ rucciti“ paṭikkhittāpi¹² punappuna yāci, atha naṃ
 sā ā.: „tena hi sve mama putto nagaraṃ padakkhiṇaṃ ka-
 25 rissati¹³, tvaṃ sihapañjaraṃ vivaritvā passeyyāsīti“¹⁴, evaṃ ca
 pana vatvā punadivase nagaraṃ alaṃkārapetvā Jayampati-
 kumāraṃ rājavesaṃ gāhāpetvā hatthipasse nisīdāpetvā nagaraṃ
 padakkhiṇaṃ kārapesi. Pabhāvatim¹⁵ ādāya sihapañjare ṭhatvā
 „passa¹⁵ tava sāmikassa sirisobhaggaṃ¹⁶“ ti ā. Sā „anuccha-

¹ Bā -o. ² Bā so pa- ³ Bā adds tāta. ⁴ Ck* -ati. ⁵ Bā -māhiti ⁶ Bā
 adds sā. ⁷ Bā -hiti. ⁸ Bā passāmā. ⁹ Bā adds disvā. ¹⁰ Bā rañño kathetvā.
¹¹ Bā mā te. ¹² Bā paṭikkhipetvāpi. ¹³ Ck Bā -ssāti ¹⁴ Bā sā pa. ¹⁵ Bā
 passatha ¹⁶ Bā -ggappatten.

viko me sāmiko laddho“ ti attamanā ahosi. Taṃ divasaṃ pana M. hatthimeṇḍavesen' eva Jayampatissa pacchimāsane nisīditvā yathādhippāyena Pabhāvatim oloketvā¹ hatthavikārādivasena cittaruciyaṃ kīlaṃ² dassesi. Hatthimhi atikkante rājamātā Pabhāvatim pucchi: „diṭṭho te amma sāmiko“ ti. „Āma³ ayye, pacchimāsane³ pan' assa nisinno hatthimeṇḍo ativiya dubbinīto mayhaṃ hatthavikārādini dassesi, kasmā evarūpaṃ alakkhikaṃ rañño pacchimāsane³ nisīdāpesun“⁴ ti. „Amma rañño pacchāsane rakkhā nāma icchitabbā“ ti. Sā cintesi: „ayaṃ hatthimeṇḍo ativiya nibbhayo rājānaṃ rājā ti pi na⁵ maññati, kacci⁶ nu kho eso va⁶ Kusarājā, addhā hi so virūpo bhavissati, ten' eva maṃ na dassentīti“ sā khujjaṃ kaṇṇamūle ā: „amma gaccha tāva, jānāhi kiṃ purimāsane nisinnako rājā udāhu pacchimāsane“ ti. „Kathaṃ panāhaṃ jānissāmīti“. „Sace hi so rājā bhavissati paṭhamataraṃ hatthipitṭhito ota-⁷ rissati, imāya saññāya jānāhīti“. Sā gantvā ekamante tṭhitā paṭhamāṃ M-am otarantaṃ addasa pacchā Jayampatikumārāṃ. M. pi ito c' ito ca olokeno khujjaṃ disvā „iminā⁸ kāraṇena esā āgatā bhavissatīti“⁹ nātvā⁸ pakkosāpetvā „imaṃ antaraṃ⁹ mā kathehīti“¹⁰ daḥhaṃ vatvā¹⁰ uyyojesi. Sā gantvā „purimā-¹¹ sane nisinno paṭhamāṃ otarīti“ ā. Pabhāvatī tassā vacanaṃ¹¹ saddahi. Puna rājā¹² daṭṭhukāmo hutvā mātaraṃ yāci. Sā paṭikkhipitum asakkontī „tena hi aññātakavesena uyyānaṃ gacchāhīti“ ā. So uyyānaṃ gantvā pokkharaniyaṃ galappamāṇaṃ udakaṃ pavisitvā paduminipaṇṇena¹³ sīsam chādetvā¹⁴ pupphitapadumena mukhaṃ avattharitvā¹⁴ atṭhāsi. Mātāpi 'ssa Pabhāvatim uyyānaṃ netvā sāyaṇhasamaye „ime rukkhe passa, sakuṇe passa, mige passā“¹⁵ ti palobhayamānā pokkharanītīraṃ pesesi¹⁵. Sā pañcavidhapadumasañchannaṃ pokkha-

¹ B^d -ento. ² B^d keliṃ. ³ B^d pacchāsane. ⁴ B^d -pesun niharāpehināṃ. ⁵ C^k paecca, B^d kiṃ. ⁶ C^k ca. ⁷ B^d adds nāma. ⁸ B^d adds taṃ. ⁹ B^d adds pabhāvatiyā. ¹⁰ B^d katvā. ¹¹ B^d adds sutvā. ¹² B^d saddahi M. pi naṃ puna. ¹³ B^d -ppattena. ¹⁴ B^d avāritvā. ¹⁵ B^d pāyāsi.

raṇiṃ disvā nahāyitukāmā paricārikāhi saddhiṃ pokkharāṇiṃ
 otaritvā kīḷanti taṃ padumaṃ disvā gahetukāmā¹ hatthaṃ pa-
 sāreti², atha naṃ rājā paduminipannaṃ apanetvā „ahaṃ Kusa-
 rājā“ ti hatthe gaṇhi. Sā tassa mukhaṃ disvā „yakkho maṃ
 5 gaṇhatīti“³ viravitvā tatth’ eva visaññitaṃ pattā, ath’ assā
 rājā hatthaṃ muñci. Sā saññaṃ paṭilabhitvā „Kusarājā kira
 maṃ hatthe gaṇhi, iminā c’ ahaṃ⁴ hatthisālāyaṃ hatthicca-
 kaṇena assasālāyaṃ ca assacchakaṇakena pahaṭā. ayaṃ c’ eva
 maṃ⁵ hatthissa pacchāsane nisīditvā uppaṇḍesi, kim me evaṃ-
 10 virūpena⁶ dummukhena patinā, ahaṃ jīvanti aññaṃ patiṃ la-
 bhissāmīti“⁷ cintetvā attanā saddhiṃ āgate amacce pakkosā-
 petvā „mama yānavāhanaṃ sajjam karoṭha, aji’ eva gamissā-
 mīti“⁸ ā. Te rañño ārocesuṃ. Rājā cintesi: „sace gantuṃ na
 labhissati hadayam assā⁹ phalissati, gacchatu, puna taṃ attano
 15 balena ānessāmīti“¹⁰. Ath’ assā gamanaṃ anujāni. Sā pitu
 nagaram eva agamāsi. M. pi uyyānato nagaram pavisitvā
 alaṃkatapāsādaṃ abhirūhi. B-aṃ hi sā pubbepatthanāvasena
 na icchi, so pubbakammavasen’ eva¹¹ virūpo ahosi. — A. kira
 Bārāṇasidvāragāme uparimavīthiyā ca heṭṭhimavīthiyā ca dve
 20 kulāni vasiṃsu, ekassa kulassa dve puttā ekass’ ekā va dhītā
 ahosi, dvīsu puttesu B. kaniṭṭho, naṃ kumārikam jettḥassa
 ānesuṃ¹², kaniṭṭho ādārāharāṇe¹³ bhātu santike yeva vasi.
 Ath’ ekadivasam tasmim ghare atirasakapūve pacīmsu, B.
 araññaṃ gato hoti, tassa pūvaṃ ṭhapetvā avasesā¹⁴ bhājetvā
 25 khādīmsu. Tasmim khaṇe paccekabuddho bhikkhāya ghara-
 dvāraṃ agami¹⁵, B-assa bhātujāyā¹⁶ „cūḷapatino aññaṃ pūvaṃ
 pacissāmīti“ taṃ gahetvā paccekabuddhassa adāsi, so pi taṃ
 khaṇaṃ ñeva araññaṭo āgacchi¹⁷, atha naṃ sā ā.: „sāmi
 cittaṃ pasādehi, tava koṭṭhāso paccekabuddhassa dinno“ ti.

¹ Bā vicīnitu-. ² C^s Bā -resi. ³ Bā gaṇhiti. ⁴ Bā vāhaṃ. ⁵ Bā ayameva ca mayhaṃ. ⁶ Bā evarūpena. ⁷ C^s assa. ⁸ Bā adda cintetvā. ⁹ C^s pubbe-
¹⁰ Bā jethakassa adamsu. ¹¹ so C^k; Bā dārakabhāvena. ¹² Bā -se. ¹³ Bā
 agamāsi. ¹⁴ C^k jāyatu. ¹⁵ C^k ag-.

So „tava koṭṭhāsaṃ khāditvā mama koṭṭhāsaṃ desi, aññaṃ
 kiṃ karissasīti“¹ kuddho gantvā pattato pūvaṃ gaṇhi. Sā
 mātu gharaṃ gantvā navavilinaṃ campakapupphavaṇṇaṃ sap-
 piṃ āharitvā pattaṃ pūresi², taṃ obhāsaṃ muñci³. Sā taṃ
 disvā patthanaṃ ṭhapesi: „bhante⁴, nibbattanibbattaṭṭhāne me
 sarīraṃ obhāsajātaṃ⁵ hotu, uttamarūpadharā bhaveyyaṃ⁶,
 iminā ca me asappurisena saddhiṃ ekaṭṭhāne vāso mā ahoṣīti“⁷.
 Iti sā imissā pubbapatthanāya vasena⁸ taṃ na icchi. B. pi
 taṃ pūvaṃ tasmīṃ patte⁹ osidāpetvā patthanaṃ¹⁰ ṭhapesi:
 „bhante imaṃ yojanasataṃ¹¹ vasantiṃ pi ānetvā mama pāda-
 paricārikaṃ kātuṃ samattho bhaveyyaṃ“ ti. Ta. yaṃ¹² so
 kuddho hutvā¹³ pūvaṃ gaṇhi tassa pubbakammaṃ vasena
 virūpo ahoṣi¹⁴. — So Pabhāvatīyā gatāya sokappatto ahoṣi,
 nānākārehi paricaramānāpi naṃ sesitthiyo¹⁵ oloketum¹⁶ pi na
 sakkhimsu, Pabhāvatirahitaṃ assa sakalam pi nivesanaṃ tuc-
 chaṃ viya khāyi. So „idāni Sāgalanagaraṃ pattā bhaviṣsa-
 tīti“ paccūsamaye mātu santikaṃ gantvā „amma, ahaṃ Pa-
 bhāvatīm ānessāmi, tumhe r. anusāsathā“¹⁷ ti¹⁸ paṭhamaṃ g. ā.:

¹. Idan te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggaṃ

sakāyuraṃ sabbakāmūpapannaṃ

20

idan te rajjaṃ¹⁷ anusāsa amma,

gacchāmi¹⁸ ahaṃ yattha piyā Pabhāvatīti. 1.

Ta. sayoggaṃ ti hatthiyoggādisahitaṃ, sakāyuraṃ ti sapañcarājakaku-
 dhabhaṇḍaṃ, anusāsa amma¹⁷ ti so kira purisassa r. datvā puna gaṇhanaṃ
 nāma me ayuttaṃ ti pitu vā bhātu vā aniyyādetvā mātu niyyādetto evaṃ ā. 25

Sā tassa kathaṃ sutvā „tena hi tāta appamatto bha-
 veyyāsi, mātu gāmo nāma asuddhāsāyo¹⁸“ ti vatvā nānaggara-
 sabhojanassa¹⁹ suvaṇṇakaroṭiṃ pūretvā „idaṃ antarāmagge

¹ Bā -ssāmiti. ² Bā -ritvā patte paccakabuddhassa pūresi. ³ Bā mucchi. ⁴
 Bā adde iminā dānapalena. ⁵ Ck Bā -sañjātaṃ. ⁶ Bā -yyuṃ, Ck -yya. ⁷ Bā
 adda na. ⁸ Bā sappipa-. ⁹ Ck -nañca. ¹⁰ Ck -te. ¹¹ Bā adda kāraṇaṃ. ¹²
 Bā gaṇtvā. ¹³ Bā adda sā ca taṃ na icchiti. ¹⁴ Bā -cāriyamānā nisinnase-
 sitthiyo. ¹⁵ Bā -kāpetum. ¹⁶ Bā adda vadanto. ¹⁷ Bā rathaṃ. ¹⁸ Bā aparī-
 suddhabhaddayo. ¹⁹ Bā -rasaggassa bho-.

bhuñjeyyāsīti“ vatvā uyyojesi. So taṃ ādāya mātaraṃ vanditvā tikkhattuṃ padakkhiṇaṃ katvā „jīvanto puna passissāmiti“¹ sirigabbhaṃ pavisitvā pañcāvudhaṃ sannayhithā bhattakaroṭiyā saddhiṃ kahāpaṇasahassaṃ pasibbake katvā² Kokanadaṃ³ vīṇaṃ ādāya nagarā nikkhamitvā maggaṃ paṭipajjitvā mahābalo mahāthāmo yāva majjhantikā paṇṇāsayaṇāni gantvā bhattaṃ bhuñjitvā sesena divasabhāgena puna paṇṇāsayaṇāni gantvā ekāhen’ eva yojanasatikaṃ maggaṃ khepetvā sāyaṇhasamaye nahātvā⁴ Sāgalanagaraṃ pāvisi. Tasmīṃ pavitṭhamatte yeva tassa tejena Pabhāvatī sayanapiṭṭhe saṇṭhātuṃ asakkonti otaritvā bhūmiyaṃ nipajji. B-am pi kilantindriyaṃ vīthiyaṃ gacchantāṃ aññatarā itthi⁵ disvā pakkosāpetvā nissidāpetvā pāde dhovāpetvā sayanaṃ dāpesi⁶, tasmīṃ niddūpagate bhattaṃ sampādetvā pabodhetvā bhattaṃ ūhojesi, so⁷ tutṭho tassā saddhiṃ karotiya kahāpaṇasahassaṃ adāsi. So pañcāvudhaṃ tatth’ eva ṭhapetvā „gantabbatṭhānaṃ⁸ no atthāti“ vatvā vīṇaṃ ādāya hatthisālaṃ gantvā „ajja me idha vasitum detha, gandhabbaṃ vo⁹ karissāmīti“ vatvā hatthigopakehi anuññāto ekamante nipajjitvā¹⁰ paṭippassaddhadaratho utṭhāya¹¹ vīṇaṃ muñcitvā „sakalanagaravāsino imaṃ saddaṃ suṇantū“¹² ’ti vīṇaṃ vādeto gāyi. Pabhāvatī bhūmiyaṃ nipannā taṃ saddaṃ sutvā¹³ „ayaṃ na aññassa vīṇāya“¹⁴ saddo, nissamayaṃ Kusarājā mam’ atthāya āgato“ ti aññāsi. Maddarājāpi taṃ saddaṃ sutvā „atvīya madhuraṃ vādeti, sve etaṃ pakkosāpetvā mama gandhabbaṃ kāressāmīti“ cintesi. B. „na sakkā idha vasamānena Pabhāvatīṃ daṭṭhuṃ, atṭhānam etaṃ“ ti pāto va nikkhamitvā sāyaṃ¹⁵ bhuttagehe yeva pātarāsaṃ bhuñjitvā vīṇaṃ ṭhapetvā rājakumbhakārassa santikaṃ gantvā tassa antevāsikabhāvaṃ upagantvā ekadivaseṇ’ evaṃ gharaṃ mattikāya

¹ Ck passe-. ² hadayamassaphalissati - - - - katvā wanting in C. ³ Bā nudañca. ⁴ Bā patvā. ⁵ Ck itti, Cē Bā itthim. ⁶ Bā adds so kilantatāya nipajjitvā niddaṃ okkamaṃ athassā. ⁷ Bā gandhappa-. ⁸ Bā te gītaṃ. ⁹ Bā adds sokaṃ niddāyitvā. ¹⁰ Bā adds va cintesi. ¹¹ Bā vīṇā. ¹² Bā sayam.

pūretvā „bhājanāni karomi ācariyā“ 'ti vatvā „āma karohīti“
 vutte ekaṃ mattikāpiṇḍam cakke ṭhapetvā cakkam āvijjhi¹,
 sakim āviddham² eva yāva majjhantikā tikkam āgami³ yeva.
 So nānavaṇṇāni khuddakamahantāni bhājanāni katvā Pabhā-
 vatiyā atthāya bhājanam karonto nānārūpāni samuṭṭhapesi. 5
 B-ttānam hi adhippāyā ijjhanti⁴. „Tāni pana rūpāni Pabhā-
 vatī yeva passatū“ 'ti⁵ adhiṭṭhāsi. So sabbabhājanāni sukkhā-
 petvā pacitvā geham pūresi. Kumbhakāro nānābhājanāni ga-
 hetvā rājakulam āgamāsi. Rājā disvā „ken' imani katānīti“
 pucchi. „Mayā devā“ ti. „Aham tayā akatāni jānāmi, ka- 10
 thehi kena katānīti“. „Antevāsina me devā“ 'ti. „Na te
 antevāsī, ācariyo te so, tassa santike sippam sikkha, ito paṭ-
 ṭhāya ca mama dhītānam bhājanāni karotu, imam c' assa
 sahasam dehīti“ sahasam dāpetvā „imāni khuddakabhājanāni
 mama dhītānam dehīti“ ā. So tāni tāsam santikam haritvā⁶ 15
 „imāni kilanattāya khuddakabhājanānīti“ ā. Tā sabbā āga-
 mimsu. Kumbhakāro M-ena Pabhāvatiyā atthāya katabhājanam
 eva tassā adāsi. Sā bhājanam gahetvā tattha attano ca
 ca khujjāya ca rūpam passitvā „imam na aññena katam,
 Kusarājen' eva katan“ ti nātvā kujjhitvā „iminā mayham 20
 attho n' atthi, icchantānam dehīti“ ā. Ath' assa bhaginiyo
 kuddabhāvam⁷ nātvā „Kusaraññā katan ti maññasi, na idam
 tena katam, kumbhakārena katam, gaṇhāhi nan“ ti avaha-
 simsu. Sā tena katabhāvam tassa ca āgatabhāvam tāsam na
 kathesi. Kumbhakāro sahasam B-assa datvā „tāta rājā te 25
 tuṭṭho, ito kira paṭṭhāya rājadhītānam bhājanāni kareyyāsi,
 tātāham tāsam harissāmīti“ ā. So „idhāpi vasantena na sakkā
 Pabhāvatim datṭhun“ ti tam sahasam tass' eva datvā rāju-
 paṭṭhākassa naḷakārassa santikam gantvā tass' antevāsiko
 hutvā Pabhāvatiyā⁸ tālavaṇṇam katvā tatth' eva setacchattam 30

¹ Cks av-. ² Bđ āvijjhi yeva. ³ so Cks; Bđ ābhami. ⁴ Bđ -yo nāma samijjhati.

⁵ Bđ -tīti. ⁶ Bđ netvā. ⁷ Cks kujjha- for kujjhana-? ⁸ Bđ adds atthāya.

- āpānabbhūmiṃ ca vattham¹ gahetvā t̥hitaṃ Pabbhāvatim cā 'ti
 nānārūpāni dasseti². Naḷakāro taṃ ca aññaṃ ca tena kata-
 bhaṇḍam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā „ken' imāni
 katānīti“ pucchitvā purimanayen' eva sahaṣṣam datvā „imāni³,
 5 naḷakārabhaṇḍāni mama dhītānam dehīti“ ā. So pi B-ena
 Pabbhāvatiyā atthāya katatālavaṇṇam tassā yeva⁴ adāsi, tatrāpi
 rūpāni añño jano na passati, Pabbhāvatī pana disvā rañña
 katabhāvam nātvā „gaṇhitukāmā gaṇhantū“ 'ti kuddhā bhūmi-
 yaṃ khipi. Atha nam sesā hasimsu. Naḷakāro sahaṣṣam
 10 āharitvā B-assa adāsi. So „idam pi mayham avasanat̥ṭhānan“
 ti sahaṣṣam tass' eva datvā rājamālakārassa santikam gantvā
 antevāsikabhāvam upagantvā nānāvidham mālāvikatiṃ bandhitvā
 Pabbhāvatiyā atthāya nānārūpacitram ekam cumbaṭakam akāsi.
 Mālākāro tam sabbam ādāya rājakulam agamāsi. Rājā disvā
 15 „ken' imāni ganthitānīti“ pucchi. „Mayā devā“ 'ti. „Aham
 tayāganthitāni jānāmi, kathehi kena ganthitānīti“. „Antevā-
 sinā me devā“ 'ti. „Na so antevāsī, ācariyo te so, tassa
 santike sippam sikkha, ito pat̥ṭhāya mama dhītānam pupphāni
 ganthatu, imaṃ c' assa sahaṣṣam dehīti“ sahaṣṣam datvā
 20 „imāni pupphāni mama dhītānam dehīti“ ā. B-ena Pabbhā-
 tiyā atthāya katam mālācumbaṭakam tassā yeva adāsi. Sā
 tatth' eva attano ca rañño ca rūpehi saddhiṃ nānārūpāni
 disvā tena katabhāvam nātvā kujjhivā bhūmiyaṃ khipi.
 Sesā bhaginiyo tam tath' eva avahasimsu⁵. Mālākāro pi sa-
 25 haṣṣam haritvā⁶ B-assa datvā tam pavattiṃ ārocesi. So
 „idam pi mayham avasanat̥ṭhānan“ ti sahaṣṣam tass' eva
 datvā rañño sūdassa santikam gantvā antevāsibhāvam⁷ upa-
 gacchi. Ath' ekadivasam sūdo rañño bhojanavikatiṃ haranto
 attano atthāya pacitum B-assa at̥ṭhimamsam adāsi. So tam
 30 tathā sampādesi yathāssa⁸ gandho sakalanagaram avatthari.

¹ Bḍ vatthum. ² Bḍ -si. ³ Cks iminā. ⁴ Cks eva. ⁵ Cks apa-. Bḍ avasa-
 himsu. ⁶ Bḍ āha-. ⁷ Bḍ -sika-. ⁸ Bḍ athassu.

Rājā nam ghāyivā „kiṃ no¹ mahānase aññam pi maṃsaṃ pacasīti“² pucchi. „N’ atthi deva, api³ kho pana me antevāsikassa atṭhimaṃsaṃ pacanatthāya dinnam, tass’ eso⁴ gandho bhavissatīti“⁵. Rājā taṃ⁶ āharāpetvā tato thokaṃ jivhagge ṭhapesi, tāvad eva sattarasaharaṇisaḥassāni khobhetvā⁷ phari. ⁵ Rājā rasatanhāya bajjhivā⁸ saḥassaṃ datvā „ito paṭṭhāya tava antevāsinaṃ mamaṃ ca⁹ dhītānaṃ ca me bhattaṃ pacāpetvā tvaṃ mayhaṃ āhara, so mama dhītānaṃ haratū“¹⁰ ti ā. Sūdo gantvā tassārocesi. So taṃ sutvā „idāni me manoratho matthahaṃ patto, idān’ ahaṃ Pabhāvatim datṭhuṃ labhissāmīti“¹¹ ¹⁰ tuṭṭho taṃ saḥassaṃ tass’ eva datvā punadivase bhattaṃ saṃpādetvā rañño bhattabhājanāni pesetvā rājadhītānaṃ ca bhatakkācam¹² ¹⁰ sayam gahetvā Pabhāvatiyā vasanapāsādaṃ abhirūhi. Sā taṃ kācam ādāya pāsādaṃ abhirūhantaṃ disvā cintesi: „ayam attano ananucchavikaṃ dāsakammakarehi kattabbaṃ ¹⁵ karoti“¹³, sace paṇāhaṃ¹⁴ tuṇhi bhavissāmi ‘idāni maṃ esā rocetīti’ saññī hutvā katthaci agantvā¹⁵ maṃ olovento idh’ eva vasissati, idān’ eva naṃ akkositvā paribhāsivā muhuttam pi idha vasitum adatvā palāpessāmīti“¹⁶ sā dvāraṃ addhaviṇṇaṃ katvā ekaṃ hatthaṃ kavāṭe laggetvā ekena aggalaṃ ²⁰ uppiḷetvā dutiyaṃ g. ā.:

2. Anujjubhūtena haram mahantaṃ

divā ca ratto ca nisīthakāle

paṭigaccha tvaṃ khippaṃ¹⁴ Kusāvatim Kusa¹⁵

na icchāmi¹⁶ dubbaṇṇam ahaṃ vasantan ti. ²⁵

T. a.: mahārāja tvaṃ bhattakāro hutvā ujukena cittena yo pi te sīsaṃ bhindeyya tassa p’ etaṃ kammaṃ na karosi, anujjukena¹⁷ pana cittena¹⁸ maṃ atthāya evaṃ¹⁹ taṃ mahantaṃ kācam haranto²⁰ divā ca ratto ca nisīthakāle

¹ Ck ko, Bđ te. ² Cks -tīti ³ Bđ adds ca. ⁴ Bđ tasseevaso. ⁵ Bđ omit taṃ. ⁶ Bđ khobhantaṃ ⁷ Cks bandhitvā. ⁸ Bđ mama. ⁹ Bđ māha-. ¹⁰ Cs -kāvaṃ, Bđ -kājaṃ. ¹¹ Bđ dāsakammaṃ karoti akattabbaṃ kammameva karoti. ¹² Bđ adds katipāhaṃ. ¹³ Ck Bđ āg- ¹⁴ read: khippaṃ tvaṃ? ¹⁵ Bđ kuse, Cs -saṃ, Ck -sau. ¹⁶ Ck -ma; read n’. ¹⁷ Ck -ke, Bđ anujjubhūtena ¹⁸ Ck citte. ¹⁹ Cs evaṃkaṃ, Bđ etaṃ. ²⁰ Bđ āha-.

mahantaṃ dukkhaṃ anubhaviṣṣasi, kiṃ tena anujjubhūtena¹, tvaṃ attano na-
garaṃ Kusāvatiṃ eva paṭigaccha, aññaṃ attanā sadisiṃ² atirasapūvasaṇṭhāna-
mukhiṃ yakkhiniṃ aggamaheṣiṃ katvā r. kārehi, na icchāmi dubbannaṃ
ahaṃ vasaṇtan ti ahaṃ pana taṃ dubbaṇṇaṃ dussaṇṭhitaṃ idha vasaṇtaṃ na
5 icchāmiti.

So „Pabhāvatīyā me santikā kathā laddhā“ ti tuṭṭhacitto
tisso gāthā abhāsi:

3. Nāhaṃ gamissāmi ito Kusāvatiṃ,
Pabhāvatī³ vaṇṇapalobhito tava
10 ramāmi Maddassa niketaramme
hitvāna raṭṭhaṃ tava dassane rato. 3.
4. Pabhāvatī⁴ vaṇṇapalobhito tava
sammūḷharūpo vicarāmi mediniṃ,
disaṃ jānāmi kuto 'mhi āgato,
15 tay' amhi matto migamandalocane. 4.
5. Suvannaṇṇacīravasane jātarūpasumekkhale
sussoṇi tava kāmāhi⁵ nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 5.

Ta ramāmiti abhiraṃmāmi na ukkaṇṭhāmi, sammūḷharūpo ti kilesa-
sammūḷho hutvā, tayamhi matto ti tayi matto 'mhi tayā vā matto 'mhi
20 suvaṇṇacīravasane ti suvaṇṇakhacitavathavasane, rajjenamatthiko
rajjena atthiko.

Evam vutte sā cintesi: „ahaṃ etaṃ 'vipparisāri bhaviṣṣa-
tīti' paribhāsāmi, ayaṃ pana raṇṇitvā va kathesi, sace kho pana
maṃ 'ahaṃ Kusurājā' ti vatvā hatthe gaṇheyya ko naṃ vāreyya
25 koci⁶ no imaṃ kathaṃ suṇeyyā“ 'ti dvāraṃ thaketvā sucim
datvā⁷ anto⁸ atṭhāsi. So pi bhattakācāṃ āharitvā rājadhītaro
bhojesi. Pabhāvatī „gaccha Kusarājena pakkabhattaṃ āharā“
'ti khujjāṃ pesesi. Sā āharitvā „bhuñjā“ 'ti ā. „Nāhaṃ tena
pakkabhattaṃ bhuñjāmi, tvaṃ bhuñjitvā attano laddhanivāpaṃ
30 gahetvā bhattaṃ pacitvā āhara, Kusarañño pana āgatabhāvaṃ
mā kassaci ārocesīti“ ā. Khujjā tato paṭṭhāya tassā koṭṭhā-
saṃ āharitvā sayāṃ bhuñjati, attano koṭṭhāsaṃ tassā upaneti⁹.

¹ Ck anubhūtena, C anububbhūtena. ² Ck -saṃ. ³ Cks -tiṃ, Bd -ti. ⁴ Cks -ti,
Bd -tī? ⁵ Bd kāmēna. ⁶ Cks kovi. ⁷ C danto. ⁸ Bd adda gabbhe. ⁹ Bd -si.

Kusarājāpi tato paṭṭhāya taṃ passitum alabhanto cintesi: „atthi nu kho Pabbhāvatiyā mayi sineho udāhu n' atthīti, vīmaṃsissāmi naṃ“ ti so rājadhītaro bhojetvā bhattakācaṃ ādāya nikkhamanto tassā gabbhadvāre pāsādatalaṃ pādehi paharitvā bhājanāni ghaṭṭetvā¹ nitthanitvā² visaññī hutvā avakujjo pati. 5
Sā tassa nitthanitasaddena³ dvāraṃ vivaritvā taṃ bhattakācena otthaṃ disvā cintesi: „ayaṃ rājā sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nissāya rattindivaṃ dukkhaṃ anubhoti, sukhumālātāya bhattakācena avatthaṇo pati⁴, jīvati nu kho“ ti sā gabbhato nikkhamitvā tassa nāsāvātaṃ upadhāretum gīvaṃ pasā- 10
retvā mukhaṃ olokesi. So mukhapūraṃ⁵ kheḷaṃ gahetvā⁶ tassā sarīre pātesi. Sā taṃ paribhāsivā gabbhaṃ pavisitvā dvāraṃ addhaviṇaṃ katvā ṭhitā:

6. Abbhu hi tassa bho hoti yo anicchantam icchati,
akāmaṃ rāja kāmehi akanto kantam⁷ icchasīti g. ā. 6: 15

Tattha abbhū ti abhūti avaḍḍhīti⁸ attho.

So paṭibaddhacittatāya akkosiyamāno pi paribhāsiyamāno pi vippaṭisāraṃ anuppādetvā va anantaraṃ g. ā.:

7. Akāmaṃ vā sakāmaṃ vā yo naro labhate piyaṃ
lābham ettha pasamsāma alābho tattha pāpako ti. 7. 20

Sāpi tasmim evaṃ kathente pi anosakkivā thaddhavanaṃ⁹ vatvā palāpetukāmā itaraṃ g. ā.:

8. Pāsāpasāraṃ khaṇasi kaṇikārassa dārunā
vātaṃ jālena bādhesi¹⁰ yo anicchantam icchasīti¹¹. 8.

Ta. kaṇikārassa dārunā ti kaṇikārakaṭṭhena, bādhesīti¹² bandhasi. 25

Taṃ sutvā rājā tisso gāthā abhāsi:

9. Pāsāno nūna te hadaye ohito mudulakkhaṇe,
yo te sātāṃ na vindāmi tiro janapadaṃ¹³ gato. 9.

¹ Bā vatṭe-. ² Bā nitthu-. ³ Bā nikkhunitassa sa-. ⁴ Bā seti ⁵ Ck Bā mukhaṃ-. ⁶ Bā adds khunanti corr. to nithunanti ⁷ Bā akantaṃ kantum. ⁸ Ck avaḍḍhati, Cs aḍḍhīti, Bā abbhutitī avuḍḍhīti. ⁹ Ck thaddhataraṃ na, Cs thaṇḍataraṃ naṃ. ¹⁰ Cks bhādheti, Bā pādhesi. ¹¹ Cks -tīti. ¹² Cs bhā-, Bā phā-. ¹³ Bā -dā.

10. Yadā mañ bhūkuṭim katvā rājaṇṇa udikkhasi
ālāriko tadā homi rañño Maddassa thīpure. 10.

11. Yadā umhayamānā¹ mañ rājaṇṇa udikkhasi
nālāriko tadā homi rājā homi tadā Kuso ti. 11.

5 Ta. mudulakkhaṇe ti mudunā itthilakkanena samannāgate, yo ti yo
aḥaṇ tiro raṭṭhaṇ² āgato tava santike vasanto paṭisanthāramattam pi sātaṇ³ na
labhāmi so⁴ evaṇ maññāmi: mayi sinehuppattinivāraṇāya⁵ nūna tava hadaye
pāsāṇo ṭhapito, bhūkuṭim katvā ti kodhena valivisaṇṇa⁶ nalātaṇ katvā,
ālāriko ti bhattakārako, tasmiṇ khane aḥaṇ Muddarañño antepure bhattakāra-
10 dāso viya homi ti vadati, umhayamānā⁷ ti paṭṭhākaṇṇa dassetvā hasamānā,
rājā homi ti tasmiṇ khane aḥaṇ Kusāvatinaṇṇa r. karento rājā viya homi,
kasmāsi evaṇ pharusā, ito paṭṭhāya mā evarūpaṇ kari bhadde ti.

Sā tassa vacanaṇ sutvā cintesi: „ayaṇ ativiya alliyitvā
katheti⁸, musāvādaṇ katvā upāyena taṇ ito palāpessāmīti“ g. ā.:

15 12. Sace hi vacanaṇ saccaṇ nemittānaṇ bhavissati
n' eva me tvaṇ pati assa kāmaṇ chindantu sattadhā ti. 12.

T. a.: mahārāja mayā Kusarājā mayhaṇ pati bhaviseati na bhavissatīti⁹
bahunimittapaṭhakā pucchitā te kāmaṇ kira mañ sattadhā chindantu n' eva
me tvaṇ pati bhavissatīti vadimsū 'ti.

20 Taṇ sutvā rājā taṇ paṭibāhanto „bhadde mayāpi attano
raṭṭhe nemittikā¹⁰ pucchitā te 'aññatra sīhassara-Kusarājato
tava pati nāma n' atthīti' vyākariṇsu, aḥaṇ pi attano ñāṇa-
mimittena evaṇ evaṇ¹¹ kathemīti“ vatvā anāntaraṇ g. ā.:

13. Sace hi vacanaṇ saccaṇ aññesaṇ yadi vā mamaṇ¹²
25 na c' eva te¹³ pati atthi añño sihassarā Kusā ti. 13.

T. a.: yadi hi¹⁴ aññesaṇ nemittānaṇ vacanaṇ yadi vā mama vacanaṇ
saccaṇ tava añño pati nāma n' atthīti.

Sā tassa vacanaṇ sutvā „na sakkā imaṇ lajjāpetuṇ, pa-
lāyatu vā mā vā kim fne iminā“ 'ti dvāraṇ pidhāya attānaṇ
30 na dassesi. So pi kācaṇ gahetvā otari. Tato paṭṭhāya taṇ
daṭṭhuṇ na labhi¹⁵, bhattakārakakammaṇ karonto ativiya kila-

¹ Ck -naṇ. ² Bā raṭṭhā. ³ Bā kātuṇ. ⁴ Cks yo. ⁵ Bā -nā. ⁶ Cks valici-.

⁷ Cks -nan. ⁸ Bā -si. ⁹ Cks -ati. ¹⁰ Bā -akā. ¹¹ Bā eva. ¹² Bā mama. ¹³ Cks nevamete, Bā na cevatte. ¹⁴ Ck omits hi. ¹⁵ Bā labhati.

mati, bhuttapātarāso dārūni phāleti bhājanāni dhovati kācena
 udakaṃ āharati, sayanto ammaṇapiṭṭhiyaṃ sayati, pāto vuṭṭhāya
 yāguādīni pacati harati bhojeti, nandirāgaṃ nissāya atidukkhaṃ
 anubhoti. So ekadivasaṃ bhattagehadvārena gacchantiṃ¹
 khujjaṃ disvā pakkosi. Sā Pabbhāvatiyā bhayena tassa san- 5
 tikam gantum na visahanti² turitā³ viya gacchati. Atha naṃ
 javena⁴ upagantvā „khujje“ ti ā. Sā nivattitvā tithā „ko
 eso“ ti vatvā „tumahākaṃ saddaṃ na suṇāmi“ ā. Atha naṃ
 „khujje tvam pi sāmini⁵ pi te⁶ ativiya thaddhā, ettakaṃ kālāṃ
 tumhākaṃ santike vasantā ārogyasāsanamattam⁷ pi na labhāma⁸, 10
 deyyadhammaṃ pana kiṃ dassatha⁹, tiṭṭhatu tāv’ etaṃ api
 me Pabbhāvatim muduṃ katvā dassetuṃ sakkhissasīti“ ā. Sā
 „sādhū“ ’ti sampatiṇchi. Atha naṃ „sace me taṃ dassetuṃ
 sakkhissasi khujjabhāvaṃ te ujukaṃ katvā gīveyyakaṃ dassa-
 mi“ palobhanto pañca gāthā ā.:

14. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatiṃ
 sace maṃ nāganāsūru olokeyya Pabbhāvatī. 14.
 15. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ -pe- ālapeyya Pabbhāvatī. 15.
 16. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ -pe- umhāpeyya¹⁰ Pabbhāvatī. 16.
 17. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ -pe- pamhāpeyya Pabbhāvatī. 17. 20
 18. Nekkhaṃ gīvaṃ te kāressaṃ patvā khujje Kusāvatiṃ
 sace maṃ nāganāsūru pāṇihi¹¹ upasamphase ti. 18.

Ta. nekkhaṃ gīvante ti tava gīvaṃ sabbasuvaṇṇamayaṃ¹² eva kāressā-
 mīti attho, nekkhaṃ gīvaṃ te karissāmīti¹³ pi pāṇi, tava gīvāya nekkhassa
 piḷandhanaṃ bandhessāmīti¹⁴ a., olokeyyā ’ti sace tava vacanena maṃ Pabbhā- 25
 vatī olokeyya sace maṃ tāya¹⁵ olokāpetuṃ sakkhissasīti a., ālapeyyā ’ti ādisu
 pi eso va nayo, ettha pana umhāpeyyā¹⁶ ti hasitavasena¹⁷ parihāseyya¹⁸,
 pamhāpeyyā ’ti mahāhasitavasena parihāseyya¹⁹.

¹ Ck -taṃ. ² Bā visahati. ³ Bā turitaturitā. ⁴ Bā vegena. ⁵ Bā -ni, Ck
 sāmīti. ⁶ Bā adds ubho pi. ⁷ Ck -yaṃ sā-. ⁸ so all three MSS. for -mā
 ti? ⁹ so all three MSS. for -thā ti vutte? ¹⁰ Bā ummā-. ¹¹ Bā pāṇiā.
¹² Bā sabbaṃ-. ¹³ Ck kāressāmīti. ¹⁴ Bā piladdhissāmīti. ¹⁵ Bā tassā.
¹⁶ Bā ummā- corr. to umbā-. ¹⁷ Bā mandaba-. ¹⁸ Ck -ha-. ¹⁹ C
 -bhā-.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „gacchatha tumhe deva, kati-pāhena¹ taṃ tumhākaṃ vase karissāmi, passatha me parakkaman“ ti vatvā taṃ karaṇīyaṃ tīretvā Pabhāvatīyā santi-kaṃ gantvā tassā vasanagabbhaṃ sodhentī viya paharaṇa-
 5 yoggaṃ leddukhaṇḍam pi asesetvā antamaso pādukāpi niharitvā sakalaṃ² gabbhaṃ sammajjitvā gabbhadvāre ummāraṃ antaraṃ katvā uccāsanaṃ³ paññāpetvā Pabhāvatīyā ekaṃ nīcāpīṭha-kaṃ attharitvā „ehi amma, sīse te ūkā vicinissāmīti“ taṃ tattha nisīdāpetvā attano ūruantare tassā sīsaṃ ṭhapetvā tho-
 10 kaṃ kaṇḍuyitvā „aho imissā sīse ūkā bahū“ ti sakasīsato ūkā gahetvā tassā ṭhapetvā „passa kittikā te sīse ūkā“ ti piya-kathaṃ kathetvā M-assa guṇakathaṃ kathenti

19. Na hi nūnāyaṃ rājaṇi Kuse sātamaṃ pi vindati
 ālārike bhate⁴ pose vetanena⁵ anattikhe⁶ ti g. ā. 19.

15 T. a.: ekaṃsenāyaṃ⁷ rājaṇi pubbe Kusāvatīnagare Kusanarindassa santike mālāgandhavilepanavattālaṃkāraṇasena⁸ appamattakam pi sātamaṃ na vindati na labhati⁹, tambūlamattam pi¹⁰ etissā¹¹ dinnapubbam na bhavissati. kiṃkāraṇa: itthiyo nāma ekaṃ divasaṃ pi amkaṃ¹² avattharitvā nipannasāmi-
 20 kambi¹³ hadayaṃ bhinditum na sakkonti, ayaṃ pana ālārike bhate¹⁴ pose ālāri-kattaṃ ca bhatakattaṃ¹⁵ ca upagata etasmiṃ¹⁶ purise mūlena anattikhe¹⁷ kevalaṃ imaṃ¹⁸ yeva nissāya r. pahāya āgantvā evaṃ dukkhaṃ anubhavante paṭisanthāramattam pi na karoti¹⁹, sace pi te²⁰ amma tasmīṃ sineho n' atthi sakala-Jambudīpe aggarājā maṃ nissāya kilamatiti²¹ tassa kiñcid eva dātum arhasīti.

25 Sā khujjāya kujjhi²². Atha naṃ khujjā gīvāya gahetvā anto gabbhe khipitvā²³ bahi hutvā dvāraṃ pidhāya āviñjana-rajjumhi²⁴ olambantī aṭṭhāsī. Pabhāvatī naṃ gahetum asakkonti dvāraṃmūle ṭhatvā akkosanti itaraṃ g. ā.:

1 Bđ -haccayena. 2 Bđ -a. 3 Cks uccāsayaṇaṃ. 4 Cks gate. 5 Ck vetanena, Bđ vetanena. 6 Ck atthike, Bđ anattikho. 7 Ck ekāye-, Cs ekāse-. 8 Bđ -ra-divasena. 9 Cks omit nal-. 10 Bđ adds tena. 11 Bđ etassā. 12 so Cks; Bđ agāre. 13 Cks -kamhi, Bđ -kampi. 14 Cks gato. 15 Bđ bhattaṇ. 16 Cks ekasmiṃ. 17 Cs -ko. 18 Bđ taṃ. 19 Bđ karosi. 20 Bđ omits te. 21 Cks -ati. 22 Ck -itvā, Cs kujjhitvā. 23 Bđ adds sayam. 24 Ck āvijana-, Bđ āvic-chana-.

20. Na hi nūnāyaṃ sā¹ khujjā labhati jivhāya chedanāṃ
sunisitena satthena evaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti. 20.

Ta. sunisitenā 'ti suṭṭhu nisitena tikhinena satthena, evaṃ dubbhā-
sitan ti evaṃ asotabbayuttakaṃ dubbhāsitaṃ bhaṇan ti.

Atha khujjā āviñjanarajjū² gahetvā ṭhitā va „nippuññe⁴ 5
dubbinīte tava rūpaṃ kassa⁴ kiṃ karissati, kiṃ⁵ mayāṃ tava
rūpaṃ khāditvā yāpessāmā“ 'ti vatvā terasahi gāthāhi B-assa
guṇaṃ pakāsentī khujjāgajjitaṃ nāma gajji:

21. Mā naṃ rūpena pāmesi⁶ ārohena Pabbhāvati,
mahāyaso ti katvāna karassu rucire piyaṃ. 21. 10
22. Mā naṃ rūpena pāmesi⁶ ārohena Pabbhāvati,
mahaddhano ti katvāna —pe— 22.
23. Mā — — — mahabbalo ti katvāna —pe— 23.
24. Mā — — — mahārattṭho ti katvāna —pe— 24.
25. Mā — — — mahārājā ti katvāna —pe— 25. 15
26. Mā — — — sīhassaro ti katvāna —pe— 26.
27. Mā — — — vaggussaro ti katvāna —pe— 27.
28. Mā — — — bindussaro ti katvāna —pe— 28.
29. Mā — — — mañjussaro ti katvāna —pe— 29.
30. Mā — — — madhussaro ti katvāna —pe— 30. 20
31. Mā — — — satasippo ti katvāna —pe— 31.
32. Mā — — — khattiyo⁷ ti pi⁸ katvāna —pe— 32.
33. Mā naṃ rūpena pāmesi ārohena Pabbhāvati,
Kusarājā ti katvāna⁹ karassu rucire piyaṃ ti. 33.

Ta. mā naṃ rūpena pāmesi ārohena Pabbhāvattī are Pabbhāvati 25
mā tvaṃ etaṃ Kusanarindaṃ attano rūpena ārohapariṇāhena¹⁰ pamiṇi¹¹,
māssu¹² evaṃ pamānaṃ gaṇhi, mahāyaso ti mahānubhāvo so ti evaṃ hadāye
katvā rucire piyadassane karassu tassa¹³ piyaṃ, ānubhāvo yeva hi 'ssa¹⁴ rūpaṃ
ti vadati, esa nayo sabbattha, api ca¹⁵ mahādhano ti mahābhogo, mahab-

¹ Cks omit sā. ² Bā āvicchana-. ³ Bā nippaṇṇe. ⁴ Bā omit kassa. ⁵ Bā
omits kiṃ. ⁶ Bā pāmesi. ⁷ Ck -yāyo. ⁸ Cks omit pi. ⁹ Ck vatvāna. ¹⁰ Ck
-parināha mahā thāmo mahārahena, Bā āropena parināhena. ¹¹ Cks pameṇi.
¹² Bā passa. ¹³ Cks -ssa. ¹⁴ Bā yenamahisā. ¹⁵ Bā adds mahāyaso ti mahā-
parivāro.

balo ti mahāthāmo¹, mahāraṭṭho ti vipularaṭṭho, mahārājā ti sakala-Jambudīpe aggarājā, sīhassaro ti sīhasaddasamānasaddo, vaggussaro ti līlāyuttasaro², bindussaro ti sampiṇḍitaḥṇasaro, mañjussaro ti sundarassaro, madhussaro ti madhu viya³ yuttassaro⁴, sataṣippo ti paresaṃ
 5 sautike asikkhitvā attano balen' eva nipphanneanekasatasippo, khattiyo ti Okkākapaveniyaṃ⁵ jātaasambhinnakhattiyo, Kusarājā ti Sakkadattiyakusatinasamānanāmo rājā, evarūpo hi añño rājā nāma n' atthiti jānitvā etassa piyaṃ karohīti, ettikāhi gāthāhi tassa guṇaṃ kathesi.

Sā tassā vacanaṃ sutvā „khujje ativiya gajjasi, hatthena
 10 pāpuṇanti⁶ sassāmikabhāvaṃ te⁷ jānāpessāmiti⁸“ khujjaṃ tajjesi. Sāpi naṃ „ahaṃ taṃ rakkhamānā pituno te Kusarājassa āgatabhāvaṃ nāroceṃ⁹, hotu ajja rañño ārocessāmiti¹⁰“ mahan-tena saddena taṃ bhāyāpesi. Sā „kocid eva na suṇeyyā“ 'ti khujjaṃ saññāpesi. B. pi naṃ passitum alabhanto sattamāse
 15 dubbhojanena dukkhaseyyāya kilamanto cintesi: „ko me etāya attho, sattamāse pi vasanto etaṃ passitum pi na labhāmi, ativiya kakkhaḷā sāhasikā¹¹, gantvā mātāpitaro passissāmiti¹²“. Tasmim̐ khane Sakko āvajjanto tassa ukkaṇṭhitabhāvaṃ nātvā, rājā sattamāse Pabhāvatim̐ daṭṭhum pi na labhati, labhana-
 20 kāraṇaṃ assa karissāmiti¹³“ Maddarañño dūte katvā sattannaṃ rājūnaṃ dūte¹⁴ pāhento¹⁵ „Pabhāvatī Kusarājānaṃ¹⁶ chaddetvā āgatā, āgacchantu Pabhāvatim̐¹⁷ gaṇhantū“ 'ti ekekassa visum̐ visum̐ sāsanaṃ pahīṇi. Te mahāparivārena gantvā nagaraṃ pattā aññaṃaṇṇassa āgatakāraṇaṃ na jānanti¹⁸, te „tvam̐
 25 kasmā āgato“ ti pucchitvā taṃ atthaṃ nātvā kujjhitvā „ekam̐¹⁹ kira dhītaraṃ sattannaṃ dassati, passath' assa anācāraṃ, uppaṇdeti no, gaṇhatha naṃ“ ti „sabbesam̐²⁰ pi amhākaṃ Pabhāvatim̐ vā detu yuddhaṃ vā“ ti sāsanaṃ pahīṇitvā na-garaṃ parivārayimsu. Maddarājā sāsanaṃ sutvā bhītatasito
 30 amacce āmantetvā „kiṃ karomā“ 'ti pucchi. Atha naṃ amaccā

¹ Bā omits mahabbalo - - . ² Bā -ssaro corr. to -saro. ³ Ck mādhuriya. ⁴ madhu - - - wanting in C. ⁵ Cks -me-. ⁶ so C; Ck -nanti, Bā hatthe mā ve guṇanti. ⁷ Bā taṃ. ⁸ Bā jānissāmiti. ⁹ Ck nāroceṃ, Bā nārocesi. ¹⁰ Bā omits na. ¹¹ Bā adds ti. ¹² Bā -am. ¹³ Ck -tā, C -te. ¹⁴ Ck -jā, C -jā corr. to -jam. ¹⁵ Bā omits pa-. ¹⁶ Cks -tā. ¹⁷ Cks etaṃ. ¹⁸ Cks sabbe.

„deva satta p' ime¹ Pabhāvatim nissāya āgatā, 'sace na dasasi pākāram bhinditvā nagaram pavisitvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā r. gaṇhissāmā' 'ti vadanti, pākāre abhinne yeva tesam Pabhāvatim pesemā"² 'ti vatvā

34. Ete nāgā upatthaddhā sabbe tiṭṭhanti vammittā³, 5
purā maddanti pākāram ānent' etaṃ Pabhāvatim ti 34.
g. āhaṃsu.

Ta. upatthaddhā ti atitthaddhā dappitā⁴, ānentetan ti ānentu etaṃ Pabhāvatim ti sāsānāni pahipiṃsu, tasmā yāva⁵ ete nāgā pākāram na maddanti tāva neṣam Pabhāvatim pesehi mahārājā 'ti 10

Rājā taṃ sutvā „sac' āhaṃ ekassa Pabhāvatim pesessāmi sesā yuddham karissanti, na sakkā ekassa dātum, sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ chaḍḍetvā⁶ āgamanassa phalaṃ labhatu⁷, vadhitvā naṃ sattakhaṇḍāni katvā sattannaṃ pesessā-mīti⁸ vadanto anantaraṃ g. ā.: 15

35. Satta khaṇḍe karitvāna ahaṃ etaṃ Pabhāvatim
khattiyānaṃ padassāmi ye maṃ hantum idhāgatā ti. 35.

Tassa sā kathā sakalanivesane pākāṭa ahosi, paricārikā gantvā „rājā kira taṃ satta khaṇḍāni katvā sattannaṃ rājūnaṃ pesessatīti⁹ Pabhāvatiyā ārocesuṃ. Sā maraṇabhaya- 20
bhītā āsanā vuṭṭhāya bhaginīhi parivutā mātu sirigabbhaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

36. Aputṭhahi⁹ rājaṇi sāmā koseyyavāsini
assupunṇehi nettehi dāsigaṇapurakkhatā ti. 36. 25

Ta. sāmā ti suvaṇṇavaṇṇā, koseyyavāsini ti suvaṇṇakhacitakoseyya-nivāsana.

Sā mātu santikaṃ gantvā mātaraṃ vanditvā parideva-mānā ā.:

¹ B^d satta rājāno pi. ² B^d pesissāmā. ³ B^d -ikā. ⁴ B^d dappitā corr. to gab-bitā? ⁵ B^d adds yāva. ⁶ B^d adds āgatā. ⁷ so all three MSS for labhantu?

⁸ B^d adds khattiyānaṃ. ⁹ B^d avuthahi corr. to av-.

37. Tan nūna kakkūpanisevitaṃ mukhaṃ
ādasadantātharupaccavekkhitaṃ
subhaṃ sunettaṃ virajaṃ anaṅgaṇaṃ
chuddhaṃ vane ṭhassati khattiyehi. 37.
- 5 38. Te nūna me asite vellitagge
kese mudū candanasāralitte
samākule sīvathikāya majjhe
pādehi gijjhā parikaḍḍhayanti. 38.
39. Tā¹ nūna me² tambanakhā sulomā
10 bāhā mudū candanasāralittā
chinnā vane ujjhitaṃ khattiyehi
gayha vako³ gacchati yena kāmaṃ 39.
40. Te nūna tālūpanibhe alambe
nisevite kāsikacandanena
15 thanesu me lambahīti⁴ sigālo
mātū va putto taruṇo tanūjo. 40.
41. Tan nūna soṇiṃ puthulaṃ sukotṭhitaṃ⁵
nisevitaṃ kañcanamekhalāhi⁶
chiṇṇaṃ vane khattiyehi avatthaṃ
20 gayhā vako⁷ gacchati yena kāmaṃ 41.
42. Soṇā vakā sigālā ca ye c' aññe santi dāṭhino
ajara nūna hessanti bhakkhayitvā Pabhāvatīṃ. 42.
43. Sace maṃsā⁸ hariyimsu⁹ khattiyā dūragāmino
atṭhīni amma yācitvā anupathe¹⁰ dahātha naṃ¹¹. 43.
- 25 44. Khettāni amma kāretvā kaṇikār' ettha ropaya¹²,
yadā te pupphitaṃ assu¹³ hemantānaṃ himaccaye
sareyyātha mama amma: evaṃvaṇṇā Pabhāvatī. 44.

Ta. kakkupanisevitaṃ ti sāsapakakkulonakakkumattikakakkutilakakku-
haliddikakkū mukhacunṇako¹⁴ ti imehi pañcāhi kakkūhi upanisevitaṃ,

¹ C^{ks} tā. ² C^{ks} maṃ. ³ B^d vaṇko. ⁴ so C^{ks} for lambihīti, B^d lambissati?
⁵ B^d -kotitaṃ. ⁶ B^d -lehi. ⁷ B^d dhaṇko. ⁸ Cs B^d -āni. ⁹ C^{ks} hari-, B^d
harisu. ¹⁰ C^{ks} -patthe. ¹¹ so C^{ks} for nā = nāni? B^d maṃ. ¹² B^d -ye. ¹³
B^d āsum. ¹⁴ B^d -ke, C^{ks} omit kakku after lona.

ādāsadantātharupaccavekkhitan ti dantamayatharumhi ādāse paccavekkhitam katvā¹ oloketvā maṇḍitam, subhan ti subhamukhaṃ, virajan ti vigatarajam nimmalam, anaṅgaṇan ti vaṅṣepilakādidosarahitam², chuddhan³ ti amma evarūpaṃ mama mukhaṃ addhā idāni khattiyehi chaḍḍitam araṇṇe vane ṭhassatīti paridevī, asite ti kālake, vellitagge ti natagge, sīvathi- 5 kāyā⁴ 'ti susānambhi, parikaḍḍhayantīti⁴ evarūpe mama kese manussamaṃsakhādakagijjhā pādehi paharivā nūna parikaḍḍhissanti⁵, gayhā vako⁶ gacchati yenakāman ti amma mama evarūpaṃ bāhaṃ nūna vako⁶ gahetvā luṇcitvā khādanto yenakāmaṃ gacchati, tālūpanibhe ti suvaṇṇatālaphalasadiṣe, kāsikacandanenā⁷ 'ti sukhumacandanena sevite⁷ nisevite, thanesu me ti 10 amma mama susāne patitāya evarūpe thane disvā mukhena ḍasitvā tesu me thanesu attano tanujo mātu tarupaputto viya nūna sigālo lambissati, soṇin ti kaṭiputhulakam⁸, sukoṭṭhītan⁹ ti gohanukena paharivā sukoṭṭhitam¹⁰, avatthan ti chaḍḍitam, bhakkhayivā ti amma ete ettakā nūna mama maṃsaṃ khādītva ajarāmarā bhavissantīti¹¹, hariyimsū¹² 'ti¹² amma sace 15 khattiyā mayi paṭibaddhacittā mama maṃsāni hareyyuṃ atha tumhe atthīni yācivā anupathe¹³ dahātha nam¹⁴ jaṃghamaggamahāmaggaṇaṃ¹⁵ antare dāheyyāthā¹⁶ 'ti vadati, khettānīti amma mama jhāpitattāhāne mālāvathūni kāretvā ettha etesu khettesu kaṇikārarukkhe ropaya, himaccaye ti himapātātikkame phaggumāse¹⁶, sareyyāthā¹⁷ 'ti tesam pupphānaṃ caṅgoṭakam¹⁷ pūretvā urūsu ṭhapetvā mama dhītā Pabhāvatī evaṃvaṇṇā ti sareyyāthā¹⁸ 'ti.

Iti sā maraṇabhayaatajjitā mātu santike vilapi. Maddarājāpi pharasuṇ ca gaṇṭhikaṇ¹⁸ ca gahetvā „coraghāto¹⁹ idh' eva āgacchatu²⁰ 'ti āṇāpesi. Tassa āgamanam sakalarājagehe 25 pākataṃ²⁰ ahosi. Ath' assa²¹ āgatabhāvaṃ sutvā Pabhāvatiyā mātā²² utthāyāsanaṃ sokasamappitā raṇṇo santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

45. Tassā mātā udatthāsī²³ khattiyā devavaṇṇinī

disvā asin²⁴ ca sūṇaṇ²⁵ ca raṇṇo Maddassa thīpure ti. 45. 30

¹ Bā tattha. ² Bā kaṇḍapi-. ³ Bā su-. ⁴ Bā, -kaḍhissantīti. ⁵ Bā ākaḍhi-.
⁶ Bā dhaṅko. ⁷ Cks -tam, Bā -ta. ⁸ Ck kaṭiphalakam. ⁹ Bā -ṭi-. ¹⁰ Bā suvaḍhi-. ¹¹ Bā -issanti. ¹² Ck hariyimsuci, Ck hariyimsuciti, Bā harisuti.
¹³ Cks -patthe. ¹⁴ Bā mā. ¹⁵ Bā jaṃghamagge jaṃghamagga-. ¹⁶ Bā paggaṇa-. ¹⁷ Bā suvaṇṇacaṅko-. ¹⁸ Ck -taṇ, Bā bhaṇḍikaṇ. ¹⁹ Bā -ghāṭako.
²⁰ Cks -ṭo. ²¹ Bā sā tassa. ²² Cks -tu. ²³ Cks utthāsī. ²⁴ Cks ā-. ²⁵ Cks sutaṇ, Bā suṇiṇ.

Ta. udaṭṭhāsīti¹ āsanā vutthāya raṇṇo santikaṃ gantvā aṭṭhāsī, asiñcā²
'ti antepurambhi alaṃkatamahātaḷe raṇṇo parato nikkhattaṃ pharasuṃ ca gaṇ-
thikaṃ⁴ ca disvā vilapantī.

46. Iminā nūna asinā⁵ susaṇṇānaṃ tanumajjhimam
5 dhītaraṃ Maddo hantvāna khattiyānaṃ padassatīti g. ā. 46.

Ta. asinā ti pharasuṃ sandhāyāha, so hi imasmiṃ thāne asi nāma jāto,
susaṇṇānaṃ tanumajjhimam ti suṭṭhu saṇṇātaṃ tanumajjhimam.

Atha naṃ rājā saṇṇapento āha: „devi, kiṃ kathesi, tava
dhītā sakala-Jambudīpe aggarājānaṃ virūpo ti chaḍḍetvā gata-
10 magge padavalaṇṇe avinaṭṭhe yeva maccum⁶ nalāṭeṇādāya āgatā,
idāni attano rūpan nissāya issāsaphalaṃ⁷ labhatū“ ti. Sā tassa
vacanaṃ sutvā dhītu santikaṃ gantvā vilapantī ā.:

47. Na me akāsi vacanaṃ atthakāmāya puttaki⁸,
sājja⁹ lohitasañchannā gañchisi¹⁰ Yamasādanaṃ¹¹. 47.
15 48. Evam āpajjati poso pāpiyaṃ ca nigacchati (III ³²³/₂₄)
yo ve¹² hitānaṃ vacanaṃ na karoti atthadassinaṃ. 48.
49. Sace tvaṃ ajja vāresi kumāraṃ cārudassanaṃ
Kusena jātaraṃ khattiyāṃ suvaṇṇamaṇimekhalam
pūjitaṃ nātisaṃghehi na gañchisi¹³ Yamakkhayaṃ. 49.
20 50. Yatth' assu bheri nadati kuṇjaro ca¹⁴ nikuṇjati¹⁵
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhatarāṃ tato. 50.
51. Asso ca siṃsati¹⁶ dvāre kumāro c' uparodati
khattiyānaṃ kule bhadde, kin nu sukhatarāṃ tato. 51.
52. Mayūraṇcābbhirude kokilābbhinikuṇjite¹⁷ etc. 52.

- 25 Ta. puttakīti¹⁸ naṃ ālapati, i. v. h: amma kiṃ idha karissasi¹⁹ sāmī-
kaṃsa santikaṃ gaccha mā rūpamadena gajjiti²⁰ evaṃ yācantiyāpi me vacanaṃ
na²¹ akāsi sā²² ajja lohitasañchannā²³ gañchisi²⁴ Yamasādanaṃ²⁵ maccu-

¹ Ck uṭṭh-, C^s vutṭh-. ² Cks omit a-. ³ Cks sut-, C^s sun-, B^d su-. ⁴ B^d gaṇḍi-. ⁵ Ck mayinā, C^s masinā. ⁶ Ck -u, C^s macca. ⁷ B^d ādisaṃ-. ⁸ B^d puttike. ⁹ B^d svājja. ¹⁰ C^s gañjisi, B^d gacchasi. ¹¹ all three MSS. -sā-dhanaṃ. ¹² B^d ge. ¹³ Ck gacchisi, C^s gañjisi, B^d gacchasi. ¹⁴ Cks va. ¹⁵ B^d nikuj-. ¹⁶ so Ck; C^s siṃsati, B^d sisati; read hīṃsati? ¹⁷ B^d -kujjite. ¹⁸ B^d -iketī. ¹⁹ Ck -ssāti, C^s -ssati. ²⁰ B^d majjiti. ²¹ Ck naṃ, C^s tam. ²² Cks omit sā. ²³ Cks -aṃ. ²⁴ C^s gañjisi, B^d gacchasi. ²⁵ all three MSS. -dha-.

bhavanam¹ gamissasīti, pāpiyañcā 'ti ito pāpatarañ ca nigacchati, sace ca
 ajja vāresīti amma sace tvañ cittaवासam āgantvā Kusanarindañ paṭiccalad-
 dhañ attano rūpena sadisañ cārudassanañ kumārañ ārādhayissa², Yamak-
 khayā ti evaṃ sante Yamanivesanañ na gaccheyyāsī, tato ti yamhi khatti-
 yakule ayam vibhūti tamhā nānābherisaddena c' eva mattavāranakuñcanādena ca
 minnādītā Kusāvatarājakulā kin nu kho sukhatarañ disvā idhāgatāsītī a.,
 himsatitī³ hessatī⁴, kumāro ti susikkhito so gandhabbakumāro⁵, uparo-
 datitī nānāturiyāni gahetvā⁶ upahārañ karoti, kokilābhinikuñjite⁷ ti
 Kusarājakule sāyapātā⁸ pavattañ gītavādītupahārañ patippharanti⁹ viya 'ko-
 kilāhi abhinikūjite¹⁰.

10

Iti sā ettikāhi gāthāhi¹¹ rāya saddhim sallapitvā „sace ajja
 Kusanarindo idha assa ime satta rājāno palāpetvā mama dhī-
 taram dukkhā mocetvā ādāya gaccheyyā“ 'ti cintetvā

53. Kahan nu sattudamano¹² pararatṭhappamaddano

Kuso soḷārapaṇṇāno¹³, so¹⁴ no dukkhā pamocaye ti g. ā. 53. 15

Tattha soḷārapaṇṇāno¹⁵ ti ulārapaṇṇo.

Tato Pabhāvatī „mama mātu Kusassa vaṇṇaṃ bhaṇantiyā
 mukhañ na-ppahoti, ācikkhissāmi tāv' assā¹⁶ tassa idh' eva
 ālārikakammañ katvā vasanabhāvan“ ti cintetvā

54. Idh' eva no¹⁷ sattudamano¹⁸ pararatṭhappamaddano 20

Kuso soḷārapaṇṇāno¹⁹, so no²⁰ sabbe vadhissatīti g. ā. 54.

Ath' assā mātā „ayam maraṇabhayaabhītā vilapatitī²¹“
 cintetvā

55. Ummattikā nu bhaṇasi ādu²² bālā va bhāsasi,

Kuso ce²³ āgato assa kiṃ na jānemu taṃ mayan ti g. ā. 55. 25

Ta. bālā ti mūlhā aññānā hutvā, kiṃ na jānemu 'ti kena kāratena na
 jāneyyāma, so hi antarāmagge thito va amhākaṃ sāsanañ peseyya samussita-
 dhajassa caturaṅgini senā paññāyetha²⁴ tvañ pana maraṇabhayena katthesīti.

¹ Ck -nā, Cs maeca-, Bd maccurājānam bhavanam. ² Bd atarayissasi. ³ so
 Cks; Bd sīsātīti corr. to hasīsa- ⁴ so all three MSS. for hesati? ⁵ Cks -amba-,
 Bd -appa-. ⁶ Cks add tā. ⁷ Cks -lābi-, all three MSS. -kujite. ⁸ Ck sāyana-
 pānañ, Bd sāyānpātāni. ⁹ Cs -tī; read -tīhi? ¹⁰ Ck Bd -kujite. ¹¹ Cks omit
 gā-. ¹² Bd sattumaddano. ¹³ Bd so ulā-, Cs sālūra-. ¹⁴ Bd yo. ¹⁵ Ck sālūra-,
 Cs sālura-. ¹⁶ Ck tāvassa, Cs sāvassa, Bd tassā. ¹⁷ Bd so. ¹⁸ Bd -maddano.
¹⁹ Cks sālā-. ²⁰ Bd yo te ²¹ Ck vilapanti. Cs vilapantīti. ²² Bd andha. ²³
 Cks ca ²⁴ Cks -petha.

Sā evaṃ vutte „na me mātā saddahati. tassa idhāgantvā
sattamāse vasanabhāvaṃ na jānāti¹. dassessāmi naṃ“ ti cin-
tettvā mātaraṃ hatthe gahetvā sīhapañjaraṃ vivaritvā hatthaṃ
pasāretvā dassenti:

5 56. Eso ālāriko poso kumārīpuramantare

dalhaṃ katvāna saṃvelliṃ² kumbhī³ dhovati onato ti g. 56.

Ta kumārīpuramantare ti tava dhītānaṃ kumārīnaṃ vasanaṭṭhā-
nantare⁴ olokehi, saṃvelliṃ⁵ ti kacchaṃ bandhitvā⁶ kumbhaṃ⁷ dhovati.

So kira tadā „ajja mama manoratho matthakaṃ pā-
10 punissati, addhā maraṇabhayaṭṭajjitā Pabhāvatī mamāgata-
bhāvaṃ⁸ kathessati, bhājanāni dhovittvā paṭisāmessāmīti“ uda-
kaṃ āharittvā bhājanāni dhovituṃ ārabhi. Atha⁹ naṃ mātā
paribhāsanti:

57. Veṇī¹⁰ tvaṃ asi caṇḍālī adū si kulagatthini¹¹,
15 kathaṃ Maddakule jātā dāsaṃ kayirāsi¹² kāmukaṃ ti g. ā. 57.

Ta. venīti¹² tacchikā¹⁴, adū si kulagatthini¹⁵ udāhu tvaṃ kula-
dāsikā, kāmukaṃ ti kathaṃ nāma tvaṃ evarūpe kule jātā attano sāmikaṃ
dāsaṃ¹⁶ kareyyāsīti.

Tato Pabhāvatī¹⁷ „mama mātā imassa maṃ nissāya evaṃ-
20 vasanabhāvaṃ na jānāti, maññe“ ti cintettvā itaraṃ g. ā.:

58. N' amhi veṇī¹⁸ na caṇḍālī, na c' amhi kulagatthini¹⁹,
Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasīti. 58.

Ta. Okkākaputto ti amma esa Okkākaputto tvaṃ pana dāso ti maññasi
kasmā naṃ ahaṃ dāso ti kathessāmīti

25 Idāni 'ssa yasaṃ²⁰ vaṇṇenti āha:

59. Yo brāhmaṇasahassāni sadā bhojeti vīsatiṃ
Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasī. 59.

¹ Bā jānāmi. ² Bā -am. ³ all three MSS. -i. ⁴ Bā -ena. ⁵ Bā -an. ⁶ Cks
tacchaṃ, omitting bandhitvā. ⁷ Bā -bhu. ⁸ Bā maṃ āg-. ⁹ Ck adds ca. ¹⁰
Ck venu, Cs venī, Bā venī. ¹¹ Bā -vaddhini. ¹² Cks -asi. ¹³ Cks venīti,
Bā veniti. ¹⁴ Ck -ukā. ¹⁵ Bā -viddhini. ¹⁶ Ck dāsikaṃ, Bā dāsaṃ katvā.
¹⁷ Ck -titi, Cs pabhāti, Bā pabhāvatī. ¹⁸ Cks venī, Bā venī. ¹⁹ Bā -viddhini.
²⁰ Bā saṃ.

60. Yassa nāgasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ

Okkākaputto bhaddan te tvaṃ nu dāso ti maññasi. 60.

61. Yassa assasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 61.

62. Yassa rathasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc. 62.

63. Yassa usabhasahassāni sadā yojenti vīsatiṃ etc.¹ 63. 5

64. Yassa dhenusahassāni sadā duyhanti² vīsati³ etc. 64.

Evam tāya chahi⁴ gāthāhi M-assa yaso vaṇṇito. Ath' assā⁵ mātā „ayaṃ asambhītā katheti⁶, addhā evam etan“ ti saddahitvā rañño santikaṃ gantvā tam atthaṃ ārocesi. So vegena Pabhāvatiyā santikaṃ āgantvā⁷ „saccaṃ kira amma 10 Kusarājā idhāgato“ ti. „Āma tāta⁸, ajja⁹ sattamāsā¹⁰ tava dhītānaṃ ālārikattaṃ karontassā“ 'ti. So tassa asaddahanto khujjaṃ pucchitvā yathābhūtaṃ sutvā dhītaraṃ garahanto:

65. Taggha te dukkataṃ¹¹ bāle yaṃ khattiyaṃ mahabbalaṃ
nāgaṃ¹² maṇḍūkavaṇṇena 15

na taṃ akkhās' idhāgatan¹³ ti g. ā. 65.

Tattha tagghā 'ti ekamse nipāto va¹⁴.

Evam dhītaraṃ garahitvā vegena tassa santikaṃ gantvā katapaṭisanthāro añjalim paggayha attano accayaṃ dassento:

66. Aparādhaṃ mahārāja tvaṃ no khama rathesabha 20
yaṃ taṃ aṇṇāvesena na nāsīmha¹⁵ idhāgatan ti g. ā. 66.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ pharusāṃ vakkhāmi idh' ev' assa hadayaṃ phalissati, assāsessāmi nan“ ti cintetvā bhājanantare ṭhito itaraṃ g. ā.:

67. Mādisassa na taṃ channaṃ yo 'haṃ ālāriko bhava, 25
tvaṃ ũeva me pasādassu, n' atthi te deva dukkatan ti g. ā. 67.

Rājā tassa santikā paṭisanthāraṃ labhitvā pāsādaṃ āru-
yha¹⁶ Pabhāvatiṃ pakkosivā khamāpanatthāya pesetuṃ:

¹ this verse is wanting in Bđ. ² Bđ duhanti. ³ Cks -tim. ⁴ Bđ pañcāhi. ⁵ Cks assa. ⁶ Bđ -si. ⁷ Bđ gantvā. ⁸ Bđ tātāti. ⁹ Bđ ajjassa. ¹⁰ Bđ -so. ¹¹ Bđ -tam ¹² Ck -a, Bđ -o. ¹³ Bđ -siāg-. ¹⁴ Bđ -seneva. ¹⁵ C² -ha. ¹⁶ Bđ abhirūyhitvā.

68. Gaccha bāle khamāpehi Kusarājāṃ mahabbalaṃ,
khamāpito Kusarājā so te dassati jīvitān ti g. ā. 68.

Sā pitu vacanaṃ sutvā bhaginīhi c' eva paricārikāhi ca
parivutā tassa santikaṃ āgamāsi. So pi kammakāra-vesena¹
5 t̥hito va tassā attano santikaṃ āgamaṇaṃ nātva „ajja Pabhā-
vatiyā mānaṃ bhinditvā pādamūle naṃ kalale nipajjāpessāmiti“
sabbāṃ attanā² ābhataudakaṃ³ chaḍḍetvā khalamaṇḍalamattaṃ
t̥hānaṃ madditvā ekakalalaṃ akāsi. Sā tassa santikaṃ gantvā
tassa pādesu patitvā kalalapiṭṭhe nipaunā taṃ khamāpesi.

10 Tam atthaṃ āvikaronto⁴ Satthā:

69. Pitussa vacanaṃ sutvā devavaṇṇī Pabhāvati
sirasā aggahi pāde Kusarājāṃ mahabbalaṃ ti g. ā. 69.

Ta. sirasā ti sirasā nipatitvā. Kusarājān ti Kusarājāṃ⁵ pāde aggahesi,
gahetvā ca pana khamāpentī tisso gāthā ā.:

15 70. Yā imā⁶ ratyā atikkantā imā⁷ deva tayā vinā,
vande te sirasā pāde, mā me⁸ kujjhi rathesabha. 70.

71. Saccāṃ te patijānāmi, mahārāja suṇohi me.
na cāpi appiyaṃ tuyhaṃ kareyyāmi ahaṃ puna. 71.

72. Evaṃ ce yācamānāya vacanaṃ me na kāhasi
20 idāni maṃ tato hantvā khattiyānaṃ padassatīti. 72.

Ta. ratyā ti rattiyō, tā imā ti⁹ tā¹⁰ imā sabbāpi tayā vinā va atikkantā,
saccāṃ¹¹ te patijānāmi ti mahārāja ettakaṃ kalam mayā tava appiyaṃ eva
kataṃ idāni te ahaṃ saccāṃ¹¹ patijānāmi, aparaṃ pi suṇohi me¹² ito patthā-
yāhaṃ pana tuyhaṃ appiyaṃ na karissāmi, evaṃ ce¹³ ti sace evaṃ yācamānāya
25 mama tvaṃ vacanaṃ na karissasīti¹⁴.

Taṃ sutvā rājā „sac' āhaṃ imaṃ 'tvaṃ ñeva jānissasīti'
vakkhāmi hadayaṃ assā phalissati assāsessāmi naṃ“ ti
cintetvā ā.:

73. Evaṃ te yācamānāya kiṃ na kāhāmi te vaco,
30 vikuddho ty-asmi¹⁵ kalyāṇi, mā tvaṃ bhāyi Pabhāvati. 73.

¹ Bā -vasena, C^k kammavegena, C^s kammavesena. ² Bā -no. ³ Bā -taṃ-. ⁴ Bā pakāsentō. ⁵ Bā -jaṃ corr. to -jassa. ⁶ Bā mā. ⁷ Bā kāmā. ⁸ Bā maṃ.
⁹ C^k nī, C^s ti? Bā kāmā ti in the place of tā imā ti. ¹⁰ C^{ks} ti. ¹¹ C^{ks} sabbam. ¹² Bā adds ti. ¹³ C^s evaṃ me. ¹⁴ C^{ks} -si. ¹⁵ C^k Bā -smiṃ.

74. Saccam te patijānāmi rājaputti suṇohi me:

na cāpi appiyam tuyham kareyyāmi aham puna. 74.

75. Tava kāmāhi¹ sussoṇi bahum dukkham titikkhissam²

bahū Maddakule³ hantvā nayitum tam Pabhāvatīti. 75.

Ta. kim na kāhāmiti kimkārapā tava vacanam na karissāmiti. vi- 5
kuddho tyasmīti⁴ vikuddho nikkopo te asmi, saccam te ti⁵ vikuddhabhāvaṇ
ca idāni appiyaakaranāṇ ca ubhayam te idam saccam eva patijānāmi, tava
kāma ti tava kāmena tam icchamāno, titikkhissam ti adbhāsemi, bahūni⁶
Maddarājakulāni⁷ hantvā balakkārena tam netum samatto pi⁸.

So Sakkassa⁹ devaraṇṇo paricārikam¹⁰ viya tam attano 10
parivāram disvā khattiyamānam uppādetvā „mayi kira dhara-
māne yeva mama bhariyam aññe¹¹ gahetvā gamissantīti“ siho
viya rājaṅgaṇe vijambhamāno „sakalanagaravāsino me āgata-
bhavam jānantū“ 'ti vagganto nadanto appoṭhento¹² „idāni te
jīvagāham gahessāmi, rathādayo yojentū“ ti anantaram g. ā.: 15

74. Yojayantu rathe asse nānācitre samāhite,

atha dakkhatha me vegam vidhamentassa sattavo ti. 74.

Ta. nānācitre ti nānālamkāracitre, samāhite ti asse sandhāya vuttam,
susikkhite nibbisevane ti attho, atha dakkhatha me vegam ti atha me
parakkamam passissatha. 20

„Sattūnam gaṇhanam nāma mayham bhāro. gaccha tvam
nahātvā alamkaritvā pāsādam abhirūha“ 'ti tam uyyojesi.
Maddarājāpi 'ssa parihārakaraṇattham amacce pahini. Te tassa
mahānasadvāre yeva sāniṃ parikkhipitvā kappake upatṭha-
pesum. So katamassukammo sīsam nahāto sabbālamkārapati- 25
maṇḍito amaccādirivuto „pāsādam abhirūhissāmiti“ disā
viloketvā appoṭhesi¹³, olokitolokitaṭṭhānam¹⁴ pakampittha¹⁵.
So „idāni me parakkamam passathā“ 'ti ā.

Tam attham pakāsento Satthā anantaram g. ā.:

77. Taṇ ca tattha udikkhimsu raṇṇo Maddassa thūpure¹⁶ 30
vijambhamānam siham va pothentaṃ¹⁷ diguṇam¹⁸ bhūjan ti. 77.

¹ C^s kāmāma, C^k kāhāmi. ² C^s titikkhiyam, C^k tidukkhiyam. ³ B^d -lam. ⁴
C^k -inti, B^d inti. ⁵ B^d adds ti. ⁶ B^d bahunti. ⁷ B^d -kulam. ⁸ B^d ti. ⁹
B^d aha so sakka. ¹⁰ B^d -vā-. ¹¹ C^k -o. ¹² B^d -tento. ¹³ B^d -tesi. ¹⁴
C^k sabbalokitaṭṭhāne. ¹⁵ B^d kampitvā. ¹⁶ B^d maddassantepure. ¹⁷ B^d
appoṭe-. ¹⁸ B^d dvi-.

T. a : tañ ca ta. vijambhantam appothentam¹ rañño antepure² vāta-
pānāni vivaritvā ithiyo udikkhimsū³ 'ti.

Ath' assa Maddarājā kataānañjakāraṇaṃ alamkatavāraṇaṃ
pesesi. So³ samussitasetacchattaṃ hatthikkhandhaṃ āruya
5 „Pabhāvatim ānethā“⁴ 'ti tam pi pacchato nisidāpetvā catu-
raṅginiyā senāya parivuto pācīnadvārena nikkhamitvā parase-
naṃ oloketvā „ahaṃ Kusarājā, jīvitatthikā⁴ udarena nipajjantū“
'ti tikkhattum sīhanādaṃ naditvā sattumathanam⁵ akāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

- 10 78. Hatthikkhandhaṃ ca āruya āropetvā Pabhāvatim
saṅgāmaṃ otarivāna sīhanādaṃ nadī Ku-o. 78.
79. Tassa taṃ nadato sutvā sīhassēv' itare migā
khattiyāpi palāyimsu Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 79.
80. Hatthāruhā⁷ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
15 aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶. 80.
81. Tasmim saṅgāmasīvasmim passitvā hatthamānaso⁹
Kusassa rañño devindo adā Verocanaṃ maṇim. 81.
82. So taṃ vijitvā¹⁰ saṅgāmaṃ laddhā Verocanaṃ maṇim
hatthikkhandhagato rājā pāvekkhi Nagaraṃ puram. 82.
20 83. Jīvagāhaṃ gahetvāna bandhitvā sattukhattiye¹¹
sasurass¹² upanāmesi: ime te deva sattavo. 83.
84. Sabbe va te vasaṃ gatā¹³ amittā vihatā¹⁴ tava.
kāmaṃ karohi te tayā. muñca vā te¹⁵ hanassu vā ti. 84.

Ta. palāyimsū¹⁶ 'ti satim paccupaṭṭhāpetum asakkontā vipallatthacittā
25 bhijjimsu, Kusasaddabhayaṭṭhitā⁶ ti Kusarañño saddam nissāya jātena
bhayena upaddutā mūlhacittā, aṇṇamaṇṇassa khundanti⁸ aṇṇamaṇṇam
chindanti, chindimsū¹⁷ 'ti pi pāṭho, tasmim ti evam B-assa saddasavenen' eva¹⁸
bhinne tasmim saṅgāmasīse taṃ M-assa parakkamaṃ passitvā tuṭṭbahadayo
Sakko¹⁹ Verocanaṃ nāma manikkhandhaṃ tassa adāsi, Nagaraṃ puram ti
30 Nagarasaṃkhātaṃ puram, bandhitvā ti tesam yeva uttarisāṭakena pacchā-
bāham bandhitvā, kāmaṃ karohi te tayā ti tvaṃ attano kāmaṃ icchanu
rucim karohi, ete hi tayā dāsakatāpi sukatā yevā²⁰ 'ti.

¹ Bā appote-. ² Bā anto-. ³ Ck^s omit so. ⁴ Ck^s jīvika-. ⁵ Bā -maddanaṃ.

⁶ Bā -yattitā, Ck^s -yamthitā. ⁷ Bā -rohā ⁸ Ck^s bundan-. Bā chindan-. ⁹ Ck^s
paṭṭha-, Bā tutha-. ¹⁰ Ck^s viditvā, Bā jivāna. ¹¹ Ck^s satta. ¹² Ck^s -ssa. ¹³
Ck^s vasagataṃ, Bā vasaṃ katvā corr. to vasaṃ gantvā? ¹⁴ C^s vihatā, Bā vigatā.
¹⁵ Ck^s ne. ¹⁶ Bā vippha-. ¹⁷ Bā bhindisu. ¹⁸ Ck^s saddamvan-, Bā -nenera
saṅgāma. ¹⁹ Ck^s omit sakko. ²⁰ Bā dāsakatā yevā.

Rājā āha:

85. Tuih' eva¹ sattavo ete, na h' ete² mayhañ sattavo,
tvañ ñeva no mahārājā³, muñca vā te⁴ hanassu vā ti. 85.

Tattha tvaññeva no ti mahārāja tvañ yeva amhakañ issaro.

Evam vutte M. „kiñ imehi māritehi, mā nesañ āgamanam 5
nirattakam hotu⁵, Pabbāvatiyā kaniṭṭhā satta Maddarañño
dhitaro atthi tā nesañ dāpessāmīti“ cintetvā:

86. Imā⁶ te dhitaro satta devakaññāsama subhā,
dadāhi tesam ekekañ, hontu jāmātaro tavan⁷ ti g. ā. 86.

Atha nañ rājā āha:

10

87. Amhakañ c' eva tāsāñ ca tvañ no sabbesam issaro,
tvañ ñeva no mahārājā⁸, dehi nesañ yad icchasīti. 87.

Ta. tvanno sabbesam ti mahārāja Kusanarinda kiñ vadasi tvañ etesañ
ca sattaññam rājūnañ mama ca imāsañ ca sabbesam no issaro, yadicchasi
yadi icchasi yassa vā yañ⁹ icchasi tassa tañ dehīti

15

So¹⁰ tā sabbāpi alamkārapetvā ekekassa rañño ekekañ adāsi.

Tam atthañ pakāsento S. pañca gāthā abhāsi:

88. Ekamekassa ekekañ adā sīhassaro Kuso
khattiyānañ tadā tesam rañño Maddassa dhitaro. 88.
89. Pīṇitā¹¹ tena lābhena tuṭṭhā sīhassare Kuse
sakarattāhāni¹¹ pāyimsu khattiyā satta tāvade. 89. 20
90. Pabbāvatīñ ca ādāya mañim Verocanañ tadā
Kusāvatim Kuso rājā agamāsi mahabbalo. 90.
91. Ty-assu ekarathe yantā pavisantā Kusāvatim
samānavaṇṇarūpena n' aññamaññātirocisuñ¹³. 91. 25
92. Mātā puttena saṃgañchi¹⁴, ubhaya ca jayampatī
samaggā te tadā āsum. phitañ dharanīm āvasun ti. 92.

Ta pīṇitā¹⁵ ti santappitā, pāyimsū 'u idāni appamattā bhaveyyāthā
'ti Kusanarindena ovaditā¹⁶ agamañsu, agamāsi ti katipāhañ vasitvā amhakañ

¹ Ck tuyhevattā. ² Bđ hite. ³ C^s Bđ -ja. ⁴ Ck^s no. ⁵ Bđ hotūti. ⁶ Ck^s
ime. ⁷ Bđ tavā. ⁸ all three MSS -ja. ⁹ Ck yasvāyañ, C^s sassavāyañ, Bđ
yasa yañ dātum tava. ¹⁰ Bđ evam vutte so. ¹¹ Bđ pañitā. ¹² Ck^s sakā-. ¹³
C^s na añ-, Ck Bđ omit n, Bđ aññamaññāñ patirocisu. ¹⁴ C^s -ñji, Bđ -cchi.
¹⁵ Ck pīṇita, C^s pīnā, Bđ pañitā. ¹⁶ Ck^s -itvā.

ratthanāṃ gamissāmīti sasuraṃ āpucchitvā gato, ekaratthe yantā ti dve pi ekarathanāṃ abhiruyha gacchantā, samānavannarūpenā 'ti vanna ca rūpena ca samānā hutvā na¹ aññamaññātirocisun ti eko ekaṃ nātikkami². maniratanānubbāvena kira M abhirūpo ahoṣi suvaṇṇavanno sobhaggappatto. sañ-
 5 gañchīti³ M-assa āgamanāṃ sutvā bahum pannākāraṃ ādāya parecuggamanāṃ katvā samāgañchi⁴, so pi mātaraṃ saddhīm yeva nagaraṃ padakkhināṃ katvā alaṃkatapāsādatalaṃ abhirūhi, jayampatīti te pi ubbo⁵ jayampatikā samaggā ahesuṃ, tato paṭṭhāya ca pana yāvajīvaṃ samaggā sammodamānā phitaṃ dharaniṃ ajjhāvasimsū 'ti.

- 10 S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyosāne ukkaṇṭhitabhikkhu sotāpatti-phale paṭiṭṭhahi): „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṃ. kaniṭṭho Ānando, khujjā Khujjuttarā. Pabhāvatī Rāhulamātā, parisā Buddha-parisā, Kusarājā aham evā“ 'ti. Kusajātakam.

2. Sona-Nanda-jātaka.

- 15 Devatā nu sīti. Idaṃ S. j. v. mātīposakabhikkhum ā. k. Vatthum Sāmājātake vatthusadisam. Tadā pana S. „mā bhikkhave imaṃ bhikkhum ujjhāyatha“⁶, porāṇakapaṇḍitā sakala-Jambudīpe r. labhamānāpi agahetvā mātāpitaro posimsū⁷ 'ti vatvā a. ā.:

- A. Bārāṇasī Brahmavaddhanaṃ nāma nagaraṃ ahoṣi. Ta.
 20 Manojo nāma rājā r. kāresi. Ta. aññataro asītikoṭivibhavo brāhmaṇamahāsālo aputtako ahoṣi, tassa brāhmaṇi ten' eva „bhoti puttaṃ patthehīti“ vuttā⁸ patthesi. Atha B. Brahma-lokā cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi, jātassa c' assa Sonakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tassa padasāgama-
 25 kāle añño pi satto Brahmaloḷkā cavitvā tassā yeva kucchimsim⁹ paṭisandhiṃ gaṇhi, tassa jātassa¹⁰ Nandakumāro ti nāmaṃ karimsu. Tesam uggahitavedānaṃ sabbasippe nipphattiṃ pattānaṃ¹¹ rūpasampadaṃ disvā brāhmaṇo brāhmaṇiṃ āmantetvā „bhoti puttaṃ Sonakumāraṃ gharabandhanena bandhissāmā“
 30 'ti ā. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā puttassa tam atthaṃ

¹ Bā omits na. ² Bā -isu. ³ C^s -ñjīti, C^k Bā -echīti. ⁴ C^s -ñji, Bā -echi.

⁵ C^k ubhayo. 2. N-to = Nandapaṇḍito, S-to = Sonapaṇḍito. ⁶ Bā -yittha. ⁷ Bā adds yevā. ⁸ Bā -e. ⁹ Bā -imhi. ¹⁰ Bā omits jā-. ¹¹ Bā adds vāya-pattānaṃ

ācikkhi. So „alam amma mayham gharāvāsena, aham hi
yāvajīvaṃ tumhe paṭijaggitvā tumhākaṃ accayena Himavantam
pavisitvā pabbajissāmīti“. Sā brāhmaṇassa tam¹ attham āro-
cesi. Te punappuna khathentāpi² tassa cittaṃ alabhitvā
Nandakumāraṃ āmantetvā „tāta tena hi tvaṃ kuṭumbaṃ paṭi- 5
pajjā³“ ’ti vatvā „nāhaṃ bhātārā chaḍḍitakilesaṃ⁴ sīsenā
ukkipāmi, aham pi tumhākaṃ accayena bhātārā va saddhiṃ
pabbajissāmīti“ vutte „ime evaṃ taruṇāpi⁵ kāme jahanti, ki-
maṅga⁶ pana mayam sabbe va⁷ pabbajissāmā“ ’ti cintetvā
„tātā⁸, kiṃ vo amhākaṃ accayena pabbajjāya⁹, sabbe yeva¹⁰ 10
pabbajissāmā“ ’ti rañño ārocetvā sabbaṃ dhanam dānamukhe
vissajjetvā dāsajanaṃ bhujissaṃ katvā nātīnaṃ dātabbayuttakaṃ
datvā cattāro pi janā Brahnavaddhananagarā nikkhamitvā
Himavantapadesa pañcapadumasañchannaṃ saraṃ nissāya ra-
maṇīye vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā pabbajitvā ta. vasiṃsu. 15
Utho pi bhātaro mātāpitaro paṭijaggiṃsu, pāto va tesam danta-
kaṭṭhaṇ ca mukhadhovanaṇ ca datvā paṇṇasālāṇ ca parivenaṇ
ca sammajjitvā pāṇīyaṃ upaṭṭhāpetvā araṇṇato madhura-
phalāni āharitvā mātāpitaro khādāpenti uphena vā sītena vā
vāriṇā¹¹ nahāpenti, jaṭā sodhenti, pādaparikkammādīni tesam 20
karonti. Evaṃ addhāne gate Nandapaṇḍito „mayā ābhata-
phalāphalān’ eva mātāpitaro khādāpessāmīti¹²“ hiyyo ca para-
maho¹³ ca gahitaṭṭhānato yāni vā tāni vā pāto va āharitvā
mātāpitaro khādāpeti, te tāni khādītva mukhaṃ vikkhāletvā
uposathikā bhavanti. Sonapaṇḍito pana dūraṃ gantvā ma- 25
dhurāni supakkāni āharitvā upanāmeti. Atha nam te¹⁴, „tāta,
kaṇiṭṭhena te ābhataṇi mayam pāto va khādītva uposathikā
jātā, idāni no attho n’ atthīti“ vadanti, itī tassa phalāphalāni
paribhogaṃ na labhanti vinassanti, punadivasādīsu¹⁵ pi tath’

¹ Bā etam. ² Bā kathetvāpi. ³ Bā -āhi. ⁴ Ck -kilem. Bā -kheḷam. ⁵ Bā
-vi, Ck s omit pi. ⁶ Bā -aṇ. ⁷ Bā yeva. ⁸ Bā -a. ⁹ Bā adds idāneva ¹⁰
Ck. saheva, C s saheva. ¹¹ Bā pāṇīyena. ¹² Ck -mi. Bā -miti pūrato gantvā.
¹³ so Ck; Bā parahito, C s bhīyyo ca paramato? ¹⁴ Bā omits te ¹⁵ Bā -sesu.

evā 'ti, evaṃ so pañcaabhiññatāya¹ dūraṃ gantvāpi² āharati.
 te puna³ na khādanti. Atha M. cintesi: „mātāpitaro me su-
 khumālā, Nando ca yāni vā⁴ tāni va apakkaduppakkāni⁵ phalā-
 phalāni āharitvā khādāpeti, evaṃ sante ime na⁶ ciraṃ pa-
 5 vattissanti, vāremi⁷ nan“ ti, atha naṃ āmantetvā „Nanda ito
 paṭṭhāya phalāphalaṃ āharitvā mamāgamanam patimānehi,
 ubho ekato va khādāpessāmā“ 'ti ā. So evaṃ vutte pi attano
 va puññaṃ⁸ paccāsiṃsanto na tassa vacanam akāsi. M.
 „Nando mama vacanam akaranto ayuttam karoti, paṇapessāmi⁹
 10 nan“ ti, tato „ekato va mātāpitaro paṭijaggissāmīti¹⁰“ cin-
 tetvā „Nanda, tvaṃ anovādako, paṇḍitānam vacanam na ka-
 rosi. ahaṃ jeṭṭho, mātāpitaro mamam eva¹¹ bhārā¹², ahaṃ eva
 ne paṭijaggissāmi, tvaṃ idha vasituṃ na lacchasi, aññattha
 yāhīti“ tassa accharam pahari. So tena paṇāmito¹³ tassa
 15 santike ṭhātuṃ asakkonto taṃ vanditvā mātāpitaro upasaṃ-
 kamitvā taṃ atthaṃ ārocetvā attano paṇṇasālam pavisitvā
 kasiṇam oloketvā taṃ divasam eva pañcābhiññā¹⁴ attha samā-
 pattiyo nibbattetvā cintesi: „ahaṃ Sinerupādato ratanavālikam
 āharitvā mama bhātu paṇṇasālapariveṇe okiritvā bhātaram
 20 khamāpetuṃ pahomi, evam pana na sobhissati Anotattodakam¹⁵
 āharitvā khamāpessāmi, evam pi na sobhissati sace me
 bhātā¹⁶ devatānam vasena (add na?) kameyya¹⁷ cattāro ma-
 hārājāno Sakkaṃ ca ānetvā¹⁸ khamāpeyyam, evam pi me¹⁹
 na sobhissati sakala-Jambudīpe Manojam aggarājānam ādim
 25 katvā rājāno ānetvā khamāpessāmi, evam sante mama bhātu
 guṇo sakala-Jambudīpaṃ²⁰ avattharitvā gamissati, candasuriyo
 viya paññāyissatīti“ so tāvad eva iddhiyā gantvā Brahma-
 vaddhananagare tassa rañño nivesanadvāre otaritvā²¹ ..eko

¹ Bđ -atāya ² Bđ gantvā patitā. ³ Cks pana. ⁴ Bđ omits vā. ⁵ Ck Bđ -dupa-,
 Cs omits aduppakk. ⁶ Ck va. ⁷ Bđ vāressāmi. ⁸ Cks -ā. ⁹ so Ck; Cs panā-
 Bđ palā-, read panāmessāmi? ¹⁰ Cks -ssanti. ¹¹ Bđ me va. ¹² Bđ -o. ¹³ so
 Cs; Ck panāmite, Bđ palāpito. ¹⁴ Bđ -āyo. ¹⁵ Bđ anotattato uda-. ¹⁶ Bđ
 bhātaram. ¹⁷ Bđ khamāpeyyam. ¹⁸ Bđ āharitvā ¹⁹ so Cks for ce? Bđ omits
 me. ²⁰ Bđ -pe. ²¹ Bđ adds thito

kira vo tāpaso datṭhukāmo“ ti rañño ārocāpesi. Rājā „kiṃ pabbajitassa mayā diṭṭhena, āhāratthāya āgato bhaviṣṣatīti“ bhattaṃ¹ paṇiṇi, bhattaṃ na icchi, taṇḍulaṃ paṇiṇi³, vatthāni paṇiṇi³, mūle⁴ paṇiṇi, mūlaṃ⁴ na icchi, atha tassa santike dūtaṃ pesesi⁵, „kīmatthaṃ kirāgato sīti“⁶ so dūtena puṭṭho⁵ „rājānaṃ upatṭhāhituṃ āgato 'mhīti“ ā., rājā⁷ sutvā „bahū mama upatṭhākā, attano tāpasadhammaṃ⁸ karotū“ 'ti pāhesi⁸, so taṃ sutvā „ahaṃ tumbhākaṃ rañño attano balena sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassāmīti“ ā., taṃ sutvā rājā cintesi: „pabbajitā nama paṇḍitā, kañci¹⁰ upāyaṃ jānissatīti“ taṃ¹⁰ pakkosāpetvā āsanaṃ dāpetvā vanditvā „bhante tumhe kira mayhaṃ sakala-Jambudīpe r. gahetvā dassathā“ 'ti pucchi¹¹. „Āma mahārājā“ 'ti. „Kathaṃ gaṇhissathā“ 'ti. „Mahārāja antamaso khuddamakkhihāya pivanamattam pi lohitaṃ kassaci anuppādetvā tava dhanacchedanaṃ¹² akatvā attano¹⁵ iddhiyā va gahetvā dassāmi¹³. kevalaṃ papañcaṃ akatvā ajj' eva nikkhamituṃ vaṭṭatīti“. So tassa¹⁴ saddahitvā senāṅga-parivuto nikkhami, sace senāya uṇhaṃ hoti N-to attano iddhiyā chāyaṃ katvā sītaṃ karoti, deve vassante senāya upari vassituṃ na deti, uṇhaṃ vātaṃ¹⁵ nivāreti¹⁶, magge khāṇukaṇṭa-²⁰ kādayo sabbaparissaye antaradhāpeti, maggaṃ kaṣiṇamaṇḍalaṃ viya samaṃ¹⁷ katvā sayāṃ ākāse cammaṃ¹⁸ pattharhitvā pallaṃ-kena nisiṇṇo senāya purato¹⁹ gacchati. Evaṃ senaṃ ādāya paṭhamāṃ Kosalaratṭhaṃ gantvā nagarassa avidūre khandhāvāraṃ nivesetvā²⁰ „yuddhaṃ vā no detu vase vā vattatū“²⁵ 'ti²¹ Kosalarañño dūtaṃ pāhesi, so kujjhitvā²² „kiṃ ahaṃ na rājā ti, yuddhaṃ dammīti“ senaṃ purakkhatvā²³ nikkhami²⁴,

¹ Bā so bha-. ² Bā adds t. na icchi. ³ Bā adds v. na icchi. ⁴ Bā tampulam.

⁵ Bā paṇiṇi. ⁶ C's omitt sī. ⁷ Bā adds tam. ⁸ Bā tāpasassa kammam. ⁹ Bā pesesi. ¹⁰ Bā ki-. ¹¹ Bā pucchanti. ¹² Bā -cchedam. ¹³ Bā adds api ca.

¹⁴ Bā adds vacanam. ¹⁵ C's vā na, Bā sītaṃ vā uṇhaṃ vā. ¹⁶ Bā vāreti.

¹⁷ C's visamasamaṃ. ¹⁸ Bā campakhanḍam. ¹⁹ Bā parivuto. ²⁰ Bā nivā-

²¹ Bā detuṃ setacchattam vā no detum ki. ²² Bā adds āha. ²³ Bā rūṭakkhi-tvā. ²⁴ Bā -itvā.

dve senā yujjhitum¹ ārabhimsu, N-to dvinnam pi antare attanā² nisinnam ajinacammaṃ³ mahantaṃ katvā pasāretvā dvīhi pi senāhi khittasare cammen' eva sampatiṇṇi, ekasenāya pi koci kaṇḍena viddho nāma n' atthi, hatthagatānaṃ pana kaṇḍānaṃ
 5 khayena dve pi senā nirupāyā⁴ atṭhamsu. N-to pi⁵ „mā bhāyi mahārajā“ 'ti assāsetvā Kosalassa santikaṃ gantvā „mahārajā mā bhāyi, n' atthi te paripantho, tava r. tav' eva bhavissati, kevalaṃ Manojaraṇṇo vasavatti⁶ hohīti“ ā. So tassa vacanaṃ⁷ saddahitvā „sādhū“ 'ti sampatiṇṇi. atha naṃ Mano-
 10 jassa santikaṃ netvā⁸ „mahārajā, Kosalarājā te vase vattati, imassa r. imass' eva hotū“ 'ti, so⁹ „sādhū“ 'ti sampatiṇṇitvā taṃ attano vase vattetvā dve senā ādāya Aṅgaratṭhaṃ gantvā Aṅgaṇ¹⁰ ca gahetvā Magadharatṭhe Magadhan ti eten' upāyena sakala-Jambudīpe rājāno attano vase vattetvā tehi parivuto
 15 Brahmadaddhananagaram eva gato, r. gāhanto pan' esaṃ¹¹ sattannaṃ saṃvaccharānaṃ upari saddadivasādhikehi sattamāsehi gaṇhi, so ekekarājadhānito nānappakāraṃ khajjabhojjaṃ āharāpetvā ekasataṃ rājāno gahetvā tehi saddhimaṃ sattāhaṃ mahāpānaṃ pivi. N-to „yāva rājā sattāhaṃ issariyasukhaṃ anu-
 20 bhoti tāv' assa attānaṃ na dassessāmiti¹²“ Uttarakurumhi piṇḍāya caritvā Himavati¹³ Kañcanaguhaḍvāre sattāhaṃ vasi. Manojo pi sattame divase¹⁴ attano mahantaṃ sirivibhavaṃ oloketvā „ayaṃ yaso na¹⁵ mayhaṃ mātāpitūhi na¹⁶ aññehi dinno, Nandatāpasam¹⁷ nissāya uppanno, taṃ kho pana me
 25 apassantassa ajja sattamo divaso, kahaṃ nu kho me yasadāyako sahāyo“ ti N-taṃ sari. So tassa anussaraṇabhāvaṃ nātvā āgantvā purato ākāse atṭhāsi. So cintesi: „ahaṃ imassa tāpasassa devabhāvaṃ vā manussabhāvaṃ vā na jānāmi. sace

¹ B^d yujhi-, C^{ks} yuddhi-. ² B^d -no ³ C^k asina-, B^d ajinna-. ⁴ C^s nirupānāyā corr. to- pāyā, B^d nirupassāhā, C^k nirupāya ⁵ C^s adds manojam, B^d manojassa sautike gantvā ⁶ C^{ks} -i. B^d vasevatti. ⁷ B^d omits va-. ⁸ B^d -ke ānetvā. ⁹ C^k te, C^s omits so. ¹⁰ C^k ahaṇ, C^s agaṇ, B^d aṅgaratthaṃ. omitting ca. ¹¹ B^d panase. ¹² B^d dassāmiti. ¹³ B^d -vante. ¹⁴ B^d -ena, C^s -ena corr. to -e. ¹⁵ B^d omits na. ¹⁶ C^s nam. ¹⁷ B^d nanda tassa puññaṃ.

hi esa manusso sakala-Jambudīpe r. etass' eva dassāmi, atha devo ce hoti¹ devatāsakkāram assa² karissāmīti³ so taṃ vīmaṃsanto paṭhamam g. ā.:

1. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado
manussabhūto iddhiṃ, katham jānemu taṃ mayan ti. 93. 5
So tassa vacanam sutvā sabhāvam eva kathento duttiyam g. ā.:

2. N' amhi devo na gandhabbo na pi Sakko purindado,
manussabhūto idhiṃ, evam jānāhi Bhāratā³ 'ti. 94.

Tattha Bhāratā⁴ 'ti ratthabbhāradhāritāya nam⁵ evam ālapi 10

Taṃ sutvā rajā „manussabhūto kirāyam, mayham evam bahūpakāro, mahantena yasena taṃ santappessāmīti⁶“ cintetvā ā.

3. Katarūpam idaṃ bhotā⁶ veyyāvaccam anappakam:
devamhi vassamānamhi anvāvassam⁷ bhavam akā. 95. 13

4. Tato vātātāpe ghore sītaccāyāṃ bhavam akā,
tato amittamajjhesu suratānaṃ⁸ bhavam akā. 96.

5. Tato phītāni⁹ ratthāni vasino te bhavam akā,
tato ekasataṃ khatte anuyutte¹⁰ bhavam akā. 97.

6. Patit' assu mayam bhoto, vara taṃ¹¹ bhañ ñam¹² icchasi, 20
hatthiyānaṃ assaratham nāriyo ca alamkatā
nivesanāni rammāni mayam bhoto dadāmase. 98.

7. Atha [vā] Añge vā Magadhe [vā]¹³ mayam bhoto dadāmase,
atha vā Assakāvantim¹⁴ sumanā damma te mayam. 99.

8. Upaddham vāpi rajjassa mayam bhoto dadāmase 25
sace te attho rajjena, anusāsa yad icchasīti. 100.

Ta. katarūpamidan ti katajāniyam¹⁵ katasabhāvam, veyyāvaccan ti kāyaveyyāvaticakammam¹⁶, anvāvassan¹⁷ ti anuvassam, yathā devo na

¹ ce hoti wanting in Cks ² Cks -ā. ³ Ck Bđ -thā, C^s -tā corr. to -thā. ⁴ all three MSS. -thā. ⁵ Bđ -radhāratāyanaṃ. ⁶ Bđ -to. ⁷ Bđ anovassam. ⁸ so Bđ; Cks -majjhesaratānaṃ. ⁹ Ck pi-, C^s Bđ phi-. ¹⁰ Bđ -yaute. ¹¹ Cks cara tā. ¹² Cks hamiñam, Bđ bhuñjam. ¹³ in Bđ corr. to atha aṅge vā magadhe. ¹⁴ C^s -vanti, Bđ kassakāvanti. ¹⁵ Bđ omits ka-. ¹⁶ C^s kāyāvatica-, Bđ kāyaveyyāvaticakammam. ¹⁷ Bđ anovassan.

vassati tathā katan ti a., sīracchāyaṇ ti sātalaacchāyaṇ, vasino te ti te
 ratthavasino ambhūkaṃ vasavattino¹, khatte² ti khatṭiye. atthakathāyaṇ pana
 ayam eva vā pāṭho, patītassu mayan ti tutṭhā mayam, vara taṃ bhañña-
 micchasīti³ bhā ti⁴ ratanass' etaṃ nāmam, varan te dadāmi yaṃ ratanaṃ
 5 icchasi taṃ varehīti⁵ a., hatthiyānaṇ ti ādīhi sarūpato taṃ ratanaṃ dasseti,
 Assakāvantiṇ⁶ ti Assakaraṭṭhaṃ vā⁷ Avantirattṭhaṃ vā⁸, rajjena 'ti sace
 hi sakalena Jambudīparajjena attho taṃ pi te datvā ahaṃ phalakāyudhahattho⁹
 tumhākaṃ rathassa purato dhāvissāmīti dipeti, yadicchasīti etesu mayā
 vuttappakāresu yaṃ icchasi taṃ anusāsa ānāpehi.

- 10 Taṃ sutvā N-to attano adhippāyaṃ āvikaronto ā.:
 9. Na me attho hi¹⁰ rajjena nagarena dhanena vā,
 attho pi janapadena attho mayhaṃ na vijjatīti. 101.
 „Sace tava mayi sineho atthi¹¹ ekaṃ me vacanaṃ karo-
 hīti“ vatvā:
 15 10. Bhoto ca¹² ratṭhe vijite araṇṇe atthi assamo,
 pitā mayhaṃ janettī ca ubho sammanti assame. 102.
 11. Tes' āhaṃ pubbacariyesu puññaṃ na labhāmi kātave,
 bhavantaṃ ajjhācāraṃ¹³ katvā
 Sonam yācāmu¹⁴ saṃvaran ti. 103.
 20 Ta. ratṭhe ti rajje, vijite ti ānāpavattitṭhāne, 'assamo ti Himavanta-
 raṇṇe eko assamo atthi, sammantīti tasmīṃ assame vassanti, tesāhaṇ ti
 tesu ahaṃ, kātave ti vattapaṭivattaphalāharaṇasaṃkhātāṃ puññaṃ kātuṃ na
 labhāmi, bhātā me S-to nāma mam' ekasmiṃ aparādhe mā idha vasīti maṃ
 panāmesi¹⁵, ajjhācāraṇ¹³ ti¹⁶ te mayam bhavantaṃ adhiācāraṃ paṇisaṃ¹⁷
 25 parivāraṇ katvā S-taṃ saṃvaraṃ yācemu, āyatīti¹⁸ yācāma 'ti a., yācemu saṃ-
 varan¹⁹ ti pi pāṭho, mayam tayā saddhina Sonam yāceyyāma khamāpeyyāma,
 imaṃ varaṃ tava santikā gaṇhāmīti a.

Atha naṃ rājā āha:

12. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi brāhmaṇa,
 30 etaṇ ca kho no akkhāhi kīvanto bhontu yācakā ti. 104.

¹ Cks -tti, Cs -tta. ² Cks kkhette, Bā khatye. ³ Bā bhuñjam-. ⁴ Ck bhātī-
 rībhā, Cs bhāsītībhā corr. to bhātītībhā, Bā omits bhāti. ⁵ Bā vade ⁶ Ck
 -vantīraṇ, Bā -vanti. ⁷ Ck va ⁸ Ck omits avanti-. ⁹ Cks -ttthehi. ¹⁰ Cs bhi,
 Bā pi. ¹¹ Cks attho. ¹² Bā tava. ¹³ Bā ajjhāvar-. ¹⁴ Bā yācemu. ¹⁵ Bā
 palāpesi. ¹⁶ Bā adds avivaram ¹⁷ Ck pharisa, Bā sa ¹⁸ Bā -tisaṃvaraṇ.
¹⁹ Ck yevaram.

Ta. karomīti ahañ sakala-Jambudīpe r. dadamāno ettakañ kiñ na karissāmi, karomīti vadati, kīvanto ti kittakā.

Nandapaṇḍito āha:

13. Parosatañ jānapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino 5
bhavañ ca rājā Manōjo alaṃ hessanti yācakā ti. 105.

Ta. jānapadā ti gahapati¹, mahāsālā ca brāhmaṇā ti sārappattā brāhmaṇā ca parosatā yeva, alaṃ hessantīti antāpariyantā² bhavissanti, yācakā ti mam' atthāya S-tassa khamāpakā.

Atha rājā āha: 10

14. Hatthī asse ca yojentu rathaṃ sannayha naṃ rathī³,
ābandhanāni gaṇhātha pādās' ussārayaṃ dhaje,
assamañ taṃ gamissāmi yattha sammati Kosiyo ti. 106.

Ta. yojentu 'ti hatthārohā hatthī assārohā ca asse kappentu, rathaṃ sannayhanaṃ rathīti⁴ samma rathikā⁵ tvam pi rathaṃ sannayha⁶, 15
ābandhanāni hatthiassarathesu ābandhitabbāni bhaṇḍakāni gaṇhātha, pādā-
ussārayaṃ dhaje ti rathe ṭhapitadhaje⁷ ussārayantu ussāpentu, Kosiyo
ti yasmiṃ assame Kosiyaḡotto vasaṭīti vadati.

15. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅginī,
agamā⁸ assamañ rammañ yattha sammati Kosiyo ti 107. 20
ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Ta. tato cā 'ti bhikkhave evaṃ vatvā tato so rājā ekasataṃ⁹ khattiye gabetvā mahatiyā senāya parivuto N-taṃ purato katvā nagarā nikkhami, ca-
turaṅginīti caturaṅginīyā¹⁰ agamāsi¹¹, antarāmagge vattamāno pi avassa-
gāmitāya evaṃ vutto, catuvisatiakkhohiṇisamkhena¹² balakāyena saddhīm 25
maggapaṭipannassa tassa N-to¹³ iddhānubhāvena atṭhasabhavitthataṃ maggaṃ
samañ māpetvā ākāse cammañ pattharitvā ta. pallaṃkena nisīditvā senāya pari-
vuto alaṃkatahatthikkhandhe nisīditvā gacchantena¹⁴ raṇṇā saddhīm dhamma-
yuttakaṃ kathento sītuṇhāḍiparissaye¹⁵ haranto¹⁶ agamāsi.

Ath' assa assamañ pāpuṇanadivase S-to „mama kaniṭ- 30
ṭhassa atirekasattadivasādhikāni¹⁷ sattāmāsādhikāni¹⁸ satta-

¹ all three MSS. -ī ² so Cks; Bā pariyattā, omitting antā. ³ Cks rathī, Bā rathaiṃ sanhamyāsārathī. ⁴ Bā rathaṃ sanhaya sārathīti. ⁵ Cks rathikā, Bā sārathī. ⁶ Bā sanhayittha. ⁷ Cks ṭhapitadhajapādesudhaje. ⁸ Ck aggamā, Bā āgamā. ⁹ Bā -te, Ck -ta. ¹⁰ Bā -giyā senāya. ¹¹ Bā āgamāti. ¹² Bā -sañ-khātena. ¹³ Bā -tassa. ¹⁴ Cks -te ¹⁵ Bā sītuṇ-. ¹⁶ Bā vārento. ¹⁷ Cks -sattāmāsādhī-. ¹⁸ Cks satta ca divasāni.

vassāni nikkhantassā“ ‘ti āvajjitvā „kahan nu kho so etara-
hīti“ dibbena cakkhunā olokeno „catuvīsatiakkhohiṇipari-
vārena¹ ekasataṃ rājāno gahetvā maṃ yeva khamāpetuṃ
āgacchatīti“ disvā cintesi: „imehi rājūhi c’ eva parisāhi’ ca
5 mama kaniṭṭhassa bahūni pāṭihāriyāni diṭṭhāni, mamānubhāvaṃ
ajānitvā ayaṃ kūṭajaṭilo attano pamāṇaṃ na jānāti, amhākaṃ
ayyena saddhiṃ payojetīti maṃ vambhetvā³ kathento avīci-
parāyanā bhaveyyuṃ, iddhipāṭihāriyaṃ nesam dassessāmīti“
so caturaṅgulamattena aṃsaṃ⁴ asaṃphusaṃtaṃ ākāse kācaṃ
10 ṭhapetvā Anotattodakaṃ⁵ āharitum rañño avidūre ākāse
pāyāsi. N-to pana taṃ āgacchantam disvā attānaṃ dassetuṃ
avisahanto nisinnatṭhāne yeva antarādhāya⁶ palāyitvā Hima-
vantaṃ pāvisi. Manojarājā pana naṃ ramaṇiyena isivesena⁷
tathā āgacchantam disvā:

15 16. Kassa kādambayo⁸ kāco vehāsaṃ caturaṅgulaṃ
aṃsaṃ asaṃphusaṃ eti udahārassa gacchato ti g. ā. 108.

Ta kādambako⁸ ti kadambarukkhamaṃ, asaṃphusaṃ⁹ etīti aṃ-
saṃ¹⁰ asaṃphusanto sayam eva gacchati. udahārassā ‘ti udakaṃ āharitum
gacchantassa esa¹¹ kāco evam eti, ko nāma tvaṃ kuto vāgacchasi.

20 Evaṃ vutte Mahāsatto gāthadvayaṃ āha:

17. Ahaṃ Sono mahārāja tāpaso sahitaṃvato¹²,
bharāmi mātāpitara rattindivam atandito. 109.

18. Vane¹³ phalaṇ ca mūlaṇ ca āharitvā disampati
posemi mātāpitara pubbekataṃ anussaran ti. 110.

25 Ta sahitaṃvato¹² ti sahitaṃvato¹³ silācārasaṃpanno. eko tāpaso ahan
ti vadati, bharāmiṃ posemi, atandito ti analaso hutvā, pubbekataṃ ti
tehi pubbe kataṃ mayhaṃ guṇaṃ anussaranto.

Taṃ sutvā rājā tena saddhiṃ viśāsaṃ kattukāmo anan-
taraṃ g. ā.:

¹ Bā adds saddhi. ² Cks -sāsu ³ C^s vambhe-, Bā -bhento. ⁴ Cks antaram
Bā asaṃ. ⁵ Bā anotattathato ud-. ⁶ Bā -yi. ⁷ Bā issariyena. ⁸ Bā kadampā-
mayo. ⁹ Cks e asaṃ-, Bā asaṃ-, Bā asaṃ asaṃphusaṃ. ¹⁰ Bā asakuṭam. ¹¹
Bā kassa eka. ¹² Bā sahappato. ¹³ Cks etaṃ

19. Icchāma assamañ gantuñ yattha sammati Kosiyo,
maggam no Sona akkhāhi yena gacchemu assaman ti. 111.

Tattha assaman ti tumhākañ assamapadañ.

Atha M. attano ānubhāvena assamapadagāmimaggañ
māpetvā: 5

20. Ayañ ekapadī rāja yen' etañ meghasannibham
koviḷārehi sañchannañ, ettha sammati Kosiyo ti g. ā. 112.

T. a.: mahārāja ayañ ekapadiko jañghamaggo iminā gacchatha yena disā-
bhāgena tañ meghavaññañ supupphitakoviḷārasañchannañ kānañ dissati
ettha mama pitā Kosiyaḡotto vasati esa so assamo ti. 10

21. Idañ vatvāna pakkāmi taramāno mahāisi
vehāse antalikkhasmiñ anusāsivāna khattiye. 113.

22. Assamañ parimajjitvā¹ paññāpetvāna āsanañ
pañṇasālañ pavisitvā pitarañ paṭibodhayi: 114.

23. Ime āyanti rājāno abhijātā yasassino,
assamā nikkhamitvāna nisīda tvañ mahāise. 115. 15

24. Tassa tañ vacanañ sutvā taramāno mahāisi
assamā nikkhamitvāna pañṇadvāramhi² upāvisīti 116.

imā abhisambuddhagāthā.

Ta pakkāmiti Anotattañ³ agamāsi, parimajjitvā⁴ ti bhikkhave so 20
isi vegena Anotattañ gantvā⁵ pāñīyañ ādāya tesu rājesu⁶ assamañ asampattesu
yeva āgantvā pāñīyaghaṭe pāñīyamālake ṭhapetvā mahājano pivissatīti vana-
kusumehi⁷ vāsetvā⁸ sammujjanañ⁹ ādāya assamapadañ sammajjitvā pañṇa-
sāladvāre pitu āsanañ paññāpetvā pavisitvā pitarañ jānāpesīti a., upāvisīti
uccāsane nisīdi, B-ssa mātā pana tassa pacchato nīcatare¹⁰ āsane nisīdi, B. 25
nīcāsane ekamante nisīdi.

N-to pi B-ssa Anotattato pāñīyañ ādāya assamañ āgata-
kāle¹¹ rañño santikañ āgantvā assamassa avidūre khandhā-
vārañ nivesāpesi¹². Atha rājā nahātvā sabbālaṃkārapati-
mañḍito ekasatarājaparivuto N-taṃ gahetvā mahantena siri- 30
sobhaggena B-ttañ khamāpetuñ assamañ pāvisi. Atha nañ
tathā āgacchantañ B-assa pitā disvā B-añ pucchi, so pi
'ssa ācikkhi.

¹ all three MSS. -jjetvā. ² C^{ks} padvāramhi. ³ B^d anotattathato. ⁴ B^d -jjetvā.
⁵ B^d -tthañ āg-. ⁶ B^d -āsu. ⁷ B^d nava-. ⁸ C^{ks} māse-. ⁹ C^s sammañj-, B^d
samajja-. ¹⁰ B^d nice. ¹¹ B^d -magata-. ¹² -re nivāsesi.

Tam atthaṃ pakāsento S. ā.:

25. Taṇ ca disvāna āyantaṃ jalanta-r-iva¹ tejasā
khattasamghaparibbūhaṃ Kosiyo etad abravi: 117.
26. Kassa bheri mutiṅgā ca saṃkhā paṇavadeṇḍimā
5 purato paṭipannāni hāsayaṇtā² rathesabhaṃ. 118.
27. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā
yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 119.
28. Ukkāmukhe³ pahaṭṭhaṃ va khadiraṅgārasannibhaṃ
mukhaṃ cāru r-ivābbāti⁴, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 120.
- 10 29. Kassa paggaḥitaṃ chattaṃ sasalākaṃ manoramaṃ
ādiccaramsāvaraṇaṃ, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 121.
30. Kassa aṃkaṃ pariggayha vālavijaniṃ uttamaṃ
carati varapaṇḍassa hatthikkhandhena āyato. 122.
31. Kassa setāni chattaṇi ājāniyā ca vammitā
15 samantā parikiranti⁵, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 123.
32. Kassa ekasataṃ khatyā anuyuttā⁶ yasassino
samantā anupariyanti⁷, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 124.
33. Hatthiassarathapattisenāya⁸ caturaṅginī⁹
samantā anupariyāti¹⁰, ko eti siriyaṃ jalaṃ. 125.
- 20 34. Kass' esā mahatī senā, piṭṭhito anuvattati
akkhobhaṇi¹¹ अपरियन्तां sāgarassēva ūmiyo. 126.
35. Rājābhiraṇā Manojō¹² Indo va jayataṃ pati
Nandass' ajjhāvaram eti assamaṃ brahmacāriṇaṃ. 127.
36. Tass' esā mahatī senā piṭṭhito anuvattati
25 akkhobhaṇi¹³ अपरियन्तां sāgarassēva ūmiyo ti. 128.

Ta. jalantarivā 'ti jalantaṃ viya paṭipannānīti etāni turiyāni kassa
purato āgacchantīti a. hāsayaṇtā 'ti tosentā, kañcanapaṭṭena 'ti tāta
kass' eso kañcanamayena vijjuvaṇṇinā unhisapaṭṭena nalātante¹⁴ parikkhitto ti
pucchati, yuvā ti taruno kalāpasannaddho ti sannaddhasaratunhīro, ukkā-
30 mukhe pahaṭṭhaṃ vā 'ti kammārānaṃ uddhane pahaṭṭhasuvaṇṇaṃ viya,
khadiraṅgārasannibhaṃ ti vitaccakkhadiraṅgāraṇaṃ¹⁵, ādiccaramsā-
varanaṃ ti ādiccaramsīnaṃ āvaraṇaṃ, aṃkaṃ pariggayhā 'ti aṃkaṃ pa-
riggaḥetvā¹⁶ parikkhipitvā ti a., vālavijaniṃ uttamaṃ¹⁷ ti vālavijaniṃ¹⁸

¹ Bā -taṇṇiva. ² Bā -o. ³ Bā -aṃ. ⁴ Cā vā-, Bā mukhañcarucirā-. ⁵ Cās
-renti. ⁶ Bā -yanta. ⁷ Bā -parikiranti. ⁸ Bā -rathā-, Cā -assārathāpattī-, Cā
-assārathāpattī-. ⁹ Cā -niṃ, Bā -ni. ¹⁰ Bā -yāyanti. ¹¹ Cās -bbhani, Bā
-bbhani. ¹² Cās -rājamaṇojō, Bā -rājamaṇujō. ¹³ Cā -bbhaniṃ, Cā -bbhani. ¹⁴
so Cās; Bā nalātante. ¹⁵ Bā vitacchita-. ¹⁶ Cā adds passaṃ, Bā parisam.
¹⁷ all three MSS. -mā. ¹⁸ Bā maṇivālavijani.

uttamañ¹, caratīti sañcarati, chattāñti ājāniyapiṭṭhe nisinnānañ dhārita-
chattādhichattāni, parikirantīti² kassa samantā sabbadisābhāgesu parikiri-
yanti³, caturañginīti etehi hatthiādīhi catūhi aṅgehi samannāgatā⁴,
akkhobhanāti khobhetum na sakkā, sāgarassevā⁵ 'ti sāgarassa ūmiyo viya
apariyantā, rājābhīrājā ti ekasatānañ rājūnañ pūjito⁶ tesam vā adhiko 5
rājābhīrājā⁶, jayatañ patīti jayappattānañ tāvatiñsānañ jeṭṭhako, ajjhā-
va ran ti mama khamāpanatthāya Nandassa parisabhāvañ upagantvā eti.

Satthā āha:

37. Anulittā candanena kāsikavatthadhārino
sabbe pañjalikā hutvā isīnañ ajjhupāgamun ti. 129. 10

Ta. isīnañ ajjhupāgamun ti bhikkhave sabbe pi te rājāno surabhi-
candanena anulittā uttamakāsikavatthadhārino sirasi patīṭṭhāpitañjalī hutvā
isīnañ santikañ upagatā.

Tato Manojarājā vanditvā ekamantañ nisinno paṭisanthārañ
karonto: 15

38. Kacci⁷ nu bhoto kusalañ, kacci⁷ bhoto anāmayañ,
kacci⁷ uñchena⁸ yāpetha, kacci⁷ mūlaphalā bahū. 130.
39. Kacci ḍaṁsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimśapā¹⁰,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti 131.

gāthadvayañ ā. 20

Tatoparañ tesam vacanapaṭivacanavasena kathitagāthā¹¹
honti.

40. Kusalañ c' eva no rāja atho rāja anāmayañ,
atho uñchena⁸ yāpema, atho mūlaphalā bahū, 132.
41. Atho ḍaṁsā ca⁹ makasā ca appam eva sirimśapā¹⁰, 25
vane vālamigākiṇṇe himsā amhañ na vijjati. 133.
42. Bahūni c' assa¹² pūgāni assame sammatañ idha¹³,
nābhijānāmi uppannañ ābādhañ amanoramañ. 134.
43. Svāgatan te mahāraja atho te adurāgatañ, (IV ⁴³⁴/₅)
issaro si anuppatto, yañ idh' atthi¹⁴ pavedaya: 135. 30

¹ Cks -mā. ² Cks -kīrentīti. ³ Bđ -kiranti. ⁴ so all three MSS. ⁵ Bđ pū-
rato. ⁶ Bđ rājādhi-. ⁷ Bđ kiñci. ⁸ Cks uñj-, Bđ ucch-. ⁹ Bđ omits ca. ¹⁰
Bđ sarisapā. ¹¹ Bđ saṁgītīgāthā. ¹² so Ck for cassu? Cs Bđ vassa ¹³ Bđ
sappato mama. ¹⁴ Bđ idhatti, Cks idhanti.

44. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja rāja varam varam¹. 136.
45. Idam pi pāṇīyaṃ sītāṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 137.
- 5 46. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnaṃ ca² sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Nandassāpi nisāmetha vacanaṃ yaṃ so pavakkhati. 138.
47. Ajjhāvar' amha Nandassa bhoto santikaṃ āgatā,
suṇātu bhavaṃ vacanaṃ Nandassa parisāya cā 'ti. 139.

Imā³ yebhuyyena pākata⁴ sambandhā⁵ yeva, yaṃ paṇ' ettha apākaṭaṃ
10 tad eva vakkhāma, pavedaya 'ti yaṃ imasmiṃ thāne tava abhirucitaṃ atthi
taṃ no kathehīti vadati. khuddakappāni⁶ etāni nānārakkhaphalāni⁶ khudda-
madhupatibhāgāni⁷ madhurāni. varam⁸ varan⁸ ti ito uttamuttamaṃ⁹ gabetvā
bhuñja, girigabbharā ti Anotattato, sabbassa agghiyaṃ ti yena mayaṃ
āpucchitā taṃ ambehi paṭiggahitaṃ nāma tumhehi ca dinnam eva nāma ettāvatā
15 imassa janassa sabbassa agghiyaṃ tumhehi kataṃ, Nandassāpi¹⁰ amhakaṃ
tāva sabbam kataṃ idāni N-to kiñci vattukāmo tassāpi¹⁰ tāva¹¹ vacanaṃ sunotha,
ajjhāvaramhā 'ti mayaṃ hi na aññena kammena āgatā, Nandassa pana parisā
hutvā tumhākaṃ khamāpanatthāya āgatā ti vadati, bhavaṃ ti bhavam S-to suṇātu.

Evam vutto N-to utthāyāsanaṃ mātāpitaro ca bhātaraṇ ca
20 vanditvā parisāya¹² saddhim sallapanto ā:

48. Parosataṃ janapadā mahāsālā ca brāhmaṇā
ime ca khattiyā sabbe abhijātā yasassino
bhavaṇ ca rājā Manojō anumaññantu¹³ me vaco. 140.
49. Ye hi santi samītāro¹⁴ yakkhāni¹⁵ idha assame
25 araññe bhūtabhavyāni suṇantu vacanaṃ mama. 141.
50. Namo katvāna bhūtānaṃ isiṃ vakkhāmi subbatāṃ:
so ty-āhaṃ dakkhiṇo¹⁶ bāhu¹⁷ tava Kosiya sammato. 142.
51. Pitaram me janetthi¹⁸ ca bhattukāmassa me sato
vīra puñṇam idaṃ ṭhānaṃ¹⁹, mā maṃ Kosiya vāraya. 143.

¹ Bḍ varāvaram. ² Bḍ omits ca. ³ Cks omit imā. ⁴ Cks -ṭa. ⁵ Bḍ sam-
pandhā, Cks -dhi. ⁶ Cks na in the place of etāni nānā. ⁷ so Cks; Bḍ
khuddakkhamadhu-. ⁸ Bḍ varamvaren. ⁹ Bḍ uttamaṃ u-. ¹⁰ Bḍ tassa pi.
¹¹ all three MSS. tā. ¹² Bḍ sakapa-. ¹³ Cks amanuññantu. ¹⁴ so Cks = sa-
mitāro? Bḍ yevasantisamittāro. ¹⁵ Ck yakkharāni, Cs yakkhārāni. ¹⁶ Bḍ -nā,
Ck -ne, Cs -no corr. to -ne ¹⁷ Cs bahu, Bḍ bāhum. ¹⁸ Ck janentī, Cs janenetti,
Bḍ janetti. ¹⁹ Bḍ dhīramapuñña pidam ṭhānaṃ, Cks cara puñṇamidaṃ ṭhānā.

52. Sabbhi h' etaṃ upaṇṇātaṃ, mam' etaṃ upanissaja',
uttāhanapāricariyāya dīgharattaṃ tayā kataṃ,
mātāpitusu puṇṇāni mama lokadado bhava. 144.
53. Tath' eva santi manuḍā dhamme dhammapadaṃ vidū
maggo² saggassa lokassa yathā jānāsi tvaṃ ise. 145. 5
54. Uttāhanapāricariyāya mātāpitusukkhāvahaṃ
taṃ maṃ puṇṇ' ābhivāreti³ ariyamaggavaro naro ti. 146.

Ta. anumaṇṇantū¹ 'ti anubujjhantu, sādhukaṃ katvā paccakkhaṃ ka-
rontū 'ti a, samītarō⁵ ti samāgatā, araṇṇe bhūtabbhavyānīti asmīṃ
Himavantāraṇṇe yāni bhūtāni c' eva buddhimariyādā⁶ pattāni bhavyāni ca taruṇa- 10
devatāni, tāni pi⁷ sabbāni mama vacanaṃ sunantū 'ti a., namo katvānā 'ti
idaṃ so parisāya saṇṇaṃ datvā tasmīṃ vanasaṇḍe nibbattadevatā namakkāraṃ
katvā va ā, t. a.: ajja bahūhi devatāhi mama bhātikassa dhammakathāsavanatthaṃ
āgatāhi bhavitabbaṃ, ayam vo namakkāro. tumhe pi mayaṃ sahāyā hothā 'ti
so devatānaṃ añjaliṃ pagganhitvā parisam saṇjānāpetvā isiṃ vakkhāmīti ādīṃ 15
ā., ta. isiṃ ti S-taṃ sandhāya vadati, sammato ti bhātaro nāma aṅgasamā
honti tasmā so te ahaṃ dakkhino⁸ bāhū ti sammato tena⁹ khamituṃ arahathā
'ti dipeti, vīrā 'ti viriyavanta mahāparakkama, puṇṇamidaṃ tñānaṃ ti
idaṃ mātāpituupatthānaṃ nāma puṇṇaṃ saggasaṃvattanikakāraṇaṃ taṃ karon-
taṃ maṃ mā vāyā 'ti vadati, sabbhihetan ti etaṃ mātāpituupatthānaṃ 20
nāma paṇḍitehi upaṇṇātaṃ upagantvā nātaṃ c' eva vaṇṇitaṃ ca, upanissajā
'ti idaṃ mayhaṃ nissaja vissajehi dehi, uttāhanapāricariyāya¹⁰ 'ti uttāhena
c' eva pāricariyāya¹¹ ca katan ti, dīgharattaṃ tayā kusalaṃ kataṃ, puṇṇānīti
idāni ahaṃ mātāpitusu puṇṇāni kattukāmo, lokadado¹² hohi¹³, ahaṃ hi tesaṃ
vattaṃ upatthānaṃ katvā devaloke aparimānaṃ yasaṃ labhissāmi, tassa me 25
tvaṃ dāyako hohiti vadati, tath evā 'ti yathā tvaṃ jānāsi tath' eva aṇṇe pi
manuḍā imissā parisāya santi ye¹⁴ nānappakāre dhamme idaṃ jettāpācāyibhā-
vasaṃkhātāṃ dhammakotthāsaṃ vidanti¹⁵ kīn ti maggo saggassa¹⁶ lokassa 'ti,
sukkhāvahaṃ ti uttāhena ca pāricariyāya¹⁷ ca mātāpitunnaṃ sukhāvahaṃ,
taṃ man ti tam maṃ evaṃ samānāpātipannaṃ pi bhātā S-to tamhā puṇṇā 30
ābhivāreti nivāreti, ariyamaggavaro¹⁸ ti¹⁹ so evaṃ vārento ayaṃ naro
mama piyadasanātāya ariyasamkhātassa devalokassa maggāvarano²⁰ nāma
hohiti.

•

¹ Bā -sejju. ² so all three MSS.. ³ Bā puṇṇānivāreti. ⁴ Ck^s amanuṇṇantū. ⁵
Bā sapitāro. ⁶ Bā vuddhipari-. ⁷ Ck^s -devatātānīpi, Bā -tāni ca tāni pi. ⁸ Bā
adds me. ⁹ Bā -na. ¹⁰ Bā -pādacari-. ¹¹ Bā pāda-. ¹² Bā -do ti tassa
mama tvaṃ saggāṃ lokaṃ dado. ¹³ all three MSS. hoti. ¹⁴ Bā yeva. ¹⁵
Bā va-. ¹⁶ Bā sadevakassa ¹⁷ Bā pādaca-. ¹⁸ Bā -āvaro. ¹⁹ Bā adds ariya-
maggassa āvaro ²⁰ Ck^s -vārano. Bā -varanaṃ

Evam N-ena vutte M. „imassa tāva tumhehi vacanam sutam, idāni mama pi suṇāthā“ ti sāvento ā.

55. Suṇantu bhonto vacanam bhātur¹ ajjhāvarā mama:
kulavaṃsaṃ mahārāja porāṇaṃ parihāpayam
5 adhammacāri jeṭṭhesu² nirayaṃ so upapajjati. 147.
56. Ye ca dhammassa kusalā poraṇassa disampati
cārittēna ca sampannā na te gacchanti duggatiṃ. 148.
57. Mātāpitā ca bhātā ca bhaginī nātibandhavā
sabbe jeṭṭhassa te bhārā, evaṃ jānāhi Bhārata³. 149.
10 58. Ādiyitvā garuṃ bhāraṃ nāviko viya ussahe,
dhammaṃ ca⁴ na-ppamajjāmi,
jeṭṭho c' asmi rathesabhā⁵ ti. 150.

Ta. bhāturajjhāvarā⁵ ti mama bhātu parisā hutvā āgatā bhavanto
sabbe pi rājāno mama pi tā⁶ vacanaṃ sunantu, parihāpayan ti parihāpento.
15 dhammassā⁷ ti jeṭṭhāpacāyadhammapaveṇidhammassa, kusalā ti chekā, cā-
rittēna cā⁸ ti ācārasīlena sampannā, bhārā ti sabbe ete jeṭṭhena vahitabbā paṭi-
jaggitabbā ti tassa bhātārā nāma, nāviko viyā⁹ ti yathā nāvāgarubhāraṃ⁷
ādiyitvā samuddamajjhe nāvaṃ sotthinā netum nāviko ussahe ti vāyamati saha
nāvāya sabbabhandam jano ca tass' eva bhāro hoti tathā mam' eva sabbe
20 nātakā bhāro ahaṃ c' ete ussahāmi paṭijaggitum sakkomi, taṃ ca jeṭṭhāpacāya-
nadhammaṃ na-ppamajjāmi, na kevalaṃ ca etesaṃ nēva sakalassa pi lokassa
jeṭṭho c' asmi, tasmā aham eva saddhim Nandena paṭijaggitum yutto ti.

Taṃ sutvā sabbe pi rājāno attamanā hutvā „jeṭṭhabhā-
tikassa kira avasesā bhārā“ ti ajja amhehi nātan⁹ ti N-taṃ
25 pahāya M-assa nissitā⁹ hutvā tassa thutim karontā¹⁰ dve gāthā
abhāsimsu:

59. Adhigat' amha¹¹ tame nāṇaṃ jālaṃ va jātavedato¹²
evam eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamsayi. 151.
60. Yathā udadhim ādjeco vāsudevo pabhaṃkaro
30 paṇinaṃ pavidamseti rūpaṃ kalyāṇapāpakam
evaṃ eva no bhavaṃ dhammaṃ Kosiyo pavidamsayīti. 152.

¹ Cks -tar   ² Cks jeṭṭho.   ³ Ck -tha.   ⁴ Bā dhammassa.   ⁵ Ck -tar-.   ⁶ read tāva?   ⁷ Bā nāvāya.   ⁸ Bā -o.   ⁹ Bā -ttaṃ sannisitā   ¹⁰ Ck Bā -o.   ¹¹ so Ck; Bā adhigamā.   ¹² Bā jātadevato.

Ta. adhigatamhā¹ 'ti mayam ito pubbe jettāpacāyanadhammapa-
 tiicchādaḥ tame vattamānā² ajja jātavedato³ jālam va nāṇam⁴ adhigatā, evam-
 eva no ti yathā mahandhakāre pabbatamatthako jalito jātavedo samantā ālokaṃ
 pharanto rūpāni dasseti tathā no bhavaṃ Kosiyagotto dhammaṃ pavidamśayiti
 a., vāsudevo ti vasudevo⁵ vasujotano⁶ dhammapakkāsano ti a.

5

Iti M. ettakaṃ kalam N-tassa pāṭihāriyāni disvā tasmim
 pasannacitte te rājāno nānabalena tasmim pasādam bhinditvā
 attano katham gāhāpetvā sabbe attano va mukhullokite akāsi.
 Atha nam N-to „bhātā me paṇḍito vyatto dhammakathiko,
 sabbe p' ime rājāno bhinditvā attano pakkhe kari', ṭhapetvā 10
 imaṃ aṇṇo⁸ mayham paṭisaraṇaṃ n' atthi, ima eva yācissā-
 mīti“ cintetvā g. ā.:

61. Evaṃ me yācamānassa aṇṇalim nāvabujjhasi⁹,
 tava baddhañcaro¹⁰ hessaṃ vuṭṭhito paricārako ti. 153.

T. a.: sace tumhe mama evaṃ yācamānassa khamāpanatthāya pagghitaṃ 15
 aṇṇalim nāvabujjhatha na patigāphatha tumhe va mātāpitāro upaṭṭhahatha aham
 pana tumhākaṃ baddhañcaro¹⁰ veyyāvaccakaro hessaṃ rattimdivaṃ analasa-
 bhāvena vuṭṭhito¹¹ aham tumhe paṭijaggissāmīti.

M-assa pakatiyāpi N-te¹² roso¹³ vā veraṃ vā n' atthi
 atithaddham¹⁴ kathentassa pan' assa mānahāpanattham¹⁵ nig- 20
 gahavasena¹⁶ tathā katvā idāni 'ssa vacanaṃ sutvā tuṭṭhacitto
 tasmim pasādam uppādetvā „idāni te khamāmi, mātāpitāro ca
 paṭijaggituṃ labhissasīti¹⁷“ tassa guṇaṃ pakāsento ā.:

62. Addhā Nanda vijānāsi saddhammaṃ sabbhi desitaṃ,
 ariyo ariyasamācāro, bālham tvaṃ mama ruccasi. 154. 25
 63. Bhavantaṃ vadāmi bhotiṃ ca¹⁸ suṇotha vacanaṃ mama:
 nāyaṃ bhāro bhāramato ahu¹⁹ mayham kudācanaṃ. 155.
 64. Tam maṃ upaṭṭhitaṃ santaṃ mātāpitusukhāvaham
 Nando ajjhāvaram²⁰ katvā upaṭṭhānāya yācati. 156.

1 Bā adhigamā. 2 Bā -ne. 3 Bā jātadevato. 4 Bā jātaṃ lam paṇṇāṇaṃ. 5
 C^k vā-. 6 C^k sujātano. 7 Bā karavāṭha. 8 Bā raṇṇo. 9 Bā -bujjhamha. 10
 Bā pathacaro. 11 Bā adda paricārako. 12 bhaginī nātibandhanā v. 57 - - -
 nandapaṇḍite wanting in C^s. 13 Bā doso. 14 C^k anitabbam? 15 Bā -pahā-
 nattham. 16 Bā adda vā. 17 Bā -tīti. 18 C^s va. 19 C^k āhu. 20 C^s -caram.

65. Yo ve icchati kāmēna¹ santānaṃ brahmacāriṇaṃ

Nandaṃ² vo³ vadatha⁴ eke kam Nando⁵ upatīṭṭhatū⁶ ti. 157.

Ta. ariyo ti sundaro, ariyasamācāro sundarācāro si jāto, bāḷhan ti idāni tvaṃ mama ativiya ruccasi. sunothā 'ti amma tāta tumhe mama vacanaṃ
5 supotha, nāyaṃ bhāro ti ayaṃ tumbhākam paṭijagganabhāro na kadāci mama bhāramato ahu, tamman ti taṃ bhāro ti amanūṇitvā va maṃ tumhe upatīṭṭhi-
taṃ samānaṃ, upatīṭṭhānāyā 'ti tumhe upatīṭṭhatuṃ maṃ yācati, yo ve ic-
chatīti mayhaṃ hi tvaṃ me mātaraṃ vā pitaraṃ vā upatīṭṭhahā 'ti vattuṃ na
yuttaṃ, tumbhākaṃ pana santānaṃ brahmacāriṇaṃ⁸ yo⁹ eko icchati taṃ vadāmi
10 kāmāni¹⁰ Nandaṃ vo vadatha¹¹ taṃ¹² mama kanitṭhaṃ Nandaṃ rocatha¹³
tumhesu kaṃ esa upatīṭṭhati¹⁴ ubho pi hi mayhaṃ tumbhākaṃ puttā yevā 'ti.

Ath' assa mātā āsanā vuṭṭhāya „tāta S-ta ciravippavuttho
te kanitṭho, evaṃ cirāgataṃ pi taṃ yācituṃ na visahāmi,
mayhaṃ hi tan nissitā idāni pana tayā anuṇṇātā, ahaṃ etaṃ
15 brahmacāriṇaṃ bāhāhi upagūhitvā sīse upagghāyituṃ¹⁴ la-
bheyyaṃ“ ti imam atthaṃ pakāsentī:

66. Tayā tāta anuṇṇātā Sona taṃ nissitā mayhaṃ,

upagghātuṃ labhe Nandaṃ

muddhani brahmacāriṇaṃ ti g. ā. 158.

20 Atha nam M. „tena hi amma anujānāmi, tvaṃ¹⁵ gaccha
puttaṃ Nandaṃ ālīṅgitvā sīsaṃ¹⁶ ghāyitvā cumbitvā tava
hadaye sokaṃ nibbāpehīti“ ā. Sā tassa santikaṃ gantvā
N-taṃ parisamajhe yeva ālīṅgitvā sīsaṃ ghāyitvā cumbitvā
hadaye sokaṃ nibbāpetvā M-ena saddhim sallapantī ā.:

25 67. Assatthassēva taruṇaṃ pavāḷaṃ māluteritaṃ

cirassaṃ Nandaṃ disvāna hadayaṃ me pavedhati. 159.

68. Yadā suttāpi¹⁷ suppante Nandaṃ passāmi āgataṃ

udaggā sumadā homi: Nando no āgato ayaṃ. 160.

69. Yadā ca paṭibujjhītvā Nandaṃ passāmi nāgataṃ

30 bhiiyo āvisatī soko domanassaṃ cānappakāṃ. 161.

¹ Cks kāmānaṃ. ² Ck -do, Cs -da. ³ Cs ve. ⁴ Cks caratha. ⁵ Bā -dā maṃ.
⁶ Cks omit maṃ. ⁷ Ck upatīṭṭhitū. ⁸ Ck -rīnaṃ, Bā -ri. ⁹ Cks so. ¹⁰ Bā
-ena. ¹¹ Cks ratha. ¹² Cks omit taṃ. ¹³ Bā rodetha, Cs nanda rocetha. ¹⁴
Bā upatīṭṭhatuṃ. ¹⁵ Bā upasamghāyituṃ. ¹⁶ Cks taṃ. ¹⁷ Bā -e. ¹⁸ Bā
suttāmaḥi

70. Sāham aḷḷa cirassam¹ pi Nandaṃ passāmi āgataṃ,
bhattuc-ca³ mayhañ ca piyo Nando no pāvisi gharaṃ. 162.
71. Pitu pi Nando suppiyo, yaṃ³ Nando pāvisi gharaṃ
labhatu tāta Nando taṃ: maṃ Nando upatiṭṭhatū 'ti. 163.

Ta. māluteritan ti yathā vātāhataṃ assatthapallavaṃ kampaṭi evaṃ ci-
rassaṃ Nandaṃ disvāna aḷḷa mama hadayaṃ kampaṭiṭi, soppante⁴ ti tāta
Sona yadāhaṃ suttā⁵ supinena Nandaṃ āgataṃ passāmi tadāpi udaggā homiṭi,
bhattuccā² 'ti sāmikassa ca mayhañ ca piyo, Nando no pāvisi gharan
ti tāta putto no Nando pannaśālaṃ pavisatu⁶, yaṃ ti yasmā pitu⁷ sutthu piyo
tasmā puna imamahā gharā na vippavaseyya⁸ Nando taṃ ti Nando yaṃ icchati
taṃ labhatu, maṃ Nando ti tāta Sona tava pitaraṃ tvaṃ upaṭṭhaha Nando
maṃ upatiṭṭhatu. 5 10

M. „evaṃ hotū“ 'ti mātu vacanaṃ sampatiṇṇhitvā „Nanda
tayā jeṭṭhakakoṭṭhāso laddho, mātā nāma atigunākārikā, appa-
matto hutvā paṭijaggeyyāsīti“ ovaditvā mātu guṇaṃ pakāsento
dve gāthā abhāsi: 15

72. Anukampakā patiṭṭhā ca pubbe rasadadī ca no⁹
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate ise. 164.
73. Pubbe rasadadī gottī mātā puññūpasamhitā
maggo saggassa lokassa mātā taṃ varate¹⁰ ise ti. 165. 20

Ta. anukampakā ti muduhadayā, pubbe rasadadīti paṭhamam eva
attano khīrasamkhātassa rasassa dāyikā, mātā taṃ ti mama mātā maṃ na¹¹
icchati taṃ varati¹², gottīti gopāyikā, puññūpasamhitā ti puññānissitā
puññadāyikā.

Evaṃ M. dvīhi gāthāhi mātu guṇaṃ kathetvā punāgantvā
rassa āsane nisinnakāle „Nanda tvaṃ dukkarakārikāṃ mātā-
raṃ labhi, ubho pi mayā mātaraṃ dukkhena samvaddhitā,
taṃ dāni tvaṃ appamatto paṭijaggāhi¹³, amadhurāni phalā-
phalāni mā khādāpesīti¹³“ vatvā parisamajje yeva mātu duk-
karakārikattaṃ pakāsento ā.: 30

¹ Cks -ssā. ² Bā -uñca. ³ Ck sam ⁴ Bā suttā. ⁵ Cks suttā. ⁶ so all three
MSS. ⁷ Cks omit yaṃti yasmā pitu. ⁸ Ck Bā vippavaseyya. ⁹ Bā ja no. ¹⁰
Bā vadate. ¹¹ Bā yam. ¹² Bā vadati, Cks add icchati. ¹³ Ck -ggo, C^s -ggi.

74. Ākaṃkhamānā puttaphalaṃ devatāya namassati
nakkhattāni ca pucchati utusāṃvaccharāni ca. 166.
75. Tassā utusinātāya hoti gabbhass' avakkamo,
tena dohaḷinī hoti, suhadā tena vuccati. 167.
- 5 76. Saṃvaccharam vā ūnaṃ vā pariharitvā vijāyati,
tena sā janayanti (add ti), janettī tena vuccati. 168.
77. Thanakhīrena gitenā¹ aṅgapāpuraṇena ca
rodantaṃ (add: eva) toseti, tosentī tena vuccati. 169.
78. Tato vātātape ghore mamimkatvā (add: va) dārakam
appajānantaṃ (add: poseti), posentī tena vuccati. 170.
- 10 79. Yaṇ ca mātu dhanam hoti yaṇ ca hoti pitū dhanam
ubhayam etassa gopeti, api puttassa no siyā. 171.
80. Evaṃ putta adū putta iti mātā vihaṇṇāti,
pamattaṃ paradāresu nisīthe pattayobbane
15 sāyam puttaṃ anāyantaṃ iti mātā vihaṇṇāti. 172.
81. Evaṃ kicchā bhato poso mātu aparicārako
mātari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 173.
82. Evaṃ kicchā bhato poso pitu aparicārako
pitari micchā caritvāna nirayaṃ so upapajjati. 174.
- 20 83. Dhan' āpi² dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
mātaram aparicaritvāna kiccham vā so nigacchati. 175.
84. Dhanam pi dhanakāmānaṃ nassati, iti me sutam,
pitaram aparicaritvāna kiccham vā so nigacchati. 176.
85. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīlitaṃ
25 mātaram paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 177.
86. Ānando ca pamādo ca sadā hasitakīlitaṃ
pitaram paricaritvāna labbham etaṃ vijānato. 178.
87. Dānaṃ ca peyyavāsaṇ³ ca atthacariyā ca yā idha
samānattā⁴ ca dhammesu tattha tattha yathārahaṃ, 179.
- 30 88. Ete kho saṅgahā loke rathassāṇīva yāyato,
ete va⁵ saṅgahā nāssu na mātā puttakāraṇā. 180.

¹ so both MSS. for gītena? ²so both MSS. ³ so both MSS. for -vajjaṇ? ⁴
so both MSS. for -ttaṃ? ⁵ so both MSS. for ca, read ce?

89. Labhetha mānaṃ pūjaṃ ca pitā va puttakāraṇaṃ,
yasmā ca saṅgahā ete samavekkhanti paṇḍitā 181.
90. Tasmā mahattaṃ papponti pāsamsā ca bhavanti te,
Brahmā hi nātāpitaro pubbācariyā ti vuccare. 182.
91. Āhuneyyā ca puttānaṃ pajāya anukampakā¹, 5
tasmā hi te namasseyya sakkareyyātha paṇḍito. 183.
92. Annena-m-atho² pānena vatthena sayanena ca
ucchādanena nahāpanena pādānaṃ³ dhovanena ca, 184.
93. Tāya naṃ paricariyāya mātāpitusu paṇḍitā⁴
idha c' eva [naṃ⁵] pasamsanti pecca sagge ca modatīti. 185. 10

Ta. puttaphalaṃ ti puttasaṃkhātāṃ phalaṃ, devatāya⁶ namassatīti
putto me upapajjatū 'ti devatāya namakkāraṃ karoti āyāti⁷, pucchatīti kata-
rena nakkhattena jāto putto dīghāyuko hoti katarena appāyuko ti evaṃ nak-
khattāni ca pucchati, utusamvaccharāni cā 'ti channaṃ utūnaṃ kata-
rasmiṃ⁸ utumhi jāto dīghāyuko hoti katarasmiṃ⁸ utumhi appāyuko kativassāya 15
vā mātu jāto putto dīghāyuko hoti kativassāya appāyuko ti evaṃ utusaṃ-
vaccharāni ca pucchatīti, utusinātāya⁹ ti pupphe uppanne utumhi nahātāya,
avakkamo ti tiṇṇaṃ sannipātā¹⁰ gabbhāvakkaman ti hoti kucchiyaṃ gabbho
patiṭṭhāti, tenā 'ti tena gabbhena sā dohaṇīni hoti, tenā 'ti tadā tassā kucchimhi
nibbattapajāya¹¹ sneho uppajjati¹² tena kāraṇena suhadā ti vuccati, tenā 'ti 20
tena kāraṇena sā janayantīti janetīti ca vuccati, aṅgapāpuraṇena¹³ cā 'ti
thanantare¹⁴ nipajjāpetvā sarīrasamphassaṃ pharāpentī aṅgasamkhāten¹⁵ eva
pāpuraṇena¹⁶, tosetīti saññāpeti hāseti, mamim¹⁵ katvā ti agaṇḍuputtassa
me¹⁶ upari vāto paharati ātapo¹⁷ pharatīti evaṃ mamaṃkāraṇaṃ¹⁸ katvā si-
niddhena hadayena udikkhati, ubhayametassā 'ti ubhayam pi taṃ dhaṇaṃ 25
etassa puttassa atthāya aññesaṃ adassetvā sāragabbhādisu mātā gopetī, evaṃ
putta adu puttā 'ti andhabāla putta evaṃ rājakulādisu appamatto hohi¹⁹
aduñ c' aduñ ca²⁰ kammaṃ karohīti sikkhāpentī iti mātā vihaṇṇati kilamati.
pattayobbane ti putte pattayobbane taṃ puttā²¹nisīthe²¹ parādāresu pamattam
sāyaṃ anāgacchantaṃ nātvā assupunnehi nettehi maggaṃ oloketi vihaṇṇati 30
kilamati, kiechā bhato ti kiechena bhato paṭijaggito, micchā caritvānā
'ti mātaraṃ apaṭijaggitvā, dhanāpiti²² dhanampi²³, ayam eva vā pāṭho, i. v. h.:

¹ tassā utu (v. 75) -- anukampakā wanting in Bd. ² Bd omits m. ³ Ck -na.

⁴ Cks -tā. ⁵ so all three MSS. ⁶ Bd -yaṃ. ⁷ Bd āyāceti. ⁸ Cks katamaṃ. ⁹ Bd -sanhātāya? ¹⁰ so Cks; Bd -tāya. ¹¹ Cks -ttamāpa-. ¹² Bd jāyati ¹³ Bd -vu-.

¹⁴ Bd tadanantare. ¹⁵ Bd mapā. ¹⁶ Ck agaddhiputtasame, Cs agaṇḍuputtasame, Bd adhituputtassa me. ¹⁷ Bd ātā-. ¹⁸ Bd dhammakā-. ¹⁹ Bd hotīti. ²⁰ Ck duduñcaduñca, Bd aduñ ca aduñ ca. ²¹ Cks nisītha, Bd niseve. ²² Bd -nāsīti.

²³ Bd adds adāsi.

dhanakāmānaṃ uppannadhanam pi mātaraṃ apatījaggantānaṃ nassatīti me sutan
ti, kicchāṃ vā so ti iti dhanam vāssa nassati dukkham vā so¹ nigacchati,
labbhametan ti taṃ idhaloke ca devaloke ca ānandādisukhaṃ mātaraṃ pari-
caritvā vijānato paṇḍitaṃ labbhā², sakkā laddhuṃ tādiseṇā 'ti a., dānañcā
5 'ti mātāpitunnaṃ dānaṃ dātabbaṃ piyavacanaṃ bhanitabbaṃ uppannakicca-
sādhanaśasena attho caritabbo jettāpācāyanadhammesu ta. ta parisamajjhe vā
rahogatānaṃ vā abhivādanādivasena samānattatā³ kātābbā na raho abhivādanādīni
katvā parisatiṃ na kātābbāni⁴ sabbattha samānen' eva bhavitabbaṃ, ete ca
saṅgahā nassū 'ti sace ete cattāro saṅgahā na bhavēyyuṃ, samavokkhan-
10 titi sammāyena kāraṇena pekkhanti, mahattān ti seṭṭhattaṃ, brahmā ti
puttānaṃ⁵ brahmasamā uttamā seṭṭhā, pubbācariyā ti paṭhamācariyā, āhu-
neyyā ti āhunapattiggāhakā yassa kassaci sakkārassa anucchavikā, annena-
matho ti annena atho pānena, peccā 'ti kālakiriyaṃ pariyoṣāne ito gantvā
sagge ca modatī pamodaṭīti.

15 Evaṃ M. Sineruṃ pavatteṇto viya desanaṃ niṭṭhāpesi.
Taṃ sutvā sabbe pi te rājāno sabbabalakāyā pasīdiṃsu. Atha
ne pañcasu silesu patitṭhāpetvā „dānādisu appamattā hothā“
'ti ovaditvā uyyojesi, te sabbe pi dhammena r. kāretvā āyu-
pariyoṣāne devanagaraṃ pūrayiṃsu. S-to N-to pi yāvatā-
20 yukaṃ mātāpitāro paricaritvā Brahma-loka-parāyaṇā ahesuṃ.

S. i. d. ā. s. p. j. s. (Saccapariyoṣane mātīposakabhikkhu sotā-
pattiphale patṭhāsi): „Tadā mātāpitāro mahārājakulāni ahesuṃ, N-to
Anando, Manojarājā Sāriputto, ekasatarājā⁶ asīti mahātherā ca aṇḍa-
taratherā ca, catuvīsati akkhohiṇiyo Buddhaparisa, Sonapaṇḍito pana
25 aham evā 'ti. Sona-Nanda-jātakam. Sattatinipāta-
vaṇṇanā niṭṭhitā⁷.

¹ Bā adds puriso ² Bā labbham. ³ so all three MSS. for samānatā? ⁴ Cks
-ti? ⁵ Ck na. ⁶ Cs -ja. ⁷ Bā -pātājātakam nithitam-Kusajātakam Sona ca
dve jātakāni Sattatinipātamhi therehi saṅgahakārehi saṅgitā.

XXI. ASĪTINIPĀTA.

1. Cullahaṃsajātaka.

Sumukhā ti. Idam S. Veļuvane¹ v. āyasmato Ānandassa² jīvitapariccāgam ā. k. Devadattena hi T-assa jivitā voropetum payojitesu dhanuggaheṣu paṭhamam³ pesitena āgantvā „nāham bhante sakkomi“ 5 Bhagavantam jivitā voropetum, mahiddhiko so Bhagavā mahānubhāvo“ ti vutte Devadatto⁴ „alam āvuso, mā tvaṃ samaṇam Gotamam jivitā voropehi“⁵, aham eva s-am G-am jivitā voropessāmiti“⁶ vatvā T-e⁷ Gijjhakūṭassa pabbatassa pacchāchāyāya⁸ caṃkamante⁹ Gijjhakūṭam¹⁰ pabbatam abhirūhitvā¹¹ yantavegena mahatiṃ¹² silam pavijjhi, 10 „imāya silāya s-am G-am jivitā voropessāmiti“¹³, dve pabbatakūṭāni¹⁴ samāgantvā tam silam paṭicchimsu¹⁵, tato papaṭikā¹⁶ uppatitvā Bhagavato pādam paharivā ruhiram¹⁷ uppādesi. Balāvavedanā pavatimsu. Jīvako T-assa pādam satthakena phāletvā duṭṭhalohitam vāmetvā¹⁸ pūtimamsam apanetvā¹⁹ bhesajjam ālīpitvā²⁰ nīrogam²¹ 15 akāsi. S. purimadivasam²² eva bhikkhasaṃghaparivuto²³ mahatiyā²⁴ Buddhalīlāya²⁵ vicari²⁶. Atha nam disvā Devadatto cintesi: „s-assa G-assa rūpaggappattam²⁷ sariram disvā koci manussabhūto upasamkamitum na sakkoti, raṇṇo kho pana Nālāgiri nāma hatthi²⁸ caṇḍo

¹ Cks jetavane. ² Sdr -dattherassa. ³ Bd Sdr sabbapatha-. ⁴ Sdr adds tam. ⁵ Bds add āha, Sdr has so d. āha. ⁶ Bds -esi. ⁷ Cks -tassa. ⁸ Sdr pacchima-. ⁹ Sdr adds sayam. ¹⁰ Sdr -a. ¹¹ Sdr -ruyhi-. ¹² all three MSS -ti. ¹³ Bds add vatvā, Sdr tathā. ¹⁴ Bd -tā, Sdr -tādhā ¹⁵ so Cks; Bds Sdr sampati-. ¹⁶ Bd pabbatikā. ¹⁷ Sdr rudhi-. ¹⁸ Sdr -ta mopetvā. ¹⁹ Sdr adds chovitvā? ²⁰ Bd -etvā, Sdr -ppetvā. ²¹ all four MSS, ni-. ²² Cks purimasadisam, B⁹ puna divasam, Sdr purisadisō. ²³ Sdr mahābhi-. ²⁴ Sdr adds va. ²⁵ Bd Sdr -līlāya. ²⁶ Sdr nagaram pāvisi. ²⁷ Bds rūpasobhagga-, Sdr rūpamsobhaga-. ²⁸ Bd Sdr mahāha-

pharuso¹ Buddha-Dhamma-Saṃgha-guṇe na jānāti², so nam jīvitakkhayaṃ pāpessatī³ so gantvā tam atthaṃ raṇṇo ārocesi. Rājā „sādhū“⁴ ti sampatiṇṇhitvā hatthācariyaṃ pakkosāpetvā „samma sve Nālāgiriṃ mattaṃ katvā pāto va s-ena G-ena paṭipannavithiyaṃ
5 vissajjehīti“ ā Devadatto pi nam⁵ „aṇṇesu divasesu hatthi kittakam suraṃ pivatīti“ pucchitvā „aṭṭha ghaṭe“⁶ ti vutte „sve⁷ soḷasa ghaṭe pāyetvā s-ena G-ena paṭipannavithiṃ⁸ abhimukhaṃ kareyyāsīti“ ā. So „sādhū“⁹ ti sampatiṇṇhi. Rājā nagare bheriṃ carāpessi¹⁰: „sve Nālāgiriṃ mattakam katvā nagare vissajjessanti, nāgarā pāto va
10 sabbakiccāni katvā antaravithiṃ mā paṭipajjimsū“¹¹ ti. Devadatto pi rājanivesanā¹² oruyha hatthisālaṃ gantvā hatthigopake āmantetvā „mayam bhaṇe uccaṭṭhāniyam¹³ nicaṭṭhāne¹⁴ kātum samatthā¹⁵, sace vo yasena attho sve pāto va Nālāgiriṃ tikhiṇasurāya soḷasa ghaṭe pāyetvā s-assa G-assa āgamanavelāya tuttomarehi¹⁶ vijjhītvā¹⁷ kujjhāpetvā hatthisālaṃ bhindāpetvā s-ena G-ena paṭipannavithiṃ abhi-
15 mukhaṃ¹⁸ katvā s-am G-am jīvitakkhayaṃ pāpethā“¹⁹ ti ā. Te „sādhū“²⁰ ti sampatiṇṇhimsu. Sā pavatti sakalanagare vitthārikā²¹ ahoṣi. Budha-Dhamma-Saṃgha-nāmakā upāsakā tam sutvā S-ram upasamkamitvā „bhante, Devadatto raṇṇā saddhiṃ ekato hutvā sve
20 tumhehi paṭipannavithiyaṃ Nālāgiriṃ vissajjāpessati, sve piṇḍāya apavisitvā idh' eva hoṭha, mayam vihare yeva Buddhapanukhassa saṃghassa²² bhikkhaṃ dassāmā“²³ ti vadiṃsu. S. „sve piṇḍāya²⁴ pavississāmiti“²⁵ avatvā „ahaṃ sve Nālāgiriṃ dametvā paṭihāriyaṃ katvā²⁶ titthiye madditvā Rājagahe piṇḍāya acaritvā²⁷ va bhikkhusaṃghaparivuto nāgarā nikkhamitvā Veluvanam eva gamissāmi²⁸, Rājagahavāsino pi bahūni²⁹ bhattachājanāni gahetvā Veluvanam eva āgami-
25 ssanti, sve vihare bhattachaggaṃ bhavissatīti“³⁰ iminā kāraṇena tesam adhiṇāsesi. Te T-assa adhiṇāsanam viditvā bhattachājanāni āharitvā³¹ „vihāre yeva dānaṃ dassāmā“³² ti pakkamimsu. S-āpi paṭhamayāme
30 dh. desetvā majjhmayāme³³ paṇhe³⁴ vissajjetvā pacchimayāmassa paṭhamakotṭhāse³⁵ sīhaseyyam kappetvā dutiyakotṭhāse phalasamā-

¹ Bā Sdr add manussagbhāṭako ² Sdr ajānanto, omitting so ³ C's na. ⁴ Bā Sdr add bhante ⁵ Bā adds tvaṃ, Sdr tam. ⁶ Bā Sdr -iyaṃ. ⁷ Sdr -petvā. ⁸ Sdr -nato. ⁹ Bā Sdr -nato. ¹⁰ Sdr adds pi nicaṭṭhānato uccaṭṭhāne. ¹¹ Bā adds nicaṭṭhānato vā uccaṭṭhāne kātum samatthā. ¹² Bā kutato-, Sdr tuṭṭhato-. ¹³ Bā vijjhantā vijjhantā, Sdr vijjhanto vijjhantā. ¹⁴ Bā Sdr -iyaṃ. ¹⁵ Bā Sdr -itā. ¹⁶ Bā Sdr bhikkhusa-. ¹⁷ Bā Sdr add na ¹⁸ Sdr paṭihāriyaka ¹⁹ Sdr caritvā. ²⁰ Bā āgamiṇissāmiti. ²¹ Ck -u, Cs -ū. ²² Bā -rāpetvā. ²³ Sdr adds devadatāya ²⁴ Bā Sdr -am ²⁵ Sdr path-.

pattiyā vītināmetvā¹ tatiyakotṭhāse mahākaruṇāsamāpattiṃ samāpajjitvā bodhaneyyabandhave² olokeno Nālāgiridamane³ caturāsītiyā pānasahassānam dhammābhisamayāṃ disvā pabbātāya rattiyā katasarīrapaṭijaggano⁴ āyasmantaṃ Ānandaṃ āmantetvā „Ānanda ajja Rājagahaparivattakesu⁵ aṭṭharasasu vihāresu⁶ sabbesaṃ⁷ bhikkhūnaṃ mayā saddhiṃ Rāja- 5 gahaṃ pavisitum ārocehīti“ ā. Thero tathā akāsi. Sabbe bhikkhū Veḷuvane sannipatiṃsu. S. mahābhikkhusaṃghaparivāro⁸ Rājagahaṃ⁹ pāvisi, hatthimeṇḍā¹⁰ yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjiṃsu¹¹, mahanto samāgamo ahoṣi. Saddhāpasannā¹² manussā „ajja kira Buddhanāgassa¹³ tiracchānanāgena¹⁴ saṅgāmo bhavissati, anopamāya¹⁵ Buddhalīlāya 10 Nālāgiridamanāṃ passissāmā“ 'ti pāsādahammiyagehacchadanāni abhiruyha aṭṭhaṃsu. Assaddhā pana micchādīṭṭhikā¹⁶ „Nālāgiri caṇḍo pharusu¹⁷, Buddhādinaṃ guṇaṃ na jānāti¹⁸, so ajja s-assa G-assa suvaṇṇavaṇṇaṃ rūpaṃ¹⁹ viddhamsetvā²⁰ jīvitakkhayaṃ pāpessati, ajja²¹ paccāmittassa piṭṭhiṃ passissāmā“ 'ti pāsādādisu² aṭṭhaṃsu. Hatthi 15 pi Bhagavantaṃ āgacchantāṃ disvā manusse tāsento gehāni viddham-sento sakaṭāni saṃcuṇṇento soṇḍaṃ ussāpetvā pahatṭhakappaṇavālo pabbato viya ajjhottharanto yena Bh. tenābhiddhāvi, taṃ disvā bhikkhū Bh-aṃ etad avocuṃ: „ayaṃ bkante Nālāgiri caṇḍo pharusu manussa-ghātako²⁸ imaṃ racchaṃ paṭipanno, na kho paṇāyaṃ Buddhādinaṃ 20 guṇaṃ jānāti, paṭikkamatu bhante Bh., paṭikkamatu Sugato“ 'ti. „Mā bhikkhave bhāyatha²⁴, paṭibalo²⁵ ahaṃ Nālāgiriṃ dametun“ ti. Athāyasmā Sāriputto S-raṃ yāci: „bhante pitu uppannakiccaṃ²⁶ nāma jeṭṭhaputtassa bhāro, ahaṃ etaṃ²⁷ damemīti“. Atha naṃ S. „Sāriputta, Buddhabalaṃ nāma aṇṇaṃ, sāvakabalaṃ aṇṇaṃ, tiṭṭha 25 tvan“ ti paṭibāhi. Evaṃ²⁸ yebhuyyena asītimahātherā yāciṃsu. S. sabbe pi paṭibāhi. Athāyasmā Ānando S-ri balavasinehena addhivāsetum asakkonto „ayaṃ hatthi paṭhamāṃ maṃ māretu“ 'ti T-tass' atthāya jīvitaṃ pariccajittvā²⁹ Satthu purato aṭṭhāsi. Atha naṃ S. „apehi Ānanda, mā me purato aṭṭhāsīti“ ā. „Bhante, ayaṃ hatthi 30

¹ Ck yo vīti-, Sdr -yo samāpajjitvā. ² Bds -dhujane. ³ Bā Sdr -nena, B^s damena. ⁴ Bā Sdr adds hutvā. ⁵ Cks -ke. ⁶ Bā Sdr mahāvi-. ⁷ Bā Sdr add pi. ⁸ Bā Sdr -parivutto. ⁹ Sdr adds piṇḍāya. ¹⁰ Cks -ḍo, Sdr atha ha-. ¹¹ Cks paṭijaggim. ¹² Sdr -sampannā. ¹³ Sdr buddhamahānā-. ¹⁴ Sdr adds saddhim. ¹⁵ Bā anu-. ¹⁶ Sdr adds ayaṃ. ¹⁷ Bā Sdr adds manussaghātako. ¹⁸ Cks -tīti. ¹⁹ Bā Sdr sariram. ²⁰ Cks -itvā. ²¹ Sdr ajjeva. ²² Sdr rukkhapā-. ²³ Bā Sdr -tako. ²⁴ Bds Sdr -ittha. ²⁵ Ck Sdr -le. ²⁶ so Bds; Cks pitunnaṃ kiccā, Sdr uppannakiccaṃ omitting pitu. ²⁷ Bds ahaṃ eva taṃ, Sdr ahaṃ meva. ²⁸ Cks e. ²⁹ Bā Sdr add gantvā

caṇḍo pharuso manussaghātako¹ kappuṭṭhānaggisadiso, paṭṭhamam mān
 māretvā pacchā tumhākaṃ santikaṃ āgacchatū² 'ti thero avaca,
 yāvattatīyaṃ vuccamāno pi ca tath³ eva aṭṭhāsi⁴ na paṭikkamati⁵.
 Atha naṃ Bh.⁴ iddhibalena paṭikkamāpetvā bhikkhūnaṃ antare ttha-
 5 pesi⁶. Tasmim̐ khaṇe ekā itthi Nālāgiriṃ disvā maraṇabbhayaabhītā
 palāyamānā⁷ amkena gahitadāraṃ hatthino ca T-tassa ca antare
 chaḍḍetvā palāyi, hatthi taṃ anubandhitvā⁸ dāraṃ santikaṃ āgami⁹.
 dāraṃ mahāravaṃ ravi. S. Nālāgiriṃ odissakamettāya⁹ pharitvā
 sumadhuraṃ brahmassaṃ nicchāretvā „ambho Nālāgiri, taṃ soḷasa-
 10 surāghaṭe¹⁰ pāyetvā mattaṃ karontā¹¹ na aññaṃ gaṇhissatīti ka-
 rīmsu. mā gaṇhissatīti¹² karīmsu, mā akāraṇena jaṃghāyo kilamento¹³
 vicari, ito ehitī¹⁴ pakkosi. So Satthu vacanaṃ sutvā akkhīni ummī-
 letvā Bh-to rūpasiriṃ oloketvā paṭiladdhasamvego Buddhatejasa
 pacchinnaśuraṃ¹⁴ soḍḍam olambetvā¹⁵ kaṇṇe cāleno¹⁵ gantvā
 15 T-tassa pādesu pati. Atha naṃ S. „Nālāgiri, tvaṃ tiracchānahaṭṭhi,
 ahaṃ Buddhavāraṇo. ito paṭṭhāya mā caṇḍo mā¹⁶ pharuso mā ma-
 nussaghātako¹⁷ bhava, mettacittaṃ paṭilabbhā¹⁸ 'ti vatvā dakkhiṇa-
 hatthaṃ pasāretvā kumbhaṃ¹⁸ parāmasitvā¹⁹

Mā kuṇjara nāgam āsado,
 20 dukkho hi kuṇjara nāgamāsado.
 na²⁰ hi nāgahatassa²¹ kuṇjara
 sugatī hoti itoparāyano²¹.
 Mā ca mado mā ca pamādo²³,
 na hi pamattā sugatīṃ vajanti.
 25 tena tvaṃ nēva tathā karissasi
 yena tvaṃ sugatīṃ gamissasīti²⁴ dh. d.

Tassa sakalasarīraṃ pītiyā niranantararaṃ phuṭṭam²⁵ ahosi, sace²⁶
 tiracchānagato na²⁷ bhaviṣṣa sotāpannaphalaṃ adhigamissa²⁸. Manussa
 taṃ pāṭihāriyaṃ disvā unnadīmsu appoṭhesuṃ²⁹, saṇjātasomanassā
 30 nānābharaṇāni khipīmsu, tāni hatthissa sarīraṃ paṭicchādayīmsu, tato

¹ Bā Sdr -ṭako. ² Bā akāsi, Sdr thito. ³ Bā Sdr -mi. ⁴ Sdr satthā. ⁵
 Bā Sdr tha-. ⁶ Cks -naṃ. ⁷ Bā Sdr add nivattitvā. ⁸ Bā Sdr agamāsi. ⁹
 Bā udissataṃ me-, Sdr uddassa me-. ¹⁰ Cks -ṭesu. ¹¹ Bā -te. ¹² Cks
 -ssati, Bā Sdr add pana. ¹³ Bā Sdr -manto. ¹⁴ Cks paṭicchanna-. ¹⁵ Sdr
 olabanto. ¹⁶ Cks omit mā. ¹⁷ Bā Sdr -ṭako. ¹⁸ Bā -e, Sdr -bhambhe. ¹⁹
 Sdr adds imaṃ gāthamāha. ²⁰ Ck ti, Sdr ni. ²¹ so Cks Bā; Ck -hattassa. ²²
 Cks paramāyato. ²³ read pamādo. ²⁴ Sdr adds evaṃ. ²⁵ Sdr phuṭṭhaṃ. ²⁶
 Bā add kira. ²⁷ Bā nā. ²⁸ Bā Sdr -ssati. ²⁹ Ck appoṭhesu, Bā appoṭesu,
 Sdr apphotayīmsu.

paṭṭhāya Nālāgiri Dhanapālako nāma jāto. Tasmim kho pana Dhana-
pālakasamāgame caturāsītipāṇasahassāni amataṃ pivimsu¹. S. Dhana-
pālakaṃ pañcasu silesu patitṭhāpesi. Soṇḍāya Bh-to pādapaṃsūni
gahetvā upari muddhani ākiritvā paṭikuṭito² paṭikkamitvā dassanūpacāre
ṭhito Dasabalaṃ vanditvā nivattitvā hatthisālaṃ pāvisi, tato paṭṭhāya 5
ca danto³ sudanto hutvā na kiñci viheṭheti⁴. S. nipannamanoratho
„yehi yaṃ dhanam khittam tesam yeva⁵ tam hotū“ 'ti adhiṭṭhāya „ajja
mayā mahantaṃ paṭihāriyaṃ kataṃ⁶, imasmim nagare piṇḍāya ca-
raṇaṃ appatirūpan“ ti titthiye madditvā bhikkhusaṃghaparivuto ja-
yappatto khattiyo viya nagarā nikkhamitvā Veḷuvanam eva gato. 10
Nagaravāsino bahuannapānakhādaniyaṃ ādāya vihāraṃ gantvā mahā-
dānaṃ pavattayimsu. Tam 'divasaṃ sāyaṇhāsamaye dhammasabhaṃ
pūretvā nisinnā bhikkhū kathaṃsamutṭhāpesuṃ: „āvuso āyasmatā
Anandena⁷ T-tass' atthāya attano jīvitam pariccajantena dukkaraṃ
kataṃ, Nālāgiriṃ disvā S-rā tikkhattuṃ paṭibāhiyamāno pi nāpagato⁸, 15
aho dukkarakārako āvuso thero¹⁰“ 'ti. S. „Anandassa guṇakathā pa-
vattati, gantabbaṃ mayā etthā“ 'ti Gandhakuṭito nikkhamitvā āgantvā
„k. n. bh. e. k. s. ti p. i. n. ti v. na bh. i. p. p' Anando tiracchāna-
yoniyaṃ nibbatto pi mam' atthāya jīvitam pariccajīti“ vatvā¹² a. ā.:

A.¹³ Mahimsakaratthe¹⁴ Sakulanagare¹⁵ Sakulo¹⁶ nāma 20
rājā dhammena r. kāresi. Tadā nagarato avidūre ekasmim
nesādagāmake aññataro nesādo pāsehi sakūṇe bandhitvā nagare
vikkiṇanto¹⁷ jīvikam¹⁸ kappesi. Nagarato ca avidūre āvattato
dvādasayojano¹⁹ Mānusiyo²⁰ nāma padumasaro ahosi pañca-
vaṇṇapadumasañchanno, ta. nānappakāro sakūṇasaṃgho osari²¹, 25
so nesādo ta. aniyāmena pāse oḍḍeti²². Tasmim kāle dha-
taratṭhahaṃsarājā channavutthiṃsasahassaparivuto²³ Citta-
kūṭapabbate Suvannaguhāyaṃ vasati²⁴, Sumukho²⁵ nām' assa
senāpati ahosi. Ath' ekadivasam²⁶ tato haṃsayūthā kati-

¹ Cks pāyimsu. ² so Cks; B Sdr -iko, Bā patikuto. ³ B Sdr danta. ⁴ Bā Sdr
-dhesi. ⁵ Bā neva, Cks va ⁶ Cks -tā. ⁷ Bā sannisinnā, Sdr sannipattitvā.
⁸ Cks āyasmā ānando. ⁹ Sdr anapagato. ¹⁰ Sdr āyasmā ānando. ¹¹ Sdr ti
atha naṃ satthā dibbasotadhātuyā sutvā. ¹² Sdr adds tuṇhi ahosi tehi yācito.
¹³ Sdr adds bhikkhave ¹⁴ Cks mahisara-, Sdr mahisaka-. ¹⁵ Bā Sdr sāgala-.
¹⁶ Bā Sdr sāgalo. ¹⁷ Ck Bā Sdr viki-. ¹⁸ Bā Sdr -tam ¹⁹ Sdr -niko ²⁰
Bā Sdr -ssiyo. ²¹ Sdr otari, Bā -ā otarimsu. ²² Bā Sdr -si. ²³ Bā C
-parivāro. ²⁴ Sdr pariva-. ²⁵ Ck sukhumo. ²⁶ Bā Sdr ekadā.

payā suvaṇṇaḥṁsā Mānusiyaśaraṁ¹ āgantvā² pahūtagocare
 tasmiṁ yathāsukhaṁ caritvā³ sucitra-Cittakūṭaṁ⁴ gantvā dhata-
 ratṭhassa ārocesuṁ: „mahārāja manussapathe Mānusiyo⁵ nāma
 padumasaro sampannagocare, ta. gocaraṁ gaṇhituṁ gacchāmā“
 5 'ti. So „manussapatho nāma sāsaṁko⁶, mā vo ruccīti“⁷ pa-
 tiikkhipitvāpi⁸ punappuna vuccamāno „sace tuṇḥākaṁ ruccati
 gacchāmā“ 'ti saparivāro taṁ saraṁ agamāsi. So ākāsa⁹
 otaranto pādaṁ pāse pavesento¹⁰ yeva otari, ath' assa pāso
 pādaṁ ayasatthakena¹¹ bandhanto¹² viya ābandhitvā gaṇhi,
 10 ath' assa „chindissāmi naṁ“ ti ākaḍḍhantassa paṭhamavāre
 cammaṁ chijji¹³ dutiyavāre maṁsaṁ¹⁴ tatiyavāre nahāruṁ¹⁵,
 pāso aṭṭhim āhacca aṭṭhāsi, lohitam pagghari¹⁶, balavavedanā
 pavattimsu¹⁷. So cintesi: „sac' ahaṁ baddharāvaṁ¹⁸ ravissāmi
 nātakā me uttarā¹⁹ hutvā gocaraṁ aganhitvā chātājhattā va
 15 palāyanta²⁰ dubbalatāya samudde patissanti“ so vedanaṁ
 adhivāsetvā²¹ nātīnaṁ yāvadatthaṁ caritvā²² haṁsakīlaṁ²³ kī-
 ḷanakāle mahantena saddena²⁴ baddharāvaṁ²⁵ ravi, taṁ sutvā
 va te haṁsā maraṇabhayaatajjitā²⁶ Citrakūṭābhimukhā²⁷ pakka-
 mimsu²⁸. Tesu²⁹ pakkantesu Sumukho haṁsasenaṇapati „kacci
 20 nu kho idaṁ bhayaṁ mahārājassa uppannaṁ, jānissāmi naṁ“
 ti vegena pakkhanditvā purato gacchantassa haṁsagaṇassa
 antare M-aṁ adisvā majjhimahaṁsagaṇaṁ vicini³⁰, ta. pi³¹
 adisvā „nissaṁsayam tass' ev' etaṁ³² bhayaṁ uppannaṁ“ ti

¹ Bā -ssiyam-. ² Sār gantvā. ³ Bā Sār vica-. ⁴ Ck sucitrucitrakūṭaṁ, Bā su-
 hitaṁ citta-, Sār cittaṁkutaṁ, omitting sucitra. ⁵ Bā manussi-. ⁶ Sār sa-
 paṭibhaya. ⁷ Sār ruccatīti, Bā ruccitthāti. ⁸ Bās Sār add tehi. ⁹ Sār -sato
¹⁰ Cks Bā Sār -santo ¹¹ Bā Sār -mattakena, Bā -patta-. cfr. 252 ¹² Bā kaḍha-,
 Bā kaddhe-. Sār ghaṭhe-. ¹³ Cks chindī ¹⁴ Bā Sār add chijji ¹⁵ Cks omit
 mahāruṁ, Bās add chijji, Sār has nahāru chijji, adding catutthavāre so. ¹⁶
 Sār -rati. ¹⁷ Bā Sār omit pa ¹⁸ Bā bandharavaṁ. Sār bandhanaravaṁ. ¹⁹
 Bā uttarāsā, Sār cittutrasā. ²⁰ Cks -ti ²¹ Sār adds yāva. ²² Bā khādītā,
 Sār gocaraṁ gaṇhitvā. ²³ Bā Sār haṁsānaṁ. ²⁴ Cks omit sa-. ²⁵ Bā bandhana-
 ravaṁ, Sār bandharavaṁ. ²⁶ Bās Sār add hutvā. ²⁷ Bā Sār citta-. ²⁸ Sār
 pakkhaṇḍimsu ²⁹ Cks pi ³⁰ Sār -ṇassa viciniṭvā ³¹ Sār adds taṁ. ³²
 Sār tassevataṁ.

nivattitvā āgacchanto M-am pāse baddham¹ lohitamakkhitaṃ dukkhāturaṃ paṃkapiṭṭhe nipannaṃ disvā „mā bhāyi mahārāja², ahaṃ mama jīvitam pariccajitvā tumhe pāsato mocessāmīti“ vadanto otaritvā M-am assāsento paṃkapiṭṭhe nisīdi. Atha naṃ vīmaṃsanto M. paṭhamam g. ā.:

5

1. Sumukha anupacinantā³ pakkamanti vihaṅgamā,
gaccha tuvaṃ pi, mā kaṃkhi, n' atthi baddhe¹⁵ sahāyatā ti. 1.

Ta. anupacinantā⁴ ti sinehena ālayavasena⁵ anolokento⁶, pakkamantīti ete channavutihanāsasahassā nātivihāṅgamā maṃ⁷ chaddetvā gacchanti tvam pi gaccha mā idha thānaṃ⁸ ākaṃkhi evam hi pāsena baddhe mayi sa- 10
hāyatā nāma n' atthi na hi te ahaṃ idāni kiñci sahāyakiccaṃ kātum sakkhis-
sāmi kin te mayā nirupakārena papañcaṃ akatvā gacch' evā 'ti vadati.

Tatoparam⁹:

2. Gacch' evāhaṃ na vā gacche na tena amaro siyaṃ,
sukhitaṃ taṃ upāsivā dukkhitaṃ¹⁰ taṃ kathaṃ jahe. 2. 15
3. Maraṇaṃ vā tayā saddhiṃ jīvitaṃ vā tayā vinā
tath' eva¹¹ maraṇaṃ seyyo yañce jīve tayā vinā. 3.
4. N' esa dhammo mahārāja yaṃ taṃ¹² evaṃgataṃ jahe,
yā gati tuyhaṃ sā mayhaṃ ruccate vihaṅgādhipa¹³. 4.
5. Kā¹⁴ nu pāsena baddhassa¹⁵ gati aññā mahānasā,
sā kathaṃ cetayānassa¹⁶ muttassa tava¹⁷ ruccati. 5. 20
6. Kaṃ vā tvaṃ passase¹⁸ atthaṃ mama tuyhaṃ ca pakkhima
nātīnaṃ vāvasiṭṭhānaṃ ubhinnaṃ jīvitakkhaye. 6.
7. Yan na kañcanadepiccha¹⁹ andhena tamasā gataṃ²⁰
tādise sañcajaṃ²¹ paṇaṃ kam atthaṃ abhijotaye²². 7. 20
8. Kathaṃ nu patataṃ seṭṭha dhamme atthaṃ na bujjaṃsi,
dhammo apacito santo atthaṃ dasseti²³ paṇinaṃ. 8.

¹ Sdr bandhaṃ disvā. ² Sdr -jā ti vatvā. ³ Ck anāpavinantā, Cs anapavinantā, Sdr anuvi-. ⁴ Ck napavinantā, Cs napavīn-, Sdr anuvi-. ⁵ Cks ālapanava-.
⁶ all four MSS. -to ⁷ Cks omit mam ⁸ Bds Sdr vāsaiṃ. ⁹ Sdr adds sumukho āha. ¹⁰ Cks omit dukkhī. ¹¹ Bds Sdr tadeva ¹² Cks etaṃ. ¹³ Sdr -pā ti tato M. āha. ¹⁴ Bds kiñ. ¹⁵ all four MSS bandh- ¹⁶ Cks cetasa-. ¹⁷ Cks ava. ¹⁸ Sdr -si ¹⁹ Sdr dve piccha, Cks -de viñca ²⁰ Sdr kataṃ, Bd kathaṃ. ²¹ Sdr sañcaja, Bd sañcacajaṃ ²² Sdr adds ti sumukho āha ²³ Cks dassati. Bd dassetaṃ

9. So 'haṃ dhammaṃ apekkhāno¹
dhammā c' atthaṃ samuṭṭhitāṃ
bhattiṇ ca tayi sampassaṃ² nāvakaṃkhāmi³ jīvitāṃ. 9.
10. Addhā eso sataṃ dhammo yo mitto⁴ mittam āpade
na-ccaje jīvitassāpi hetu dhammam anussaraṃ⁵. 10.
11. Sv-āyaṃ dhammo ca⁶ te ciṇṇo bhatti ca veditā mayi,
kāmaṃ⁷ karassu mayh' etaṃ, gacch' evānumato⁸ mayā. 11.
12. Api tv-evam⁹ gate kāle yaṃ bandhaṃ¹⁰ nātināṃ mayā
tayā taṃ buddhisampannam¹¹ assa paramasaṃvutaṃ. 12.
13. Icc-eva¹² mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavuttinaṃ
paccadissatha¹³ nesādo āturaṇaṃ iv' antako. 13.
14. Te sattum abhisamikkha¹⁴ dīgharattaṃ hitā dijā
tuṇhīm āsittha ubhaya na ca sañcesum¹⁵ āsanā. 14.
15. Dhataratṭhe ca disvāna samuddente¹⁶ tato tato
abhikkamatha vegena dijasattu dijādhiṇe. 15.
16. So ca vegen' abhikkamma āsajja parame dije
paccakampittha¹⁷ nesādo¹⁸ baddhā iti vicintayaṃ 16.
17. Ekaṇ ca baddhaṃ āsīnaṃ abaddhaṇ ca punāparaṃ
āsajja baddham āsīnaṃ pekkhamānaṃ adīnavaṃ. 17.
18. Tato so vimato yeva paṇḍare ajjabbhāsatha
pavaddhakāye¹⁹ āsīne dijasamghagaṇādhiṇe: 18.
19. Yan nu pāsena mahatā baddho na kurute desaṃ —
atha kasmā abaddho tvaṃ balī pakkhī na gacchasi. 19.
20. Kin nu t' āyaṃ dijo hoti, mutto baddham upāsasi, (IV ⁴²⁶/₁₀)
ohāya sakunā yanti, kiṃ eko avahīyasi²⁰. 20.
21. Rājā me so dijāmitta²¹ sakhā pāṇasamo ca me,
n' eva naṃ vijahissāmi yāva kālassa pariyāyaṃ²². 21.

¹ Ck ave-, C^s avakkhāto, B^d apekkhanto. ² C^s S^dr samphassaṃ. ³ C^s -khāva, B^d -khipi. ⁴ C^s -e. ⁵ S^dr -ranti tato M. āha. ⁶ C^s kha. ⁷ S^dr kāyaṃ. ⁸ C^s gaccheva a-. ⁹ Ck -va. ¹⁰ so Ck; C^s khandhaṃ, B^d S^dr khaṇḍaṃ. ¹¹ B^d vuddhi-. ¹² B^d -vaṃ. ¹³ C^s pabbadi-, B^d S^dr paccudi-. ¹⁴ B^d ābhisaṃ-cikkhi, C^s abhisamcikkha. ¹⁵ C^s navasañcōpa, B^d sañcalesum, B^s sañcesum, S^dr sañcesu. ¹⁶ C^s -ddante, S^dr -ddente. ¹⁷ C^s paṇḍa-, B^d pañca-, B^s pacchā-, S^dr mañca-. ¹⁸ C^s -de. ¹⁹ Ck pavatthikāse, C^s pavattakāye, B^d pavadha-. ²⁰ S^dr -sīti sumukho āha. ²¹ B^d dijamitto, C^s dijomitto, cfr. IV ⁴²⁶/₁₅. ²² S^dr -yanti nesādo āha.

22. Kathaṃ paṇāyaṃ vihaṅgo¹ nāddasa² pāsam oḍḍitaṃ,
padaṃ h'etaṃ mahantānaṃ, bodhum³ arahanti⁴ āpadaṃ⁵. 22.
23. Yadā parābhavo hoti poso jīvitasaṃkhaye (IV ⁴²⁵/₂₇)
atha jālaṃ ca pāsāṃ ca āsajjāpi na bujjhati⁶. 23.
24. Api tv-eva mahāpuṇṇa⁷ pāsā bahuvidhā tatā⁸ 5
gūlham āsajja bajjhanti⁹ ath' evaṃ jīvitakkhaye ti. 24.

Imūsaṃ gāthānaṃ sambandho Pālivaseṇa¹⁰ veditabbo; ta. gacchevā
'ti mahārāja aham ito gaccheyyaṃ vā na vā nāhaṃ¹¹ tena gamanena¹² vā
agamanena vā amaro siyaṃ, aham ito gato pi agato pi maranato¹³ amutto va.
ito pubbe pana sukhitaṃ taṃ upāsivā idāni dukkhitaṃ katham jaheyyaṃ ti 10
vadati, maraṇaṃ vā ti mamaṃ hi āgacchantassa¹⁴ vā tayā saddhīm maraṇam
bhaveyya gacchantassa vā tayā¹⁵ vinā jīvitaṃ, tesu dvīsu¹⁶ yaṃ tayā sad-
dhīm maraṇaṃ tad eva me varaṃ yaṃ pana tayā vinā jīveyyaṃ na me taṃ
varaṃ ti a., ruccate ti yā vā tava gati nippatti¹⁷ sā va¹⁸ mayhaṃ ruccati,
sā kathaṃ ti samma Sumukha mama¹⁹ tūva dalhena vālapāsena²⁰ baddhassa 15
parahatthazatassa sa gati ruccatu tava pana cetayānassa²¹ sacetanassa paṇṇā-
vato muttassa²² kathaṃ ruccati, pakkhimā 'ti pakkhasampanna²³, ubhinnaṃ
ti ambhakaṃ dvīnaṃ jīvitakkhaye 'sati tvam mama vā tava vā avasiṭṭhañāti-
naṃ²⁴ vā kam atthaṃ passasi²⁵, yaṃ nā 'ti ettha nakāro upamāne, kañ-
cana depicchā²⁶ 'ti kañcana drepiccha²⁷, ayam eva vā pāṭho kañcanasadi- 20
ubhayapakkhā 'ti a., tamasaṃ ti tamasi, gataṃ ti kataṃ²⁸, ayam eva vā pāṭho,
purimassa nakārassa iminā sambandho, na katan ti kataṃ viyā 'ti a., i v. h.:
taya pāṇam cājante pi²⁹ acājante pi²⁹ mama jīvitassa abhāvā yaṃ tava pāṇa-
sañcajanam taṃ³⁰ andhena tamasi katam viya kiñcid evarūpakammam apaccak-
khagunaṃ, tādise tava apaccakkhagune pāṇasañcajane³¹ tvam pāṇaṃ sañcajanto 25
kaṃ atthaṃ joteyyāsiti³², dhammo apacito santo ti kin nu dhammo pūjito
mānito³³ samāno, atthaṃ dasseti³⁴ vuddhīm³⁵ dasseti, apekkhāno ti
apekkhanto, dhammā catthaṃ³⁶ ti dhammato ca³⁷ atthaṃ samutthitaṃ

¹ Bā Sdr vihaṅgo. ² Cks -sā. ³ Cks buddhum. ⁴ Bds -hati. ⁵ Sdr -danti s. ā.
⁶ Sdr -titi nesādo ā. ⁷ Ck apitvevamahaṃ maññe, Ck apitvevamahaṃ maññe,
Bā apitvaṃ vaṃ mahāpuṇṇa. ⁸ Ck tathā, Bā katā, Sdr gatā? ⁹ Sdr va-, Bā
bu-. ¹⁰ Bds Sdr -nayeveva. ¹¹ Cks haṃ. ¹² Cks maggena. ¹³ Cks -na. ¹⁴
Sdr ag-. ¹⁵ Cks add vā. ¹⁶ Cks omit dvī-. ¹⁷ Sdr omits tava gati. ¹⁸
Cks yā ca. ¹⁹ Cks khama, Bā omits mama. ²⁰ Sdr vālamayapāsana. ²¹ Sdr
metayānassa, Ck metanāyassa, Ck cetanāyassa. ²² Cks yu-. ²³ Bds -am.
²⁴ Bā Sdr -ttānaṃ nā-. ²⁵ Cks passi. ²⁶ Cks depicchā. ²⁷ Cks -dopiccha
²⁸ Cks katā. ²⁹ Cks -tenāpi. ³⁰ Cks omit taṃ. ³¹ Bds Sdr sañcajanto, omitting
pāṇa. ³² Bā kimatthaṃ jāneyyāsiti, Sdr kimatthaṃ mabbijjoteyyositi. ³³ Bds Sdr
add sammānito. ³⁴ Cks dassa-. ³⁵ Bā buddhī, Sdr vuddhi. ³⁶ Cks Bā vatthaṃ.
³⁷ Ck va.

passanto, bhattin ti sinehaṃ, sataṃ dhammo ti panditānaṃ sabhāvo, yo
 mitto ti yo mitto āpadāsu mittān na¹ caje, tassa acājantassa² esa sabhāvo
 nāma addhā sataṃ dhammo vidito³ pākaṭo jāto, kāmaṃ karassu⁴ 'ti etaṃ
 kūmaṃ mayā icchitān mama karassu, api tvevaṃ gate kāle ti api tu evaṃ
 5 gate kāle mayi imasmiṃ ṭhāne pāsena baddho⁵, paramasaṃvutaṃ ti parama-
 pariṇaṃ, icceva⁶ mantayantānaṃ ti gaccha na gacchāmīti evaṃ ka-
 thettānaṃ, ariyānaṃ ti ācāriyānaṃ, paccadissathā⁷ 'ti kāsāvaṇi vāsetvā
 rattamāle⁸ pilandhitvā muggaraṃ ādāya gacchanto⁹ va⁶ adissatha, āturaṇaṃ
 ti gilāṇaṃ maccu viya, abhisamikkhā⁹ 'ti bhikkhave ti ubho pi sattun
 10 āyantaṃ passitvā, hitā ti digharattaṃ aṇṇamaṇṇassa hitā muducittā, na ca
 sañcesu āsanā¹⁰ ti āsanato na calimsu yathā nisinnā va ahesuṃ, Sumukho
 pana ayaṃ nesādo āgantvā paharanto¹¹ maṃ pathamaṃ¹¹ paharatū 'ti cintetvā
 M-aṃ paccchato katvā nisīdi, dhataratthe ti haṃse, samuddente¹² ti marana-
 bhayaṇa ito c' ito ca uppatante disvā, āsajjā¹³ 'ti itare dve jane upagantvā,
 15 paccakampitthā¹³ 'ti baddhā na baddhā ti cintento upadhārento akampittha,
 vegaṃ hāpetvā sanikaṃ agamāsi, āsajja baddhaṃ ti nibaddhaṃ M-aṃ
 upagantvā nisinnā Sumukhaṃ, ādinaṃ ti ādinavaṃ eva hutvā M-aṃ
 olokentaṃ disvā, vimato 'ti kin nu kho abaddho baddhassa santike nisinna
 kāraṇaṃ pucchissāmīti vimatijāto¹³ hutvā ti a, paṇḍare ti haṃse athavā pari-
 20 suddhe nimmale samphatthe kaṇḍavanappe ti a, pavaddhakāye ti vad-
 dhitakāye mahāsarīre, yaṇṇū 'ti yaṇ tava eso mahāpāse baddho pi na kurute
 disaṃ ti palāyanatthāya ekam disaṃ na vajati¹⁴ taṃ yuttaṃ ti adhippāyo, balīti
 balasampanno hutvāpi, pakkhīti taṃ ālapati, ohāyā¹⁵ 'ti chaddetvā, yantīti
 sesasakunā gacchanti, avahīyasīti ohiyyasi, dijāmittā¹⁶ 'ti dijānaṃ amittā
 25 yāva kālassa pariyaṇaṃ ti yāva maraṇassa vāro āgacchati, kathaṃ paṇāyaṇ
 ti tvaṃ rājā me so ti vadasi rājāno ca nāma paṇḍitā honti, iti¹⁵ paṇḍito sa-
 māno kena kāraṇena oḍḍitaṃ pāsaṃ na¹⁶ addasa¹⁷, padaṃ hetan ti yasama-
 hattaṃ vā ṇānamahattaṃ vā pattānaṃ attano āpadabujjhaṇaṃ¹⁸ nāma padaṃ
 kāraṇaṃ, tasmā te āpadaṃ¹⁹ bodhum arahanti, parābhavo ti avaḍḍhi,
 30 āsajjāpīti upagantvāpi na bujjhati, tatā ti vitatā oḍḍitā, gūlhamāsa²⁰ ajjā²⁰
 'ti tesu pāsesu yo²¹ gūlho⁻⁰ paticchanno pāso tam²² āsajja bajjhanti, atthevaṇ
 ti atha evaṃ jīvita²³ kkhaye bajjhant' evā 'ti a.

Iti so tam²³ kathāsallāpeṇa muduhadayaṃ katvā M-assa
 jīvitaṃ yācanto:

¹ Sdr a ² Bds Sdr add mittassa. ³ Cks vijitāti, Bds tihividito ⁴ so C; Ck Bdr Sdr bandho. ⁵ Bdr Sdr -vaṃ ⁶ Bds Sdr -laṃ. ⁷ Sdr āg- ⁸ Cks ca ⁹ Bdr abhicīcakkhā, Bds Sdr abhisācikkhā. ¹⁰ Cks nañcaṇācopā, Bdr nasaccelesu-, Bds naca saṃcetuṃ-, Sdr nacalañcesunti. ¹¹ Sdr omits pa-. ¹² Cks haṃsasamu-
 dente. ¹³ so Cks Bdr; Sdr mati-. ¹⁴ Bds Sdr bhajati. ¹⁵ Bdr Sdr add pi. ¹⁶ Bdr pāsanaṃ. Cks omit na ¹⁷ Bdr adassa, Sdr addasaṃ. ¹⁸ so C; Ck ap-, Bdr apadam-. ¹⁹ Bds ap-. ²⁰ Sdr guyh-. ²¹ Cks so. ²² Cks pā naṃ. Bds pācā
 taṃ ²³ Ck samtaṃso, Cs sanaṃ so, Bdr so, omitting taṃ.

25. Api n' āyaṃ tayā saddhiṃ sambhāsassa¹ sukhudrayo,
api no anumaññasi², api no jīvitaṃ dade ti g. ā. 25.

Ta. api nāyan ti api nu yaṃ. sukhudrayo ti sukhaphalo, anu-
maññasīti³ Cittakūtaṃ⁴ gantvā nātake passitum api no⁵ anujāneyyāsi, jīvi-
taṃ dade ti api no imāya kathāya⁶ uppannavissāso na māreyyāsīti. 5

So tassa madhurakathāya bajjhivā

26. Na c' eva me tvaṃ baddho si, na pi icchāmi te vadhaṃ,
kāmaṃ khippam ito gantvā jīva tvaṃ anigho ciraṇ ti g. ā. 26.
Tato Sumukho catasso gāthā abbāsi:
27. N' evāhaṃ⁷ etaṃ icchāmi aññatr' etassa jīvitaṃ, 10
sace ekena tuṭṭho⁸ si muñc' etaṃ⁹ mañ ca bhakkhaya¹⁰. 27.
28. Ārohaṇaṇāhena¹¹ tuly' asmā vayasā ubho,
na te lābhena jīn' atthi¹², etena¹³ niminā tuvaṃ. 28.
29. Tad iṃgha samavekkhassu¹⁴, hotu giddhi tavāsmasu,
maṃ pubbe bandha pāsena pacchā muñca dijjadhipaṃ. 29. 15
30. Tāvadeva ca te lābho katassā¹⁵ yācanāya ca
metti ca dhataratṭhehi yāvajjivāya te siyā ti. 30.

Ta. etan ti yaṃ aññatra etassa jīvitaṃ mama jīvitaṃ etaṃ ahaṃ n' icchāmi,
tulyasmā ti samānā homa, niminā tuvaṃ ti parivatṭhehi tvaṃ, tavāsmasu
ti tava amhesu giddhi hotu, kin te etena, mayi lobham uppādehi vadati, 20
tāvadevā ti tattako yeva, yācanāya cā 'ti yā mama yācanā sā katā assā 'ti a.

Iti so tāya dhammadesanāya tele pakkhittakappāsapicu
viya mudukatahadayo M-aṃ tassa dāsaṃ katvā dadanto āha:

31. Passantu no mahāsaṃghā tayā muttam ito gataṃ
mittāmacca ca bhacca¹⁶ ca puttadārā ca bandhavā. 31. 25
32. Na ca¹⁷ te tādisā mittā bahunnaṃ idha vijjati
yathā tvaṃ dhataratṭhassa pāṇasādhāraṇo sakhā. 32.
33. So¹⁸ te sahāyaṃ muñcāmi, hotu rājā tavānugo,
kāmaṃ khippam ito gantvā nātimajjhe virocathā 'ti. 33.

¹ Bds Sdr saṃvā-. ² Cks -esi, Bd Sdr -āsī ³ Bd Sdr -āsiti ⁴ Cks citra-. ⁵
Bds Sdr tvaṃ in the place of api no. ⁶ Bds Sdr gāthāya. ⁷ Sdr. namevā-,
Cks navā-. ⁸ Ck ku- ⁹ Cks mañ-. ¹⁰ C -yaṃ ¹¹ Ck Sdr -nā ¹² so Cks
Bds jiratti, Sdr onatā. ¹³ Cks add maṃ. ¹⁴ Bds Sdr -pe-. ¹⁵ B Sdr katassa
¹⁶ Cks bhattā ¹⁷ Cks nā va. ¹⁸ Cks se.

Ta. no ti nipātamattañ, tayā muttan ti imañ hi tvañ ñeva muñcasi
 nāma tasmā imañ tayā muttam ito Citrakūṭapabbata-gatañ¹ mahantā nātisaṃghā
 ca² ete ca mittādayo passantu ettha, bandhavā ti ekalohitasambandhā³,
 vijjatīti vijjanti, pānasādhāraṇo ti sādharāṇapāṇo avibhattajivito⁴, yathā
 5 tvañ etassa sakhā etādisā aññesam bahunnañ mittā⁵ nāma na vijjanti, tavā-
 nugo ti etañ⁶ dukkhiñ ādāya purato gacchantassa tava ayañ anugo hotu.

Evam vatvā pana nesādaputto pemacittena M-añ upasañ-
 kamitvā bandhanañ chinditvā ālīngitvā sarato nikkhāpetvā⁷ sara-
 tīre taruṇadabbapitthe⁸ nisīdāpetvā pāde baddhapāsañ mudu-
 10 cittena saṇikañ mocetvā⁹ dūre khipitvā M-e balavasinehañ
 paccupatthāpetvā mettacittena udakañ ādāya lohitañ dhovitvā
 punappuna parimajji, tassa mettacittānubhāvena B-assa pāde
 sirā sirāhi¹⁰ maṃsañ maṃsena cammañ cammena ghaṭṭitañ¹¹,
 tāvad eva pādo saṃrūḷho¹² sañjātachavi¹³ sañjātalomo ahoṣi,
 15 abaddhapādena nibbiseso B. sukhito pakatibhāven¹⁴ eva nisīdi.
 Atha Sumukho attānañ nissāya M-assa sukhitaḥbhāvañ disvā¹⁵
 jātasomanasso¹⁶ nesādassa thutim akāsi.

Tam atthañ pakāseṇo Satthā āha:

34. So patīto pamuttēna bhattunā bhattugāraṇo
 20 ajjhabhāsatha vakkaṇṇo vācañ kaṇṇasukhañ bhaṇaṇ: 34.
 35. Evañ luddaka nandassu saha sabbehi nātibhi
 yathāham ajja nandāmi muttañ disvā dijjāhipan ti. 35.

Tattha vakkaṇṇo ti vaṇṇakāṇṇo

Evam luddakā 'ti imañ¹⁶ thutim katvā Sumukho B-añ ā:
 25 „mahārāja, iminā amhākañ mahāupakāro kato, ayañ hi am-
 hākañ vacanañ akatvā kilāhaṃse no¹⁷ katvā issarānañ dento
 bahuñ dhanāñ labheyya, māretvā¹⁸ maṃsañ vikkīṇanto pi
 labhetha¹⁹, attano pana jīvitañ anoloketvā amhākañ vacanañ

¹ Bds -tañ gaṇitvā. ² Bd yeva, Sdr yeva. ³ Cks -tañ-. ⁴ Bd -vako, Sdr -viko. ⁵ Cks -ānañ. ⁶ Cks ettha. ⁷ so Cks for -metvā? Bds Sdr nikkhami-. ⁸ Bds -dabbatāpitthe, Sd -dabbhatina-. ⁹ Cks temetvā, Bds mocitvā. ¹⁰ so Cks, Bds -rehi, Sdr sirāsira. ¹¹ so Sdr; Bds -kañ, Ck sanikañ, Cs sanikañ. ¹² Bd sammārulho. ¹³ Bd Sdr suechavi ¹⁴ Sdr viditvā. ¹⁵ Bd Sdr sañjāta-. ¹⁶ B Sdr omit imañ. Bd has imañ pana. ¹⁷ B -so nā ¹⁸ Sdr adds vā. ¹⁹ Ck labheta. Bd mūlañ pilaāheta, Sd bahūdhanāñ labheteva.

kari, imaṃ raṇṇo santikaṃ netvā sukhajīvikaṃ karomā“¹ ti. M. sampaticehi. Sumukho attano bhāsāya M-ena saddhiṃ kathento puna manussabhāsāya luddaputtaṃ āmantetvā „samma tvaṃ kimatthaṃ pāse² odḍesīti“ pucchitvā „dhanatthan“³ ti vutte „evaṃ sante tuvaṃ⁴ amhe ādāya nagaraṃ pavisitvā raṇṇo⁵ dassehi, bahuṃ⁶ te dhanam dāpessāmīti“⁷ ā.

36. Ehi⁸ taṃ anusikkhāmi yathā tvaṃ api⁹ lacchase lābham yathāyaṃ¹⁰ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati¹¹. 36.

37. Khippam antepuraṃ netvā raṇṇo dassehi no ubho abaddhe pakatibhūte kāce¹² ubhayato tṭhite 37. 10

38. Dhataratṭhā¹³ mahārāja haṃsādhipatino ime, ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 38.

39. Asamsayaṃ imaṃ disvā haṃsarājaṃ narādhipo patīto sumano vitto¹⁴ bahuṃ dassati te dhanam ti. 39.

Ta. anusikkhāmīti anusāsāmi, pāpaṃ ti lāmakam, raṇṇo dassehi¹⁵ no ti amhe ubho pi raṇṇo dassehi, B-assa pañhapabbhavadassanattāhi¹⁶ attano mittadhammassa āvibhāvanattāhi luddassa dhanalābhatthaṃ raṇṇo sīle patitthāpanattāhi cā¹⁷ ti catūhi kāraṇehi evaṃ ā., dhataratṭhā¹⁸ ti netvā ca pana raṇṇo evaṃ ācikkheyyāsi¹⁹; mahārāja ime dhataratthakule jātā dve haṃsādhipatino²⁰, etesu ayaṃ rājā itaro senāpatīti, iti naṃ sikkhāpesi, patīto ti ādīni²¹ tīni pi tutthākāravacanaṃ²² eva²³.

Evaṃ vutte luddo „sāmi, mā vo rājadassanaṃ²⁴ ruccatu²⁵, rājāno nāma calacittā, keḷihamse²⁶ vā vo²⁷ kareyyuṃ mārapeyyuṃ vā“ ti vatvā „samma mā bhāyi, ahaṃ tādisaṃ kak-khalaṃ luddaṃ lohitapāṇiṃ dhammakathāya mudukaṃ katvā²⁸ mama pādesu pātesim²⁹, rājāno nāma puñṇavantā ca pañṇa-vantā ca subhāsita dubbhāsitaṇṇū³⁰ ca. khippaṃ amhe raṇṇo dassehīti“ vutte „tena hi mā mayhaṃ kujjhittha, ahaṃ āvuso“³¹

¹ Bā Sār -saṃ. ² Bā Sār omit tuvaṃ. ³ Bā bahuṃ. ⁴ Bā pessaṃ. ⁵ Cks add ca. ⁶ Cks tuvaṃ hi. ⁷ Bā Sār tavāyaṃ. ⁸ Sār rakkhati. ⁹ Ck kāve, Bā koje, Sār kāje. ¹⁰ Cks Sār -a, Bā -o. ¹¹ Bā Sār citto, Ck vinto. ¹² Bā pañṇabhāva-, Sār pañṇānubhāvaṃ-. ¹³ Cks -o. ¹⁴ Cks -sīti. ¹⁵ Cks jāto vebhāsāhi-. ¹⁶ Bā tutha-. ¹⁷ Cks rājā-, Sār raṇṇo evaṃ dassanam. ¹⁸ Bā -ti, Sār rucci. ¹⁹ Bā kiḷa- altered to kilā-. Sār kiḷa-. ²⁰ Cks omit vo. ²¹ Sār pādesi, Bā pātemi. ²² Sār -tam dubbhāsitaṃ jānanti. ²³ Bā Sār avassaṃ.

tumhākaṃ ruciya¹ nemīti² ubho pi kācam³ āropetvā rājakulaṃ
gantvā rañño dassetvā raññā putṭho yathābhūtaṃ ārocesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

40. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā kammanā upapādayi,
5 khippam antepuraṃ gantvā rañño haṃse adassayi
abaddhe pakatibhūte kāce³ ubhayato ṭhite. 40.
41. Dhataratṭhā⁴ mahārāja haṃsādhipatino ime.
ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro⁴. 41.
42. Kathaṃ pan' ime vihaṅgā⁶ tava batthattham⁷ āgatā,
10 kathaṃ luddo mahantānaṃ issare-m-idha-m-ajjhagā⁸. 42.
43. Vihitā sant' ime pāsā⁹ pallalesu janādhīpa
yaṃ yadā yatanāṃ maññe dijjānaṃ pāṇarodhanaṃ. 43.
44. Tādisaṃ pāsam āsajja haṃsarājā abajjhatha,
taṃ abaddho upāsīno maṃāyaṃ ajjhabhāsatha : 44.
- 15 45. Sudukkaraṃ anariyehi dahate bhāvaṃ uttamaṃ
bhattur atthe¹⁰ parakkanto dhamme yutto vihaṅgamo. 45.
46. Attan' āyaṃ cajiṭvāna jīvitam jīvitāraho
anutthunanto āsīno bhattu yācittha jīvitam. 46.
47. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam¹¹ aham ajjhagam,
20 tato taṃ pāmuñcim¹² pāsā anuññāsim¹³ sukkena ca. 47.
48. So patīto pamuttana bhattunā bhattugāravo
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukkhāṃ bhaṇaṃ. 48.
49. Evaṃ luddaka nandassu saba sabbehi nātibhi
yathāham ajja nandāmi muttam disvā dijjādhipaṃ. 49.
- 25 50. Ehi¹⁴ taṃ anusikkhāmi yathā tvam api lacchase
lābham yathāyaṃ dhataratṭho pāpaṃ kiñci na dakkhati¹⁵. 50.
51. Khippam antepuraṃ gantvā rañño dassahi no ubho
abaddhe pakatibhūte kāce¹⁴ ubhayato ṭhite. 51.
52. Dhataratṭhā¹⁵ mahārāja haṃsādhipatino ime,
30 ayaṃ hi rājā haṃsānaṃ, ayaṃ senāpatitaro. 52.
53. Asaṃsayam imaṃ disvā haṃsarājaṃ narādhipo
patīto sumano vitto¹⁶ bahum dassati te dhanam. 53.

¹ Bā ruccayā. ² Bā Sār kājaṃ. ³ Bā kāje, Sār kājaṃ. ⁴ Bā -o, Sār -a.

⁵ Sār adds taṃ sutvā rājā āha. ⁶ Bā Sār vihaṅgā. ⁷ Sār batthatṭham. ⁸

Bā Sār -re idha a-. ⁹ Sār haṃsā. ¹⁰ Bā Sār atthe. ¹¹ Cks pā-. ¹² Cks

add ca. ¹³ Sār rakkhati. ¹⁴ Bā Sār kāje. ¹⁵ Cks Sār -o. ¹⁶ Cks citto

54. *Evam etassa vacanā ānītā 'me ubho mayā,*
etth' eva hi ime assu ubho anumatā mayā. 54.
55. *So 'yam evaṃgato pakkhī dijo paramadhammiko,*
mādisassa hi luddassa janayeyyātha maddavam. 55.
56. *Upāyanam hi¹ te deva nāññam passāmi edisam* 5
sabbasākunikagāme², tam passa manujādhipā 'ti. 56.

Ta. kammanā³ upapādayīti yam so avaca tam karonto kāyakammena sampādesi, gantvā ti hamsarājena nisiinnakācakotim⁴ uccataram senāpatinā⁵ nisiinnakotim⁴ thokam nīcam katvā ubho pi⁶ ukkhipitvā⁷ hamsarājā ca senāpati ca rājānam passitum gacchanti ussaratha ussarathā 'ti janam ussārento 10 evarūpā⁸ sobhaggappattā suvaṇṇavannahamsarājāno⁹ na dīṭṭhapubbā ti¹⁰ manussesu pasamsantesu¹¹ khippam antepuram gantvā, adassayīti hamsarājāno tumbe datthum āgatā ti rañño ārocāpetvā tena tutthacittena āgacchantū¹² 'ti pakkosāpīte¹³ atiharitvā dassayi¹⁴, hatthattān¹⁵ ti hatthe attham¹⁶ pattan ti vuttaṃ hoti, mahantānaṃ ti yasamahantaṃ pattānaṃ suvaṇṇa- 15 vanaṇaṃ dhataratthahaṃsānaṃ issare¹⁷ sāmino katham tvaṃ luddo hutvā adhigato ti pucchati, isseramidhamajjhagatā¹⁸ ti pi pātho, etesaṃ issariyam tvaṃ¹⁹ kathan²⁰ ajjhaḡā ti a, vihitā ti yojitā, yam yadā yatanam maññe ti mahārāja yam yam samosaranatthānaṃ dijānaṃ pānarodhanaṃ jīvitaḡḡha-yakaram maññāmi ta. ta. mayā pallalesu pāsā vihitā, tādīsan ti mānusiya²⁰ 20 sare tathāvidham pānarodhanaṃ mayā vihitam pāsā. tan ti tam etam ta. baddham, upāsīno ti attano jivitaṃ agantvā upagantvā nisiṇno, mamāyan ti mam ayaṃ senāpati abhāsatha²¹, mayā saddhim kathesi, sudukkaran ti tasmim khane esa ambhādisehi anariyehi sudukkaram akāsi, kim²² tan ti dahate bhāvamuttaman ti attano uttamam ajjhasayaṃ dahati vidahi pakāsaya²³, 25 attanāyan ti attano ayaṃ, anutthunanto ti bhattu gune vaṇṇento tassa jivitaṃ²⁴ mam yāci, tassā 'ti tassa tathā²⁵ yācantassa, sukkena cā 'ti yatthā-sukham Citrakūtaṃ²⁶ gantvā nātisaṃgham passathā 'ti ca anujānim, etthevā 'ti mayā pana ime dve ettha²⁷ Mānusiyaṃ sare yeva Cittakūtagamanāya anu- 30 matā ahesum, evaṃgato ti sattuhatthagato, janayeyyātha maddavan ti attani mettacittam janesi, upāyanan²⁸ ti pannākāram. sabbasākunika-

¹ Bā upayānañca, Sār upayanañca, Ck upāsanaṃ hi. ² Ck sabbe - - kagāme.

³ Bā Sār - unā. ⁴ Bā - kājā-, Sār - kāpañkotim. ⁵ Bā Sār - ti. ⁶ Bā Sār pi te

⁷ Sār pa- ⁸ Bā Sār add nāma ⁹ Sār - nāh-. ¹⁰ Bā Sār add muduhadayaṇa.

¹¹ Bā Sār hisampattesu. ¹² Bā Sār - atū ¹³ Bā Sār - to. ¹⁴ Ck dassasi,

Bā Sār dassesi. ¹⁵ Ck hatthapatthan, Bā hatthattān, Sār hatthattān ¹⁶

Bā Sār hatthesu āgataṃ. ¹⁷ Bā Sār - ra ¹⁸ Bā Sār issara - - gā. ¹⁹ Ck omit

tvaṃ. ²⁰ Bā mānusiya, Sār manusiya. ²¹ Bā Sār ajjhabh-. ²² Sār ka.

Bā omits kimtanti. ²³ Bā - hāti - - seti. ²⁴ Bā Sār add muñcā ti. ²⁵ Ck

ṡassetassa yathā. ²⁶ Bā Sār citta-. ²⁷ Ck ete in the place of dve ettha. ²⁸

Ck upāyan, Bā Sār upāyanan

gāme ti sabbasmim pi sākunikagāme aham aññaṃ tava evarūpaṃ kenaci
sākunikena ābhatapubbaṃ upāyanam¹ na passāmi. tam passā 'ti tam mayā
ābhataṃ upāyanam¹ passa manujādhipā 'ti.

Evam so tñitako vā Sumukhassa guṇe kathesi. Tato
5 rājā haṃsarañño mahārahaṃ āsanam Sumukhassa ca suvaṇṇa-
bhaddapīṭhakaṃ dāpetvā tesam ta. nisinnānaṃ suvaṇṇabhā-
janehi lājamadhuphāṇitādini² dāpetvā nitthite pana³ bhojanakicce
añjalim paggayha M-am dhammakathaṃ yācitvā suvaṇṇapīṭhe
nisīdi. So tena yācito paṭisanthāraṃ tāva akāsi.

- 10 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
57. Disvā nisinnaṃ rājānaṃ pīṭhe sovaṇṇaye subhe
ajjhabhāsatha vakkaṅgo vācam kaṇṇasukhaṃ bhaṇam: 57.
58. Kacci⁴ nu bhoto kusalaṃ, kacci⁴ bhoto anāmayam,
kacci⁴ rattham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati⁵. 58.
15 59. Kusalaṃ c' eva me haṃsa, atho haṃsa anāmayam,
atho rattham idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati⁶. 59.
60. Kacci⁴ bhoto amaccesu doso koci na vijjati,
kaccin⁴ nu te tav' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁷. 60.
61. Atho pi me amaccesu doso koci na vijjati,
20 atho p' ime mam' atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam⁸. 61.
62. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava-cchandavasānugā⁹. 62.
63. Atho pi me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā mama-cchandavasānugā ti. 63.
25 Ta rājānaṃ ti Sakulārājānaṃ¹⁰, vakkaṅgo ti haṃsarājā, dhammena-
manusissatīti¹¹ dhammena anusissati¹², doso ti aparādhō, tavatthesū
'ti uppannesu tava yuddhādīsū atthesu, nāvakaṃkhanīti uram¹³ datvā
pariccajantā kacci⁴ attano jīvitam na patthenti jīvitam cajitvā tav' ev' atthaṃ karonti,
sādīsīti samajātikā, assavā ti vacanaṃ¹⁴ sampaticchikā, puttarūpayasū-

¹ Bā Sdr upāyanam ² Ck -pāniyādini, C^s -pāniyādini, Bā -pānitādini, Sdr
-pāniyādini, B^s -phānitā-. ³ Cks pāna. ⁴ Bā kiñci. ⁵ Bā -ssāsisi, Sdr
-ssasīti, adding rājā āha. ⁶ Bā -sāsahanti, Sdr -ssissahanti, adding m. āha.
⁷ Sdr jiviteti, adding rājā āha. ⁸ Sdr -tanti, adding m. āha ⁹ Sdr -gāti
rājāha. ¹⁰ Cks sakuna-, Bds Sdr sāgalarā-. ¹¹ Cks -sīti, Bā -ssāsasīti, Sdr
-sāsasīti ¹² Cks -sāsissati, Bds -sāsati, wanting in Sdr. ¹³ Ck udaram, C^s
upadaram. ¹⁴ Bā Sdr -na

petā ti puttehi ca rūpena ca yasena ca upetā, tavacchandavasānugā ti kacci¹ tav' ev' ajjhāsayam tava vasaṃ anuvattati na attano cittavasenāvattatīti² pucehati.

Evam B-ena paṭisanthāre kate puna rājā tena saddhiṃ kathento ā.:

64. Bhavan tu kacci³ nu mahāsattuhatthattatam⁴ gato⁵
dukkham āpajji vipulaṃ tasmīṃ paṭhamamāpade. 64.
65. Kacci¹ yan n' āpatitvāna danḍena samapothayi⁶,
evam etesaṃ jammānaṃ pākatiḃaṃ bhavati tāvade⁷. 65.
66. Khemam āsi mahārāja evam āpadi saṃsati⁸
na cāyaṃ kiñci-r-asmāsu sattū va samapajjatha. 66.
67. Paccakampittha nesādo, pubbe va ajjhabhāsatha,
tadāyaṃ Sumukho yeva paṇḍito paccabhāsatha⁹. 67.
68. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā pasādam ayam ajjhagā,
tato maṃ pāmuñci pāsā anuññāsi sukhena ca. 68.
69. Idam pi¹⁰ Sumukhen' eva etadatthāya cintitaṃ
bhoto sakāse āgamaṇaṃ etassa dhaṇaṃ¹¹ icchatā¹². 69.
70. Svāgataṃ c' ev' idaṃ bhavataṃ patito¹³ c' asmi dassanā,
eso api¹⁴ bahuṃ vittaṃ¹⁵ labhataṃ yāvāt' icchīti¹⁶. 70.

Ta mahāsattuhatthattatam¹⁷ ti mahantassa sattuno hat-
thattatam¹⁸ gato, āpatitvānā 'ti upadhāvitvā, pākatiḃaṃ ti pakatiḃaṃ,
ayam eva vā pātho, i. v. h. etesaṃ hi jammānaṃ tāvad eva evaṃ pakatiḃaṃ
hoti sakūṇe danḍena pothetvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā¹⁹ va dhaṇaṃ²⁰ labhantīti²¹,
kiñci-rasmāsu 'ti kiñci amhesu²², sattū vā 'ti sattū viya, paccakampitthā
'ti mahārāja esa amhe disvā baddhā²³ ti saññāya thokaṃ osakkītha²⁴, pubbe
vā 'ti ayam eva paṭhamam²⁵ ajjhabhāsi, tadā ti tasmīṃ kāle, etadatthāyā
ti etassa nesādaputtassa atthāya cintitaṃ, dhaṇamicchatā ti etassa dhaṇaṃ

¹ Bā kiñci. ² Bā Sār -na- ³ Ck bhavannu-. Bā bhavantaṃ kiñci, B° bhaga-
vantaṃ-, Sār bhavanto-. ⁴ Cks -kaṃ, Sār babhatṭha ⁵ Cks -ā. ⁶ Cks -ṭhayi.
⁷ read: pakatiḃaṃ hoti -? Sār -evā ti haṃsarājā āha. ⁸ so Cks; Bā evamāpari-
yāsati, Sār evamāriyāsati. ⁹ Sār ajjha-. ¹⁰ Bā Sār idaṇca. ¹¹ Cks vitt-. ¹²
Cks -akā, Sār -tāti rājā āha. ¹³ Ck panito, Cs pinito, Bā Sār patito. ¹⁴
Bā Sār cāpi ¹⁵ B° Sār cittaṃ ¹⁶ Bā Sār yāvadi-. ¹⁷ Bā -kaṃgato, Sār
hatthattṭhagatā. ¹⁸ Bā hattattha, B° batthattam, Sār hattatṭha. ¹⁹ Bā Sār
pāpento. ²⁰ Bā vettanaṃ, B° Sār vetanaṃ. ²¹ Bā labhati, Sār labhissati. ²²
Sār adds idaṃ vuttam hoti ete saha. ²³ Bā bandhanā, Sār bardhā. ²⁴ Bā
osakkatha, Sār usakkittha. ²⁵ Cks vā pātho maṃ.

icchantena tena tava sautikaṃ ambhakaṃ āgamanam¹ cintitaṃ, svāgataṃ
cevidan² ti mā bhonto cintayantu bhavataṃ idaṃ idhāgamanam svāgataṃ eva,
labhatan ti labhatu.

Evañ ca pana vatvā rājā aññataram amaccaṃ oloketvā
5 „kiṃ karomi devā“ ’ti vutte „imam nesādam kappitakesa-
massuṃ nahātānulittam sabbālamkārapatimaṇḍitam kāretvā
ānehīti“ vatvā tena tathā katvā ānītassa tassa samvachhare³
satasahassuttāhanakam⁴ gāmam dve vīthiyo⁵ gahetvā tītam⁶
geham rathavaram⁷ aññañ ca bahum hiraññasuvannaṃ adāsi.

10 Tam attham āvikaronto Satthā:

71. Santappayitvā nesādam bhogehi manujādhipo

ajjhabhāsatha vakkaṅgam vācam kaṇṇasukham bhaṇan ti g. ā. 71.

Atha M. rañño dh. d. So dhammakatham sutvā tuṭṭha-
hadayo „dhammakathikassa sakkāram karissāmiti“ setacchattam
15 datvā r. paṭicchāpento ā.:

72. Yam khalu dhammam ādhīnam⁸ vaso⁹ vattati kiñcanam¹⁰
sabb’atth’issariyam bhavataṃ pasāsatha yad icchatha. 72.

73. Dānattham upabhotthum vā yam c’ aññaṃ upakappati
etam dadāmi vo vittaṃ issaram vissajjāmi vo ti āha. 73.

20 Ta. vaso vattatīti yattha ca mama vaso¹¹ vattati, kiñcanam¹² ti
appamattakam pi, sabbatthissariyan ti sabbam bhavataṃ yeva issariyam
atthu, yam caññaṃ upakappatīti puññakammatāya¹³ dānattham vā chattaṃ
ussāpetvā r. eva upabhotthum vā yam vā aññaṃ tumhākam ruccati taṃ karotha,
etam¹⁴ dadāmi vo vittaṃ, saddhim setacchattena mama santakaissariyam
25 vissajjāmīti.

Atha M. rañña dinnam setacchattam puna¹⁵ tass’ eva
adāsi. Rājāpi cintesi: „hamsarañña tāva me dhammakathā
sutā, luddaputtana paṇa ayam Sumukho madhurakatho ti

¹ Sār ga-. ² Sār -tantevi- ³ Bā repeats sam- ⁴ Bā Sār add katvā. ⁵
Bās vīthiyo. ⁶ so Ck; Bās tamahantam, Sār mahantam. ⁷ Bā Sār -rañña. ⁸
so Ck; Ck -dīnam, Bā -dhīnam, Sār -pākinam. ⁹ so all four MSS for vaso?
¹⁰ Bā Sār kiñci-. ¹¹ Ck vā-. ¹² all three MSS. kiñci-. ¹³ Bā Sār -kāmātāya.
¹⁴ Ck evam ¹⁵ Sār pana.

ativiya vaṇṇito, imassāpi dhammakathaṃ sossāmīti“ so tena saddhiṃ sallapanto anantaraṃ g. ā.:

74. Yathā ca my-āyaṃ Sumukho ajjhabhāseyya¹ paṇḍito
kāmasā² buddhisampanno tam my-āssa paramappiyan ti. 74.

Ta. yathā ti yadi³ i v h.: yadi ca me āyaṃ Sumukho paṇḍito buddhi- 5
sampanno kāmasā¹ attano ruciya ajjhabhāseyya tam me paramappiyaṃ assā 'ti.

Tato Sumukho āha:

75. Ahaṃ khalu mahārāja nāgarājā-r-iv' antaraṃ
pativattuṃ na sakkomi, na me so vinayo siyā. 75.
76. Amhākaṃ eva' yo seṭṭho tvaṃ ca uttamasattavo 10
bhūmipālo manussindo pūjā⁵ bahūhi hetubhi. 76.
77. Tesāṃ ubhinnaṃ bhaṇataṃ vattamāne vinicchaye
nāntaraṃ pativattabbaṃ pessena manujādhīpā 'ti. 77.

Ta nāgarājāriyantarān ti selāyabbhantaraṃ pavittho nāgarājā viya,
pativattun ti tumhākaṃ dvīnaṃ antare vattuṃ na sakkomi, na meso ti 15
sace vadeyyaṃ¹ na me so vinayo bhavēyya. amhākaṃ cevā 'ti⁶ channavutiyā⁷
haṃsasahassānaṃ, uttamo sattavo ti uttamasatto, pūjā⁵ ti ubho tumhe
mayhaṃ bahūhi kāraṇehi pūjārahā c' eva paṣāṃsārahā ca, pessena⁸ 'ti pessa-
vacanakarena⁹ sevakena

Rājā tassa vacanaṃ sutvā tuṭṭhahadayo jāto¹⁰, nesāda- 20
putto vaṇṇesi¹¹ „āññena tumhādisena madhuradhammakathi-
kena nāma na bhavitabbaṃ“ ti vatvā ā.:

78. Dhammena kira nesādo¹²: paṇḍito aṇḍajo iti,
na h' eva akatattassa nayo¹³ etādiso siyā ti. 78.
79. Evaṃ aggapakatimā evaṃ uttamasattavo 25
yāvat' atthi mayā diṭṭhā nāññaṃ passāmi edisaṃ¹⁴. 79.
80. Tuṭṭho 'smi vo pakatiyā vākyena madhurena ca,
eso cāpi mama chando: ciraṃ paṣṣeyya vo ubho ti. 80.

¹ so all four MSS. ² Cks -yā. ³ Cks yad, Sdr omits yadi. ⁴ C^s Bā Sdr
-kañceva. ⁵ so all four MSS. for pūjā? ⁶ Bā Sdr add amhākañceva. ⁷
Bā Sdr -ti. ⁸ Bā peyenā. ⁹ Bā veyyāvaccakarena, Sdr veyyāvaccakāraṇena,
Ck pessanavacanakarena. ¹⁰ Ck thānetum, C^s thātum. ¹¹ Bā Sdr -ti. ¹² Cks
te saddo. ¹³ Cks naso. ¹⁴ Sdr ī-.

Ta dhammenā ti sabhāvena kāraṇena. akatattassā ti asampādita-
attabhāvassa mittadubbhissa¹, nayo ti paññā. aggapakatimā ti aggasabhāvo,
uttamattavo ti uttamasatto, yāvatatthīti yavatā mayā ditṭhā nāma atthi,
nāññān ti tasmiṃ mayā ditṭhatthāne aññaṃ evarūpaṃ na passāmi. tutṭho
5 smi² vo pakatiyā ti samma haṃsarāja ahaṃ pakatiyā pathamam eva tum-
hākaṃ dassanena tutṭho, vākyenā 'ti idāni³ vo madhuravacanena tutṭho smi,
ciraṃ passeyya vo ti icc-eva vasāpetvā muhuttam pi avippavasanto ciraṃ
tumhe passeyyan ti esa me chando ti vadati

Tato M. rājānaṃ pasaṃsanto āha:

- 10 81. Yaṃ kiñci⁴ parame mitte katar⁵ asmāsu taṃ tayā,
pattā nissaṃsayam ty-āmhā bhattir asmāsu yā tava. 81.
82. Aduṇ ca nūna sumahā nātisaṃghassa-m-antaraṃ,
adassanena amhākaṃ dukkhaṃ bahūsu pakkhisu. 82.
83. Tesam sokavighātāya tayā anumatā mayam
15 taṃ padakkhiṇato katvā nāti passem⁶ arindama⁶. 83.
84. Addhāhaṃ vipulaṃ pītiṃ bhavataṃ vindāmi dassanā,
eso cāpi⁷ mahā attho nātivissāsanā siyā ti. 84.

Ta. katarasmāsu 'ti kataṃ⁸ amhesu, pattā nissaṃsayam tyamhā
ti mayam nissaṃsayena tayā pattā yeva. bhattirasmasu yā tavā 'ti yā tava
20 amhesu bhatti tāya bhattiyā mayam tayā asaṃsayena pattā yeva, na ca vip-
yuttā vippravutthāpi sabavāsino yeva nāma mayan ti dīpeti, aduṇ ca nūna
sumahā ti etaṃ ca ekasmiṃ⁹ eva sumahantaṃ, nātisaṃghassamantaraṃ
ti amhehi dvīhi janehi rahitassa mama nātisaṃghassa antaraṃ ebiddam, asmā-
kan ti amhākaṃ dvinnam adassanena bahūsu pakkhisu dukkhaṃ uppannaṃ,
25 passemarindama⁶ 'ti⁹ passeyyāma arindama, bhavatan ti bhoṭo dassanena,
eso cāpi¹⁰ mahā attho ti yā esa¹¹ nātisaṃghasamkhātā¹² nātivissāsanā
siyā eso cāpi¹⁰ mahanto attho.

Evam vutte rājā tesam gamanaṃ anujāni¹³. M. pi rañño
pañcavidhe dussile ādīnavam sile ca ānisaṃsaṃ kathetvā¹⁴
30 „imaṃ sīlam rakkha¹⁵, dhammena r. kārehi¹⁶, catūhi saṃ-
gahavatthūhi janam¹⁷ saṃgaṇhā“ ti ovaditvā Cittakūṭam agamāsi.

¹ Bā Sār -assa. ² all three MSS. smiṃ ³ Bā Sār add pana. ⁴ Cks kicca.
⁵ so all four MSS. ⁶ all four MSS. nāti, Bā Sār -murin-. ⁷ Bā vāhi, Sār
vāpi. ⁸ Sār kataram. ⁹ Bā Sār -murin-. ¹⁰ Bā Sār vāpi. ¹¹ Cks pi yam-
pisāsaṃ. ¹² Cks nātisaṃgahasam-. ¹³ Sār -nāti. ¹⁴ Sār -esi. ¹⁵ Bā Sār
rakkhattha. ¹⁶ Sār -etha, Bā -esi ¹⁷ Sār mahārājanam

Taṃ atthaṃ pakāśento Satthā āha :

85. Idam vatvā dhataratṭho haṃsarājā narādhipaṃ
uttamajavamattāya¹ nātisaṃgham upāgamuṃ. 85.
86. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
kekā ti-m-akarum² haṃsā, puthusaddo ajāyatha. 86. 5
87. Te patitā pamuttana bhattunā bhattugāravā
samantā parikarimsu aṇḍajā laddhapaccayā ti. 87.

Ta upāgamun ti arunuggamanavelāyama eva madhupānādini³ pari-
bhuñjtvā raññā ca deviyā ca dvīhi suvaṇṇatālavantehi⁴ ukkhipitvā gandhamā-
lādīhi katasakkārā tālavantehi⁴ otaritvā rājānaṃ padakkhināṃ katvā vehāsam 10
uppatitvā raññā anjaliṃ paggayha gacchatha sāmīno ti vutte sībapanjarena
nikkhamitvā⁵ uttamaṇa javena gantvā nātiganāṃ upāgamiṃsu⁶. parame ti
uttame, kekā ti attano sabhāvaravena kekā⁷ ti saddam akaṃsu, bhattugāravā ti
bhattari sagāravā, parikarimsu⁸ ti bhattuno muttabhāvena tuṭṭhā taṃ bhattā-
raṃ samantā parivārayiṃsu, laddhapaccayā ti laddhapatitthā. 15

Evam parivāretvā pana te haṃsā „kathaṃ mutto si ma-
hārājā“⁹ ti pucchimsu. M. Sumukhaṃ nissāya muttabhāvaṃ
Sakulārājaluddaputtehi⁸ katakammaṇ ca kathesi. Taṃ sutvā
tuṭṭho⁹ haṃsagaṇo⁹ „Sumukho senāpati ca rājā ca luddaputto
ca sukhitā niddukkhā ciraṃ jīvantū“⁹ ti thutiṃ akāsi. 20

Taṃ atthaṃ pakāśento Satthā osānagātham ā.:

88. Evam mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā
haṃsā yathā¹⁰ dhataratṭhā nātisaṃgham upāgamun ti. 88.

Ta. mittavataṃ ti kalyāṇamittasampannānaṃ, padakkhiṇā ti sukha-
nipphattino vuddhiyuttā, dhataratṭhā ti haṃsarājā¹¹ Sumukho raññā c' eva 25
luddaputtana cā 'ti dvīhi evaṃ ubho pi te dhataratṭhā kalyāṇamittasampannā,
yathā nātisaṃgham upāgamuṃ nātisaṃghupagamanasamkhāto nesaṃ attho pa-
dakkhino jāto evaṃ aññesaṃ pi mittavataṃ atthā padakkhiṇā hontīti

¹ Bā -manvāya, Sā -mandāya, B -manāya. ² Ck -nim-. ³ Bā jālāmadhu-
pānitādini, Sā madhulājapānitādini ⁴ Bā -tālapannehi, Sā -pattehi. ⁵
Bā Sā nikkhantā ⁶ Sā upasaṅkamiṃsu. ⁷ Bā Sā keke ⁸ Ck sakulārājā-,
Bā sagalārājā-, Sā sagalārāñña ca luddakena ca ⁹ Sā -ā ¹⁰ Ck add pi.
¹¹ so Bā; Ck add sumukhādīhi

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān’ eva pubbe pi Anando mam’
atthāya jīvitam pariccajīti“ vatvā j. s.: „Tadā nesādo¹ Channo²
ahosi, rājā³ Sāriputto, Sumukho Ānando⁴, navutihaṃsasahassā⁵ Buddha-
parisā, haṃsarājā aham evā“⁶ ti. Culla haṃsajātakaṃ⁶.

5

2. Mahāhaṃsajātaka.

Ete haṃsā pakkamantīti. Idam S. Veḷuvane v. therassa⁷
jīvitapariccāgam eva ā. k. Vatthum vuttasadisam eva. idha pana S.
atītam āharanto idam āhari:

A. Bārāṇasīyaṃ Seyyassa⁸ nāma Bārāṇasirañño Khemā
10 nāma aggamaheśi ahosi. Tadā B. navutihaṃsasahassaparivuto
Cittakūṭe vihaṃsi. Ath’ ekadivasam Khemā devī paccūsa-
samaye supinakaṃ⁹ addasa: suvaṇṇavannaḥaṃsā āgantvā rāja-
pallamke nisīditvā madhurassarena¹⁰ dhammakatham kathe-
sum, deviyā¹¹ sādhu-kāram datvā dh. suṇantiyā¹² dhamma-
15 savanena atittāya eva ratti vibhāyi¹³, haṃsā dhammakatham
kathetvā sīhapañjarena nikkhamitvā agamaṃsu, sā vegen’
uṭṭhāya „palāyamāne haṃse gaṇhatha gaṇhathā“¹⁴ ti vatvā
hattham pasārentī yeva pabujjhi. Tassā katham sutvā pari-
cārikāyo „kuhiṃ haṃsā“¹⁵ ti thokaṃ avahasimsu, sā tasmiṃ
20 khaṇe supinabhāvaṃ¹⁴ ñatvā cintesi: „aham abhūtam na
passāmi, addhā imasmiṃ loke suvaṇṇahaṃsā bhavissanti, sace
kho pana ‘suvaṇṇahaṃsānam dh. sotukām’ amhīti’ rājānam
vakkhāmi ‘amhehi suvaṇṇahaṃsā nāma na diṭṭhapubbā, haṃ-
sānam ca kathā nāma abhūtā yevā’¹⁵ ti vatvā nirussukko¹⁵
25 bhavissati ‘dohaḷo’ ti vutte pana kenaci¹⁶ upāyena pariyessati,
evam me manoratho, ijjhissatīti“¹⁶ sā gilānālayam dassetvā

¹ Sdr suddho. ² Sdr channatthero. ³ Sdr sāgalo rājā. ⁴ Sdr sumukhasenāpati
ca ānandatthero ahosi ca ⁵ Bd^s Sdr chana-. ⁶ Sdr -sā dhatarattho pana
lokapātho evam haretha jātakan ti iti jātakatthakathā asitini. 2. Su. = Sumukho.
⁷ Bd^s ānandattherassa. ⁸ Bd^s sāmyamassa. ⁹ Bd^s -nam. ¹⁰ Bd^s -saddena. ¹¹
Ck^s -vim, Cs^s -vīyam, Bd^s -vīyā. ¹² Ck^s -tisā. ¹³ Ck^s vibhāyi. ¹⁴ Bd^s supinabh-.
¹⁵ Ck^s nirussako. ¹⁶ Bd^s yena ke-

paricārikānaṃ saññaṃ katvā nipajji. Rājā rājāsane nisinno tassā dassanavelāya taṃ adisvā „khaṃ Khemā devīti“ pucchitvā¹ „gilānā“ ti sutvā tassā santikaṃ gantvā sayanekadesē nisīditvā piṭṭhiyaṃ parimajjanto „aphāsukan“ ti pucchi. „Deva. aphāsukaṃ n’ atthi, dohaḷo pana me uppanno“ ti. „Bhaṇa² 5
devi yaṃ icchasi, siḅhaṃ te upanāmessāmiti“. „Mahārāja aham ekassa suvaṇṇahaṃsassa setacchatte³ rājapallāṃke nisinnassa gandhamālādihi pūjaṃ katvā sādhuḷkāraṃ dadamānā⁴ dhammakathaṃ sotuṃ icchāmi, sace labhāmi icc-etaṃ kusalaṃ noce jīvitaṃ me n’ atthīti“. Atha naṃ rājā „sace manussa- 10
loke atthi labhissasi, mā cintayīti“ assāsetvā sirigabbhā⁵ nikhamma amaccehi saddhiṃ mantesi: „hambho⁶, Khemā devī ‘suvaṇṇahaṃsassa dhammakathaṃ sotuṃ labhanti jīviṃsāmi, alabhantiyā me jīvitaṃ n’ atthīti’ vadati, atthi nu kho suvaṇṇavaṇṇahaṃsā“ ti. „Deva amhehi n’ eva diṭṭhapubbā na 15
sutapubbā“ ti. „Ke pana jāneyyū“ ti. „Brāhmaṇa devā“ ti. Rājā brāhmaṇe pakkosāpetvā⁷ pucchi: „honti nu kho ācariyasuvaṇṇahaṃsā⁸“ ti. „Āma mahārāja ambhakaṃ ‘macchā kakkaṭakā kacchapā migā morā haṃsā ti ete tiracchānagatā suvaṇṇavaṇṇā’ hontīti’ āgataṃ⁹, ‘ta. dhataratṭhakulaḷahaṃsā¹⁰ 20
nāma paṇḍitā nāṇasampannā’ iti manussehi saddhiṃ satta suvaṇṇavaṇṇā hontīti“. Rājā attamaṇo hutvā „kahaṇ nu kho ācariyadhataratṭhahaṃsā vasantīti“ pucchitvā „na jānāma mahārājā“ ti. Atha „ke jāniṃsantīti“ „luddaputtā“ ti vutte sabbe attano vijite luddake sannipādetvā¹¹ pucchi: „tātā¹² su- 25
vaṇṇavaṇṇā dhataratṭhakule¹³ haṃsā nāma khaṃ vasantīti“. Ath’ eko luddo „Himavante kira deva Cittakūṭapabbate ti¹⁴ kulaparamparāya kathentīti“ ā. „Jānāsi pana tesāṃ gahaṇupāyaṇ“ ti. „Na jānāmi devā“ ti. So brāhmaṇapaṇḍite

¹ Bds pucchi. ² Bd tena hi bha-. ³ Bds samussitase-. ⁴ Bd -naṃ. ⁵ Bd -ato. ⁶ Bd am-. ⁷ Bd adds sakkāraṃ katvā ⁸ Bd -yā-. ⁹ Cks suvaṇṇā. ¹⁰ Ck āha-. Bd āgatā. ¹¹ Cks dhataratṭhahaṃsakulā. ¹² Bd -tāpetvā. ¹³ Bd -a. ¹⁴ Bd adds no.

pakkosāpetvā Cittakūṭe suvaṇṇahaṃsānaṃ atthibhāvaṃ āro-
 cetvā „jānātha nu kho tesaṃ gahaṇūpāyaṃ“ ti pucchi. „Mahā-
 rāja, kin tehi gantvā gahitehi, upāyena nagarasamīpaṃ ānetvā
 gahessāmā“¹ ti. „Ko pana upāyo“ ti. „Mahārāja nagarato
 5 uttarena¹ tigāvutappamāṇaṃ khemaṃ² nāma saraṃ khanāpetvā³
 udakassa pūretvā nānādhaññāni ropetvā pañcavaṇṇapadumasañ-
 channaṃ⁴ kāretvā ekaṃ paṇḍitaṃ⁵ nesādaṃ paṭicchāpetvā
 manussānaṃ upagantum adatvā catūsu kaṇṇesu ṭhitehi⁶ abhayaṃ
 vatvā ghosāpetha, taṃ sutvā⁷ nānāsakuṇā⁸ otarissantīti, te pi
 10 haṃsā paramparāya tassa sarassa khemabhāvaṃ sutvā āga-
 chissantī, atha ne vālapāsehi bandhāpetvā gaṇhāpeyyāthā“ ti.
 Taṃ sutvā rājā tehi vuttappadesehi⁹ vuttappakāraṃ saraṃ kā-
 retvā¹⁰ chekaṃ nesādaṃ pakkosāpetvā tassa saḥassaṃ dāpetvā
 „tvam ito paṭṭhāya attano kammaṃ mā kari, puttadāraṃ te ahaṃ
 15 posessāmi, tvam appamatto khemaṃ saraṃ rakkhanto manusse
 paṭikkamāpetvā catūsu kaṇṇesu abhayaṃ ghosāpetvā āgatā-
 gatasakuṇe¹¹ mama ācikkheyyāsi, suvaṇṇahaṃsesu āgatesu
 mahantaṃ sakkāraṃ labhissasīti“ taṃ samassāsetvā khemaṃ
 saraṃ paṭicchāpesi. So tato paṭṭhāya raññā vuttanāyena¹² eva
 20 ta. paṭipajji¹², „khemaṃ saraṃ rakkhatīti“ c’ assa Khemane-
 sādo tv-eva¹³ nāmaṃ udapādi. Tato paṭṭhāya nānappakārā
 sakuṇā otarimsu, „khemaṃ nibbhayaṃ saraṃ“ ti paramparā-
 ghosena nānahaṃsā āgamimsu: paṭhamaṃ tāva tiṇahaṃsā
 āgamimsu¹⁴, tesaṃ ghosena paṇḍuhaṃsā¹⁵, tesaṃ gh. mano-
 25 silāhaṃsā¹⁶, tesaṃ gh. setahaṃsā¹⁵, tesaṃ gh. pākahaṃsā¹⁵.
 Tesu āgatesu Khemako rañño ārocesi: „deva pañcavaṇṇa-
 haṃsā āgantvā sare gocaraṃ gocaraṃ gaṇhanti, pākahaṃ-
 sānaṃ āgatattā idāni¹⁷ katipāhena suvaṇṇahaṃsā āgamiṣṣanti,

¹ Fds avidūrena ² Ck tigāvutamatte tigāvutappamāna-, Bđ tigāvuttamatte tigā-
 vuttappamānam- ³ Bđ kārāpetvā ⁴ Cks -ā. ⁵ Bđ -a. ⁶ Cks hi. ⁷ Cks
 omit taṃ sutvā. ⁸ Bđ adda dasadisā. ⁹ Bđ -se. ¹⁰ Bđ kārāpetvā. ¹¹ Bđ
 -tesa-. ¹² Bđ paṭijaggi. ¹³ Bđ tevassa. ¹⁴ Bđ -amsu. ¹⁵ Bđ adda āgamimsu.
¹⁶ Cks -lā vaṇṇā, Bđ adda āgamimsu.

mā cintayittha devā¹ 'ti. Tam sutvā rājā², aṇṇena ta. na gantabbam, yo gacchissati³ hatthapādacchedaṇ ca gharavilopaṇ ca pāpuṇissatīti⁴ nagare bheriṇ carāpesi. tato paṭṭhāya ta. koci na gacchati. Cittakūṭassa pana avidūre Kañcanaguhāya pākahaṃsā vasanti, te mahabbalā, dhataratṭhakulena saddhiṃ⁵ tesam⁶ sariravaṇṇo ca viseso, pākahaṃsaraṇṇo pana dhītā suvaṇṇavaṇṇā ahosi, so tam „dhataratṭhamahissarassa anurūpā⁷“ ti tassa pādapariṇāṇikam katvā pesesi, sā tassa piyā ahosi manāpā, ten' eva kāraṇena tāni dve haṃsakulāni aṇṇamaññaṃ viśāsikāni jātāni. Ath' ekadivasam B-assa parivāra-¹⁰ haṃsā pākahaṃse pucchimsu: „tumhe ime divase⁸ kahaṃ gocaram gaṇhathā⁹“ ti. „Mayam Bā-ito avidūre khemasare g. gaṇhāma, tumhe pana kuhiṃ āhiṇḍatha“, „asukam nāmā¹⁰“ 'ti vutte „kasmā khemaṃ saram na gacchatha¹¹, so hi saro ramaṇīyo nānāsakuṇasamākiṇṇo pañcavaṇṇapadumasaṇchanno¹⁵ nānādhañṇaphalasampanno nānappakārabhamaragaṇanikūjito¹⁶ catūsu kaṇṇesu niccappavattaabhayaghosano, koci naṃ¹⁷ upasamkamituṃ samattho nāma n' atthi pag¹⁸eva aṇṇam upadda-
vaṃ kātuṃ, evarūpo so saro“ ti khemaṃ saram vaṇṇayimsu. Te tesam¹⁹ vacanam sutvā „Bārāṇasīsamīpe kira evarūpo khemo²⁰ nāma saro atthi, pākahaṃsā ta. gantvā g. gaṇhanti, tumhe pi dhataratṭhamahissarassa ārocetha, sace²¹ anujānāti mayam pi ta. gantvā g. gaṇheyyamā²²“ 'ti Sumukhassa kathesum, Su. raṇṇo ārocesi, so cintesi: „manussā nāma bahumāyā²³ upāyakusalā, bhavitabbam ettha kāraṇena, ettakam kalam esa²⁴ saro²⁵ n' atthi, idāni ambhakaṃ gahaṇatthāya kato bhavissatīti²⁶“ so Su-am ā.: „mā te ta. gamanam ruccatu²⁷, na so saro tehi sudhammatāya kato, ambhakaṃ gahaṇattham kato, manussā nāma²⁸ kharamantā upāyakusalā, tumhe sake²⁹ yeva gocare

¹ Cks omit rā-. ² Bā adds tattha. ³ Cks tesam saddhiṃ. ⁴ Bā -esu divasesu.

⁵ asukam - - wanting in Cks. ⁶ Cks -rarudatikujito. ⁷ Bā omits uam. ⁸ Cks te.

⁹ Cks omit sace. ¹⁰ Bā adds kharamanto, Bs kharamantā. ¹¹ Bā eso.

¹² Bā -tha. ¹³ Bā add bahumāyā. ¹⁴ Cks omit sake.

carathā“¹ ti. Suvannahamsā „khemam saram gantukām²
 amhā“³ ti dutiyam pi Su-assa ārocesuṃ, so tesam ta. gantu-
 kāmataṃ M-assa ārocesi. Atha M. „mama nātakā maṃ⁴
 nissāya mā kilamantu, tena hi gacchāmā“⁵ ti navuṭṭisabhassa-
 5 hamsaparivuto ta. gantvā g. gahetvā hamsakīlaṃ kīlītvā Citta-
 kūṭam eva paccāgami. Khemako tesam caritvā gatakāle gantvā
 tesam āgatabbhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tuṭṭhacitto hutvā
 „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃso gaṇhituṃ vāyama⁶,
 mahantaṃ te yasaṃ dassānīti“⁷ vatvā paribbayaṃ datvā taṃ⁸
 10 uyyojesi. So ta. gantvā cāṭipañjare nisīditvā hamsānaṃ ca-
 raṇaṭṭhānaṃ vīmaṃsi. B-ā nāma nilloluppacārino honti, tasmā
 M. otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya sapadānaṃ⁹ sāliṃ khādanto āga-
 māsi, sesā ito c’ ito ca khādanta vicariṃsu. Atha luddaputto
 „ayaṃ haṃso nilloluppacārī, imaṃ bandhituṃ vaṭṭatīti“¹⁰ cin-
 15 tetvā punadivase hamsesu saram anotiṇṇesu yeva cāṭipañjare
 nisīno taṃ ṭhānaṃ gantvā avidūre pañjare¹¹ attānaṃ paṭicchā-
 detvā chiddena olokento acchi. Tasmīṃ khaṇe M. navuṭṭi-
 hamsasahassaparivuto¹² hiyyo otiṇṇaṭṭhāne yeva otaritvā odhi-
 yaṃ nisīditvā khādanto pāyāsi, neṣādo pañjarachiddena¹³ olo-
 20 kento tassa rūpaggaṇṇattānaṃ¹⁴ attabhāvaṃ disvā „ayaṃ haṃso
 sakataṇṇamānasarīro¹⁵ suvaṇṇavaṇṇo tīhi rattarājīhi gīvāya
 parikkhitto, tisso rājīyo galena otaritvā udarantarena gatā,
 tisso pacchābhāgena nibbijjhītvā¹⁶ gatā, rattakambalasutta-
 sikkāya ṭhapitakaṇcanakkhandho viya atirocati, iminā etesaṃ
 25 raññā bhavitabbaṃ, imaṃ eva gaṇhissāmīti“¹⁷ cintesi. Hamsarā-
 jāpi bahuṃ gocaraṃ caritvā jalakīlaṃ kīlītvā hamsagaṇaṇa-
 vuto Cittakūṭam eva agamāsi, iminā niyāmena chadivase¹⁸ g. gaṇhi.
 Sattame¹⁹ divase Khemako kālaassavālamayaṃ²⁰ dāhaṃ mahā-
 rajjuṃ vaṭṭetvā yaṭṭhiyā pāsāṃ katvā „sve hamsarājā imasmiṃ

¹ Cks nātakānaṃ. ² Bds -atha. ³ Cks omit taṃ. ⁴ Bd sampadānacārī. ⁵ Bd pañcarena. ⁶ Bd parikkhitto. ⁷ Cks -re-. ⁸ Bds rūpasobhagga-. ⁹ Bds sakata-
 nābhi-. ¹⁰ so C’s; Bd nippajji-. ¹¹ Bd pañca. ¹² Bds chaṭṭhe. ¹³ Cks -vāla
 dāhaṃ

okāse otarissatīti¹ tatvāto¹ nātvā anto uduke yatthipāsāṃ
 oḍḍi. Punadivase haṃsarājā otaranto pādaṃ pāse pavasento yeva
 otari, ath' assa pāso pādaṃ ayapaṭṭakena bandhanto² viya
 ābandhitvā gaṇhi, so „chindissāmi nan“ ti vegāṃ janetvā kaḍ-
 ḍhitvā poṭhesi³, paṭhamavāre⁴ suvaṇṇavaṇṇaṃ cammaṃ chijji⁵,
 dutiyavāre kambalavaṇṇamaṃsaṃ⁶ chijji, tatiyavāre nahāruṃ
 chijji, catutthavāre pan' assa pādā chindeyyuṃ⁷, rañño pana
 hīnaṅgatā⁸ nāma ananucchavikā ti na vāyāmaṃ akāsi, balave-
 danā pavattiṃsu, so cintesi: „sac' āhaṃ baddharavaṃ ra-
 vissāmi nātakā me utrastā⁹ hutvā g. agahetvā chātajjhata¹⁰ va
 palāyanta¹⁰ samudde patissanti¹¹“ so vedanaṃ adhiyāsetvā
 pāsavase¹⁰ vattetvā sāliṃ caranto¹¹ viya hutvā tesāṃ yāvad-
 atthaṃ caritvā haṃsakīlaṃ kīlanakāle mahantena saddena
 baddharāvaṃ ravi, taṃ sutvā haṃsā purimanayen' eva pakka-
 miṃsu. Su. pi hetṭhavuttanayen' eva cintetvā vicinivā tīsu¹⁵
 koṭṭhāsesu M-aṃ adisvā „addhā tass' eva taṃ bhayaṃ uppan-
 nan“ ti nivattitvā „mā bhāyi mahārāja, ahaṃ mama jīvitam
 pariccajitvā tumhe mocessāmīti“ vadanto otarivā M-aṃ assā-
 sento paṃkapiṭṭhe nisīdi. M. „navutiyā¹² haṃsasahassesu
 maṃ chaḍḍetvā palātesu¹³ ayaṃ¹⁴ ekako va āgato, kin nu kho²⁰
 luddaputtassa āgatakāle maṃ chaḍḍetvā palāyissati udāhu no“
 ti vīmaṃsanavasena lohitaṃ makkhito pāsalaṭṭhiyaṃ olambanto¹⁵
 yeva tisso gāthā abhāsi:

1. Ete haṃsā pakkamanti vakkaṅgā bhayameritā, (IV ⁴²⁴/₁₆)
 harittaca¹⁶ hemavaṇṇa¹⁷ kāmaṃ Sumukha pakkama. 89. 25
2. Ohāya maṃ nātigaṇā ekaṃ pāsavaṣaṃ gataṃ
 anapekkhamānā gacchanti, kiṃ eko avahiyyasi. 90.
3. Pat' eva patataṃ seṭṭha, n' atthi¹⁸ baddhe sahāyatā,
 mā aṇīghāya hāpesi, kāmaṃ Sumukha pakkamā¹⁹ ti. 91.

¹ Cs Bā tattathato, Bs tattato. ² Bds kaḍḍhanto. ³ Cs peṭhesi, Bā pādesi, Bs pātesi. ⁴ Cks omit pa-. ⁵ Cs chiddi. ⁶ Bā -vannaṃ-. ⁷ so Cks for chijjeyyūṃ? Bds pādo chijjeyya. ⁸ Bs hīnaṅgaṃ. ⁹ cittuttrastā. ¹⁰ Cks pāsāṃ-. ¹¹ Bds khād-. ¹² Bā -ti. ¹³ Pds palāyantesu. ¹⁴ Bā adds sumukho. ¹⁵ Bā -ento
¹⁶ Cks -ā ¹⁷ Bā --e.

Ta. bhayameritā ti bhayena eritā bhayaṭṭitā bhayacālita¹, tatiyapade hariti pi hemaṇ ti pi suvaṇṇass' eva nāmaṇ, so pi harittacatāya hemavaṇṇo, tena taṇ evaṇ ālapi. Sumukhā 'ti sundaramukha, anapekkhamānā ti tava² nātayo³ anolokentā⁴ nirālayā hutvā, patevā 'ti uppatāhi yeva. mā anighāyā
5 'ti ito gantvā pattaḅbāya niddukkhabhāvāya viriyam mā hāpesi

Taṇ sutvā Su. „ayaṇ haṃsarājā mama bhāvaṇ⁵ na jānāti, anuppiyabhāṇimitto⁶ ti maṇ sallakkheti, sassinehabhāvaṇ⁷ assa dassessāmīti⁸“ catasso gāthā abhāsi:

1. Nāhaṇ dukkhapareto pi⁹ dhataratṭha tavaṇ¹⁰ jahe,
10 jīvitaṇ maraṇaṇ vā me tayā saddhiṇ bhavissati. 92.
2. Nāhaṇ dukkhapareto pi⁹ dhataratṭha tavaṇ¹⁰ jahe.
na maṇ anariyasamyutte¹¹ kamme yojetum arahasi. 93.
3. Sakumāro sakhā ty-asmi śacitte samite tṭhito,
nāto senāpati ty-āhaṇ haṃsānaṇ pavaruttama. 94.
- 15 7. Kathaṇ ahaṇ vikattissaṇ¹² nātimajjhe ito gato,
taṇ hitvā patataṇ seṭṭha kin te vakkhāṇ¹³ ito gato,
idha pāṇaṇ cajissāmi, na anariyaṇ kattum ussahe ti. 95.

Ta. nāhaṇ ti ahaṇ mahārāja kāyikacetasikena dukkhena puttṭho pi taṇ na jāhāmi, anariyasamyutte ti mittadūbhikehi ahirikehi kattabbatāya anariya-
20 bhāvena samyutte, kamme ti taṇ jahitvā pakkamaṇakamme, sakumāro ti¹⁴ ekadivase yeva patisandhiṇ gahe tvā ekadivase anākosāṇ padāletvā ekato vaḍḍhitakumāro ti a., sakhā tyasmīti ahaṇ te dakkhiṇakkhisamo¹⁴ piyasa-
hāyo, śacitte ti tava sake citte ahaṇ tṭhito¹⁵ tava vase vattāmi tayi jivante jivāmīti¹⁶ a., samcitte¹⁷ ti pi pātho, tava citte ahaṇ santhito sutṭhito ti a.,
25 nāto ti sabbahaṃsānaṇ antare saññāto, vikattissaṇ¹⁸ ti kuhiṇ haṃsarājā ti pucchito ahaṇ kin ti kathessāmi, kinte vakkhāmīti tava pavattim pucchante haṃsagane kim vakkhāmi

Evaṇ Su-ena catūhi gāthāhi sīhanāde nadite tassa guṇaṇ pakāsento M. ā.:

- 30 8. Eso hi dhammo Symukha yaṇ tvaṇ ariyapathe tṭhito
yo bhattāraṇ sakhāraṇ maṇ na paricattum ussahe. 96.

¹ Cs Bā ca-. ² Cks tena. ³ Bā nātakāyo ⁴ Bā -o. ⁵ Bds mittabhāvaṇ. ⁶ Cks -e, Bā anukampiyabhāvaṇmitto. ⁷ Bā sineha- ⁸ Bā adds eintento. ⁹ Cks ti. ¹⁰ Bds tvaṇ. ¹¹ all three MSS -yaṇsam-. ¹² so Cks for vikatthi-? Bā vikitti-. ¹³ Bā adds samāṇakumāro ¹⁴ Ck -nakkhi-, Bā -nasmiṇ-. ¹⁵ Bā hito ¹⁶ Bā -mi na jivante na jivāmīti ¹⁷ Cks sac-. ¹⁸ so all three MSS.

9. Tam hi me pekkhamānassa bhayaṃ na tv-eva¹ jāyati,
adhigacchasi tvaṃ mayhaṃ evambhūtaṃ jīvitān ti. 97.

Ta. dhammo ti esa porānapaṇḍitānaṃ sabhāvo, bhattāraṃ sa-
khāraṃ² ti sāmikaṃ ca sahāyaṃ ca samānaṃ, bhayaṃ ti cittutrāso mayham
na jāyati, Citta-kūṭapabbate hamsaganamajjhe thito viya³ homi, mayhaṃ ti mama⁵
jīvitān maṃ labhāpessasi

Evam tesāṃ kathentānaṃ³ luddaputto sarapariyante thito
haṃse tīhi khaṇḍehi palāyante disvā „kin nu kho“ ti pā-
satthānaṃ olokeno B-aṃ pāsalaṭṭhiyaṃ olambantaṃ disvā
sañjātasomanasso kacchaṃ⁴ bandhitvā muggaraṃ gahetvā¹⁰
kappuṭṭhānaggi viya avattharamāno paṇhiyā akkantakalale⁵
upari sīsena gantvā purato patante vegena⁶ upasaṃkhami.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

10. Icc-eva⁷ mantayantānaṃ ariyānaṃ ariyavattinaṃ⁸
daṇḍam ādāya nesādo āpadī⁹ turito¹⁰ bhusaṃ. 98. 15
11. Tam āpatantaṃ disvāna Sumukho aparibrūhayi¹¹,
atthāsi purato raṇṇo haṃso vissāsayāṃ vyathaṃ. 99.
12. Mā bhāyi patataṃ seṭṭha. na hi bhāyanti tādīsā,
ahaṃ yogaṃ payuṇṇissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ
tena pariyāpadānena khippaṃ pāsā pamokkhasīti. 100. 20

Ta ariyavattinaṃ¹² ti ariyācāre vattamānānaṃ, bhusaṃ ti dalhaṃ bala-
vam, aparibrūhayi¹³ anantaragāthāyaṃ āgataṃ¹⁴ mā bhāyīti vacanaṃ bhaṇ-
anto¹⁵ atibrūhesi¹⁶ mahāsaddam nicchāresi. atthāsi¹⁷ sace nesādo rājānaṃ
paharissati ahaṃ pahāraṃ paticchissāmi¹⁷ jīvitāṃ pariccajivā purato atthāsi,
vissāsayānaṃ ti vissāsento, vyathan ti vyathitaṃ bhūtaṃ¹⁸ rājānaṃ, mā¹⁹
bhāyīti iminā vacanena vissāsento, tādīsā ti tumhādisā nāṇaviriya-sampannā,
yogaṃ ti viriyayogaṃ¹⁹ yuttaṃ ti anucchavikaṃ, dhammūpasamhitaṃ ti
kāraṇaṇissitaṃ, tena pariyāpadānena²⁰ ti tena mayā payuttana²⁰ yogena
parisuddhena, pamokkhasīti mucchissasi

Evam Su. M-aṃ assāsetvā luddaputtassa santikaṃ gantvā³⁰
madhuraṃ mānusiṃ vācaṃ nicchārento „samma tvaṃ koṇāmo“

¹ Bā teva ² Bā -raṃman. ³ Ck omit evam - -. ⁴ Bā add dalhaṃ. ⁵ Bā -
-laṃ. ⁶ so Ck; Bā omits gantvā - - na. ⁷ Bā evaṃ ⁸ Bā -vu-. ⁹ Bā
āpatī. ¹⁰ Ck -tu. ¹¹ Ck -si. ¹² Bā -vu-. ¹³ Ck -sīti ¹⁴ Ck āhata. ¹⁵
Bā vadanto ¹⁶ Bā -isi. ¹⁷ Bā sampa- ¹⁸ Bā bhi-. ¹⁹ Ck hi-. ²⁰ Ck -ga,
Bā nāṇaviriya-. ²⁰ Bā vuttana.

- ti pucchitvā „suvanṇavannaṇaṃsaṃsarāja ahaṃ Khemako nāma“
 ‘ti vutte „samma Khema tayā oḍḍitavālapāse yo vā so vā haṃso
 baddho ti saññaṃ mā kari, navutiya¹ haṃsasahassānaṃ pavaro
 dhataratṭhahaṃsarājā te pāse baddho nāṇava² silācārasampanno
 5 saṃgāhakapakkhe³ ṭhito, nāyaṃ māretuṃ yutto, ahaṃ tava
 iminā⁴ kattabbakiccaṃ karissāmi, ayam pi suvaṇṇavannaṇo ahaṃ
 pi⁵ etass’ atthāya attano jīvitam pariccajāmi⁶, sace tvaṃ
 etassa pattāni gaṇhitukāmo⁷ mama pattāni gaṇha, atho pi
 cammamamaṃsanahāruatṭhīnaṃ aññataraṃ gaṇhitukāmo mam’
 10 eva sarīrato gaṇha, atha naṃ kilāhaṃsaṃ kātukāmo si mañ
 ñeva kara⁸ jīvantam eva vikkiṇitvā, sace⁹ dhanam uppādetu-
 kāmo maṃ¹⁰ vikkiṇitvā uppādehi, mā etaṃ nāṇadiguṇayuttaṃ¹¹
 avadhi, sace hi vadhissasi nirayādīhi na muccissasīti“ taṃ
 nirayabhayena santajjetvā attano madhurakathaṃ gaṇhāpetvā
 15 puna B-assa santikaṃ gantvā taṃ assāsento atṭhāsi. Nesādo
 tassa kathaṃ sutvā „ayam tiracchānagato samāno manussehi
 pi kātuṃ asakkarūpaṃ¹² karoti, manussāpi hi evaṃ mitta-
 dhamme ṭhātuṃ¹³ na sakkonti, aho esa nāṇasampanno ma-
 dhurakatho dhammiko“ ti sakalasarīraṃ pītisomanassapūṇaṃ
 20 katvā pahaṭṭhalomo daṇḍaṃ chaḍḍetvā sirasi añjaliṃ patitṭhā-
 petvā suriyaṃ namassanto viya Su-assa guṇaṃ kittento
 atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

13. Ta-ssa tam vacanaṃ sutvā Sumukhassa subhāsitaṃ
 25 pahaṭṭhalomo nesādo añjali ‘ssa paṇāmayi¹⁴. 101.
 14. Na me sutam vā diṭṭham vā: bhāsanto¹⁰ mānusiṃ dijo
 ariyaṃ bruvāno⁶ vakkāṅgo cājanto mānusiṃ giram. 102.
 15. Kin nu t’ āyam dijo hoti. mutto baddham upāsaya,
 ohāya sakunā yanti. kim eko avahiyyasīti. 103.

¹ Bā -ti   ² Bds omit vā.   ³ Bā sambhavapekkhe, Bs sambhāvapakkhe.   ⁴ Bds add sarīrena.   ⁵ Bds add thatheva aham.   ⁶ Bds -jissāmi.   ⁷ Bā adds sime.   ⁸ Bā kiā.   ⁹ Cks omit sace   ¹⁰ Bds add jīvantam.   ¹¹ Bds add haṃsarājānaṃ.
¹² Bds asakkuṇeyyaṃ evarūpaṃ   ¹³ Bā kātuṃ.   ¹⁴ Ck ranāmayi, Cs raṇ-.   ¹⁵ Cks -tam.   ¹⁶ Bā brūhanto

Ta. añjalissā 'ti añjalim assa, na me ti¹ gāthāy' assa thutim karoti, ta. mānusin ti manussavācam, ariyan ti sundaram niddosaṃ, cajanto ti vissajjento, i. v. h.: samma tvaṃ dijo samāno ajja mayā² mānusiṃ vācam bhāsanto niddosaṃ bruvāno³ mānusiṃ girāṃ cajanto paccakkhato dīṭṭho, ito pubbe pana idam acchariyaṃ mayā n' eva sutam na dīṭṭhan ti, kinnu tāyan⁴ 5 ti yaṃ etaṃ⁴ tvaṃ upāsaya kin nu te yaṃ hoti.

Evam duṭṭhacittena⁵ puṭṭho Su. „ayaṃ muduko jāto, idānim assa bhiyyosomattāya mudubhāvatthaṃ mama guṇaṃ dassessāmīti“ cintetvā ā.:

16. Rājā me so dijāmitta⁶, sanāpacc' assa kārayim, 10

tam āpade pariccattum n' ussahe vihagādhipaṃ⁷. 104.

17. Mahāganāya⁸ bhattā me mā eko vyasanaṃ agā,
tathā taṃ samma nesāda: bhattāyaṃ⁹, abhito¹⁰ rame ti. 105.

Ta. nussahe ti na samattho 'mi. mahāganāyā¹¹ 'ti mahato hamsaganassa¹², mā eko ti¹³ mādisse sevakke vijjamāne mā ekako¹⁴ vyasanaṃ agā, 15 tathā tan ti yathāhaṃ vadāmi tath' eva tam, sammā 'ti vayasā, bhattāyaṃ¹⁵ abhito rame ti bhattā ayaṃ mama, aham assa ca abhito rame santi ke ramāmi na ukkanthāmi.

Taṃ¹⁶ tassa dhammanissitaṃ madhurakathaṃ sutvā so-manassappatto pahatṭhalomo „sac' āhaṃ etaṃ silādiguṇa- 20 yuttaṃ hamsarājānaṃ vadhissāmi catūhi apāyehi na muñcissāmi, rājā maṃ yad icchati taṃ karotu, ahaṃ etaṃ Su-assa dāyaṃ katvā vissajjessāmīti“ cintetvā g. ā.:

18. Ariyavatt' asi¹⁷ vakkaṅga yo piṇḍam apacāyasi.

cajāmi te taṃ bhattāraṃ, gacchatu¹⁸ bho yathāsukhan ti. 106. 25

Ta. ariyavattasīti mittadhammarakkhanasamkhātena ācāariyaṇaṃ vattena samannāgato, piṇḍamapacāyasīti bhattu santikā laddhaṃ piṇḍaṃ¹⁹ pūjesi, gacchatu¹⁸ bho ti dve pi janā assumukhe nātisanighe²⁰ sahāyamānā²¹ yathāsukhaṃ gacchatha.

¹ Bds namassati ² Bd adds saddhiṃ ³ Bd brūhanto. ⁴ Cks omit yaṃ. ⁵ so Cks; Bd ekaṃ tuṭhacittena so. ⁶ Cks dijom-. ⁷ Cks -pa, Bd vihaṅgādhipaṃ. ⁸ Bd -yaṃ. ⁹ Bs -raṃ, Cks bhattāhaṃ ¹⁰ Ck atihito, Cs ahito. ¹¹ Bd -yan. ¹² Bds add sāmi. ¹³ Cks ki. ¹⁴ Bd -to. ¹⁵ Cks bhattāham. ¹⁶ Bds nesādo taṃ. ¹⁷ Bd -ttaṃsi. ¹⁸ Bds -antu. ¹⁹ Bds add senāpati. ²⁰ Cks nāti. ²¹ so Ck; Cs bhāyamānā, Bd sahāsayamānā.

Evam¹ vatvā nesādo muducittena M-am upasamkamitvā
yatthim nāmetvā pamkapiṭṭhe nisidāpetvā pāsayaṭṭhim¹ mocetvā
ukkipitvā sarato niharitvā taruṇadabbatīṇapiṭṭhe nisidāpetvā
pāde baddhapāsāṃ saṇikāṃ mocetvā M-tte balavasinehaṃ
5 paccupatṭhāpetvā mettena² cittena udakāṃ ādāya lohitaṃ puñ-
jitvā³ punappuna parimajji, ath' assa mettānubhāvena sirāya
siraṃ⁴ māmsena māmsāṃ cammena cammaṃ ghaṭitaṃ, pādo
pākatico ahoṣi, itarena nibbiseso B. sukhappatto hutvā pakati-
bhāvena nisīdi. Su. attānaṃ nissāya rañño sukhitabhāvaṃ
10 disvā sañjātasomanasso cintesi: „iminā amhākāṃ mahāupakāro
kato. amhehi etassa kataṃ⁵ nāma n' atthi, sace h' esa⁶ rāja-
mahāmattānaṃ⁷ atthāya amhe gaṇhi⁸ tesāṃ santikāṃ netvā
bahudhanaṃ labhissati, sace attano atthāya gaṇhi amhe
vikkīṇitvā dhanāṃ labhissat' eva, pucchissāmi tāva na⁹ ti,
15 atha naṃ upakāraṃ kātukāmatāya pucchanto ā.:

19. Sace attappayogena ohito haṃsapakkhinaṃ
patigaṇhāma te samma etaṃ abhayadakkhinaṃ. 107.

20. Noce attappayogena ohito haṃsapakkhinaṃ
anissaro muñcaṃ amhe theyyaṃ kayirāsi luddakā 'ti. 108.

20 Ta. sace ti samma nesāda sace tayā attano payogena attano atthāya
haṃsānaṃ⁹ c' eva sesapakkhinaṃ ca pāso oḍḍito¹⁰, anissaro ti anissaro
hutvā amhe muñcanto yenāsi āpatto¹¹ tassa santakam gaṇhanto theyyaṃ kayirāsi.

Tam sutvā nesādo „nāhaṃ tumhe attano atthāya gaṇhim,
Bā-rañño¹² pana saṃyamena gaṇhāpito 'mhīti¹³ vatvā deviyā
25 diṭṭhasupinato¹⁴ paṭṭhāya yāva rañña¹¹ tesāṃ āgatabhāvaṃ
suttvā „samma Khemaka ekaṃ vā dve vā haṃse gaṇhituṃ
vāyama, mahantaṃ te yasaṃ dassāmīti¹⁵ vatvā paribbayaṃ
datvā uyyojitabhāvo tāva sabbaṃ pavattim ārocesi. Tam
suttvā Su. „iminā nesādena attano jīvitaṃ agaṇetvā amhe

¹ Bds -iyā. ² Bā metta. ³ Bā dhovitvā. ⁴ Cks siraṃ sirā. ⁵ Bā upakāraṃ, Hs upakāro. ⁶ Bā pesa. ⁷ Cs rājārāja-, Ck rājārāja-. ⁸ Cks -hinti. ⁹ Ck na.
¹⁰ Bds ohito. ¹¹ Ck ananto, Cs ānanto. ¹² Bā -ā ¹³ Ck -tā, Bā diṭṭhasi-
supīnakālato. ¹⁴ Cks -o

vissajjentena dukkaraṃ kataṃ, sace mayaṃ ito va Cittakūṭaṃ
gamissāma n' eva dhataratṭharaṇṇo paññānubhāvo na¹ mayhaṃ
mittadhammo pākaṭo bhavissati na luddaputto mahantaṃ yasaṃ
lacchati na rājā pañcasu sīlesu paṭiṭṭhahissati² na deviyā mano-
ratho matthakaṃ pāpuṇissatīti³ cintetvā „samma, evaṃ sante 5
amhe vissajjetuṃ na labhasi, raṇṇo no⁴ dassehi, so amhe
yathārucim⁵ karissatīti⁶“.

Imaṃ atthaṃ pakāseto:

21. Yassa tvaṃ bhatako raṇṇo kāmaṃ tass' eva pāpaya.
tatha saṃyamāno⁷ rājā yathābhīṇaṃ karissatīti g. ā. 109. 10

Ta tassevā 'ti tass' eva santikaṃ nehi, tatthā 'ti tasmim nivesane,
yathābhīṇaṃ ti yathāhippāyaṃ yathārucim

Taṃ sutvā nesādo „mā vo bhante⁸ rājadassanaṃ rucci⁹,
rājāno nāma sappatibhayā, keḷihaṃse vā vo kareyyuṃ mareyyuṃ
vā“ ti ā. Atha naṃ Su. „samma ludda, mā amhākaṃ cintayi, 15
ahaṃ tādisassa kakkhaḷassa dhammakathāya maddavaṃ janesim,
raṇṇo kin nu na janessāmi, rājāno hi paṇḍitā subhāsitaṇṇū⁹,
khippaṃ no raṇṇo santikaṃ nehi, nayanto ca mā baddho¹⁰
nayi, pupphapañjare nisīdāpetvā nehi, pupphapañjaraṃ ca ka-
ronto dhataratṭhassa mahantaṃ setapadumasañchannaṃ mama 20
khuddakaṃ rattapadumasañchannaṃ katvā dhataratṭhaṃ¹¹ pu-
rato maṃ pacchato nicataraṃ katvā ādāya khippaṃ netvā
raṇṇo dassehīti¹² ā. So¹² tassa vacanaṃ sutvā „Sumukho rājā-
naṃ disvā mama mahantaṃ yasaṃ dātukāmo bhavissatīti“ sañ-
jātasomanasso mudūhi latāhi¹³ pañjare katvā padumehi chā- 25
detvā vuttanayena te gahetvā agamāsi.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha: .

22. Icc-eva¹⁴ vutto¹⁵ nesādo¹⁵ hemavaṇṇe harittace
ubbohatthehi saṃgayha pañjare ajjhavodahi. 110.

¹ Cks omīti na ² Cks paṭiṭṭhāti. ³ Cks add na. ⁴ Cks rucim. ⁵ Cks -sīti.
⁶ Cks -mano. ⁷ Bā bhaddante ⁸ Bā -itta ⁹ Bā -tadubbhāsitaṇṇū ¹⁰ so Cks
for -e; Bā bandhanena. ¹¹ Cks add maṃ ¹² so Cks Pā; Ck to sā corr.
to sā foi sāto? ¹³ Bā labhāhi ¹⁴ Fds -vam. ¹⁵ Cks -e.

23. Te pañjaragate¹ pakkhī ubho bhassaravañṇine
Sumukhaṃ dhataratthaṃ ca luddo ādāya pakkamīti. 111.

Ta. ajjhavodahīti odahi thapesi, bhassaravañṇine ti pabhāsam-
pannavanne.

- 5 Evaṃ luddassa te² ādāya pakkamanakāle dhataratṭha-
hamso pākarājahamsadhītaram³ attano bhariyaṃ saritvā Su-
amantetvā kilesavasena vilapi.

Taṃ atthaṃ āvikaronto Satthā āha:

24. Hariyyamāno dhataratṭho Sumukhaṃ etad abravi:
10 bālhaṃ bhāyāmi Sumukha sāmāya lakkhaṇūryā
asmākaṃ vadham aṇṇāya ath' attanaṃ vadhissati. 112.
25. Pākahaṃsā ca Sumukha Suhemā hemasuttacā⁴
koñci⁵ samuddatīre va⁶ kapaṇā nūna rucchatīti⁷. 113.

Ta. bhāyāmīti maranaṃ⁸ bhāyāmi, sāmāya 'ti suvaṇṇavannāya, lak-
15 khaṇūryā ti lakkhanasampannaūryā, vadham aṇṇāya 'ti vadhaṃ jānitvā
māritā ti saṇṇī⁹ hutvā, vadhissatīti kim me piyasāmike¹⁰ mate jivitenā 'ti
marissati¹¹ pākahaṃsarājadhītā, Suhemā ti evaṃnāmikā, hemasuttacā¹² ti
hemasadisasundaratacā¹³, rucchatīti¹⁴ yathā lonisaṃkhātā¹⁵ samuddaṃ
otaritva mate patimhi koñcisakunikā¹⁶ kapaṇā rodati evaṃ nūna sā rodissati.

- 20 Taṃ sutvā Su. „ayaṃ haṃso aṇṇe¹⁷ ovaditum yutto mātu-
gāmaṃ nissāya kilesavasena vilapati, udakassa ādittakālo viya
vatiyā utṭhāya kedārakhādanakālo viya ca jāto, yaṃ nūnāhaṃ
attano balena mātugāmassa dosaṃ pakāsetvā etaṃ saṇṇa-
peyyan“ ti cintetvā āha¹⁸:

- 25 26. Evaṃmahanto¹⁹ lokassa appameyyo mahāgaṇī
ekitthim anusoceyya, na idaṃ pañṇavato-m-iva. 114.
27. Vāto va²⁰ gandham ādeti²¹ ubhayaṃ chekapāpakam
bālo āmakapakkam va lolo andho va āmisam. 115.

¹ Bā -re-. ² Cks taṃ. ³ Bā pākahaṃsarājā- ⁴ Cks suvomā hemasuttavā ⁵
Ck koci, Cs koci, Bā koñci. ⁶ Cks ca ⁷ Bā ruccha-. ⁸ Ck -ā corr. to -im,
Bā -ato ⁹ Cks -ā. ¹⁰ Cks -iye ¹¹ Bā add pākahaṃsā ti. ¹² Cks -yuttavā
¹³ Cks -rakattacā ¹⁴ Cks rucchiti, Bā ruccha-. ¹⁵ Bā loṇa-. ¹⁶ Cks kuñca-.
¹⁷ Bā -am ¹⁸ Cks omit āha ¹⁹ Bā mahāsatto ²⁰ Cks ca ²¹ Cks -hi.

28. Avinicchayaññū atthesu mando va paṭibhāsi¹ maṃ,
kiccākiccaṃ na jānāsi sampatto kālapariyāyam². 116.
29. Aḍḍhummatto udiresi yo seyyā³ maññas⁴ itthiyo,
bahū sādharmaṇā h' etā soṇḍānaṃ va surāgharaṃ. 117.
30. Māyā c' esā marici ca⁴ soko rogo c' upaddavo, (II ³³⁰/₁₉) 5
kharā ca bandhanā c' etā maccupāso⁵ gubhāsayo⁵,
tāsu⁶ yo vissase poso so naresu narādhamo ti. 118.

Ta. mahanto ti mahanto⁷ samāno, lokassā 'ti haṇisalokassa, appa-
meyyo ti gūnehi metum⁸ asakkuneyyo, mahāganiti mahantena gaṇeṇa
samannāgato gaṇasatthā, ekittthin ti yaṃ evarūpo bhavaṃ ekaṃ itthiṃ anuso- 10
ceyya idaṃ anusocanaṃ na paññāvato-m-iva, tenāhaṃ ajja taṃ bālo ti
maññāmiti adhippayen⁹ evaṃ ā, ādeti ti gaṇhāti, chekapāpakaṃ ti sundarā-
sundaraṃ, āmakapakkaṃ ti āmakāṇ ca pakkaṇ ca, lolo ti rasalolo, i. v. h :
mahārāja yathā nāma vāto padumasarādīni paharivā sugandham pi saṃkāratthā-
nādīni paharivā duggandham pīti ubbayaṃ chekapāpakaṃ gandham ādiyati 15
yathā ca bālo kumārako ambajambūnaṃ hetthā nisinna hattham pasāretvā patita-
patitaṃ āmaṃ pi pakkam pi phalaṃ gahetvā khādati yathā ca rasalolo andho
bhatte upanīte yaṃ kiñci samakkhikam pi nimmakkhikam pi āmisam ādiyati
evaṃ itthiyo nāma kilesavasena aḍḍham pi duggatam pi kulīnam pi akulīnam
pi abhirūpam pi virūpam pi gaṇhanti bhajanti⁹. tādisānaṃ pāpadhammānaṃ 20
itthīnaṃ kāraṇā¹⁰ vippalapasi mahārājā 'ti, atthesū ti kāraṇakāraṇesu.
mando ti andhabālo, paṭibhāsi¹¹ maṃ ti mama upatthāsi, kālapariyā-
yan¹² ti evarūpam maraṇakālaṃ patto jīmaṃ kile idaṃ kattabbaṃ idaṃ
na kattabbaṃ idaṃ vattabbaṃ idaṃ na vattabbaṃ ti na jānāsi devā 'ti, aḍ-
ḍhummatto ti aḍḍhamattako¹³ maññe hutvā, udiresīti yathā suraṃ pivi- 25
tvānā 'ti matto puriso yaṃ vā taṃ vā lapati evaṃ lapaṇti a., seyyā¹⁴ ti
varā¹⁴ uttamā¹⁴, māyā cesā ti ādisu deva itthiyo nāma¹⁵ etā vañcanaṭṭhena
māyā agayhūpagatṭhena marici sokādīnaṃ paccayattā soko, rogo cupaddavo
ti rogādi¹⁵ anekappakāro upaddavo, kodhādīhi thaddhabbhāvena kharā, tā hi¹⁶
nissāya andubandhanādīhi bandhanato¹⁷ bandhanā cetā, itthiyo¹⁸ nāma 30
sarīraguhāyaṃ puna vasanakamaccu¹⁹ nāma etā devā ti²⁰ kāmahetu kāmāni-
dānaṃ kāmādhikaraṇaṃ eva rājāno coraṃ gahetvā ti suttena p' esa attho
dīpetabbo (—?).

¹ Bā -ti. ² so all three MSS. for -paryayam. ³ Bā -o. ⁴ Bā C^s va. ⁵ Bā^s
-ā. ⁶ Bā tyāsu. ⁷ C^s mahantattā. ⁸ Bā^s pame. ⁹ C^s add kāsānaṃ vā. ¹⁰
C^s kiṃkāraṇā. ¹¹ Bā^s -ti. ¹² C^s -kiriyaṇa. ¹³ Bā aḍhuma-. ¹⁴ Bā -o.
¹⁵ Bā omits cupaddavo -. ¹⁶ so Bā; C^s tā, C^k ti. ¹⁷ Bā^s bajhanato. ¹⁸
C^k -i, C^s -ī. ¹⁹ C^s casanakam. ²⁰ C^s etadevāti.

Tato dhataratṭho mātuḡāme paṭibaddhacittatāya „tvam
mātugamassa guṇaṃ na jānāsi. paṇḍitā etaṃ¹ jānanti, na etā²
garahitabbā“ ti dīpento ā.:

31. Yaṃ vuddhehi upaṇṇātaṃ³ ko taṃ ninditum arahati,
mahābhūta⁴ itthiyo nāma lokasmiṃ upapajjisum. 119.
32. Khiddā paṇihitā tyāsu, ratī tyāsu paṭiṭṭhitā,
bījāni tyāsu rūhanti yadidaṃ sattā pajāyare,
tāsu ko nibbide⁵ poso pānaṃ āsajja paṇibhi. 120.
33. Tvam eva n' añño Sumukha thīnaṃ atthesu yuñjasi,
tassa ty-ajja bhaye jāte bhītena jāyate mati. 121.
34. Sabbo hi saṃsayam patto bhayaṃ⁶ bhīru titikkhati,
paṇḍitā ca mahantā no⁷ atthe yuñjanti duiyyuje. 122.
35. Etadatthāya rājāno sūram icchanti mantinaṃ
paṭibāhati yaṃ sūro āpadaṃ attapariyāyam. 123.
36. Mā no ajja vikantiṃsu⁸ rañño sūdā mahānase.
tathā hi vaṇṇo pattānaṃ phalaṃ velum va taṃ vadhi. 124.
37. Mutto pi⁹ na icchi¹⁰ udḍetum¹¹, sayam bandhaṃ¹² upāgami,
so p' ajja¹³ saṃsayam patto
atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti. 125.
- 20 Ta. yaṃ ti yaṃ mātuḡāmasamkhataṃ vatthum paṇṇāvuddhehi¹⁴ nātaṃ
tesam eva pākaṭaṃ na bālānaṃ, mahābhūta¹⁵ ti mahāguṇā mahānisamsā, upa-
pajjimsū¹⁶ ti pathamakappikakāle itthiliṅgassa pathamaṃ pātubhūtattā paṇa-
maṃ nibbattā ti a., tyāsū¹⁷ ti Su-a tāsu itthiyo kāyavacchiddā ca paṇihitā
ohitā thapitā kāmaganarati ca paṭiṭṭhitā, bījānīti Buddhapacceka-buddhaariya-
25 sāvakacakkavattidibījāni tāsu rūhanti, yadidaṃ ti ye ete sabbe pi sattā pajā-
yare ti sabbe tāsam yeva kucchimhi samvaddhā ti dīpeti, nibbide¹⁸ ti nib-
bindeyya, pānaṃ āsajja paṇibhīti attano pānehi pi tāsam pānaṃ āsādetvā
attano jīvitaṃ cajanto pi tā labhivā ko nibbindeyyā¹⁹ ti a., nañño²⁰ ti na
añño, Su-a mayā Uttakūṭale haṃsaganamajjhe nisinnena²¹ taṃ adisvā
30 kahaṃ Su. ti vutte esa mātuḡāmaṃ gaṇetvā Kañcanaguhāyaṃ uttamaratiṃ²²
anubhoti vadaṃti, evaṃ tvam eva thīnaṃ atthesu yuñjasi yuttapayutto ahoṣi

¹ Bā eva. ² Ck^s netaṃ, Bā na hi ta, B^s na hetā. ³ Ck^s sam vaddhehum tva
paṇṇātam, C^s sam vaddhehupamānātam, Bā yaṃ bu-. ⁴ Bā nibbije. ⁵ Bā
sayam. ⁶ Bā camahatāno. Ck^s mabhattāno. ⁷ Bā attha-. ⁸ Ck^s -katti-. ⁹
Ck^s si. ¹⁰ Bā icchasi. ¹¹ Ck^s odḍ-. ¹² Ck^s baddhaṃ. ¹³ Ck^s sajja. ¹⁴ C^s
-vudhehi. ¹⁵ Bā -je. ¹⁶ Ck^s nā-. ¹⁷ Ck^s -nne. ¹⁸ all three MSS. -ti.

na añño ti a, tassa tyajjā 'ti tassa te ajja maraṇabhaye jāte iminā bhītena maraṇabhayena¹ maññe ayaṃ mātugāmassa dosadassane nipunā mati jāyate ti adhippāyen' evam āha, sabbo hīti yo koci, saṃsayappatto ti jīvitasam-sayappatto, bhīrū 'ti bhīru hutvāpi bhayaṃ adbhivāseti², mahantā no ti ye pana paṇḍitā ca honti mahante³ ca thāne⁴ thitā mahantā no⁵ te dūyyuñje 5
atthe yuñjanti ghatanti⁶ vāyamanti, tasmā mā bhāyi dhiro bohīti taṃ ussāhento evam ā, āpadan ti sāmīno āgataṃ⁷ āpadaṃ esa sūro paṭibāhati etadattbhāya sūramantināṃ icchanti, attapariyāyan ti attaparittānam pi ca kātuṃ sakko-sīti⁸ pi adhippāyo, vikantiṃsū 'ti⁹ chindimsu i v. h : Sum ukhatvam mayā attano anantare thāne thapito tasmā ajja yathā rañño sūdā amhe maṇisattbhāya 10
na kantanti¹⁰ tathā karchīti, tādiso hi amhākaṃ pattavaṇṇo taṃ avadhīti sv-āyaṃ vaṇṇo yathā nāma veḷum nissāya jātaṃ phalaṃ veḷum eva vadhati tathā mā¹¹ taṃ vadhi taṃ ca mamaṃ ca mā vadhīti adhippāyen' evam ā.. mutto pīti¹² yathāsukhaṃ Cittakūṭapabbataṃ gacchā 'ti evam luddaputtēna mayā saddhīm mutto vissajjito samāno pi uddituṃ¹³ na icchi, sayan ti rājā- 15
naṃ datthukāmo hutvā sayam eva bandhaṃ¹⁴ upagato ti evam idaṃ amhākaṃ bhayaṃ taṃ¹⁵ nissāya āgataṃ, so pajjā¹⁶ 'ti so pi¹⁷ ajja jīvitasamsayaṃ patto, atthaṃ gaṇhāhi mā mukhaṃ ti idāni amhākaṃ muccanakāraṇaṃ¹⁸ gaṇha yathā muccāma¹⁸ tathā vāyāma, vāto va¹⁹ gandhamādetitī²⁰ ādini vadanto itthigarahatthāya²¹ mā mukhaṃ pasārayi. 20

Evam M. mātugāmaṃ vaṇṇetvā Su-aṃ appaṭibhānaṃ katvā tassa anattamanabhāvaṃ viditvā idāni naṃ paggaṇ-hanto g. ā.:

38. So tvaṃ²² yogaṃ payuñjassu yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ, tava pariāpadānena mama pāṇesanaṃ carā²³ 'ti. 126. 25

Ta so ti samma Su-a so tvaṃ, taṃ yogaṃ ti yaṃ pubbe ahaṃ yogaṃ payuñjissāṃ yuttaṃ dhammūpasamhitaṃ ti avacāsi taṃ idāni payuñjassu, t'ava -- nenā 'ti tava tena payogena parisuddhena, pariyaḍātenā²⁴ 'ti pi pāṭho parittānenā 'ti a., tayā katattā tava santakena²⁵ parittānena mama jīvitapari-yesanaṃ²⁶ carā 'ti adhippāyo. 30

¹ Bds add bhīto. ² Bds -si. ³ Cks -tā. ⁴ Cks add ca. ⁵ Bds adds atthe yuñ-janti dūyūje ti. ⁶ Bds -enti. ⁷ Cks -ta. ⁸ Bds -tīti. ⁹ Cks vikatt-. ¹⁰ Cks katt-, Bds vikantiṃsu. ¹¹ Bds omits mā. ¹² Cks sīti ¹³ Cks od-. ¹⁴ Bds dham, Cks baddhaṃ, Cs vaddhaṃ corr. to baddhaṃ or baṇḍhaṃ. ¹⁵ Bds kaṃ. ¹⁶ Cks sajja. ¹⁷ Cks si. ¹⁸ Bds muñc-. ¹⁹ Cks ca. ²⁰ Cks -dediti, Bds -dehiti. ²¹ Bds -garahanat-. ²² Cks taṃ. ²³ Cks caran ²⁴ Cks -dhātenā. ²⁵ Bds santi-. ²⁶ Bds -yosānaṃ

Atha¹ Su.² „ativiya maraṇabhayaḥhito, mama balaṃ na jānāti, rājānaṃ disvā thokaṃ kathaṃ labhitvā jānissāmi, assā-sessāmi tāva nan“ ti cintetvā g. ā.:

39. Mā bhāyi³ patataṃ seṭṭha, na hi bhāyanti tādisā.
5 ahaṃ yogaṃ payuñjissaṃ yuttaṃ dhammūpasamhitāṃ.
mama pariyāpapadānena khippaṃ pāsā⁴ pamokkhasīti. 127.

Ta. pāsā ti dukkhapāsato.

- Iti tesāṃ sakuṇabhāsāya kathentānaṃ luddaputto na kiñci aññāsi, kevalaṃ pana te kācenādāya Bā - iṃ pāvīsi accha-
10 riyabbhutaajātena pañjalīnā mahājanena anugammamāno⁵, so rājadvāraṃ patvā attano āgatabhāvaṃ rañño ārocāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

40. So luddo haṃsakācena rājadvāraṃ upāgami,
paṭivedetha maṃ rañño: dhataratṭh' āyaṃ āgato ti. 128.
15 Ta. paṭi -- man ti Khemako āgato ti evaṃ rañño maṃ vadetha⁶, dha-
taratṭhāyaṃ ti ayaṃ dh-o āgato ti ca paṭivedetha

- Dovāriko gantvā paṭivedesi, rājā sañjātasomanasso „khip-
paṃ āgacchatū“ 'ti vatvā amaccagaṇaparivuto samussitase-
tacchatte rājapallaṃke nisīno Khemakaṃ haṃsakācakaṃ
20 ādāya mahātalaṃ abhirūḥhaṃ disvā suvaṇṇavaṇṇe haṃse olo-
ketvā „sampaṇṇo me manoratho“ ti tassa⁷ kattabbakiccaṃ
amacce āṇāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

41. Te disvā puññasaṃkāse ubho lakkhaññasammate⁸
25 khalu saññamāno⁹ rājā amacce ajjhabhāsatha: 129.
42. Detha luddassa vatthāni annapānaṃ ca bhojanaṃ,
kāmaṃkaro hiraṇṇ' assa¹⁰ yāvanto eva¹¹ icchatīti¹². 130.

- Ta. puññasaṃkāse ti attano puññasadise, lakkhaññasammate⁸ ti
seṭṭhasammate abhiññāte, khalū 'ti nipāto, tassa te khalu disvā ti purimapadena
30 sambandho, dethā 'ti ādi rājā pasannākāraṃ karonto ā., ta. kāmaṃkaro

¹ Cks add naṃ. ² Bḍ adds ayaṃ. ³ Cks -a. ⁴ Cks -se. ⁵ Ck -gammāno, Bḍ -gacchamāno. ⁶ Bḍs nivedetha. ⁷ Bḍ adds detha luddassā ti tassa. ⁸ Bḍs lakkhana-. ⁹ Cks samñamāno. Bḍ samyamano. ¹⁰ read: kāmaṃ karohi yaṃ assa? ¹¹ Cks esa ¹² Cks -sīti.

hiraññassā 'ti hiraññam¹ assa kāmakiriya² atthu, yāvanto ti yattakaṃ
eva icchatī tattakaṃ hiraññam assa dethā 'ti a.

Evam pasannākāram kāretvā pītisomanassasamussāhito³
„gacchatha, naṃ alaṃkaritvā ānethā“ 'ti ā. Atha naṃ
amaccā rājanivesanā otāretvā kappitakesamassuṃ nahātānu- 5
littaṃ sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ katvā rañño dassetuṃ. Ath'
assa rājā samvacchare satasahassuṭṭhānake dvādasagāme
ājaññayuttaṃ⁴ rathaṃ alaṃkatamahāgehaṃ cā 'ti mahantaṃ
yasaṃ dāpesi. So mahantaṃ yasaṃ labhitvā attano kammaṃ⁵
pakāsetuṃ „na te⁶ deva mayā yo vā so vā haṃso ānito. 10
ayaṃ pana navutihamsasatasahassānaṃ rājā dhataratṭho nāma,
ayaṃ pana senāpati Su. nāmā“ 'ti ā. Atha naṃ rājā „kathaṃ
te samma ete gahitā“ ti pucchi

Tam attham pakāseto Satthā āha:

43. Disvā luddaṃ pasannattaṃ. Kāsirājā tadābravi⁷: 15
yad' āyaṃ⁸ samma Khemaka puṇṇā haṃsehi tiṭṭhati 131.
44. Kathaṃ ruciṃ majjhagataṃ pāsahatto upāgami.
okīṇaṃ nātisaṃghehi nimajjhimaṃ⁹ kathaṃ gahīti. 132.

Ta pasannattaṃ ti pasannabhāvaṃ somanassappattaṃ, yadāyaṃ¹¹ ti
vayassa¹² Khemaka yaḍi ayaṃ ambhakaṃ pokkharanī navutihamsasahashehi puṇṇā 20
tiṭṭhati, kathaṃ ruciṃ majjhagataṃ ti evaṃ saṃte tvaṃ tesāṃ tesāṃ ruciṇaṃ
piyadassanānaṃ haṃsānaṃ majjhagataṃ etaṃ¹³ nātisaṃgheṇa okīṇaṃ, ni-
majjhimaṃ ti n' eva majjhimaṃ n' eva¹⁴ kaṇitthaṃ uttamaṃ haṃsarājānaṃ
kathaṃ pāsahatto upāgami kathaṃ gahīti.

So tassa kathento āha:

45. Ajja me sattamā ratti ādānāni upāsato¹⁵, 25
padaṃ etassa anvesaṃ appamatto bhavassito¹⁶. 133.
46. Ath' assa padaṃ addakkhim carato ādānesanaṃ¹⁷,
tatthāhaṃ odahim pāsāṃ, ev etaṃ dijam aggahin ti. 134.

¹ Cks -o. ² so Bđ; Cks kāmam ³ Bđ piti-, Cks pīsom-. ⁴ Bđ -a. ⁵ Cks kāmam.
⁶ Bđ kho ⁷ Cks -antam. ⁸ Bđ tadabravi. ⁹ Bđ yadyāyaṃ. ¹⁰ so all three
MSS. for nimma-? ¹¹ Cks yantvāyaṃ, Bđ yadvāyaṃ? Bđ yadyāyaṃ. ¹² Cks
cayassa. Bđs samma. ¹³ Bđs evam ¹⁴ Cks omit neva. ¹⁵ Bđs upāga-. ¹⁶
Bđs ghaṭa-. ¹⁷ Bđ ādānesanaṃ

Ta. ādānānīti ādānāni gocaragahanaṭṭhānānīti a., ayam eva vā pātho, upāsato¹ ti upagacchantassa, padan ti gocarabhūmiyam akkantapadāni, bhavassito² ti cātīpañjarissito³, athassā 'ti atha chatthe divase⁴ ādānesanam⁵ carantassa padam addakkhiṃ, evetan ti evam etaṃ, dijaṃ aggahin ti sabbaṃ gahitopāyaṃ āciikkhi.

Taṃ sutvā rājā „ayam dvāre ṭhatvā paṭivedento pi dhataratṭhass' evāgamanam paṭivedesi, idāni pi 'etaṃ ekam eva gaṇhin' ti vadati, kinnu kho ettha kāraṇaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

47. Ludda dve ime⁶ sakunā, atha eko ti bhāsasi,
10 cittan nu te vipariyattham⁷ ādu kin nu jigimsasīti⁸. 135.

Ta. vipariyatthan⁹ ti vipallattham, ādu kinnu jigimsasīti¹⁰ udāhu kin nu cintesi, kin itaraṃ gahetvā aññassa dātukāmo hutvā cintesiti pucchati

Tato luddo „na me deva cittam vipallattham nāpi aham itaraṃ aññassa dātukāmo, api¹¹ kho pana mayā ohite pāse eko
15 baddho“ ti āvikaronto āha:

48. Yassa lohitakā tālā¹² tapaneyyanibhā¹³ subhā
uram samhacca¹⁴ titṭhanti so me bandham¹⁵ upāgami. 136.

49. Athāyaṃ bhassaro pakkhī abaddho baddham āturaṃ
ariyaṃ bruvāno¹⁶ atṭhāsi cajanto¹⁷ mānusiṃ giran ti. 137.

20 Ta lohitakā ti rattavannā, tālā ti rājiyo, uramsamhaccā¹⁸ 'ti uram āhacca, i. v. h.: mahārāja yass' etā rattasuvannasappatibhāgā tisso lohitakā rājiyo gīvaṃ parikkhipitvā uram āhacca titṭhanti so eko va mama¹⁹ pāse bandham upagato²⁰ ti, bhassaro ti parisuddho pabbāsampanno, āturaṃ ti gilānam dukkhitam atthāsīti.

25 „Dhataratṭhassa baddhabhāvāṃ ūtvā nivattitvā etaṃ samassāsetvā mamāgamanakāle paccuggamanam katvā ākāse yeva mayā saddhiṃ madhurapaṭisanthāraṃ katvā manussabhāsāya dhataratṭhassa guṇe kaṭhento atṭhāsi, mama hadayaṃ mudu-

¹ Cks upāhatoso, Bđ upāgato ² Bds bhavi-, Bds ghaṭa-. ³ Ck cādvi-, Bđ cāti-.
⁴ Bđ adds etassa. ⁵ Bđ ādānesaram, Cks -nesam ⁶ Cks me. ⁷ Bđ -yattaṃ, Ck -yatham, C^s -yatan. ⁸ Ck jhissiti, C^s chigimsa-. Bđ jigisa-. ⁹ Cks -yatan. Bđ -yattan. ¹⁰ Ck jhim-, C^s chig-, Bđ jigis-. ¹¹ Bđ api ca. ¹² Cks kalam.
¹³ Bds -niyā. ¹⁴ Ck urasammā, C^s urasamvācca, Bđ uramsamhañca, B^s urasamhañca. ¹⁵ Cks baddham ¹⁶ Ck bruvāno, Bđ brabmano. ¹⁷ Bds vadanto. ¹⁸ Ck urasamhañā, C^s urasam-. ¹⁹ Cks mam. ²⁰ Bđ upā-.

kaṃ katvā puna etass' eva purato atṭhāsi, athāhaṃ deva
Su-assa subhāsitaṃ sutvā pasannacitto dhataratṭhaṃ vis-
sajjesiṃ, iti dhataratṭhassa pāsato mokkho, ime haṃse ādāya
mama idhāgamaṇā ca Sumukhen' eva katan' ti evaṃ so
Su-assa guṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā rājā Su-assa dhamma- 5
kathaṃ sotukāmo ahoṣi. Iuddaputtassa sakkāraṃ karantass'
eva suriyo atthagamito, dīpā pajjalitā, bahū khattiyādayo
sannipatitā, Khemā devī pi vividhanāṭakaparivārā¹ rañño
dakkhiṇapasse nisīdi, tasmīṃ khaṇe rājā Su-am kathāpetu-
kāmo g. ā.:

50. Atha kin nu dāni Sumukha hanū saṃhacca tiṭṭhasi
adu² me parisāṃ patto bhayā bhīto no bhāsaṣīti. 138.

Ta. saṃhaccā 'ti madhurakatho kira tvaṃ atha kasmā idāni mukhaṃ
pidhāya tiṭṭhasi, ādū ti kacci³, bhayā bhīto ti parisārajjabhayena bhīto hutvā

Taṃ sutvā Sumukho abhītabhāvaṃ dassento ā: 15

51. Nāhaṃ Kāsipati bhīto oḡayha parisāṃ tava,
nāhaṃ bhayā na bhāsaṣiṃ vākyāṃ atthasmiṃ tādise ti. 139.

Ta. tādise ti api ca kho pana tatbārūpe atthe uppanne vākyāṃ bhā-
saṣiṃ vacanokāsaṃ olovento nisīno 'mbhīti a.

Taṃ sutvā rājā kathaṃ vadḍhetukāmatāya paribhāsaṃ 20
karonto ā.:

52. Na te abhisaraṃ passe na rathe nāpi⁴ pattike
nāssa cammaṃ vā kīṭaṃ vā vammaṇe ca dhanuggahe 140.

53. Na hiraṇṇaṃ suvaṇṇaṃ vā nagaraṃ⁵ vā sumāpitaṃ
otiṇṇaṃ⁶ parikhaṃ duggaṃ daḷhaṃ attālakotṭhakaṃ 25
yattha pavitṭho Sumukha bhāyitabbaṃ⁷ na bhāyaṣīti. 141.

Ta. abhisaraṃ ti rakkhanatthāya⁹ parivāretvā thitaṃ āvudhahatthaṃ
parisaṃ te na passāmi, nāssa 'ti ettha assā 'ti nipātamattaṃ, cammaṃ ti sara-
parittānacammaṃ¹⁰, kīṭaṃ ti kīṭakaṃ cūtipālaṃ vuccati, cātikapālahaṭṭhāpi te
santike¹¹ n' atthīti dīpeti, vammaṇe ti vammaṣannaddhe, na hiraṇṇaṃ ti 30
yaṃ nissāya na bhāyaṣi¹² taṃ hiraṇṇaṃ pi te na passāmi

¹ Cks devī tividhā nāṭaka-. ² Cks adā. ³ Bā adu ti kiñci. ⁴ Bā nā. ⁵ Cks
Cks nabharaṃ. ⁶ so Cks; Bā okinnaṃ. ⁷ Cks bhāsi-. ⁸ Cks bhāsa-. ⁹ Ck
-na-. ¹⁰ Cs -na-. ¹¹ Cks santi ¹² Cks bhāseyyāsīti

Evam raññā „kiṃ te abhāyanakāraṇaṃ“ ti vutte taṃ kathento ā.:

44. Na me abhisaren' attho nagarena dhanena vā,
apathena pathaṃ yāma antalikkhecarā mayaṃ. 142.
5 55. Suta ca paṇḍitā ty-amhā nipuṇā atthacintakā¹.
bhāsem' atthavatiṃ vācaṃ sacce² c' assa patitthito. 143.
56. Kiṃ ca tuyhaṃ asaccassa anariyassa karissati
musāvadissa luddassa bhaṇitaṃ pi subhāsitaṃ ti. 144.

Ta. abhisarenā 'ti ārakkhaparivarena, attho ti etena mama kiccaṃ n'
10 atthi, kasmā yasmā apareṇa³ tumhādisānaṃ amaggena maggaṃ⁴ māpetvā yāma
ākāsacāriṇo mayan⁵ ti, paṇḍitā tyamhā ti tayā sut' amhā, ten' eva kāraṇena
ambhākaṃ santikā dhammasotukāmo kira no gāhāpesi, saccecassā 'ti sace'
pana tvaṃ sacce patitthito assa atthavatiṃ kāraṇaṇissitaṃ vācaṃ bhāseyyāma.
asaccassā 'ti vacīsaccarāhitassa tava subhāsitaṃ mundassa dantasucī⁷ viya
15 kiṃ karissati.

Taṃ sutvā rājā „kasmā maṃ musāvādī anariyo ti vadasi,
kiṃ mayā katan“ ti āha. Atha naṃ Sumukho tena hi suṇā-
hīti vatvā ā.:

57. Taṃ⁷ brāhmaṇānaṃ vācanā⁸ imaṃ Khemiṃ⁹ akārayi,
20 abhayaṃ ca tayā ghuṭṭhaṃ imāyo dasadhā disā. 145.
58. Ogayha te pokkharaniṃ vippasannodakaṃ suciṃ
pahūtaṃ cādanam¹⁰ tattha ahimsā c' ettha pakkhinam. 146.
59. Idaṃ sutvāna nigghosaṃ āgat' asmā¹¹ tav' antike,
te te baddh' asmā¹² pāsena, etaṃ¹³ te bhāsitaṃ musā. 147
25 60. Musāvādaṃ purakkhatvā icchālobhaṃ ca pāpakaṃ
ubho sandhiṃ atikkamma asātaṃ upapajjātīti. 148.

Ta. taṃ ti tvaṃ, Khemiṃ¹⁴ ti evaṃnāmikaṃ pokkharaniṃ, ghuṭṭhaṃ
ti catūsu kanneṣu tthavā ghoṣāpitaṃ, dasadhā ti imā tā dasadhā thitā ti¹⁵
disāsu tayā abhayaṃ ghuṭṭhaṃ, ogayhā 'ti ogahitvā āgatānaṃ santikā, pahū-
30 tañcādanam¹⁶ ti pahūtaṃ ca padumuppalaśālīdikaṃ adanam¹⁷, idaṃ

¹ Ck attā-, Bđ catta-. ² Cks sabbe ³ Bds apathena ⁴ Bds pathaṃ. ⁵ Cks
vayan. ⁶ Ck save, Cs sacce. ⁷ so all three MSS. ⁸ Cks -naṃ. ⁹ Bđ -aṃ.
¹⁰ Ck modanam, Bđ khā-. ¹¹ Bđ -tambā ¹² Bđ bandhanasmā. ¹³ Bđ ekaṃ
¹⁴ Bds -an. ¹⁵ so Cks; Bds dasadhā disā taṃ taṃ. ¹⁶ Cks -cādan-, Bds -khā-
danam. ¹⁷ Bds khādanam.

sutvānā ti tesam tava pokkharaniṃ ogahitvā āgatānaṃ santikā idaṃ abhayaṃ
 sutvā tava santike tava samīpe tayā kārītapokkharaniṃ āgat' amhā ti a., te te
 ti te mayaṃ tava pāsena baddhā, purakkhatvā ti purato katvā, icchā-
 lobhan ti icchāsāṃkhātāṃ pāpakaṃ lobham, ubho sandhin ti ubhayam
 devaloke ca maussaloke ca patisandhim, imam eva pāpadhamme¹ purato katvā 5
 caranto puggalo sugatipaṭisandhim atikkamitvā, asātan ti nirayam upapajjātīti.

Evam parisamajjhe yeva rājānaṃ lajjāpesi. Atha naṃ
 rājā „nāhaṃ Sumukha tumhe māretvā maṃsakhādītukāmo²
 gaṇhāpesiṃ, paṇḍitabhāvaṃ pana vo sutvā subhāsitaṃ sotukāmo
 gaṇhāpesiṃ ti“ pakāśento ā.: 10

61. Nāparajjhāma³ Sumukha, na pi lobhā vaṃ aggahiṃ,
 sutā ca paṇḍitā ty-attha nipunā atthacintakā⁴. 149.
 62. Appev' atthavatiṃ vācaṃ vyākareyyuṃ⁵ idhāgatā,
 tathā taṃ samma nesādo vutto Sumukha-m-aggahīti. 150.

Ta. nāparajjhāma³ ti mārento avarajjhati⁶ nāma mayaṃ na mārema, 15
 lobhāvaṃaggahiṃ ti maṃsaṃ khādītukāmo hutvā lobhā vaṃ⁷ tumhe na pi⁸
 aggahiṃ, paṇḍitā tyatthā ti paṇḍitā ti sut' attha⁹, atthacintakā ti pa-
 ricchannānaṃ atthānaṃ cintakā, atthavatiṃ ti kāraṇaṇissitaṃ, tathā ti tena
 kāraṇena, vutto ti mayā vutto hutvā, Sumukhamaggahīti ālapati, makāro
 sandhukaro, aggahīti dhammaṃ desessatīti¹⁰ tumhe gaṇhi. 20

Taṃ sutvā Sumukho¹¹ „ayuttaṃ te kataṃ mahārājā“¹² ti
 vatvā ā.:

63. N' eva bhītā¹² Kāśipati upanītasmiṃ jīvite,
 bhāsem' atthavatiṃ vācaṃ sampattā kālapiyāyaṃ¹⁴. 151.
 64. Yo¹⁴ migena migam hanti pakkhiṃ vā pana pakkhinā 25
 sutena vā sutam kiṇe¹⁵ ki anariyatarāṃ tato. 152.
 65. Yo ca ariyarudam bhāse anariyadhamm' avassito
 ubho so dham̐sate lokā idha c' eva parattha ca. 153.
 66. Na majjetha yasaṃ patto, na vyatthe¹⁶ pattasaṃsayam,
 vāyameṭh' eva kiccesu, saṃvare vīvarāṇi ca. 154. 30

¹ so Cks; Bđ imeva dhamme. ² C_g Bđ maṃsaṃ. ³ Cks nāva-. ⁴ Bđ tyattha-
⁵ so Cks Bđ byāhareyyum. ⁶ so Cks; Bđ avirajjati, B^s avirujjati. ⁷ C^s -vā.
 B^s -va. ⁸ Bđ nāham. ⁹ Bđ sutā attham. ¹⁰ Bds desetuiṃ. ¹¹ Bds add subhāsitaṃ
 sotukāmena. ¹² Bđ bhū-. ¹³ read -pariyayaṃ. ¹⁴ Cks ye. ¹⁵ Bđ kilyā, B^s
 kinyā. ¹⁶ Bds byādhe.

67. Ye vaddhā abbatikkantā¹ sampattā kālapariyāyan²
idha dhammaṃ caritvāna ev' ete tidivaṃ gatā. 155.

68. Idam sutvā Kāsiṇipati dhammam attani pālaya
dhataratṭhañ ca muñcāhi haṃsānaṃ pavaruttaman ti. 156.

5 Ta. upanītasmin ti maraṇasantikaṃ³ upanīte, kālapariyāyan ti
maranākālavāraṃ pattā samānā,⁴ bhāsissāma⁵ na hi dhammakathikaṃ bandhitvā
maranabbhayaṇa tajjetvā dhammam sunanti. ayuttan te katam, migena ti
sutthusikkhūpitaṇa dīpakamigena, hantīti hanti pakkhinā ti dīpakapakkhinā
ca, sutena 'ti khemaṃ nibbhayan ti vissutena dīpakamigapakkhisadisaṇa padu-
10 masarena, sutan ti paṇḍito cittakathīti eva sutam dhammakathikaṃ, kine⁶
ti dhammaṃ sossānīti⁷ pāsabandhanena vā yo⁸ kineyya bādheyya, tato ti
tesam kiriyato uttariṃ aṇṇaṃ anariyataraṃ nāma kim atthi, ariyarudan ti
mukhena ariyavacanaṃ suṇḍaravacanaṃ bhāsati, dhammavassito ti kammena⁹
anariyadhammam¹⁰ avassito, ubho ti devaḷokā ca maṇussalokā cā 'ti ubha-
15 yambhā, idha cevā 'ti idha upapanno¹¹ pi jarattha upapanno¹¹ pi evarūpo
dvīhi sugatilohehi dhamasitvā nirayam eva upa;ajjati. pattasamāyan ti jīvi-
tasamāsayapamānaṃ¹² pi dukkhaṃ patvā na kilameyya, samvare - - cā 'ti attano
chiddāni randhāni¹³ samvareyya pidaheyya. vaddhā ti gunavaddhā paṇḍitā,
abbhatikkantā ti imaṃ maṇussalokam¹⁴ atikkantā, pariyaṇan ti maraṇa-
20 kālapariyāyapattā hutvā. evete ti evaṃ ete, idan ti idam mayā vuttam attha-
nissitam vacanaṃ, dhamman ti pavenedhammam¹⁵ pi sucaritadhammam pi.

Tam sutvā rājā āha:

69. Āharant' udakaṃ pajjam¹⁶ āsanaṃ ca mahārahaṃ
pañjarato pamokkhāmi dhataratṭhaṃ yasassinam 157.

25 70. Tañ ca senāpatiṃ dhiraṃ nipuṇaṃ atthacintakaṃ
yo sukhe sukhito¹⁷ rañño dukkhite hoti dukkhito. 158.

71. Etādiso¹⁸ kho arahati¹⁹ piṇḍam asnātu²⁰ bhattuno
yathāyaṃ Sumukho rañño pāpasādhāraṇo sakhā ti. 159.

Ta. udakan ti pādadhovanam, pajjan ti pādabbhañjanam, sukhe ti
30 sukhampi sati.

Rañño vacanaṃ suvā tesam āsanāni haritvā ta. nisinnā-
nam gandhodakena pāde dhovitvā satapākatelena abbhañjayimsu.

¹ C^{ks} abbhā-. ² read -paryayaṃ. ³ C^{ks} -kā. ⁴ B^{ds} add na. ⁵ C^{ks} -mi. ⁶ B^d kilyā, B^s kinyā. ⁷ B^{ds} desessā-. ⁸ C^{ks} so. ⁹ C^{ks} kammanam. ¹⁰ B^{ds} -yañḍhamma. ¹¹ C^{ks} uppa-. ¹² B^{ds} -sayamāpannam. ¹³ B^d dvārānāni. ¹⁴ C^{ks} omit abbhā - -. ¹⁵ B^{ds} -niya-. ¹⁶ B^{ds} majjam. ¹⁷ C^{ks} -tā. ¹⁸ C^{ks} -ā. ¹⁹ C^{ks} -anti. ²⁰ C^k asanātu, B^d bhasmātu, C^s asmātu

Satthā tam atthaṃ pakāsento āha :

72. Piṭṭhaṃ ca sabbasovannaṃ aṭṭhapādaṃ manoramaṃ
matṭhaṃ¹ kāsikavatthinaṃ² dhataratṭho upāvisi. 160.
73. Kocchaṃ ca sabba-ovannaṃ veyyagghaparisibbitaṃ³
Sumukbo ajja pāvekkhi dhataratṭhas⁴ anantarā. 161. 5
74. Tesāṃ kañcanapattehi⁵ puthū ādāya Kāsiyo
haṃsānam abhihāreyyūṃ aggarañño pavāsitaṃ ti. 162.

Ta. matṭhan ti karanaparinithitaṃ, kāsikavatthinan⁵ ti kāsika-
vatthena atthataṃ, kocchan ti majjhe saṃkhittavyagghacammaparisibbitaṃ⁶
maṅgaladivase aggamahesiyā nisīdanapīṭhakaṃ, kañcanapattēhīti suvanṇa- 10
bhājanehi, puthū ti bahujaṇā. Kāsiyo ti Kāsiratthavāsino, abhihāreyyūṃ
ti upanāmesuṃ, aggarañño pavāsitaṃ ti atthasatasuvannaṃpātīṃ⁷ pakkhittaṃ
hamsarañño pannākārathāya Kāsirañño pesitaṃ nānaggarasabhojanaṃ.

Evam upanīte pana tasmim Kāsirājā tesāṃ saṅgahatthaṃ
sayam suvaṇṇapātīṃ gahetvā upanāmesi, te tato ca madhulāje 15
khādītva madhurodakaṃ⁸ pivimsu, atha M. rañño abhihāraṃ ca
pasādaṃ ca⁹ disvā patisanthāraṃ akāsi.

Tam pakāsento Satthā āha .

75. Disvā abhihaṭaṃ aggaṃ Kāsirājena pesitaṃ
kusalo khattadhammānaṃ tato pucchi anantarā: 163. 20
76. Kaccin¹⁰ nu bhoto kusalaṃ kacci¹⁰ bhoto anāmayāṃ, (IV ⁴²⁷/₂₆₄ V ³⁴⁸/₁₃)
kacci ratṭhaṃ idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati¹¹. 164.
77. Kusalam c¹² eva me haṃsa atho haṃsa anāmayāṃ.
atho ratṭhaṃ idaṃ phītaṃ dhammena-m-anusissati¹². 165.
78. Kacci bhoto amacesu doso koci na vijjati. 25
kaccin nu te tav¹³ atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam. 166.
79. Atho pi me amacesu doso koci na vijjati,
atho pi te mam¹⁴ atthesu nāvakaṃkhanti jīvitam. 167.
80. Kacci te sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī
puttarūpayasūpetā tava chandavasānugā. 168
81. Atho me sādīsī bhariyā assavā piyabhāṇinī 30
puttarūpayasūpetā mama chandavasānugā. 169.

¹ Cks matṭha, Bd paṭha, B^s matṭham ² Bd -vattinaṃ, B^s -vatthinnaṃ Cks
patthinnaṃ for paṭṭinaṃ? ³ Pd -parisuppitaṃ, Cks -sibbitā. ⁴ Bd -mattehi.
⁵ Ck -pattinnaṃ, C^s -patthinnaṃ, Bd vatthinaṃ. ⁶ Ck -ta. ⁷ Bd -satapalasu-,
B^s -vannapalapātīm. ⁸ Cks madhukam. ⁹ Cks abhikārapasā. ¹⁰ Bd kiñci
throughout ¹¹ Bd -sāsati, B^s -sāsasi ¹² Bds -sāsāmi.

82. Kacci raṭṭhaṃ anuppīlaṃ¹ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati². 170.
83. Atho raṭṭhaṃ anuppīlaṃ akutociupaddavaṃ
asāhasena dhammena samena-m-anusissati³. 171.
- 5 84. Kacci santo apacitā asanto parivajjitā,
noce dhammaṃ niraṃkatvā adhammam anuvattasi⁴. 172.
85. Santo ca me apacitā asanto parivajjitā,
dhamme c' evānuvattāmi⁵. adhammo me niraṃkato. 173.
86. Kacci nānāgataṃ⁶ dīghaṃ samavekkhasi khattiya.
10 kacci matto madanīye paralokaṃ⁷ na santa-si⁸. 174.
87. N' ahaṃ⁹ anāgataṃ dīghaṃ samavekkhāmi pakkhima¹⁰,
ṭhito dasasu dhammesu paralokaṃ na santase¹¹. 175.
88. Dānaṃ sīlaṃ pariccāgaṃ ajjavaṃ maddavaṃ tapam
akkodhaṃ avihiṃsaṃ ca khantiṃ ca avirodhanaṃ 176.
- 15 89. Icc-ete kusale dhamme ṭhite passāmi attani.
tato me jāyate pīti somanassaṃ c' anappakaṃ. 177.
90. Sumukho ca acintetvā viṣṣaji pharusāṃ girāṃ
bhāvadosam anaṇṇāya asmāk' āyaṃ vihaṅgamo. 178.
91. So kuddho pharusāṃ vācaṃ nicchāresi ayoṇiso
20 yān' asmāsu na vijjanti, na idaṃ¹² paṇṇavatāṃ ivā 'ti. 179.

Ta disvā ti tam bahuaggapānabhojanam disvā. pesītan ti āharāpetvā
upanītam, khattadhammānan ti pathamakāraṃsu paṭisanthāradhammānam,
tato pucchi anantarā ti tasmim kāle kacci nu bhoṭo ti anupatipātīyā puc-
chi, tā pana chaḡāthā heṭṭhāvuttatthā yeva, anuppīlan¹³ ti kacci raṭṭhavāsino
25 yante ucchum viya na pīlesīti pucchati, akutociupaddavaṃ ti kutoci
anupaddavaṃ. samenamamanusissatīti¹⁴ kacci tayā¹⁵ raṭṭhaṃ dhammena
samena anusāsiyati¹⁶, santo ti sīlādiguṇayuttā sappurisā, niraṃkatvā ti
chaḡdetvā, nānāgataṃ¹⁷ dīghan ti anāgataṃ attano jivitapavattīṃ kacci
dīghan ti na samavekkhasi āyusamkhārānaṃ parittabhāvaṃ jānāsīti pucchati.
30 madanīye ti madāvahe¹⁸ rūpādiarammane, na santasīti¹⁹ na bhāyasi²⁰.
i. v. h. : kacci rūpādisu kāraṇesu amatto²¹ appamatto hutvā dānādīnaṃ
kusalānaṃ katattā paralokaṃ na bhāyasīti, dasasu 'ti dasasu rāja-
dhammesu dānādisu dasavattukācetanādānaṃ pañcasīladadasasīlādīsilaṃ deyya-

¹ Bā anupī-. ²Bā -sāsati. ³ Bā -sāsāmi ⁴ Bā -ti. ⁵ Ck meva-, Bā dham-
menevamanu- ⁶Bā nunā. ⁷ Bā -ke. ⁸ so all three MSS. ⁹ Ck nāgam.
Bā ahaṃ ¹⁰ Bā -mā ¹¹ Bā santasi, Ck naccintase. ¹² Bā yidam. ¹³ all
three MSS. anupī. ¹⁴ Bā -sasatīti. ¹⁵ Bā tava. ¹⁶ Bā -sāsasi. ¹⁷ Ck nāga-
tam, Bā anāgataṃ. ¹⁸ Bā madāra-. ¹⁹ Ck -taseti. ²⁰ so all three MSS. ²¹
Bā omits am-.

dhammaṃ cāgo pariccāgo ujubbhāvo ajjavaṃ mudubbhāvo maddavaṃ uposatha-kammaṃ tapo mettāpubbabbhāgo akkodho¹ karunāpubbabbhāgo avihimsā adhi-vāsanaṃ khanti avirodho avirodhanam, acintetvā ti mama imaṃ gunasampattim² acintetvā, bhāvadosaṃ ti cittadosaṃ, anaññāyā 'ti ajānitvā, asmākaṃ pi cittadoso nāma n' atthi, yaṃ esa jāneyya taṃ ajānitvā pharusāṃ kakkhalaṃ³ 5 girāṃ vissajjesi, ayoṇiso ti anupāyena, yānaśmāsū 'ti yāni vajjāni ambesu na santi⁴ tāni vadati, na idaṃ ti tasmāssa⁴ idaṃ vacanaṃ paññavatāmiva na hoti ten' eva samma na paṇḍito viya upatthāti.

Taṃ sutvā Sumukho „mayā guṇasampanno va⁵ rājā apa-sāditto, so me⁶ kuddho, khamāpessāmi naṃ“ ti cintetvā ā.: 10

92. Atthi me taṃ atisāraṃ vegena manujādhipa

dhataratṭhe ca baddhasmiṃ dukkhaṃ me vipulaṃ ahu. 180.

93. Tvam pitā viya⁷ puttānaṃ bhūtānaṃ dharanī-r-iva⁸

asmākaṃ adhipannānaṃ khamassu rājakuñjarā 'ti. 181.

Ta. atisāraṃ ti pakkhalitaṃ⁹, vegenā 'ti abhāṃ etaṃ kathaṃ kathento 15 vegena sahasā kathesiṃ, dukkhaṃ ti cetasikadukkhāṃ mama vipulaṃ ahoṣi, tasmā kodhavasena yaṃ¹⁰ mayā vuttaṃ taṃ me khamā¹¹ mahārājā 'ti, puttānaṃ ti tvaṃ amhākaṃ puttānaṃ pitā viya, dharanīriviṇṇā 'ti paṇabhūtānaṃ pathavi viya ca tvaṃ amhākaṃ avassayo, adhipannānaṃ ti dosena aparādheṇa ajjhotthaṇānaṃ, khamassu 'ti idaṃ so āsanaṃ oruḥa pakkhehi añjaliṃ katvā ā. 20

Atha naṃ rājā āliṅgitvā ādāya suvaṇṇapīṭhe¹² nisidāpetvā accayena¹³ desanaṃ patigaṇhanto ā.:

94. Etaṃ te anumodāma yaṃ bhāvaṃ na nigūhasi,

khilaṃ pabhindasi pakkhi, ujuko si vihaṅgamā 'ti. 182.

Ta. anumodāma 'ti etaṃ te dosāṃ khamāma, yaṃ ti yasmā tvaṃ attano 25 cittaṃ paṭicchannabhāvaṃ na gūhasi, khilaṃ ti cittaḥkhanukaṃ.

Idaṃ vatvā pana rājā M-assa dhammakathāya Sumukhassa ca ujubbhāve pasāditvā „pasannaṇa nāma pasannākāro kātabbo“ ti ubhinnaṃ pi tesāṃ attano rajjasiriṃ niyyādentto ā.:

95. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Kāsirājadivesane 30

rajataṃ jātarūpaṇ ca muttā velūriyā bahū 183.

¹ Bds akodho, Cks adbhikkodho. ² Cks gunam-. ³ Bds vijjanti ⁴ Bds tasmā mama

⁵ Cks himayā. ⁶ Ck semeke, Cs seme ⁷ Cks va ⁸ Bds -niviya. ⁹ Bds adds kathaṃ. ¹⁰ Cks taṃ. ¹¹ Bds khamatha, Cks tasānā khamā. ¹² Ck puttapiṭhe, Cs punnapīthe. ¹³ Bds -ya

96. Maṇayo¹ saṃkhamuttañ² ca vatthakaṃ³ haricandanam
ajinaṃ⁴ dantabhaṇḍaṃ⁵ ca lohaṃ⁶ kālāyasam⁷ bahum⁸,
etaṃ dadāmi vo vittaṃ, issaraṃ vissajāmi vo ti. 184.

Ta. atthīti madahitam, muttā ti viddhāviddhamuttā, maṇayo⁵ ti
5 manibhaṇḍakāṇi, saṃkhamuttañ⁶ 'ti dakkhīnavattasamkharatanaṃ⁷ ca
āmalavattamuttarātanaṃ⁸ ca, vatthakaṃ⁹ ti sukhumaḥāsīyavattāṇi, ajinaṃ ti
ajinamigacammam, lohaṃ kālāyasaṃ¹⁰ ti tambaloḥaṃ ca kālaloḥaṃ ca, issaraṃ
ti kaṇḍanamālena setacchattena saddhiṃ dvāda-ayojanike Bārānasinagare rajjāṃ.

Evañ ca pana vatvā ubho pi te setacchattena pūjetvā r.
10 paṭicchāpesi. Atha M. raññā saddhiṃ sallapanto ā.:

97. Addhā apacitā ty-ambhā sakkatā ca rathesabha,
dhammesu vattamānānaṃ¹⁰ tvaṃ no ācariyo bhava. 185.

98. Ācariya samanūññatā tayā anumatā mayam.
taṃ padakkhiṇato katvā ñātī passem' Arindamā¹¹ 'ti. 186.

15 Ta dhammesū 'ti kusalakammāpathadhammesu, ācariyo ti tvaṃ ambehi
vyattatāro tasmā no¹² ācariyo hohi, api ca dasannam rājadharmānaṃ aka-
thitattā¹³ Sumukhassa dosam dassetva accayapatiggahanassa¹⁴ katattāpi traṃ
ambhākaṃ ācariyo va¹⁵, tasmā idāni pi no ācārasikkhāpadena¹⁶ ācariyo bhavā 'ti a,
passem arindamā¹¹ 'ti passemu Arindama

20 So tesam saṃgamanam anujāni. B-ttassāpi dh. kathen-
tass' eva arunaṃ utṭhahi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

99. Sabbarattim cintayitvā mantayitvā yathātatham
Kāśirajā anuññāsi haṃsānaṃ pavaruttaman¹⁷ ti g. ā. 187.

25 Ta. yathātathan ti yam kiñci attham¹⁸ tehi saddhiṃ cintetabbaṃ ca
mantetabbaṃ ca sabbam tam cintetvā ca mantetvā cā 'ti a., anuññāsi
gacchathā 'ti anuññāsi

Evaṃ tena anuññāto B. rājānaṃ „appamatto dhammena
r. kārehi¹⁹ vatvā¹⁹ paṇicasu sīlesu paṭiṭṭhāpesi. Rājāpi tesam

¹ Bā iyo ² Cks -ikaṃ ³ Ck apitaṃ, Bā ajinnaṃ ⁴ Cks kālāṃ-, Bā kālā-
⁵ Ck Bā -u. ⁶ Bā -iyo. ⁷ Bā dakkhīnavattam- ⁸ Bā āmalakavattam-. ⁹ Cks
-iyaṃ Bā ikaṃ, ¹⁰ Ck kālā-, Bā kālāyaṃ. ¹¹ Bā vu-. ¹² Bā -murind-. ¹³ Cks sa-
māno tattha in the place of tasmā no. ¹⁴ Cks -mmākathī-. ¹⁵ Cks parigg-, C
periggāṇhassa, Bā patiggāṇhassa. ¹⁶ Cks ca. ¹⁷ Cks -patena, Bā ācariyaṃ-. ¹⁸
Cks -mo. ¹⁹ Cks atthi. ¹⁹ Bā ovaditvā.

kañcanabhājanehi madhulāje madhurodakaṇ¹ ca upanetvā²
 nitṭhitāhārakicce gandhamālādīhi pūjetvā B-am suvaṇṇa-
 caṅḍotakena sayam ukkhipi³, Khemā devī Sumukhaṃ ukkhipi,
 atha ne sihapañjaraṃ ugghātāpetvā suriyuggamanavelāya „gac-
 chatha sāmīno“ ti vissajjesuṃ.

Tam atthaṃ pakāṣento Satthā āha:

100. Tato ratyā vivasane suriyuggamanam pati
 pekkhato Kāsīrājassa bhavanā te⁴ vigāhisun ti g. ā. 188.

Tattha vigāhisun ti ākāsaṃ pakkhandimsu.

Tesu M. suvaṇṇacaṅḍotakā⁵ uppatitvā ākāse ṭhatvā „mā 10
 cintayi mahārāja, appamatto ambhakaṃ ovāde vatteyyāsīti“
 rājānaṃ samassāsetvā Sumukhaṃ ādāya Cittakūṭam eva gato.
 tāni pi kho navutihaṃsasahassāni Kañcanaguḥato nikkhamitvā
 pabbatatale nisinnāni⁶ te āgacchante disvā paccuggantvā pari-
 vāresuṃ, te nātigaṇaparivutā Cittakūṭatalaṃ pavisiṃsu.

Tam atthaṃ pakāṣento Satthā āha:

101. Te aroge anuppatte disvāna parame dije
 keke ti-m-akarun⁷ haṃsā. puthuṣaddo ajāyatha. 189.

102. Te patitā pamuttēna bhattunā bhattugāravā
 samantā parikarimsu⁸ aṇḍajā laddhapaccayā. 190.

Ta. parame ti uttame, akarun ti mahāsaddaṃ nicchāresuṃ. keke ti
 attano sabbāvena keke ti saddam akaṃsu, bhattugāravā parikarimsu⁸ 'ti
 bhattuno pamuttābhāvena gantvā attānaṃ (bhattāraṃ?) samantā parivārayimsu,
 laddhapaccayā ti laddhapatitthā

Evam parivāretvā ca pana te haṃsā „kathaṃ mutto si 25
 mahārājā“ ti pucchimsu. M. Sumukhaṃ nissāya muttabhāvaṃ
 Saṃyamarājaputtehi katakammaṃ ca kāthesi, taṃ sutvā tuṭṭhā
 haṃsagaṇā „Sumukho pana senāpati ca rājā ca luddo ca
 sukhitā niddukkhā naciraṃ jīvantū“ 'ti āhaṃsu.

¹ Cks madhudakaṇ. ² Bs -nāmetvā. ³ Bd ukkhipetvā. ⁴ Bds bhavanato. ⁵
 Bd -kato. ⁶ Bd -nnā, Bs nipannā. ⁷ Ck -ti samakarun. ⁸ Cks -kīresuṃ.

Tam attham pakāśento Satthā āha¹.

103. Evaṃ mittavataṃ atthā sabbe honti padakkhiṇā

haṃsā yathā² dhataratṭhā nātisaṃgham upāgamun ti. 191.

Iaṃ Cullahaṃsajātaka vitthāritam³ eva.

5 S. i. d. ā. j. s.: „Tadā luddo Channo ahoṣi. Khemā devī
Khemā bhikkhunī. rājā Sāriputto. paṇḍita Buddhapariṇāṣa, Sumukho
Anando. dhataratṭho aham evā⁴ ti. Mahāhaṃsajātakaṃ.

3. Sudhābhojanajātaka.

Naguttame⁵ ti. Idam S. J. v. ekaṃ dānaññāsayaṃ bhik-
10 khum ā. k. So kira Sāvatthiyaṃ eko kulaputto Satthu dhamma-
kathaṃ sutvā pasannacitto pabbajitvā sīlesu paripūrakārī⁶ dhutaṅga-
guṇasamannāgato sabrahmacārīsu pavattamettacitto divasassa tikkhat-
tum Buddhadhammasaṃghapattihāne appamatto ācārasampanno dānañ-
ñāsayo ahoṣi. sārāṇīyadhammapūraṃ attanā laddhaṃ paṭiggāhakesu
15 vijjamaṇesu chinnaḥḥatto hutvā deti yeva, tassa⁷ so dānaññāsayo
dānābhiratabhāvo bhikkhusaṃghaṃ pākaṇḍa ahoṣi. Ath' ekadivasaṃ dh.
k. s. „āvuso asuko nāma bhikkhu dānaññāsayo dānābhirato attanā
laddhaṃ pasatamattam⁸ pāṇiyam pi lobhaṃ chinditvā sabrahmacārīnaṃ
deti, Bodhisattass' ev' assa aññāsayo⁹ ti. S. taṃ kathaṃ dībbāya
20 sotadhātuyā sutvā Gandhakūṭito nikkhamitvā āgantvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „ayaṃ bhikkhave bhikkhu pubbe adānaṃ
maccharī tipaggena telabindum pi adātā ahoṣi, atha taṃ ahaṃ dametvā
nibbisevanam katvā dānaphalam vaṇṇetvā dāne paṭitṭhāpesiṃ, so
pasatamattam udakaṃ pi labhitvā ‘adatvā na pivissāmi’ mama santike
25 varaṃ aggabesi. tassa phaleṇa dānaññāsayo dānābhirato¹⁰ ti vatvā¹¹ a. ā.:

A. B. Br. r. k. eko gahapati addho ahoṣi asitikoṭivibbavo.
Ath' assa rājā seṭṭhitṭhānaṃ adāsi. So rājanapūjito nagara-
janapadapūjito hutvā ekadivasaṃ attano sampattim oloketvā
cintesi: „ayaṃ yaso mayā atitabhaven¹² eva¹³ niḍḍāyanta
30 kāyaduḥkharitādini karontena¹⁴ (add: na) laddho sucaritāni pana

¹ tattha parame - - - āha wanting in Cks. ² Bds add pi ³ Bds vuttattham.

⁴ so Cks; Bds neva nāma; B' na kināmi. B' na guttame girivare ⁵ Bds
paripūri-, Cks paripūra-. ⁶ Bds tasmā ⁷ Bds pasata-. ⁸ Bds add tuṃhi ahoṣi
tehi yācito. ⁹ Cks atibhāveneva, Bds atitaveneva. ¹⁰ Cks -to na.

pūretvā laddho¹, anāgate pi mayā mama patitṭham kātum
 vaṭṭatīti² so rañño santikaṃ gantvā „deva mama ghare asīti-
 koṭṭidhanam atthi, tam gaṇhā“ 'ti vatvā „na mayham tava
 dhanena attho, bahum me dhanam, tato³ pi yad icchasi gaṇhā“
 'ti vutte „kin nu deva mama dhanam dānam⁴ dātum labhā- 5
 mīti“ ā. Atha raññā „yathārucim karohīti“ vutte catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe nivesanadvāre cā 'ti cha dāna-
 sālā⁵ kāretvā devasikaṃ chasatasahassapariccāgaṃ karonto
 mahādānam pavattesi. So yāvajīvaṃ dānam datvā „imaṃ
 mama dānavamsam mā ucchinditthā⁶“ 'ti putte anusāsivā⁶ 10
 jīvitapariyosāne Sakko hutvā nibbatti. Putto pi 'ssa tath' eva
 dānam datvā Cando hutvā nibbatti, tassa putto Suriyo hutvā⁷
 tassa putto Mātali hutvā⁷ tassa putto Pañcasikho hutvā nib-
 batti. Tassa pana putto chaṭṭho seṭṭhi⁸ Maccharikosiyō nāma
 ahosi asītiakoṭṭivibhavo yeva, so „mama pitupitāmahā⁹ jālā 15
 ahesum, dukkhena sambhataṃ dhanam chaḍḍesum, aham pana
 dhanam rakkhissāmi, kassaci kiñci na dassāmīti“ cintevā
 dānasālam viddhamsetvā agginā jhāpetvā thaddhamacchari
 ahosi. Ath' assa gehadvāre yācakā sannipatitvā bāhā pag-
 gayha „mahāseṭṭhi mā attano pitipitāmahanam vamsam nāsai, 20
 dānam dehīti“ mahāsaddena paridevimsu. Tam sutvā mahā-
 jano „Maccharikosiyena attano vamsa⁹ ucchinno“ ti nam
 garahi. So lajjito vivesanadvāre yācakānam¹⁰ ṭhānam nivāre-
 tum ārakkham ṭhapesi, iṭe nippaccayā hutvā puna tassa geha-
 dvāram na olokesum, so tato paṭṭhāya dhanam eva sam- 25
 gharati¹¹, n' ev' attanā paribhuñjati na puttadārādīnam deti,
 kaṇṇikadutiyam¹² sakunḍakabhataṃ bhuñjati, mūlaphalamatta-
 tantāni¹³ thullavatthāni nivāseti, paṇṇachattaṃ matthake kāretvā
 jaragonāyuttajajjararathakena¹⁴ yāti, iti tassa asappurissassa

¹ Cks -ā. ² Bā ito. ³ Bā omits dā- ⁴ Bā -āyo ⁵ Bā -dathā. ⁶ Cks
 -sāritvā. ⁷ Bā adds nibbatti. ⁸ Bā laddho seṭṭhīhanam in the place of
 seṭṭhi. ⁹ Cks -e, Bā dānavamso. ¹⁰ Bā add āgatānam. ¹¹ Bā sarūhari ¹²
 Bā kiñciyam bilaṅgadutiyam ¹³ so Cks; Bā dhūlakapamatta-. ¹⁴ Bā jaraggena
 yuttana jajjara-.

tattakam dhanam sunakkena laddhanālikeraṃ viya ahosi. So ekadivasaṃ rājupaṭṭhānaṃ gacchanto „anuseṭṭhiṃ ādāya gamissāmīti“ tassa gehaṃ agamāsi, tasmiṃ ca khane anuseṭṭhi puttadhītāhi parivuto navasappipakkamadhurasakkharacunnehi
 5 saṃkhatam pāyasaṃ bhuñjamāno nisinno ahosi¹. so Macchariyakosiyaṃ disvā āsanā vuṭṭhāya „ehi mahāseṭṭhi imasmiṃ pallaṃke nisīda² pāyasaṃ bhuñjissāmā“ ‘ti³ ā. So⁴ tassa pāyasaṃ disvā va mukhe kheḷo uppajji. bhuñjitukāmo ahosi, evaṃ pana cintesi: „sac’ āhaṃ bhuñjissāmi seṭṭhino⁵ mama gehaṃ
 10 āgatakāle paṭisakkāro kātabbo bhavissati. evaṃ me dhanam nassissati, na bhuñjissāmīti“ ā., atha⁶ punappuna yāciyamāno pi „idāni me bhuttaṃ, suhito smīti“ na icchi, anuseṭṭhimhi⁷ bhuñjante pana⁸ olovento mukhe sañjāyamānena⁹ kheḷena nisīditvā tassa bhattakiccāvasāne tena saddhiṃ rājanivesanaṃ
 15 gantvā¹⁰ puna¹² attano gehaṃ anuppatto pāyāsatanhāya pīliyamāno cintesi: „sac’ āhaṃ ‘pāyasaṃ bhuñjitukāmo ‘mhīti’ vakkhāmi mahājano bhuñjitukāmo bhavissati bahutaṇḍulādayo nassissanti, na kassaci kathessāmīti“ so rattindivaṃ pāyasaṃ eva cintento vitināmetvāpi dhananāsanabhayena kassaci aka-
 20 thetvā va pipāsaṃ adhivāsesi, anukkamena adhivāsetum asak-konto uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahosi, evaṃ sante pi dhananāsa-bhayena akathento aparabhāge dubbalo hutvā seyyaṃ¹⁴ upagūhītvā nipajji. Atha naṃ bhariyā upasaṃkamitvā¹⁵ hatthena
 25 piṭṭhiṃ parimajjānā „kin te sāmi aphāsukan“ ti pucchi, „tav’ eva sarīre aphāsukaṃ karoḥi“. „Mama aphāsukaṃ n’ atthīti“. „Sāmi, panduvaṇṇo si jato, kin nu te kaci cintā atthi, udāhu raja kupito, ādu¹⁶ puttehi avamāno kato, atha vāpi kāci tanhā uppanā“ ti. „Āma¹⁷ tanhā¹⁸ uppannā“ ti, „kathehi sāmi¹⁹, sakkhissasi nam rakkhitun“ ti. „Rakkhitabbayuttakāme rakkhissāmīti.“ Evam

¹ Bā hoti ² Cks -di. ³ Bā -mīti. ⁴ Cks omit so. ⁵ Bā anuse-. ⁶ Bā adds naṃ. ⁷ Cks omit an-. ⁸ Bā puna. ⁹ Bā sajja-. ¹⁰ Bā adds rājanaṃ rājanivesanato otarītvā. ¹¹ Bā omit puna. ¹² Bā sayanaṃ. ¹³ Bā -gantvā. ¹⁴ Bā a- ¹⁵ Bā kama. ¹⁶ Bā add me. ¹⁷ Cks omit ti kathehi sāmi.

pi dhananāsabbhayena kathetuṃ na ussahi, tāya pana punap-
 puna piḷiyamāno kathesi: „bhadde ahaṃ ekadivasam anu-
 setṭhiṃ sappimadhusakkharacunṇehi saṃkhatam pāyāsam bhuñ-
 jantaṃ disvā tato paṭṭhāya tādisam pāyāsam bhuñjitukāmo
 jāto“ ti. „Asappurisa, kiṃ tvaṃ duggato, sakala-Bārāṇasi- 5
 vāsīnam pahonakam pāyāsam pacissāmīti.“ Ath’ assa sīse
 daṇḍena paharaṇakālo viya ahosi. So tassā kujjhitvā „jānam’
 ahaṃ tava mahaddhanabbhāvaṃ, sace te kulagharā ābhataṃ¹
 atthi pāyāsam pacitvā nāgarānam dehīti“ ā. „Tena hi eka-
 vīthivāsīnam pahonakam katvā pacāmīti“. „Kin te tehi², 10
 attano santakam khādantū“ ti. „Tena hi ito c’ ito ca satta-
 gharavāsīnam³ pahonakam katvā“ ti. „Kin te tehi⁴. „Tena
 hi imasmiṃ gehe pariṇassā“ ti. „Kin te tenā“ ti.
 „Tena hi bandhujanass’ eva⁵ pacāmīti“. „Kin te etenā“ ti.
 „Tena hi tuyhaṃ ca mayhaṃ ca pacāmi sāmīti“. „Kāsi tvaṃ, 15
 tuyhaṃ na vaṭṭatīti“. „Ekakass’ eva⁶ te pacāmi sāmīti“
 „Mayhaṃ ca mā paci, gehe⁷ pacante bahū paccāsim santi,
 mayhaṃ pana pattham⁸ taṇḍulānaṃ ca catubhāgam khīrassa
 accharaṃ sakkharāya karaṇḍakam⁹ madhussa ekaṃ ca pacana-
 bhājanam¹⁰ dehi, araṇṇam pavisitvā tattha pacitvā bhuñjissāmīti“. 20
 Sā tathā akāsi. So taṃ sabbam ceṭakena¹¹ gāhāpetvā gaccha¹²
 „asukatṭhāne tiṭṭhā“ ti¹³ taṃ purato pesetvā ekako va
 oḅuṇṭhikam katvā aññatakavesena¹⁴ tattha gantvā nadītīre
 ekasmiṃ gacchamūle uddhanam kāretvā dārudakam āharāpetvā
 „tvam gantvā ekasmiṃ¹⁵ magge ṭhatvā kañcid¹⁶ eva disvā 25
 mama saññaṃ dadeyyāsi, mayā pakkositakāle āgaccheyyāsi“
 taṃ pesetvā aggiṃ katvā pāyāsam paci. Tasmim khaṇe Sakko
 devarājā dasasahassayojanam alaṃkaṭṭadevanagaram¹⁷ satṭhi-

¹ Ck Bā āha-. ² Bā kiute etehi. ³ Cks sattasatta-. ⁴ Bā adds pacāmi. ⁵
 Bā ete-. ⁶ Bā et-. ⁷ Bds add pahonakam katvā. ⁸ Bā tena hi ekasseva
 pahonakam katvā. ⁹ Bā adds vutte. ¹⁰ Bā adds pana. ¹¹ Bā piṭham. ¹²
 Bds add sappissa karaṇḍikam. ¹³ Cks paṇabbā-. ¹⁴ Cks -ke. ¹⁵ Cks omit
 gaccha. ¹⁶ Bā -nam tiṭṭhābhi. ¹⁷ Cks aññatara-. ¹⁸ so all three MSS for
 etasmiṃ? ¹⁹ Bā ki-. ²⁰ Cks -taṇḍeva-

yojanaṃ Suvannaṇvithiṃ¹ yojanasahassussitaṃ² Vejayaṇtaṃ
 pañcayojanasatikāṃ Sudhammaṃ³ saṭṭhiyojanaṃ Paṇḍukambala-
 silāsaṇaṃ pañcayojanāvattaṃ⁴ Kañcanaṃ mālaśeṭṭhaṃ⁵ attabhāvaṃ ti
 5 imaṃ attano sirim oloketvā „kin nu kho katvā mayā ayaṃ
 yaso laddho“ ti cintetvā Bārāṇasiyaṃ seṭṭhibhūtena pavattita-
 dānaṃ addasa, tato „mama puttādayo kuhiṃ nibbattā“ ti
 olokeno⁶ „putto me Cando devaputto hutvā nibbatti tassa
 putto Suriyo“ ti⁷ sabbesaṃ nibbattiṃ disvā „Pañcasikhassa
 10 putto kīdiso“ ti olokeno attano vaṃsassa ucchinnabhāvaṃ
 passi, ath' assa etad ahoṣi: „ayaṃ asappuriso maccharī hutvā
 n' ev' attanā paribhuñjati na paresaṃ deti, mama tena vaṃso
 ucchinno, kālaṃ katvā niraye nibbattissati. ovādam assa datvā
 mama vaṃsaṃ paṭiṭṭhāpetvā etassa imasmiṃ devanagare nib-
 15 battanākāraṃ karissāmi“ so Candādayo pakkosāpetvā „etha
 manussapathaṃ gacchissāma“, Maccharikosikena⁸ amhākaṃ
 vaṃso ucchinno: dānasālā jhāpitā n' ev' attanā paribhuñjati na
 paresaṃ deti, idāni pana pāyasaṃ paribhuñjitukāmo¹⁰ hutvā
 ghare paccante aññassāpi pāyāso¹¹ dātabbo bhavissatīti araṇṇaṃ
 20 pavisitvā ekako va pacati, etaṃ dametvā dānaphalaṃ jānāpetvā
 āgamissāma, api¹² kho pana amhehi sabbehi¹³ ekato yāciya-
 māno tatth' eva mareyya¹⁴, mama paṭhamāṃ gantvā pāyasaṃ
 yācitvā nisinnakāle tumhe brāhmaṇavaṇṇena paṭipāṭiyā āgantvā
 yāceyyāthā“ ti vatvā sayāṃ tāva brāhmaṇavesena¹⁵ taṃ upa-
 25 saṃkamitvā „bho kataro Bārāṇasigamamaggo“ ti pucchi. Atha
 naṃ Maccharikosiya „kiṃ ummatto si¹⁶, Bā-maggaṃ pi na
 jānāsi, kiṃ¹⁷ ito esi etto yāhīti“ ā. Sakko tassa vacanaṃ¹⁸
 asuṇanto viya „kiṃ kaṭhesīti“ taṃ upagacchat' eva. So pi

¹ Ck -vithiṃ, C⁹ -vithī. Bā vittinam. ² Bā -ssubbedhaṃ. ³ Bā -asabhaṃ. ⁴
 Bā -ttam. ⁵ Bā -khātā-. ⁶ Bā -etvā. ⁷ Bā adds tassa putto mātali tassa
 putto pañcasikhō ti. ⁸ Bā gami-. ⁹ Bā -yena. ¹⁰ Bā omits pari. ¹¹ Cks
 omits pāyāso. ¹² Bā api ca. ¹³ Ck savehi, Bā omits sabbehi. ¹⁴ so Cks; Bā
 pareyya, read: vāreyya? ¹⁵ Bā -vannena. ¹⁶ Cks ti. Bā omits si. ¹⁷ Bā ti.
¹⁸ Bā adds sutvā

„are badhirabrāhmaṇa kiṃ ito esi parato yāhīti“ viravi. Atha
 naṃ Sakko „bho kasmā viravasi, dhūmo paññāyati, aggi
 paññāyati, pāyāso paccati, brāhmaṇanimantanatṭhānena¹ bha-
 vitabbaṃ², aham pi brāhmaṇānaṃ bhojanakāle thokaṃ labhis-
 sāmi³, kiṃ mam nicchubhasīti“⁴ vatvā „n' atth' ettha brāh- 5
 maṇanimantanāṃ, parato⁵ yāhīti“ vutte „tena hi kasmā kujjhasi,
 tava bhojanakāle thokaṃ labhissāmīti“ ā. Atha naṃ so
 „ahaṃ te ekasittham⁶ pi na dassāmi, thokaṃ idaṃ⁷ mama
 yāpanamattam eva, mayāpi c' etaṃ⁸ yācitvā va laddhakaṃ⁹,
 tvaṃ aññato¹⁰ tavāhāraṃ pariyesa¹¹ 'ti¹¹ bhariyaṃ¹² yācitvā 10
 laddhabbhāvaṃ sandhāy' evaṃ vatvā:

1. N' eva kiṇāmi na pi vikkiṇāmi,
 na cāpi me sannicayo ca atthi,
 sukiccharūpaṃ vat' idaṃ parittam,
 patthodano nālam ayaṃ duvindaṃ¹³ ti g. ā. 192. 15

Taṃ sutvā Sakko „aham pi te madhurasaddena ekaṃ
 silokam kathessāmi¹⁴, suṇāhīti“ vatvā „na me tava silokena
 attho“ ti tassa¹⁵ vārentassa vārentassa

2. Appamhā appakaṃ dajjā anumajjhato majjhakaṃ,
 bahumhā bahukaṃ dajjā, adānaṃ na upapajjati. 193. 20
3. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca¹⁶
 ariyaṃ¹⁷ maggaṃ samāruha¹⁸,
 n' ekāsi¹⁹ labhate sukhaṃ ti 194.

gāthadvayam āha.

Ta. anumajjhato majjhakan ti appakam pi majjhe chetvā 'dve ko- 25
 thāse karitvā ekakoṭṭhāsain datvā tato avasesato anumajjhato pi puna majjhe
 chetvā eko koṭṭhāso dātabbo yeva, adānaṃ na - - ti appaṇi vā bahuṃ vā diu-
 naṃ hotu²⁰, adānaṃ nāma na hoti, tam pi dānaṃ eva mahapphalam evā 'ti.

¹ Bā - nānaṃ. ² Bā . anti. ³ Bā - miti. ⁴ Bā niccharāyasīti. ⁵ Bā pū-. ⁶
 Bā - siṭṭhaṃ. ⁷ Bā imaṃ. ⁸ Bā mayāpacitaṃ. ⁹ so Cks; Bā va me laddhaṃ
 kiṃ. ¹⁰ Bā aññaṃ. ¹¹ Bā adds vatvā. ¹² Cks yā. ¹³ so Bā for duvinnān?
 Cks vidunnaṃ. ¹⁴ Bā adds taṃ. ¹⁵ Cks omit tassa. ¹⁶ Bā tha. ¹⁷ Ck - yā,
 Cs - ya. ¹⁸ Bā - ya. ¹⁹ Cks - si, Bā nekālapī. ²⁰ Bā hoti.

So tassa vacanaṃ sutvā „manāpan te brāhmaṇa kathitaṃ, pāyāse pakke thokaṃ labhissasi, nisīdā“ 'ti ā. Sakko ekamante nisīdi. Tasmim nisinne Cando ten' eva nayena¹ upasaṃkamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

4. Moghañ c' assa hutāṃ hoti moghañ cāpi samīhitaṃ atithismim yo nisinnasmim² eko bhuñjati bhojanaṃ. 195.
 5. Taṃ taṃ vadāmi Kosiya: dehi dānāni bhuñja ca³, ariyamaggaṃ samārūha⁴,
 10 n' ekāsi⁵ labhate sukhaṃ ti g. ā. 196.

Tattha samīhitaṃ ti dhanupādānaviriyaṃ

So tassa vacanaṃ sutvā⁶ kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Sakkassa santike nisīdi. Tato Suriyo ten' eva nayena upasaṃkamtivā tath' eva

- 15 kathaṃ pavattetvā⁷ tassa⁸ vārentassa vārentass' eva
 6. Saccaṃ tassa hutāṃ hoti saccañ cāpi samīhitaṃ atithismim yo nisinnasmim
 n' eko bhuñjati bhojanaṃ. 197.
 7. Taṃ taṃ vadāmi etc. gāthadvayaṃ⁹ āha. 198.

20 Tassa pi vacanaṃ sutvā kicchena kasirena „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. So gantvā Candassa santike nisīdi. Atha naṃ Mātali ten' eva nayan' upasaṃkamtivā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

8. Sarasañ ca yo juhati¹⁰ bahukāya Gayāya ca
 25 Done Timbarutitthasmim sīghasote mahāvahe 199.

9-10. Atra c' assa hutāṃ hoti atra c' assa samīhitaṃ atithismim yo - - sukhaṃ ti imā gāthā abhāsi. 200- 201

Tāsam attho: yo puriso nāgayakkhādīnaṃ bahu¹¹ karomiti samuddaloni-pokkharaniādisu¹² yaṃ kiñci saram upagantvā juhati¹³ tattha balikammaṃ

¹ Bā niyāmena. ² Cks -ambi ³ Bā tha. ⁴ Bds -rūya. ⁵ Cks -si, B^s -pi ⁶ Bds add tatheva kathaṃ pavattetvā. ⁷ Cks kathetvā. ⁸ Cks omit tassa. ⁹ Bā gātham. ¹⁰ Bds add poṣo. ¹¹ Bā phalikkammaṃ. ¹² Bā -nādisu. ¹³ Bā -titi.

karoti tathā bahukāya nadiyā Gayāya¹ pokkharaniyā Donanāmake ca Timbarūnāmake ca titthe, sīghasote mahante vārivahe², atra cassā 'ti yadi atrāpi etesu³ sarādīsu assa purisassa hutañ c' eva samīhitañ ca hoti saphalañ sukhudrayaṃ⁴ sampajjati, atithismiṃ yo nisinnasmiṃ neko bhuñjati bhojanaṃ ettha vattabbam eva n' atthi, tena taṃ vadāmi Kosiya dānāni ca dehi sayāṃ ca⁵ bhuñja ariyānaṃ dānābhiraṭṭānaṃ Buddhādīnaṃ maggaṃ abhirūha na hi⁶ ekāsi⁷ eko va bhuñjamāno sukhaṃ nāma⁸ labhatiti⁹

So tassāpi⁹ vacanaṃ sutvā pabbatakūṭena otthaṭṭo¹⁰ viya kicchena¹¹ „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. Mātali gantvā Suriyassa santike nisīdi. Tato Pañcasikho ten' eva¹⁰ nayena upasamkamitvā tath' eva kathaṃ pavattetvā tassa vārentassa vārentass' eva

11-12. Balisaṃ hi so niggilati¹² dīghasuttaṃ sabandhanaṃ atithismiṃ yo nisinnasmiṃ eko¹³ - - sukhaṃ ti 202-3. gāthadvayaṃ āha.

Maccharikosiyo taṃ sutvā dukkhayogena nitthunanto „tena hi nisīda, thokaṃ labhissasīti“ ā. Pañcasikho gantvā Mātaliassa santike nisīdi. Iti tesu pañcasu brāhmaṇesu nisinnamattessv-eva¹⁴ pāyāso pacci¹⁵. Atha naṃ Kosiyo ud-dhanā otāretvā „tumbhākaṃ pattāni āharathā“ 'ti ā. Te²⁰ yathānisinnā¹⁶ va hatthe¹⁷ pasāretvā Himavantato māluva-pattāni āharīmsu. Kosiyo tāni disvā „tumbhākaṃ etesu pattesu dātabbapāyāso n' atthi, khadirādīnaṃ pattāni āharathā“ 'ti. Te tāni āharīmsu, ekekapattaṃ yodhaphalakappamānaṃ¹⁸ ahosi. So sabbesaṃ dabbīyā pāyāsaṃ adāsi, sabbantimassa dānakāle²⁵ pi ukkhaliyā ūnaṃ¹⁹ na paññāyi²⁰. Pañcannam pi datvā sayāṃ ukkhalim gahetvā nisīdi. Tasmim khaṇe Pañcasikho uttāya attabhāvaṃ jahitvā sunakho hutvā tesam purato passāvaṃ karonto āgamāsi²¹, brāhmaṇā attano pāyāsaṃ pattena pidahīmsu, Kosiyaassa hatthapiṭṭhe passāvabindu²² pati, brāh- 30

¹ Bā gatāya. ² Cks najīvahe, B^s vārasahe ³ Bā ekesu. ⁴ Bā sukhindriyam.

⁵ Bā rūhanti. ⁶ Bā ekāpīti, Cks ekāsi. ⁷ Bā add na ⁸ Cks -sīti ⁹ Bā

tassa. ¹⁰ Cs ottharo, Bā ottako. ¹¹ Bā add kasirena ¹² Cks yo, Bā nigī-

¹³ Cks neko. ¹⁴ Cks -tteyeva. ¹⁵ Bā paci. ¹⁶ Cks tathā- ¹⁷ Bā -am. ¹⁸ Bā

yāvapha- ¹⁹ Bā talam. ²⁰ Bā paññāpiyi, Cks paññāsi-. ²¹ Ck ag-. ²²

Cks -um.

maṇā kuṇḍikāhi udakaṃ gahetvā pāyāsaṃ abbhukkiritvā bhuñ-
 jamānā viya ahesuṃ. Kosiyo „mayham pi udakaṃ detha,
 hatthaṃ dhovitvā bhuñjissāmīti“ ā. „Tava udakaṃ āha-
 ritvā hatthaṃ dhovā“ 'ti. „Mayā tumhākaṃ pāyāso dinno,
 5 mayhaṃ thokaṃ udakaṃ dethā“ 'ti. „Mayaṃ piṇḍapatiṇḍa-
 kammaṃ nāma na karomā“ 'ti. „Tena hi imaṃ ukkhalim
 oloketha, hatthaṃ¹dhovitvā āgamissāmīti“ nadiṃ otari. Tasmiṃ
 khaṇe sunakho ukkhalim passāvena¹ pūresi, so taṃ passāvaṃ
 karontaṃ disvā mahantaṃ daṇḍaṃ ādāya tajjento āgacchi, so
 10 assājāniamatto hutvā taṃ anubandhanto² nānāvaṇṇo ahosi,
 kāḷo pi hoti seto pi suvaṇṇavaṇṇo pi kabaro pi ucco pi nīco
 pi, evaṃ nānāvaṇṇo hutvā Maccharikosiyaṃ anubandhi, so
 maraṇabbhayabhīto brāhmaṇe upasaṃkami, te pi uppatitvā ākāse
 15 ṭhitā. So tesaṃ taṃ iddhiṃ disvā:

15 13. Uḷāravaṇṇā vata brāhmaṇā ime,
 ayaṃ ca vo sunakho kissa hetu
 uccāvacāṃ vaṇṇanibhaṃ vikubbati,
 akkhātha no brāhmaṇā: ko³ nu tumhe ti. 204.

Taṃ sutvā Sakko devarājā:

20 14. Cando ca Suriyo ca ubho idhāgatā,
 ayaṃ pana Mātali devasārathi,
 Sakko 'ham asmi tidasānam indo,
 eso ca kho³ Pañcasikho ti vuccatīti g. vatvā 205.

tassa yasaṃ vaṇṇento:

25 15. Pāṇissarā mutiṅgā ca murajālambarāni ca
 suttaṃ etaṃ pabodhenti, paṭibuddho ca⁴ nandatīti g. ā. 206.

So tassa vacanaṃ sutvā⁵ „evarūpaṃ dibbasampattiṃ kinti
 katvā labhantīti“ pucch⁶. „Adānasilā tāva pāpadhammā mac-
 charino devalokaṃ na gacchanti, niraye nibbantantīti“ das-
 30 sento:

---

¹ B^d vassa   ² C^k ambandhato.   ³ C^{ks} so.   ⁴ C^{ks} va   ⁵ B^d add sakka.   ⁶
 B^d adds sakko

16. Ye kec' ime maccharino kadariyā
paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṁ
idh' eva' nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedaṁ nirayaṁ vajantīti 207.

imaṁ gāthaṁ vatvā dhamme t̥hitānaṁ deva-loka-paṭilābhaṁ 5
dassetuṁ:

17. Ye kie' ime suggatiṁ āsāsānā²
dhamme t̥hitā saṁyame saṁvibhāge,¹
idh' eva nikkhippa sarīradehaṁ
kāyassa bhedaṁ sugatiṁ vajantīti g. ā. 208. 10

Ta. āsāsānā³ ti āsiṁsantā, ye keci sugatiṁ āsiṁsanti sabbe te saṁ-
yama-saṁkhāte dasa-sīladhamme saṁvibhāga-saṁkhāte dānadhamme ca t̥hitā
hutvā idha sarīrasaṁkhātā dehaṁ nikkhipitvā tassa kāyassa bhedaṁ sugatiṁ
vajantīti a

Evaṁ vatvā ca „Kosiya, no mayaṁ tava santike pāyā- 15
sathāya āgatā, kāruṇṇena pana taṁ anukampamānā āgat'
amhā“ 'ti tassa pakāsetuṁ:

18. Tvaṁ no si' nātī purimāsu jātisu
so maccharī rosako⁵ pāpadhammo,
tav' eva atthāya idhāgat' amhā 20
mā pāpadhammo nirayaṁ apatthā 'ti āha. 209.

Ta. so ti so tvaṁ mā pāpadhammo ti ayaṁ amhākaṁ nātī pāpadhammo
mā nirayaṁ āgamā ti etadattvaṁ āgat' amhā 'ti a.

Tam sutvā Kosiyo „atthakāmā kira me ete. maṁ nirayā
uddharitvā sagge paṭiṭṭhāpetukāmā“ ti tuṭṭhacitto: 25

19. Addhā [hi] maṁ vo⁶ hitakāmā yaṁ maṁ samanusaṁsatha⁷,
so 'haṁ tathā karissāmi sabbaṁ vuttaṁ⁸ hitesihi. 208.
20. Esāham⁹ ajj' eva upāramāmi¹⁰,
na cāp' ahaṁ¹¹ kiñci kareyya¹² pāpam

¹ Cks add te. ² Ck assānā, Bds āsiyamānā. ³ Ck assānā, C⁹ āssānā, B^d āsisa-
mānā, B^s āsiṁsamānā. ⁴ Cks omit si. ⁵ B^d kosiyo. ⁶ Cks te ⁷ B^d sama-
bhāsatha. ⁸ Ck utto, C^s vutto. ⁹ B^d eso-. ¹⁰ B^d upa-. ¹¹ Bds cāpā-. ¹²
Bds -yyaṁ.

na cāpi me kiñci-m-adeyyam atthi
na cāpi datvā udakaṃ p' ahaṃ piye¹. 211.

21. Evañ ca me dadato sabbakālaṃ²

bhogā ime Vāsava khīyissanti³,

5 tato ahaṃ pabbajissāmi Sakka

hitvāna kāmāni yathodbhikānīti āha. 212.

Ta. man ti mama, vo⁴ ti tumhe. yaṃ man ti yena maṃ samanūsāsatha
tena me tumhe hitakāmā, tathā ti⁵ yathā vadatha tath' eva karissāmi, upāra-
māmīti⁶ maccharibhāvato upāramāmi⁶, adeyyamatthīti ito patthāya mama
10 ālopato upaḍḍham pi adeyyaṃ nāma n' atthi. na cāpi datvā ṭi udakapasatam
pi cahaṃ labhivā adatva na pivissāmi, khīyissanti⁷ vikhīyissanti⁷. yatho-
dhikānīti vatthukāmākilesakāmasena yathāthitakoṭṭhāsāni yeva.

Sakko Maccharikosiyāṃ dametvā nibbisevanaṃ katvā
dānaphalaṃ jānāpetvā dhammadesanāya pañcasu sīlesu pa-
15 tiṭṭhāpetvā saddhiṃ tehi devanagaram eva gato. Macchari-
kosiko pi nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ anujānāpetvā gahita-
gahitabhājānāni pūretvā gaṇhantū ti yācakānaṃ dhanam datvā
tasmiṃ khane nikkhamma Himavato⁸ dakkhiṇapasse Gaṅgāya
c' eva⁹ ekassa jātassarassa (add ca?) antare pañnasālāṃ katvā
20 pabbajitvā vanamūlaphalāhāro tattha ciraṃ vihāsi jaraṃ pāpuṇi.
Tadā Sakkassa Āsā Saddhā Siri Hirīti catasso dhītaro honti, tā
bahudibbagandhamālāṃ¹⁰ ādāya udakakīlanatthāya Anotatta-
dahaṃ gantvā tattha kīlitvā Manosilātale nisīdiṃsu. Tasmiṃ
khane Nārado nāma brāhmaṇatāpaso Tāvatiṃsabhavanaṃ
25 divāvihāratthāya gantvā Nandavana-Cittakūṭalatāvanesu¹¹ divā-
vihāraṃ katvā pāricchattakapupphaṃ chattaṃ viya chā-
yatthāya dhārayamāno Manosilātalamatthake¹² attano vasa-
natthānaṃ¹³ Kañcanagḍhaṃ gacchati. Atha tā tassa hatthe
taṃ pupphaṃ disvā yāciṃsu.

¹ Bds pivāmi in the place of pahampiye, Cs pahampipe. ² Bd -le ³ so all three MSS. for -yisanti. ⁴ Cks te. ⁵ Cks -kāmatthā ti ⁶ Bds upa-. ⁷ Cks omit vi ⁸ Bds -vantato ⁹ Cks -yameva. ¹⁰ Bds bahum-. ¹¹ Bds omit kūṭa.
¹² Bd -kena ¹³ Cks omit thānaṃ

Tam attham pakāsento Satthā āha :

22. Naguttame girivare¹ Gandhamādane
modanti tā devavarābhīpālītā²,
athāgamā isivaro sabbalokagū³
supupphitaṃ dumavarasākham ādiya 213. 5
23. Sucīm sugandham tidasehi sakkatam
pupphuttamaṃ amaravarehi sevitaṃ
aladdha maccehi⁴ vā dānavehi vā
aṇṇatra devehi tadārahaṃ h' idam. 214. 10
24. Tato catasso kanakattacūpamā
utthāya nariyo⁵ pamadādhīpā⁶ munim
Asā ca Saddhā ca tato Sirī Hirī
icc-abravum⁷ Nārada devabrāhmaṇam⁸ : 215. 15
25. Sace anuddiṭṭham tayā mahāmuni
puppham imam pāricehattassa brahme
dadāhi no. sabbagatī te ijjhantu⁹,
tvam pi no hohi¹⁰ yath' eva Vāsavo. 216. 20
26. Tam yācamānābhisamekkha¹¹ Nārado
icc-abravī saṃkalahaṃ udīrayi:
na mayham atthi' atthi imehi koci nam. 20
yā yeva vo seyyasi sā piḷayhathā¹² 'ti. 217.

Ta. girivare ti purimassa vevacanaṃ, devavarābhīpālītā¹³ ti Sakkena
rakkhitā, sabbalokagū ti devaloke ca manussaloke ca sabbattha gamana-
samattho, dumavarasākhamādiyā 'ti sākhyā jātattā dumavarassa Sākham ti
laddhanāmapuppham¹⁴ gahetvā, sakkatan ti katasakkāraṃ, amaravarehīti 25
Sakkaṃ sandhāya vuttam, aṇṇatra devehīti thapetvā deve ca iddhimante ca
aṇṇehi manussehi vā yakkhādīhi vā aladdham, tadārahaṃ hidan ti tesam
yeva hidam¹⁵ araḥam anucchavikam, kanakattacūpamā ti kanakūpamattacā,
utthāyā 'ti ayyo mālāgandhavilepanādiṭṭhivirato¹⁶ puppham na piḷandhissati
ekasmiṃ padese chaddessati, etaṃ yācitvā puppham piḷandhissamā 'ti hatthe¹⁷ 30
pasāretvā yācamānā ekappahāren' eva utthahitvā, pamadādhīpā¹⁸ ti pama-
dānaṃ uttamā, munim ti isiṃ, anuddiṭṭhan ti asukassa nāma dassamīti an-
uddiṭṭham¹⁹, sabbagatī te ijjhantū 'ti sabbā te cittagatī ijjhatu patthita-

¹ Ck hirivāre. ² Cks varāhi-. ³ Bd omits sabba-. ⁴ Bds maññehi. ⁵ Bd nā-

⁶ Bd pamudādhīpā, B^s pamadāyīpā, Cks -pam. ⁷ Ck -vaṃ, Bd -vu. ⁸ Bds

-daṃde-. ⁹ Cks ijjha ¹⁰ Ck Bds hoti, C^s hosi ¹¹ Cks -nāhisam-. ¹² Bd

piḷaddheyathā, B^s yā piḷandhetha ¹³ Cks -rāhi-. ¹⁴ Bd -nāmaṃ-. ¹⁵ Ck hitam.

¹⁶ Ck -panābhavivirato. ¹⁷ vāyakkhā - - - hatthe wanting in C^s. ¹⁸ Bds pamu-

¹⁹ Bd -ā

patthitassa lābhī hohīti¹ assa² maṇḍalaṃ vadanti, yatheva vāsavo ti yathā ambhākaṃ pitā Vāsavo icchiticchitaṃ deti tath' eva no tvam pi hohīti, tan ti taṃ pupphaṃ, abhisamekkhā 'ti disvā, saṇḍakalaṃ ti nānāgāhaṃ kalahavaddhanaṃ kathaṃ udīresi, imehīti imehi pupphehi nāma mayhaṃ attho n'
 5 atthi, pativirato ahaṃ mālādhāranato ti dīpeti, yā yeva vo seyyasīti yā tumhākaṃ antare jetthikā, sā pilayhathā³ 'ti sā etaṃ pilandhatū 'ti a

Tā catasso pi tassa vacanaṃ sutvā gātham āhaṃsu⁴:

27. Tvaṃ no 'ttamo vābbisamekkha⁵ Nārada
 yass' icchasi tassam anuppavecchasu.
 10 yassā hi no Nārada tvaṃ padassasi
 sā yeva no hohiti seṭṭhasammata⁶ ti⁶. 218.

Ta, tvaṃ nottamo⁷ ti uttamaṃahamū tvaṃ eva no upadhārehīti

Tāsaṃ vacanaṃ sutvā Nārado tā ālapanto:

28. Akallam etaṃ vacanaṃ sugatte,
 15 ko brāhmaṇo ko⁸ kalahaṃ udīraye,
 gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha
 sace na jānātha idh' uttamādhaman ti g. a. 219.

T. a : bhaddhe⁹ sugatte, idam tumhehi vuttam vacanaṃ mama ayuttam,
 evaṃ hi sati mayā tumhesu ekaṃ seṭṭham sesā hīnā¹⁰ karontena¹¹ kalaho vad-
 20 dhito bhavissati, ko ca bāhitapāpo brāhmaṇo kalahaṃ udīreyya¹² vaddheyya,
 evarūpassa hi kalahavaddhanaṃ nāma ayuttam, tasmā ito gantvā attano pitaraṃ
 bhūtādhipaṃ Sakkam eva pucchatha sace attano uttamaṃ vā adhamam vā na
 jānātha 'ti

Tato Satthā:

29. Tā Nāradena paramappakopitā
 25 udīritā vaṇṇamadena mattā¹³
 sakāse¹⁴ gantvāna Sahassacakkhuno
 pucchimsu bhūtādhipaṃ: kā nu seyyasīti g. ā. 220.

Ta, paramappakopitā ti pupphaṃ adentena atīviya kopitā tassa kupitā
 30 hutvā, udīritā ti bhūtādhipam eva pucchathā 'ti vuttā, sahassa -- ti Sakkassa
 santikaṃ gantvā, kā nū 'ti ambhākaṃ antare katarā uttamā ti pucchimsu.

¹ Cks. lābhī hohī. ² Bds tassa thuti ³ Bā piladdheyyatā, Bs pilandheyyathā ⁴ Cks omit g. ā. ⁵ Bds -mevā-. ⁶ Cks add g. ā. ⁷ Bds -mevā. ⁸ Bds omit ko. ⁹ Bā sadde. ¹⁰ Ck hīnā, Cs bhīna, Bā hīnāti, Bs bhītā ¹¹ Bā kathentena. ¹² Bā uddiseyya, Bs undiseyya. ¹³ Bā pattā ¹⁴ Bds -saṇḍa.

Evaṃ pucchitvā ñhitā:

30. Tā disvā¹ āyattamanā Purindado

icc-abravī devavaro katañjali:

sabbā va vo² hotha sugatte³ sādīsī,

ko n' eva⁴ bhadde kalahaṃ udīrayīti. 221.

5

Ta. tādīsivā ti bhikkhave catasso pi attano santikaṃ āgatā disvā, āyat-tamanā ti ussukkamanā⁵ vyāvatacittā, katañjalīti namassamānāhi devatāhi pagghitañjali, sādīsīti sabbā va⁶ tumhe sādīsīyo, konevā⁷ 'ti ko nu eva kalahaṃ udīrayīti imaṃ nānāgāhaṃ viggahaṃ kathesi vadāhesi.

Ath' assa tā kathayamānā:

10

31. Yo sabbalokaṃ carako⁸ mahāmuni

dhamme ñhito Nārado saccanikkamo⁹

so no bravī girivare Gandhamādane:

gantvāna bhūtādhipam eva pucchatha

sace na jānātha idh' uttamādhamaṃ ti g. āhaṃsu. 222. 15

Tatha saccanikkamo¹⁰ ti tathaparakkamo

Taṃ sutvā Sakko „imā catasso pi mayhaṃ dhītaro, sac' āhaṃ etāsu ekā guṇasampannā uttamā ti vakkhāmi sesā kujjhis-santi, na sakkā ayaṃ aṭṭo vinicchinituṃ. imā Himavante Kosiyatāpasassa santikaṃ pesessāmi, so etāsaṃ aṭṭaṃ vinicchi- 20 nissatīti“ cintetvā „ahaṃ tumhākaṃ aṭṭaṃ na vinicchīnāmi, Himavante Kosiyatāpaso nāma atthi, tassāhaṃ attano sudhā-bhojanaṃ pesessāmi, so parassa adatvā na bhuñjati dadanto¹¹ ca vicinitvā guṇavantānaṃ deti, yā tumhesu tatth' assa hatthato bhattaṃ labhissati sā uttamā bhavissatīti“ ācikkhanto: 25

32. Asu brahāraññacarō mahāmuni

nādatvā¹² bhattaṃ varagatte bhuñjati.

viceyya dānāni dadāti Kosiyo?

yassā hi so dassati sā va seyyasīti¹³ g. ā. 223.

¹ so all three MSS for disva ² Cks va co, Bd ca vo. ³ Cks -eva. ⁴ Bds nedha.

⁵ Ck ussukkamānā, Cs ussukkamānā. ⁶ Ck ca ⁷ Bds nedhā ⁸ Bds -lokarato.

⁹ Ck -tikka-. ¹⁰ Cks -tikka-. ¹¹ Cks bhuñjanto. ¹² so all three MSS. for

-tva. ¹³ Cks sā nu-.

Ta. brahāraṇṇacarō ti mahāraṇṇavāsī

Iti so tāpasassa santikaṃ pesetvā Mātaliṃ pakkosāpetvā
tassa santikaṃ pesento anantaraṃ g. ā.:

- 5 33. Asū hi yo¹ sammati dakkhiṇaṃ disaṃ
Gaṅgāya tīre Himavantapasmani²
sa³ Kosiyo dullabhapānabhojano,
tassa sudham⁴ pāpaya devasārathīti. 224.

Ta. sammattī ti vasati, dakkhiṇaṃ ti Himavantaṃ dakkhiṇāya disāya,
pasmanīti⁵ passe.

10 Tato Satthā āha:

34. Sa Mātali devavareṇa pesito
sahassayuttaṃ abhirūyha sandanam
sa khippam eva upagamma assamaṃ
adissamāno munino sudham adā⁶ ti. 225.

15 Ta. adissamāno ti bhikkhave so Mātali devarājassa vacanam sampaṭṭi-
chitvā taṃ assamaṃ gantvā adissamānakāyo hutvā tassa sudham adā, dadamāno
ca rattim padhānam anuyuñjītvā paecūsasamaye aggim paricaritvā vibhātāya rattiyā
udentaṃ suriyam namassamānassa thitassa tassa hatthe sudhābhojanam patitṭhāpesi.

Kosiko taṃ gahetvā thitako va gāthadvayam ā.:

- 20 35. Udaggihuttam upatitṭhato⁷ hi me
pabhamkaram lokatamonud⁸ uttamaṃ
sabbāni bhūtāni aticca⁹ Vāsavo,
ko n¹⁰ eva me pāṇisu kimsudh¹¹ odahi. 226.
- 25 36. Samkhūpamaṃ setam atulyaḍassanaṃ
sucim sugandham piyarūpaṃ abbhutaṃ
aditṭhapubbaṃ mama jātacakkhuhi
kā devatā pāṇisu kimsudh¹² odahīti. 227.

30 Ta. udaggihuttam ti udaaggihuttam paricaritvā udaaggisālato nik-
khamma paṇnasāladvāre thitvā¹³ pabhamkaram lokatamonudam uttamaṃ ādiecaṃ
upatitṭhato mama sabbāni bhūtāni aticca⁹ atikkamitvā vattamāno Vāsavo nu
kho evaṃ mama pāṇisu kimsudham¹⁰ kim nām¹⁴ etaṃ odahi. samkhūpamaṃ
ti ādhi thitako sudham vanneri.

¹ Bds so ² Bd -tupasmini, Bs -tapasmini ³ Bd so ⁴ Bd sukhaṃ, Cks sudam.

⁵ Bds pasmi-. ⁶ Cks padā. ⁷ Cks -tṭhito, Bd upathato. ⁸ so Cks; Bds adhicca.

⁹ Bds adhicca. ¹⁰ Cks sudhāvā.

Tato Mātali āha :

37. Ahaṃ Mahindena mahesi pesito
 sudh' ābhīhāsim¹ turito mahāmuni,
 jānāsi maṃ Mātali² devasārathi³,
 bhuñjassu bhuttattamaṃ, mā vicārayi³. 228. 5
38. Bhuttā ca sā dvādasa hanti pāpake :
 khudaṃ pipāsaṃ aratiṃ duraklamaṃ⁴
 kodhūpanāhaṃ ca vivādapesuṇaṃ
 sītūṇhatandiṃ ca rasuttamaṃ idan ti. 229.

Ta. sudhābhīhāsim⁵ ti idam sudhābhojanaṃ tuyhaṃ abhiharim, jānā- 10
 sīti jānāsi maṃ tvaṃ, ahaṃ Mātali nāma devasārathīti a, mā vicārayīti⁶
 na bhunjāmīti appaṭikkhipitvā bhuñja, mā papañcam kara⁷, pāpake ti ayam
 sudhā bhuttā dvādasa pāpadhamme hanti⁸, khudaṃ ti pathamaṃ tāva chāta-
 bhāvaṃ hanti⁹ dutiyam pāṇīyapīpāsaṃ tatiyaṃ ukkanṭhitaṃ catutthaṃ kāya-
 darathaṃ pañcamaṃ klamaṃ⁹ kilantabbhāvaṃ chatthaṃ kodhaṃ sattamaṃ upa- 15
 nāhaṃ atṭhamaṃ vivādaṃ pesuṇaṃ¹⁰ dasamaṃ sītaṃ ekādasamaṃ unhaṃ dvā-
 dasamaṃ tandiṃ ālasīyabbhāvaṃ, idam rasuttamaṃ uttamarasaṃ sudhābhojanaṃ
 ime dvādasa pāpadhamme hanti.

Taṃ sutvā Kosiyo attano vatasamādānaṃ āvikaronto :

39. Na kappati¹¹ Mātali mayha bhuñjitum 20
 pubbe adatvā iti me vatuttamaṃ,
 na cāpi ekāsanam ariyapūjitaṃ,
 asaṃvibhāgī ca sukhaṃ na vindatīti g. vatvā 230.
 „bhante tumhehi parassa adatvā bhojane kaṃ dosaṃ disvā
 idam vataṃ samādinnaṃ“ ti Mātalinā puṭṭho āha : 25
40. Thīghātakā ye c' ime¹² pārādārikā¹
 mittadduno ye ca sapanti¹⁴ subbate
 sabbe ca¹⁵ te maccharipaṇṇamādhama¹⁶,
 tasmā adatvā udakam pi nāsmiye¹⁷. 231.

¹ Cks -bhāsim. ² so all three MSS for -m : ³ Bā mābhivārayi. ⁴ Bā dara-
 thakkhamaṃ, Bā darathakkamaṃ. ⁵ Cks -bhāsim. ⁶ Ck picā-, Bā habhivārayiti.
⁷ Bā -ri. ⁸ Bā hanati ⁹ Bā omit klamaṃ ¹⁰ Ck -naṃ. ¹¹ all three MSS.
 -ti. ¹² Cks came ¹³ all three MSS. pi- ¹⁴ Cks savanti. ¹⁵ Bā va. ¹⁶
 Bā -māgamā. ¹⁷ Bā nasmī.

41. So¹ 'h' itthiyā vā purisassa vā pana
dassāmi dānaṃ vidusam pavaṇṇitaṃ,
sabbā vadaññū idha vītamaccharā
bhavanti h' ete sucisaccasammatā ti. 232.

5 Ta. pubbe ti paṭhamam adatvā², athavā iti me pubbe vatuttamaṃ, idaṃ
pubbe va mayā vataṃ,³ samādinnaṃ ti dasseti, na cāpi ekāsanaṃ ti ekakassa
āsanam na ariyehi [Buddhādīhi pūjitaṃ, sukhaṃ ti dibbamānusakasukhaṃ na
labhati, thīghātākā ti itthighātākā⁴, ye cime⁵ ti ye ca ime, sapantitī⁶
akkosanti, subbate ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe, maccharipaṇicamā ti
10 maccharipaṇicamo etesaṃ ti maccharipaṇicamā, adhamā ti ime pañca adhamā
nāma, ta'smāti yasmā⁷ ahaṃ paṇicamaadhammabhāvabhayena⁸ adatvā udakam
pi nāsmiye na paribhuñjissāmi itaṃ vataṃ samādiyim⁹, so¹⁰ hitthiyā vā
ti so¹⁰ ahaṃ itthiyā vā, vidusampavaṇṇitaṃ ti vidūhi paṇḍitehi Buddhādīhi
vannitaṃ, sucisaccasammatā ti ete okappaniyasaddhāya samannāgatā
15 vadaññū vigatamaccharā purisā suci c'eva¹¹ uttamasammatā ca hontīti a.

Taṃ sutvā Mātali dissamānakāyena aṭṭhāsi. Tasmim khane
tā catasso devakaññā catuddisaṃ aṭṭhaṃsu: Siri pācīnadisāya
aṭṭhāsi, Āsā dakkhiṇadisāya aṭṭhāsi, Saddhā pacchimidisāya,
Hiri uttaradisāya.

20 Tam atthaṃ pakāseṇa Satthā āha:
42. Ato mutā¹ devavarena pesitā
kaññā catasso kanakattacūpamā:
Asā ca Saddhā ca Siri Hiri tato
taṃ assamaṃ āgamuṃ yattha Kosiyo. 233.
25 43. Tā di-svā² sabbo paramappamodito
subhena vaṇṇena sikhā-riv³ aggino
kaññā catasso cāturo⁴ catuddisā
ice-abravī Mātaliṇo ca sammukhā: 234.
44. Purimaṃ disaṃ kā tvaṃ pabhāsi devate
30 alaṃkatā tāravarā ca osadhī,
pucchāmi taṃ kaṇcanavelliviggāhe⁵,
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā. 235.

¹ Cks yo. ² Cks sutvā. ³ Bā tava in the place of vataṃ, Cks catarā. ⁴ Cks -ke.

⁵ Cks came ⁶ Ck suvan-, Ck savan-. ⁷ Cks tasmā. ⁸ Cks -mam adhammi-,

Bā paṇicamaadhamma- ⁹ Bā -dayi. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ Bā suci-, Cks sucimeva.

¹² Bā ma-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ Bā cāturo ¹⁵ so Cks; Bā -vella-.

45. Sir' āhaṃ¹ devī manujesu² pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
taṃ maṃ sudhāya varapaṇṇa bhājaya. 236.
46. Yassāhaṃ icchāmi sukhaṃ mahāmuni 5
sa³ sabbakāmehi naro pamodati,
Siriti maṃ jānāhi⁴ jūhat' uttama.
tam maṃ sudhāya varapaṇṇa bhājayā⁵ 'ti. 237.

Ta. ato ti tato, mutā⁵ ti anumatā, atha devavarena anumatā c' eva
pesitā cā 'ti a., sabbo- - to ti anavasseso⁶ hutvā⁷atipamudito, sāmaṃ ti pi pātho, 10
tā devatā sāmaṃ disvā ti a., caturo⁷ ti caturā⁷, ayam eva vā pātho cāturiyena
samannāgatā ti a., tāra⁸vārā ti tāraṇaṃ varā, kaṇcana- - gāhe ti kaṇcanarū-
pakasadisasarīre, Sirāhan ti Siri ahaṃ, tavantimāgatā ti tava santikaṃ
āgatā, bhājayā 'ti yathā maṃ sudhā bhajati⁸ tathā karoḥi, sudhaṃ me dehīti
a., jānāhīti jāna⁹, jūhatuttama⁹ 'ti aggiṃ jūhantānaṃ uttama. 15

Taṃ sutvā Kosiyo āha:

47. Sippena vijjācaraṇena buddhiyā
narā upetā paguṇā sakammanā¹⁰
tayā vihinā na labhanti kiñcanaṃ,
tay-idaṃ na sādhu yadidaṃ tayā kataṃ. 238. 20
48. Passāmi posaṃ alasaṃ mahagghasaṃ
sudukkulīnaṃ pi arūpimaṃ naraṃ,
tayānugutto Siri jātimaṃ api
peseti¹¹ dāsaṃ viya bhogavā sukhī. 239.
49. Tan taṃ asaccaṃ avibhajjasevinim 25
jānāmi mūlhaṃ vidurānupātiniṃ¹²,
na tādisi arahati āsanūdakaṃ
kuto sudhā¹, gaccha na mayha ruccasīti. 240.

Ta. sippenā 'ti hatthiassarathatharusippādīnā¹³ vijjācaraṇenā 'ti vedattaya-
saṃkhātāya vijjāya c' eva sīlena ca paguṇā, sakammanā¹⁴ ti attano purisākāreṇa 30
padhānagunasamannāgatā, kiñcanaṃ ti kiñci appamattakam pi yasaṃ vā sukhaṃ
vā na labhanti, yadidaṃ ti yam etaṃ issariyattāya sippādīni uggaḥetvā¹⁵

¹ so all three MSS. ² Bds -ebhi. ³ Bds so. ⁴ Bds jānā-. ⁵ Bds ma-. ⁶ Cks
-sā. ⁷ Bd cā-. ⁸ Ck bho-, Ck bhā-. ⁹ Bds jānātu. ¹⁰ Bd -unā. ¹¹ Bd -si.
¹² Cks -nipā-, Bd vidūrā-. ¹³ Bds dhanu in the place of tharu. ¹⁴ Bds -unā.
¹⁵ Bd uggaṇhi-.

carantānaṃ tayā vekallaṃ katam taṃ¹ te na sādhu, a rū pimaṇ ti virūpaṇ, tayā nu-
gutto ti tayā anurakkhito, jātimāma pīti jātisampannam pi sippavijjācarana-
buddhikammehi sampannam pi², peseti ti pesanakāraṃ³ karoti, taṃ taṇ ti
tasmiṃ taṃ, asaccan ti sabhāvasaṃkhāte sacce avattanaṭṭaya⁴ asaccaṃ uttama-
5 bhāvarahitaṇ, avibhajjasevinin ti avibhajjivā yuttāyuttam ajānitvā sippādi-
sampanne pi itare pi sevamānaṃ, vidurānupātiniṇ ti paṇḍitānupātiniṇ
paṇḍite⁵ pāteṭvā⁶ potheṭvā⁷ viheṭhetvā caramānaṃ, kuto sudhā ti tādīsāya
niggunāya kuto sudhābhojanam, na me ruccasi gaccha mā idha titthā 'ti.

Sā tath' ev' antaradhāyi. Tato so Āsāya saddhiṃ salla-
10 panto ā.:

50. Kā sukkadāṭhā paṭimuttakunḍalā
cittaṅgaḍā⁸ kambuvimattādhāriniṇ,
osittavaṇṇaṃ paridayha sobhasi⁹
kusaggirattaṃ aṭṭayha mañjarin. 241.

51. Migīva bhantā¹⁰ saracāpadhāriniṇ¹¹
virādhitaṃ mandam iva udikkhasi.
ko te dutiyo idha mandalocane,
na bhāyasi ekikā kānane vane ti. 242.

Ta cittaṅgaḍā¹² ti citrehi aṅgaḍehi samanā āgatā, kambu -- nīti karaṇa-
20 parmitthāneṇa¹³ vimattasuvanpālaṃkāradhāriniṇ, osittavaṇṇaṇ ti avasitta-
udakadhāravannam dibbadukūlam, paridayhā 'ti nivāsetvā ca pārupitvā ca,
kusaggirattaṇ ti kusatīnaggisikhāvaṇṇam, aṭṭayha mañjarin ti sapallavaṇ
asokakannikam kanne pi andhitvā ti vuttaṇ hoti, saracāpadhāriniṇ¹⁴ ti luddhena,
virādhitaṃ ti viraddhapahārā, mandamivā 'ti yathā sā migī bhītā¹⁵ vanante¹⁶
25 thatvā taṃ mandam oloketi evam olokesi

Tato sā:

52. Na me dutiyo idha-m-atthi Kosiya,
Masakkasārappabhav' amhi devatā,
Āsā sudhāsāya tav' antim āgatā,
30 taṃ maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti g. ā. 243.

Ta Masakkasārappabhavamhiti¹⁷ Tāvātimsabbhavane sambhavā.

¹ Cks -omit tam. ² Bā omits sippa - - pi. ³ Ck -ṇa-, Bā -rakam. ⁴ Cks avat-
tāya. ⁵ Bā -ehi. ⁶ Ck pāpe - - ⁷ Bā omits po-. ⁸ Cks jā. ⁹ Bā -ti. ¹⁰
Cs hantā, Bā sandā ¹¹ Bā -no. ¹² Cks -jā. ¹³ Bā -nithitena. ¹⁴ Cks -no.
¹⁵ Cks hitā, Bā bhī-. ¹⁶ Bā -tare. ¹⁷ Cks -vāti.

Tam sutvā Kosiyo „tvam kira yo te ruccati tassa āsā-phalanipphādanena āsam¹ desi, yo te na ruccati tassa na desi², n' atthi tayā samāpatti tattha vināśakārīti³“ dīpentō ā.

53. Āsāya yanti, vānījā dhanesino,
nāvam samāruyha parenti añṇave, 5
te tattha sīdanti atho pi ekadā
jīnāḍhanā enti vinaṭṭhapābhata. 244.
54. Āsāya khettāni kasanti kassakā,
vapanti bījāni, karonti 'pāyaso,
itīnipātena avuṭṭhikāya vā 10
na kiñci vindanti tato phalāgamam. 245.
55. Ath' attakārāni karonti bhattusu
āsam purakkhatvā narā sukhesino,
te bhattur atthā atigāḷhitā puna
disā panassanti aladdha kiñcanam. 246. 15
56. Jahitva⁵ dhaññaṇ ca dhanaṇ ca ñātake
āsāya saggādhimanā sukhesino
tapanti lūkham pi tapam cirantaram,
kummaggam āruyha parenti duggatim. 247.
57. Āsāvisamvādikasammatā ime, 20
Āse sudhāya⁶ vinayassu attani,
na tādisi arahati āsanūdakam
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 248.

Ta. parentīti pakkhandanti. jīnāḍhanā ti jinadhanā, iti tava vasena eke sampajjanti eke vipajjanti n' atthi tayā sadisā pāpadhammā ti vadati. 25
karonti pāyaso ti tam tam kiccam upāyena karonti, itīnipātenā 'ti visavā-tamūsikasalabhasukapānakasetatthikarogādīnam sassupaddavanam aññataranipātena vā, tato ti tato sassato te⁷ kiñci phalam na vindanti⁸, tesam pi āsacchedakamman tvam eva karosīti vadati, athattakārānīti yuddhabhūmisu purisākāre, Āsam purakkhatvā ti issariyāsam⁹ purato katvā, bhatturatthā ti sāmīno 30
atthāya, atigāḷhitā ti paccatthikehi atipīḷitā viluttasāpateyyā viddhastavāhanā hutvā. panassantīti¹⁰ palāyanti, aladdha kiñcanaan ti kiñci issariyam

¹ Cks āsā. ² Cks dehi. ³ Bds -sikāti. ⁴ Bds panayanti. ⁵ Bd -tvā. ⁶ Cks sudhā sam. ⁷ Ck kena. ⁸ Cks vindati. ⁹ Bd -yā āsam. B^s -ya tāsam. ¹⁰ Bds panayantīti.

alabhitvā, iti etesam pi issariyālābham tvameva karosīti vadati, saggādhimanā
ti saggam adhigantumanā¹, lūkhan ti nirojam pañcatapādikam kāyakila-
matham, cirantaran ti cirakālam, āsāvisamvādikasammata ime ti evam ime
sattā saggāsaya² duggatim gacchanti tasmā tvaṃ Āsā nāma visamvādikasammata
5 visamvādikā ti samkham gatā. Ase ti tam ālapati.

Sāpi tena paṭikkhittā tatth' ev' antaradhāyi. Tato Sad-
dhāya saddhim sallapanto g. ā.:

58. Daddallamānā yasasā yasassinī
dighaññanāmvahayanam³ disam pati,
10 pucchāmi tam kañcanavelliviggahe
ācikkha me tvaṃ katamāsi devatā ti. 249.

Ta daddallamānā ti jalamānā, dighaññanāmvahayanam⁴ ti aparā
ti ca pucchimā ti ca evam dighaññena lāmakena nāmena vuccamānam disam
pati daddallamānā tiṭṭhasi⁵.

15 Tato sā gātham āha:

59. Saddhāham⁶ devī manujesu pūjitā
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
tam maṃ sudhāya varapañña bhājayā 'ti. 250.

20 Ta. Saddhā ti yassa kassaci vacanapattiyāyanā⁷ sā⁸ sāvajjāpi hoti ana-
vajjāpi, pūjitā ti anavajjakotthāsavasena⁹ pūjitā, apāpasattūpanisevi-
nīti anavajjasaddhāya¹⁰ ca ekautapattiyāyanasabhāvāya paresu pi pattiyāya-
navidahanasamattāya devatāy' etam nāman.

Atha nam Kosiyo „ime sattā tassa tassa¹¹ vacanam
25 saddahitvā tam tam karontā¹² kattabbato akattabbam eva
bahutaram karonti, tam sabbam tayā kāritam nāma hotīti“
vatvā evam āha¹³:

60. Dānam damaṃ cāgam athero pi samyamam
ādāya saddhāya karonti h' ekadā.

¹ all three MSS. -tummanā. ² Bds -sāya. ³ Cks dighamñā-; Bā disaññe-.
⁴ Cs jighamñā-, Bā dighaññe-. ⁵ Bds -ti. ⁶ so all three MSS. for -ha. ⁷
Ck -sayanā, Cs -sāyanā. Bā vacanumattiyāyanā. ⁸ Bā omits sā. ⁹ Bā -jjākoṭ-
thāsa-, Cks -sevasena. ¹⁰ Bā -ddhā. ¹¹ Bā yassa kassaci in the place of
tassa tassa. ¹² Bā -to ¹³ in Bā imesatta - - evam āha come after v. 62 and
before tattha dānanti

theyyaṃ musākūṭaṃ atho pi pesuṇaṃ¹
karonti h' eke puna viccutā tayā. 451.

61. Bhariyāsu poso sadisīsu² pekhavā
sīlupapannāsu patibbatāsu pi
vinetvā³ chandaṃ kuladhītiyāsu⁴ pi
karoti⁵ saddhaṃ pana kumbhadāsiyā. 252. 5

62. Tvam eva Saddhe paradārasevinī
pāpaṃ karosi kusalam pi riñcasi⁶,
na tādīsī arahasi āsanūdakaṃ
kuto sudhā, gaccha na mayha ruccasīti. 253. 10

Ta. dānaṃ⁷ ti savatthukaṃ puññacetanaṃ, damaṇu ti indriyadamaṇṇaṃ,
cāgaṇ ti deyyaparieragaṇ⁸, sāmīyamaṇu ti sīlaṃ, ādāya saddhāyā⁹ 'ti etāni
dānādāni¹⁰ mahānisaṃsāni kātābbānīti vadantaṃ vacanaṃ saddhāyā ādiyitvā
karonti ekadā. kūṭaṇ ti tulakūṭādikam katvā¹¹ gāmakūṭādikam¹² vā karonti,
heke ti eke maṇussa evarūpesu nāma kālesu imesaṃ ca atthāya theyyādāni 15
kātābbānīti kesañci vacanaṃ saddahitvā etāni pi karonti, pana viccutā tayā
ti pana tayā viyuttā sāvajjadukkhavipākān' etāni na kātābbānīti vadantaṃ vacanaṃ
apattiyāyitvāpi¹³ karonti, iti tava vasena anavajjam pi sāvajjam pi kareyya. tava¹⁴
sadisīsu¹⁵ 'ti jātigottasīlādīhi sadisīsu, pekhavā ti pekhā vuccati tanhā, satanho¹⁶
ti a, chandaṇu ti chandarāgaṇ, saddhaṇu ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ 20
karonti tassā¹⁷ ahaṃ tumbhakaṃ imama nāma upakāraṃ karissāmīti vadantiyā¹⁸
pattiyāyitvā kulitthiyo pi chaḍḍetvā tam eva nisevanti¹⁹ asukā nāma tumbesu
patibaddhacittā ti kumbhadāsiyāpi vacane saddhaṃ katvā ca²⁰ paradāraṃ sevanti,
tvam eva Saddhe²¹ paradārasevinīti yasmā taṃ taṃ pattiyāyitvā tava
vasena paradāraṃ sevanti pāpaṃ karonti kusalam jahanti tasmā tvam eva para- 25
dārasevinī tvam pāpāni karosi kusalam riñcasi²², u' atthi tayā samānā lokavi-
nāsikā pāpadhammā, gaccha na me ruccasīti²³.

Sā tatth' ev' antaradhāyi. Kosiyo pi uttarato tthitāya
Hiriya saddhiṃ sallapanto gāthadvayam āha:

63. Dighaññarattim aruṇasmi²⁴ ūhaṇe
yā dissati uttamarūpavaṇṇinī 30

¹ Ck -nam. ² Cks sā-. ³ so all three MSS. for -tva. ⁴ Bā kulitthiyāsu. ⁵ Bā -onti. ⁶ Bā n ruccasi. ⁷ Cks jā-. ⁸ Bā -damaṇaṇ. ⁹ Bā deyyadhamma-.
¹⁰ Bā etāya ādāna-. ¹¹ Bā vā. ¹² Bā adda kammam. ¹³ Bā āp-. ¹⁴ Cks teva.
¹⁵ Cks omit satanho. ¹⁶ Bā tasmā. ¹⁷ Cks -isā. ¹⁸ Cs pati-. Bā pati-. ¹⁹ Bā
va. ²⁰ Cks -o. ²¹ Bā niruccasi. ²² Ck -nti. ²³ all three MSS. -im.

'tathūpamā maṃ paṭibhāsi devate,
acikkha me tvaṃ katamāsi accharā. 254.

64. Kālā nidāghe-r-iva aggijāt' iva¹
anileritā lohitaṭṭamālinī
5 kā tiṭṭhasi mandam ivāvalokayaṃ²,
bhāsesamānā va³ girāṃ na muñcasīti. 255.

Ta. dīghaññarattin ti pacchimarattin, rattipariyosāne ti a., ūhate ti arune uggate, yā ti yā puratthimā disā rattasuvannatāya uttamarūpadharā hutvā dissati, kālā nidāgherivā 'ti nidāghasamaye kālavallī viya. aggijāti va⁴ ti
10 aggijā⁵ iva sāpi navajjhāmakkhette⁶ pathamajātā viyā 'ti a., lohitaṭṭamālinīti lohitaṭṭavannehi pattehi parivutā, kā tiṭṭhasīti yathā sā tarunakālavallī vāteritā vilāsamānā sobhamānā tiṭṭhati evaṃ kā nāma tvaṃ tiṭṭhasi, bhāsesamānā vā⁷ 'ti mayā saddhiṃ bhāsītukāmā viya hosi⁸ na ca girāṃ muñcasī.

Tato sā gātham āha:

15 65. Hir' āha⁹ devī manujesu pūjita
apāpasattūpanisevinī sadā
sudhāvivādena tav' antim āgatā,
sā taṃ¹⁰ na sakkomi sudham pi yācitum,
kopīnarūpā viya yācan' itthiyā¹¹ ti. 256.

20 Ta. hirāhan¹² ti Hiri ahaṃ. sudhampītīsā ahaṃ sudhābhojanam tam yācitum pi na sakkomi, kīmkāranā¹³ ti, kopīnarūpā viya yācanitthiyā¹⁴ yasmā¹⁵ itthiyā yācanā nāma kopīnarūpā viya rahassavivaranasadisā¹⁶ hoti. nillajjā¹⁷ viya hotīti a.

Taṃ sutvā tāpaso dve gāthā abhāsi:

25 66. Dhammena nāyena sugatte lacchasi,
eso hi dhammo na hi yācanā sudhā,
taṃ taṃ ayācantim¹⁸ ahan nimantaye.
sudhāya yam p' icchasi tam pi dammi te. 257.

¹ Bd aggijālāriva, B^s -jāriva. Ck^s -jānica? ² Bds igā-. ³ Bd bhāsesamānāriva. Ck^s bhāsesimimātāva. ⁴ Ck^s agga-, Bd aggijālārivā, B^s -jāriva. ⁵ Ck^s agga-, Bd aggijālā, B^s -jāte. ⁶ Bd nijhāma-. ⁷ Ck bhāsesimanācā, C^s bhāsesimānāvā, Bd bhāsesamānārivā. ⁸ Bd ahosi. ⁹ C^s Bd -haṃ. ¹⁰ Bds haṃ. ¹¹ Bds -nitthiyā, Ck^s yācanatthikā ¹² so all three MSS. ¹³ Ck^s -nan. ¹⁴ Ck^s -natthiyā, omitting ti. ¹⁵ Bd tasmā ¹⁶ Bds rahassaṅgavi-. ¹⁷ Bds -jja-. ¹⁸ Bd nayā-.

67. Sā tvaṃ mayā ajja sakamhi assame
nimantitā kañcanavelliviggāhe,
tvaṃ hi me sabbarasehi pūjīyā.
taṃ pūjayitvāna sudham pi asmiye¹ ti. 258.

1a. dhammenā 'ti sabhavana, nāyenā 'ti kāraṇena, na hi yācanā⁵
sudhā ti na hi yācanāya sudhā [labbhati. ten' eva kāraṇena itarā tisso na
labhiṃsu, taṃ tan ti tasmā taṃ, yamicehasīti na kevalaṃ nimantemi² yeva
yaṇ ca sudham icchasi tam pi dammi te, kañcanavelliviggāhe ti kañca-
narāsissasirīkasarīre³, pūjīyā ti na kevalaṃ sudhāya aññehi pi sabbarasehi
tvaṃ mayā pūjetabbayuttikā⁴ va, asmiye¹ ti taṃ⁵ pūjetvā sace sudhāya⁶ 10
avasesaṃ bhavissati aham pi bhūñjissāmi.

Tato aparā abhisambuddhagāthā⁷:

68. Sā Kosiyenānumatā jutimatā
addhā Hirī rammaṃ pāvīsi-y-assamaṃ⁸
udaññavantam⁹ phalam ariyapūjitaṃ 15
apāpasattūpanisevitaṃ sadā. 259.
69. Rukkhaḡḡahāṇā¹⁰ bahuk' ettha pupphitā
ambā piyālā panaśā ca kimsukā
sobhañjanā lodda-m-atho pi padmakā
kekā ca bhaṅgā tilakā ca pupphitā. 260. 20
70. Sālā kareri bahuk' ettha jambuyo
assatthanigrodhamadhukā ca vedisā¹¹
uddālakā pāṭali sindhuvārītā
supuññagandhā¹² mucalindaketakā. 261.
71. Hareṇukā veḷukā veṇutindukā 25
sāmākanīvāra-m-atho pi cīnakā
mocā kadali bahuk' ettha sāliyo
pavīhayo ābhujino pi¹³ taṇḍulā. 262.
72. Tassa ca uttare passe jātā pokkharāṇī sivā
akakkaśā apabbharā sādū appaṭṭigandhikā¹⁴. 263. 30
73. Tattha macchā sannirātā khemīno bahubhojanā
siṅḡusavaṃkā sakulā¹⁵ satavaṃkā ca rohitā
āligaggarakākiṇṇā pāthīnā¹⁶ kākamacchakā. 264.

¹ Cks -ise. ² Bđ -esi. ³ Bds -sadise. ⁴ Cks pūji-. ⁵ Cks tvaṃ. ⁶ Cks omit
su- ⁷ Cks omit tato -. ⁸ Cks pāvīsiya as-, Bđ pāvīsiyas-, read: pāvīsi
ramma assamaṃ? ⁹ Bđ udakamvantaṃ ¹⁰ Ck -ḡḡahānā, Cs -ḡḡahanā, Bđ
rukkhaḡḡahanā. ¹¹ so Bds; Cks -dhukacetasā. ¹² Bds manuppa-. ¹³ Bds ca.
¹⁴ Bđ sādumapp-. ¹⁵ Bđ siṅḡupavaṅgā vaṅkulā. ¹⁶ Ck pāthinā, Bđ pāthinā

74. Tattha pakkhī sanniratā khemino bahubhojanā
hamṣā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkubhā
kuṇḍalakā bahucitrā sikhāṇḍijivajivakā. 265.
75. Tattha pānāya-m-āyanti nānāmigagaṇā bahū
5 sihā vyagghā varāhā ca acchakokataracchayo. 266.
76. Palāsādā¹ ca gavajā mahisā rohitā rurū
eṇeyyā varāhā c' eva gaṇino nīkasūkarā²
kadalimigā bahū c' ettha biḷarā asakaṇṇikā³. 267.
77. Chamāgiri pupphavicitrāsanthatā
10 dijabhighutthā dijasamghasevitā ti. 268.

Ta jūṭimatā ti ānubhāvasampannena, pāvīsiyassaman ti pavīsiyassa-
man, yakāro vyañjanasandhikaro, udaññāvantā⁴ ti tesu tesu thānesu uda-
kasampannam, phalaṇ ti anekaphalasampannam, ariya- ti nīvaranadosa-
rahitehi jhānalābhihi ariyehi pūjitam pasattham, rukkhaggaḥaṇā⁵ ti pup-
15 phūpagaphalūpagarukkhaggaḥaṇā⁶, sobhaññā⁷ ti siggarukkhā⁸, loddamatho
pi padmakā⁹ ti loddarukkhā ca padmarukkhā⁹ ca, kekā ca bhanga cā ti
evanāmakā rukkhā eva, karerīti¹⁰ karerirukkhā, uddālakā ti vātaghataka.
mucalindaketakā ti mucalindā ca pañcavidhaketakā ca, hareṇukā ti apa-
rannajā ti, velukā ti vamsacorakā, venū¹¹ ti araññamāsā timbarurukkhā, ci-
20 nakā ti khuddakarājamasā, moḥa ti atthikadali, sāliyo ti nānappakara-
jātassaraṇ upanissāya jītā nānāsāliyo, pavīhāyo ti nānappakārā vihāyo.
ābhujino ti bhūjapattā, tandulā ti nikkulakathusā sayāṇ jātātandulasīsāni,
tassa cā ti bhikkhave tassa ca assamassa uttaradisābhāge, pokkharāṇi
pañcavidhapadumasañchannajātassaraṇapokkharāṇi, akakkasā ti macchapittasevā-
25 lādikkakasarahitā, apabbharā ti acchinuātā¹² samatitthā¹³, appatigan-
dhiyā ti appatikkūlagandhena sugandhena udakena samantāgatā, tatthā ti
tassā pokkharāniyā, khemino ti¹⁴ abhayā siṅgū ti ādini tesam macchānam
namāni, kuṇḍalakā ti kokilā, citrā ti citrapattā, sikhāṇḍi utthitasikhā
morā aññe pi vā matthake jātasikhā pakkhino, pānāyamāyantīti pānāya
30 āyanti, palāsādā ti khaggā gavajā, gaṇino ti gakanū, kannikā¹⁵ ti
kannikamigā¹⁶, chamāgiri¹⁷ bhūmiyam patthatā piṭṭhipāsānā, puppha-
tā ti vicitrappupphasanthatā, dijabhighutthā ti madhurassarehi dijehi abhi-
ghutthā, evarūpā yattha bhūmipabbatā¹⁸ ti

Evam Bh. Kosiyassa assamaṇi vāṇesi. Idāni¹⁹ Hirideviyā
35 ta. pavisanādini dassetuṃ āha:

¹ Cks palāsajā, Bđ palasādā, Bs pallasādā ² so C: Ck nika-, Bđ mūga- ³ Cks
-akā. ⁴ Bđ udakavantan. ⁵ Cks -nā. ⁶ Ck pupphapagarukkhaggaṇā ti, C
-gahaṇā ti. ⁷ Cks -a, Bđ siṅgarukkhā. ⁸ Bđ -padukā. ⁹ Bđ paduru. ¹⁰ Cks
karotīti. ¹¹ Bđ kenu. ¹² Bđ -talā. ¹³ Bds supatībhā ¹⁴ Cks add khemino
¹⁵ Cks -akā. ¹⁶ Cks -aka-. ¹⁷ Cks ja-. ¹⁸ Bđ tattha ¹⁹ Cks imāni.

78. Sā suttacā nīladumābhilambitā
vijjumahāmegha-r-ivānupājjatha
tassā susambandhasiraṃ kusāmayam
suciṃ sugandham ajinūpasevitam
atricchakocchaṃ, Hirim etad abravi:† 5
nisīda kalyāni sukha-y-idam¹ āsanam. 269.
79. Tassā tadā kocchagatāyā Kosiyo
yad icchamānāya jaṭājinamdharo²
navehi pattehi sayam sahūdakaṃ
sudh³ ābhihāsi turito mahāmuni. 270. 10
80. Sā tam patiggayha ubhoḥi pāṇiḥi
icc-abravi attamanā jaṭādharaṃ:
handāham etarahi pūjitā tayā
gaccheyya⁴ brahme tidivaṃ⁵ jītāvinī. 271. 15
81. Sā Kosiyeṇānumatā jutimatā
udīritā vannamadena mattā
sakāse gantvāna sahasacakkhuno:
ayam sudhā Vāsava, dehi me jayam. 272. 15
82. Tam ena⁶ Sakko pi tadā apūjayi
sahindā ca devā surakaññaṃ uttamaṃ
sā pañjalī devamanussapūjitā
navamhi kocchamhi yadā upāvisīti. 273. 20

Ta. suttacā ti suchavi, nīladumābhilambitā ti nilesu dumesu abhi-
lambitā hutvā, tam tam⁶ nīladumasākhāṃ parāmasantīty-attho, mahāmegha-
rivā 'ti tena nīmantitā mahāmeghavijju viya tassa tam assamaṃ pāvisi. tassā 25
ti tassā Hiriyā, susambandhasiraṃ ti susambandhasīsaṃ⁷, kusāmayan
ti usīrādīmissakakusatinamayam, sugandham ti usīrena c' eva aññena ca
sugandhatinena missakattā sugandham, ajinūpasevitan ti upari atthatena
ajinena upasevitam, atricchakocchan ti evarūpam kocchāsanam paṇṇasāla-
dvāre attharivā, sukha-y-idam āsanam ti sukham nisīda idam āsanam, yaṃ ti 30
yāvadatthaṃ, icchamānāyā 'ti sudham icchantiyā, navehi pattehi tam
khanam nēva pokkharanito ābhatehi allapaduminipattehi, sayan⁸ ti sahatthēna.

¹ so all three MSS. read sukhedaṃ ² Bds -jutimdharo. ³ Rd -am. ⁴ Cks
te- ⁵ Bds enaṃ. ⁶ Cks ti ⁷ Rd suthusampannasīsaṃ ⁸ Cks sāyan.

sahūḍakan ti dakkhinodakasahitaṃ, sudhābhbhāsiti sudham abhihari,
turito ti somanassavegena turito, haṇḍā 'ti vavassaggaṭṭhe¹ nipāto, jītāvī-
nīti jāyappattā hutvā. anumatā ti idāni yathāruceṃ gacchā 'ti anuññātā, udā-
ritā ti tidasapurāṇaṃ gantvā Sakkassa santike ayaṃ sudhā ti udīrayi, sura-
5 kaññān ti devadhītaraṃ, uttamaṃ ti pavaraṃ, sāpañj - - tā ti pañjalīhi²
devehi ca manussehi ca pūjitā. yadā ti yadā nisīdanatthāya Sakkena dāpīte
nave kañcanapīṭhasamkhāte koeche sā upāvisi tadā taṃ ta, nisinnaṃ Sakko ca
sesadevatā ca paricchattakapupphādīhi pūjayimsu.

Evam Sakko taṃ pūjetvā cintesi: kena nu kho kāraṇena
10 Kosiyo sesānaṃ adatvā imissā va sudham adāsiti. So tassa
kāraṇassa jānanatthāya puna Mātalim³ pesesi.

Tam atthaṃ āvīkaronto Satthā:

83. Tam eva saṃsī punar⁴ eva Mātalim
ṣaḥassanetto tidasānaṃ indo:
15 gantvāna vākyam mama brūhi Kosiyaṃ
[Āsāya Saddha-Siriya ca Kosiyaṃ] (cfr. v. 40)
Hiri sudham kena-m-alattha⁵ hetunā ti g. ā. 274.

Ta. saṃsī'ti abhāsi⁶, vākyam mama 'ti mama vākyam Kosiyaṃ brūhi,
Āsāya Saddhā-Siriya cā 'ti Asāto ca Saddhāto ca Sirito ca Hiri yeva
20 kena hetunā sudham alattha.

So tassa vacanaṃ sampaticchitvā Vajayantarathaṃ āruhya
agamāsi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

84. Tam suplavattham⁷ udatārayī ratham
25 daddallamānaṃ upakiriya-ādisaṃ
jambonadisaṃ tapaneyyasannibham
alaṃkataṃ kañcauacittasantikam⁸, 275.
85. Suvannacand' ettha bahū nipātītā
hatthigavassā kikiyagghadīpiyo⁹
30 eṇeyyakā laṃghamay' ettha pakkhiyo
mig' ettha velurīyamayā¹⁰ yudhāyutā. 276.
86. Tatth' assarājaharayo ayojayaṃ
dasasatāni susunāgasādise¹¹

¹ B^d upasagg-. ² C^{ks} añj-. ³ C^s -lī, C^k B^d -lī. ⁴ B^d -nad. ⁵ B^d aladdhā.

⁶ C^k ahāsi. C^k ahāsi. ⁷ B^d sulabbhavatthum. ⁸ so C^{ks}: B^d -sannibham. ⁹ B^d kimpurisa in the place of kiki. ¹⁰ C^{ks} -yā-. ¹¹ C^{ks} -sā.

- alamkate kañcanajāluracchade
 āveline saddagame¹ asaṃgite. 277.
87. Taṃ yānaseṭṭhaṃ abhiruyha Mātali
 dasa disā imā abhinādayittha
 nabhañ ca selañ ca vanaspatīni ca
 sasāgarāṃ pavyathayittha medinim. 278.
88. Sa khīppam eva upaganma assamam
 pāvāramekaṃsakato katanjali
 bahussutaṃ vaddhaṃ vinitavantaṃ
 icc-abravī Mātali devabrāhmaṇaṃ: 279. 10
89. Indassa vākyam nisāmehi Kosiya.
 dūto ahaṃ, pucchati taṃ purindado:
 Asāya Saddhā- Sīriyā ca Kosiya
 Ilirī sudham kena-m-alattha hetunā ti. 280.

Ta. taṃ suplavatthan⁴ ti taṃ Vejayantaratham sukhena plavanattham, 15
 udatārayīti uttāresi, ukkhipitvā gamanasajjam akāsi, upakiriyasādisan
 ti upakaraṇabbhaṇḍehi sadisaṃ, yathā tassa aggisikhāsamanāvanāni³ jalanti tatth
 eva jalanta ti a, jambunadīsan ti jambunadasaṃkhātāratasuvannamayam
 īsam, kañcanacittasantikaṃ⁴ ti kañcanamayena sattaratana-cittena aṭṭha-
 māṅgalena samannāgataṃ, suvannacandettā⁵ ti suvannamayā candakā 20
 ettha rathe, hatthīti suvannarajatanamayaṃ batthi⁵, gavādisu pi es' eva nayo,
 laṃghimayettha pakkhiyo⁶ ti ettha rathe laṃghamayā nīnāratanamayā
 pakkhiyo⁷ paṭipāṭiyā ca rithā, yuddhāyutā ti attano attano yūdhena⁸ saddhim
 yuttā hutvā dassitā, assarājaharayo⁹ ti harivannamanomaya-assarājāno, su-
 sunāgasādise¹⁰ ti balasampattiyaṃ tarunanāgasādise⁹, kañcanajāluracchade 25
 ti kañcanajālamayena uracchadālamkārena samannāgate āveline ti āvelasaṃ-
 khātehi¹¹ kannālamkārehi yutte, saddagame ti patodappahāraṃ vinā sadda-
 matten' eva gamanasīle, asaṃgite ti nissaṅge sīghajave, evarūpe assarāje
 tattha yojesu ti a, abhinādayitthā ti yānasaddena ekaninnādaṃ akāsi.
 vanaspatīni cā¹² ti vanaspatīni ca vanasante cā¹² ti a, pavyathayitthā ti 30
 kampayittha, ta. ākāsaṭṭhavimānakampanena nabhakampanam veditabbam, pā-
 vāramekaṃsakato ti ekamsakatapavaradibbavattho, vaddhaṃ ti gunavuddhaṃ,
 vinitavantaṃ ti vinitena ācāravattena samannāgataṃ, icc-abravīti ratham
 ākāse ṭhapetvā otaritvā evaṃ abravī. devabrāhmaṇaṃ ti devasamaṃ¹²
 brāhmaṇaṃ. 35

¹ Cks -hame. ² Bds -tthun. ³ Bd adds upakaraṇāni. ⁴ Bds -sannibhan. ⁵
 so all three MSS. ⁶ Bd -ino. ⁷ Bd pakkhiganāpi. ⁸ Cks Bd yu-. ⁹ Cks
 rājā-. ¹⁰ Bds -sā. ¹¹ Cks -lī-. ¹² Bd setha.

So tassa vacanaṃ sutvā:

10. Addhā Sirī maṃ paṭibhāti Mātali

Saddhā aniccā pana devasārathi

Āsā viśamvādikasammataḥ hi me

5 Hirī ca ariyamhi guṇe paṭiṭṭhitā ti g. ā. 281.

Ta. addhā ti sippādisampanne pi asampanne pi bhajanato addhā ti maṃ paṭibhāti, aniccā ti Saddhā pana tam tam p'ettha¹ [vatthum pahāya aññasmim aññasmim² uppajjamānato³ hutvā abhāvākārena⁴ aniccā ti maṃ paṭibhāti, viśam- - mataḥ ti Āsā pana yasmā dhanatthikā nāvāya samuddam pakkhanditvā
10 vinattapābhata⁵ enti tasmā viśamvādikā ti maṃ paṭibhāti, ariyamhi guṇe ti Hirī pana hirōtappabhāvasamkhāte⁶ parisuddhe ariyagūṇe paṭiṭṭhitā ti.

Idāni tassā guṇaṃ vaṇṇento āha:

11 Kumāriyo yā c' imā gottarakkhitā

jinnā ca yā yā ca sabhattuitthiyo

15 tā chandarāgaṃ purisesu uggataṃ

hiriyaṃ nivārenti sacittam attano. 282.

12. Saṃgāmasīse sarasattisaṃyutte

parājītānaṃ patataṃ palāyinaṃ

hiriyaṃ nivattanti jahitva⁷ jīvitaṃ

20 te sampatīcchanti punā hirīmanā. 283.

13. Velā yathā sāgaravegavārini⁸

hir' āyaṃ hi⁹ pāpajanaṃ nivāraṇī.

taṃ sabbaloke Hirim ariyapūjitaṃ

Indassa taṃ vedaya devasārathīti. 284.

25 Ta. jinnā ti vidhavā, sabhattū 'ti sassāmikā tarūṇitthiyo, attano ti tā sabbhāpi parapurisesu attano chandarāgaṃ uggataṃ viditvā ayuttam etam amhākaṃ ti hiriyaṃ sacittam nivārenti, hiri pāpakammaṃ na karoti¹⁰, patataṃ palāyinaṃ ti patantānaṃ ca palāyantānaṃ ca antare, jahitvā jivitaṃ ti ye hirīmanā 'honti attano jivitaṃ cajitvā hiriyaṃ nivattanti, te ti evaṃ nivattā¹¹
30 ca pana te hirīmanā puna attano sāmikam sampatīcchanti amittahatthato mocetvā ganhanti, pāpajanaṃ nivāraṇīti pāpato janaṃ nivārini, āyaṃ eva vā

¹ Bds omitt pettha. ² Bd only one aññ-. ³ Bds uppajjanato. ⁴ Bd -va-. Bs abhātā-. ⁵ Cks -tthā-. ⁶ Bds -ppasabhāva-. ⁷ Bd -tvā ⁸ Bd -dhārini ⁹ so Cks: Bd omits hi; read -ya hī? ¹⁰ omits hiri, and reads karonti. ¹¹ Bd te hi evaṃ nivattā, Cks te ti evaṃ ti vatvā.

pāṭho, taṁ ti taṁ Hirin, ariyapūjitaṁ ti ariyehi Buddhādīhi pūjitaṁ.
Indassa taṁ vedayā 'ti yasmā evaṁ mahāgunā ariyapūjitā c' esā tasmā taṁ
evaṁ uttamā nāma' esā ti Indassa kathehi.

Taṁ sutvā Mātali.

94. Ko te imaṁ Kosiya diṭṭhim odahi

5

Brahmā Mahindo atha vā Pajāpati.

Hir' āyaṁ devesu hi seṭṭhasammatā

dhītā Mahindassa mahesi jāyathā 'ti g. ā. 285.

Ta. diṭṭhaṁ¹ ti Hiri mahāgunā ariyapūjitā ti laddhiṁ, odahīti hadaye
pavesesi, seṭṭhasammatā ti tava santike sudhāya laddhakālato patthāya 10
Indassa santike kuṇṇanāsanaṁ labhitvā sabbadevatāhi pūjyamānā uttama-
sammatā jāyatha.

Evaṁ tasmim kathente yeva Kosiyaassa taṁ khaṇaṁ
ñeva cavanadhammo² jāto. Atha naṁ Mātali „Kosiya āyu-
saṁkhāro te³ ossaṭṭho dānadhammo⁴ pi samatto⁵, kiṁ te ma- 15
nussalokena, devalokaṁ gacchāmā“ 'ti ta. netukāmo hutvā

95. Hand' ehi dāni tidivaṁ samakkama⁶

rathaṁ samāruhya mamāyitaṁ imaṁ⁷,

Indo ca taṁ Inda-sagotta kaṁkhati,

ajj' eva tvaṁ Indasahavyataṁ vajā 'ti g. ā. 286. 20

Ta. mamāyitaṁ ti piyaṁ manāpam, Indasagottaṁ ti purimabhava
Indena sagottam⁸, kaṁkhatīti tavāgamanam icchanto kaṁkhati.

Iti tasmim Kosiyaena saddhiṁ kathente yeva Kosiyo ca-
vitvā opapātiko devaputto hutvā āruhya dibbarathe aṭṭhāsī.
Atha naṁ Mātali Sakkassa santikaṁ nesi. Sakko taṁ disvā 25
tuṭṭhamānaso attano dhītaraṁ Hirideviṁ tassa aggamaheṣiṁ
katvā adāsi, aparimāṇam assa issariyaṁ ahosi.

Taṁ atthaṁ viditvā „anomasattānaṁ kammaṁ nāma evaṁ vi-
sujjhatīti“ S. osānagātham āha:

96. Evaṁ samijjhanti apāpakammino.

30

atho suciṇṇassa phalaṁ na nassati,

¹ so all three MSS. ² Bds nassanadham-. ³ Ck no? Bd omits te. ⁴ Bds ca-
vanadham-. ⁵ Bd sampatto. ⁶ Bds apakkama. ⁷ Bd idam. ⁸ Bd samānago-.

ye keci-m-addakkhu sudhāya bhojanam
sabbe va te Indasahavyatam gatā ti. 287.

Ta apāpakammīno ti apāpakammā¹ sattā evaṃ visujjanti, ye keci-m-addakkhun ti ye keci sattā tasmīm Himavantapadesa tadā Kosiyena Hiriyā
5 diyyamānam 'sudhābhojanam addasaṃsu, sabbeva te ti sabbe pi tam dānam anumoditvā cittam pasādetvā Indasahavyatam gatā ti

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe p' etam adānābhiratam
thaddhamacchariyam² samānam aham damesim evā³ 'ti vatvā j. s.:
„Tadā Hiridevatā Uppalavaṇṇā ahoṣi, Kosiyo dānapati bhikkhu,
10 Pañcasikho Anuruddho, Mātali Anando, Suriyo Kassapo, Cando Moggallāno. Nārado Sāriputto, Sakko aham evā⁴ 'ti. Sudhābhō-
janajātakaṃ⁵.

4. Kunāla-jātaka.

Evaṃ makkhāyatīti. Idam S. Kuṇāladahe v. anabhiratipīḷite
15 pañcāsaṭṭhe bhikkhū ā. k. Tatrāyam anupubbikathā: Sākiya-Koliyā*
kīra Kapilavatthunagarassa ca Koliyanagarassa ca antare Rohiṇīm
nāma nadīm eken' eva āvarāṇena bandhāpetvā sassāni kārenti. Atha
Jetthamūlamāse sassesu mlāyantesu ubhayānagaravāsīnaṃ⁴ pi kamma-
karā⁵ sannipatiṃsu. Tattha Ko-vāsino vadīṃsu: „idam udakam ubhato⁶
20 nīharyamānam⁷ n' eva tumhākaṃ na amhākaṃ pahossati⁸, amhākaṃ
pana sassam ekaudaken' eva nippajjissati, idam udakam amhākaṃ
dethā⁹ 'ti. Ka-vāsino vadīṃsu: „tumhesu koṭṭhake pūretvā ṭhitesu
mayam rattasuvāṇṇanīlamanīkālakahāpaṇe gahetvā na sakkhissāma
pacchipasibbakādihatthā tumhākaṃ gharadvāre vicaritam, amhākaṃ pi
25 sassam eken' eva udakena nippajjissati, idam udakam amhākaṃ dethā⁹
'ti. „Na mayam dassāmā¹⁰ 'ti. „Mayam pi na dassāmā¹⁰ 'ti. Evaṃ
katham¹¹ vadḍhetvā eko utṭhāya ekassa pahāraṃ adāsi so pi aññassā
'ti evaṃ aññamaññaṃ paharitvā rājakulānaṃ jātīm ghaṭetvā¹⁰ kalaham
vadḍhesuṃ¹¹. Koliyakammakarā vadanti: „tumhe Ka-vāsike¹² gahetvā

¹ Bd -a ² Bd -ri ³ Bd -kaṃ. asīti nipātavannanā mithitā. 4. K. = Kunālo, s. = sakuno Ka = Kapilavatthu Ko. = Koliyanagara Bhi. = bhikkhave. P. = Punnamukho, jh. = phussakakilo. * cfr. Dhammapada p 351. Weber's Ind. Studien Bd. 5 p. 412. Senart's Mahāvastu T. 1 p. 338. ⁴ Bd -vāsikēnaṃ. ⁵ Bd kasikamma-. ⁶ Bd -yato. ⁷ Ck mha-, C² tiha-, Bd har-. ⁸ Bd pahoti. ⁹ Bd² kalaham. ¹⁰ Bd ghaṭṭetvā ghaṭṭetvā. ¹¹ Bd pavatte-. ¹² Bd -vāsino sakiyadārake.

gacchatha. ye soṇasigālādayo viya attano bhaginīhi saddhīm vasiṃsu
 etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā ambhākaṃ kiṃ karissan-
 titi¹. Sākiyakammakārā vadanti: „tumhe dāni kuṭṭhino dārake
 gahetvā gacchatha. ye anāthā niggaṭikā² tīracchānā viya kolarukkhe
 vasiṃsu etesaṃ hatthiassādayo vā phalakāyudhāni vā ambhākaṃ kiṃ
 karissantīti. Te gantvā tasmīm kamme niyuttaamaccānaṃ kathesuṃ.
 amaccā rājakulānaṃ kathesuṃ, tato Sākiyā „bhaginīhi saddhīm saṃ-
 vāsikānaṃ³ thāmaṃ ca balaṃ ca dassessāmā⁴“ ti yuddhasajjā nikkha-
 miṃsu. Koliyāpi „kolarukkhaṇāsānaṃ⁵ thāmaṃ ca balaṃ ca dasses-
 sāmā⁶“ ti yuddhasajjā nikkhamiṃsu. Apare paṇācariyā: Sākiya-
 Koliyānaṃ dāsīsu udakatthāya nadīm gantvā cumbaṭāni bhūmiyaṃ
 nikkhipitvā sukhakathāya⁷ nisinnāsu ekissā cumbaṭaṃ ekā saka-
 saṇṇāya gaṇhi, taṃ nissāya „tava cumbaṭaṃ mama cumbaṭaṃ“ ti
 kalahe pavatte kamena ubhayanagaravāsino dāsakammakārā c⁸ eva
 sevakabhojakāmaccauparājāno⁹ cā¹⁰ ti sabbe yuddhasajjā nikkhamiṃsū
 ti vadanti, imañhā pana nayā purimanayo va bahūsu atṭhakathāsu
 āgato yuttarūpo cā¹¹ ti sv-eva¹² gahetabbo. Te pana sāyanhe¹³ yuddha-
 sajjā nikkhamissantīti. Tasmīm samaye Bh. Sāvatthiyaṃ¹⁴ viharanto
 paccūsasamaye lokam volokento ime evaṃ yuddhasajje nikkhamante¹⁵
 addasa. disvā¹⁶ „mayi gate esa kalaho vūpamissati nu kho no“ ti
 upadhārento „aḥam ettha gantvā kalahavūpasamatthaṃ tīpi jātakāni
 kathessāmi, tato kalaho vūpasamissati, aṭṭha sāmaggidīpanatthāya dve
 jātakāni kathetvā Attadaṇḍasuttaṃ dassessāmi¹⁷. desanaṃ sutvā
 ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni kumārasatāni dasses-
 santi¹⁸. ahaṇ te pabbajessāmi. mahanto saṃāgamo bhavissatīti“ saṃ-
 niṭṭhānaṃ katvā¹⁹ sarīrapaṭiḷḷaggaṇaṃ katvā Sāvatthiyaṃ piṇḍāya caritvā
 piṇḍapāṭapāṭikkanto sāyaṇhasamaye Gandhakuṭṭho nikkhamitvā kassaci
 anārocetvā²⁰ sayam eva pattacivaraṃ ādāya dvinnam senānaṃ antare
 ākāse pallaṃkaṃ ābhujitvā²¹ tesam saṃvegaḷḷanānatthaṃ disvā andha-
 kāraṃ kātum kesaramsiyo vissajjento nisīdi, aṭṭha tesam saṃviggā-
 mānasānaṃ attānaṃ dassento chabbannabuddharasmiyo vissajjesi.
 Ka-vāsino Bh-taṃ disvā „ambhākaṃ nātiseṭṭho S. āgato. diṭṭho nu
 kho ambhākaṃ kalahakaraṇabhāro²²“ ti cintetvā „na kho pana sakkā
 S-rī āgate amhehi parassa sarīre satthaṃ pātetum. Ko-vāsino amhe

¹ Bā -thā ti niggaṭitā. - Cks vasiṭakānaṃ ² Bā kolyarukkhanagaravāsinaṃ,

³ Ck sukhatāya ⁴ Bā sevakaḷḷamabho- ⁵ Bā so va ⁶ Bā -hasamaye. ⁷ Cks
 -tthim. ⁸ Bā nikkhante. ⁹ Bā adda ca. ¹⁰ Suttanipāta p. 173, Cks dasse-

¹¹ Cks dassanti. ¹² Bā add pāto va ¹³ Cks -ci-. ¹⁴ Bā ābhujj-. ¹⁵ Cks -ham-

hānantu vā pacantu vā¹ ti āyudhāni chaḍḍesuṃ. Ko-vāsino pi tath'
 eva akāmsu. Atha Bh. otaritvā ramaṇīye padese vālikāpuḷine pañ-
 ñattavarabuddhāsane nisīdi anopamāya Buddhasiriya virocamaṇo. te pi
 rājāno² Bh-taṃ vanditvā nisīdiṃsu. Atha ne S. jānanto va „kasmā
 5 āgat' attha mahārājā³ ti pucchitvā „u' eva bhante nadīdassanattāya
 na⁴ kīlanattāya⁵ imasmiṃ pana ṭhāne saṃgāmam paccupaṭṭhāpetvā
 āgat' amhā⁶ ti. „Kiṃ nissāya vo kalaho mahārājā⁷ ti. „Udakam
 nissāya⁸ bhante⁹ ti. „Udakam kiṃ agghati mahārājā¹⁰ ti. „Appam¹¹
 bhante¹² ti. „Paṭhavī nāma kiṃ agghati m.¹³ ti. „Anagghā bh.¹⁴ ti.
 10 „Khattiyā kiṃ agghantīti¹⁵. „Khattiyā nāma anagghā bh.¹⁶ ti.
 „Appaggham udakam nissāya kasmā mahagghe khattiyē nāsetha m.¹⁷
 ti „kalahasmiṃ hi assādo nāma n' atthi, kalahavasena hi mahārāja
 ekāya rukkhadevatāya kāḷasiṃhena saddhiṃ baddhāghāto¹⁸ sakalam pi
 imam kappam anuppatto yevā¹⁹ ti vatvā Phandanajātakam kathesi.
 15 Tato „parapattiyena nāma mahārāja na bhavitabbaṃ, parapattiyā²⁰
 hutvāpi ekassa sasassa²¹ kathāya tiyojanasahassavitthate Himavante
 catuppadagaṇā²² mahāsamuddam pakkhandino ahesuṃ, tasmā para-
 pattiyena na bhavitabban²³ ti vatvā Daddabhaj. kathesi. Tato „kadāci
 mahārāja dubbalo pi mahabbalassa randhe²⁴ passati. kadāci mahabbalo
 20 pi dubbalassa²⁵. laṭṭukikāpi sakunikā hatthināgaṃ ghātesīti²⁶ vatvā
 Laṭṭukikaj. kathesi. Evam kalahavūpasamanattāya tīṇi jātakāni
 kathetvā sāmaggiparidīpanattāya dve jātakāni kathesi: „samaggānaṃ
 hi mahārāja koci otāraṃ²⁷ nāma passituṃ na sakkotīti²⁸ vatvā Rukkha-
 dhammaj. kathesi, tathā „samaggānaṃ mahārāja koci vivaraṃ²⁹ passi-
 25 tuṃ nāsakkhi, yadā pana aṇṇamaṇṇam vivādam akāmsu atha ne eko³⁰
 nesādaputto jīvitakkhayaṃ pāpetvā ādāya gato. vivāde assādo nāma
 n' atthīti³¹ vatvā Vaṭṭakaj. kathesi. Evam imāni pañca jātakāni ka-
 thetvā avasāne Attadaṇḍasuttam kathesi. Rājāno pasannā „sace S.
 nāgamissa mayam aṇṇamaṇṇam vadhitvā lobhanadim pavattayissāma,
 30 S-ran nissāya no jīvitam laddham. sace pana S. āgāraṃ ajjhāvasissa
 dvīpasahassadvayaparivāraṃ³² catumahādīparajjam³³ hatthagataṃ abha-
 vissa atirekasahassā³⁴ kho pan' assa puttā abhavissāmsu³⁵ tato khatti-
 yaparivāro abhavissa³⁶, taṃ kho pan' esa sampattim pahāya nikkha-

¹ Cks rājā. ² Cks omit na. ³ Bds add api ca kho pana ⁴ Cks omit ni. ⁵
 Bds appaggham. ⁶ Bd bandhā- ⁷ Bds -yo. ⁸ Bds sasakassa. ⁹ Bds -nādayo.
¹⁰ Bd anatthu. ¹¹ Bd adds anattam passati. ¹² Bd okāram. ¹³ Bd vivādam.
¹⁴ Cks omit ne eko. ¹⁵ Bd dīparivāram, Bds dvīpasahassadīpa parivāram. ¹⁶
 Bd adds assa. ¹⁷ Bds -am. ¹⁸ Cks abhavissa. ¹⁹ Bd -ro ca ācāissa.

mitvā sambodhiṃ patto, idāni pi khattiyaparivāro va vicaratū¹ 'ti
 ubhayanagaravāsino adḍhateyyāni adḍhateyyāni² kumārasatāni adāmsu,
 Bh. te pabbājetvā mahāvaṇaṃ agamāsi, punadivasato paṭṭhāya tehi
 parivuto ekadā Kapilapure³ ekadā Koliyanagare ti dvīsu nāgaresu
 piṇḍāya carati, ubhayanagaravāsino mahāsakkāraṃ karimsu. Tesam⁴
 garugāravena na attano ruciya pabbajitānaṃ anabhirati uppaṇṇi,
 purāṇadutiyikāyo pi tesam anabhiratijānanatthāya taṃ taṃ vatvā
 sāsanaṃ pesesi⁵, te atirekataraṃ ukkaṇṭhiṃsu. Bh. āvajjanto tesam
 anabhiratibhāvaṃ nātvā 'ime bhikkhū mādisena Buddhena saddhiṃ
 ekato vasantā ukkaṇṭhanti, kathaṃrūpā nu kho tesam dhamma-¹⁰
 kathā⁶ sappāyā⁷ ti upadhārento Kuṇāladhammadesanaṃ passi. Atha
 assa etad ahoṣi: „aham⁸ ime bhikkhū Himavantaṃ netvā Kuṇāla-
 kathāya tesam mātugāmadosaṃ pakāsetvā anabhiratiṃ haritvā⁹ sotā-
 pattimaggam dassāmi¹⁰“ so pubbaṇhasamayaṃ nivāsetvā pattacivaraṃ
 ādāya Kapilavatthum piṇḍāya caritvā pācchābhataṃ piṇḍapātapatik-¹⁵
 kanto bhattakiccavelāyam eva te¹¹ pañcasate bhikkhū āmantetvā
 „diṭṭhapubbo vo bhi. ramaṇīyo Himavantapadeso¹²“ ti pucchi. „No
 h' idam¹³ bhante¹⁴“ ti. „Gacchissatha pana Himavantacārikaṃ¹⁵“ ti¹⁶.
 „Bhante aniddhimantā¹⁷ mayam, katham gamissāma¹⁸“ ti. „Sace pana
 vo koci gahetvā gaccheyya gaccheyyāthā¹⁹“ ti. „Ama bhante²⁰“ ti.
 S. sabbe pi ne attano iddhiyā gahetvā ākāse uppatitvā Himavantaṃ
 gantvā gaganatale ṭhito va ramaṇīye Himavantapadeso Kaṇṇanapabba-
 taṃ²¹ Maṇip. Hīṅgulap. Añjanap. Sānup. Phalikapabbatan ti nānāvidhe
 pabbate pañca mahānadiyo²² Kaṇṇamuṇḍakam Rathakāraṃ Sīhappa-
 pātāṃ Chaddantaṃ Tiyaggalaṃ²³ Anotattaṃ Kuṇāladahan ti sattadahe²⁵
 dassesi. Himavanto nāma mahā²⁴ pañcaṇṇaṇasatubbedho tiyojanasa-
 hassavitthato, tassa imaṃ ramaṇīyam ekadesaṃ²⁵ attano ānubhāvena
 dassesi, ta. katanivāsāni²⁶ sīhavyagghahatthikulādāni catuppādāni pi
 ekadesato dassesi²⁷, ta. ārāmarāmaṇeyyakādāni pupphaphalūpage ruk-
 khe nānāvidhe sakūṇasaṃghe jalathalajapupphāni Himavantassa pu-³⁰
 ratthimapassee suvaṇṇatalaṃ pacchimapassee hīṅgulatalaṃ dassesi,
 imesaṃ rāmaṇeyyakādānaṃ²⁸ diṭṭhakālato paṭṭhāya tesam bhikkhūnaṃ
 purāṇadutiyikāsu chandarāgo pahīno²⁹. Atha S. te bhikkhū gahetvā

¹ Cks only one al-. ² Bd -lavatthupure. ³ Cks -sum. ⁴ Bds dhammi-. ⁵ Cks omit aham. ⁶ Bds vinodetvā. ⁷ Cks omit te. ⁸ Bd hetam. ⁹ Bd adds vutte. ¹⁰ Bd -to. ¹¹ Bd adds ratanap. ¹² Bd adds satta mahāsarā. ¹³ Bd kīyaṇḍalaṃ. ¹⁴ Bds add pathavito. ¹⁵ Bd ekam-. ¹⁶ Bd -vāsānāni ¹⁷ Bd -ti. ¹⁸ Bd -niyakānaṃ. ¹⁹ Bd bahino.

ākāsato otarivā Himavantassa pacchimapasse saṭṭhiyojanike silātale¹
 sattayojanikassa kappatṭhikasālārukkhaṣṣa heṭṭhā tiyojanāya² manosi-
 lāya³ tehi bhikkhūhi parivuto chabbannabuddharasmiyo vissajjento
 aṇṇavakucchiṃ khobhetvā jalamāno suriyo viya nisīditvā madhurassa-
 5 raṃ nicchārento te bhikkhū āmañesi: „bhi, imasmiṃ Himavante tum-
 hehi aditṭhapubbaṃ pucchathā“ ti. Tasmim̐ khaṇe dve citrakokilā
 ubhosu koṭṭisu daṇḍakam mukhena ḍasitvā⁴ majjhe attano sāmikam̐
 nisīdāpetvā aṭṭha cittakokilā purato aṭṭha pacchato aṭṭha dakkhiṇato
 aṭṭha vāmato aṭṭha heṭṭhato⁵ aṭṭha upari chāyaṃ katvā evaṃ taṃ
 10 citrakokilam̐ parivāretvā ākāsenāgacchanti. Te bhikkhū taṃ sakuna-
 saṃgham diṣvā S-raṃ pucchimsu: „ke nāṃ“ ete bhante sakuna“ ti.
 „Bhi, mama esa⁶ porāṇako vaṃso, mayā ṭhapitapaveṇi⁷ maṃ pubbe
 evaṃ parivāriṃsu⁸, tadā paṇ⁹ esa sakunagaṇo mahā abosi, uddhuḍ-
 dḥāni dijjakaṇṇāsahassāni maṃ¹⁰ parivāriṃsu, anupubbena¹¹ parihāyitvā
 15 idāni ettako jāto“ ti. „Katham̐rūpe¹² pana bhante vanasaṇḍe etā
 dijjakaṇṇā tumhe paricarimsu“ ti. Atha nesaṃ S. „tena hi bhi, su-
 nāthā“ ti satim̐ upaṭṭhapāpetvā atītam āharitvā dassento āha:

Evam akkhāyati evaṃ anusūyati: sabbosadhadharanidhare
 nekapupphamalyavitate¹³ gajagavajamahisarurucamarapasada-
 20 khaggagokannasīhavyagghadīpiacchakokataracchauddārakākada-
 limigabilārasasakaṇṇikānucarite¹⁴ ākiṇṇanelamaṇḍalamahāvāra-
 hanāgakulakaṇṇerusaṃghādhivutthe¹⁵ issammigasākhammigasa-
 rabhammigaṇimmiḍḍavātammigapasadammiḍḍapurisallukimpurisa-
 yakkharakkhasanisevite¹⁶ amajjamañjarīdharabrahmaṭṭhapup-
 25 phapuphitaggane kapādapagaṇavitate¹⁷ kuraracakoravāraṇa-
 mayūraparābhūtajivajivakacelāvakabhiṃkāra karavīkamattavihaṇ-
 gasatasampaghuṭṭhe¹⁸ añjanamanosilahaṇitālahiṇṇulakahemara-
 jatakanakadhātusatavinaddhapatimaṇḍitappadesa¹⁹ — evarūpe
 khalu kho ramme vanasaṇḍe Kuṇālo nāma sakuno paṭivasati

¹ Bā mano. ² Bās -nikāya. ³ Bā -silatalāya. ⁴ Bās gahetvā. ⁵ Bā heṭṭhā.
⁶ Ck eka. Bā esa mama. ⁷ Cks pameṇi. ⁸ Ck -cār-. ⁹ Cks mama. ¹⁰ Bā
 adda pana ¹¹ Bā katham evarūpe. ¹² Ck -malyā-, Bā -malla-. ¹³ Bā -cāma-
 ri-taracchayo-udārikadali-, Cks kannakā-. ¹⁴ Bā -nānakulakareṇu-vuṭṭhe. ¹⁵
 Bās -pūrisālū-. ¹⁶ Bā -pahathapupphapussitagā-vitate. ¹⁷ Bā -kurura-, Cks
 -cakura-, Bās -sarabhūta-, Cks -karavīra-, Bā satatam̐sam-. ¹⁸ Bā -kanakāne-
 kadhātusata.

ativiya citto ativiya cittapattacchadano, tass' eva khalu bho K-assa s-assa adḍhuddhāni itthisahassāni paricārikā dijakaṇṇāyo. Atha khalu bho dve dijakaṇṇāyo kaṭṭham mukhena ḍasitvā tam K-am s-am majjhe nisīdāpetvā uḍḍenti, „mā nam K-am s-am addhānapariyāyapathe kilamatho ubbāhetthā“ 'ti. Pañ- 5 casatadijakaṇṇāyo² hetṭhato hetṭhato ḍenti³, „sac' āyam K. s. āsanā paripatissati⁴ mayan tam pakkhehi paṭiggaheṣṣāmā“ 'ti⁵. Pañcasatā dijakaṇṇāyo uparūpari⁶ ḍenti, „mā nam K-am s-am ātapo paritāpīti“⁷. Pañcasatā dijakaṇṇāyo ubhatopasse ḍenti⁸ „mā nam K-am s-am sītam vā unham vā tiṇam vā rajo vā 10 vāto vā ussāvo vā upapphusīti“⁹. Pañcasatā dijakaṇṇāyo purato purato ḍenti¹⁰, „mā nam K-am s-am gopālakā vā pasu-pālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭhahārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭhalena¹⁰ vā pāṇinā vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi¹¹ vā pahāram adamsu¹², māyam K. s. 15 gacchehi vā latahi vā rukkhehi vā¹³ thambhehi vā pāsāṇehi vā balavantehi vā pakkhihi saṃgāmesīti¹⁴“¹⁴. Pañcasatā dijakaṇṇāyo pacchato ḍenti¹⁵ saṇhāhi sakkhihi mañjūhi¹⁶ madhurāhi vā-cāhi samudācarantiyo, „māyam¹⁷ K. s. āsane pariyukkaṇṭhīti“¹⁷. Pañcasatā dijakaṇṇāyo¹⁸ disodisam ḍenti¹⁵ nekarukkhaividha- 20 vikatiphalam āharantiyo, „māyam K. s. khudāya parikilamitthā“ 'ti. Atha khalu bho dijakaṇṇāyo tam K-am s-am ārāmen' eva ārāman uyyānen' eva uyyānam nadītithen' eva n-am pabbatasikharen' eva p-am ambavanen' eva a-am jambuvanen' eva j-am labujavanen' eva l-am nāḷikerasañjādiyen' eva¹⁹ 25 n-im²⁰ khippam eva abhisambhonti ratatthāya²¹. Atha khalu bho K. s. tāhi dijakaṇṇāhi divasam²² paribbūlho²³ evam apa-

¹ Bds -ethā. ² Bd adds mukhe. ³ Ck naccenti, Bd hethako ḍenti. ⁴ Cks -tis-sati. ⁵ Bd -mi, omitting ti. ⁶ Cks evarūpari ⁷ so Cks for -tāpayīti? Bd -tāpeti. ⁸ Cks naccenti, Bd naḍenti. ⁹ Ck naccenti. ¹⁰ Bd katalāya. ¹¹ Cks -āyā. ¹² Cks addamsu. ¹³ Bd adds sakkhehi vā. ¹⁴ Cks -messasīti. ¹⁵ Ck naccenti. ¹⁶ Bd maññāhi. ¹⁷ Cks mā sam, Bd yā mam. ¹⁸ Cks omit di-
¹⁹ so Cks; Bds -sañcāriyeneva. ²⁰ Bds -sañcāri. ²¹ Bd rati-. ²² Cks -se
²³ Ck -he.

sādeti: „nassatha tumhe vasaliyo. vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahucittiyo katassa appatikārikāyo anilo viya yenakāmaṅgamāyo“ ti.

- Tatrāyaṃ atthavannanā: bhi. yo vaṇṇasaṇḍo evaṃ akkhāyati evaṃ ca
 5 anusūyati kin ti kathiyāti: sabbosadhadharanidhare ti vitthāro, ta sabbosa-
 dhadharanidhare ti sabbosadhadharanīmhi mūlatacapattapupphādisabbosa-
 dhadharāya¹ dharaniyā samannāgato ti a, sabbosadhayutto vā dharanidharo²,
 so hi padeso sabbosadhadharanidharo ti evaṃ akkhāyati evaṃ ca anusūyati,
 tasmiṃ vanasande ti vuttam hoti, sesapadayojanāya pi es eva nayo, neka-
 10 pupphamalyavitate ti nekehi³ pilandhanatthāya⁴ uppannapupphehi c' eva
 pilandhanamalyehi ca vitate, rurū 'ti suvannavannā migā, uddārā ti upadra-
 migā⁵, bilārā ti mahābilārā nelamaṇḍalam vuccati tarunā bhikkhacchācamanḍa-
 lam⁶, mahāvarāhā ti mahāhatthino, ākinnanelamaṇḍalamahāvarāhena gocari-
 kādibhedena dasavidhena nāgakulena c' eva kanerusaughena⁷ ca adhivutthā⁸ ti
 15 a., issammigā⁹ ti kāsātibā, vātammigā ti pasatammigā¹⁰ ti citramigā,
 purisallū¹¹ ti vaḷavāmukhayakkhiniyo, kimpurissā ti devakinnaracandakinnara-
 dumakinnarandaṇḍamānavakakontasakunakannapāpurādibhedā kinnarā, amajja-
 mañjaridharabrahmatthapupphapupphitaggaṇekapādāpaganavitate
 ti makuladharehi c' eva mañjaridharehi ca supupphitehi ca aggamattapupphehi¹²
 20 c' anekehi pādāpaganehi ca vitate, vāranā nāma hatthiliṅgasakunā, celāpakā
 ti¹³ pi eke¹⁴ sakunā yeva, hemaṇ ca kaṇḍanaṇ cā 'ti dve suvannajātiyo,
 etehi añjanādihi nekadhātusatehi anekehi vanṇadhāturājīhi¹⁵ vinaddhapatimandi-
 tappadese, bho ti dhammālapanamattam etaṃ, citto ti mukhatundake¹⁶ heṭṭhā-
 udarabhāge pi¹⁷ citro¹⁸ va, aḍḍhuddhānīti¹⁹ tūni sahasāni pañcasatānīti a..
 25 addhānapariyāyapathe ti addhānasamkhāte gamanamagge, ubbāhetthā²⁰ ti
 bādhayitthā²¹, upapphusīti upagantvā phusi, pahāraṃ adamsū 'ti ettha mā-
 nan ti padassa sāmivaseṇ' attho veditabbo, saṃgāmesīti saṃgāmī, saṃhā-
 hīti matthāhi²², sakkilāhīti²³ piyāhi, mañjūhīti sakkilāhi²⁴, madhurā-
 hīti madhurassarāhi, samudācarantiyo ti gaudhakaranavaṣeṇa paricarantiyo
 30 nekarukkhavividhaviṇṇatīphalaṇ ti nekehi rukkhehi vividhaviṇṇatīphalaṇ,
 ārāmeṇeva ārāmaṇ ti pupphārāmādisu aññatarena ārāmeṇ' eva aññaṃ ārā-
 maṇ nentīti a., uyyānādisu pi es' eva nayo, nālikīrasañjādiyenā²⁵ ti nāli-
 kīravanen' eva aññaṃ nālikīravanam abhisambhotīti evaṃ netvā tattha naṃ

¹ Cks -rā. ² Cks -re. ³ Bā anek-. ⁴ Bā phalatthāya. ⁵ so C_s; C_k upadrañ-
 chā? Bā_s uddā ⁶ so C_s; C_k bhīmjakacchāca-, Bā tarunabhigacchāpa-, B_s
 bhīmgaacchāja-. ⁷ Bā kareṇu-. ⁸ Bā -vuthe. ⁹ Bā_s issamigā etc. ¹⁰ Bā_s
 pasada-. ¹¹ Cks -u, Bā -sālu. ¹² Bā -pupphitehi. ¹³ Cks -phakā ti. ¹⁴ Bā
 ete ¹⁵ Bā_s -rāsāhi. ¹⁶ Bā hi. ¹⁷ Bā_s uparibhogehi. ¹⁸ Cks -e. ¹⁹ Bā adda
 aḍḍhacattutthāni. ²⁰ Bā -ethā ²¹ Bā bāhittha. ²² Cks mayāhi, Bā mathāhi.
²³ Cks saddhimlābhīti. ²⁴ Cks salilāhi. ²⁵ so Cks; Bā -sañjāriyenevā.

khippam̐ ñeva ratatthāya¹ pāpunanti, divasam² paribbūḷho ti sakaladivasam̐
vūḷho³, apasādetitī tā kira tam̐ evam̐ divasam̐ pi paricaritvā nivāsarukkhe
otāretvā parivāretvā rukkhāsākhāsu nisīditvā app-eva nāma madhuravacanam̐
labheyyamā 'ti patthayantiyo iminā uyyojitakāle attano vasanatthānam gamis-
sāmā 'ti vasanti, Kuṇālarājā pana tā uyyojento nassathā 'ti ādi vacanehi 5
apasādeti, ta.⁴ vinassathā 'ti sabbatobhāgena nassatha gehe dhanadhaññādīnam
nāsanena coriyo bahumāyatāya dbuttiyo naṭṭhasatitāya ṣatiyo anavaṭṭhitacitta-
tāya lahuittāyo katavināsanena mittadūbhitāya apparikāriyo ti.

Evañ ca pana vatvā ,iti kho bhi. aham̐ tiracchānagato pi
itthīnam akataññutam̐ bahumāyatam̐ anācāratam̐⁵ dussilatāñ ca jānāmi. 10
tadā p' aham̐⁶ tāsam̐ vase avattitvā tā yeva attano vase vattemitī⁷
imāya kathāya⁸ tesam̐ bhikkhūnam̐ anabhiriṭṭim̐ haritvā S. tuñhi ahoṣi.
Tasmim̐ khaṇe dve kālakokilā sāmikam̐ daḍḍakena ukkhipitvā heṭṭhā-
bhāgādisu catasso catasso hutvā tam̐ padesam̐ āgamiṃsu, tāpi disvā
te S-ram̐ pucchim̐su. S. „pubbe bhi. mama sabhāyo Puṇṇamukho 15
nāma phussakokilo⁹ ahoṣi, tassāyaṃ vami¹⁰“ ti vatvā purimanayen¹¹
eva tehi bhikkhūhi pucchito āha:

Tass' eva¹² khalu bho Himavato pabbatarājassa puratthima-
disābhāge susukhumasunipunaḡirippabbhavā¹³ haritupayantiyo¹⁴ ti.

Ta. sutthusukhumasasakḥilatāya¹⁵ susukhumasunipunaḡ¹⁶ giri¹⁷ etā- 20
sam̐ pabbhavā¹⁸ ti girippabbhavā¹⁹ Himavantato sandamānā, haritatinamissa-
oghatāya harita-Kuṇāladaham̐ upagamanena upayantiyo ti sukhumasunipuna-
girippabbhavā²⁰ haritupayantiyo²¹ evarūpā nadiyo yasmim̐ santīti a. Idāni yaṃ
Kuṇāladaham̐ tā upayanti ta.²² pupphāni vānento āha:

Uppalakumudapadumanaḡinasatapattasogandhikamandālaka- 25
sompattivirūḷhasucigandhamanuññapāvakappadesa²⁶ ti.

Ta. uppalam̐ ti nīluppalam̐, nalinan̐ ti setapadumam̐, satapattan̐ ti
paripunnasataḡattapadumam̐. sampattīti etehi sampattivirūḷhehi abhinavajātehi
sucigandhena c' eva manuññena ca hadayabandhanasamatthātāya pāvakena²⁷ ca 30
padesena samannāgato ti a. Idāni tasmim̐ dahe rukkhādayo vānento āha:

¹ Bā rati. ² Cks -sa. ³ Bā paribbūḷho. ⁴ Bā adās nassathā ti gacchatha. ⁵
Cks -ra. ⁶ Bā pāham̐. ⁷ Bā gāthāya. ⁸ Cks Bā pu-. ⁹ Cks evam̐. ¹⁰ Cks
-ppabhāvā, Bā -patava. ¹¹ Cks bhari-. Cks bharitūpasantiyo, Bā tassa susukhuma-
sunipunā in the place of tattha. ¹² Bā -salilatāya. ¹³ Cks -no ¹⁴ Cks giri.
Bā giri. ¹⁵ Cks pabhāvo, Bā pabhavo. ¹⁶ Cks -bhāvā. ¹⁷ Cks -bhāvā. ¹⁸ Cks
haritūlayantiyo, Cks haritūḷayantiyo. ¹⁹ Bā -yantiyo tāni. ²⁰ Cks -dālava-.
²¹ Bā māva-.

Kuravakamucalindaketakacetasa vajula punnāgavakulatilaka-
 piyakahasanasālasalācampa kāsoka nāgarukkhataritibhūjapatta-
 loddacandanoghavane kālāgalupadmakapiyaṅgudevadārukacoca-
 gahane¹ kakudhakuṭajaamkolakaccikārakanṇikārakaṇaverako-
 5 raṇḍakoviḷārakimsukayodhivanamallikamanaṅgaṇamanavajja-
 bhaṇḍisurucirabhaginimālādimalyadhare jātisumanamadhugan-
 dhikadhanukārikatālisatagarausīrakoṭṭhakacchavitate atimuttaka-
 samkusumitalatāvitatapatimaṇḍitappadese haṁsapilavakādamba-
 kāraṇḍavābhīnadite vijjādhara siddhasamanatāpasagaṇādhivutthe
 10 varadevayakkharakkhasadānavagandhabbakinna mahoragānu-
 cinnappadese² —

Evarūpe khalu bho ramme vanasaṇḍe Puṇṇa mukho nāma
 phussakokilo pativasati ativiya madhuragi ro vilasitanayana-
 mattakkho, tass' eva khalu bho P-assa ph-assa adḍhuddhāni
 15 itthisatāni paricārīkā dijakaṇṇāyo. Atha khalu bho dve dija-
 kaṇṇāyo kaṭṭhaṁ mukhena ḍasitvā taṁ P-am ph-am majjhe
 nisidāpetvā udḍenti, „mā naṁ P-am ph-laṁ addhānapariyāya-
 pathe kilamatho ubbāhetthā³“ 'ti. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo heṭṭhato
 ḍenti,⁴ „sac' āyaṁ P. ph.⁵ āsanā paripatissati⁶ mayāṁ taṁ
 20 pakkhehi paṭiggahessāmā⁷“ 'ti. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo uparūpari
 ḍenti⁸, „mā naṁ P-am ph-am ātāpo paritāpīti“. Paṇṇāsa
 dijakaṇṇāyo ubhatopasse ḍenti⁹, „mā naṁ P-am ph-am sītaṁ
 vā uṇhaṁ vā tiṇaṁ vā rajo vā vāto vā ussāvo vā upapphu-
 sīti“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo purato⁷ ḍenti⁸, „mā naṁ P-am
 25 ph-am gopālakā vā pasupālakā vā tiṇahārakā vā kaṭṭha-
 hārakā vā vanakammikā vā kaṭṭhena vā kaṭhalena⁹ vā pāṇinā
 vā leḍḍunā vā daṇḍena vā satthena vā sakkharāhi vā pahāraṁ
 adamsu, māyaṁ P. ph. gacchehi vā latāhi vā rukkhehi vā
 thambhehi vā pāsāṇehi vā balavantehi vā pakkhīhi¹⁰ sam-
 30 gāmesīti“. Paṇṇāsa dijakaṇṇāyo pacchato¹¹ ḍenti saṇhāhi sa-

¹ Bā kurā- ketakavidisamaṇṇulapunnāgabahūla- piyaṇkāhasanasaralācampa kāsoka-
 kālāgalupaduka- dārunatecagahane. ² Bā tatthevayakkha-. ³ Bā -ethā. ⁴ Cks
 naccenti. ⁵ Bā adda sakuno. ⁶ Cks -pati-. ⁷ Cks repeat pu- ⁸ Ck naccenti.

⁹ Ck kalena, Bā kathalāya. ¹⁰ Cks -ehi, Bā -ihī ¹¹ Cks repeat pa-

khilāhi maññūhi¹ madhurāhi vācāhi samudācarantiyo, „māyaṃ
P. ph. āsane pariyukkaṇṭhīti²“. Paññāsa dijakaññāyo diso-
disaṃ ḍenti nekarukkhavividhaviḍḍakaphalaṃ āharantiyo, „mā-
yaṃ P. ph. khudāya parikilamitthā“³ 'ti. Atha khalu bho dija-
kaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ ārāmen' eva ārāmaṃ uyyānen' eva⁴
uyyānaṃ nadītittthen' eva n-aṃ pabbatasikharen' eva p-aṃ
ambavanen' eva a-aṃ jambuvanen' eva j-aṃ lambujavanen'
eva l-aṃ nālīkerasañjādiyen' eva⁵ n-im⁶ khippam eva abhi-
sambhonti⁷ ratatthāya⁸. Atha khalu bho P. ph. tāhi dija-
kaññāhi divasaṃ paribbūho⁹ evaṃ pasamsati: „sādhū sādhū¹⁰
bhaginiyo. etaṃ kho bhaginiyo tumhākaṃ patirūpaṃ¹¹ kula-
dhītānaṃ¹² yaṃ tumhe bhattāraṃ paricareyyāthā¹³“ 'ti. Atha
khalu bho P. ph. yena Kuṇālo s. ten' upasaṃkami, addassuṃ¹⁴
kho K-assa s-assa paricārikā dijakaññāyo taṃ P-aṃ ph-aṃ,
dūrato āgacchantāṃ disvāna yena P. ph. ten' upasaṃkamimsu¹⁵,
upasaṃkamitvā taṃ P-aṃ ph-aṃ etad avocuṃ: „ayaṃ samma
P-kha Kuṇālo s. ativiya pharusō ativiya pharusavāco, app-eva
nāma tavam¹⁶ pi āgama piyavācaṃ labheyyāma¹⁷“ 'ti. „App-
eva nāma bhaginiyo“ ti vatvā yena K. s. ten' upasaṃkami,
upasaṃkamitvā K-ena s-ena saddhiṃ paṭisammoditvā eka-²⁰
mantaṃ nisinna kho P. ph. taṃ K-aṃ s-aṃ etad avoca:
„kissa tvaṃ samma K-la itthīnaṃ sujātānaṃ kuladhītānaṃ
sammāpaṭipannānaṃ micchāpaṭipanno¹⁸, amanāpabhāṇīnaṃ pi
kira samma K-la itthīnaṃ manāpabhāṇīnaṃ bhavitabbaṃ ki-
maṅga pana manāpabhāṇīnaṃ¹⁹ ti. Evaṃ vutte²⁰ K. s. taṃ²⁵
P-aṃ ph-aṃ evaṃ apasādesi: „nassa tvaṃ samma jamma
vasala, vinassa tvaṃ samma jamma vasala, ko nu tayā viyatto
jāyāyācitenā²¹“ 'ti, evaṃ apasādito vā²² pana P. ph. tato h'

¹ Bā maññūhi. ² Cks pariu-. ³ Ck -jādiyeneva, Cs -jādiy-, Bds -sañcāri-
keneva. ⁴ Ck -sañjātādi, Bds -sañcāraṃ ⁵ Bā -bhenti. ⁶ Bā rati ⁷ Cks
divasapari-, Bā divasampi-. ⁸ Cks -pa. ⁹ Ck -dhītā. ¹⁰ Bā paṭi-. ¹¹ Ck
addassu, Cs addasāsu, Bā addasāsuṃ. ¹² Bā omits upa-. ¹³ Bā taṃ. ¹⁴ Bā
adds si. ¹⁵ Bā -o. ¹⁶ so Cks; Bā jāyājīnena. ¹⁷ Bā ca

eva¹ paṭinivatti. Atha khalu bho P-assa ph-assa aparena samayena nacirass' eva² kharo ābādho uppajji lohitapakkhandikā pabālā³ vedanā vattanti⁴ maraṇantikā. Atha khalu bho P-assa kokilassa paricārikānaṃ dijakaññānaṃ etad ahoṣi:
 5 „ābādhiko ayaṃ P. ph., app-eva nāma imamhā ābādhā⁵ vutṭhaheyyā“ 'ti. ekaṃ adutiyaṃ ohāya yena K. s. ten' upasaṃkamiṃsu. Addasā⁶ kho K. s. tā dijakaññāyo dūrato va āgacchantiyo, disvāna tā dijakaññāyo etad avoca: „kahaṃ pana tumhākaṃ⁷ vasaliyo bhattā“ ti, „ābādhiko samma K-la P. ph.,
 10 app-eva nāma tamhā ābādhā⁸ vutṭhaheyyā“ 'ti', evaṃ vutte K. s. tā dijakaññāyo evaṃ apasādesi: „nassatha tumhe vasaliyo, vinassatha tumhe vasaliyo coriyo dhuttiyo asatiyo lahu-cittiyo⁹ katassa appatikārikāyo anilo viya yena kāmamaṅgamaṃyo“ ti vatvā yena P. ph. ten' upasaṃkami upasaṃkamitvā taṃ
 15 P-aṃ ph-aṃ etad avoca: „haṃ¹⁰ samma P-khā“ 'ti, „haṃ samma K-lā“ 'ti. Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ pakkhehi ca tuṇḍakena ca pariggahetvā vutṭhāpetvā nānābhesajjāni pāyāpesi¹¹, atha khalu bho P-assa ph-assa so ābādho paṭippassambhīti.

20 Ta. piyakā ti setapuppā, hasanā ti hakāro sandhikaro, asanāyavā¹², tirīṭi ti ekarukkhaṇṇi, candanā ti rattasurabhicandanā, oghavane ti etesaṃ oghena ghaṭṭāya¹³ samannāgate vane, devadārūka cocagahane¹⁴ ti devadārurukkhehi c' eva kadalīhi ca gahane, kaccikārā ti ekā rukkhajāti, kanikārā ti mahāpuppā, kannikārā ti khuddakapuppā, kiṃsukā ti vi-
 25 ghātakā¹⁵, yodhikā ti yudhikā¹⁶, vanamallikamaṇḍanāmanavajja-bhaṇḍisurucirabhaginimālaṃḍalyadhare ti mallikānaṃ ca anaṅgaṇānaṃ anavajjānaṃ ca bhaṇḍinaṃ surucirānaṃ ca bhaginīnaṃ pupphehi malyadhāraya-māne, dhanukārīti dhanupātali, tālisā ti tālisapattarukkhā, kacchavitate¹⁷ ti etehi sumanādīhi vitatanadikacchapabbatakacche¹⁸, saṃkusumitalatā¹⁹ ti
 30 tesu tesu thānesu suṭṭhukumaṇḍitaṃmuttakehi²⁰ c' eva nānāvīdhalatāhi ca²¹ vitatapatimanditapadese, tāpasasamaṇagaṇādhivutthe ti etesaṃ vijjā-dharādīnaṃ gaṇehi adhvutthe, P-mukho ti²² mukhaparipunnatāya P-kho²³,

¹ Bds yeva. ² Bds adds accayena. ³ Bds pav-. ⁴ Bds adds naṃ, Bds na ⁵ Bds -sa. ⁶ Bds tumhaṃ. ⁷ Bds add na. ⁸ Bds si. ⁹ Bds -āyo. ¹⁰ Cks haṃ. ¹¹ Cks yāyā-. ¹² so Cks for asano yeva? Bds āsanāyeva. ¹³ Bds satatagha-. ¹⁴ Cks -cova-. ¹⁵ Bds vāttaghātakā. ¹⁶ Cks yutikā, Cs suyūthikā. ¹⁷ Bds gaccha-. ¹⁸ Cks -late. ¹⁹ Bds adhi-. ²⁰ Cks -latā omitting ca. ²¹ Cks omit p-mukho ti ²² Cks -khā.

parehi puttḥatāya phussakokilo, vilasitanayano¹ ti vilasitanetto, mattak-
kho ti yathā mattānaṃ akkhīni rattāni honti evaṃ rattakkho pamāpayuttanetto
vā, bhagīniyo ti ariyavohārena ālapanāṃ, paricareyyāthā 'ti sakaladivasāṃ
gahetvā vicareyyātha, itī so piyakathaṃ kathetvā uyyojeti². kadāci pana K. s.
saparivāro P-mukhaṃ dassanāya gacchati kadāci P. K-lassa santikaṃ gacchati, 5
tenāha: atha khalu bho ti, sammā 'ti vayassa, āgammā 'ti paṭicca upanissāya,
labheyyāma 'ti K-assa' santikaṃ piyavacanāṃ labheyyāma, appevanāma 'ti
api nāma labheyyāma, vakkhāmi naṃ ti, sujātānaṃ ti samānajatīkānaṃ, nassā
'ti palāya, jammā 'ti lāmaka, vyatto ti ko nu³ sadiso añño vyatto nāma
atthi, jāyāyācitenā⁴ 'ti jāyājitenā⁵, ayam vā pātho, evaṃ itthiparājītena tayā 10
sadiso ko nāma vyatto atthīti, taṃ puna evarūpassa vacanassa ābhaṇanattḥāya⁶
apasādeti, tato hevā⁷ 'ti kuddho m. K. ti cintetvā tato yeva patinivatti, so
uivattitvā saparivāro attano vasanattḥānam eva agamāsi, appeva nāmā ti
saṃsayaparivitakko imahā ābādhā vuṭṭhaheyya vā na vā ti evaṃ cintetvā taṃ
ohāya pakkamiṃsu, tumhaṃ⁸ ti tumhākaṃ, app-eva nāmā 'ti tamhā ābādhā 15
vuṭṭhaheyya vā na vā, amhākaṃ āgatakāle mato bhavissati, mayāṃ hi idāṃ' esa
maṇissatīti ūtvā tumhākaṃ pādapariṇāṇikā bhavitum āgatā ti, ten' upasaṃ-
kamāti imā itthiyo samikassa matakāle āgatā patikkulā bhavissamā 'ti taṃ pahāya
āgatā⁹ gantvā mama sahāyaṃ pupphaphalādīni nānābhesajjāni saṃharitvā āro-
gaṃ¹⁰ karissāmīti cintetvā vāgabalā M. ākāse¹¹ uppattitvā yena so ten' uḷa- 20
saṃkami, haṃ ti nipāto, jivasi sammā 'ti pucchanto evaṃ āha, itaro pi 'ssa
jivāmīti vadanto haṃ sammā ti āha, piyāyāpesīti piyesi, patippassambhūti
vūpasanto

Tāpi dijakaññāyo tasmim aroge jāte āgatā. K. pi P-khaṃ
katipāhaṃ phalāphalāni¹² khādāpetvā tassa balappattakāle 25
„samma tvaṃ idāni ārogo¹⁰, attano paricārikāhi saddhiṃ vasa,
aham pi attano vasanattḥānaṃ gamissāmīti“ ā. Atha naṃ so
„imā¹³ maṃ bālhaḡilānaṃ pahāya palātā¹⁴, na me etāhi dhut-
tihi¹⁵ attho“ ti ā. Taṃ sutvā M. „tena hi te samma itthīnaṃ
pāpabhāvaṃ ācikkhissāmīti“ P-aṃ gahetvā Himavantapasse 30
manosilālaṃ netvā sattayojaniyasālamūle manosilāsane¹⁶ nisīdi,
ekasmiṃ passe P. saparivāro nisīdi. Sakala-Himavante deva-
ghosauācari¹⁷: „ajja K. sakunārājā Himavati¹⁸ manosilāsane
nisīditvā Buddhalīlāya dh. desessati, taṃ suṇāthā“ 'ti param-

¹ Bā -nā. ² Bā -si. ³ Bā adds tayā. ⁴ Bā jāyājīnenā. ⁵ Ck Bā jayā-. ⁶
Ck āhanattḥāya, Cs āhanat-, Bā abhanat-, Bs abhaṇanat-. ⁷ Bā yevā. ⁸ Ck
tiyahan, Cs tuyhan. ⁹ Bā adds ti aham, Bs aham. ¹⁰ Bā a-. ¹¹ Bā -ena.
¹² Bā -lena. ¹³ Bā adds samma. ¹⁴ Bā palāyanti. ¹⁵ Bā vasalīhi. ¹⁶ Bā
-lātale. ¹⁷ Bā devatā-. ¹⁸ Bā -vante.

parāghosena chakāmāvacarā devā ñatvā¹ yebhuyyena² sannipatimsu, bahū nāgasupannagijjhā aṭaviyam pi³ devā⁴ taṃ atthaṃ ugghosimsu. Tadā Ānando nāma gijjharājā dasasahassagijjhaparivāro Gijjhapabbate paṭivasati, so pi taṃ kolā-
 5 halāṃ sutvā „dh. suṇissāmīti⁵“ saparivāro jāgantvā ekamantaṃ nisīdi. Nārado pi pañcābhiññātāpaso dasasahassatāpasapari-
 vuto Himavantapadesa viharanto taṃ devaghosanaṃ sutvā „sahāyo kira me K. itthinaṃ agunaṃ kathessati⁶, mayāpi taṃ desanaṃ sotuṃ vaṭṭatīti“ tāpasasahassena⁷ saddhiṃ iddhiyā
 10 ta. gantvā ekamantaṃ nisīdi. Buddhānaṃ desanāsannipāta-
 sadiso mahāsamāgamo ahoṣi. Atha M. jātissaraññāṇena itthi-
 dosapaṭisamyuttaṃ atītabhave diṭṭhakāraṇaṃ P-aṃ⁸ kāya-
 sakkhiṃ katvā kathesi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

15 Atha khalu bho K. s. taṃ P-aṃ ph-aṃ gilānāvutṭhitaṃ acira-
 vutṭhitaṃ gelaṇṇā⁹ etad avoca: „diṭṭhā mayā samma P-kha K-aṇhā¹⁰
 dveṭṭikā¹¹ pañcapatikā ya¹² chaṭṭhe purise cittaṃ paṭibaddhaṃ ti¹³
 yā yadidāṃ kavandhe pīṭhasappimhīti¹⁴“. Bhavati ca paṇ¹⁵ uttar¹⁶
 ettha¹⁷ vākyāṃ:

20 1. Ath¹⁸ Ajjuno Nakulo Bhīmaseno
 Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹⁶ ca rājā
 ete paṭi pañca-m-aticca¹⁷ nārī
 akāsi¹⁸ khujjavāmanena pāpan ti. 288.

„Diṭṭhā mayā samma P-kha Saccatāpā¹⁹ vī nāma samaṇī su-
 25 sānamajjhe vasantī¹⁹ catutṭhabhattaṃ pariṇāmayamānā, sā²⁰ tulāputta-
 kena²¹ pāpam akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kākāti²² nāma devī
 samuddamajjhe vasantī bhariyā Venateyyassa²³ Naṭakuverena²⁴ pāpam
 akāsi. Diṭṭhā mayā s. P-kha Kuraṅgavi²⁵ lomasundarī²⁶ Eḷa-

¹ Bā sutvā. ² Bā adds tattha. ³ Bā -nnāvijjādharādīnaṃ pi, Bā -vijjhātāṭavisa-
 yampi. ⁴ Bā devatā. ⁵ Cks sussāmīti. ⁶ Bā adds mahasamāgamo bhavissati.
⁷ Bā -dasasahassena. ⁸ Bā -khassa. ⁹ Bā gelaṇṇātaṃ, Cks gelaṇṇāṃ. ¹⁰ Bā
 adds devī. ¹¹ Bā dvī-. ¹² so Cks for yassā? Bā yo, Bā raṃ. ¹³ so Cks;
 Bā -bandhi. ¹⁴ Bā pitha-, Cks piṭṭha-. ¹⁵ Cā pha-, Bā ma-. ¹⁶ Bā sība-.
¹⁷ Bā paticca. ¹⁸ Bā akāri. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks omit sā. ²¹ so C;
 Cā tulāputtamkena, Bā sūravuttakena, Bā sūradhu-. ²² Bā kākavanti; se III
 p. 90. ²³ Bā nevat-. ²⁴ -kupparena. ²⁵ Bā kuruṅgadevī. ²⁶ Cks -sudarī.

kamāraṃ¹ kāmāyamaṇā Chalaṅgakumāra - dhananterāsina² pāpam
akāsi, Evaṃ h' etaṃ³ mayā nātaṃ: Brahmadattassa mātaraṃ ohāya
Kosalārājā⁴ Pañcālacaṇḍena⁵ pāpam akāsi. Etā ca aṇṇā ca akāṃsu
pāpam, tasmāhaṃ itthinaṃ na vissase na-ppasaṃse. mahi yathā jagati-
samānarattā vasundharā itaritarāpatiṭṭhā sabbasahā⁶ aphaṇḍanā⁷ 5
akuppā tath' itthiyo⁸, tāyo na vissase naro

2. Siho yathā lohitamaṃsabhojano
vālāṃmigo⁹ pañcahattho¹⁰ suruddho
pasayhakhādī parahimsane rato
tath' itthiyo¹¹, tāyo na vissase naro. 289. 10

Na khalu¹² s. P-kha vesīyo nāriyo gamaniyo¹³, na h' etā bandha-
kiyo¹⁴ nāma, vadhikāyo nāma etāyo yadidaṃ vesīyo nāriyo gamaniyo
ti, corā viya veṇikātā madir' iva diddhā¹⁵ vāñijā¹⁶ viya vācāsanthu-
tiyo¹⁷ issāsīṅgam iva parivattāyo uraga-m-iva dujjivhāyo sobbham
iva paṭicchannā pātālam iva duppurā rakkhāsi viya duttonā¹⁸ Yamo 15
v' ekantahāriyo sikhī-r-iva¹⁹ sabbabhakkhā nadī-r-iva sabbavāhī²⁰ anilo
viya yenakāmaṃcarā²¹ Neru viya avisesakārā visarukkho²² viya nicca-
phalitāyo²³ ti. Bhavati ca paṇ' uttar' ettha vākyaṃ:

3. Yathā coro yathā diddho²⁴ vāñijo va²⁵ vikatthani²⁶
issāsīṅgam ivāvattā²⁷ dujjivhaurago yathā²⁸ 290. 20
4. Sobbham iva paṭicchannā pātālam iva duppurā
rakkhāsi viya duttonā Yamo v' ekantahāriyo²⁹ 291.
5. Yathā sikhī nadī vāto Neru nāvāsamākatā³⁰
visarukkho viya pañcadhā³¹ nā-ayanti ghare bhogaṃ
ratanān' antakaritthiyo³² ti. 292. 25

Ta. gilānāvutṭhitan ti paṭhamam gilānam paccāvutṭhitaṃ³³, diṭṭhā
mayā ti atīte kira Brahmadatto Kāsirājā sampannabalavāhanatāya Kosalārājāṃ
gaṇetvā Kosalārājānaṃ māretvā tassa aggamaheṣiṃ sannisiṇṇagabbhaṃ gaṇetvā

¹ Cks eḷamārakam, Bđ eḷakakumāraṃ. ² Cs Bđ -raṃdha-. ³ Bđ evaṇhi-. ⁴ so Cks.
Bds -jaṃ. ⁵ Cs sabbāsaha, Ck sabbāsahā. ⁶ Ck athanānā. ⁷ Ck tali-, tathi-, Bs
dati-. ⁸ Cs valā-. ⁹ Bđ pañcāvuddho, Bs -vudho, Ck pañcahatthe. ¹⁰ Ck rat-
thitthiyo, Cs tthitthiyo, Bđ tattitthiyo. ¹¹ Bđ addo kho. ¹² so all three MSS.
¹³ Cks na hetāvakavandhakiyo. ¹⁴ so Cs; Ck madirā viya visagiddhā, Bđ madirā
variṭṭhā. ¹⁵ Bđ -o. ¹⁶ Ck vācāyasatthutiyo. ¹⁷ Ck dutto, Cs dhutto. ¹⁸ all
three MSS. sikhī-. ¹⁹ all three MSS. -i. ²⁰ Cks -māvācarā. ²¹ Bđ -ā. ²²
Cks -līniyo. ²³ Bđ ritho. ²⁴ Bđ ti. ²⁵ Ck vitatthati, Bđ vikattani. ²⁶ Bđ
isiṅgamiva parivattā. ²⁷ Bđ dujjivhā. ²⁸ avisesa - - wanting in Cs. ²⁹ so Cs;
Ck -samāpakā ti, Bđ -samāgatā. ³⁰ so Cs; Ck pañcadā, Bds niccaphalo. ³¹ Ck
ratanatthakaritthiyo, Bđ ratanānantaritthiyo. ³² Ck pañcā-, Bđ paccānūvu-.

Bārānasiṃ gantvā taṃ attano aggaṃaheṣiṃ akāsi, sā¹ aparabhāge dhītaraṃ vijjāyi, rañño pana² pakatiyā dhītā vā putto vā n' atthi, so tussitvā: bhaddhe varam ganhā³ 'ti ā, sā gahitakaṃ katvā thapesi. tassā pana kumārīkāya Kanhā ti nāmaṃ karimsu, ath' assā vayappattāya mātā⁴: amma pitarā te varo dinno, 5 taṃ ahaṃ gahetvā thapesim. tava ruccanakaṃ varam ganhā 'ti ā.⁵ sā: mayham⁶ avijjamānaṃ⁷ n' atthi, patiṃ gahapattāya⁸ me sayamvaram karehīti kilesa-bahulatāya hirottappaṃ bhinditvā mātaraṃ ā, sā rañño ārocesi, rājā: yathā-ruciṃ⁹ patiganhātū 'ti varvā sayamvaram ghoṣāpesi. rājāṅgane sabbālaṃkāri-patimanditā bahuṃurisā sannipatiṃsu. Kanhā pupphasamuggam ādāya uttara- 10 sihapañjare thitā olokeṇti ekam pi na rocesi, tadā Pandurājagottato¹⁰ Ajjunō Nakulo Bhīmaseno Yudhiṭṭhilo Sahadevo¹¹ ti ime pañca Pandurājaputtā¹² Takkaṣilāya disāpāṃmokkhassa ācariyassa santike sippaṃ gahetvā¹³ desacārittaṃ jānissāmā 'ti vicarantā Bārānasiṃ pattā¹⁴ antonagare kolāhalam sutvā pucchitvā taṃ atthaṃ nātvā mayam pi gamissāmā 'ti kañcanarūpasamānarūpā pañca¹⁵ 15 pi ta gantvā patipātyā aṭṭhaṃsu, Kanhā te disvā pañcasu thitesu patibaddha-cittā hutvā pañcannam pi sisesu mālācumbatakāni khipitvā: amma ime pañca jane vāreṇṇī¹⁶ ā, sā rañño ārocesi, rājā varassa dinnattā na labhissasi¹⁷ avatvā anattamano va kiṃjātikā kassa puttā ti pucchitvā Pandurājaputtabhāvaṃ¹⁸ nātvā tesam sakkāraṃ katvā taṃ pādapariṇāsiṃ adāsi, sā sattabhūmakapāsāde 20 te¹⁸ kilesavasena saṅganhi, eko paṇ' assā paricārīko khujjo pīthasappi atthi, sā pañca rājaputte kilesavasena saṅganhitvā tesam bahūikkhantakāle okāsaṃ labhitvā kilesena anuḍḍhamānā khujjena saddhiṃ pāpaṃ karoti, tena ca sad-dham kathenti: mayham tayā sadiso piyo n' atthi rājaputte māretvā tesam galalohitena tava pāde makkhāpessāmīti¹⁹ vadati, itaresu pi jettabhātikena 25 missibhūtakāle: imehi catūhi janehi tvam eva mayhaṃ piyataro mayā jīvitam pi tav' atthāya pariccattam mama pitu accayena tuyhaṃ yeva i. dāpessāmīti²⁰ va-dati, itarehi saddhiṃ missibhūtakāle pi es' eva nayo, te ayam²¹ anhe piyāyati issariyaṃ ca no etaṃ nissāya jātan ti tassā ativiya tussanti, sā ekadivasam ābādhikā ahoṣi, atha nam te parivāretvā eko si-aṃ sambāhanto nisīdi sesā 30 ekekaṃ hatthaṃ ca pādāṇi ca, khujjo pana pādāmūle nisīdi, sā sīsāṃ sambāha-mānassa jettabhātikassa Ajjunakumārassa: mayhaṃ tayā piyataro n' atthi jīvamānā tuyhaṃ jīviṣṣāmi pitu accayena tuyhaṃ r. dāpessāmīti sisenā saññam dadamānā taṃ saṅganhi, itaresam pi hatthapādehi tath' eva saññam adāsi, khujjassa pana: tvam nēva mama piyo tav' atthāya ahaṃ jīviṣṣāmīti jivhāya 35 saññam adāsi, te sabbe pi pubbe kathitabhāvena tāya saññāya tam atthaṃ jāniṃsu, tesu sesā attano dinnasaññāyo²² jāniṃsu, Ajjunakumāro pana tassā

¹ Bā tā, Cks omit sā. ² Cks omit pana. ³ Bā -bāhi. ⁴ Bā adds taṃ āha. ⁵ Bā omits āha. ⁶ Bā adds aññam. ⁷ so Cks; Bā adds dhanam. ⁸ Bā gahana-. ⁹ Bā -itaṃ. ¹⁰ Ck pandarājā bhoggano, Cs pandarāja bho. ¹¹ Bā siha-. ¹² Cks paṇḍa-. ¹³ Bā ugga-. ¹⁴ Bā patvā. ¹⁵ Bā adds pandurājaputtā. ¹⁶ Bā jane va me dehīti. ¹⁷ Cks -titi. ¹⁸ Ck -da ti. ¹⁹ Bā -māti. ²⁰ Bā pāpessā-mīti. ²¹ Cks te saṃ. ²² Bā -āyeva.

hatthapādajivhāvikāre disvā: yathā mayhaṃ evaṃ sesānaṃ pi imāya saññāya
 dinnam¹ bhavissati khujjena cāpi saddhim etissā santhavena² bhavitabban ti
 cintetvā bhātaro gahe tvā bahi nikkhamitvā pucchi: diṭṭhā vo pañcapatikā mama
 sīsavikāraṃ dassentīti, āma diṭṭhā ti, kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, idaṃ
 nām' ettha kāraṇaṃ: tumhākaṃ hatthapādehi dinnasaññāya kāraṇaṃ jānāthā 'ti³ 5
 ambhākam pi ten' eva kāraṇena adāsīti, khujjassa jivhāvikārena saññādānassa
 kāraṇaṃ jānāthā 'ti, na jānāmā 'ti, atha nesaṃ ācikkhitvā imināpi saddhim
 etāya pāpakammaṃ katan ti⁴, tesu asaddhahantesu khujjaṃ pakkosivā pucchi,
 so sabbaṃ pavattim katesi, te tassa vacanaṃ sutvā tassā vigatachaudārāgā: aho
 mātugāmo nāma pāpo dussilo, ambhādisa nāma jātisampanne sobhagga⁵atte pa- 10
 hāya evarūpena jeguechapattikkūlena khujjena saddhim pāpakammaṃ karotī, ko
 nāma paṇḍitajātiko evaṃ nillajjāhi pāpadhammāhi itthihi saddhim ramissatīti
 anekapariyāyena mātugāmaṃ garahitvā alaṃ no gharāvāsenā 'ti pañca janā
 Himavantam pavisitvā kaṣinaparikkammaṃ katvā āyupariyosāne yathākammaṃ
 gatā, K sakunarājā Ajjunakumāro aho si. tasmā⁶ attanā diṭṭhakāraṇaṃ dassento 15
 diṭṭhā mayā ti ādim ā.

Ta. dve pitikā⁶ ti Kosalarāñño⁷ Kāsirañño ca vasen' etaṃ vuttam,
 pañcapatikā yā 'ti pañcapatikā. yakāro nipātamatto, paṭibaddhantiyā⁸ ti
 paṭibaddhamanā⁹, kavandhe¹⁰ ti¹¹ tassa kira gīvā¹² onamitvā¹³ uraṃ
 allinā tasmā chinnaśiso viya khāyati, pañcamaticcā¹⁴ 'ti ete pañca atikka- 20
 mitvā, khujjavāmaṇaṇā 'ti khujjena vāmaṇaṇa¹⁵, aparāṇi pi diṭṭhapubbāni
 dassento puna diṭṭhā ti ādim āha, ta. pathamavattusmim tava ayam vibhāvanā:
 atīte kira Bārāṇasim nissāya Saccatapāvī¹⁶ nāma setasamanī susāne paṇṇa-
 sālaṃ karetvā ta. vasamānā cattāri¹⁷ bhattāni atikkamitvā bhuñjati, sakalana-
 gare Cando viya Suriyo viya ca pākātā aho si, B-sivāsino khipitvāpi¹⁸ khali- 25
 tvāpi namo Saccatapāvīyā¹⁹ ti vadanti, ath' ekasmiṃ chana kāle pathamadivase
 tava suvaṇṇakārā gaṇabandhane²⁰ ekasmiṃ padese maṇḍapaṃ karetvā²¹ maccha-
 māṃsasurāgandhamālādīni netvā²² surāpānaṃ ārabhisu, ath' eko suvaṇṇakāro
 surādhiṭṭhako²³ chaḍḍento: namo Saccatapāvīyā²⁴ ti vatvā ekena paṇḍitena: ambho
 andhabāla calacittāya itthiyā namo karosi aho bālo sīti vutte: samma mā evaṃ 30
 avaca mā nirayasamvattanikaṃ kammaṃ²⁵ karīti ā., atha nam so: dubbuddhi
 tunhi hohi²⁶ sahasseṇa abbhutaṃ kara²⁷ ahan te²⁸ Saccatapāvīm²⁹ ito sattame
 divase alamkatapaṭiyattaṃ imasmiṃ thāne nisīno suravittahaṃ³⁰ gāhāpetvā suraṃ

¹ so Bā; Cks -ā. ² Bā sandhavana. ³ Bā add āma jānāmā ti. ⁴ Bā adds
 vatvā. ⁵ Bā tattha ⁶ Bā add ca. ⁷ Bā dvi-. ⁸ so Ck; Bā paṭibandhiyā,
 Cs paṭibaddhantibaddhaya. ⁹ Cks paṭibaddhamānā. Bā -bandhamānā. ¹⁰ Cks
 tav-, Bā kaphante. ¹¹ Cks pi ¹² Bā givā. ¹³ Bā -etvā ¹⁴ Cks pañcapatima-
 ticcā, Cs pañcapatimaticcā, Bā pañcapaticcā. ¹⁵ Bā add idaṃ vatvā. ¹⁶ Ck
 -pāpi, Cs -pāci, Bā -pāvi. ¹⁷ Bā adds divasāni ¹⁸ Cks omit pi. ¹⁹ all
 three MSS pāpiyā ²⁰ Bā gaṇabandhena ²¹ Bā katvā ²² Bā āharetvā. ²³
 Cks -vittako for vittako? ²⁴ Ck -pāciyā? Bā -pāpiyā. ²⁵ Cks omit ka-. ²⁶
 Bā adds ti. ²⁷ Bā karotī. ²⁸ Bā tam. ²⁹ Bā -pāpi. ³⁰ so Cks for -vittakam?
 Bā -dhithakam.

- pivissāmi mātugāmo dhuvasīlo n' atthīti ā., so na sakkhissasīti vatvā tena saddhim sabassena abbhutaṃ akāsi, so¹ aññesam suvaṇṇakārānaṃ ārocevā punadvase pāto va tāpasavesena susānaṃ pavisitvā 'tassā vasaṇatthānassa avidūre suriyaṃ namassanto atthāsi, sā bhikkhāya² gacchamānā tam disvā: mahid-
 5 dhiko tāpaso bhavissati ahaṃ tava susānapasse vasāmi ayam majjhe susānassa bhavitabbam ass' antarena² santadhammena vandissāmi naṃ ti upasāṃkamitvā vandi, so n' eva olokesi na pi ālapi, dutiyadvase pi tath' eva akāsi, tatiya-
 divase pana vanditakāle adhomukho va gacchā 'ti ā., catutthadvase kacci³ bhikkhāya na kilamasīti patisanthāraṃ akāsi, sā paṭisanthāro me laddho ti
 10 tutthā pakkāmi, pañcamadvase bahutaraṃ patisanthāraṃ labhivā thokaṃ nīsī-
 ditvā gatā, chaṭṭhadvase pana tam āgantvā vanditvā nīsiṇṇaṃ: bhagini kiṃ nu
 kho ajja Bārānasiyaṃ mahāgītavāditaṃ saddo ti vatvā: ayya tumhe na jānātha
 nagare chano ghuttho ta kilantānaṃ esa saddo ti vutte: ettha nāṃ' esa saddo
 ti ajānanto viya hutvā: bhagini kaṭibhattāni atikkamasīti pucchi, cattāri ayya⁴
 15 tumhe pana kati atikkamethā 'ti, satta bhaginīti, idaṃ so musā abhāsi⁵, deva-
 sikam h' esa⁶ rattin bhuñjati, so⁷: kati te⁸ bhagini vassāni pabbajitāya 'ti
 pucchitvā tāya dvādassa vassānīti vutte tumhākaṃ kati hīti vutto⁹ idaṃ¹⁰
 chaṭṭhaṃ vassan ti ā., atha naṃ: atthi pana te bhagini santadhammādhigamo
 ti pucchitvā n' atthi ayyā 'ti¹¹ tumhākaṃ pana¹² atthīti vutte mayam pi n'
 20 atthīti vatvā: bhagini mayam n' eva kāmasukhaṃ labhāma na nekkhammasukham
 kiṃ amhākaṃ yeva unho nīrayo mahājanassa kiriyam karoma ahaṃ gihī¹³ bha-
 vissāmi atthi me¹⁴ mātu santakaṃ¹⁵ dhanam na sakkomi dukkhaṃ anubhavitum
 ti ā., sā tassa vacanaṃ sutvā attano calacittatāya¹⁶ tasmim patibaddhacittā hutvā:
 ayya ahaṃ pi ukkanthitā sace mam na chaḍḍetha¹⁷ ahaṃ pi gihinī bhavissā-
 25 mīti ā., atha naṃ so pi: ehi na taṃ chaḍḍessāmi bhariyā me bhavissasīti
 taṃ nagaraṃ pavesetvā samvasitvā surāpānamandapaṃ gantvā tāya surāvittha-
 kam¹⁸ gāhāpetvā suraṃ pivi, itaro sahasajito¹⁹, sā taṃ paṭicca puttadhītāhi
 vaḍḍhi, tadā K. putto²⁰ ahosi, so taṃ kāranaṃ āharitvā dassento ditthā ti
 ādim ā.
- 30 Dutiyavattusmiṃ²¹ atītakathāya catukkanipāte Kākātijātakavannaṇāya²²
 vitthāritā, tadā pana K. Garulo ahosi, tasmā attanā dittham pakāseto ditthā
 mayā ti ādim ā, tatiyavattusmiṃ²³ atīte Brahmaḍatto Kosalarājānaṃ vadhitvā
 r. gahetvā tassa aggamaheṣiṃ gabbhinim²⁴ ādāya Bārānasiṃ paccāgantvā tassā
 gabbhinibhāvaṃ jānanto pi taṃ aggamaheṣiṃ akāsi, sā paripakkagabbhā²⁵ su-
 35 vanna rūpakasadisam puttaṃ vijāyitvā: vuddhippattaṃ pi naṃ Bārānāsirājā esa

¹ Bā adds taṃ. ² C^s -tare, B^s -passabbhantare. ³ Bā kiñci. ⁴ Bā ayyāni.
⁵ C^s bhāsi. ⁶ Bā so sadā. ⁷ Bā adds taṃ. ⁸ C^s omit te. ⁹ Bā kati vassāni
 ti vutte. ¹⁰ Bā adds me. ¹¹ C^s omit natthi and ti. ¹² Bā pi. ¹³ C^s -i,
 Bā gihī. ¹⁴ Bā adds na. ¹⁵ C^s -ti-. ¹⁶ Bā bāla-. ¹⁷ Bā -essatha. ¹⁸ C^s
 -cittakam, Bā -dhiṭhakaṃ. ¹⁹ C^s -mājito, Bā -ssena jito. ²⁰ Bā surādhuttako.
²¹ Bā tatiya-. ²² cfr. III p. 90, Bā kākavati-. ²³ Bā catukka-. ²⁴ Bā
 sag-. ²⁵ Bā paripuṇṇa-.

me paccāmittassa putto kiṃ iminā ti mārāpessati mā me putto parahatthena
maratū 'ti cintetvā: amma imaṃ mama¹ dāraṃ piṇḍikaṃ attharitvā āmakasusāne²
nipajjāpetvā ehiṃ ā , dhāti³ tathā katva nahātvā⁴ paccāgami. Kosalarājāpi ma-
ritvā puttassa ārakkhadevatā hutvā nibbatti, tassānubhāvena ekassa e'apālassa
tasmiṃ padese elakā vārentassa⁵ ekā elikā taṃ kumārāṃ disvā sinehaṃ uppā- 5
detvā khīraṃ pāyetvā thokaṃ caritvā puna gantvā dve tayo⁶ cattāro vāre pā-
yesi, elakapālo tassā kiriyāṃ disvā taṃ thānaṃ gantvā taṃ dāraṃ disvā
puttasinehaṃ paccupatthāpetvā attano bhariyāya adāsi, sū pana aputtikā, ten'
assā thaṇṇaṃ n' atthi, aha naṃ elikā khīraṃ eva pāyesi. tato patthāya devasikaṃ
dve tisso elikā maranti, elakapālo: imasmīṃ paṭijaggiyamāne sabbā elikā marissanti 10
kiṃ nojiminā ti taṃ ekasmīṃ mattikabhājane nipajjāpetvā aparena pidahitvā māsa-
cunnena mukhaṃ nibbivaraṃ limpivā⁷ nadiyā vissajjesi, taṃ enaṃ vuyhamānaṃ
hetthātitthe rājanivesane jinnapatisamkhārako eko caṇḍālo sapajjāpatiko mukhaṃ⁸
dhovanto disvā vegena gantvā āharitvā tīre thāpetvā kiṃ etthā 'ti vivaritvā
olokento dāraṃ passi, bhariyāpi 'ssa aputtikā, tassā⁹ tasmiṃ puttāsineho 15
nibbatti, aha naṃ gehaṃ netvā paṭijaggi, taṃ sattatthavassakūlato patthāya
mātāpitāro rājakulam gacchantā ādāya gacchanti, solasavassakūlato patthāya so
ca¹⁰ bahulaṃ gantvā jinnapatisamkhāraṇaṃ¹¹ karoti, rañño ca aggamaheṣiṃ
Kuraṅgavī¹² nāma dhātā ahoṣi uttamarūpadharā, sū tassa ditthakūlato paṭ-
thāya tasmiṃ paṭibaddhacittā hutvā aññattha anabhiratā tassa kammakaraṇatthā- 20
naṃ eva āgacchati, tesam abhinhadassanena¹³ aññamaññaṃ patibaddhacittānaṃ
antorājakule yeva patiechannokāse ajjhācāro pavatti, gacchante kale paricāri-
kāyo¹⁴ rañño ārocesuṃ, rājā kujjhivā amacce sannipātetvā: iminā candāla-
puttena imaṃ¹⁵ nāma kataṃ imassa kattabbaṃ jānāthā 'ti ā, amaccā: mahā-
parādhō esa nānāvidhā¹⁶ kammakaraṇā¹⁷ karetvā paccā naṃ māretuṃ vattha- 25
titi vadimsu, tasmiṃ khane kumārassa pitā ārakkhadevatā tass' eva kumārassa
mātu sarīre adhimucci, sā devānubhāvena¹⁸ rājānaṃ upasamkamitvā: mahārāja
nāyaṃ kumāro caṇḍālo esa mama kucchismīṃ nibbatto Kosalarañño putto ahaṃ
putto me mato ti tumbhākaṃ musā avacaṃ ahaṃ etam tumbhākaṃ paccāmittassa
putto ti dhātīyā¹⁹ datvā āmakasusāne chaḍḍāpesiṃ aha naṃ eko e'apālako 30
paṭijaggi so attano elikāsu marantīsu nadiyā pavāhesi aha naṃ vuyhamānaṃ
amhākaṃ²⁰ gehe jinnapatisamkhārako caṇḍālo disvā posesi sace na saddahatha
te sabbe pakkosāpetvā pucchathā 'ti, rājā dhātīm²¹ ādiṃ katvā sabbe pakkosā-
petvā pucchitvā tath' eva taṃ pavattiṃ sutvā jātisampanno kumāro ti tuṭṭho
taṃ nahāpetvā alaṃkārapetvā tass' eva dhītaraṃ adāsi, tassa pana elakānaṃ 35

¹ C^s B^d omit mama. ² B^d āgamaka-. ³ C^k ceāti? C^s dhāti, B^d jāti. ⁴ B^d netvā.
⁵ B^ds -ke cārentassa. ⁶ C^k tatiye in the place of dve tayo. ⁷ B^d vili-. ⁸
B^d makaci. ⁹ B^d tasmā ¹⁰ B^d sveva. ¹¹ B^d gehajinnapatisamkhā.
¹² B^ds kuruṅgadevī. ¹³ B^d abhinnaṃvad-. ¹⁴ B^d adds sutvā, B^s āatvā. ¹⁵ B^d idaṃ.
¹⁶ B^d -a. ¹⁷ B^d -ṇaṃ. ¹⁸ B^d devatā-. ¹⁹ B^d -yo. ²⁰ B^ds tum-. ²¹ C^k
dhāti, B^d -tiyo.

māritattā Elakamāro¹ ti nāmaṃ karimsu², ath' assa rājā sasenavāhanam datvā: gaccha attano pitu santakaṃ r. ganhā 'ti tam³ uyyojesi, so hi Kuraṅgaviṃ⁴ ādāya gantvā rajje patitthāsi, ath' assa Bārānasirājā anuggahitasippo ayan ti sippasikkhāpanattham Chalaṅgakumāraṃ nāma ācariyaṃ⁵ katvā pesesi, so tassa
 5 ācariyo me ti senāpatitthānam adāsi, aparabhāge Kuraṅgavi⁴ tena saddhim anūcāram akāsi, senāpatino pi paricārako⁶ Dhanantevāsi nāma atthi, so tassa hatthe Kuraṅgaviyā⁷ vatthūlamkāradāni pesesi, sū tenāpi saddhim pāpam akāsi, K. tam kāraṇam āharitvā dassento ditthā mayā ti ādim āha.

Ta. lomasundarīti romarājīyā maṇḍitaudarā⁸, Chalaṅgakumāra-
 10 dhanantevāsina ti Elakamārakaṃ⁹ patthayamānāpi Chalaṅgakumārasenāpatinā¹⁰ ca tass' eva¹¹ parivārikena dhanantevāsina ca saddhim pāpam akāsi. evaṃ anūcārā¹² itthiyo dussilā pāpadhammā, tenāham tā¹³ na-ppasamsāmiti. idam M. atitān āharitvā dassesi, so hi tadā Chalaṅgakumāro ahoṣi, tasmā attanā ditthakāraṇam āharī.

Pañcamavatthusmim pi atīte Kosalarājā Bārānasirajjam gahetvā B-sirāṇṇo
 15 aggamahesiṃ gabbhinim pi aggamhesim katvā sakanagaram eva gato, sū aparabhāge puttam vijjāyi. rājā aputtakattā tam puttasiṇehena positvā¹⁴ sabbasippāni sikkhāpetvā vayappattaṃ attano pitu santakaṃ r. ganhā 'ti pesesi, so tathā gantvā r. kāresi, ath' assa mātā puttam passitukam' ambhīti Kosalarājānam
 20 āpucchitvā mahāparivāra Bārānasim gacchantī¹⁵ dvinnam rattānam antare ekasmim nigame nivāsam ganhi, ta. eko Pañcālacando nāma brāhmaṇakumāro atthi abhirūpo, so tassā panna-kāraṃ uṇhesi¹⁶, sū tam disvā va paṭibaddha-cittā tena saddhim pāpakammaṃ¹⁷ katvā katipāham tatth' eva vitināmetvā B-sim gantvā puttam disvā khippam nivattitvā puna tasmim yeva nigame ni-
 25 vāsam gahetvā katipāham tena saddhim anūcāram caritvā Kosalanagaram gata, sū tato pathāya nacirass' eva tam tam kāraṇam vatvā puttassa santikaṃ gacchissāmīti¹⁸ rājānam āpucchitvā gacchantī ca āgacchantī ca tasmim nigame addhamāsamattaṃ tena saddhim anūcāram carīti, sampunnamukhāitthiyo nama¹⁹ dussilā musāvādiniyo ti, idam pi atitān dassento²⁰ evam h' etan ti²¹
 30 ādim āha

Ta. Brahmadattassa mātaran ti Bārānasirajjam kārentassa Brahma-
 dattassa kumārassa mātaran, tadā kira K. Pañcālacandjo ahoṣi, tasmā tam attanā nātam kāraṇam dassento evam ā. Etācā 'ti samma Punnamukha eta
 35 cā pañca itthiyo pāpam akāmsu, na aññā ti saññam mā kari, atha kho etā ca aññā ca bahū pāpakammakārikā ti, imasmim thāne thatvā loke aticāriniṇam vatthūni kathetabbāni, jagatīyā yathā jagatīsamkhātā mahā samānaratthā ti paṭighābhāvena sabbesu samaratthā²² hutvā sū vasundharā itaritarāpatitthā

¹ Bds elakakumāro. ² Bds akamsu. ³ Cks omit tam. ⁴ Bds kuraṅgadevī. ⁵ Ck ācā ⁶ Ck Bds -iko. ⁷ Bds kuraṅgadevīyā. ⁸ Cks -udārā. ⁹ Bds elakumārakaṃ. ¹⁰ Cks -kumārāmsē. ¹¹ Bds -sseva. ¹² Cks -ra. ¹³ Cks tam. ¹⁴ Bds -etvā. ¹⁵ Ck -ati, Bds -auto. ¹⁶ Bds -nāmesī. ¹⁷ Bds pāpam. ¹⁸ Bds gacchāmīti. ¹⁹ Bds nāmetā. ²⁰ Bds add mahāsatto. ²¹ Ck hetanathī, C' hetananti. ²² Bds samāna.

ti¹ uttamānañ ca adhamānañ ca patitthā hoti tathā² itthiyo pi kilesavasena
 sabbesam uttamādhamañam paṭitthā honti, itthiyo hi okāsañ labhamānā³ ke-
 naci⁴ saddhiñ pāpañ⁵ karonti nāma, sabbasahā ti yathā ca sā⁶ sabbam eva
 sahati na phandati⁷ na kuppati⁸ tathā itthiyo sabbe pi purise⁹ lokassā-
 davasena¹⁰ sahani, sace tāsāñ koci puriso citte patitthito va hoti tassa¹¹ rak- 5
 khanatthañ na phandanti¹² na kolāhalañ karonti¹³ nāma, yathā ca sā na
 kuppati na calati evaṃ itthiyo methunadhammena na kuppanti na calanti na
 sakkā tena pūretuñ, vālamigo ti dutthamigo, pañcahattho¹⁴ ti mukhassa
 c' eva catunnañ ca caranānañ vasen' etañ vuttam, suruddho ti suluddo su-
 pharusō, tath' itthiyo ti yathā sīhassa mukhañ c' eva¹⁵ cattāro hatthapāda 10
 ti pañcāvudhāni tathā itthinañ rūpasaddagandharasapottḥabbāni pañcāvudhāni,
 yathā so attano bhakkhañ ganhanto tehi pañcahi pi ganhāti tathāpi¹⁶ kilesa-
 bhakkhañ ganhamānā rūpādihi āvudhehi paharivā ganhanti, yathā so kakkhalo
 pasayha khādati evam etāpi kakkhalā pasayha khādikā¹⁷, tathā h' etā thīrasīle
 pi purise attano balena pasayhakārañ katvā sīlavinaśaṃ pāpenti, yathā so 15
 parahiṃsane rato evaṃ tāpi kilesavasena parahiṃsane¹⁸ ratū, tāyo¹⁹ ti ta
 evaṃ agunasamannāgatā, tisu²⁰ na vissase naro, gamaniyo²¹ ti ganikāyo,
 i. v. h. : samma P-kha yān' etāni itthinañ vesiyo ti ādini nāmāni na etāni
 tāsā sabhāvato vuttāni²², na h' etā vesiyo nāma nāriyo nāma na²³ gamaniyo
 nāma na vandhakiyo²⁴ nāma, sabhāvanāmato pana vadhikāyo²⁵ nāma etāyo yā 20
 etā vesiyo nāriyo²⁶ gamaniyo ti vuccanti²⁷, vadhikāyo ti²⁸ sāmikaghātikāyo,
 sv-āyam attho Mahāhamsajātakena dīpetabbo, vuttañ h' etañ :

Māyā c' esā maricivā soko rogo c' upaddavo (supra p 367)

kharā ca bandhanā c' etā maccupāso²⁹ guhāsāyo²⁹

tisu yo vissase poso so naresu narādhamo ti,

venikatā ti kataveniyo, yathā hi molun bandhitvā ataviyañ thītaroro janam,
 vilumpati evam etāpi kilesavasānā³⁰ netvā dhanam³¹ vilumpanti, madiriva
 diddha³² ti visamissasurā viya, yathā sā³³ vikāram dasseti evam eva tāpi
 aññesu purisesu sārattā kiccakiccā ajānantiyo aññasmīñ kattabbe aññam eva
 karonti vayovikārañ³⁴ dassenti, vācāsanthutiyo³⁵ ti yathā vāñño attano
 bhandassa vanna eva bhaṇati evam etāpi attano agūṇam paṭicchādetvā guṇam 0
 eva pakāseti, parivattāyo³⁶ ti yathā issāmigassa³⁷ sīṅgam parivattitvā
 thitam evaṃ labuccittatāya pi³⁸ parivattā yeva honti, uragamivā 'ti urago

¹ Cks omīti ti. ² Bā kathāni. ³ Cks -nañ. ⁴ Cks na kenaci. ⁵ Cks add na.

⁶ Cks omīti sā. ⁷ Ck pandati, Bā omits ph-. ⁸ Bā adds na calati. ⁹ Bā sabbesu purisesu. ¹⁰ Cks nalo-. ¹¹ Bā tassā. Ck omits tassa. ¹² Bā -ati.

¹³ Bā -oti. ¹⁴ Bā pañcāvudho. ¹⁵ Cks mukhe ceva. ¹⁶ Bā tathā tāpi. ¹⁷ Bā -itā. ¹⁸ Bā -sāya. ¹⁹ Cks ta-. ²⁰ Bā omits tā-. ²¹ so Bā; Ck gamani.

Cs gamatiyo. ²² Bā sabhāvanāmāni. ²³ Cks vess-. ²⁴ Bā ba-. ²⁵ Bā vadhitiyo.

²⁶ Ck adds na. ²⁷ Cks -antīti. ²⁸ Ck omits ti. ²⁹ Bā -ā. ³⁰ Bā -vanāni. ³¹ Bā janam.

³² Bā -rāvaritthā. ³³ Bā yathassā. ³⁴ Cs yovi-, Bā viparītākārañ.

³⁵ Cks -satthu-, Bā -sanha-. ³⁶ Bā vipa-. ³⁷ Bā isimi-. ³⁸ Bā vi.

viya musāvādītāya dujjivhā nāma, sobbhamivā 'ti yathā paṭicchanno¹ gūṭha-
 kūpo evaṃ vatthulāṃkārapaṭicchannā hutvā vicaranti, yathā ca² kacavarādi-
 paṭicchanno āvāto akkanto pādadukkhāṃ janeti evaṃ etāpi viśāsena upasevi-
 yamānā, pātālamivā 'ti yathā mahāsamudde pātālaṃ duppūrāṃ evaṃ etāpi
 5 methunena vijāyanaena alāṃkārenā 'ti tīhi duppūrā, ten' evāha: tinnāṃ bhī.
 dhammānaṃ atitto mātagāmo ti ādi, rakkaṃsī viyā 'ti yathā rakkaṃsī nāma
 māṃsagiddhatāya dhanena na sakkā tosetum bahum pi dhanam paṭikkhipitvā
 māṃsam eva pattheti evaṃ etāpi methunagiddhatāya bahunāpi dhanena na
 tussanti dhanāṃ aganetvā methunam eva patthenti. Yamo vā 'ti yathā Yamo
 10 ekantaharo⁴ na kiñci pariharati evaṃ etāpi jūṭisampannādisu na kiñci pariharanti
 sabbaṃ kilesavasena sīlavināsaṃ pāpetvā dutiyacittavāre nirayaṃ upanenti,
 sikkhirivā 'ti yathā sikkhī sucim pi asucim pi sabbaṃ bhakkhayati tath' eva
 tāpi hīnuttame sabbe sevanti, nādiupamāya pi es' eva nayo, yen akā māmarā
 ti bhūmmatthe karanavacanam, yathā etāsaṃ kāmo hoti tath' eva dhāvanti,
 15 Nerū 'ti Himavati eko suvaṇṇapabbato tam upagatā⁴ kākāpi suvaṇṇavannāpi⁵
 honti, yathā so evaṃ etāpi nibbisesakarā⁶ attānaṃ upagataṃ ekasādisam katvā
 passanti, visarukkho ti ambasadiso kimpakkarukkho, so niccam eva phalati
 vānnādisampanno ca⁷ hoti, tena tam nirāsaṃkā paribhuñjitvā maranti, evaṃ
 etāpi⁸ rūpādivasena⁹ niccaphalitā¹⁰ ramanīyā viya khāyanti, seviyamānā pa-
 20 mādaṃ uppādetvā¹¹ apāyesu pāṇenti, tena vuttam:

Ayatim¹² dosaṃ nāññāya¹³ yo kāme patisevati

vipākante hananti nam kimpakkam iva bhakkhitan ti

yathā vā visarukkho niccaphalito¹⁴ sadā anattā va¹⁵ hoti evaṃ etāpi sīlādivi-
 nāsavasena¹⁶ yathā visarukkhaṃ mūlam pi 'āco pi pattam pi puppham pi
 25 phalam pi visam evā 'ti niccaphalo tath' etāsaṃ¹⁷ rūpam pi -pe- potṭhabbaṃ
 pi visam evā 'ti visarukkho viya niccaphalitāyo ti, punaruttaran¹⁸ ti
 gāṭhābandhanena tam atthaṃ pakatatarāṃ¹⁹ kātum evaṃ āha, ta ratanā nta-
 karitthiyo²⁰ ti sāmikehi dukkhasambhatānaṃ ratanānaṃ antarāyakaṃ itthiyo
 tāni paresaṃ datvā anācāraṃ caranti.

30 Itoparaṃ nānappakārena attano dhammakathāvilāsaṃ dassento
 āha, cattār' imāni samma P-kha yāni kicce jāte anattacarāni²¹ bha-
 vanti tāni²² parakule na vāsetabbāni: goṇaṃ dhenum yānaṃ bhariyaṃ
 cattāri etāni paṇḍito yāni gharā vippavāsaya²³

¹ Bds padarapaṭi-. ² Cks omit ca. ³ Bd -māro ⁴ Ck -a. ⁵ Bd -āva. ⁶ Bd
 -kāra. ⁷ Cks va. ⁸ Bd ekāpi, omitting evaṃ. ⁹ Bds -didassanavasena. ¹⁰ Bd
 -latāya. ¹¹ Cks apā-. ¹² Ck ayati, Bd āyati. ¹³ Cks na añ-. ¹⁴ Bds -lattā.
¹⁵ Ck anantā va, Cs anattā vaho, Bd an attā ca. ¹⁶ Bd -sanavasena. ¹⁷ Bd
 tathevātāsu. ¹⁸ Bds punamaru-. ¹⁹ Bd -tam. ²⁰ Bd -nantika-. ²¹ Bd anattā-
 kāri. ²² Cks omit kicce jāte anattakāri tāni. ²³ Cks gharāni nippa-.

- .. Goṇaṃ dhenum ca yānaṃ ca¹
 bhariyaṃ nātikule na vāsaye.
 bhajanti² rathanā ajānakā³.
 ativāhena hananti puṅgavaṃ, 293.
 .. Dohena hananti vacchakam.
 bhariyā nātikule padussatīti. 294.

Cha imāni samma P-kha yāni¹ kicce jāte anattaccarāni bhavanti.
 aḡuṇaṃ dhanum nātikule² ca bhariyā cāraṇi³ nāvā⁴ akkhabhaggaṇ
 ca⁵ yānaṃ dūremitto pāpasahāyako⁶ ca kicce jāte anattaccarāni¹⁰
 bhavanti. Atthahi khalu samma P-kha ṭhānehi itthi sāmikaṃ ava- 10
 jānāti¹¹: daliddatā āturaṭā jīṇṇakāṭā surasoṇḍakāṭā muddhatā¹² pa-
 mattatā sabbakicesu anuvattanatā sabbadhammaṃ¹³ anuppādena¹⁴.
 imehi khalu s. P-kha atthahi ṭhānehi itthi sāmikaṃ avajānāti. Bha-
 vati ca paṇ' uttar' ettha¹⁵ vākyaṃ:

- s. Daliddaṃ āturaṃ cāpi jīṇṇakaṃ surasoṇḍakaṃ 15
 pamattam muddhapattaṃ ca¹⁶ rattam¹⁷ kicesu¹⁸ hāpanaṃ
 sabbakāmapadāneṃ¹⁹ avajānanti sāmikaṃ ti. 295.

Navahi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi padosaṃ āharati²⁰: ārāmagā-
 mana-silā ca hoti uyyāna-silā²¹ ca hoti naditittthagamaṇa-silā ca hoti
 nātikulagamaṇa-silā ca hoti parakulagamaṇa-silā ca hoti adāsadussa- 20
 maṇḍanānuṇyogam²² anuyutta-silā ca hoti majjapāyini²³ ca hoti nillokanasilā
 ca hoti padvārathāyini²⁴ ca hoti. imehi khalu s. P-kha navahi ṭhānehi
 itthi padosaṃ āharatīti. Bhavati ca paṇ' uttar' ettha²⁵ vākyaṃ:

- s. Arāmasilā²⁶ uyyānaṃ²⁷ nadī nātīparakulam²⁸
 dussamaṇḍanam²⁹ anuyuttā yā c' itthi majjapāyini³⁰ 296. 25
 100. yā ca nillokanasilā yā ca padvārathāyini³¹
 navahi etehi ṭhānehi padosaṃ āharat' itthiyo³². 297.

Cattālīsāhi khalu s. P-kha ṭhānehi itthi purisaṃ accāvadati³³ vijam-
 bhati vīnamati vilasati vilajjati nakhena nakhaṃ ghaṭṭeti pādena
 pādaṃ akkamati³⁴ kaṭṭhena paṭhaviṃ likhati dārakaṃ ullamgheti 30

¹ read: gavaṃ ca - - yāna ca? ² Bḍ bhuñjanti, Ck bhajanti for bhañj-? ³ Bḍ
 ayā. ⁴ Bḍ adds vatthūm ⁵ Cks -lā. ⁶ so Ck for cāra? Bḍ vāraṇi, Cs pāraṇi.
⁷ Cks nāvāṃ. ⁸ Bḍ arikkha bhaṅgaṇa. ⁹ Cs pāpāsahāyako ¹⁰ Bḍ -karāni.
¹¹ Bḍs add bhavati ca manuttarettha vākyaṃ. ¹² Bḍ muddhatā, Bḍ muddatā ¹³
 Bḍs sabbadhane ¹⁴ so Bḍs; Ck anuppādena, Cs anuppapāna. ¹⁵ Cks paṇu-
¹⁶ Bḍ -ttaraṇa ¹⁷ Ck rathanam. ¹⁸ Bḍ sabbaki-. ¹⁹ so Cks; Bḍ paṇidhāneṃ
²⁰ Bḍ -anti ²¹ Bḍs -gamaṇa-silā. ²² Bḍ ādāya-. ²³ Cks pañcadvā-, Bḍ padvārāyini.
²⁴ Bḍ ma-. ²⁵ Bḍ add ca hoti. ²⁶ so all three MSS. ²⁷ Bḍ ādāyadu-. Bḍ adā-
 sidu-. ²⁸ Bḍ -na- ²⁹ Cks -tthi-. ³⁰ Bḍ -raṇi- ³¹ Bḍ ajjhārati. ³² Bḍ -mi

olaṃgheti¹ kīlati kīlāpeti cumbati cumbāpeti bhuñjati bhuñjāpeti²
 dadāti³ āyāceti⁴ katam anukaroti uccam bhā-sati nīcam bhā-sati avic-
 cam bhā-sati viviccam bhā-sati naccena gītena vāditenā roditenā vilasi-
 tena vibhūsitena agghati pekkhati paṭicāleti gūyhabhaṇḍakam sañ-
 5 cāleti ūrum vivarati ūrum pidahati thanam dasseti kaccham dasseti
 nābhīm dasseti akkhim nikhanati⁵ bhamukam ukkhipati oṭṭham pali-
 khati⁶ jivham palikkhati⁷ jivham nillāleti⁸ dussam muñcati dussam
 bandhati⁹ sirasam muñcati sirasam¹⁰ bandhati, imehi khalu s. P-kha
 cattālīsāhi¹¹ ṭhānehi itthi purisam accāvadati¹². Pañcavīsāhi khalu
 10 s. P-kha ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhavati: sāmikassa pavāsam
 vaṇṇeti pavuttham¹³ na-sarati āgataṃ nābhinandati avaṇṇam tassa
 bhaṇati vaṇṇam¹⁴ tassa na bhaṇati anattham tassa carati attham
 tassa na carati akiccam tassa karoti kiccam tassa na karoti parida-
 hitvā sayati parammukhī nipajjati parivattakajātā¹⁵ kho pana hoti
 15 kumkumijājātā¹⁶ dīgham assasati dukkham vediyati uccārapassāvam
 abhinham gacchati vilomam ācarati parapurisā-saddam sutvā kaṇṇa-
 sotam vivarati tam odahati¹⁷ nihatabhogā kho pana hoti paṭivissakehi
 santhavam karoti nikkhantapādā kho pana hoti visikhānucārīnī ati-
 cārīnī kho pana hoti sāmike agāravā paduṭṭhamana-samkappā¹⁸, imehi
 20 khalu s. P-kha pañcavīsāhi¹⁹ ṭhānehi itthi paduṭṭhā veditabbā bhava-
 titi²⁰. Bhavati ca pan' uttar' ettha vākyam:

11. Pavāsam a-sa [vaṇṇeti] gataṃ nānu-ocati,
 disvā patim āgatam nābhīmandati,
 bhattāra²¹ vaṇṇam na kadāci bhā-sati,

25 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 298.

12. Anattam tassa²² carati²³ asaṇṇatā,
 attham ca hāpeti akiccekārīnī,
 paridahitvā sayati²⁴ parammukhī.
 ete paduṭṭhāya bhavanti lakkhaṇā. 299.

¹ Bd olaṃghapesu. ² Ck bhojā-, Cs bhujā-. ³ Cks dadati. ⁴ Bds yā-. ⁵ Ck
 -nati, Bd nikkhanati. ⁶ Bd ūpalikkhati. ⁷ Bd omits jivham pa-. ⁸ Bd nille-
 lati. ⁹ Bd patib-. ¹⁰ Cks sirasam. ¹¹ Bd -sehi. ¹² Bd aghācarati. ¹³ Bds
 -ttham, Cs pavussam. Ck pavuccasam. ¹⁴ Ck omit tassa bh. v. ¹⁵ Cks parā-.
¹⁶ Bd kukupiya-. ¹⁷ Bk kukumīya-. ¹⁸ Cks omit tita. ¹⁹ Bd adds abhinham
 dvāre tiṭhati kacchāni aṅgāni thanāni dasseti disodisam gamtvā pekkhati. ²⁰
 Bds -vīsati. ²¹ Bds -antitī. ²² so all three MSS. ²³ so Cks for anattamassa,
 Bd anattam tasseva. ²⁴ all three MSS -ti

13. Parivattakājatā¹ ca bhavati² kuṇḍumī.
dīghañ ca assasati dukkha vediti³.
uccārapassāvaṃ abhiñña⁴ gacchati. etc etc. 300.
14. Vilomam ācarati akiccekārinī⁵.
saddaṃ ni-āmeti parassa bhāsato. 5
nihatābhoga ca karoti santhavam. etc etc. 301.
15. Kicchena laddhaṃ kaṣirābhataṃ dhanam
vittaṃ vināseti dukkhena sambhataṃ.
paṭivissakehi ca karoti santhavam. etc etc. 302.
16. Nikkhanapādā visikhānucārinī 10
nīccaṃ sasāmiṃhi paduṭṭhamānasā
aticārinī hoti tath' ev' agāravā⁶. etc etc. 303.
17. Abhikkhaṇaṃ tiṭṭhati dvāramūle
thanāṃ kacchāni ca⁷ dassayanti.
disodisaṃ pekkhati bhantacittā. etc etc. 304. 15
18. Sabbā nadī vaṃkagatī⁸ sabbe kaṭṭhamayā vanā
sabbitthiyo kare pāpaṃ labhamāne⁹ nivātake. 305.
19. Sace labhetha khaṇaṃ vā raho vā
nivātakam¹⁰ vāpi labhetha tādisaṃ
sabbā ca itthi kareyyuṃ no¹¹ pāpaṃ 20
aṇṇaṃ aladdhā¹² pīṭhasappināpi [saddhiṃ]. 306.
20. Narānaṃ āramakaraṇasu nārisu
anekacittāsu aniggahāsu ca,
sabb' attanā¹³ pīṭikarāpi vesiyā¹⁴,
na vissase. tittha-samā hi nāriyo ti. 307. 25

Ta. gonaṃ dhenun ti lūgaviṇṇallāsena vuttam, nūṭikule padussatīti
ta. sā nibbhayā hutva tarunakūlato patthāya vissāsikehi dāsādīhi saddhiṃ anā-
cāraṃ carati. nūṭakā nūṭavāpi niggaḥam na karonti attano akittim pariharamānā
ajānanta viya honti. anattahacarīnīti¹⁵ anāsimsitabbaatthā¹⁶. akiccekārinīti^{17a},
agunān ti jiyārahitam. pāpasahāyako ti dummitto. daliddatā ti dalidda- 30
tāya, sesapadesu pi es eva nayo. ta daliddo alaṇṇakārādīnam abhāvato kilesena
saṃgaṇhituṃ na sakkotīti tam avajānātīti¹⁸. gilāno pi¹⁹ vatthukāmakilesakāme²⁰
saṃgaṇhituṃ na sakkotīti. jarājinno kāyikavācāsikakhiḍḍaratisamatto na hoti,

¹ Ck parāvattaka-, Cs parāvattakā- Bd parivattaka-. ² read: hoti. ³ Bds vedayati.
⁴ read: -ha ⁵ Ck Bds atikicca-. ⁶ Bds apetagā ⁷ Cks vi ⁸ Ck -ta. Bds -natī.
⁹ Cks -nā ¹⁰ Cks -kā ¹¹ so Bd; Cks omit no. ¹² Cks alatta. ¹³ Bds
-tthanā. ¹⁴ Bds cesiyā ¹⁵ so all three MSS. for anattahacarīnī-? ¹⁶ so Cs
for -attāhāni?, Ck -attāni Bd anacaritabbāni anattāni. ¹⁷ so all three MSS.
for -karānīti? ¹⁸ Bd -nān. ¹⁹ Bd ti, Cks piya ²⁰ Bd adds hi

- surāsondo tassā hatthe¹ pilandhanādīni pi surāgharaṃ nēva paveseti, muddho²
 andhabālo ratikusalo³ na hoti, pamatto dāsisondo⁴ hutvā gharadāsīhi⁵ saddhim
 samvasati, bhariyaṃ pana akkosati paribhāsati tena tam⁶ avajānāti⁷ sabbakiccesu
 anuvattantaṃ ayaṃ nittejo mam eva anuvattatīti taṃ akkosati paribhāsati, yo pana⁸
 5 sabbadhaṇaṃ anuppādeti kuṭumbāni paticchāpeti tassa bhariyā sabbaddhana-
 sārāṃ hatthe katvā tam dūsam viya avajānāti icchamānā ko tayā attho ti
 gharato pi taṃ nikkaḍḍhissati⁹, muddha pattaṃ ti muddhabhāvappattaṃ, rattaṃ
 ti pamattam, padosaṃ āharatīti sāmike padosaṃ āharati dussati pāpakammam
 karotīti a. ārāmagamanasīlā ti sāmikam¹⁰ anāpucchā va abhinham pupphā-
 10 rāmādīsu aññataram gantvā ta anācāraṃ caritvā ajja mayā āramarukkhadeva-
 tāya¹¹ balikammam katan ti ādīni vatvā bālasāmikam saññāpeti, paṇḍito pana
 addhā esū ta. anācāraṃ caratīti puna tassā gantum na deti, evaṃ sabbattha
 attho veditabbo, parakulan ti sandiṭṭhasambhattādīnam gehaṃ, tam sā¹²
 asukakule me vadhi payojitā atthi tāvakālikam dinnam¹³ atthi taṃ sodhe-
 15 mīti ādīni vatvā gacchati, nillokanasīlā ti vātapānantarādīhi olokanasīlā¹⁴,
 padvāratthāyini¹⁵ attano angapaccangāni dassenti padvāre tīrthati, accāvā-
 datīti¹⁶ atikkamma carati atikkamma vadati¹⁷ sāmikassa santike thitā ca¹⁸
 aññassa nimittam dassetīti a. vijambhatīti¹⁹ aham taṃ disvā vijambhissāmī²⁰
 tāya saññāya okāsassa atthitam vā natthitam vā²¹ jāneyyāsīti pathamam eva
 20 katasamketā vā hutvā akatasamketā vāpi evaṃ esa mayi bajjhissatīti sāmikassa
 passe thitā vā vijambhati²² vijambhanaṃ²³ dasseti, vinamatīti kiñcid eva
 bhūmiyaṃ pādetvā tam ukkhipanti viya onamitvā pitthim dasseti, vilasatīti
 gamanādīhi iriyāpathehi alaṃkārena vilāsam dasseti, vilajjati ti vilajjanti viya
 vatthena sarīraṃ chādeti kavātaṃ vā bhittam vā alliyati, nakkena²⁴ ti pādana-
 25 kkena pādanakham natthanakkena hatthanakham²⁵ ghatteti, kaṭṭhenā²⁶ ti
 danḍakena, dārakam ti attano vā puttam aññassa vā puttam gahetvā ukkhi-
 pati vā ukkhipāpeti vā, kilatīti sayam kilati dārakam kilāpeti, cumbanādīsu pi
 es²⁷ eva nayo, dadātīti tassa kiñcid eva phalaṃ vā puppham vā deti, yāca-
 tīti taṃ eva patiyyāceti. anukarotīti dārakena katan anukaroti, uccan ti
 30 mahāsaddavasena vā thomasavasena²⁸ vā uccam, nīcan ti mandasaddavasena²⁹
 vā amanāpavacana vā³⁰ paribhavavacanavasena³¹ vā nīcam, aviccan ti
 bahujanamajjhe apaticchane³². viviccan ti raho paticchannaṃ, naccenā³³ ti
 etehi naccādīhi nimittam karoti, ta. roditena nimittakaranena³⁴ rattim deve vas-
 35 vatthum kathetabbam, jagghati ti mahāhasitam hasati³⁵, evaṃ pi nimittam

¹ Bā -a. ² Ck -e. Bā adds ti. ³ Ck -le. ⁴ Bā -isu sondo. ⁵ Cks aññ-. ⁶ Bā
 nam. ⁷ Bā -jānāni. ⁸ Cks so, omitting pana. ⁹ Bā nam nikaḍḍhati. ¹⁰ Bā adds
 āpucchā vā. ¹¹ Bā -me-. ¹² Bā tassā. ¹³ Bā dvinnakam. ¹⁴ Bā ullo-. ¹⁵ Bā
 accācaratīti. ¹⁶ Bā omits a vadati. ¹⁷ Bā va. ¹⁸ Cks vijamh-. ¹⁹ Bā atthi-
 bhavam vā in the place of atthitam -. ²⁰ Ck vijamh-. ²¹ Bā omits hattha -. ²²
²² Cs thomasavasena. ²³ Cs mandasavanavasena. ²⁴ Cks omit amanāpa -. ²⁵
 Cks -bhavanavasena. Bā -bhāsavacana-. ²⁶ Bā -am. ²⁷ Cks -kāraṇe. ²⁸ Cks -anti.

karoti. kacchan ti upakacchakaṃ, palikhatitī¹ dantehi likhati sirasaṃ ti
 kesavattim eva, kesānaṃ mocanabandhane pi² parapurisānaṃ nimittam karoti³
 aniyāmetvā vā³ kocid eva sūrajissatīti pi karoti⁴ yeva⁵, veditabbā bhavattīti⁶
 ayaṃ mayi padutthā kuddhā kujjhivā pana micchā caratīti paṇḍitena veditabbā
 bhavati⁷, pavāsaṃ ti asukagāme payuttadhaṇaṃ nassati gaccha taṃ sādhehi
 vyavahāraṃ⁸ karohīti ādīni vatvā tasmim gate anācāraṃ caritukāmā pavāsaṃ
 vanneti, anattānaṃ ti avadāhānaṃ, akiccaṃ ti akattabbayuttakaṃ, paridāhivā
 ti gāhaṃ nivāsetvā, parivattakajātā⁹ ti ito e' ito ca parivattamānā, kum-
 kumiyajātā ti kolāhalaṅkāta pādāmūle nipanne upatthāpeti dīpaṃ jālāpeti nānappa-
 kārakaṃ kolāhalaṃ karoti tassa kilesaṃ nāseti dukkhaṃ vedayatīti sīsaṃ 10
 me rujjatīti ādīni vadati, vilomaṃ caratīti āhāraṃ sītaṃ icchantaṃ uḥham
 detīti ādīnaṃ vasaṇa paccanikavutti hoti, nihatabhogaṃ ti sāmikena dukkhaṃ¹⁰
 sambhātānaṃ bhogaṇaṃ surālolatādīhi vināsikā, santhavaṃ¹¹ ti kilesavasaṇa
 santhavaṃ¹¹ karoti, nikkhantaṃ pādā ti jārassa upadhāraṇatthāya nikkhanta-
 pādā, sāmike patimhi agāravaṇ' eva ca padutthamānaśatāya ca aticārini hoti, 15
 sabbatthiyo ti thapetvā vipassanāya tanukataṃ sesā sabba itthiyo pāpaṃ
 kareyyuṃ, labhamāne ti¹² labhamāne samvijjamāne ti a, nivātake ti raho
 mantanake paibhedake khaṇaṃ¹³ vā raho vā ti pāpakaraṇatthāya okāsaṃ vā
 patiechānaṃ hānaṃ vā kareyya¹⁴, no ti ettha no ti nipātamaṃ, alattā¹⁵
 ti aladdhā ayaṃ eva vā pāṭho, aññaṃ sampannapurisaṃ¹⁶ alabbhivā pīṭhasappi- 20
 nāpi tato patikittāhāraṇāpi¹⁷ pāpakam kareyy' eva, āramakārāsū ti¹⁸ abhi-
 ratikārikāsu¹⁹, aniggaḥāsū 'ti niggaḥena vinetuṃ asakkuneyyāsu, tittā-
 samā ti yathā tittānaṃ uttamādhamesu na kiñci²⁰ nahāyantaṃ vāreṇi tathā
 etāpi raho vā khane vā nivātake vā sati na kiñci²⁰ patikkhīpanti.

Tathā hi: Atīte pana Bārāṇasīyaṃ Kaṇḍari²¹ nāma rājā uttama- 25
 rūpadharo, tassa devasikāṃ amaccā²² gandhakaṇḍakasahassaṃ āha-
 ranti, ten' assa nivesane paribhaṇḍaṃ katvā gandhakaṇḍake phāletvā
 gandhadārūni katvā āhāraṃ pacanti²³, bhariyā pan' assa²⁴ abhirūpā
 ahosi nāmena Kinnarā²⁵ nāma, purohito pi 'ssa samavayo Pañcāla-
 caṇḍo nāma buddhisampanno²⁶ ahosi, raṇṇo pana pāsādaṃ nissāya 30
 antopākāre jamburukkho nibbatti, tassa sākā pākāramatthake olam-
 banti, tassa chāyāya jeguccho dussaṇṭhāno pīṭhasappi vasati, ath'
 ekadivasaṃ Kinnarā devī vātapānena oloketi taṃ di-vā patibaddha-

¹ Bā upalikkh-. ² Bā hi. ³ Bā omit niyāmetvā vā. ⁴ Ck piyakaroti. ⁵ Bā
 add padutthā. ⁶ Bā -antitī. ⁷ Bā -anti. ⁸ Bā voh-. ⁹ Ck parā-. ¹⁰ Ck Bā
 -a. ¹¹ Bā saṇṭha-. ¹² Ck -no pi, Ck -no ti. ¹³ Ck mattanakkhataṃ, Ck man-
 tanakkhata. ¹⁴ Bā -yyuṃ. ¹⁵ Bā aladdhā. ¹⁶ Ck Bā -nnaṃ. ¹⁷ Bā patik-
 kūlata- ¹⁸ Ck adds āramakārāsu, Ck -karāsu. ¹⁹ Bā anabhi-. ²⁰ so all three
 MSS. for kiñci? ²¹ Bā kinnaro ²² Bā -ccasahassaṃ. ²³ Bā pacati. ²⁴ Bā
 piṭṭha. ²⁵ Bā -rī. ²⁶ Ck vuddhi-.

- cittā hutvā rattim rājānam ratiyā saṁgaṇhitvā tasmiṁ niddam okkante
 -aṇikam utthāya nānaggara-sabhojanam suvaṇṇa-sarake pakkhipitvā
 ucchaṅge.¹ katvā sātakarajjuyā vātapānena otaritvā jambum āruya
 -ākḥāya oruya pīṭhasappim bhojetvā pāpam katvā āgatamaggen'
 5 eva pāsādam āruya gandheli sarīram ubbaṭṭetvā raṇṇā -saddhim ni-
 pajji, eten' upāyena nibaddham ten' eva saddhim pāpam karoti, rājāpi
 na jānāti. So ekadivasam nagaram padakkhiṇam katvā nivesanam
 parisanto jambucchāyāya sayitam paramakāruṇṇappattaṁ pīṭhasappim
 disvā purohitam āha: „pass' etam² manussapetan³ ti. „Ama devā⁴
 10 'ti. „Api nu kho samma evarūpam paṭikkūlam kāci itthi chandarā-
 gavasena upagaccheyyā⁵“ 'ti. Tam katham sutvā pīṭhasappi mānam
 janetvā „ayam rājā kiṁ katheṣi, attano deviyā mama santikam
 āgamanam na jānāti maññe⁶“ ti jamburukkha-sa añjalim paggaḥetvā
 „suṇa sāmi jamburukkhe nibbattadevate, ṭhapetvā tam⁷ añño etam
 15 kāraṇam na jānātiti⁸ ā. Purohito tassa kiriyam disvā cintesi: „addhā
 raṇṇo aggamaheṣi jamburukkhenāgantvā⁹ minā saddhim pāpam karo-
 titi¹⁰“ so rājānam pucchi: „mahārāja deviyā te rattibhāge sarīrasam-
 phasso kiṁdiso hotiti¹¹“. „Samma aññaṁ na passāmi. majjhimayāme
 pan' assā sarīram -italam hotiti¹²“. „Tena hi deva tiṭṭhatu añña
 20 itthi, aggamaheṣi te Kinnarā devī minā saddhim pāpam karotiti¹³.
 „Samma kiṁ vadesi, evarūpā paramavilāsa-appattā¹⁴ kiṁ minā parama-
 jegucchena saddhim abhiramis-atiti¹⁵“. „Tena hi nam deva parigaṇhā-
 hīti¹⁶“. So „sādhū¹⁷“ ti rattim bhutta-sāyamāso tāya saddhim nipajjitvā
 „parigaṇhissāmi tan¹⁸“ ti pakatiyā middūpagamanavelāya middupagato
 25 viya ahosi, sāpi utthāya tath' eva akāsi. rājā tassā anupadam yeva
 gantvā jambucchāyam nissāya atthāsi. Pīṭhasappi deviyā kujjhitvā
 „tvam¹⁹ aticirāyitvā āgatā²⁰“ ti²¹ batthena kaṇṇasakkhaḥayam²² pahari,
 atha nam „mā²³“ kujjhi sāmi. raṇṇo middūpagamanam olokesin²⁴ ti
 vatvā tassa gehe pādapari-cārikā viya ahosi, tena²⁵ pan' assā pahā-
 30 rena sihamukha kuṇḍalam kaṇṇato galitvā raṇṇo pādamūle pati, rājā
 „vaṭṭissati²⁶“ ettakan²⁷ ti tam gaḥetvā gato, sāpi tena saddhim ati-
 caritvā purimaniyāmen²⁸ eva gantvā raṇṇā saddhim nipajjitum ārabhi.
 Rājā paṭikkhipitvā punadivase „Kinnarā devī mayā dinnam²⁹“ sabbā-
 lamkāram alamkaritvā etū³⁰ ti ānāpesi, sā „siha kuṇḍalam me suvaṇṇa-
 35 kārassa santike³¹“ ti vatvā nāgami, puna pesite pana ekakuṇḍalā va

¹ all three MSS. ucca-. ² Bd ekam. ³ Bd hitam. ⁴ Bd -na-. ⁵ Cks hoti. ⁶ Bd -sasampannā. ⁷ Bd adds ajja. ⁸ Bd āgacchati. ⁹ Bds -saṅkhā-. ¹⁰ Bd adds mam. ¹¹ Cks te. ¹² Bd vatti-. ¹³ Cks -a

āgamāsi. rājā pucchi „kahan te kuṇḍalan“ ti „suvaṇṇakārassa san-
 tike“ ti suvaṇṇakāraṃ pakkosīvā¹ „kimkāraṇaṃ imassā² kuṇḍalaṃ na
 desitī³“ ā., „nāhaṃ gaṇhāmi devā“ ti, rājā kujjhitvā „pāpe caṇḍālī⁴
 mādisena te suvaṇṇakārena bhavitabban“ ti vatvā „taṃ kuṇḍalaṃ
 purato khipitvā purohitaṃ ā.: „samma saccaṃ tayā vuttaṃ. gaccha 5
 sīsam assā chedāpehīti“. So taṃ rājagehe yeva ekasmiṃ padese ṭha-
 petvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva mā Kimarādeviyā⁵ kujjhi“, sabbā
 itthiyo evarūpā yeva. sace pi itthiṇaṃ dussīlabhāvaṃ passitukāmo⁷
 dassessāmi te etāsaṃ pāpakam c' eva bahumāyābhāvaṃ ca, ehi aññā-
 takavesena janapadam carāmā“ ti. Rājā „sādhū“ ti mātaraṃ r. 10
 paṭicchāpetvā tena saddhūṃ cārikaṃ pakkāmi, te samyojanamaggaṃ
 gantvā mahāmagge nisinnānaṃ eko kuṭumbiko puttass' atthāya mañ-
 galaṃ katvā ekaṃ kumārīkaṃ paṭicchannayāne nisīdāpetvā mahantena
 parivārena gacchati. taṃ disvā purohito⁸ ā.: „sace icchasi imaṃ ku-
 mārīkaṃ tayā saddhūṃ pāpaṃ karetuṃ sakkā“ ti. „kim kathesi, 15
 mahāparivārā na sakkā sammā“ ti. purohito „tena hi passa devā“
 'ti purato gantvā¹⁰ maggato avidūre sāṇiṃ¹¹ parikkhipitvā rājānaṃ anto-
 sāṇiyaṃ katvā „ayam maggapasse idanto nisīdi, atha naṃ kuṭumbiko
 disvā „tāta kasmā idasīti“ pucchi. „bhariyā me garubbhārā, taṃ kula-
 gharaṃ netum maggapaṭipanno 'smi, tassā antarāmagge yeva gabbho 20
 cali. esā anto-sāṇiyaṃ kilamati. kāci 'ssā itthi santike n' atthi, mayāpi
 ta. gantuṃ na sakkā. na jānāmi kim bhavissatīti“. „ekam itthiṃ
 ladhuṃ vaṭṭatīti, mā rodi. bahū itthiyo. ekā gamissatīti“. „tena hi
 ayam eva kumārīkā gacchatu, etissāpi maṅgalaṃ bhavissatīti“, so
 cintesi: „accam vadati, suṇisāya pi maṅgalaṃ eva minā nimittena. sā 25
 puttadhītāhi vaḍḍhissatīti“ tam eva pāpesi¹². „sā ta. pavisitvā rājānaṃ
 disvā paṭibaddhacittā hutvā pāpaṃ akāsi. rājāpi 'ssā aṅgulimuddikaṃ
 adāsi. atha naṃ katakieccam nikkhamitvā āgataṃ pucchimisu: „kim
 vijātā“ ti. „suvaṇṇavaṇṇaṃ puttan“ ti. kuṭumbiko tam ādāya pāyāsi,
 purohito pi rañño santikaṃ gantvā „ditthā¹³ te deva kumārīkāpi evaṃ 30
 pāpā kimaṅga pana aññāpi. apī pana te kiñci dinnan“ ti. „āma aṅguli-
 muddikā dinnā“ ti. „nāssa taṃ dassāmiti“ vegena gantvā yānakam
 gaṇhitvā „kim etan“ ti vutte „ayam me¹⁴ brāhmaṇiyā ussīsa-
 ṭhapitamuddikaṃ gahetvā āgatā“ ti „dehi amma muddikaṃ“ ti. „sā taṃ

¹ Bā -sāpetvā ² Bā imissā. ³ Bā detīti. ⁴ Bā -le. ⁵ Cks -im. ⁶ Bā -ittha.

⁷ Bā nātukāmo. ⁸ Bā adds rājānaṃ ⁹ Bā sakkomi. ¹⁰ Bā gantvā, Cks omitt
 gantvā ¹¹ Cks sāṇiṃ, Bā sādhana ¹² Bā pesesi. ¹³ Cks -an. ¹⁴ Bā ayameva.

dadamānā brāhmaṇaṃ hatthe¹ nakkena vijjhivā „gaṇha corā“² ti
adāsi. Evaṃ brāhmaṇo nānāvidhehi upāyehi aññā bahū aticāriniyo
rañño dassetvā „idha tāva ettakaṃ hoti“³, aññattha gamissāma devā“⁴
ti ā. Rājā sakala-Jambudīpe cari, te pi „sabbā itthiyo evarūpā bha-
vissanti, kin no etāhi, nivattāmā“⁵ ti⁶ Bārāṇasim eva paccāgantvā
„evam“⁷ mahārāja itthiyo nāma, evam pāpadhammā pakatī etāsāṃ
khama⁸ deva Kinnarādeviyā“ ti purohitena yācito khamitvā rājaniye-
sanato nam⁹ nikkaddhāpesi, tñānato pana tam¹⁰ apanetvā aññam
aggamahesiṃ akāsi, taṃ ca pīṭhasappiṃ nikkaddhāpetvā jambusākhāṃ
chedāpesi. Tadā K. Pañcālacaṇḍo ahoṣi, iti attanā diṭṭhakāraṇam eva¹¹
āharitvā dassento

21. Yaṃ ve¹⁰ disvā Kaṇḍari-Kinnarāṇam¹¹

sabbitthiyo na ramantī agāre

taṃ tādīsaṃ maccam caṇṭvā bhariyā¹²

15 aññam disvā puriṣam pīṭhasappiṃ te g. ā. 308.

T a : Yaṃ ve Kaṇḍariṣṣa¹³ rañño Kinnarāya ca deviya ti imesaṃ
Kaṇḍari-Kinnarāṇam virāgakāraṇam ahoṣi tam disvā jānītabbam sabbitthiyo
attano sāmikāṇam na ramantī agāre, tathā hi aññam pīṭhasappipuriṣam disvā
taṃ rājāṇam tādīsaṃ ratikusalam maccam caṇṭvā¹⁴ bhariyā tena manussapetena
20 saddhim pāpam akāsi

Aparo: atīto Bako nāma Bārāṇa-sirājā dhammena r. kāresi, tadā
Bārāṇasīyā pācīnadvārāvāsino ekassa daliddassa Pañcapāpā nāma
dhītā ahoṣi, sā kira pubbe pi ekā daliddadhītā mattikaṃ madditvā gehe
bhittim līpati, ath’ eko paccakabuddho attano pabbhāraparibhaṇḍa-
25 karaṇattham „khaṃ mattikaṃ labhi-sāmīti“ cintetvā „Bārāṇasiyam
laddhum sakkā“ ti¹⁵ pārupitvā pattahattho nagaraṃ pavisitvā tassā
āvidūre aṭṭhāsi, sā kujjhivā oloketi¹⁶ „samana mattikam pi na
labha-ṭṭi“ vatvā¹⁷ mahantaṃ mattikāpiṇḍam āharitvā patte tḥape-si, so
tāya mattikāya pabbhāre paribhandam akāsi¹⁸, tassā mattikāpiṇḍa-

¹ Bḍ - nahattham. ² Bḍ hoti. ³ Cks nivattitvā. ⁴ Cs imā, Bḍ omits evam. ⁵ Bḍ -atha. ⁶ Cks omits nam. ⁷ Cks omits tam. ⁸ Cks add agge. ⁹ Cs -kameva, Cs -kameva. ¹⁰ Bḍ -karaṇameva. ¹¹ Bḍ yañca. ¹² Bḍ kinnarā. ¹³ read: -ttha bhariyā. ¹⁴ Bḍ yañca kinnarikassa. ¹⁵ so all three MSS. ¹⁶ Bḍ adds cī-
varam. ¹⁷ Bḍs add paṭurhena manasi mattikampi bhikkhatiti avoca paccaka-
buddho mevalo va ahoṣi atha si paccakabuddham niccalitam disvā puna cittaṃ
pasādetvā oloketva. ¹⁸ Bḍ adds sukhumam. ¹⁹ Bḍs add si nacirasseva tato
cavitvā tasmim yeva nagare bahidvārāgāme duggatitthiā kucchimhi patisandham
zanhi sō dasamasaccayena mātukucchito nikkhami

phalena sariraṃ phassasampannaṃ ahoṣi. kujjhivā olokittatā pana
 hatthapādāmukhaakkhināsāni pāpāni virūpāni ahesuṃ, tena naṃ Pañ-
 capāpā t' eva¹ sañjānimsu. Ath' ekadivasāṃ Bārāṇasirājā rattiṃ
 aññātakavesena nagaraṃ parigaṇhanto taṃ padesaṃ gato. sāpi gāma-
 dārikāhi saddhiṃ kiṇṭṭhā ajānitvā va rājānaṃ hatthe gaṇhi. so tassā²
 hatthasamphassena sabhāvena saṇṭhātum³ nāsakkhi. dibbaphassena
 puṭṭho viya ahoṣi. so phassarāgaratto tathārūpaṃ⁴ pi taṃ hatthe ga-
 hetvā „kassa dhītāsiti“ pucchitvā „dvāravāsino“ ti vutte assānika-
 bhāvaṃ pucchitvā „ahaṃ te sāmiko bhaviṣṣāmi. gaccha mātāpitara
 anujānāpehīti“ ā, sā mātāpitara upagantvā „eko maṃ puriso iccha-
 titi“ vatvā „so pi duggato bhaviṣṣati“ sace tādisaṃ pi icchatī. sādhu-
 ti vutte gantvā mātāpitūhi anuññātabhāvaṃ ārocesī. so tasmiṃ yeva
 gehe tāva saddhiṃ vasitvā pāto va rājanivesanaṃ pāvisi. tato paṭṭhāy-
 eva rājā aññātakavesena nibaddhaṃ ta. gacchati aññaṃ itthiṃ olo-
 ketuṃ na icchatī. Ath' ekadivasāṃ tassā pitu lohitaṃ pakkhandikā⁵
 uppajji. asambhinnakhīrasappimadhusakkharāyutto pāyāso tassa⁶ bhe-
 sājjaṃ. taṃ te daliddatāya uppādetuṃ na sakkonti. tato Pañcapāpāya
 mātā dhītaraṃ ā: „kim amma tava sāmiko pāyāsaṃ uppādetuṃ
 sakkhiṣṣatīti“, „amma mama sāmikena amhehi pi duggatatarena bha-
 vitabbaṃ, evaṃ sante pi pucchissāmi naṃ. mā cintayīti“ vatvā tassā⁷
 gamanavelāya dummanā⁸ hutvā nisīdi. aha naṃ rājā āgantvā „kim
 dummanāsīti“ pucchitvā taṃ atthaṃ sutvā „bhaddhe idaṃ atīṣṣara-
 bhesajjaṃ kuto labhiṣṣāmi“ vatvā cintesi: „na sakkā mayā nicca-
 kālaṃ evaṃ carituṃ. antarāmagge paṇṇaṃ pi daṭṭhabbo, sace kho
 pana etaṃ antepuraṃ nesaṃmi etissā phassasampadaṃ ajānantā ‘am-
 hākaṃ rājā yakkhiniṃ gaheva āgato“ ti keliṃ karissanti. sakala-
 nagaravāsino etissā samphassaṃ jānāpetvā garahaṃ mocessāmiti“,
 aha naṃ ā: „bhaddhe mā cintayī. āharissāmi te pitu pāyāsaṃ“ ti
 vatvā tāva saddhiṃ abhiraṃitvā rājanivesanaṃ gantvā punadiva-
 e tādisaṃ pāyāsaṃ pacāpetvā paṇṇāni aggahetvā⁹ dve puṭe katvā eka-
 miṃ¹⁰ pāyāsaṃ pakkhipitvā ekaṃmiṃ cūlāmaṇiṃ ṭhapetvā bandhitvā
 rattibhāge gantvā „bhaddhe mayaṃ daliddā. kicchena sampāditaṃ,
 tava pitaraṃ ‘ajja imambā puṭā pāyāsaṃ bhuñja“¹⁰ sva imambā¹¹ ti
 vadeyyāsīti“ ā: sā tathā akāsi. ath' assā pitā ojasampannattā
 pāyāsassa thokaṃ eva bhuñjitvā titto jāto. sesaṃ mātu datvā sayama¹²

¹ B^d tveva. ² B^d sandhāretuṃ ³ B^d -samphassena ⁴ B^d tathāvirū- ⁵ B^d -
 -titi. ⁶ B^d va etassa. ⁷ C^k -no. ⁸ B^d charāpetvā ⁹ C^k omitt ek- ¹⁰
 B^d -atu

pi bhuñji, tayo pi sukhita ahesum, cūlāmaṇiputani punadivasatthāya
 ṭhapesum. rājā nivesanam gantvā mukhaṃ dhovitvā „cūlāmaṇim me
 āharathā“ 'ti vatvā „na passāma devā“ 'ti vutte „sakalanagaram
 vicinathā“ 'ti ā. vicinivā na passimsu. „tena hi bahinagare dalidda-
 5 geḥesu bhattapaṇṇapute upādāya vicinathā“ 'ti vicinivā¹ tasmim
 ghare cūlāmaṇim diṣvā „tassā mātāpitāro corā“² ti bandhitvā na-
 yimsu. ath' assā pitā „sāmi na mayam corā, aññenāyam maṇi ābhato“
 ti vatvā „kenā“ 'ti vutte „jāmatarā me“³ ti ācikkhitvā „khaṃ so“
 ti pucchite „dhita me jānāti ā. tato tāya saddhim kathesi: „amma
 10 sāmukā“⁴ te jānāsīti“ „na jānāmi“ „evam sante ambakam jīvitam
 n' atthi“⁵ „tāta so andhakāre āgantvā“ andhakāre yeva yāti, ten'
 assa rūpam na jānāmi. hatthasamphassena pana nam jānitum sakko-
 mīti“ so rājapurisānam ārocesi. te pi rañño ārocesum. rājā ajānanto
 viya hutvā „tena hi tam itthim rājāṅgane“ antosāṇiyam ṭhapetvā
 15 sāṇiyā hatthappamāṇam chiddam katvā nagaravāsino sannipātetvā
 hatthasamphassena coram gaṇhathā“ 'ti ā. rājapurisā tathā kātum
 tassā santikam gantvā rūpam diṣvā va vipphaṇṇāro hutvā āhamsu:
 „ayam“⁶ piṣācīti⁷ jigucchitvā phusitum⁸ na ussahimsu, ānetvā
 pana⁹ rājāṅgane antosāṇiyam ṭhapetvā sakalanagaravāsino sannipāte-
 20 sum. sā āgatāgatassa chiddena pasāritam hattham gahetvā va „no
 esu“ vadati. purisā tassā dibbaphasasadiṣṣe phasse bajjhivā apa-
 gantum na sakkhimsu. „sac' āyam daṇḍarahā daṇḍam datvāpi dāsa-
 kammakarabhāvaṃ upagantvāpi etam ghare karissāma“ 'ti cintayimsu,
 atha te rājapurisā daṇḍehi kottetvā pabbājesu¹⁰. uparājam ādikatvā
 25 sabbe ummattakā viya ahesum. atha¹¹ rājā: „kiñci¹² ahaṃ bha-
 veyyan“ ti hattham pasāresi. tam hatthe gahetvā va „coro me
 gahito“ ti mahāaddam karī. rājā te purise pucchi: „tumhe etāya
 hatthe gahitā kim cintayitthā“ 'ti, te yathābhūtam ārocesum, atha
 ne rājā ā: „ahaṃ“¹³ attano geham ānetum evam kāresim¹⁴, etissā
 30 phassam¹⁵ ajānantā mam paribhaveyyun¹⁶ ti vatvā¹⁷ „tasmā“¹⁸ mayā
 sabbe tumhe jānāpitā. vadatha¹⁹ idāni kass' esā geḥe bhavitum yuttā“
 ti. „tumhākaṃ devā“ 'ti. „atha nam abhisinēcitvā aggamahesim aññāsi“²⁰,

¹ Bđ C* -nantā. ² Bđ -ro. ³ Cks -ro, Bđ me jānamātarā. ⁴ Cks yan. ⁵ Cks
 natthi. ⁶ Ck āgañjitvā, C* āgañchitvā. ⁷ Ck adds sū, C* sa. ⁸ Cks ahaddhi.
⁹ Bds dhidhi. ¹⁰ Ck jāsā-, C* piṣāmīti. Bđ piṣācīti. ¹¹ Cks phusitam, Bđ
 phassi-. ¹² Bds add nam. ¹³ Bds palāpesum. ¹⁴ Bđ adds nam. ¹⁵ Ck* kañci.
¹⁶ Bds add etam. ¹⁷ Bds evamakāsi. ¹⁸ C* -ā. Ck omits ph-. ¹⁹ Cks -bhā-
²⁰ Bds cintetvā. ²¹ Cks tassa. ²² Bđ -etha. ²³ Bđ akāsi.

mātāpitunnaṃ pi 'ssā issariyaṃ dāpesi, tato paṭṭhāya pana' sammatto
 n' eva vinicchayaṃ paṭṭhapesi na aññaṃ itthiṃ oloketi. tā tassā²
 antaraṃ pariyesimsu. sā ekadivasaṃ dvinnā³ aggamahesibhāvassa
 supine nimittāṃ disvā rañño ārocesi. rājā supinapāṭhake pakko-
 sāpetvā „evārūpe supine diṭṭhe kiṃ hotitī“ pucchi. te itarāsam⁵
 itthinaṃ santikā lañcaṃ gahetvā „mahāiāja deviyā sabbasetahatthino
 khandhe nisinnabhāvo tumhākaṃ maraṇassa pubbanimittāṃ hatthik-
 khandhagatāya candaparāmasanaṃ tumhākaṃ paccāmittarājānaya-
 nassa⁴ pubbanimittān“ ti vatvā „idāni kiṃ kātābbaṃ“ ti vutte
 „deva imāṃ māretuṃ na sakkā. nāvāya pana naṃ ṭhapetvā¹⁰
 nadiyaṃ vissajjetuṃ vaṭṭatitī“ vadimsu, rājā āharavattahāṃkārehi
 saddhiṃ rattibhāge⁵ naṃ nāvāyaṃ ṭhapetvā nadiyaṃ vissajjāpesi, sā
 nadiyā vuyhamānā heṭṭhānadiyā nāvāya udakakīlaṃ kīlantassa Pā-
 vāriyarañño abhimukhaṃ⁶ pattā, tassa senāpati navaṃ disvā „ayaṃ
 nāvā mayhaṇ“ ti ā., rājā „nāvāya bhaṇḍaṃ mayhaṇ“ ti vatvā āga-¹⁵
 tāya nāvāya taṃ disvā „kā nāma tvaṃ piśācisadisā“ ti pucchi, sā
 sitaṃ katvā Bakassa rañño aggamahesibhāvaṃ kathetvā taṃ⁷ sabbam
 pavattiṃ tassa kathesi, sā pana Pañcapāpā ti sakala-Jambudīpe pā-
 kaṭā⁸, aṭṭha naṃ rājā hatthe gahetvā ukkhipi. saha gahaneṃ eva
 phassarāgaratto aññaṃsu itthiṃsu¹⁰ itthisaññaṃ pi akatvā taṃ agga-²⁰
 mahesiṭṭhāne ṭhapesi. sā tassa pāṇasaṃā ahoṣi, Bako taṃ pavattiṃ
 sutvā „nāhaṃ tassa aggamahesiṃ¹¹ kātuṃ daṣṣāmitī“ senaṃ saṃ-
 kaḍḍhitvā¹² tassa paṭṭitithe¹³ niveṇanaṃ katvā paṇṇaṃ pesesi: „bhari-
 yaṃ vā me detu yuddhaṃ vā“ ti. so¹⁴ yuddhasajjo ahoṣi. ubhinnaṃ
 amaccā „mātugāmaṃ nissāya maraṇakiccaṃ n' atthi, purimaṃāṃmikattā²⁵
 esā Bakassa pāpuṇāti nāvāya laddhattā Pāvāriyassa¹⁵, tasmā eke-
 kassa gehe sattaṣattadivasaṇi hotū“ ti mantetvā dve pi rājāno sañña-
 pesuṃ, te ubho pi attamaṇā hutvā tithapaṭṭitithe¹⁶ nagarāni māpetvā
 vasiṃsu, sā dvinnāṃ pi tesāṃ mahesittāṃ¹⁷ kāresi, dve pi tassā saṃ-
 mattā¹⁸ ahesuṃ, sā pana ekassa ghare sattāhaṃ vasitvā nāvāya³⁰
 itarassa gharāṃ gacchati¹⁹, nāvāṃ pājetvā nentena ekena mahallaka-
 khañjakena²⁰ vattena saddhiṃ nadimajjhe pāpaṃ karoti. Tadā K.

¹ Bds add tāya. ² Cs tārassam, Cks tā yassā. ³ Bds add rājūnaṃ. ⁴ Bd -rā-
 jassa. ⁵ Cks -gāya. ⁶ Bd -kathānaṃ. ⁷ Bd -ca-. ⁸ Cks omit tim. ⁹ Cks
 add ahesuṃ. ¹⁰ Cks omit itthiṃsu. ¹¹ all three MSS. -si. ¹² Bds -ldhi. ¹³
 Bds tassa pana naditithe. ¹⁴ Bds add yuddhaṃ dassāmi na bhariyaṃ ti vatvā
¹⁵ Ck -riyayassa, Bds riyaṣṣāti. ¹⁶ Bds tithapaṭṭithena. ¹⁷ Bd aggamahesitani
¹⁸ Cks samaggā. ¹⁹ Bd ghare gacchanti. ²⁰ Cks -ke, Bds -khujjakena.

sakuṇarājā Bako ahosi, tasmā idam attanā diṭṭhakam¹ āharitvā dassento ā.:

22. Bakassa ca² Pāvārikassa raṇṇo

accantakāmānugatassa bhariyā

5 avācarī³ baddhavasānugassa⁴.

kam vā itthi⁵ nāticare tadaññan ti. 309.

Ta accantakāmānugatassa¹ 'ti accantam kāmam anugatassa, avācarī² ti³ anācāram cari, baddhavasānugassa³ 'ti baddhassa⁴ attano vasānugatassa attano pesanakūraassa santiko⁵ ti a. karanatthe vā⁶ sāmivacanāni. tena
10 saddhim pāpam akāsīti vuttam hoti. tadaññan ti kataram⁷ aññam purisaṃ nāticareyyā⁸ 'ti a.

Aparam⁹ pi: atīte Brahmāḍattassa bhariyā Piṅgiyānī¹⁰ nāma¹¹ sīhapañjaram vivaritvā oloketi maṅgalassagopakam disvā raṇṇo nid-dokkamanakāle¹² vātapānenā oruyha tena saddhim aticaritvā puna
15 pāsādam abhiruya gandhehi sarīram ubbaṭṭetvā raṇṇā saddhim nipajji. ath¹³ ekadivasaṃ rājā „kin nu kho deviyā adḍharattasamaye niccam sarīram sītalam hoti. parigaṇhissāmi nan¹⁴ ti ekadivasaṃ niddupagato viya hutvā tam utthāya gacchantiṃ anugantvā assabandhena saddhim aticarantiṃ disvā nivattitvā sayanaṃ abhirūhi¹⁵. sāpi aticaritvā
20 āgantvā cullasayane¹⁶ nipajji. punadivase rājāmaccamajjhe yeva tam pakkosāpetvā tam kiccam āvīkaritvā „sabbā va itthiyo pāpadhammā¹⁷ ti tassā vadhabandhanachejjabhejjārahaṃ dosaṃ¹⁸ khamitvā ṭhānā cāvetvā aññam aggamaheṣiṃ akāsi. Tadā Kuṇālarājā Brahmāḍatto ahosi. tena tam attanā diṭṭhakam āharitvā dassento pi:

25 23. Piṅgiyānī¹⁹ sabbalokissarassa

raṇṇo piyā Brahmāḍattassa bhariyā

avācarī baddhavasānugassa²⁰.

tam vāpi sā nājjhaga kāmakāminīti g. ā. 310.

Ta. tam ti sā evam aticaranti tam va assabandham tam vā²¹ aggamahe-
30 sīthānan ti ubhayam pi na ajjhaga²². ubhayato bhattha ahosi, kāmakāminīti kāme pathhayamānā. evam pāpadhammā itthiyo ti.

¹ Bā ditham. ² Bās anācāri. ³ Bā pathavasānugata-. ⁴ so Cs; Ck kam vāsi itthi, Bā kam vāpi itthi, read: kam vāpi thī? ⁵ Bās anācāriti ⁶ Bā pathassa. ⁷ Bās tam ⁸ Bā adds tam. ⁹ Bā -rā. ¹⁰ Cs piṅgiyāti, Ck pigiyāti, Bā piyaṅgayāni ¹¹ Bā adds aggamaheṣi ¹² so Cks; Bā niddupagamana-. ¹³ Bā -rūyhi. ¹⁴ Ck tulla-. Bā cūlasayanake ¹⁵ Ck -bandhanajje bhejjārahanānosam, Bā -bandhachajjabhajjā-, Cs -raharam- ¹⁶ Bā piyaṅgayāni. ¹⁷ Bās anācāri paṭha vasānugatassa ¹⁸ Cks omit assa - - ¹⁹ Bā nājjhagānā.

Atītavatthumhi itthīnam dosam kathetvā aparena pi pariyāyena
tāsam dosam eva kathento āha:

24. Khuddānaṃ lahucittānaṃ akataññuna dubbhinā¹
nādevasatto puriso thīnaṃ saddhātum arahati. 311.
25. Na tā pajānanti kataṃ na kiccaṃ 5
na mātaraṃ pitaraṃ bhātaraṃ vā,
anariyā samatikkantaḍḍhamā
sassa² eva³ cittassa vasaṃ vajanti. 312.
26. Ciraṇuvuttham⁴ pi piyaṃ manāpam
anukampakaṃ⁵ pāṇasamam pi santaṃ 10
āvā⁶-u⁷ kiccesu ca naṃ jahanti,
ta-māham itthīnaṃ na viśvasāmi. 313.
27. Thīnaṃ hi cittaṃ yathā vānarassa⁸
kaṇṇappakannaṃ yathā rukkhachāyā,
calācalaṃ hadayaṃ itthiyānaṃ⁹ 15
cakkassa¹⁰ nemi viya¹¹ parivattati. 314.
28. Yadā tā passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹³ purisassa vittaṃ¹⁴
saṇhāhi vācāhi nayanti-m-etaṃ¹⁵
kambojakā jalajenēva assaṃ. 315. 20
29. Yadā na passanti samekkhamānā¹²
ādeyyarūpaṃ¹⁶ purisassa vittaṃ¹⁴
samanatato naṃ parivajjayanti
tiṇṇo nadīpāragato va kullaṃ. 316.
30. Silesūpamā sikhi-r-iva¹⁷ sabbabbhakkhā 25
tikkhāmayā¹⁸ nadi-r-iva¹⁹ siḅhasotā
servanti h¹ etā piyaṃ appiyaṃ ca²⁰
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 317.
31. Na tā²¹ ekassa na dvinnaṃ āpaṇo va²² pasārito,
yo tā mayhan ti maññeyya vātaṃ jālena bādhaye²³. 318. 30

¹ Bā -naṃ mittadubbhinam. ² Cks tāṃ ³ Uks sassāva ⁴ Ck -nnuttam.
Bā -vuttham. ⁵ Bā -kamman. ⁶ Bā bhattam, Ck santa, Cs santiṃ ⁷ Cs Bā
avāsu. ⁸ Bā bārānassa, Bs vāra- ⁹ Bā itthinaṃ. ¹⁰ Cks omit ca-. ¹¹ so
Bā; Ck nevivara, Cs nemiva. ¹² Bā sapekka-. ¹³ Cks a-. ¹⁴ Cks ci-. ¹⁵
Cs Bā enam. ¹⁶ Cs a-. ¹⁷ read: sikhīva? ¹⁸ so Ck; Cs tikkhāmayā, Bā
tikkhāmānā ¹⁹ Cs Bā nadīriva, read: nadīva? ²⁰ so Cs; Ck yamappiyaṇca,
Bā yamappiyanti ²¹ Bā etā. ²² Cks so. ²³ Bā bandhaye.

82. Yathā nadī ca pantho ca pānāgārāṃ sabhā papā
evam lokitthiyo nāma. velā tāsāṃ na vijjati¹. 319.
33. Ghatāsanasamā h' etā kaṇhasappasirūpamā.
gāvo bahitiṇassēva² omasanti varaṃ varaṃ. 320
- 5 34. Ghatāsanaṃ kuṇjaraṃ kaṇhasappaṃ
muddhābhisittaṃ pamadā ca sabbā
ete na so³ niccayatto bhajetha.
te-saṃ bhavē⁴ dubbidu sabbabhāvo. 321.
35. Nāccantavaṇṇā na bahūna⁵ kantā
16 na dakkhiṇā pamadā sevatabbā.
na parassa bhariyā na dhanassa hetu
et' itthiyo pañca na sevatabbā ti. 322.

1a khuddānaṃ⁶ ti khuddanam⁶. Kanaverajātaka⁷ viya baddha-core⁸ ti
sārajjanaṃ sandhū⁹ etam vuttam. lahucittānaṃ ti tam muhuttam eva pari-
15 vattanacittānaṃ, Culladahanuggahajātakaṃ etam kathetabbam⁸. akatuññūtā pana
etāsāṃ Ekampūte Takkōriyājātakena dīpetabbā, nādevasatto ti na adevasatto
devena asatto anāsatto⁹ ayakkhagahitako abhūtāvattithito¹⁰ puriso thīnaṃ sila-
vantatam¹¹ saddhātum¹² nārahati¹³ bhūtāvatto¹⁴ pana saddaheyya, katan ti
attano katam upakāraṃ, kiccaṃ ti attanā kātābbakieram. na mātaraṃ ti
20 sabbe pi nātaka challetvā yasmaṃ patibaddha-cittā honti tam nēva anubandha-
nato ete matādayo na jānanti¹⁵ nēma mahāpanthakamātā¹⁶ viya, anarya ti
mullajjā, sassā ti sakassa, avāsu¹⁷ ti āpadāsu¹⁷, kicca-sū ti tesu tesu karatū-
yesu. kannappakannaṃ ti otimnotinam, yathā hi visame padese rukkhac-
chāyā ninnam pi orohati thalam pi abhirūhati¹⁸ tathā etāsaṃ pi cittaṃ na
25 kiñci uttamādhamam vajjeti, calācalaṃ ti ekasmim yeva apatitthitam, nemi ti
sakatassa gacchato cakkanaṃ viya, ādeyyarūpan¹⁹ ti gahetabbajātikaṃ.
vittan ti dhanam, nayanatīti attano vasaṃ nenti, jalajenā ti jalajāta-
sevālena. Kambojakarattha-vāsino kira yadā atavito asse ganhitukāmā honti tadā
ekasmim thāne vatim parikkhipitvā dvāraṃ yojetvā assānaṃ udakapānatitthe
30 sevālaṃ madhunā makkhetvā sevālasambaddhāni²⁰ tīre²¹ tināni ādiṃ katvā yāva
parikkhepadvārā makkhenti, assā pānīyam pivitvā rasagedhena madhumakkhitāni
tināni carantā²² anukkamena tam thānaṃ pavisanti, iti te²³ yathā jalajena

¹ in B^d the second hemistich comes before the first. ² C^{ks} bahu-. ³ C^{ks} B^d ro, B^s yo. ⁴ B^d have. ⁵ C^k bahunā, B^d bahuuna. ⁶ B^d luḍḍā-. ⁷ C^{ks} -ru-, B^s kajavedā-. ⁸ B^d dīpetabbam. ⁹ so C^{ks}; B^d na devasattoti na devasatto devena anāsatto ¹⁰ so C^s; C^k abhūtāvattithito. B^d abhūtapavattithito. ¹¹ B^d -vantatavādam. ¹² B^d sandhā-. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C^k -e, B^d bhūta vitto. ¹⁵ B^d -āti. ¹⁶ C^{ks} -patthaka-? B^d -panhaka. ¹⁷ C^k B^d apa-. ¹⁸ B^d -rūyhati. ¹⁹ C^{ks} a-. ²⁰ C^k -savaddhāni, C^s -samvaddhāni. B^d sambandhāni, B^s -sambandhanā. ²¹ B^d omits tīre. ²² B^d khūdanā. ²³ C^k se, B^d yathā te.

palobhetvā asse¹ vasam² nenti tathā etāpi dhanam disvā tassa gahanatthāya
 sanbhāhi vācūhi purisam vasam nentiti a. kullān ti taranattthāya pahitam yam
 kiñci. silesūpamā ti purisānam cittaabandhanena silesasadisā, tikkhāmāyā
 ti tikkhināmāyā⁴. sīghasotā nadīrivā⁵ ti yathā pabbateyyā nadī sīghasotā⁶
 ti a. āpano ti yathā ca pasūritāpano yesam mūlam atthi tesam yeva upakāro
 tathā⁷ etāpi. yo tā ti yo puriso tā itthiyo. bādha⁸ ti yo vātam pi jālena
 bādheyya⁹, velā tāsam na vijjatīti yathā etāsāni nadīnaṃ asukavelāyam ev¹⁰
 ettha gantabban ti velā n' atthi rattim pi divāpi icchiticchitakkhane upagantabbā
 n' eva asuken evā¹¹ ti pi mariyādā n' atthi atthikatthikena upagantabbā n' eva
 (-?) tathā etāpiti a. ghatāsanaśamā ti yathā aggi indhanena tappati etāpi
 kilesaratiyā, kaṇha -- ti kodhanatāya upanāhitāya ghoravisatāya dūjivhatāya
 mittadūbhitāya ti pañcahi kāraṇehi kaṇhasappasirasadisā, tattha bahularāgatāya
 ghoravisatā pisunatāya dūjivhatā¹² aticāritāya mittadūbhitā veditabbā, gāvo
 bahitipassa¹³ ti yathā gāvo khāditatthānam chaddetvā bahimanāpassa¹⁴
 tinassa varam varam omasanti khādanti evam etāpi niddhanam chaddetvā
 aññam sadhanam eva gaecchanti¹⁵ a. muddhābhisittan ti rājānam, pa-
 madā ca sabbā ti sabbā tā itthiyo. ete¹⁶ ti ete pañca jāne, niccayatto¹⁷
 ti niccam samūhato upatthitasati, appamatto va hutvā ti a. dubbidu ti dūjjāno.
 sabbabbhāvo ti ajjhāsayo, cirapariṇno pi hi aggi dahati ciravissāsiko pi
 kuñjaro ghāteti cirapariṇno pi sappo dasati ciravissāsiko pi rājā anattakāro¹⁸
 hoti, evam cirapariṇnāpi itthiyo vikāram dassentīti, naccantavannā ti
 abhirūpavatī. na bahūna¹⁹ kantā ti adbhakāsiganikā vya na bahunnam piyā
 manāpā. na dakkhiṇā ti naccagītakusalā, tathārūpā hi²⁰ bahumittā honti
 tasma na sevītabbā, na dhanassa hetū ti yā dhanahetu yeva bhajati sā
 apariggahāpi na sevītabbā, sā hi dhanam alabhamānā kujjhati. 25

Evam vutte mahājāno M-assa „aho sukathitan“ ti sādhu-
 kāram adāsi, so etehi kāraṇehi itthīnaṃ agunaṃ kathetvā
 tuṇhi aho.

Tam sutvā Ānando gijjharājā „samma Kuṇālarājā aham
 pi attano nāṇabalena itthīnaṃ agunaṃ kathessāmīti“ vatvā
 agunakatham ārabhi. 30

Tam dassento Bhagavā¹⁷ āha: Atha khalu bho A. gijjharājā
 K-ssa sakunassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ¹⁸ viditvā tāyaṃ velāyaṃ
 imā gāthāyo abhāsi:

¹ Ck -ā, Cs -a, Bd -am. ² Bd -e. ³ all three MSS. tikkhāmāyā ti tikkhina-
 māmā. ⁴ Ck sīghamāyā. Bd Cs add evam sīghamāyā. ⁵ Bd s bandh-. ⁶ Ck
 baddh-. Bd s bandh-. ⁷ Cks -kenavā. ⁸ Cs -rāya. ⁹ Cks bahu-. ¹⁰ Cks -manā-
 pamanāpassa. ¹¹ Bd s bhaj-. ¹² Cks etā. ¹³ Cs -yanto, Ck niccam yatto, Bd
 -yato. ¹⁴ Cs Bd -karo. ¹⁵ Ck bahu, Bd bahunnam. ¹⁶ Cs Bd add bahūhi pat-
 thitā. ¹⁷ Bd s satthā. ¹⁸ Bd -gāthā pari-

36. Puṇṇaṃ pi ce 'maṃ paṭhavim dhanena
dajj' itthiyā puriso 'ammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya taṃ pi.
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 323.
- 5 37. Uṭṭhāhakaṃ ce pi alīnavuttuṃ
koṇārabbhattāraṃ piyaṃ naṇāpaṃ
āvāsu¹ kiccesu ca naṃ jahanti.
tasmā hi itthīnaṃ na vissasāmi. 324.
38. Na vissase icchatī maṃ ti poṣo.
na vissase rodatī me sakāse.
10 sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 325.
39. Na vissase sākhapurāṇasanthataṃ,
na vissase mittapurāṇācoraṃ.
15 na vissase rājā sakbā² mamaṃ ti.
na vissase itthi dasanna mātaraṃ. 326.
40. Na vissase rāmakarāsu nāri-su
accantaṣīlāsu asaṇṇatāsu,
accantaṭemānugat' assa bhāriyā
20 na vissase, titthasamā hi nāriyo. 327.
41. Haṇeyyu³ chindeyyuṃ pi chedayeyyuṃ⁴
kaṇṭham⁵ pi chetvā⁶ rudhiraṃ pipeyyuṃ⁷,
mā dīnakāmāsu⁸ asaṇṇatāsu
bhāvaṃ kare Gaṅgātitthūpamāsu. 328.
- 25 42. Musā tāsaṃ yathā saccaṃ saccaṃ tāsaṃ tathā⁹ musā,
gāvo bahitiṇassēva¹⁰ oṃasanti varam varam. 329.
43. Gataṃ etā palobhenti pekkhiteṇa mihiteṇa¹¹ ca
atho pi dunnivatthena mañjunā bhaṇiteṇa ca. 330.
44. Coriyo kaṭhinā h' etā vālā ca lapasakkharā¹²,
30 na tā kiñci na jānanti yaṃ manussesu vañcanaṃ. 331.
45. Asā lokitthiyo nāma, velā tāsaṃ na vijjati,
sārattā ca pagabbhā ca sikhī sabbagghaso yathā. 332.
46. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati,
sevanti h' etā piyaṃ appiyaṃ ca
35 nāvā yathā orakūlaṃ paraṃ ca. 333.

¹ Cks apassu ² Cks rāja-, Bḍ rājā sukḥā ³ Cks -uṃ, Bḍs -umpi. ⁴ Bḍs chiudā-
peyyumpi. ⁵ Bḍs -e ⁶ Ck jatvā. ⁷ Bḍs piveyyuṃ ⁸ Bḍs dinna-. ⁹ Bḍs
yathā ¹⁰ Cks bahu- ¹¹ Bḍ mitena, read: smitena or mihitena. ¹² Bḍ capala.

47. N' atth' itthīnaṃ piyo nāma appiyo pi na vijjati.

dhanattā pativellanti latā va dumanissitā. 334.

48. Hatthibandhaṃ assabandhaṃ gopurisaṃ ca caṇḍalāṃ¹

chavaḍḍhakaṃ [pupphachaddakaṃ]

sadhanam anupatanti nāriyo. 335.

5

49. Kulaputtam pi jahanti akiñcanaṃ chavakasamaṃ⁴

sadisam api³ gacchanti [anupatanti] dhanahetu⁴ nāriyo ti. 336.

Ta, ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁵ ti kathāya⁶ ādimajjhapariyosānaṃ, laddhā khaṇaṃ ti okāsaṃ labhivā, icchatī maṃ esā icchatīti pi puriso itthīnaṃ na vissaseyya, sikkhapurāṇasanthataṃ ti hiyyo vā pare vā¹⁰ santhataṃ purāṇapaṇṇasanthataṃ⁷ na vissase, appothetvā⁸ apaccavekkhivā na paribhuñjeyya, tatra hi dīghajātiko vā pavisitvā tiṭṭheyya paccāmito vā satthaṃ nikkhipeyya, mittapurāṇacoraṃ ti panthadūbhanattābāne [hitaṃ coraṃ purāṇamitto me ti⁹ na vissaseyya, corā¹⁰ hi ye¹¹ samjānanti te yeva mārenti, sakkhā mamaṃ ti so hi khippam eva kujjhati, tasmā rājānaṃ sakkhā me ti na¹⁵ vissase, dasannamātaraṃ ti ayaṃ mahallikā idāni maṃ na aticarissati attānaṃ rakkhissatīti¹² na vissasitabbā, rāmakarāsū 'ti bālānaṃ ratikarāsū, accantasīlāsū 'ti atikkantasīlāsū, accanta--gatassāpīti sace pi accanta-anugatapemā assa tathāpi naṃ na vissase, kiṃkāraṇā: tiṭṭhasamā hi nāriyo ti sambandho, tiṭṭhaṃ viya sabbasādhūraṇā ti a., haneyyunt ti kuddhā vā²⁰ aññapurisaṃsāratthā vā hutvā sabbesaṃ taṃ hananādikaṃ kareyyuṃ, mā dīnakāmasū¹³ 'ti hīnājñāsayaṣū¹⁴ kiliṭṭhāsayaṣū, bhāvan ti evarūpāsu sinehaṃ mā kari¹⁵, Gaṅgātittthūpamāsū 'ti sabbasādhūraṇattathena Gaṅgātittthasadisū, musā ti musāvādo tasmaṃ saccasadi so va, gatenā 'ti ādisu pekkhitena palo-bhanena¹⁶ Ummadantijātakaṃ dunnivatthena Nalinijātakaṃ mañjunā bhanitena²⁵ 'tuvaṭṭam kho ayyaputta āgaccheyyāsīti' Nandattherassa vatthum kathetabbaṃ, coriyo ti sambhatassa¹⁷ vināsanena coriyo, kaṭhinā ti thaddhabhaya, vāḷā ti duṭṭhā appaken' eva kujjhanasīlā. lapasakkharā¹⁸ ti niratthakalapana sakkharā viya madhurā, asā ti asatiyo lāmikā, sārattā ti sabbasārattā¹⁹, pagabbhā ti kūyapagabbhiyādīhi pagabbhā, yathā ti yathā sikkhī sabbaghaso evaṃ³⁰ tāpi sabbaghasā, pativellanti¹⁰ parissajanti upagūhanti veṭhenti, latā vā 'ti yathā latā rukkhaniṣṭā rukkhāṃ veṭheti evaṃ etā purisaṃ parissajantiyo pi dhanam²⁰ parissajanti nāma, hatthibandhādisu gopuriso ti vuccati gopālako, chavaḍḍhakaṃ ti chavānaṃ ḍḍhakaṃ susānagopāṇaṃ²¹ ti vuttaṃ hoti, pupphachaddakāṇaṃ ti vaccaṭṭhānasodhakaṃ, sadhanaṃ ti etesu pi sadhanaṃ anu-³⁵

¹ so all three MSS. ² so Bs; B^d chavakasama, C^ks caṭaka. ³ read: abhi? ⁴ add va? ⁵ B^ds -gāthāpari-. ⁶ B^ds gāthāya. ⁷ B^d sikkhā in the place of paṇṇa. ⁸ so C^ks; B^d -tetvā. ⁹ B^ds add taṃ. ¹⁰ B^d -o. ¹¹ C^ks yene, Bs yeye? ¹² C^ks -sīti. ¹³ C^k B^d dina-. ¹⁴ C^k lita-, C^s lina-, B^d hina-. ¹⁵ C^ks tare. ¹⁶ C^ks -ne. ¹⁷ B^d adds dhanassa. ¹⁸ B^ds lapana-. ¹⁹ C^ks -dārattā. ²⁰ B^d omits pari - - ²¹ B^ds susānapālan.

gacchanti yeva, akiñcanan ti adhanañ, chavakasaman¹ ti sunakhamain-
sakhādakacaṇḍālena samañ sadisañ tena nibbisesam pi purisañ bhajanti gac-
chanti², kasmā³: yasmā anupatanti dhanahetu nāriyo.

Evam attano nāṇe tathavā Ānando gijjharājā itthinañ
5 agaṇaṃ kathetvā tuñhi ahosi. Tassa vacanaṃ sutvā Nārado
pi attano nāṇe tathavā tāsaṃ agaṇaṃ kathesi.

Tam dassento Satthā āha: Atha khalu bho Nārado deva-
brāhmaṇo Ānandassa g-assa ādimajjhakathāpariyosānaṃ⁴ vidditvā tāyaṃ
velāyaṃ imā gāthāyo abhāsi:

- 10 30. Cattāro 'me na pūrenti, te me suṇātha⁵ bhāsato:
samuddo brāhmaṇo rājā itthi cāpi dijanpati. 337.
31. Saritā sāgaraṃ yanti yā kāci pathaviṃ sitā⁶
tā samuddaṃ na pūrenti, ūnattā⁷ hi na pūراتي. 338.
32. Brāhmaṇo ca adhiyānaṃ vedam akkhānapaṇcamaṃ⁸
15 bhiyyo pi sutam iccheyya, ūnattā hi na pūراتي. 339.
33. Rājā ca pathaviṃ sabbam sasamuddaṃ apabbataṃ
ajjhāvase vijjintvā anantaratanocitaṃ.
pāram samuddaṃ pattheti, ūnattā hi na pūراتي. 340.
34. Ekamekāya itthiyā aṭṭhaṭṭha patino siyā
20 sūrā ca balavanta⁹ ca sabbakāmarasāharā,
kareyya navame chandaṃ, ūnattā hi na pūراتي. 341.
35. Sabbitthiyo sikhi-r-iva sabbabhakkhā,
sabbitthiyo nadi-r-iva sabbavāhī,
sabbitthiyo kaṇṭhakānaṃ¹⁰ pasākhā,
25 sabbitthiyo dhanahetū vajanti. 342.
36. Vātaṃ jalena¹¹ paro¹² parāmase
osiñciyā¹³ sāgaraṃ ekapaṇiṇā
sakena tālena¹⁴ haneyya ghosanaṃ
yo sabbabhāvaṃ pamadāsu ossajeyya¹⁵. 343.
30 37. Corīnaṃ bahubuddhīnaṃ yāsu saccaṃ sudullabhaṃ (⁹⁴₂₃)
thīnaṃ bhāvo durājāno macchassēvōdake gataṃ. 344.

¹ Ck catakasan, C^s vaṭakasasādisan, B^d chavakasasama sadisan. ² Ck bhaga-, read: abhig-? ³ Ck^s tasmā. ⁴ B^d gāthāpariyosāne. ⁵ B^d suṇātha mama. ⁶ B^d -vissitā. ⁷ Ck^s ūnantā. ⁸ B^d -ānaṃ-, Ck^s -kkhāma-. ⁹ B^d -to. ¹⁰ C^s kanta-
¹¹ B^d jā-; read: jaleneva? ¹² B^d naro ¹³ B^d -ceyya, Ck^s -ciyasa. ¹⁴ B^d hatthena. ¹⁵ Ck^s bbassajeyya. B^d uyujje; read ossaje.

- ... Analā mudusambhāsā duppūrā tā nadīsamā (II $\frac{326}{13}$, IV $\frac{471}{21}$)
 -īdanti, naṃ viditvāna ārakā parivajjaye. 345.
 ... Avattanī mahāmāyā brahmacariyavikopanā (II $\frac{330}{10}$, IV $\frac{471}{19}$)
 -īdanti, naṃ viditvāna ārakā parivajjaye. 346.
 ... Yaṃ etā upasevanti chandasā vā dhanena vā 5
 jātavedo va saṇ ṭhānaṃ khippaṃ anuḍahanti naṃ ti. 347.

Ta. dijampatīti dijaṣeṭṭhakam¹ Kuṇālaṃ ālapati, saritā ti ādi ṭha-
 pītamātikāya bhājanattam vuttam, ūnattā ti udakapatiṭṭhānassa hi mahantattā
 ūnā yeva, adhiyānaṃ ti sajjhāyitvā, vedamakkhānapaṇḍamanā² ti
 nīhāsapaṇḍamanā vedacatukkaṃ, ūnattā ti so hi ajjhāsaya mahantatāya sikkhi- 10
 tabbassa na pūراتي, ratanocitan ti nānāratanehi eitaṃ paripunnāṃ, ūnattā
 ti so hi tanhāmahantatāya na pūراتي, siyā ti siyūṃ, ayam eva vā pātho,
 sabbakāmarasāharā ti sabbesaṃ kāmarasānaṃ āharanakā, navame ti atthahi
 atittibhāvadassanattam vuttam, sā pana dasame pi³ tato uttaritare pi chandaṃ
 karot' eva, ūnattā ti sā hi kāmataṇhāmahantatāya na pūراتي, kaṇṭhakānaṃ 15
 paśākhaṃ ti sambādhamagge⁴ kaṇṭakasākhāsadisā, yathā hi sākhaṃ laggitvā ākaḍ-
 ḍhati evaṃ etāpi rūpādīhi kaḍḍhanti, yathā sākhaṃ hatthādīsu vijjhītvā dukkham
 uppādeti evaṃ etāpi putthamattā va sarīrasamphassena vijjhītvā mahāvīnāsaṃ pā-
 penti, vajantīti parapurisāṃ vajanti, parāmase ti ganheyya, osiñceyyā ti
 nahāyitum otinno ekena pāṇinā sakalasamudde⁵ udakam osiñceyya⁶ gahetvā chad- 20
 deyya, sakenā⁷ ti ekena attano hatthena tam eva hattham hanitvā⁸ ghosam
 uppādeyya, sabbabhūvaṃ ti tvaṃ me⁹ ittho kanto piyo manāpo ti vucca-
 māno yo⁹ puriso evaṃ ev¹⁰ etan ti saddahanto attano ajjhāsayaṃ pamadāsu
 ossajjeyya¹⁰ so jālādīhi vātagahanādīni kareyyā¹¹ 'ti a, gatan ti gamanaṃ,
 analā ti tihi dhammehi alaṇṇaṃ ti vacanarahitā, duppūrā ti yathā mahānādī 25
 udakena evaṃ kilesaratiyā duppūrā, sīdanti naṃ -- nā ti tattha¹¹ naṃ ti
 nipātamattam, itthiyo allinā catūsu apāyesu sīdanti viditvā, āvattanīti yathā
 āvattanī mahājanassa hadayaṃ mohetvā attano vasa vatteti evaṃ etāpīti¹² a..
 vikopanaṃ ti nāsanattathena ca garahanattathena ca brahmacariyassa kopikā,
 chandasā vā¹³ ti piyasamvāsavasena vā, dhanena vā ti dhanahetu vā. 30
 saṇṭhānaṃ ti yathā jātavedo attano ṭhānaṃ yaṃ yaṃ padesam allīyati tam
 tam¹⁴ ḍahati tathā etāpi yaṃ yaṃ purisaṃ kilesavasena allīyanti tam tam
 anuḍahanti mahāvīnāsaṃ pāpentī.

Evaṃ Nāradena itthīnaṃ aguṇe *pakāsite puna M. vise-
 setvā tāsāṃ aguṇāṃ pakāsesi. 35

¹ Bā -jethakam. ² Bā bedamakkhāna-, Ck devakkhāmanap-. ³ Bā add vīsa-
 time pi. ⁴ Ck sakhādha-, Bā sampāva-. ⁵ Bā -a ⁶ Ck -eyyā, Bā -eyyūṃ. ⁷
 Bā haritvā. ⁸ Bā tvaṃ eva. ⁹ Bā so. ¹⁰ Bā nss-. ¹¹ Bā ettha. ¹² Ck
 -pi attho. ¹³ Ck chandavāsāvā. ¹⁴ Ck only one tam

Taṃ dassetuṃ Satthā āha: Atha khalu bho K. s. Nāraddassa devabrāhmaṇassa ādimajjhakathāpariyosānaṃ veditvā tāyaṃ velāyaṃ imā gāthāyo abbāsi:

- 5 61. Sallape nisitakhaggapāṇinā
paṇḍito api piṣācadosinā.
uggatejauragam¹ pi āside,
eko ekapamadaṃ² hi nālape³. 348.
- 10 62. Lokacittamathanā hi nāriyo
naccagītabhaṇitamihitāvudhā⁴.
bādhayanti anupaṭṭhitāsati
dīpe rakkhasigaṇo va⁵ vāṇije. 349.
- 15 63. N' atthi tāsāṃ vinayo na saṃvaro.
majjamaṃsaniratā asaṇṇatā
tā gilanti purisassa pābhaṭaṃ
sāgare va makaraṇaṃ timiṇḍilo. 350.
- 20 64. Pañcakāmaguṇasātagocārā
uddhatā aniyatā asaṇṇatā
osaranti pamadā pamādināṃ
loṇatoyavatiyaṃ va āpakā⁶. 351.
- 25 65. Yaṃ naraṃ uparamanti⁷ nāriyo
chandasā ca⁸ ratiyā dhanena vā
jātavedasadisam pi tādisaṃ
rāgadosavatiyo⁹ ḍahanti naṃ. 352.
- 30 66. Adḍhaṃ¹⁰ ṇatvā purisaṃ mahaddhanaṃ
osaranti sadhanaṃ saḥ¹¹ attanā,
rattacittam¹² ativeṭṭhayanti naṃ¹³
sāla¹⁴ māluvalatā kānane. 353.
- 35 67. Tā upenti vividhena chandasā
citrabimbamukhiyo alaṃkatā.
ūhasanti palasanti nāriyo
Saṃvaro va sati¹⁵ māyakovidā. 354.
68. Jātarūpamaṇiṇeuttabhūsitā
sakkatā patikulesu nāriyo

¹ B^d -am ura-. ² C^ks ekam-, B^ds ekāya-. ³ C^ks pamadā hi-, B^d ekāya pamudāya nālape, B^s ekāya pamadā hi-. ⁴ so C^s for -tamhi- or -tasu-, C^k -hanitami-hita udhā, B^d -tapita-. ⁵ C^k ganeva? B^d ganāva. ⁶ B^d āpagaṃ, B^s āpagā. ⁷ B^d upalāpentī. ⁸ B^ds vā. ⁹ B^d -vadhiyo. ¹⁰ B^d uddhaṃ, read: adḍha ṇatva? ¹¹ C^ks nā. ¹² B^d -am. ¹³ so C^k; C^s e sati? B^d va samtataṃ

- rakkhitā aticaranti sāmikaṃ
lānavam va hadayantarassitā¹. 355.
70. Tejavāpi hi naro vicakkhaṇo
sakkato bahujaṇassa pūjito
nāriṇaṃ vasagato na bhāsati 5
Rāhunā upagato va candimā. 356.
71. Yam kareyya kupito diso disaṃ
duṭṭhacitto vasam āgataṃ ari
tena bhīyyo vyasanaṃ nigacchati
nāriṇaṃ vasagato apekkhavā. 357. 10
71. Kesalūnaṇakhachinnatajjitā
pādapāṇikasadaṇḍatāḷitā²
hīnaṃ eva³ upagatā hi nāriyo
tā ramanti kuṇape va makkhikā. 358.
72. Tā kulesu visikhantaresu vā 15
rājadhānigamesu vā puna
odḍitaṃ Namucipāsavākaraṃ
cakkhumā parivajje sukhatthiyo⁴. 359.
73. Ossajitva⁵ kusalaṃ tapogūṇaṃ
yo anariyacaritāni-m-ācari⁶ 20
devatāhi nirayaṃ niniṣṣati
chedagāmimaṇiyaṃ va vāṇijo. 360.
74. So idha⁷ garahito parattha ca
dummati⁸ upagato sakaṃmunā
gacchatī aniyato gaḷāgaḷaṃ 25
duṭṭhagadrabharatho va uppathe. 361.
75. So upeti nirayaṃ Patāpanaṃ
sattisimbalivanaṃ ca-m-āyasaṃ⁹
āvasitvā[na] tiracchāṇayoniyaṃ¹⁰
petarājavisaṃyaṃ na muṇcati¹¹. 362. 30
76. Dibbakhiddharatiyo ca¹² Nandane
cakkavatticaritaṃ ca mānuse
nāsayanti pamadā pamādināṃ
duggatiṃ ca paṭipādayanti naṃ. 363.

¹ Bds -yantanissitā. ² all three MSS -kaṣā-. ³ read: ev'. ⁴ Bds -jjeyya su-
khattiko. C^s -jje sukhāyayo. ⁵ all three MSS ossajjitvā. ⁶ C^{ks} omit yo, Bds
have yo anariyesu ca-. ⁷ read: idhā. ⁸ Bd dummedho. ⁹ Bd āyasaṃ, B^s
āyasaṃ, C^k mānasayaṃ, C^s māsayāṃ. ¹⁰ C^{ks} -yo. ¹¹ C^{ks} muccati. ¹² C^{ks} va

77. Dibbakhiddharatiyo na dullabbhā
cakkavatticaritaṇ ca mānuse
soraṇṇavyamhanilayā¹ va² accharā
ye caranti pamadāh' anaththikā. 364.
78. Kāmadhātusamatikkamā gati
rūpadhātuyā bhāvo na dullabho
vitarāgavisayūpapattiya
ye caranti pamadāh' anaththikā. 365.
79. Sabbadukkhasamatikkamaṇ siṁam
accantaṇ acalitaṇ asaṇkhaṭaṇ
nibbuthehi sucihi³ na dullabhaṇ⁴
ye caranti pamadāh' anaththikā ti. 366.

- Ta sallape ti sace mayā saddhiṇ sallapessasi sisan te pāṭessāmiti⁵ vatvā khaggaṇ ādāya thitenāpi⁶ sallapitamatte yeva tam khādītva jīvitavināsaṇ
15 pāṭessāmiti dosinā hutvā thitena piṣārenāpi saddhiṇ sallape, upagataṇ ḍasi-
tvā⁷ nāṭessāmiti thitaṇ⁸ uggatejaṇ uragaṇ⁹ āsīde va, eko pana hutvā raho
ekāya¹⁰ pamadāya na hi sallape¹¹, loka citta mathanā ti lokassa cittaghā-
tikā¹², dīpe rakkhasigano¹³ ti yathā yakkhadīpe rakkhasigano¹³ manussena¹⁴
vesena¹⁵ vāṇiṇe palobhetvā¹⁷ attano vasagate katvā khādanti evaṇ imāpi kūma-
20 gūnehi attano vase katvā satte mahāvināsaṇ pāpentīti a., vinayo ti ācāro,
samvaro ti mariyādā, pābhatan ti dukkhasambhatam dhanam gilanti nāṇenti.
aniyatā ti aniyatacittā, lonatoyavatiyaṇ ti lonatoyavantaṇ samuddan¹⁷
ti a., āpakā¹⁴ ti āpaga, ayam eva vā pātho, yathā samuddam nadiyo osa-
ranti evaṇ pamādināṇ pamadā ti a., chandasā ti pemena, ratiyā ti pañca-
25 kāmagaṇaratiyā, dhanena vā ti dhanahetu vā, jātavedasadisana ti gūna-
sompattiyaṇ aggaṇ iva jalantaṇ¹⁹ pi. rāgadosavatiyo ti rāgadosēhi vadhikā.
rājadosagatiyo²⁰ ti pi pātho, osarantīti madhuravacanaena tam bandhantiyo
upagacchanti, sadhanaṇ²¹ ti sadhanā²², ayam eva vā pātho, vatthālāṇkāratthāya
kiñci attano dhanam datvāpi otarantīti a., sahattana²³ ti attabhāvena sad-
30 dhīṇ attano²⁴ bhāvaṇ pi tass' eva pariccajantiyo viya honti, ativeṭṭha-
yantīti dhanagahaṇatthāya ativiya veṭṭenti pīlenti, vividhena chandasā ti
nānāvīdhena ākārena, citrabimbamukhiyo ti alamkārapavasena citrasarirā
vicitramukhiyo va hutvā, ūhasantīti mahāhasitaṇ hasanti, pahasantīti
mandahasitaṇ hasanti, Samvaro²⁵ vā²⁴ ti māyākārapuriso viya asurindo viya

¹ Ck -vyamhi-, Bā suvaṇṇavyamhi-. ² Bds ca ³ Cks -ihi, Bā -ibhi, Bs -ihi ⁴ Cks -ā. ⁵ Bds phāle-, Ck pāthe- ⁶ Bā adds sallape ⁷ Ck taḍayitvā. ⁸ Bā taṇ. ⁹ Cks omitt uragam ¹⁰ Cks ekāya. ¹¹ Cks ālape. ¹² Bā lokacittassū-ghātakā. ¹³ Bā -ā. ¹⁴ Cks manumēna. ¹⁵ Bā veseva. Cks omitt vesena. ¹⁶ Bds upalāpetvā. ¹⁷ Ck vatta-. ¹⁸ Bds āpagan, Cks -kan ¹⁹ Bds jalitaṇ ²⁰ Cks -losavā ²¹ Cks -nā. ²² Cks -nam. ²³ Bā Cs attā. ²⁴ Cks eā.

ca¹, dānavam va hadayantarassitā² ti yathā kuto nu āgacchatha bho tayo
janā ti Karaṇḍakajātake³ hadayantarassitā² antoudaragatāpi⁴ dānavam aticāri
evam aticaranti, arakkhiyo⁵ h' etā ti dīpeti, na bhāsātīti na viroceti Hārīta-
Lomasakassapa-Kusa-rājāno viya, tenā⁶ ti tato⁶ amittena katavyasānā atirekatara-
vyasanā ti a, apekkhava⁷ ti satanho, kesa -- tajjitā ti ākaḍḍhitvā lūna- 5
kesā⁷ nakhehi chinnagattā⁸ tajjitā pādādīhi ca tālitā va hutvā yo⁹ kelivasena¹⁰
ete pi vippakāre karoti¹¹ tādīsaṃ hīnam eva upagatā nāriyo ramanti na¹² ete
vippakāre pariharanti madburasamācāre¹³, kiṇḍakāraṇā: ramanti kuṇape va
makkhikā ti yasmā jegucche hatthikunapādimhi makkhikā viya tā hīne yeva
ramantīti a., odḍitaṃ ti na etā itthiyo nāma atha kho imesu ṭhānesu Na- 10
mucino Kilesamārassa migapakkhigahanattham luddakehi odḍitaṃ pāsāṇ ca vā-
karaṇ cā¹⁴ ti¹⁴ maññamāno paññācakkhunā ca¹⁵ cakkhumā¹⁶ dībbamānusakena¹⁷
sukheṇa atthiko parivajjeyya, ossajjitvā ti devamanussesu mahāsampattidā-
yakaṃ tapogunaṃ chaḍḍetvā¹⁸ yo puriso anariyesu¹⁹ pañcasu kāmāgunesu
kāmaraticaritāni ācarati, devatāhi nirayaṃ nimissatīti²⁰ so sadevalokena 15
parivattetvā²¹ nirayaṃ gāhissati, chedagāmimaniyaṃ va vāniyo ti yathā
bālavāniyo mahagghabhandam datvā chedagāmīlāmakaṃ maṇikaṃ gaṇhati tathā-
rūpo ayaṃ hotīti a, so ti so itthīnaṃ vasaṃ gato, aniyato ti ettakaṃ kālān
apāyesu paccissati, gaḷagaḷaṇ ti devalokā ca²² manussalokā ca²² galitvā apā-
yam eva gacchatīti²³ a., yathā kiṃ: duṭṭha -- uppathe ti yathā kūtāgadra- 20
bhayuttaratho maggā okkamitvā uppathe yeva gacchati tathā, sattisimbali-
vanan ti sattisadisehi kaṇṭakehi yuttamāyasaṃbalivanam, petarājavisayan
ti petavisayaṃ ca kālakaṇṭhakaasuravisayaṃ ca²⁴, pamādinan ti pamattānaṃ.
te hi pamadāsu pamattā tāsāṃ sampattīnaṃ mūlabhūtaṃ kusalaṃ na karonti,
iti tesāṃ pamadā sabbā tā nāsanti nāma, paṭipādayanti na ti tathā- 25
vidham purisaṃ tā pamādayasā eva akusalaṃ kāretvā duggatiṃ paṭipādentī
nāma, so vā nāvyamhanīlayā ti suvaṇṇamayavimānavāsiniyo, pamadā-
hanatthikā ti ye²⁵ purisā pamadāhi anatthikā hutvā brahmacariyaṃ caranti, sa-
matikkamā ti kāmādhātusamatikkamena yā gati, rūpadhātuyā bhūvo ti
yo kāmādhātusamatikkamagatisamkhatō rūpadhātusambhavo²⁶ tesāṃ na dullabho. 30
vītarāgavisayūpapattiya²⁷ ti yā²⁷ vītarāgavisaye suddhāvāsaloke uppatti
sāpi tesāṃ na dullabhā ti a., accantaṃ ti anatītaṃ²⁸ avināsadhammakam²⁹,
acalitaṃ ti kilesehi akampitaṃ, nibbutehīti nibbutakilesehi, sucīhīti
parisuddhehi evarūpaṃ nibbānam pi na dullabham.

¹ Cks yeva vā. ² Bā - yantanissitā. ³ = Samugga- Vol. III p 527. ⁴ Cks attano.

⁵ Bds - itā ⁶ Bā tamhā. ⁷ Cks -sa. ⁸ Ck jinna-. ⁹ Cks ye ¹⁰ Bā kilesa-.

¹¹ Cks -onti. ¹² so Cks; Bā nam ¹³ Bds add ti. ¹⁴ Cks vākaraṇajāncāti. Bā

vākuñce. ¹⁵ Ck ma, Bā omits paññā-. ¹⁶ Bā adds puriso. ¹⁷ Bā omits dībba

¹⁸ Bā adds yo ti. ¹⁹ Bds add aparisuddhesu. ²⁰ Cks -atia. ²¹ Bds niva- ²² Bā

vā. ²³ Bds -issatīti. ²⁴ Bā asurā ca petañca. ²⁵ Cks yo ²⁶ Bds -tuyā bhāvo

²⁷ Ck sā, Bā omits yā. ²⁸ Cks antātītaṃ ²⁹ Bā -taṃ.

Evam M. amatamahānibbānam pāpetvā desanam niṭṭha-
pesi. Himavante kinnaramahoragādayo ākāse ʔhitadevatā ca
„aho Buddhalīlāhāya kathitaṇ“ ti sādhu-kāram adamsu. Ānando
gijjharājā Nārado devabrāhmaṇo Puṇṇamukho ca phussakokilo
5 attano attano parisam ādāya yathāṭṭhānam eva gamimsu. M.
sakaṭṭhānam eva gato. Itare pana antaranāra¹ āgantvā² Ma-
hāsattassa santike ovādam gahetvā tasmim ovāde ʔhatvā sagga-
parāyanā ahesum.

S. i. d. ā. j. samodhānento osānagāthā abhāsi:

10 „o. Kuṇālo 'haṃ tadā āsim, Udāyi phussakokilo,
Ānando gijjharājāsi, Sāriputto ca Nārado,
evam dhāretha jātakaṇ ti. 367.

Te pana bhikkhū gamanakāle Satthu ānubhāvena gantvā āgamana-
kāle attano attano ānubhāvena āgatā, tesam S. mahāvane kammaṭṭhānam
15 kathesi, te tam divasam eva arahattaṇ pāpuṇimsu. Mahā devatā-
samāgamo aho. atha³ Bh. Mahāsamayasuttaṇ kathesi, Kuṇāla-
jātakaṇ. Asītinipātaṇ⁴.

5. Mahāsutasomajātaka.

Kasmā tuvaṇ ti. Idam S. J. v. Aṅgulimālattheraṇ
20 ā. k. Tassa uppatti ca pabbajjā ca⁵ Aṅgulimālasuttavaṇṇanāya vutta-
nayena vitthārato veditabbā. So pana saccakiriyaṇ mūlhagabbhāya
itthiya sotthibhāvaṇ katvā tato paṭṭhāya sulabhapiṇḍo hutvā vivekam
anubrūhanto aparabhāge arahattaṇ patvā abhiññāto asītimahātherānaṇ
abbhantaro⁶ aho. Tasmim kāle dh. k. s.: „āvuso aho Bhagavatā
25 rathārūpaṇ luddam lohitapāṇim mahācoraṇ Aṅgulimālaṇ adaṇḍena
asatthena dametvā nibbisevaṇaṇ karontena dukkaraṇ kataṇ, aho
Buddhā nāma dukkarakārikā“ ti. S. Gandhakuṭiyaṇ nisīno⁷ va
dibbasotena kathaṇ sutvā „ajja mama gamanaṇ bahūpakāraṇ bha-
vissati, mahādharmadesanā pavattissati“⁸ Ňatvā anopamāya Buddha-
30 līlāya dhammasabhaṇ⁹ gantvā paṇḍitaṇ nisīditvā „k. n. bh. e.
k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyaṇ bhi. idāni paramābhisam-

¹ Bā anantarantā. ² Bā gantvā. ³ Bā athassa. ⁴ Cks omit asīti-. 5. Cfr. Morris, B. & Cariyā-Piṭaka p. 100. ⁵ Bā add upasampadā ca ⁶ Bā -re yeva. ⁷ Bā ʔhito. ⁸ Bā -bbāyaṇ.

bodhiṃ pattaṇa mayā etassa vinayaṇaṃ, sv-āhaṃ pubbacariyaṃ caranto padesañāpe ʒhito pi etaṃ dāmesin¹ ti vatvā¹ a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Koravyo nāma rājā dhammena r. kāresi¹. B. tassa aggamaheṣiṃ kucchismiṃ nibbatti², sutavittakatāya⁴ pana taṃ Sutasomo ti sañjānimsu, 5 tam enaṃ rājā vayappattaṃ⁵ disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ gahaṇatthāya Takkaṣilaṃ pesesi, so ācariyabhāgaṃ ādāya nikkhamitvā maggaṃ paṭipajji. Bārāṇasiyaṃ⁶ Kāsiraṇṇo putto Brahmaḍattakumāro pi tath' eva vatvā pitarā pesito, nikkhamitvā tam eva maggaṃ paṭipajji. Sutasomo⁷ maggaṃ 10 gantvā nagaradvāre sālāya phalake viṣṣamaṇatthāya nisīdi. Brahmaḍattakumāro pi gantvā tena saddhiṃ ekaphalake nisīdi. Atha naṃ Sutasomo paṭisaṇṭhāraṃ karonto „samma magga-kilanto kuto āgacchasīti“ pucchitvā „Bārāṇasito“ ti vutte „kassa putto“ ti⁸ „Brahmaḍattassā“ ti⁹ „konāmo“ ti¹⁰ „Brahmaḍattakumāro nāmā“ ti¹⁰ „kena kāraṇena āgato sīti“ pucchi. So „sippagahaṇāya“ ti¹¹ „ti vatvā tam pi magga-kilanto ti ten' eva nayena itaraṃ pucchi. So pi sabbaṃ ācikkhi. Te ubho pi „mayāṃ khattiyā ekācariyass' eva santike sippagahaṇāya“ 12 gacchāma“ ti aññaṃaññaṃ mittabhāvaṃ katvā nagaraṃ pavasiṭvā ācariyakulaṃ gantvā ācariyaṃ abhivādetvā attano jātiṃ āvikatvā sippagahaṇāya¹² āgatabhāvaṃ kathesum. So „sādhū“ ti sampāṭicchi. Te ācariyabhāgaṃ datvā sippaṃ paṭṭha- 25 pesum, na kevalaṇ ca te yeva añña pi tadā Jambudīpe ekasatamattā rājaputtā tassa santike sippaṃ gahanti¹³. Sutasomo tesāṃ jeṭṭhantevāsiko¹⁴ hutvā sippaṃ upadisanto nacirass' eva nipphattiṃ pāpuṇi, so aññesaṃ¹⁵ saṅtikaṃ agantvā¹⁶ „sa-

¹ Bds add tunhi ahoṣi tehi yacito. ² Bds add tadā ambakam. ³ Bds add dasamāse atikkante suvaṇṇavannaṃ puttāṃ vijāyi. ⁴ Bds -vittatāya. ⁵ Bds add disvā nikkhasahassaṃ datvā. ⁶ Bds tadā Bā-. ⁷ Bds atha Su-. ⁸ Bds sīti. ⁹ Cks -assa, omitting ti, Bds read: kāsiraṇṇo putto ti. ¹⁰ Bds nāma, omitting ti. ¹¹ Cks -mayā, Bds sippagahaṇatthāya. ¹² Bds sippagahaṇatthāya. ¹³ Bds -tā āgacchanti. ¹⁴ Cks jeṭṭhācariyo. ¹⁵ Bds -assa. ¹⁶ Cks āg-.

hāyo me“ ti vatvā Brahmāḍattakumāram eva gantvā¹ tassa piṭṭhiācariyo hutvā khippam sikkhāpesi, itaresam pi kamena² sippam niṭṭhitam. Te anuyogaṃ datvā ācariyaṃ vanditvā Sutasomaṃ parivāretvā nikkhamiṃsu, atha ne Sutasomo mag-
 5 gadhure³ ṭhatvā uyyojento „tumhe attano attano pitunnam sip-
 pam dassetvā rajjesu patiṭṭhaheṣṣatha⁴, patiṭṭhitā pana mam’
 ovādaṃ kareyyāthā“ ’ti ā. „Kiṃ ācariya“ ’ti. „Pakkha-
 divasesu uposathikā hutvā mā ghātaṃ⁵ kareyyāthā“ ’ti. Te
 „sādhū“ ti sampaṭicchimsu. B. hi aṅgavijjāpāṭhakattā⁶, „anā-
 10 gate Bārāṇasikumāram⁷ nissāya mahābhayaṃ uppajjissatīti“
 ṇatvā ca te evaṃ⁸ ovaditvā uyyojesi. Te sabbe pi attano
 attano janapadaṃ gantvā pitunnam sippam dassetvā rajje
 patiṭṭhāya patiṭṭhitabhāvaṃ c’ eva ovāde vattanabhāvaṃ ca
 jānāpetuṃ paṇṇākarena saddhiṃ paṇṇāni paṇiṃsu. M. taṃ
 15 pavattiṃ ṇatvā „appamattā hothā⁹“ ti paṇṇāni paṇiṃ. Tesu
 Bārāṇasirājā maṃsena vinā bhattaṃ na bhuṇjati, uposatha-
 divasatthāya pi ’ssa maṃsaṃ gaḥetvā ṭhapenti¹⁰, ath’ ekadiva-
 saṃ evaṃ ṭhapitamāṃsaṃ bhattachakārakassaṃ pamādena rāja-
 gehe koleyyasunakhā khādiṃsu, bhattachakārako maṃsaṃ adisvā
 20 kahāpaṇamuṭṭhiṃ ādāya caranto maṃsaṃ uppādetuṃ asak-
 konto „sace amaṃsakabhattaṃ upanāmessāmi jīvitaṃ me n’
 atthi, kiṃ nu kho karissāmīti“ cintetvā „atth’ eso upāyo“ ti
 vikāle¹¹ āmakasusānaṃ gantvā taṃmuhuttamatassa¹² purisassa
 ūrumaṃsaṃ āharitvā supakkaṃ pacitvā bhattaṃ upanāmesi,
 25 raṇṇo maṃsakhaṇḍaṃ jivhagge ṭhapimattam eva sattarasaharaṇi-
 sahassāni phari. sakalasarīraṃ khobhetvā atṭhāsi, kiṃkāraṇā:
 pubbe¹³ sevitatāya¹⁴, so kira atītānantare attabhāve yakkho
 hutvā bahum manussamaṃsaṃ khādi¹⁵, ten’ assa taṃ piyaṃ

¹ Cks omit gantvā, Bds read brahmāḍattassa kumārasseva santikaṃ gantvā. ² Bds anukka-. ³ Bds maggantare. ⁴ Bd patiṭṭhabhissanti. ⁵ Bd ghāṭanaṃ. ⁶ Bd -pātakusalattā, Bs -pākaṭattā. ⁷ Bds -nasiyaṃ brahmāḍattakumāraṃ. ⁸ so Cks; Bds tesam in the place of ca te evaṃ. ⁹ Cks hontū. ¹⁰ Bds -eti. ¹¹ Bd kāle. ¹² Cks -mattassa, Bds muhuttaṃ matassa. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Bd sevana-
 tāya. ¹⁵ Bd khāditapubbo.

ahosi, so „sac’ āham tuñhi yeva paribbuñjissāmi na me ayaṃ
imaṃ maṃsaṃ kathessatīti“ cintetvā saha khelena bhūmiyaṃ
pātesi¹, „niddosaṃ deva khādāhīti“ ca vutte manusse paṭikka-
māpetvā „aham etassa niddosabhāvaṃ jānāmi, kiṃ maṃsam
etan“ ti „purimadivasesu paribhogamaṃsam eva devā“ ti⁵
„nanu aññasmiṃ kāle ayaṃ raso n’ atthīti“ „ajja supakkaṃ
devā“ ti „nanu pubbe pi evam eva pacasīti“. atha naṃ tuñhi-
bhūtaṃ nātvā „sabhāvaṃ vā kathehi² jīvitaṃ vā te n’ atthīti“
ā., so abhayaṃ yācitvā yathābhūtaṃ kathesi, rājā „mā saddam
akāsi, pakatiyā pacanamamaṃsaṃ tvaṃ³ khāditvā mayhaṃ manussa-
maṃsam eva pacāhīti“ ā., „nanu dukkaraṃ devā“ ti, „mā bhāyi.
na dukkaraṃ“ ti. „nibaddhaṃ⁴ kuto labhissāmīti“, „nanu ban-
dhanāgāre bahumanussā“ ti, so tato paṭṭhāya tathā akāsi, aparā-
bhāge bandhanāgāre manussesu khīṇesu „idāni kiṃ karomīti“
ā., „antarāmagge sahaṣṣabhaṇḍikaṃ khipitvā yo taṃ gaṇhati’¹⁵
taṃ ‘coro’ ti gaḥetvā mārehīti“, so tathā katvā⁶ aparabhāge
sahaṣṣabhaṇḍikaṃ oloketam pi adisvā „idāni kiṃ karomīti“
ā., „yāmaḥherivelāya⁷ nagaraṃ ākulaṃ hoti, tvaṃ ekasmiṃ
gharasandhimhi vā⁸ catukke vā thatvā manussaṃ paharitvā⁹
maṃsaṃ gaṇhā“ ti, so tato paṭṭhāya thūlamaṃsaṃ ādāya²⁰
gacchati, tesu tesu thānesu kaḷebarāni dissanti, „mama mātā
na paññāyati, pitā na paññāyati, bhātā bhagini na paññāyati“
manussānaṃ paridevanasaddo suyyati, nāgarā bhītatasitā hutvā
„ime manusse sīho nu kho khādanti vyaggho nu kho yakkho
nu kho“ ti oloketā pahāramukhaṃ disvā „eko manusso khā-²⁵
dati maññe“ ti¹⁰ mahājano rājaṅgaṇe sannipatitvā upakkosi¹¹.
rājā „kiṃ tātā“ ti pucchi, „deva imasmiṃ nagare manussa-
khādako coro atthi, gaṇhāpethā“ ti, „āhaṃ kathaṃ jānissāmi,
kiṃ ahaṃ nagaraṃ rakkhanto carāmīti“, mahājano „rājā

¹ Bā pādesi. ² Bā add no ce kathesi.³ Ck taṃ.⁴ Ck khaṇḍam, Bānibandhaṃ. ⁵ Bā -hissati. ⁶ Bā akāsi.⁷ Bā pathamapacchimayāme yadāmajhimayāme-. ⁸ Bā add vithiyaṃ vā⁹ Bā -sse māretvā ¹⁰ Bā -titipaññanti. ¹¹ Bā -sisu

nagarena anattiko, Kālabatthisenāpatissa ācikkhissāmā“ 'ti
 vatvā¹ tassa kathetvā „coraṃ pariyesitum vaṭṭatīti“ vadiṃsu,
 so „sattāhaṃ āgametha, pariyesitvā coraṃ dassāmīti“ mahā-
 janaṃ uyyojetvā purise ānāpesi „tātā nagare kira manussa-
 5 khādako coro atthi, tumhe tesu tesu thānesu niliyitvā taṃ
 gaṇhathā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā tato paṭṭhāya nagaraṃ
 parigaṇhanti, bhattakārako pi ekasmiṃ gharasandhimhi paṭi-
 channo hutvā ekaṃ itthiṃ māretvā ghanaghanamaṃsaṃ ādāya
 pacchiṃ pūretum ārabhi, atha naṃ te purisā gahetvā pothetvā²
 10 pacchābāhaṃ bandhitvā „gahito manussakhādako coro“ ti
 mahāsaddaṃ karīṃsu. mahājano³ parivāresi, atha naṃ suṭṭhu
 vadhivā⁴ māṃsapacchiṃ gīvāya bandhitvā senāpatissa dasse-
 sum. senāpati⁵ disvā „kin nu kho esa imaṃ māṃsaṃ khādati
 udāhu aññena māṃsena missetvā vikkiṇāti udāhu aññassa
 15 vacanena māretīti“⁶ cintetvā taṃ atthaṃ pucchanto⁷ paṭha-
 maṃ gātham āha:

1. Kasmā tuvaṃ rasaka edisāni
 karosi kammāni sudāruṇāni,
 hanāsi⁸ itthi purise ca mūlho
 20 māṃsassa hetu adu⁹ dhanassa kāraṇā ti. 368.

Ta. ra'sakā 'ti bhattakārakaṃ ālapati, itoparaṃ uttānasambandhāni va-
 canapati vacanāni Pālivasen' eva veditabbāni¹⁰.

2. Na attahetu na dhanassa kāraṇā
 na puttadārassa sahāyañātināṃ,
 25 bhattā ca me bhagavā bhūmipālo
 so khādati¹¹ māṃsaṃ bhadante¹² edisaṃ¹³. 369.
3. Sace tuvaṃ bhattur atthe payutto
 karosi kammāni sudāruṇāni

¹ Bā gahitvā. ² Cks poth- ³ Bā atha naṃ mahā- ⁴ Cks vadi-. Bā bandhi
⁵ Bā add taṃ. ⁶ Bā -sīti. ⁷ Bā add sutasomajātaka. ⁸ Ck hanāti, Bā
 hanasi. ⁹ Cks ā-. ¹⁰ Bā add bhattakārako āha. ¹¹ all three MSS -ti ¹²
 Ck bhante, Bā bhadante. ¹³ Bā -santi atha naṃ senāpati āha.

pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
lapeyyāsi me rājino sammukhe taṃ¹. 370.

4. Tathā karissāmi ahaṃ bhadante²
yathā³ tuvaṃ bhāsasi Kālahatthi,
pāto va antepuraṃ pāpuṇitvā
vakkhāmi te rājino sammukhe taṃ ti. 371.

Ta. bhagavā ti gāravādivacanam etam, sacce tuvaṃ ti saccaṃ nu kho
bhaṇati⁴ udāhu maraṇamukhena⁵ musā ti⁶ vīmaṇisanto evam ā., ta. su-
dāruṇānīti manussaghatākammāni, sam mukhetan ti sammukhe ṭhatvā evaṃ
vadeyyāsīti so sampaticchanto g. ā.

10

Atha naṃ senāpati gāḷhabandhanam eva sayāpetvā vi-
bhātāya rattiyā amaccehi ca saddhiṃ mantetvā sabbesu eka-
vādesu⁷ jātesu sabbatṭhānesu ārakkhaṃ ṭhapetvā nagaram
hatthagataṃ katvā rasakassa pi gīvāya maṃsapacchiṃ ban-
dhitvā ādāya rājanivesanaṃ pāyāsi, sakalanagaraṃ viravi⁸, 15
rājā hiyyo⁹ bhuttapātārāso sāyamāsam pi alabhivā „rasako
idāni āgacchissati idāni āgacchissatīti“ nisinno va rattim vīti-
nāmetvā „ajjāpi rasako nāgacchati“¹⁰, nāgarānaṃ ca mahāsaddo
suyyati, kin nu kho etan“ ti vātapānena olokento taṃ tathā-
rūpaṃ añiyamānaṃ disvā „pākaṭaṃ idaṃ kāraṇaṃ jātan“ ti 20
cintetvā dhiṭim¹¹ upaṭṭhapetvā pallaṃke nisīdi, Kālahatthi pi
naṃ upasaṃkamitvā anuyūñji, so pi 'ssa kathesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

5. Tato ratyā vivasane¹² suriyass' uggamanam pati
Kālo rasakam ādāya rājānaṃ upasaṃkami.
upasaṃkamitvā rājānaṃ idaṃ vacanam abravi¹³: 372.
6. Saccaṃ kira mahārāja rasako pesito tayā
hanāti¹⁴ itthi purise tuvaṃ maṃsāni khādasi¹⁵. 373.

25

¹ Bds tanti atha nam rasako āha. ² Bd bhad-. ³ Ck yameva, C^s yame. ⁴
Ck bhaṇeti, C^s bhaṇi. Bd bhaṇasi. ⁵ Bds -bhayena. ⁶ Bd musā bhaṇasīti. ⁷
Bds -chandesu. ⁸ Bd viravi. ⁹ Bds hiyo, C^s bhiyo. ¹⁰ Bd -tīti. ¹¹ Bd sati.
¹² Ck rattā-. ¹³ Bd -vīti tattha bhikkhave tato tadā kule ratyāvivassāne suriyugga-
manaṃ pati kālo rassakaṃ ādāya rājānaṃ upasaṃkamitvā idaṃ vacanaṃ abravi
avoca. ¹⁴ Bd hanati. ¹⁵ Bd -sīti tattha mahārāja kira rassako tayā pesito
saccaṃ ayaṃ rassako itthi ca purise ca hanati tvaṃ maṃsāni manussamaṃsāni
khādasi saccaṃ kira tato rājā āha

7. Evam evam¹ tathā Kāla rasako pesito mayā.

mama atthaṃ karontassa kim etaṃ paribhāsaṃ. 374.

Ta. Kālā 'ti Kālahatthi, evamevan ti tejavantena senāpatinā anuyutto² musā vattuṃ asakkonto evam āha, ta. tathā ti idaṃ purimass' eva vevacanaṃ, 5 mamatthān ti mama vaḍḍhim, karontassā 'ti karontaṃ, kimetan ti kasmā evaṃ paribhāsaṃ aho dukkaraṃ karosi tvaṃ nāma aññaṃ coraṃ agahetvā maṃ pesanākarakāṃ³ ganhāsīti tassa bhayaṃ janento kathesi⁴.

Taṃ sutvā senāpati „ayaṃ saken' eva mukhena paṭijānāti, aho sāhasiko, ettakaṃ nāma kālaṃ manussā⁴ etena khādītā⁵, 10 vāressāmi nan'⁶ ti cintetvā āha: „mahārāja mā evaṃ kari, mā⁷ manussamaṃsaṃ khādīti⁸“. „Kālahatthi kiṃ kathesi, nāhaṃ ito viramituṃ sakkomīti⁹“. „Mahārāja¹⁰ sace na vira- missasi attānaṃ ca raṭṭhaṃ ca nāsessasīti¹¹. „Evaṃ nassante¹² pi ahaṃ n' eva viramituṃ sakkomīti¹³“. Tato senāpati tassa 15 saññāpanāya¹³ vatthuṃ āharitvā dassesi¹⁴: atītasmiṃ hi mahā- samudde cha mahāmacchā ahesuṃ, tesu Ānando Timando¹⁵ Ajjhohāro¹⁶ ti ime tayo janā¹⁷ pañcayojanasatikā, Tītimīti¹⁸ Mīṇḡalo Timirapiṇḡalo¹⁹ ti ime²⁰ saḥassayojanikā²¹, te sabbe pi pāsānasevālabhakkhā²² ahesuṃ, tesu Ānando samuddassa 20 ekapasse vasati, taṃ²³ bahū macchā dassanāya upasaṃ- kamanti, ekadivasāṃ „sabbesaṃ dipadacatuppadānaṃ rājā paññāyati, amhākaṃ rājā²⁴ n' atthi, mayam p' etaṃ²⁵ rājā- naṃ karissāmā²⁶ 'ti cintetvā sabbe ekacchandā hutvā Ānandaṃ rājānaṃ karissu. macchā tato paṭṭhāya tassa sāyapātāṃ²⁶ 25 upaṭṭhānaṃ gacchanti. Ath' ekadivasāṃ Ānando ekasmiṃ pab- bate pāsānasevālaṃ khādanto ajānitvā sevālo²⁷ ti saññāya eka-

¹ Bd eva ⁴ Cs -e ³ Cs -na- ⁴ Bd tattha bho kālahatthi evameva tathā rassako me mayā pesito maṃ atthaṃ karontassa rassakassa etaṃ rassakaṃ kiṃ paribhāsaṃ in the place of tattha - - kathesi. ⁵ Bd -ssamamsaṃ. ⁶ Bd -tam. ⁷ Cks omit mā ⁸ Bd khādāsīti. ⁹ Cks -mi ¹⁰ Cks omit ma- ¹¹ Cks -tīti, Bd nassissasīti ¹² Bd -o ¹³ Bds -natthāya ¹⁴ Bds add mahārāja ¹⁵ Bds panando. ¹⁶ Cs ajjhorō, Ck ajjhāro. ¹⁷ Bds macchā. ¹⁸ Ck timiti ¹⁹ Bd piṇḡalo timirapiṇḡalo mahātimirapiṇḡalo. ²⁰ Bd add tayo macchā ²¹ Bds add honti. ²² Ck -na-. ²³ Cks omit taṃ ²⁴ Cks omit rājā ²⁵ Cks pekam. ²⁶ Bd sayam pāto. ²⁷ Bds -lam

maccham¹ khādi, tassa taṃ maṃsam chādesi, so² „kin nu kho idam ativiya madhuran“ ti nīharitvā olovento macchakhaṇḍam disvā „ettakam kalam ajānitvā na khādin³“ ti cintetvā „sāyam pi pāto pi macchānam upatṭhānam katvā⁴ gamanakāle ekadve⁵ macche khādissāmi, pākataṃ katvā khādiyamānesu 5 hi⁶ eko pi maṃ na upasaṃkamissati, sabbe palāyissantīti“ paṭicchanno hutvā pacchā⁷ osakkito sakkitaṃ paharitvā⁸ khādi, macchā parikkhayam gacchantā⁹ cintayimsu: „kuto nu kho nātīnam bhayam uppajjissatīti“, ath' eko paṇḍitamaccho¹⁰ „mayham Ānandassa kiriyam¹¹ na ruccati, parigaṇhissāmi¹² 10 nan“ ti macchesu upatṭhānam gatesu Ānandassa kaṇṇapattena paṭicchanno atṭhāsi, Ānando macche uyyojetvā pacchato gacchante¹³ khādi, so maccho taṃ disvā itaresaṃ ārocesi, te sabbe pi bhītā¹⁴ palāyimsu, Ānando tato paṭṭhāya maccharasalobhena¹⁵ aññam gacaram na gaṇhāti, so jighacchāya¹⁶ kilamanto¹⁷ „kham nu kho gatā“ ti¹⁸ te macche pariyesanto ekam pabbataṃ disvā „mama bhayena imam pabbataṃ nissāya vasanti maññe¹⁹, pabbataṃ parikkhipitvā upadhāressāmīti“ naṅgutṭhena sīsenā ca ubho passāni²⁰ parikkhipitvā gaṇhi, „sace idha vasissanti²¹ palāyissantīti“ pabbataṃ parikkhipantaṃ 20 attano naṅgutṭham disvā „ayam maccho maṃ vañcetvā pabbataṃ nissāya vasatīti“ kuddho paṇṇāsajojanamattaṃ naṅgutṭham gaṇhi²², aññam macchan ti²³ saññāya²⁴ gahetvā murumurāyanto²⁵ khādi, dukkhā²⁶ vedanā uppajji, lohitagandhena macchā sannipatitvā luñcitvā luñcitvā²⁷ khādantā²⁸ yāvasīsam āgamimsu, 25

¹ Bds ekam-. ² Bds khādantassa in the place of ch so. ³ Bds khādāmi ⁴ Bds āgantvā. ⁵ Bds ekam- ⁶ Bds -ne, omitting hi. ⁷ Bds maccham. ⁸ Bds add khādissāmīti tathā katvā ⁹ Bds viditvā ¹⁰ Bds -to-. ¹¹ Bds karanam, Bds karanam. ¹² Cks omit pari. ¹³ Bds -tam. ¹⁴ Bds bitatasitū. ¹⁵ Bds -rassagiddhena. ¹⁶ Ck tigacchāsāyam, Cg jigacchāsāyam. ¹⁷ Ck kilento, Cg kilanto. ¹⁸ Bds adds jigacchāya pilito ¹⁹ Bds adds ti tam. ²⁰ Bds passesu, Bds ubhosu passesu. ²¹ Bds vasanti. ²² Bds khandam. ²³ Cks maccha, omitting ti ²⁴ Bds adds dalham. ²⁵ Bds murumurāpento. ²⁶ Bds dukkha. ²⁷ Bds omits l. l. ²⁸ Bds adds bhuñjetvā.

mahāsarīratāya nivattitum asakkonto tatth' eva jīvitakkhayaṃ pāpuṇi, pabbatākāro¹ atthirāsi ahosi, ākāsacārino tāpasaparibbājikā manussānaṃ kathayiṃsu, sakala-Jambudīpe manussā jāniṃsu. Taṃ vatthum āharitvā dassento Kālahatthi ā.:

- 5   8. Ānando sabbamacchānaṃ khāditvā rasagiddhimā
parikkhīṇāya parisāya attānaṃ khādiyā mato². . 375.
9. Evaṃ pamatto rasagārove rato
bālo yadī āyatim nāvabujhati
vidhamma putte caji³ nātake ca
10   parivattiyā⁴ attānaṃ eva khādati. 376.
10. Idan te sutvāna vihetu⁵ chando,
mā bhakkhasi⁶ rāja manussamaṃsaṃ,
mā tvaṃ imaṃ kevalaṃ vārijo va
dipadādhipa suññaṃ akāsi raṭṭhan ti. 377.
15   Ta. sabbamacchānaṃ ti sabbesaṃ macchānaṃ jeṭṭhako, khāditvā ti
so attano parisaṃ khādi⁷. khādiyā ti pacchā attānaṃ khāditvā mato, āyatim⁸
ti yadi anāgate uppajjanadukkhaṃ na jānāti, vidhammā ti vidhamitvā nā-
setvā, putte cā 'ti puttadhītarō caji⁹, nātake cā 'ti sesānātake caji, vidhamma
putte caji tvā nātake cā 'ti a., parivattiyā¹⁰ ti aññaṃ alabhanto nivattitvā
20   attānaṃ eva khādati, vihetu¹¹ 'ti vīgacchatu, kevalaṃ ti sakalaraṭṭhaṃ, vārijo
vā 'ti Ānandamaccho viya¹².

¹ B^o pabbatarāsi viya. ² B^o khādiyamako. ³ B^o only ca. ⁴ C^k -vattatiya, C^s -vattiya. B^o -vattaya. ⁵ B^o vihetu. ⁶ B^o bhikkhayi, C^k -si. ⁷ C^k omits khādi.
⁸ C^k -ti. ⁹ C^k capi. ¹⁰ B^o tattha mahārāja attasmiṃ kāmā mahāsamudde pañ-
casatayojaniko ānando nāma mahāmaccho sabbesaṃ macchānaṃ rājā mahāsamud-
dassa ekapasse thito, khāditvā ti sakajātikūnaṃ macchānaṃ rasagiddhimā macche
khāditvā parikkhīṇā ti macchaparisaṃ khayāṃ pattāya attānaṃ ti aññaṃ gocaraṃ
agahetvā pappataṃ parikkhīpento pañāsayojanamattānaṃ attano naṃguthakhaṇḍaṃ
macchasaññaṃ khāditvā mato maraṇappatto hutvā idāni mahāsamudde pappata
matto atthi rasi ahosi, evaṃ pamatto ti evampi yathā mahāmaccho ānando
evaṃ tathā tvaṃ taṇhāya rasagiddhito hutvā pamatto pamādhāvappatto, rasa-
gārove ratto ti manussamaṃsaṃsassa rasagārove ratto atirattacitto hoti, bālo ti
yadi tvaṃ bālo duppañño āyati anāgate uppajjanadukkhaṃ nāvabujhati na
jānāti ki attho, vidhamāti vidhamitvā nāsetvā, putte cā ti puttabhariyāyo ca,
nātake cā ti sesānātake ca sahāye ca, vidhamā ti vihamitvā aññaṃ āhāraṃ ala-
bhivā jigghacchāya piṭṭo sakalanagaraṃ parivattaya manussamaṃsaṃ alabhivā
attānaṃ khādanto ānando pacchā viya attānaññeva khādati, idante sutvāna ti
mahārāja te tuyham mayā ānitaṃ idam udātaraṃ sutvāna chando manussa-

Taṃ sutvā rājā „Kālahatthi tvam eva upamaṃ jānāsi aham pi jānāmīti“ manussamaṃsagiddhatāya porāṇakavatthum āharitvā dassento āha:

11. Sujāto nāma nāmena tassa atrajaoraso¹
jambupesim aladdhāna mato so tassa² saṃkhaye. 378. 5
12. Evam eva ahaṃ Kāla bhuttā³ bhakkham rasuttamaṃ
aladdhā mānusaṃ maṃsaṃ maññe hassāmi⁴ jīvitan ti. 379.

Ta. tassā 'ti tassa Sujātassa⁵; atīte kira Bārānasiyaṃ Sujāto nāma kuṭimbiko lonambilasevanatthāya Himavantā⁶ āgatāni pañca isisatāni attano uyyāne vasāpetvā upaṭṭhahī⁷, ghare niccapaṇṇattā⁸ va bhikkhā ahoṣi, te pana 10 tāpasā kadāci janapade pi bhikkhāya caranti⁹, mahājambupesi pi āharitvā khādanti, tesaṃ jambupesim āharitvā khādanakāle Sujāto cintesi: ajja bhadantānaṃ tayo cattāro divasā anāgacchantaṇaṃ kahaṃ nu kho gatā ti so puttakaṃ aṅguliya¹⁰ gāhāpetvā tesaṃ bhattakiccekāle tattha agamāsi, tasmiṃ samaye mahallakānaṃ mukhavikkhālanaudakam¹¹ datvā sabbanavako¹² jambupesim khādanti, Sujāto tāpase 15 vanditvā nisinno: kiṃ bhante khādathā 'ti pucchī, mahājambupesim āvuso ti, taṃ sutvā kumāro pipāsaṃ uppādesi, ath' assa ganajetthako¹³ thokaṃ dāpesi, so taṃ khādītva vararase bajjhitvā: pesim me detha pesim me dethā 'ti punappuna yāci, kuṭimbiko dhammam suṇanto¹⁴: mā viravi¹⁵ gehaṃ gantvā khādissatīti¹⁶ naṃ vañcetvā imam nissāya bhadantā ukkantheyyun ti taṃ samassāsento 20 taṃ isigaṇaṃ āpucchitvā¹⁷ va gehaṃ gato, gatakālo patṭhāy' eva c' assa putto: pesim me dethā 'ti paridevi, isayo pi¹⁸ ciraṃ vutth' amhā¹⁹ 'ti vatvā Himavantaṃ eva gatā, āraṃe isayo apassantā²⁰ tassa ambajambupanasamocādinam pesiyo sakkharācūṇṇasaṃyutta²¹ adāṃsu, tā tassa jivhagge ṭhapitamattā halāhalavisasadiṣā honti, so sattāhaṃ nirāhāro hutvā²² jīvitaṃ khayam pāpuni; rājā idaṃ 25

maṃsaṃ khādanachando, vigetū ti vigacchatu viramatu, mā bhakkhayiti mahārāja manussamaṃsaṃ mā bhakkhayi mā khādī, mā tvaṃ imaṃ kevalanti mahāsamuddaṃ suññaṃ karonto vārijo ānando maccho idha, dvipadādhipā ti bho dhīpadādhipa dvipadānaṃ manussānaṃ issara mā tvaṃ kevalaṃ saccato imaṃ tvaṃ kāsikaraṭṭhaṃ nagaraṃ suññaṃ mā akāṣīti attho. ¹ Bds oraso tassa atrajo. ² Bds -ā. ³ so Cks; Bd bhuttam. ⁴ Bds hissāmi. ⁵ Bd tattha kālahatthi kuṭumpiko nāmena sujāto nāma tassa atrajo putto oraso jambupesi aladdhā na alabhetvāna, mato ti tassā jambupesiyaṃ saṃkhayo so kutumpikaputto mato yathā ahaṃ evameva rasuttamaṃ aṇṇarasānaṃ uttamaṃ manussānaṃ maṃsaṃ bhutvā bhuñcetvā aladdhā manussamaṃsaṃ jīvitaṃ hissāmīti maññe maññāmi. ⁶ Bd -tato. ⁷ Bd upaṭṭhāsi. ⁸ Bd niccampaṇṇasatamattā. ⁹ Bd adds kadāci. ¹⁰ Bd -yaṃ. ¹¹ Bd -nakāle u-. ¹² Bd saṃghana-. ¹³ Bd adds tāpaso. ¹⁴ Bd adds putta. ¹⁵ Bd vivari. ¹⁶ so all three MSS. for -sīti? ¹⁷ Bd anāp-. ¹⁸ Bds add idha. ¹⁹ Ck vutthāya, Cs vatthumhā, Bd vatthamhā. ²⁰ Bds -o. ²¹ Bds -e, ²² Cks omit hu-.

kāraṇaṃ āharitvā dassento evaṃ āha, tassa saṃkhaye ti tassa jambupesiyaṃ khaye aññaṃ āhāraṃ anāharitvā mato, bhakkhaṇ ti khādaniyaṃ, rasuttamaṃ ti uttamaṃ rasaṃ, haṣṣāmīti jahissāmi, haṣṣāmīti pi pātho¹.

- Tato Kālahatthi „ayaṃ rājā ativiya rasagiddho, aparāni’
 5 udāharaṇāni āharissāmīti“ cintetvā „mahārāja viramā³“ ’ti ā.,
 „na sakkomīti⁴“, „sace na viramissasi nātimaṇḍalato c’ eva
 rajasirito ca parihāyissasi“; — atītasmiṃ pi⁵ idh’ eva Bārā-
 ṇasiyaṃ pañcasīlarakkhakaṃ sotthiyakulaṃ⁶ ahosi, tassa ku-
 lassa eko puttako ahosi, so mātāpitunnaṃ piyo manāpo paṇ-
 10 dīto⁷ tiṇṇaṃ vedānaṃ pāragū, so samavayehi taruṇehi saddhiṃ
 gaṇabandhanena vicari, sesagaṇabandhā macchamaṃsādīni khā-
 dantā suraṃ pivanti, māṇavo maṃsādīni na khādati suraṃ pi
 na pivati, te cintayīmsu⁸: „ayaṃ surāya apivanato ambhakaṃ
 mūlaṃ na deti, upāyena naṃ suraṃ pāyessāmā“ ’ti⁹ te sanni-
 15 patitvā „samma chaṇaṃ kilissāmā“ ’ti āhaṃsu, „tumhe¹⁰ su-
 raṃ pivatha ahaṃ na pivāmi, tumhe va gacchathā“ ’ti,
 „samma tava pānatthāya¹¹ khīraṃ gaṇhāpessāmā“¹² ’ti, so
 „sādhū“ ’ti sampatīcchi, dhuttā uyyānaṃ gantvā padumini-
 paṇṇesu tikkhiṇaṃ suraṃ bandhāpetvā ṭhapayīmsu, atha nesaṃ
 20 pānakāle māṇavassa khīraṃ upanayīmsu¹³, eko dhutto „pok-
 kharamadhuṃ bho āharā“ ’ti āharāpetvā paduminipatte puṭaṃ
 heṭṭhā¹⁴ chiddaṃ katvā¹⁵ mukhe ṭhapetvā ākaḍḍhi, evaṃ itare
 pi āharāpetvā pivīmsu, māṇavo „kim etan“ ti pucchi, „pok-
 kharamadhusaṇṇāya suraṃ pivi, ath’ assa aṅgāre pakkamaṃsaṃ
 25 adaṃsu, tam pi khādī¹⁶, evaṃ assa punappunaṃ pivantassa
 mattakāle „na etaṃ pokkharamadhu, surā esā“ ti vadīmsu, so
 „ettakaṃ kālaṃ¹⁷ madhurarasaṃ na jānīmi¹⁸, āharatha bho
 suraṃ“ ti ā., āharitvā¹⁹ puna pi adaṃsu, pipāsā mahatī ahosi,

¹ Ck jahessumi, Cs jahessāmi, tassa saṃkhaye - - - pātho wanting in Bđ. ² Bđs add pissa. ³ Bđ -māhi. ⁴ Bđ adds so manussamaṃsaṃ viramituṃna. ⁵ Bđ -m hi. ⁶ Cks sotti-. ⁷ Bđ adds byattro. ⁸ Bđ mantayisu. ⁹ Bđ adds vatvā.
¹⁰ samma tu-. ¹¹ Bđs pivana-. ¹² Ck -pesahi, Cs -pehi, Bs -pemā. ¹³ Bđs add atha. ¹⁴ so Cks; Bđ -pattapuṭaṃ gahetvā. ¹⁵ Bđ adds aṅguli, Bs aggaṇṇa?
¹⁶ Bđ -dati. ¹⁷ Bđs add evaṃ. ¹⁸ Bđ jānāmi. ¹⁹ Cks omit ā-.

ath' assa puna yācentassa¹ „khīṇā“ ti vadimsu, so „handa
taṃ bho² āharāpethā“ 'ti aṅgulimuddikaṃ adāsi, tato³ sakala-
divasaṃ tehi saddhiṃ pivtvā matto rattakkho kampanto⁴
vippalapanto gehaṃ gantvā nipaṇṇi, ath' assa pitā surāya
pītabhāvaṃ⁵ nātvā vigate made⁶ „tāta ayuttan te kataṃ⁵
soṭṭhiyakule jātena suraṃ pivantena⁷, mā puna evaṃ akāsīti“
ā., „tāta ko mayhaṃ doso“ ti, „surāya pītabhāvo“⁸, „tāta kiṃ
kathesi, mayā evarūpaṃ madhurarasaṃ ettakaṃ kālāṃ aladdha-
pubban“ ti, brāhmaṇo punappuna yāci, so pi „na sakkā⁹
viramitun“ ti ā., atha brāhmaṇo „evaṃ sante amhākaṃ kula-
vaṃso ca ucchijjissati dhanaṃ ca nassissatīti“ cintetvā:

13. Māṇava abhirūpo si. kule jāto si soṭṭhiye,
na tvam arahasi tāta abhakkhaṃ bhakkhayetave ti g. ā. 380.

Ta. abhakkhaṃ - ti abhakkhitabbayuttakaṃ bhakkhituṃ¹⁰.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta virama sace na viramasi¹⁵
ahaṃ vā¹¹ ito gehā nikkhamissāmi tava vā¹² ratṭhā pabbā-
janiyakammaṃ karissāmīti“ ā.. māṇavo „evaṃ sante pi ahaṃ
suraṃ jahitūṃ na sakkomīti“ vatvā gāthādvayam ā.:

14. Rasānaṃ aṇṇataraṃ etaṃ yasmā¹³ maṃ tvaṃ nivāraye,
so 'haṃ tattha gamissāmi yattha lacchāmi edisaṃ. 381. 20
15. So vāhaṃ nippatissāmi, na te vacchāmi santike
yassa me dassanena tvaṃ nābhinandasi brāhmaṇā 'ti. 382.

Ta. rasānaṃ ti lonambilatittakatukakhārikamadhurakasāvānaṃ¹⁴ sattan-
naṃ¹⁵ aṇṇataraṃ, uttamarasabhūtaṃ etaṃ majjan nāma, so vāhaṃ ti so
ahaṃ eva, nippatissāmiti nikkhamissāmi. 25

Evaṃ ca pana vatvā „nāhaṃ surāpānā viramissāmi, yaṇ
te ruccati taṃ karohīti“ ā., atha 'brāhmaṇo „tayi amhe
pariccajante mayam pi taṃ pariccajissāmā“ 'ti vatvā

¹ Bā yāca-. ² Cks tha, omitting bho. ³ Bds so. ⁴ Cks -ento. ⁵ Bā pivita-.
⁶ Bds matte. ⁷ Bds add na vaṭṭati ⁸ Bds pivitabhāvenāti. ⁹ Cs Bā -o. ¹⁰
Bds -ayitūṃ. ¹¹ Bā tāta. ¹² Bā taṇ ca. ¹³ Bds kasmā ¹⁴ Bds -kasāva-
saṅkhātānaṃ. ¹⁵ Bds add rasānaṃ.

- Ta. yattha pattan ti yattha gataṃ taṃ² asukatthāne nāma vasatīti na
⁵ sunāma tattha gacchā 'ti a.

17. Evam eva tuvaṃ rāja⁴ dipadinda suṇohi me:
pabbājessanti taṃ ratthā soṇḍamāṇavakaṃ yathā ti. 384.
Evam Kālahatthinā upamāya ābhatāya pi rājā tato viramituṃ
15 asakkonto aparaṃ pi udāharanaṃ dassetuṃ ā.:

- Ta. bhāvitattānaṃ ti bhāvitacittānaṃ tesāṃ pañcannaṃ isisatānaṃ, aecharaṃ kāmayaṃto ti, so kira⁸ isinaṃ mahājambupesikhādanakāle⁷ anāga-
manaṃ viditvā⁸ kena nu kho kāraṇena na⁹ āgacchanti sace kathaci gatā jāniissāmi
noce atha nesaṃ santike dhammaṃ suniissāmiti uyyānaṃ gantvā¹⁰ gaṇajettḥa-
kassa santikā dhammaṃ sunanto¹¹ suriye atthaṃgate uyyojiyamāno pi ajja idh¹²
eva vasissāmiti vatvā isigaṇaṃ vanditvā pannaśālaṃ pavisitvā nipajji, rattibhāge
Sakko devarājā devasaṃghaparivuto saddhiṃ attano paricārīkāhi isigaṇaṃ van-
dituṃ āgato, sakalārāmo ekobhāso ahoṣi, Sujāto kin nu kho etan ti utṭhāya
pannaśālacciddena oloketvā Sakkam isigaṇaṃ vanditum āgataṃ devaccharā-

¹ Cks -am. ² Bā omits tam. ³ Bās jinñapi-. ⁴ Bās mahārāja, Cks tuvañ rājā.
⁵ so Cks for dakañ, Bās kusaggenudakañ. ⁶ Bās add tesañ. ⁷ C- -siñ-, Bā
 -siyā-. ⁸ Bā disvā. ⁹ Bās kinnu kārāṇaṃ na, Cks omit na. ¹⁰ Bās add isayo
 vanditvā. ¹¹ Bās add nisinno va

¹ *Cks* nisinnō, *Bds* nisinnā kā nāmetā. ² *Ck* bhūtāvatto, *Bs* -āvatto. ³ *Bd* evaṃ. ⁴ *Bds* -ento. ⁵ *Bds* add hutvā tattheva. ⁶ *Bds* mahā ⁷ *Bd* -ena. ⁸ *Cks* omit jī-. ⁹ *Bds* -jātikānaṃ maṃsaṃ. ¹⁰ *Bd* vehāsaṃ-. ¹¹ *Ck* ā-, *Bd* atutta-, *Bs* abhutta-. ¹² *Bds* abhutta- ¹³ *Bds* sajjātibhū-. ¹⁴ *Cks* sapattehi. ¹⁵ *Bds* uppattitū. ¹⁶ *Cks* pā-. ¹⁷ *Bds* gubhāyaṃ. ¹⁸ *Bds* unṇā-. ¹⁹ *Bd* adds na. ²⁰ *Cks* vinati for vinamati?. ²¹ *Bds* add hoti. ²² *Bd* taṃ. ²³ *Bds* -ssantīti.

koṭṭhāse denti, so vigate deve purato hutvā¹ jālaṃ chindati, ten' eva maggena
 sesā gacchanti, ath' ekasmiṃ kāle pañca māse vassāratto² ahoṣi, haṃsā khīna-
 gocarā kin nu kho kattabban ti mantetvā³ jīvanta aṇḍāni labhissamā 'ti patha-
 maṃ aṇḍāni khādīmsu tato potake tato jinṇaṃse, pañcamāsaccayena vassam
 5 apagataṃ, makkakaṭṭa pañcajālāni vibandhati⁴, haṃsā saṇḍātikānaṃ maṃsaṃ
 khādītvā appatthamā jātā, dvigunakoṭṭhāsalābhitarunahaṃso⁵ jālaṃ⁶ pabaritvā
 cattāri bhīdi⁷, pañcamam bhīditum nāsakkhi, tatth' eva laggi, ath' assa sīsaṃ
 chinditvā⁸ makkakaṭṭa lohitaṃ pivi, añño pi añño pi āgantvā jālaṃ pahari, so pi
 tatth' eva laggo ti evaṃ [sabbesaṃ makkakaṭṭa lohitaṃ pivi, tadā dhataratṭha-
 10 kulaṃ ucchinnaṃ ti vadanti⁹, tena vuttaṃ: sabbe abbatthataṃ gatā ti, evaṃ
 eva¹⁰ ti yathā te haṃsā abhakkaṃ saṇḍātimaṃsaṃ khādīmsu tathā tvaṃ pi
 khādasi sakalanagaraṃ bhayappattaṃ virama mahārāja 'ti, tasmā pabbā-
 jayanti taṃ ti yasmā abhakkaṃ saṇḍātimaṃsaṃ bhakkesi tasmā¹¹ nagara-
 vāsino taṃ ratthā pabbājenti.

15 Rājā aparaṃ pi upamaṃ vattukāmo ahoṣi, nāgarā pana
 utthāya „sāmi senāpati kiṃ karosi¹², kiṃ manussamaṃsa-
 khādakacoraṃ gahetvā carasi¹³, sace na viramati ratthato
 naṃ pabbājehīti¹⁴“ nāssa kathetum adāmsu, rājā ba-
 hunnaṃ kathaṃ sutvā bhīto pana¹⁵ vattum nāsakkhi, puna
 20 pi naṃ senāpati „kiṃ mahārāja viramitum sakkhissasīti“ va-
 tvā „na sakkomīti“ vutte sabbam¹⁶ orodhajanaṃ ca¹⁷ putta-
 dhītaro ca sabbālaṃkārapaṭimaṇḍitaṃ¹⁸ passe tṭhetvā „ma-
 hārāja imaṃ nāṭimaṇḍalam eva amaccaganaṃ ca rajjasirīṇ ca
 olokehi, mā nassi, virama manussamaṃsato“ ti ā., rājā „na
 25 mayhaṃ etaṃ¹⁹ manussamaṃsato piyataran²⁰“ ti vatvā „tena
 hi mahārāja imamhā nagarā ca ratthā ca nikkhamathā“ 'ti
 vutte²¹ „Kāḷaḥatthi, na me rajjen' attho²², nikkhamāmi, ekaṃ
 pana²³ khaggaṃ ca rasakaṇ ca²⁴ dehīti“ ā., ath' assa khaggaṃ
 ca manussamaṃsapacanabhājanaṃ ca pacchiṇ ca ukkhipāpetvā
 30 rasakaṇ ca datvā ratthā, pabbājaniyakammaṃ karīmsu. So²⁵

¹ Bds gantvā. ² Bs -vuttho, Bd -vuttho. ³ Bds add mayam. ⁴ Bs vinandhati, Cks vini. ⁵ Bd -namkothāsam. ⁶ Bds -le. ⁷ Bd -ati. ⁸ Bd vijjhitvā. ⁹ Bd omits va-. ¹⁰ Cks -etan. ¹¹ Bds add 'ime. ¹² Bds -oma. ¹³ Bd vicarissasi. ¹⁴ Bds add vutte. ¹⁵ Cs Bd pu-. ¹⁶ Bds sabbesaṃ. ¹⁷ Bds -dhānañca. ¹⁸ so Cks; Bd -te, Bs -to. ¹⁹ Bds etc. ²⁰ Bd -rā. ²¹ Bds add rājā āha. ²² Bds add nagarā. ²³ Bds add me. ²⁴ Bds add bhājanañca. ²⁵ Bds add khaggañca.

rasakam' ādāya nagarā nikkhamitvā araṇṇaṃ pavisitvā ekas-
 miṃ nigrodhamūle vasanaṭṭhānaṃ katvā ta. vasanto aṭavimagge
 ṭhatvā manusse māretvā āharitvā rasakassa deti, so pi 'ssa
 maṃsaṃ pacitvā² upanāmeti, evaṃ ubho pi jīvanti³. „ahaṃ
 are' coro porisādo“ ti vatvā tasmīṃ pakkhante koci saka- 5
 bhāvena saṇṭhātum⁵ na sakkoti, sabbe bhūmiyaṃ patanti, tesu
 yaṃ icchati taṃ uddhapādaṃ vā⁶ adhopādaṃ⁷ vā katvā⁸ rasa-
 kassa deti, so ekadivasaṃ araṇṇe kañci manussaṃ alabhitvā
 āgato rasakena „kiṃ devā“ 'ti vutte „uddhane ukkhalim ārope-
 hīti“ ā., „maṃsaṃ kahaṃ devā“ 'ti. „labhissāṃ' ahaṃ maṃ- 10
 san“ ti, so „n' atthi dāni me jīvitān“ ti kampamāno uddhane
 aggim katvā ukkhalim āropesi, atha naṃ porisādo jaṣinā pa-
 haritvā māretvā maṃsaṃ pacitvā khādi. Tato paṭṭhāya ekako
 jāto sayam eva pacitvā khādi⁹. „Porisādo maggaṃ paṭipanne¹⁰
 hanatīti“ sakala-Jambudīpe pakaṭaṃ¹¹ ahoṣi. Tadā eko sam- 15
 pannavibhavo brāhmaṇo pañcahi sakaṭasatehi vohāraṃ karonto
 pubbantato aparantaṃ sañcarati, so cintesi: „porisādo nāma
 kira coro magge¹² manusse māreti, dhaṇaṃ datvā¹³ aṭaviṃ
 atikkamissāmīti“ so aṭavimukhavāsinaṃ manussānaṃ¹⁴ „maṃ
 aṭaviṃ¹⁵ atikkamethā“ 'ti sahaṃsaṃ datvā tehi saddhim mag- 20
 gaṃ paṭipajji, gacchanto ca¹⁶ sabbasatthaṃ¹⁷ purato katvā
 nahātānulitto sabbālaṃkārapatimaṇḍito setaṇṇayutte sukha-
 yānake nisīno tehi ativāhikapurisehi parivuto¹⁸ sabbapacchato
 agamāsi¹⁹, porisādo rukkhaṃ āruya purise upadhārento „se-
 samanussesu kim imesu²⁰ khāditabbaṃ atthīti²¹“ vigatacchando 25
 hutvā brāhmaṇaḍiṭṭhakālaṭo²² paṭṭhāya taṃ khāditukāmatāya
 upaḷaṭitakhelo²³ ahoṣi, so tasmīṃ attano santikaṃ āgate²⁴

¹ Bds -aṇca. ² Bds add rājānaṃ. ³ Bds add manussagahanakāle. ⁴ Ck māre, Bds araṇṇa, Bs araṇṇaṃ. ⁵ Bds sandhāretum. ⁶ Bds omit vā. ⁷ Bds adhosisam, Bs -siraṃ. ⁸ Bds add āharitvāva. ⁹ Bds -ati. ¹⁰ Cks omit pa-, Bds reads magge maggapaṭipanne, Bs maggapanne. ¹¹ Bds -o. ¹² Bds antarāmagge. ¹³ Bds adds taṃ. ¹⁴ Bds add āha tumhe. ¹⁵ Bds -ito. ¹⁶ Bds add brahmaṇo. ¹⁷ Bds -sakaṭaṃ. ¹⁸ Bds add sayam. ¹⁹ Ck Bds ā-. ²⁰ Bds add mayā. ²¹ Bds add sabbesu. ²² Cks omit brāhmaṇa. ²³ Bds paggharita-. ²⁴ Bds add rukkatto oruya.

„aham are¹ coro porisādo“ ti nāmaṃ² sāvetvā khaggaṃ parivattento vālukāya akkhīni pūrento viya pakkhandi. eko pi utthātum³ samatto nāma nāhosi, sabbe urena bhūmiyaṃ nipajjimsu, so sukhayānake nisinnaṃ brāhmaṇaṃ pāde gāhetvā
 5 piṭṭhiyaṃ adhosāsakaṃ olambetvā sīsaṃ goppakehi paharanto ukkhipitvā pāyāsi⁴, purisā utthāya „bho purisa cara⁵, mayāṃ brāhmaṇassa hatthato sahasaṃ⁶ gaṇhimha, ko nāma amhākaṃ purisākāro⁷ sakkonto vā asakkonto vā, thokaṃ anubandhāmā“
 10 saṇikaṃ pāyāsi, tasmim khane eko sūrapuriso vegena taṃ pāpuni, so taṃ disvā ekaṃ vatiṃ laṃghento⁸ khadirakhānukaṃ akkamitvā khānum piṭṭhipādena nikkhami, so⁹ lohiteṇa gaḷantaṇa¹¹ laṃghamaṇo yāti, atha naṃ so puriso disvā „kho mayā esa viddho, kevalaṃ tumhe pacchato etha, gaṇhissāmi na“
 15 ti ā., te dubbalabhāvaṃ nātvā taṃ anubandhimsu, so tehi anubandhanabhāvaṃ nātvā brāhmaṇaṃ vissajjetvā attānaṃ sotthim akāsi, ativāhikā¹² brāhmaṇassa laddhakālato paṭṭhāya „kiṃ amhākaṃ coreṇā“¹³ ti tato nivattimsu, porisādo pi attano nigrodhamūlaṃ gantvā pārohanataraṃ¹⁴ pavisitvā nipanno „ayyo
 20 rukkhadevate, sace me sattāhabbhantare yeva vaṇaṃ phāsukaṃ kātum sakkhissasi sakala-Jambudīpe ekasatakhattiyānaṃ gala-lohiteṇa te khandhaṃ dhovitvā¹⁵ antehi parikkhipitvā¹⁶ pañcamadhuramaṃsena balikammaṃ karissāmīti“ āyācanaṃ akāsi¹⁷, tassa pana annapānaṃ alabhantassa sarīraṃ sukkhi¹⁸, anto-
 25 sattāhe yeva vaṇo phāsuko ahosi, devatānubhāvena¹⁹ tassa phāsukabhāvaṃ sallakkhesi, so katipāhaṃ manussamaṃsaṃ khāditvā bale²⁰ gahetvā cintesi: „bahūpakārā me devatā, āyācanā²¹ muccissāmīti“ • so khaggaṃ ādāya rukkhamaḷato

¹ C^k ahaṃ māre, C^s āmare, B^d ahaṃ hare. ² B^d add tikkhāttum. ³ B^d thātum. ⁴ B^d add tadā. ⁵ so B^d; C^k bho tissa pussa. ⁶ B^d kaḥāpana-
⁷ so C^k; B^d asappurisakaro. ⁸ B^d add vatvā. ⁹ h^d -anto. ¹⁰ C^k omīti so.
¹¹ B^d paggharantena. ¹² B^d -kapurisā. ¹³ so C^s; C^k pa-, B^d po-. ¹⁴ B^d dhovissāmi. ¹⁵ B^d -pāpetvā. ¹⁶ B^d kari. ¹⁷ B^d sussetva. ¹⁸ B^d so deva-.
¹⁹ B^d -am. ²⁰ B^d -namassā. ²¹ B^d mucc-

nikkhamitvā „rājāno ānessāmīti“ pāyāsi, atha naṃ purimabhavē
yakkhakāle ekato manussamaṃsakhādako sahāyako yakkho
anuvicaranto taṃ disvā „ayaṃ mama atītabhave sahāyo“ ti
ñatvā „samma maṃ sañjānāsīti“ pucchī, „na jānāmīti“, ath'
assa purimabhavē katakārāṇaṃ² kathesi, so³ sañjānitvā paṭi- 5
santhāram akāsi, „kuhiṃ⁴ nibbatto sīti“ puṭṭho nibbattaṭṭhānaṃ
ca raṭṭhato⁵ pabbājītakārāṇaṃ ca idāni vasanaṭṭhānaṃ ca⁶
khānuviddhakārāṇaṃ ca⁷ devatāya āyācanamocanattaṃ⁸ ga-
manakārāṇaṃ ca ārocetvā⁹ „tāyāpi 'mama taṃ¹⁰ kiccaṃ
nittharitaṃ ubho pi gacchāma sammā“ 'ti ā.. „samma“¹¹ 10
gaccheyyāma¹², ekaṃ pana me kammaṃ atthi, ahaṃ kho pana
agghapadalakkhaṇaṃ¹³ nāma mantaṃ jānāmi, so balaṃ ca
javaṃ ca tejussattaṃ ca¹⁴ karoti¹⁵, taṃ mantaṃ gaṇhā“ 'ti ā.,
so „sādhū“ 'ti sampañicchi, yakkho pi 'ssa taṃ datvā pak-
kāmi, porisādo mantaṃ uggahetvā tato paṭṭhāya vātajavo 15
atisūro ahoṣi, so sattāhabbhantare yeva ekasatārājāno uyyānā-
dīni gacchante disvā vātavegena pakkhanditvā¹⁶ nāmaṃ sāvetaṃ
vagganto nadanto bhayappatte katvā pāde gahetvā adhosire¹⁷
katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto vātavegena netvā hatthatalesu
chiddāni katvā rajjuyā¹⁸ nigrodharukkhe olambesi, aggaṇḍa- 20
gulhi bhūmiyaṃ phusaṃānāhi¹⁹ vāte paharante milāta karaṇḍa-
kadāmāni²⁰ viya parivattanta²¹ olambiṃsu, Sutasomaṃ pana
„piṭṭhiācariyo me“ ti ca „Jambudīpo mā tuccho ahoṣīti“ pi nānesi,
so²² „balikammaṃ karissāmīti“ aggaṃ katvā sūlaṃ tacchento²³
nīsīdi, rukkhadevatā²⁴ disvā „mayhaṃ kir' esa balikammaṃ 25
karoti, vaṇo pi 'ssa mayā²⁵ phāsukaṃ kataṃ n' atthi, idāni

¹ Bā sañjā-, B s mayā jānāmīti. ² Bā katanā. ³ Bā add taṃ. ⁴ Bā ka-
⁵ Bā raṭṭhā. ⁶ Ck add devatānaṃ. ⁷ Bā khānūnā-. ⁸ Bā āyācanā-. ⁹ Bā add
samma. ¹⁰ Bā mametaṃ. ¹¹ Bā add na. ¹² Bā -mahāni. ¹³ Bā C s anag-
ghaṃ-. ¹⁴ so Ck; Bā tejussadattaṃ. ¹⁵ Bā -hi. ¹⁶ Bā add ahaṃ are porisādo ti.
¹⁷ Bā -sise. ¹⁸ Bā add ānūnetvā, B ādhūnetvā. ¹⁹ Ck Bā -nehi; Bā add
te. ²⁰ Bā -kor-. ²¹ Ck -entā. ²² Bā sutasoma pana mama piṭṭhi ācariyo
hoti sace gaṇhissāmi sakalajambudīpe tuccho bhavissatīti taṃ nānesīti so imehi.
²³ Bā sūle tacchento. ²⁴ Bā add taṃ kiriyaṃ. ²⁵ Bā add kiñci

mahāvināsaṃ karissati, kin nu kho kattabban¹ ti cintetvā „aham
 etam vāretum na sakkhissāmīti“ cātummahārājikānam santikaṃ
 gantvā² kathetvā „nivāretha nan“ ti ā., tehi³ „na mayaṃ⁴
 sakkhissāmā“ ’ti vutte⁵ Sakkaṃ upasaṃkamitvā tam atthaṃ
 5 kathetvā „nivarehi nan“ ti ā., so pi „nāhaṃ sakkomi nivāre-
 tum, samatthaṃ pana ācikkhissāmīti“ vatvā „ko nāmā“ ’ti
 vutte „sadevake loke⁶ añño n’ atthi, Kururaṭṭhe pana Inda-
 pattanagare Korabyarājaputto Sutasomo nāma, taṃ nibbiseva-
 naṃ damessati rājūnaṃ ca jīvitaṃ dassati, taṃ ca manussa-
 10 maṃsā⁷ oramāpessati, sakala-Jambudīpe amataṃ⁸ abhisiñ-
 cissati, sace pi rājūnaṃ⁹ jīvitaṃ dātukāmo Sutasomaṃ ānetvā
 balikammaṃ kātum vadehīti¹⁰, so „sādhū“ ’ti¹¹ khippaṃ
 āgantvā pabbajitavesena tassa avidūre pāyāsi, so padasaddena
 „rājā nu kho koci palāto“ ti¹² olovento taṃ disvā „pabbajitā
 15 nāma khattiyā va, imaṃ gahetvā ekasataṃ pūretvā balikammaṃ
 karissāmīti“ utṭhāya asihattho¹³ anubandhi, tiyojanaṃ anu-
 bandhitvāpi pāpuṇitum nāsakkhi. gattehi¹⁴ sedā muccimsu¹⁵,
 so cintesi: „aham pubbe hatthim pi assam pi ratham pi dhā-
 vantaṃ anubandhitvā gaṇhāmi, ajj’ imaṃ pabbajitaṃ sakāya
 20 gatiyā¹⁶ gacchantam sabbatthāmena dhāvanto pi gaṇhitum na
 sakkomi, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, tato „pabbajitā¹⁷ nāma va-
 canakārakā hontīti¹⁸ tiṭṭhā“ ’ti naṃ¹⁹ vatvā „ṭhitaṃ gahessā-
 mīti“ cintetvā „tiṭṭha samaṇā“ ’ti ā., „aham tāva ṭhito, tvaṃ
 pana ṭhātum vāyamā ’ti ā.²⁰, atha naṃ „bho pabbajitā²¹ nāma
 25 jīvitahetu pi alikaṃ na bhaṇanti²², tvaṃ pana musā kathe-
 sīti“ vatvā g. ā.:

¹ Bds add tamatthaṃ. ² Cks te. ³ Bds add porisādassa kamman nivāretum.

⁴ Bds add ko sakkhissasīti pucchitvā sakko devarājā ti sutvā. ⁵ Bds add sadiso.

⁶ Cks -saṃ. ⁷ Bds add viya dhammam. ⁸ Cks -ānaṃ. ⁹ Bds vaṭṭatīti vadehīti

āha. ¹⁰ Bds add sampaticchitvā. ¹¹ Bds bhavissatīti. ¹² Bds āvudha-. ¹³ Cks

gatte. ¹⁴ Bds muñc-. ¹⁵ Bds pakatīyā. ¹⁶ Bds so p-to. ¹⁷ Bds -karo hoti. ¹⁸

Bds vacanam. ¹⁹ Bds dhāvītum vāyamamakāsati. ²⁰ Bds -to. ²¹ Bds -ati.

23. Tīṭṭhāhīti mayā vutto so tvaṃ gacchasi yammukho¹,
 aṭṭhito ṭhito 'mhīti² lapasi
 brahmacāri³ idaṃ te samaṇa ayuttam,
 asiṃ ca me maññasi kaṃkapattan ti⁴. 390.

Tattha sammukho ti parammukho⁵.

5

Tato devatā gāthadvayam āha :

24. Ṭhito 'ham asmi saddhammesu rāja,
 na nāmagottaṃ parivattayāmi,
 coraṇ ca loke aṭṭhitam vadanti
 apāyikaṃ nerayikaṃ ito cutam⁶. 391.
25. Sace pi sahasi⁷ rāja sutam gaṇhāhi khattiya,
 tena yaññaṃ yajitvāna evaṃ saggaṃ gamissasīti. 392.

10

Ta. saddhammesū 'ti sakesu kusalakammāpathesu⁸, na nāmagottan ti yathā tvaṃ pubbe⁹ Brahmaddatto hutvā¹⁰ taṃ nāma jahitvā porisādo hutvā idāni kaṃmāpādo jāto khattiyakule¹¹ jāto¹² abhakkhaṃ¹³ bhakkhesi nāham 15
 tathā nāmagottaṃ parivattayāmi, coraṇcā 'ti akusalakammāpathesu ṭhitam coraṇ aṭṭhitam nāma vadanti, ito cutan ti ito cutam hutvā apāye niraye nibbattamānaṃ. so hi niraye patauto na paṭiṭṭhānaṃ labhati nāma, sutan ti¹⁴ bho porisāda musāvādi tayā mayhaṃ sakala-Jambudīpe rājāno ānetvā bali-kammaṃ karissāmiti paṭissutam idāni ye vā te vā dubbalarājāno ānesi Jambudī- 20
 patale jetthakaṃ Sutasomarājānaṃ sace tvaṃ nānessasi vacanan te musā nāma hoti tasmā Sutasomaṃ gaṇhāhīti.

Evaṃ vatvā devatā pabbajitavesaṃ antaradhāpetvā sakena vaṇṇena ākāse suriyo viya jalamānā aṭṭhāsi, so tassā katham sutvā rūpaṃ ca oloketvā „kāsi tvaṃ“ ti ā., „imasmim rukkhe 25
 nibbattadevatā“ ti, so „dīṭṭhā me attano devatā“ ti tussitvā „sāmi devarāja. mā Sutasomassa kāraṇā cintayi, attano ruk-

¹ Bds pammu-. ² so Cks; Bd aṭṭhito tvaṃ ṭhito smi. ³ so Cks; Bd -rini. ⁴ Cks asiṃca me vaṃññasi-, Bd kaṃkha-. ⁵ Bd tattha samaṇa tīṭṭhāhīti tīṭṭhāhi idam vacanaṃ mayā vutto so tvaṃ pamukho, parammukho hutvā gacchasi brahmacarini aṭṭhito tvaṃ ṭhito amhi iti lapasi me asiṃca kaṃkhaṃ pattaṃ maññasi. ⁶ Bd -o. ⁷ Bds sace tvaṃ saddhasi. ⁸ Bds dasaku-, adding thito asmi bhavāmi. ⁹ Bds add dabarakāle. ¹⁰ Bd adds pitari kālaṅkate bārānasirajjaṃ labhitvā bārānasirajā jāto. ¹¹ Cks omit khattiya. ¹² Bd adds pi. ¹³ Bd manussamaṃsam. ¹⁴ the wording of the previous passages is quite different in Bds.

- kham pavisā“ ‘ti ā., devatā tassa passantass’ eva rukkham pāvisi, tasmim khaṇe suriyo atthaṅgamito cando uggato, porisādo vedavedaṅgakusalo nakkhattacāram jānāti, so nabham oloketvā „sve Phussanakkhattam bhavissati, Sutasomo nahā-
- 5 yitum uyyānam gamissati, tattha tam gaṇhissāmi, ārakkho pana¹ mahā bhavissati, samantā tiyojanam sakala-Jambudīpavāsino rakkhantā carissanti, asaṁvihite ārakkhe paṭhamayāme yeva Migāciruyyānam² gantvā maṅgalapokkharaniṁ otarivā ṭhassāmīti³„ cintetvā⁴ gantvā pokkharaniṁ oruyha
- 10 paduminipattena⁵ sisam paṭicchādetvā atṭhāsi, tassa tejena macchakacchapaḍayo osakkitvā udakapariyante vaggavaggā hutvā vicariṁsu, „kuto pan’ assāyam tejo“ ti pubbayogato, so hi Kassapadasabalassa kāle khīrasalākabbattam upatṭhāpesi⁶, tena mahāthāmo ahosi, aggisālam kāretvā bhikkhusamgham
- 15 sītavinodanattam aggiṁ ca dārūni ca dāruccedanavāsīpharasuṁ ca adāsi, tena tejavā ahosi, evam tasmim antouyyānam⁷ gate yeva balavapaccūse⁸ samantā tiyojane ārakkham gaṇhiṁsu, rājāpi pāto va bhuttapātarāso alamkatahatthikkhandhagato caturaṅginiyā senāya⁹ nagarā nikkhami, tasmim khaṇe¹⁰
- 20 Takkasilato Nando nāma brāhmaṇo catasso satārahagāthā¹¹ ādāya vīsaṁyojanasatam¹² maggam atikkamma tam nagaram patvā dvāragāme vasitvā suriye uggate nagaram pavisanto rājānam pācīnadvārena nikkhamantam disvā hattham ussāpetvā¹³ jayāpesi, rājā disācakkhuko hutvā gacchanto unna-
- 25 tappadese ṭhitassa brāhmaṇassa pasāritahattham disvā hatthinā tam¹⁴ upasamkamitvā evam āha¹⁵:

26. Kasmin nu ratṭhe tava jātibhūmi,
atha kena atthea idhānupatto,

¹ Bds panassa. ² Bds migājinam-. ³ Bds vasissāmīti. ⁴ Bds adds tattha. ⁵ Bds paduma-. ⁶ Bds paṭhāpesi. ⁷ Bds -ne. ⁸ Bds -sasamaye. ⁹ Bds add parivuto. ¹⁰ Bds tadā in the place of t. kh. ¹¹ Bds -āyo. ¹² Bds vīsati-, Bds visanti-. ¹³ Bds pasāretvā. ¹⁴ Bds hatthināgam. ¹⁵ Bds pucchi, omitting evam.

akkhāhi me brāhmaṇa etam atthaṃ,
kim icchasi demi tay-ajja patthitan ti¹. 393.

Atha naṃ so² āha:

27. Gāthā catasso dharaṇīmahessara³

sugambhiratthā varasāgarūpamā,

5

tav' eva⁴ atthāya idhāgato 'smi,

suṇohi gāthā paramatthasamhitā ti⁵ 394.

vatvā⁶ „mahārāja imā Kassapadasabalena desitā catasso satā-
rahā gāthā⁷, tumhe sutavittakā ti sutvā tumhākaṃ desetum
āgato mhitī“ āha, rājā tuṭṭhamānaso hutvā „ācariya suṭṭhu te 10
kataṃ⁸, mayā pana nivattitum na sakkā⁹, ajja Phussayogena
sīsam nahāyitdivaso¹⁰, āgantvā sossāmi, tvaṃ mā ukkaṇ-
ṭhīti“ vatvā „gacchatha brāhmaṇassa asuke gehe sayanaṃ
paññāpetvā ghāsacchādanam samvidahathā“ 'ti amacce ānā-
petvā uyyānaṃ pāvisi, taṃ atthārasahatthena pākārena pa- 15
rikkhitaṃ ahosi, taṃ aññamaññaṃ ghaṃsantā¹¹ hatthī pa-
rikkhipimsu, tato assā tato rathā tato dhanuggahādayo pattīti
khubhitamahāsamuddo¹² viya uttiṇṇabalakāyo¹³ ahosi, rājā
olārikāni ābharaṇāni muñcivā¹⁴ massukammaṃ kāretvā ubbaṭṭi-
tasarīro pokkharāṇiyā¹⁵ rājavibhavana nahātvā paccuttaritvā 20
udakagahaṇasātake¹⁶ nivāsetvā atthāsi, ath' assa gandhamālā-
lankāre¹⁷ upaharimsu¹⁸, so porisādo cintesi: „rājā alamkata-
kāle bhāriko bhavissati, sallahukakāle yeva naṃ gaṇhissāmīti“

¹ Bā adds tattha bho brahmana tava jātibhūmi kismi rathe atthi, yena atthena
tvam payojanena hetubhūtena idha imasmim nagare anupatto bho brahmana
mayā pucchito so tvam etamattham etam payojanam me mayham akkhāhi,
kathehi tayā pathitam vatthum te tuyham dadāmi kiṃ varthum icchasi ti tam
bhagavantaṃ pucchāmi. ² Bā adds gātham. ³ Bā C^s mahi-. ⁴ C^s tameva ⁵
Bā add tattha dharanī mahissara bhūmipāla kassapadasabalena desitā catusatā-
rahā catasso gāthā kimbhūtā sugambhīraatthavarā sagarūpamā tava eva atthāya
idha thāne anupatto asmi bhavāmi suṇohīti kassapadasabalena desitā para-
matthasamhitā imā satārahā gāthāyo suṇohīti attho. ⁶ Bā adds ca pana ⁷
Bā -āyo. ⁸ Bā āgataṃ ⁹ Bā sakkomi. ¹⁰ Bā nhāyitum āgatomhīti aham
punadvase. ¹¹ Bā samghaṭṭantā samantā. ¹² Bā saṃkh-. ¹³ Bā unnā-
detvā ba-. ¹⁴ Bā om-. ¹⁵ Bā add anto. ¹⁶ Bā -ena. ¹⁷ Bā upanayimsu.

so nadanto vagganto vijju¹ viya matthakupari khaggaṃ parivattento² „aham are³ coro porisādo“ ti nāmaṃ sāvetvā aṅgulim nālāṭe ṭhapetvā udakā nikkhami⁴, tassa saddaṃ sutvā va hatthārohā hatthīhi assārohā assehi rathikā⁵ rathehi⁶ bhas-
 5 siṃsu, balakāyo gahitāni⁷ āvudhāni chaḍḍetvā udarena⁸ nipajji, porisādo Sutasomaṃ ukkhipitvā gaṇhi, sesarājāno pāde ga-
 hetvā adhosiraṃ⁹ katvā paṇhiyā sīsaṃ paharanto gacchati, Bodhisattaṃ pana upagantvā onato ukkhipitvā khandhe nisī-
 dāpesi¹⁰, so „dvārena gamanaṃ papañco“ ti¹¹ sammukhaṭṭhā-
 10 nen' eva¹² aṭṭhārasahatthaṃ pākāraṃ lamghitvā purato pi gaḷitamadamattavāraṇakumbhe¹³ okkamitvā¹⁴ pabbatakūṭāni pātento viya vātajavāni¹⁵ assaratanāni¹⁵ piṭṭhe akkamanto pātetvā rathavare¹⁶ rathasīse¹⁷ akkamitvā bhamarikaṃ bha-
 manto viya nīlaphalakāni¹⁸ nigrodhapattāni maddanto viya
 15 ekavegen' eva¹⁹ tiyojanamattaṃ²⁰ gantvā „atthi nu kho koci Sutasomass' atthāya pacchato āgacchanto“ ti avaloketvā kañci²¹ adisvā saṇikaṃ gacchanto Sutasomassa kesehi uda-
 bindūni attano upari patantāni²² disvā „maraṇassa abhāyanto nāma n' atthi, Sutasomo pi maraṇabhayena rodati maññe²³“
 20 ti cintetvā āha:

28. Na ve rudanti matimanto sapaññā
 bahussutā ye bahuṭhānacintino, (cfr. IV ⁴⁶⁷/₁₁₂)
 dīpaṃ hi etaṃ paramaṃ narānaṃ
 yaṃ paṇḍitā sokanudā bhavanti. 395.

25 29. Attānaṃ ñāti²⁴ uda²⁵ puttadāraṃ
 dhaññaṃ²⁵ dhanam rajataṃ jātārūpaṃ

¹ Cks macchaṃ. ² Bā matthako khaggaṃ paribhamanto. ³ Bā hare. ⁴ Bā uttari. ⁵ Bā rathārohā. ⁶ Bā adds sabbe. ⁷ Bā gahitagahitāni. ⁸ Bā urena, adding bhūmiyam. ⁹ Bā -sisakam. ¹⁰ Cks -petvā. ¹¹ Bā bhavissatīti. ¹² Bā -neyeva. ¹³ Bā paḍgalitapāde matta-. ¹⁴ Bā ak-. ¹⁵ Bā -naṃ. ¹⁶ Bā -dhure. ¹⁷ Bā -sesu. ¹⁸ Cks -kā. ¹⁹ Bā ekaṃ-. ²⁰ Bā adds maggaṃ. ²¹ Bā ki-. ²² Bā ure paṭitāni. ²³ Bā omits maññe. ²⁴ so all three MSS. for attāna ñāti? ²⁵ Bā udāhu.

kimo nu' tvaṃ Sutasomānutappe,
Koravyasetṭha vacanaṃ suṇoma te' ti. 396.

Ta. yaṃ paṇḍitā ti yaṃ tumhādisā paṇḍitā aññesam pi sokanudā bhavanti evaṃ sokavinodanaṃ aññesam pi dīpaṃ samudde bhinnanāvānaṃ dīpo viya paṭiṭṭhā hoti tasmā tumhādisā matimantā (add na) rudantīti a., kimo nu 5
tvaṃ ti samma Sutasoma tumhādisa maranabhayaena rodante aññe andhabālā kiṃ karissanti api ca taṃ pucchāmi imesu puttādisu kimo nu tvaṃ Sutasomānu-
tappe ti kiṃ eva anusocasi kiṃ cintesīti a.³

Sutasomo āha:

30. Na⁴ vāham attānaṃ anutthunāmi⁵ 10
na puttadāraṃ na dhanāṃ na ratṭhaṃ,
sataṇ ca dhanimo carito purāṇo,
taṃ saṅgaraṃ⁶ brāhmaṇassānutappe. 397.
31. Kato mayā saṅgaro brāhmaṇena
ratṭhe sake issariye tṭhena, 15
taṃ saṅgaraṃ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ (supra p. 24.₁₅)
saccānurakkhī punar āvajjissan ti. 398.

Ta. anutthunāmīti ahaṃ na⁸ te⁹ rudāmi, imesam pi puttādīnaṃ atthāya na anutthunāmi na socāmi, api ca kho sataṃ paṇḍitānaṃ carito purāṇa-dhammo atthi, saṅgaraṃ katvā saddhānuppattāṃ nāṃ¹⁰ etaṃ saṅgaraṃ brāh- 20
maṇassa ahaṃ anusocāmi¹¹ a., saccānurakkhīti saccāṃ anurakkhanto¹², so
brāhmaṇo Takkaṣilato Kassapadasabalena¹³ desitā catasso gāthāyo ādāya āgato,
tassāhaṃ āgantukavattaṃ karetvā nahātvā āgato suṇissāmi, yāva mamāgamanā
āgamehīti saṅgaraṃ katvā āgato, tvaṃ tā gāthā sotuṃ adatvā va maṃ gaṇhi,
sace maṃ vissajjesi taṃ dhammaṃ sutvā saccānurakkhī punar āvajjissan 25
ti vadati.

Atha porisādo āha:

32. Na vāhaṃ¹⁴ etaṃ abhisaddahāmi:
sukhī naro maccumukhā pamutto
amittahatthaṃ punar āvajeyya¹⁵, 30
Koravyasetṭha na hi maṃ upehi. 399.

¹ B^d kimiva. ² B^ds -metan. ³ so C^ks; the comment in B^d is more diffuse and quite different from the above. ⁴ B^d nevā-, C^k tāvā-. ⁵ B^ds anuttarāmi. ⁶ B^ds saṅkaraṃ. ⁷ B^d -naṃ sampadāya. ⁸ C^s tā va. ⁹ C^s ne. ¹⁰ The comment in B^d is quite different. ¹¹ B^s -lassa. ¹² B^d nevā-. ¹³ C^k -deyya.

33. Mutto tuvaṃ porisādassa hatthā (cfr. supra p. 25, 37.)
gantvā sakam mandiraṃ kāmakāmi
madhuraṃ piyam jīvitam laddha rāja
kuto tuvaṃ ehisi me sakāsan ti. 400.

5 Ta. sukhīti sukhappatto hutvā, maccumukhā pamutto ti mādisassa
corassa hatthato muttātāya maranamukhā pamutto nāma hutvā, na hi maṃ
upehīti¹ na hi maṃ upagamiṣṣasi, mandiraṃ ti rājadhānigehaṃ gantvā,
kāmakāmīti ālapanam etaṃ, kāmam kāmayaṃāno ti a, kuto ti kena nāma
kāraṇena².

10 Tam sutvā Mahāsatto siho viya asambhito āha:

34. Mataṃ vareyya³ parisuddhasiḷo
na⁴ jīvitam garahito pāpadhammo,
na hi tam naram tātate duggatīhi⁵
yassāpi hetū alikam bhaṇeyya. 401.

15 35. Sace pi vāto girim āvaheyya (IV $\frac{462}{16}$)
cando ca suriyo ca chamā pateyyum
sabbā va najjo paṭisotam vajeyyum
na tv-ev' aham rāja musā bhaṇeyyan ti. 402.

Ta. mataṃ vareyyā 'ti maranam iccheyya, icchatu⁶ patthetū 'ti a., na
20 hi jīvitam ti pāpadhammo pana garahito jīvitam na vareyya mā icchatu.
jīvitam hi tassa anāyatabhadrakattā⁷ dujjīvitam nāma, yassā 'ti yassa attādino
atthāya dussiḷo alikam bhaṇeyya etaṃ attādivatthum na tam purisaṃ duggatīhi
na tātate⁸ na rakkhati, girimāvaheyyā 'ti samma porisāda mayā saddhim
ekācariyakule sikkhito evarūpo sahāyako hutvā ayam⁹ jīvitahetu musā na ka-
25 thetīti¹⁰, kim pana na saddahasi: sace hi puratthimādibhedo vāto uttāya ma-
hantaṃ pabbataṃ tulapicu viya ākāse āvaheyya tam saddhātabbam aham ca
musā na bhaṇeyyan ti idaṃ pana na tv-eva saddhātabbam¹¹.

Evam vutte pi so na saddhahi yeva, atha¹² Bodhisatto
„ayam mayham na saddahati¹³, sapathena¹⁴ pi nam saddahā-
30 pessāmīti“ cintetvā „samma porisāda, khandhato tāva maṃ
otārehi, sapatham pi katvā tam saddahāpessāmīti“ vutte tena¹⁵
otāretvā bhūmiyam t̐apito sapatham karonto āha:

¹ Cks upesīti ² The comment in Bā very different. ³ Ck -yyam. ⁴ Cks add
hi. ⁵ Bā -tibhi. ⁶ Cks icchetu ⁷ C -ti-. ⁸ Ck nānārayate, C natārayate.
⁹ Bā aham. ¹⁰ Bā emiti. ¹¹ The comment quite different in Bā. ¹² Bā
add kho. ¹³ Bā -hi. ¹⁴ Cks -the. ¹⁵ Bā adds tam.

36. Asiñ ca sattiñ ca parāmasāmi,
 sapatham pi te samma ahañ karomi,
 tayā pamutto anaño¹ bhavitvā
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 403.

Tass' attho: sace icchasi evarūpehi āvudhehi susaṃvihitārakkhe khatti- 5
 yakule nibbatti nāma mā hotū 'ti asiñ vā sattiñ vā parāmasāmi aññañ vā yañ
 icchasi tañ sapatham pi te samma ahañ karomi yathā ahañ tayā mutto gantvā
 brāhmaṇassa anaño hutvā saccam anurakkhanto punāgamissan² ti.

Tato porisādo „ayañ Sutasomo khattiyehi akattabbam
 sapatham karoti. kim me iminā, etamhā³ aham pi khattiya- 10
 rājā, mam' eva bāhulohitañ⁴ gahetvā devatāya balikammañ
 karissāmi, ayañ ativiya kilamattīti“ cintetvā āha:

37. Yo⁵ te kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhitena
 tañ saṅgaram⁷ brāhmaṇassa-ppadāya⁷ 15
 saccānurakkhī punar āvajassū 'ti g. ā. 404.

Ta, punarāvajassū 'ti puna āgaccheyyāsi.

Atha nañ Mahāsatto „samma mā cintayi, catasso satā-
 rahā gāthā sutvā dhammakathikassa pūjañ katvā pāto vāga-
 missan²⁴ ti vatvā g. ā.: 20

38. Yo⁸ me kato saṅgaro⁶ brāhmaṇena
 raṭṭhe sake issariye ṭhitena
 tañ saṅgaram⁷ brāhmaṇassa-ppadāya
 saccānurakkhī punar āvajissan ti. 405.

Atha nañ porisādo „mahārāja tumhe⁹ khattiyehi akattab- 25
 bañ sapatham karittha, tañ¹⁰ anusareyyāthā“ 'ti vatvā „samma
 porisāda, tvañ mañ daharakālato paṭṭhāya jānāsi¹¹, hassena¹²
 pi me musā na kathitapubbañ, sv-āhañ¹³ idāni rajje ṭhito¹⁴
 dhammādhammañ jānanto kiñ musā kathessāmi, saddaha

¹ all three MSS. an-. ² B^d -ssāmi ³ so C^k; B^d esa etu gāmā, B^s esa etu
 vā mā vā. ⁴ so C^k; B^d bahu- ⁵ C^k so. ⁶ B^d saṅka-. ⁷ B^d -nañ sap-.
⁸ C^s so. ⁹ C^k tvañ. ¹⁰ C^k -ritvā tvañ. ¹¹ C^k B^d ja-. ¹² B^d hāsenā.
¹³ C^k suvāhañ, B^d sohañ. ¹⁴ B^d pati-.

- mayhaṃ, ahaṃ te balikammaṃ pāpuṇissāmīti“ saddahāpito
 „tena hi gaccha mahārāja, tumhesu anāgatesu balikammaṃ na
 bhavissati, devatāpi tumhehi vinā na sampajjicchatī, mā me
 balikamassa jantārāyaṃ karitthā“ 'ti M-aṃ uyyojesi, so
 5 Rāhumukhā pamuttacando viya nāgabalo thāmasampanno
 khippam eva nagaraṃ pāpuṇi, senāpi 'ssa „Sutasomarājā paṇḍito
 madhuradhammakathiko ekadvekkathā kathetuṃ labhanto porī-
 sādāṃ dametvā sihamukhā muttamattavāraṇo¹ viya āgamiṣsa-
 titi“ ca² „rājānaṃ porisādassa datvā āgatā ti no³ garahissatīti“
 10 ca cintetvā bahinagare yeva niviṭṭhā⁴ naṃ⁵ dūrato va āgacchan-
 taṃ disvā paccuggantvā vanditvā „kiñcittha⁶ mahārāja porī-
 sādēna na kilamitthā⁷“ 'ti paṭisanthāraṃ katvā „porisādēna
 mayhaṃ mātāpitūhi pi dukkarataraṃ kataṃ, tathārupo nāma
 caṇḍo sāhasiko mama dhammakathaṃ sutvā maṃ vissajjesīti“
 15 vutte rājānaṃ alaṃkaritvā hatthikkandhaṃ āropetvā pari-
 vāretvā⁸ nagaraṃ pavisiṃsu⁹, taṃ disvā sabbe nāgarā tus-
 siṃsu, so pi dhammasoṇḍatāya mātāpitaro adisvā va „pacchāpi
 ne¹⁰ passissāmīti“ rājanivesanaṃ pavisitvā rājāsane nisajja¹¹
 brāhmaṇaṃ pakkosāpetvā massukammāni 'ssa āṇāpetvā taṃ
 20 kappitakesamassuṃ nahātānulittaṃ vatthālāṃkārapatimaṇḍitaṃ
 katvā ānetvā dassitakāle¹² sayāṃ pacchā nahātvā tassa attano
 bhojanaṃ dāpetvā tasmiṃ bhutte sayāṃ bhuñjitvā taṃ mahā-
 rahe pallāṃke nisīdāpetvā dhammagarukatāy' assa¹³ gandha-
 mālādīhi pūjaṃ katvā sayāṃ nīcāsane¹⁴ nisīditvā „tumhehi
 25 mayhaṃ ābhata gāthā suṇāma¹⁵ ācariyā“ 'ti yāci.

Tam atthaṃ dīpento Satthā āha:

39. Mutto ca so porisādassa hatthā

gantvāna taṃ brāhmaṇaṃ etad avoca¹⁶:

¹ B^d -pattam vā-. ² B^d ime. ³ B^d mahājano. ⁴ B^d yeva khandhavāraṃ
 katva atthāsi. ⁵ B^d taṃ. ⁶ so C^k; B^d kiñci. ⁷ B^d -ito. ⁸ B^d omits pari-
⁹ B^d pāvīsi. ¹⁰ B^d nesaṃ. ¹¹ B^d nisīditvā. ¹² so C^k; C^s assita-, B^s
 desita-. ¹³ B^d -gurutā. ¹⁴ B^d nivesane. ¹⁵ B^d suṇo-. ¹⁶ so all three MSS.
 for et' avoca?

suṇoma gāthāyo satārahāyo

yā me sutā assu hitāya brahme ti. 406.

Ta. etadavocā 'ti etaṃ avoca.

Brāhmaṇo Bodhisattena yācitakāle gandhehi hatthe ub-
baṭṭetvā pasibbakā manoramaṃ potthakaṃ nīharitvā ubhoḥi 5
hatthehi gahetvā „tena hi mahārāja Kassapadasabalena desitā
rāgamadādinimmadanā¹ ālayasamugghātavaṭṭupacchedataṇhak-
khayatthāya² virāganirodhaamatamahānibbānasampāpikā³ ca-
tasso satārahā gāthā suṇāhīti⁴ vatvā potthakaṃ olokento āha:

40. Sakid eva⁵ Sutasoma sabbhi hotu⁶ samāgamo, 10

sā naṃ⁷ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 407.

11. Sabbhir eva samāsetha

sabbhi kubbetha santhavaṃ, (Saṃyuta-N. I p. 17.)

sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 408.

42. Jīranti ve rājarathā sucittā, (Dhp. v. 151, Saṃyutta-N. I. p. 71.) 15

atho sarīram pi jaraṃ upeti,

sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,

santo have sabbhi pavedayanti. 409.

43. Nabhā⁸ ca dūre paṭhavī ca dūre,

pāraṃ samuddassa tad āhu dūre,

tato have dūratarāṃ vadanti

sataṃ ca dhammaṃ⁹ asataṃ ca rājā 'ti. 410. 20

Ta. sakidevā⁵ 'ti ekavāraṃ eva, sabbhīti sappurisehi, sā naṃ ti sā
sabbhi saṃgati samāgamo ekavāraṃ¹⁰ pavatto¹¹ pi taṃ puggalaṃ pāleti rak-
khati, nāsabbhīti asappurisehi pana bahuṃ¹² suciram pi kato saṃgamo 25
ekaṭṭhāne nivāso¹³ na pāleti, na thāvaro hotīti a., samāsethā 'ti saddhiṃ
nisīdeyya, sabbe pi iriyāpathe paṇḍiten' eva saddhiṃ pavatteyyā 'ti a., san-
thavan ti mittasanthavaṃ, sataṃ saddhamman ti paṇḍitānaṃ Buddhā-
dinaṃ sattatīṃsabodhapakkhiyadhammasaṃkhātāṃ saddhammaṃ seyyo hoti¹⁴,
etaṃ dhammaṃ natvā vaḍḍhi yeva hotīti, hāni nāma n' atthīti a., rājarathā 30

¹ so C^k B^s; C^s -nimadanā, B^d -nippidanā ² C^s omits tthāya ³ ālaya -
nirodha wanting in B^d. ⁴ B^d -no-. ⁵ B^ds sakim deva ⁶ B^ds -ti ⁷ C^k sa
taṃ. ⁸ B^ds -aṃ. ⁹ B^d -o. ¹⁰ C^k -ra. ¹¹ B^ds pavattento ¹² C^k -u. ¹³ B^d
-e. ¹⁴ B^d ti.

ti rājūnaṃ ārohaniyarathā, sucittā ti¹ suparikammakatā, sabbhi pave-
dayāntīti Buddhādayo santo sabbhīti saṃkhaṃ gataṃ sobhanaṃ uttamaṃ
nibbānaṃ pavedenti², so nibbānasaṃkhatō santadhammo³ jaram na upeti na
jīrati, nabhā⁴ ti ākāso, dūre ti paṭhavī hi sappatiṭṭhā⁵ saṅgahanā⁶ ākāso
5 nirālambo appatiṭṭho, iti ubho ete ekā baddhāpi⁷ visamyogetthēna anupalittat-
ṭhena ca⁸ dūre nāma honti, pāraṇ ti orimatīrato paratīraṃ, tadāhū ti
taṃ āhu.

Iti brāhmaṇo catasso satārahā gāthā Kassapadasabalena
desitaniyāmena desetvā tuṇhi ahoṣi, tā⁹ sutvā M. „saphalaṃ
10 me āgamanan“ ti tuṭṭhacitto „imā gāthā n' eva sāvaka-
bhāsītā na isibhāsītā na kavikatā¹⁰, sabbaññunā va bhāsītā,
kin nu kho agghantīti¹¹“ cintetvā „imāsaṃ sakalam pi cakka-
vālaṃ yāva Brahmālokaṃ sattaratānapuṇṇaṃ katvā dadamāno
n' eva anucchavikaṃ kātuṃ sakkoti, ahaṃ kho pan' assa tiyo-
15 janasate Kururaṭṭhe sattayojanike Indapattanagare rajjam
dātuṃ pahomi, atthi¹² khv.assa rajjam kāretum bhāgyan“ ti
aṅgavijjānubhāvena olokento nāddasa, tato senāpatiṭṭhānādīni¹³
cintetvā¹⁴ ekagāmabhojanam pi tassa¹⁵ bhāgyaṃ adisvā dhana-
lābhassa olokento koṭidhanato paṭṭhāya oloketvā catunnaṃ
20 kahāpaṇasahassānaṃ bhāgyaṃ disvā „ettakena naṃ pūjessā-
mīti“ catasso saḥassatthavikā dāpetvā „ācariya tumhe aññe-
saṃ khattiyānaṃ imā gāthā desetvā kiṃ¹⁶ labhathā“ ti pucchi.
„ekekāya¹⁷ sataṃ sataṃ mahārāja, ten' eva¹⁸ satārahā nāma
jātā“ ti āha, atha naṃ Mahāsatto „ācariya tvaṃ attanā¹⁹ ga-
25 hetvā vicaraṇabhaṇḍassa²⁰ anagghaṃ²¹ na jānāsi, ito paṭṭhāya
tā²² saḥassārahā nāma hontū“ ti vatvā gātham āha:

44. Sahassiyo imā gāthā na imā gāthā satārahā,

cattāri tvaṃ saḥassāni khippaṃ gaṇhāhi brāhmaṇa' ti²³. 411.

Ath' assa ekaṃ sukhayānakam datvā „brāhmaṇaṃ sotthinā

¹ Cks omit ti. ² Bđ adds thomentī. ³ Bđs sataṃdh-. ⁴ Bds -an. ⁵ Bđ
sampa-. ⁶ so Bds; Ck yagaganam, Cs yagahanam. ⁷ Bđ bandh-. ⁸ Cks vi.
⁹ Bđ taṃ ¹⁰ Bđ na kenaci bhāsītā ¹¹ Bđ agghanti, Cks agghatīti. ¹² Bds
add nu. ¹³ Ck -dinaṃ. ¹⁴ Bds olokento. ¹⁵ Bđ -bhojanassāpi. ¹⁶ Bđ kitta-
kam dhanam. ¹⁷ Bđ adds gāthāya ¹⁸ Bđ add tā ¹⁹ so Cks; Bđ -no dhanam
²⁰ so Cks; Bđ vikinitabh-. ²¹ so Cks; Bđ aggham. ²² Bđ ekekā gāthā. ²³
Bds add an explanation of this verse.

gehaṃ pavesethā¹“ ‘ti purise ānāpetvā taṃ uyyojesi, tasmiṃ
khaṇe Sutasomena raññā satārahā yathā saḥassārahā katvā
pūjitā², sādhu sādhu ‘ti mahāsādhukārasaddo ahosi, tassa
mātāpitaro taṃ saddaṃ sutvā „kimsaddo nāma’ eso“ ti puc-
chitvā yathābhūtaṃ sutvā³ dhanalolatāya⁴ Mahāsattassa⁵ kuj-
jhimṣu, so pi brāhmaṇaṃ uyyojetvā tesāṃ santikaṃ gantvā
vanditvā atṭhāsi, atha’ assa pitā⁶ „tāta evarūpassa sāhasika-
corassa hatthato mutto sīti“ paṭisanthāram pi akatvā attano
dhanalolatāya⁴ „saccaṃ kira tāta tayo catasso gāthā sutvā
cattāri saḥassāni dinnānīti“ pucchitvā „saccaṃ“ ti vutte 10

45. Asītiyā⁷ navutiya ca gāthā,
satārahā cāpi bhaveyyu⁸ gāthā,
paccattam eva Suttasoma jānāhi
saḥassīyo nāma kutha’ atthi⁹ gāthā ti āha. 412.

Ta. paccattamevā ‘ti attanā jānāhi, kudh[atthi]ti kuhim atthi¹⁰ 15

Atha naṃ Mahāsatto „nāhaṃ tāta dhanena vaddhim
icchāmi sutena icchāmīti“ saññāpento āha:

46. Icchāmi vo ‘haṃ sutavuddhim attano,
santo ca maṃ suppurisā bhajeyyūṃ,
ahaṃ savantīhi mahodadhīva 20
na hi tāta tappāmi subhāsitena. 413.

47. Aggi yathā tiṇakatṭhaṃ dāhanto
na tappatī sāgaro vā nadihi¹¹
evam pi te paṇḍitā rājasetṭha
suvā na tappanti subhāsitena 414. 25

48. Sakassa dāsassa yadā suṇomi
gāthā ahaṃ atthavatī jāninda.

¹ Bā sampādeṭhā, B^s sampāpethā. ² Bā add ti nagaravāsino. ³ Bā adds attano.
⁴ Bā -lobhatāya. ⁵ Ck mahāsaddantassa. ⁶ Bā adds katham. ⁷ Ck add vā.
⁸ Ck -um, Bā -yya. ⁹ Ck kuthāthi. Bā kā atthi. ¹⁰ Ck hattbi; Bā tattha
tāta sutasoma gāthā asitārahā navutārahā satārahā cāpi gāthā bhavēyya, tāta
sutasoma paccattameva attanā va jānāhi, saḥassārahā nāma gāthā kā kassa
puggalassa santike atthi. ¹¹ Ck nadihi. Bā nadibhi.

tam eva sakkacca nisāmayāmi,
na hi tāta dhammesu mam' atthi tittīti. 415.

Ta vo ti nipātamattaṃ, santo ti ete ca mañ bhajeyyūti ti icchāmi.
savantihīti nadīhi, sakassā 'ti tiṭṭhatu Nandabrāhmaṇo yadā ahaṃ attano
5 dāsassāpi¹ sunomi².

Evañ ca pana vatvā „mā mañ tāva³ dhanahetu pari-
bhāsi⁴, ahaṃ 'dhammam sutvā āgamiṣṣāmīti' sapathaṃ katvā
āgato, idān' ahaṃ porisādassa santikaṃ gamiṣṣāmi⁵. idaṃ vo
rajjāṃ gaṇhathā⁶ 'ti niyyādentō

10 40. Idaṃ te raṭṭhaṃ sadhanaṃ sayoggam (²⁹⁰/₁₉)
sakāyuraṃ sabbakāmūpapannaṃ,
kiṃ kāmahetu paribhāsase mañ,
gacchāṃ' ahaṃ porisādassa kante⁶ ti g. ā. 416.

Ta kante⁶ ti santike.

15 Tasmim samaye pitu rañño hadayaṃ uṇham ahosi, so
„tāta Sutasoma kin nām' etaṃ kathesi, caturaṅginiyā senāya
coraṃ gahessāmīti“ vatvā g. āha:

50. Attānurakkhāya bhavanti h' ete
hatthārohā rathikā pattikā ca
30 assārohā yeva dhanuggahāse,
senāṃ payuñjāma, hanāma sattun ti. 417.

Ta hanāmā 'ti sace evaṃ payojitā⁷ senā taṃ gahetuṃ na sakkonti
atha naṃ sakalaratṭhavāsino gahetvā gantvā hanāma sattun mārema⁸ taṃ
attano⁹ paccūmittan ti a

25 Atha naṃ mātāpitāro assupunṇamukhā „tāta mā¹⁰ gan-
tuṃ¹¹ labbhā“ ti yācimsu, soḷasasahassā nāṭakittihiyo pi sesa-
parijano pi „amhe anāthe katvā kuhiṃ gacchasi devā“ 'ti
paridevimsu, sakalanagare koci sakabhāvena saṇṭhātuṃ¹²
asakkonto „porisādassa kira¹³ paṭiññaṃ datvā āgato, idāni

¹ Bds add santike. ² Bds add tāta dhammesu mama titti na hi atthiti. ³ Bds
tāta. ⁴ Bds -sasi. ⁵ Ck -iti. ⁶ so Cks for nāte? cfr. p. 26.6; Bds unte, Bs
ante? ⁷ Ck -kañ, C -kā. ⁸ Bds hanema. ⁹ Bds ambakani. ¹⁰ Bds adds gaccha.
¹¹ Bds add na. ¹² Bds sandhāretuṃ. ¹³ Bds pana kira ahañ.

catasso satārahā¹ gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ
katvā mātāpitaro vanditvā puna kira corassa santikaṃ ga-
missatīti² sakalanagaraṃ ekakolāhalaṃ ahosi, so mātāpitunnaṃ
vacanaṃ sutvā

51. Sudukkaraṃ porisādo akāsi:

5

jīvaṃ gahetvāna avassajī maṃ,

taṃ tādisaṃ pubbakiccaṃ saranto

dubbhe ahaṃ tassa kathaṃ janindā 'ti g. ā. 418.

Ta. jīvaṃ gahetvānā 'ti jīvagāhaṃ² gahetvā, taṃ tādisaṃ ti taṃ
tena kataṃ tathārūpaṃ³, pubbakiccaṃ ti purimaupakāraṃ, janindā 'ti 10
pitaraṃ ālapati.

So mātāpitaro assāsetvā⁴ „amma tāta tumhe mayhaṃ mā
cintayittha, katakalyāṇo ahaṃ, chakāmaggissariyaṃ⁵ na dulla-
bhan“ ti mātāpitaro vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā pakkāmi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gātham āha:

15

52. Vanditvā⁶ so pitaraṃ mātaraṃ ca

anusāsetvā negamaṃ [ca] balaṃ ca

saccavādī saccānurakkhamāno⁷

agamāsi so yena⁸ so porisādo ti. 419.

Ta. saccānurakkhamāno ti saccaṃ anurakkhamāno, agamāsi ti taṃ 20
rattim nivesane yeva sayitvā⁹ punadivase arunuggamanavelāya mātāpitaro
vanditvā sesajanaṃ anusāsetvā assumukhena nānappakāraṃ paridevantena itthā-
gārādījanaṃ anugato nagarā nikkhamma taṃ janaṃ nivattetuṃ asakko
mahāmagge daṇḍakena tiriyaṃ lekhaṃ katvā „imaṃ¹⁰ mayi sasnehā¹¹ mā¹²
atikkamiṃsu“ 'ti āha, mahājano tejavato sīlavantassa ānaṃ atikkamitūṃ asak- 25
ko mahāsaddena paridevamāno taṃ sihaviyambhitena gacchantaṃ olokeno¹³
thatvā tasmim dassanūpacāraṃ atikkamante ekarāvaṃ ravanto nagaraṃ pāvisi,
so pi āgatamaggen' eva tassa santikaṃ gato, tena vuttaṃ: agamāsi so yattha
so porisādo ti

Tato porisādo cintesi¹⁴: „sace, mama sahāyo Sutasomo 30
āgantukāmo āgacchatu vā mā vā¹⁵ rukkhadevatā me yaṃ¹⁶

¹ Bā sahasārāhā. ² Bā jīvamānaṃ. ³ Cks tathānurū-. ⁴ Bds anusāsetvā. ⁵

Bd -masaggissariyaṃ. ⁶ so all three MSS. ⁷ read: saccānurakkhamāno saccavādī?

⁸ Bds yattha. ⁹ Bds vasitvā. ¹⁰ Bd adds sace. ¹¹ Bd sineho atthi. ¹² Ck

maṃ. ¹³ Bds -etvā. ¹⁴ Cks gacchanto pana in the place of tato porisādo cintesi.

¹⁵ Bd omits vā mā vā. ¹⁶ Bd yaṃ mayhaṃ.

icchatu taṃ karotu, ime rājāno māretvā pañca madhuramaṃsena
 balikammaṃ karissāmīti¹ citakam katvā aggim jāletvā „am-
 gāram tāva hotū“² ti tassa sūlam tacchantassa nisinnakāle³
 āgato⁴, atha naṃ porisādo disvā tuṭṭhacitto „samma gantvā
 5 kattabbakiccaṃ te katan“⁵ ti pucchi, Mahāsatto „āma mahārāja
 Kassapadasabalena desitā me gāthā sutā⁶, dhammakathikassa
 sakkāro ca kato, tasmā gantvā kattabbakiccaṃ nāma hotīti“⁷
 dassetuṃ gātham āha:

53. Kato mayā saṃgaro brāhmaṇena
 10 raṭṭhe sake issariye ṭhitenā,
 taṃ saṃgaram brāhmaṇassa-ppadāya⁸
 saccānurakkhī punar āgato 'smi,
 yajassu yaññaṃ hantvāna mama maṃsaṃ⁹
 khādāhi vā maṃ samma porisādā¹⁰ 'ti. 420.

15 Ta. yajassū 'ti maṃ māretvā devatāya vā yaññaṃ yajassu maṃsaṃ vā
 me khādāhīti a.

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ rājā na bhāyati, vigatama-
 raṇabhayo hutvā katheti, kissa nu kho esa ānubhāvo“¹¹ ti
 cintetvā „aññaṃ n' atthi: ayaṃ 'Kassapadasabalena desitā
 20 me gāthā sutā' ti vadati, tasmaṃ etenānubhāvena bhavitabbaṃ,
 aham p' etaṃ kathāpetvā tā gāthā sossāmi, evaṃ aham pi
 nibbhayo bhavissāmīti“¹² sannitṭhānaṃ katvā gātham āha:

54. Na hāyate khādituṃ¹³ mayhaṃ pacchā,
 citakā ayaṃ tāva sadhūmikā va¹⁴,
 25 niddhūmake pacitaṃ sādhu pakkam,
 suṇāma¹⁵ gāthāyo satārahāyo ti. 421.

Ta. khādituṃ¹⁰ ti khādanam. tava khādanam¹¹ mayhaṃ pacchā vā
 pure vā na parihāyati, pacchāpi¹² hi tvaṃ mayā khāditabbo va. pacitan ti
 niddhūmake nijjāle aggimhi pakkamaṃsam sādhu-pakkam nāma hoti.

¹ Bds add sutasomo. ² Cks gato. ³ Bd sutvā. ⁴ Bd -nasampadāya. ⁵ so Bds;
 Cks omit hantvāna mama maṃsaṃ; read: hantvāna me maṃsaṃ yajassu yaññaṃ?

⁶ Cks khāda maṃ porisādā. ⁷ Bd -taṃ. ⁸ Bd ca. ⁹ Bd -ṇo. ¹⁰ Bd -tan.

¹¹ Bd tāva khādeyyam. ¹² Ck paccāya pi.

Taṃ sutvā Mahāsatto „ayaṃ porisādo pāpadhammo, imaṃ thokaṃ niggaheṭvā lajjāpetvā kathessāmiti“ cintetvā āha:

55. Adhammiko tvaṃ porisādak' āsi
raṭṭhāto bhaṭṭho udarassa hetu,
dhammañ c' imā abhivadanti gāthā, 5
dhammo adhammo ca kuhiṃ sameti. 422.

56. Adhammikassa luddassa niccaṃ lohitapāṇino
n' atthi saccaṃ kuto dhammañ¹, kiṃ sutena karissasīti. 423.

Ta. dhammañcā 'ti imā ca gāthā na valokuttaradhammaṃ abhivadanti, kuhiṃ sametīti kattha samāgacchati², dhammo hi sugatiṃ vā agatiṃ³ vā 10 pāpeti adhammo duggatiṃ, kuto dhammañ¹ ti vacīsaccamattam⁴ pi n' atthi kuto dhammo, kiṃ sutena⁵ 'ti tvaṃ etena sutena kiṃ karissasi, mattikābhā-janaṃ viya sīhavasīya abhājanam tvaṃ dhammassa.

So evaṃ kathite n' eva kujjhi, kasmā: Mahāsattassa mettānubhāvena⁵ mahantena, atha naṃ „kiṃ puna samma 15 Sutasoma aham eva adhammiko“ ti vatvā gātham āha:

57. Yo maṃsahetu migavaṃ careyya
yo cāhane⁶ purisaṃ attahetu
ubho pi te pecca samā bhavanti,
kasmā no adhammikaṃ brūsi⁷ maṃ tvaṃ ti. 424. 20

Ta. kasmā no ti ye Jambudīpatale rājāno alaṃkatapatiyattā mahābala-parivārā rathavaragatā migavaṃ carantā tikkhinehi sarehi mige vijjhivā mārenti te avatvā kasmā tvaṃ maṃ yeva adhammikaṃ vadesi⁸, yadi te niddosā aham pi niddoso yevā 'ti dīpeti

Taṃ sutvā Mahāsatto laddhiṃ bhindanto gātham āha: 25

58. Pañca pañca na khā⁹ bhakkhā khattiyena pajānatā,
abhakkhaṃ rāja bhakkhesi, tasmā adhammiko tuvaṃ ti. 425.

Tass' attho: samma porisāda¹⁰ khattiyadhammaṃ jānantena pañca pañca 'ti hatthiādayo das' eva sattā maṃsamayena¹¹ na kho¹² bhakkhā na kho¹³ 30 khādītabbayuttakā, na kho t' eva vā pāṭho, aparo nayo: khattiyena khattiya-dhammaṃ jānantena pañcanakhesu sattesu sasako sallako godho¹³ sāmi¹⁴ kummo

¹ Bā -o. ² Cks -si. ³ Bās nibbānam ⁴ Ck -saccam tampi. ⁵ Bās mettā-bhāvanāya. ⁶ Bā gāhane. ⁷ Cks brūhi. ⁸ Bā -asi. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bās add khattiyena nāma. ¹¹ so Cks; Bā maṃsavasena. ¹² Bā omits kho. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ so Cks; Bā sāci

ti ime pañc' eva sattā bhakkhitabbayuttakā na aññe, tvaṃ pana abhakkhaṃ purisaṃsaṃ bhakkhesi, tenāpi adhammiko ti.

Iti so niggahaṃ patvā aññaṃ nissaraṇaṃ adisvā attano pāpaṃ paṭicchādentō gātham āha:

- 5 59. Mutto tvaṃ porisādassa hatthā
gantvā sakaṃ mandiraṃ kāmakāmi
amittahatthaṃ punar āgato si,
nakkhattadhamme kusalo si rājā 'ti. 426.

10 Ta. nakkhattadh'amme ti tvaṃ nakkhattadhammasaṃkhāte nīti-
satthe¹ na kusalo si², attano atthānatthaṃ na jānāsi, akāraṇe' eva te loke
paṇḍito ti kitti patthaṃ³, ahaṃ pana te paṇḍitabhāvaṃ na passāmi⁴, atibālo
sīti vadati.

Atha naṃ Mahāsatto „samma khattadhamme kusalena
nāma mādisen' eva bhavitabbaṃ, ahaṃ taṃ jānāmi, na puna
15 tathattāya⁵ paṭipajjāmīti“ vatvā gātham āha:

60. Ye khattadhamme kusalā bhavanti
pāyena⁶ te nerayikā bhavanti,
tasmā ahaṃ khattadhammaṃ pahāya
saccānurakkhī punar āgato 'smi,
20 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā⁷ 'ti. 427.

Ta. kusalā ti tathattāya paṭipajjanakusalā, pāyena⁶ 'ti yebhuyyena nera-
yikā, ye pana tattha na nibbattanti te sesāpāyesu nibbattanti.

Porisādo āha:

61. Pāsādavāsā paṭhavīgavāssaṃ⁸
25 kāmītthiyo kāsikacandanaṃ ca
sabbam tahiṃ labbhati sāmītāya⁹,
saccena kiṃ passasi ānisaṃsan ti. 428.

30 Ta. pāsādavāsā ti samma Sutasoma tava tiṇṇaṃ utūnaṃ anucchavikā
dibbavimānakappā tayo nivāsapāsādā, paṭhavīgavāssaṃ¹⁰ ti paṭhavi ca gāvo
ca assā ca bahū, kāmītthiyo ti kāmavatthubhūtā itthiyo, kāsikacandanaṃ

¹ Bā natti-. ² Bds yo. ³ Cks -patthavā, Bā patthato. ⁴ Bā adds na jānāmi.

⁵ Cks only tāya. ⁶ Cks pāse. ⁷ read: maṃ khāda posāda yajassu yaññaṃ?

⁸ Bds -ā. ⁹ Bā labhasi sāmikāya. ¹⁰ Bā -ssā.

cā 'ti kāsikavatthañ ca lohitacandanañ ca. sabbañ tahiñ ti etañ¹ ca aññañ
ca upabhogaparihogañ sabbañ tahiñ² attano nagare sāmīyā labhasi, sāmī
hutvā yathā icchasi tathā paribhūñjituñ labhasi, so tvañ sabbañ etañ pahūya
saccānurakkhī idhāgacchanto saccena kim ānisaṃsañ³ passasi.

Bodhisatto āha:

5

62. Ye kec' ime atthi rasā pathavyā
saccañ tesañ sādhutarañ rasānañ,
sacce ʔhitā samaṇabrāhmaṇā ca
taranti jātimaṇassa pārañ ti. 429.

Ta. sādhutarañ ti yasmā sabbe pi rasā sattānañ saccakāle yeva paṇīta⁴ 10
honti tasmā saccañ tesañ sādhutarañ⁴, yasmā vā viratisaccavāsisacce ʔhitā
jātimaṇasamikhātassa tebhūmakavāṭṭassa pārañ amatamahānibbānañ taranti
pāpuṇanti tasmā tañ sādhutarañ ti.

Evam assa Mahāsatto sacce ānisaṃsañ kathesi, tato
porisādo vikaṣitapadumaṇṇacandasassirīkam ev' assa mu- 15
khañ oloketvā „ayañ Sutasoma⁵ aṅgārācitakañ mañ sasūlañ⁶
tacchantāñ passati, cittutrāsamattam pi 'ssa n' atthi, kin nu
kho esa⁷ satārahānañ gāthānañ ānubhāvo udāhu saccassa
aññaṣ' eva vā kassaciti⁸ cintetvā „pucchissāmi tāva nañ“
ti pucchanto gātham āha:

20

63. Mutto tvañ porisādassa hatthā
gantvā sakañ mandirañ kāmakāmī
amittahattham punar āgato si,
na ha⁹ nūna te maṇabhayañ janinda,
alīnacitto c' asi⁹ saccavādīti. 430.

25

Mahāsatto pi 'ssa ācikkhanto āha:

64. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yīṭṭhā¹⁰ ye vipulā pasatthā,
visodhito paralokassa maggo,⁹
dhamme ʔhito ko maṇassa bhāye. 431.

30

65. Katā me kalyāṇā anekarūpā,
yaññā yīṭṭhā ye vipulā pasatthā,

¹ Ck^s evañ. ² Ck^s tañhi, B^d hi. ³ Ck^s -anusāṃsañ. ⁴ B^ds add rasānañ. ⁵
Ck^s omit oloketvā ayañ sutasoma. ⁶ B^d maṇsasulañ. ⁷ B^d assa. ⁸ B^d hi.
⁹ B^d asi. ¹⁰ B^d dīṭṭhā.

anānutappaṃ paralokaṃ¹ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisāda. 432.

68. Pitā ca mātā ca upatṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
5 visodhito paralokassa maggo,
dhamme tṭhito ko maraṇassa bhāye. 433.

69. Pitā ca mātā ca upatṭhitā me,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
10 yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādo. 434.

69. Nātisu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ -pe-. 435.

69. Nātisu mittesu katā me kārā²,
dhammena me issariyaṃ pasatthaṃ,
15 anānutappaṃ -pe- 436.

70. Dinnam me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
visodhito paralokassa maggo -pe- 437.

71. Dinnam me dānaṃ bahudhā bahunnaṃ,
santappitā samaṇā brāhmaṇā ca,
20 anānutappaṃ paralokaṃ gamissaṃ,
yajassu yaññaṃ khāda maṃ porisādā³ ti. 438.

Ta. kalyāṇā ti kalyāṇakammā, anekarūpā ti dānādivasena³ neka-
vidhā, yaññaṃ ti dasavidhadānavatthuparicēgavasena ativipulā paṇḍitapasatthā
25 yaññaṃ pi yitthā pavattitā, dhamme tṭhito ti evaṃ dhamme patitthito mādiso ko
nāma maraṇassa bhāyeyya, anānutappaṃ ti anānutappamāno, dhammena me
issariyaṃ pasatthan ti dasavidharājadhammaṃ akopetvā dhammen⁴ eva mayā
rajjam pasamsitam⁴, kārā⁵ ti nātisu nātikicceṇi mittesu ca mittakicceṇi,
dānaṃ ti savatthukacetanā, bahudhā ti bahūhi ākārehi, bahunnaṃ ti na
30 pañcannaṃ na dasannaṃ satassa pi saḥassassa pi⁶, dinnam eva, santappitā
ti gahitagahitabhājanāni pūretvā suṭṭhu tappitā⁷.

¹ so all three MSS. ² B^d katūpakārā. ³ B^d annādi-. ⁴ B^d pasāsi-. ⁵ B^d
katūpakārā, C^s karo. ⁶ C^k saḥassam pi, B^d adds satasahassassa pi. ⁷ B^d santa-

Taṃ sutvā porisādo „ayaṃ Sutasomarājā sappuriso nāṇa-sampanno¹, sac' āhaṃ² etaṃ khādeyyaṃ muddhā me sattadhā phaleyya paṭhavi vā pana me vivaraṃ dadeyyā“ 'ti bhīttasito „samma na tvaṃ mayā khāditaḥḥayuttarūpo“ ti vatvā gātham āha:

5

72. Visaṃ pajānaṃ puriso adeyya
āśivisaṃ jalitaṃ uggatejaṃ,
muddhāpi tassa vipateyya sattadhā
yo tādisaṃ saccavādiṃ adeyyā 'ti. 439.

Ta. visaṃ ti tatth' eva māraṇasamattamaṃ³ balāhalavisam, jalitaṃ ti 10
attano visatejā' eva jalitaṃ tena uggatejaṃ aggikkhandhaṃ viya vicarantaṃ
āśivisaṃ vā pana so gīvāya ganheyya.

Iti so Mahāsattaṃ „halāhalavisasādiso me tvaṃ, ko taṃ khādissatīti“ vatvā tā gāthāyo sotukāmo taṃ yācivā tena dhammagāravajananatthaṃ „evārūpānaṃ anavajjadhammānaṃ“⁴ 15
gāthānaṃ tvaṃ abhājanan“ ti paṭikkhitto pi „sakala-Jambudīpe iminā sādiso paṇḍito n' atthi, ayaṃ nāma mama hatthā muñ-civā gantvā tā gāthā sutvā dhammakathikassa sakkāraṃ katvā nalāṭṭena maccuṃ ādāya punāgato, ativiya sādhurūpā gāthā bhavissantīti“ suṭṭhutaṃ saṅgātasavanādaro hutvā yācanto 20
gātham āha:

73. Sutvā dhammaṃ⁵ vijānanti narā kalyāṇapāpakāṃ,
api gāthā suṇitvāna dhamme me ramatī mano ti. 440.

Tass' attho: samma Sutasoma narā nāma dhammaṃ sutvā kalyāṇam pi 25
pāpam pi jānanti, app-eva⁶ tā gāthā sutvā mama pi kusalapathadhamme⁷ mano
rameyyā 'ti.

Atha Mahāsatto „sotukāmo dāni porisādo, kathessāmi 'ssa nan“ ti cintetvā „tena hi samma sādhuṃ suṇāhīti“ taṃ ohitasotaṃ katvā Nandabrāhmaṇena kathitaniyāmen' eva gāthānaṃ thutim katvā chakāmāvacaradevesu⁸ ekakolāhalaṃ 30

¹ Bds add madhuradhammakathiko. ² Cks svāham. ³ Cks Bā ma-. ⁴ Bā omits dhammānaṃ. ⁵ Cks -a. ⁶ Bds add nāma. ⁷ Bā kusalakammapatha. ⁸ Bā chasu - - vesu.

katvā devatāsu sādhu-kāram dadamanāsu¹ Mahāsatto porisā-
dassa dhammaṃ kathesi:

74. Sakideva Sutasoma sabbhi hotu² samāgamo,
sā naṃ saṃgati pāleti nāsabbhi bahusaṃgamo. 441.
- 5 75. Sabbhir eva samāsetha sabbhi kubbetha santhavaṃ,
sataṃ saddhammam aññāya seyyo hoti na pāpiyo. 442.
76. Jiranti ve rājarathā sucittā,
atho sarīram pi jaraṃ upeti,
sataṃ ca dhammo na jaraṃ upeti,
10 santo have sabbhi pavedayanti. 443.
77. Nabhā³ ca dūre paṭhavī ca dūre,
pāraṃ samuddassa tad āhu dūre,
tato have⁴ dūratarāṃ vadanti
sataṃ ca dhammaṃ asataṃ ca rājā 'ti. 444.
- 15 Tassa tena sukathitattā c' eva attano paṇḍitabhāvena ca
„gāthā sabbaññūbuddhakathitā viyā“ 'ti cintentassa sakala-
sarīraṃ pañcavaṇṇāya pītiyā phari⁵, Bodhisatte muducittam
ahosi, setacchattadāyakaṃ pitaram viya naṃ amaññi, so „ahaṃ
Sutasomassa⁶ dātabbahiraññasuvaṇṇe⁷ na passāmi, ekekāya
20 pan' assa⁸ gāthāya ekekaṃ⁹ varaṃ dassāmīti“ cintetvā
gātham āha:

78. Gāthā imā atthavatī suvyañjanā ($\frac{151}{10}$)
subhāsītā tuyhaṃ janinda sutvā
ānandiccito¹⁰ sumano patīto,
25 cattāri te samma vare dadāmīti. 445.

Ta. ānandīti ānandajāto¹¹, sesāni tass' eva vevacanāni, cattāro pi h'
ete tutṭhākārā yeva.

•

Atha naṃ Mahāsatto „kiṃ nāma tvam varaṃ dassasīti“
apasādentō āha:

¹ C^s B^d -deve. ² B^ds hoti. ³ B^ds -am. ⁴ C^{ks} bhava. ⁵ C^s pūri, B^ds pari-
pūri. ⁶ C^{ks} sutasomo massa. ⁷ B^ds dātabbaṃ kiñci hivaṇṇam. ⁸ B^d pana.
⁹ C^{ks} -kā. ¹⁰ B^d ānantivitto, C^{ks} ānandiccito. ¹¹ C^{ks} -di-.

79. Yo n' attano maraṇaṃ bujhasi tvaṃ
hitāhitaṃ vinipātāṇ ca saggaṃ
giddho rase duccharite nivīṭṭho
kiṃ tvaṃ¹ varaṃ passaṃsi pāpadhamma². 446.

80. Ahañ ca taṃ dehi varan ti vajjaṃ
tvañ cāpi datvāna avākareyya,
sanditṭhikaṃ kalahaṃ imaṃ vivādaṃ
ko paṇḍito jānaṃ upabbajeyyā³ 'ti. 447.

Ta. yo ti yo tvaṃ maraṇadhammo ahaṃ asmīti attano maraṇaṃ na
jānāsi⁴ na bujhasi⁵ pāpadhammaṃ eva karosi, hitāhitaṃ ti idaṃ me ka- 10
maṃ hitaṃ idaṃ ahitaṃ idaṃ vinipātaṃ nessati⁶ idaṃ saggaṃ ti na jānāsi,
rase ti manussamaṃsarase, vajjaṃ ti vadeyyaṃ⁷, avākareyyā⁸ 'ti vācāya
datvā dehi me varan ti vuccamāno⁹ avākareyyāsi¹⁰ na dadeyyāsi¹¹, upabba-
jeyyā¹² 'ti ko imaṃ kalahaṃ paṇḍito upagaccheyya.

Tato porisādo „nāyaṃ mayhaṃ saddahati, saddahāpessāmi 15
naṃ“ ti gātham āha:

81. Na taṃ varaṃ arahati jantu dātuṃ
yaṃ vāpi datvāna avākareyya,
varassu samma avikampamāno,
pāṇaṃ cajitvāna pi dassam evā¹³ 'ti. 448. 20

Ta. avikampamāno ti anoliyamāno

Atha Mahāsatto „ayaṃ ativiya sūro hutvā kathesi¹⁴, ka-
rissati me vacanaṃ gaṇhissāmi¹⁵, sace pana 'manussamaṃsaṃ
na khāditabban' ti paṭhamam eva varaṃ varissaṃ¹⁶ ativiya
kilamissati, paṭhamam aññe tayo vare gahetvā pacchā etaṃ 25
gaṇhissāmīti“ cintetvā āha:

82. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹⁷
paññāssa paññānavatā¹⁸ sameti,
passeyya taṃ vassasataṃ arogaṃ,
etaṃ varānaṃ paṭhamam varāmīti. 449. 30

¹ Bā taṃ. ² Bā -o, B³ -e. ³ C^k omits na, Bā omits jānāsi. ⁴ Bā adds na
jānā. ⁵ Bā omits nessati. ⁶ Bā³ add na. ⁷ Bā adds na. ⁸ Bā omits na da-
⁹ Bā -eti. ¹⁰ Bā -miti. ¹¹ Bā³ vārayissaṃ. ¹² Bā sakkhi. ¹³ C^{ks} -navatā.

Ta. ariyassā 'ti ācāriyassa, sakkhīti¹ sakkhidhammo ti² mitta-
 dhammo, paññānavatā³ ti nānasampannena³, sametīti Gaṇḍodakam viya
 Yamunodakena saṁsandati dhātuso⁵ hi sattā samsandanti, passeyya taṁ ti
 porisādassa ciraṁ jīvitam icchanto⁵ paṭhamam attano jīvitavaram yācati paṇḍi-
 5 tassa hi pana⁶ mama jīvitam dehīti vattum ayuttam api ca so mayham eva⁷
 ārogyam icchatīti cintetvā tussissatīti⁸ pi evam āha.

So taṁ sutvā va „ayam issariyā dhamsetvā⁹ idāni maṁ-
 sam khāditukāmassa evam mahāanattakārassa mahācorassa
 mayham eva jīvitam icchati, aho mama hitakāmo“ ti tuṭṭha-
 10 mānaso taṁ¹⁰ vañcetvā varassa gahitabhāvaṁ ajānitvā va taṁ
 varam dadamāno gātham āha:

83. Ariyassa ariyena sameti sakkhi¹¹
 paññassa paññānavatā sameti,
 passe pi¹² maṁ vassasataṁ arogaṁ¹³,
 15 etaṁ varānaṁ paṭhamam dadāmīti. 450.

Ta varānaṁ ti catunnam varānaṁ paṭhamam.

Tato Bodhisatto āha:

84. Ye khattiyā ye¹⁴ idha bhūmipālā
 muddhābhisittā katanāmadheyyā
 20 na tādise bhūmipatī adesi,
 etaṁ varānaṁ dutiyam varāmīti. 451.

Ta katanāmadheyyā ti muddhani abhisittatā¹⁵ va muddhābhisittā
 katanāmadheyyā ti, na tādise ti tādise khattiye na adesi mā khādīti.

Iti so dutiyam varam gaṇhanto parosatānaṁ khattiyānaṁ
 25 jīvitavaram gaṇhi, porisādo pi 'ssa dadamāno āha:

85. Ye khattiyā ye¹⁶ idha bhūmipālā
 muddhābhisittā katanāmadheyyā
 na tādise bhūmipatī ademi¹⁷,
 etaṁ varānaṁ dutiyam dadāmīti. 452.

¹ Bā sakkhīti. ² Bās omit ti. ³ Bā nāna-. ⁴ Bā -yo. ⁵ Bā adds viya. ⁶ Ck
 pi, Bā omits pana. ⁷ Bās add esa. ⁸ Cks -sīti. ⁹ Bās -yam thapetvā ¹⁰
 Cks omit taṁ. ¹¹ Bā sakkhi. ¹² Bā passapi. ¹³ Bā ārogyam. ¹⁴ Bā se. ¹⁵
 Cks -ttatā ¹⁶ Bās se ¹⁷ Cks adesi.

Kim pana te tesam saddam sunanti na¹ sunantīti na²
 sabbam sunanti, porisādena hi rukkhassa dhūmajālupaddava-
 bhayena³ paṭikkamitvā aggi kato, aggino ca rukkhassa ca
 antare nisīditvā Mahāsatto tena saddhim kathesi, tasmā sab-
 bam asutva upaḍḍhupadḍham sunimsu, te „idāni Sutasomo 5
 porisādam damessati, mā bhāyathā“⁴ 'ti aññamaññam samassā-
 sesum, tasmiṃ khaṇe Mahāsatto imam gātham āha:

96. Parosataṃ khattiyā te gahitā
 talāvutā assumukhā rudantā,
 sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāhi, 10
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ varāmīti. 453.

Ta. parosatan ti atirekasataṃ, te gahitā ti tayā gahitā, talāvutā
 ti hatthatalesu āvutā

Iti Mahāsatto tatiyaṃ⁵ varaṃ gaṇhanto tesam khatti-
 yānaṃ sakaraṭṭham⁶ niyyātanavaraṃ gaṇhi, kiṃkāraṇā: so 15
 akhādanto pi verabhayena⁷ sabbe te dāse katva araṇṇe yeva
 vāsāpeyya⁸ māretvā vā chaḍḍeyya paccantaṃ vā netvā vikki-
 neyya, tasmā tesam sakaraṭṭhaniyyātanavaraṃ gaṇhi, itaro pi
 'ssa⁹ dadamāno imam¹⁵ gātham āha:

97. Parosataṃ khattiyā me gahitā 20
 talāvutā assumukhā rudantā,
 sake te⁴ raṭṭhe paṭipādayāmi,
 etaṃ varānaṃ tatiyaṃ dadāmīti. 454.

Catuttham pana gaṇhanto Bodhisatto imam gātham āha:

98. Chiddan te raṭṭham vyādhitaṃ¹¹ bhayāhi, 25
 puthū narā lenam anuppaviṭṭhā,
 manussamaṃsaṃ viramehi rāja¹²,
 etaṃ varānaṃ catuttham varāmīti. 455.

¹ C^k omits sunanti na. ² C^k tam. ³ C^{ks} -lā-. ⁴ C^{ks} na. ⁵ B^d -ya. ⁶ B^d -e.
⁷ B^d veri-. ⁸ B^d vāseyya. ⁹ C^{ks} omit ssa. ¹⁰ C^{ks} idam. ¹¹ C^s vya-, B^d
 byādhikāya. ¹² C^k B^d -jā

Ta. chiddan ti na¹ ghanāvāsam², tattha gāṇādīnam utthittatū savivaram.
vyādhitam³ bhayāhīti porisādo idāni āgamissatīti tava bhayena kampamānā⁴.
lenamanuppaviṭṭhā ti dārake hatthesu gahetvā tinagahanādinilīyanatṭhānam⁵
paviṭṭhā, manussamaṃsaṃ ti duggandhajegucchapattikkūlam manussamaṃsaṃ
5 pajaha nissakkatthe⁶ vā upajogam, manussamaṃsato viramāhīti attho.

Evam vutte porisādo pāṇim paharivā hasanto „samma
Sutasoma, kin nām' etaṃ kathesi, kath' āhaṃ tuyhaṃ⁷ etaṃ
varam dadeyyāmi⁸, sace pi gaṇhitukāmo aññaṃ gaṇhā“ ti
vatvā⁹ gātham āha:

10 89. Addhā hi so bhakkho mamaṃ manāpo,
etassa hetum pi¹⁰ vanaṃ paviṭṭho,
so 'haṃ kathaṃ etto upārameyyaṃ,
aññaṃ varānaṃ catutthaṃ varassū 'ti. 456.

Ta. vanaṃ ti rajjaṃ pahūya imāni vanaṃ paviṭṭho.

15 Atha naṃ Mahāsatto „tvaṃ manussamaṃsassa piyattā¹¹
'tato viramituṃ na sakkomīti' vadasi, yo hi piyaṃ nissāya
pāpaṃ karoti ayaṃ bālo“ ti vatvā gātham āha:

90. Na ve piyaṃ¹² me ti janinda tādiso (III 2¹⁰/₃)
attaṃ¹³ niramkatvā piyāni sevati.
20 attā va seyyo paramā va seyyo.
labbhā piyā ocitatthena pacchā ti. 457.

Ta. tādiso ti janinda tādiso yuvā abhirūpo mahāyaso idam nāma me
piyan ti piyavatthūh' ālaggo¹⁴ attānaṃ niramkatvā sabbasugatihi c' eva sukha-
visesehi ca nuditvā¹⁵ niraye pātetvā na ve piyāni sevati, paramā va seyyo
25 ti purisassa hi paramhā¹⁶ piyavatthumhā attā va varataro¹⁷, labbhā piyā ti
piyā nāma visayavasena¹⁸ c' eva puññaṃ ca ocitatthena vadḍhitatthena dīṭṭha-
dhamme c' eva parattha ca devamanussasampattim patvā sakkā laddhum.

Evam vutte porisādo bhayappatto hutvā „ahaṃ¹⁹ Suta-
somena gahitavaraṃ viśajjāpetum pi manussamaṃsato vira-

¹ Bds omit na. ² Bds gharā-. ³ Bd byādhitā, Cks vyadhitam. ⁴ Bd kampitā.
⁵ all three MSS. gahanā-. ⁶ Cks nissakkanatthe. ⁷ Bd tumhākaṃ. ⁸ Bds dassāmi
⁹ Ck pavatvā, Bd gaṇhāhi ti vatvā. ¹⁰ Bds hetumhi. ¹¹ Bds piyatarattā. ¹²
Ck navesiyaṃ. ¹³ Bds attānaṃ. ¹⁴ C^s -ūhi laggo, Bd -vatthulo tena tattha. ¹⁵
Bd cavetvā. ¹⁶ Bd omits pa-. ¹⁷ Bds add kiṃkāranā. ¹⁸ Cks visayāyasena.
¹⁹ C^s Bd add hi.

mitum pi na sakkomi, kin nu kho karissāmīti⁴ assupunñehi
nettehi gātham āha:

91. Piyaṃ me mānusaṃ māṃsaṃ
Sutasoma vijānāhi¹,
n' amhi sakko nivāretuṃ
āññaṃ tuvaṃ² samma varaṃ varassū 'ti. 458. 5

Ta. vijānāhīti tvam pi jānāhi²

Tato Bodhisatto āha:

92. Yo ve piyaṃ me ti piyānukamkhī³
attaṃ niraṃkatvā piyāni sevati
soṇḍo va pītvāna visassa⁵ thālaṃ
ten' eva so hoti dukkhī parattha. 459. 10
93. Yo c' idha saṃkhāya piyāni hitvā
kicchena pi⁶ sevati ariyadhammaṃ
dukkhito va pītvāna yathosadhāni
ten' eva so hoti sukhī paratthā 'ti. 460. 15

Ta. yo ve ti samma porisāda yo idam me piyaṃ ti pāpakiriyāya attānaṃ
niraṃkatvā yāni vatthūni sevati so surāpemeṇa visamissam suraṃ pītvā⁷ soṇḍo
viya tena pāpakammeṇa parattha nirayādisu dukkhī hoti, saṃkhāya 'ti jānitvā
tuletvā piyāni hitvāpi⁸ adhammapatisaṃyuttāni piyāni chaddetvā. 20

Evam vutte porisādo kapaṇaṃ paridevanto⁹ gātham āha:

94. Ohāy' ahaṃ pītaṃ mātaraṃ ca
manāpīke kāmaguṇe ca pañca
etassa hetumhi vanaṃ pavīṭṭho,
tan te varaṃ kin ti-m-ahaṃ dadāmi. 461. 25

Ta. etassā 'ti manussamaṃsaṃ dasseti¹⁰. kintimahaṃ ti kinṃ katvā¹¹
ahaṃ tam varaṃ demī.

Tato Mahāsatto imaṃ gātham āhā:

95. Na paṇḍitā diguṇaṃ¹² āhu vākyam,
saccappaṭiññaṃ ca¹³ bhavanti santo, 30

¹ Bā -nāhi. ² Ck^s tvam. ³ Ck^s jānāsi. ⁴ Bā^s -nurakkhī. ⁵ Bā^s visamissa. ⁶
so all three MSS. ⁷ Ck^s pītvā, B^s pīvitvā. ⁸ Bā^s hitvāti. ⁹ Bā^s kalunaṃ. ¹⁰
Ck^s dassē. Bā^s manussamaṃsassa. ¹¹ Bā^s kinti vatvā. ¹² Bā^s dvī-. ¹³ Ck^s -ññāya.

varassu samma iti mañ avoca,
icc-abravī tvañ na hi te sametīti. 462.

Ta. diguṇaṇ¹ ti samma porisāda paṇḍitā nāma ekañ vatvā puna tañ
visaṃvādentō dutiyañ vacanañ na vadanti², iti mañ avocā 'ti³ samma Suta-
5 soma varassu varan ti evañ mañ avocā 'ti³, iccabravīti tasmā⁴ yañ tvañ
iti abravī te idāni na sameti.

Puna so rodanto yeva gātham āha:

96. Apuññalābhañ ayasañ akittim
pāpañ bahuñ duccharitañ kilesañ
10 manussamañsassa kate⁵ upāgā,
tan te varañ kin ti-m-ahañ dadeyyan ti. 463.

Ta. pāpaṇ ti kammaṭṭhañ apattañ⁶, duccharitañ ti kammaṭṭhap-
pattañ, kilesaṇ ti dukkhañ, manussamañsassa kate⁵ ti manussamañ-
sassa hetu, upāgā ti upagato 'mhi, tañ te ti tañ tuyhañ, kath' āhañ varañ
15 demī, mā mañ mārayi, anukampañ kāruṇṇiñ mayi karohi, aññañ varañ
gaṇhā 'ti āha.

Atha Mahāsatto āha:

97. Na tañ varañ arahati jantu dātuñ
yañ vāpi datvāna avākareyya,
20 varassu samma avikampamāno,
pāpañ jahitvāna⁷ pi dassam evā 'ti. 464.

Evāñ tena paṭhamañ vuttagātham āharitvā dassetvā vara-
dāne ussāhañ janento⁸ gātham āha:

98. Pāṇaṇ cājanti santo nāpi dhammañ⁹,
25 saccappaṭiñṇā ca¹⁰ bhavanti santo,
datvā varañ khippam avākarohi¹¹
etena sampajja surājasetṭha. 465.
99. Caje dhanam yo pana aṅgahetu¹²
aṅgañ caje jīvitam rakkhamāno,

¹ Bā dvi-. ² Bā kathenti. ³ Bā abhāsi, Bā abhāsasi. ⁴ Bā kasmā. ⁵ Bā
bhavo. ⁶ so Cā; Bā appattañ. ⁷ Cā jahe-, Bā cajitvāna. ⁸ Bā ussāhento.
⁹ Cā sata nesa dhammo. ¹⁰ Bā va. ¹¹ Bā khippamevāk-. ¹² Bā dhanam
aṅgavarassa hotu, Cā omits yo pana.

aṅgadhanam¹ jīvitam cāpi sabbam
caje naro dhammam anussaranto ti. 466.

Ta. pānan ti jīvitam, santo tañ ca² api jīvitam cajanā, na dhammam
khippamavākarohīti idha khippam mayham dehīti attho, etenā 'ti etena
dhammena c' eva saccena ca sampajja sampanno upapanno hohi, surāja-
seṭṭhā 'ti tam samganhanto³ ālapati, caje dhanan ti samma porisāda paṇ- 5
ḍito puriso hatthapādādimhī aṅge chejjamāne⁴ tassa rakghanatthāya⁵ bahum
pi dhanam cajeyya, dhammamanussaranto ti aṅgadhanajīvitam paricējanto
pi satam dhammam na vitikkamissāmi evam dhammam anussaranto.

Evam Mahāsatto imehi kāraṇehi tam sacce patitṭhāpento
idāni attano garubhāvaṃ dassetuṃ 10

100. Yassāpi⁶ dhammam puriso vijaññā
ye c' assa kaṃkham vinayanti santo
tam hi 'ssa dīpaṇ ca parāyanaṇ ca
na tena mittim jarayetha⁷ pañño ti gātham āha. 467.

Ta. yassā 'ti yamhā purisā, dhammam ti kusālākusalajotakam kāraṇam, 15
vijaññā ti jāneyya⁸, tam hissā 'ti tam ācariyakulam etassa puggalassa
patitṭhānatthēna⁹ dīpaṇ uppanne bhave gantabbatṭhānatthēna¹⁰ parāyanaṇ ca,
na tena mittim ti tena ācariyapuggalena saha¹¹ paṇḍito kenaci kāraṇena
mettim na jarayetha¹² na vināseyya

Evam ca pana vatvā „samma porisāda guṇavantassa 20
ācariyassa vacanam nāma bhinditum na vaṭṭati, ahaṇ ca ta-
ruṇakāle pi tava piṭṭhiācariyo hutvā bahum¹³ sikkhāpesim,
idāni Buddhalīlāhāya satārahā gāthā kathesim, tena me va-
canam katum arahasiti“ āha, tam sutvā porisādo¹⁴ „Sutasomo
mayham ācariyo c' eva paṇḍito ca¹⁵, varo c' assa mayā dinno, 25
kim sakkā katum, ekasmiṃ attabhāve maraṇam nāma dhuvaṃ,
manussamaṃsaṃ na khādissāmi, dassāmi 'ssa varan“ ti assu-
dhārāhi pavattamānāhi utṭhāya Sutasomanarindassa pādesu
patitvā varam dadamāno imam gātham āha:

¹ Ck aham dhanam. ² Bds nāma in the place of taṇca. ³ Bḍ pagganhanto.

⁴ Bḍ chijj-. ⁵ Ck -natthāya. ⁶ Cks yassāhi. ⁷ Bds ji-. ⁸ Bḍ vijā-. ⁹ Cks
-ṭṭhatthēna ¹⁰ Cks gantabbatthēna, Bḍ gandhappathāna-. ¹¹ Ck sahāsaha, Bds
sahasō. ¹² Bḍ jiyaretha, Bḍ jīrayetha. ¹³ Bḍ addh sikkhā, Bḍ sikkham. ¹⁴
Bḍ addh ayaṃ. ¹⁵ Cks omit paṇḍito ca.

101. Addhā hi so bhakkho mamañ manāpo,
etassa hetum pi vanañ pavitt̃ho,
sace va' mañ yācasi etam atthañ
etam pi te samma varañ dadāmīti. 468.

- 5 Atha nañ Mahāsatto „evam atthu² samma, sīle patit̃thi-
tassa maraṇam pi nāma varañ, gaṇhāmi mahārāja tayā din-
nañ varañ, ajja³ pat̃thāya ācariyapathe⁴ patit̃thito 'si, evaṃ
sante pi tañ yācāmi: sace te mayi sineho atthi pañcasīlāni
gaṇha mahārājā“ 'ti āha, „sādhū samma dehi me sīlānīti“,
10 „gaṇha mahārājā“ 'ti, so Mahāsattañ pañcapatit̃thitena van-
ditvā ekamantañ nisīdi, Mahāsatto pi tañ sīle⁵ patit̃thāpesi,
tasmim̃ khañe tattha sannipatitā bhummadevā „Mahāsatte
pitim̃ janento⁶ Avīcito yāva bhavaggā añño porisādañ ma-
nussamañsato nivāretum̃ samatto nāma n' atthi, aho Suta-
15 somena dukkarañ⁷ katan“ ti mahantena saddena vanaghaṭaṃ
unnādetto sādhu-kāram adāmsu, tesañ saddaṃ sutvā cātumma-
hārājikā ti evaṃ yāva Brahmalo-kā ekako-lāhalañ ahosi, rukkhe
laggitārājāno pi tañ devatānañ sādhu-kārasaddaṃ suṇim̃su,
rukkhadevatāpi vimāne⁸ t̃hitā va sādhu-kārañ adāsi, iti deva-
20 tānañ saddo sūyati rūpañ na dissati, devatānañ sādhu-kāra-
saddaṃ sutvā rājāno cintayim̃su: „Sutasomañ nissāya⁹ jīvi-
tañ laddhañ, dukkarañ katañ Sutasomena porisādañ da-
mento“ ti Bodhisattassa thutiñ karim̃su, porisādo Mahāsat-
tassa pāde vanditvā ekamantañ at̃thāsi. atha nañ Mahāsatto
25 „samma khattiye mocehīti“ āha, so cintesi: „ahañ etesañ
paccāmitto, ete mayā mocitā 'gaṇhatha no paccāmittan' ti
mañ j̃himseyyum pi, mayā jīvitañ cajantenāpi na sakkā Su-
tasomassa hatthato gahitañ sīlañ bhinditum̃, iminā saddhim̃
yeva gantvā mocessāmi, evaṃ me abhayañ bhavissatīti“, atha
30 Bodhisattañ vanditvā „Sutasoma ubho pi gantvā khattiye
mocessāmā“ ti¹⁰ gātham āha:

¹ Bā Cs ca. ² Bds āha ³ Eā ajjato. ⁴ Bā bhariya. ⁵ Bā nañ sīlesu. ⁶ Bā
-etvā. ⁷ Bds -ratarañ. ⁸ Eā sūkavi. ⁹ Eā add no. ¹⁰ Bā add vatvā.

162. Satthā ca me hosi sakhā ca me si,
vacanam pi te samma aham akāsim,
tuvam¹ pi me samma karoḥi vākyaṃ,
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti. 469.

Ta satthā ti saggamaggassa desitattā satthā, tarunakālato rathāya 5
sakhī² ca.

Atha naṃ Bodhisatto

163. Satthā ca te homi sakhā ca ty-amhi.
vacanam pi me samma tuvaṃ akāsi.
aham pi te samma karomi vākyaṃ, 10
ubho pi gantvāna pamocayāmā 'ti³ vatvā 470.

te upasaṃkamitvā āha:

164. Kammāsapādena viheṭhitattā⁴
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhetha imassa rañño, 15
saccappaṭiññaṃ me paṭissuṇāthā 'ti. 471.

Ta kammāsapādenā 'ti naṃ Mahāsatto ubho pi gantvāna pamoca-
yitvā ti sampaticchitvā khattiyā nāma mānathaddhā honti muttamattā iminā
viheṭhit' amhā 'ti porisādaṃ potheyyūṃ pi haneyyūṃ pi na kho pan' esa tesu
dubbhissati ahaṃ ekako va gantvā paṭiññaṃ tava nesaṃ gāhāmiti cintetvā 20
tathā gantvā te hatthatale āvunitvā aggapādaṅgulihi⁵ bhūmiyaṃ⁶ phusamānāsu
rukḥasākhāsu olambite⁷ vātappahāranakāle māgadantesu⁸ olambitakarandakadu-
māni⁹ viya samparivattante addasa, te pi tam disvā idāni 'mha aroga ti ekappa-
hāren' eva mahāravaṃ raviṃsu, atha te Mahāsatto mā bhūyathā¹⁰ ti assāsetvā
mayā porisādato¹¹ tumhākaṃ abhayaṃ gahitaṃ tumhe pana me vacanaṃ karoṭhā 25
'ti vatvā evaṃ āha, tathā na¹² jātū 'ti ekaṃsen' eva na dubbhetha.

Tato te āhaṃsu:

165. Kammāsapādena viheṭhit' amhā
talāvutā assumukhā rudantā,
na jātu dubbhema imassa rañño, 30
saccappaṭiññaṃ te paṭissuṇāmā¹³ 'ti. 472.

¹ all three MSS. tram. ² Cks -āya ³ Bds add evaṃ. ⁴ so Cks for viheṭhit'
attha? Bd viheḍhitambhā, Bs vihetthayitthamhā ⁵ Bd -lisu. ⁶ Bd bhūmi. ⁷ Cks
-tesu, Bd olaggite. ⁸ Bd -dante ⁹ Bd olaggitakora. ¹⁰ Bds -yitthā. ¹¹ Bd
-lo damito. ¹² Ck pana. ¹³ Bd paṭissuṇomā

Ta. paṭissunāmā¹ 'ti evaṃ paṭiññāṃ adhivāsema sampaticchāma api ca kho pana mayāṃ kilantā kathetum na sakkoma tumhe sabbasattānaṃ sara-
naṃ tumhe va kathetha mayāṃ vo vacanaṃ sutvā paṭiññāṃ dassāmā 'ti.

Atha naṃ² Bodhisatto „tena hi me³ paṭiññāṃ dethā“
5 'ti vatvā⁴

106. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no⁵ hotu ayaṃ ca rājā,
tumhe ca vo hotha yath' eva puttā⁶ ti. 473.

10 Te pi sampaticchamānā imaṃ gātham āhaṃsu:

107. Yathā pitā vā athavāpi mātā
anukampakā atthakāmā pajānaṃ
evam eva no hotu ayaṃ ca rājā,
mayam pi hessāma tath' eva puttā ti. 474.

15 Ta. tumhe ca vo ti vokāro nipātamattaṃ.

Iti Mahāsatto tesāṃ paṭiññāṃ gahetvā porisādaṃ pakko-
sitvā „ehi⁷, khattiye mocehīti“ āha, so khaggaṃ gahetvā ekassa
rañño bandhanaṃ chindi, rājā sattāhaṃ nirāhāro vedanāmatto⁸
sahabandhanacchedā mucchito bhūmiyaṃ pati, taṃ disvā Ma-
20 hāsatto kāruññaṃ katvā „samma porisāda, mā evaṃ chindīti“
ekam rājānaṃ ubho hi hatthehi dāhaṃ gahetvā ure katvā
„idāni bandhanaṃ chindā“ 'ti āha, atha porisādo khaggena
chindi, Mahāsatto pi thāmasampannatāya taṃ ure nipajjāpetvā
orasaputtaṃ viya muducittena otāretvā bhūmiyaṃ nipajjāpesi,
25 evaṃ sabbe pi te bhūmiyaṃ nipajjāpetvā vaṇe dhovitvā dāra-
kānaṃ kaṇṇato suttaṃ viya saṇikaṃ rajjuyo nikkadḍhitvā
pubbalohitaṃ dhovitvā vaṇe niddose katvā „samma porisāda,
ekam rukkhatacaṃ pāsāṇe ghaṃsitvā āharā“ 'ti āharāpetvā
saccakiriyaṃ katvā tesāṃ hatthatalāni makkhesi, taṃ khaṇaṃ
30 yeva vaṇo phāsukaṃ⁹ ahosi, porisādo taṇḍule¹⁰ gahetvā vāra-

¹ Bā paṭisunomā. ² Bā ne. ³ Bā omits me. ⁴ Bā adds gāthamāha. ⁵ Bā no.

⁶ Bā mayam pi hessāma yatheyateva puttā in the place of tumhe - - ⁷ Bā add samma. ⁸ Bā -patto. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ Bā -lam

ṇaṃ¹ paci, ubho janā parosataṃ khattiye vāraṇaṃ¹ pāyesuṃ²,
 iti te sabbe santappitā, suriyo pi atthaṃgato, punadvase pi pāto
 ca majjhantike cā sāyaṇ ca vāraṇaṃ¹ eva pāyetvā tātiyādivase
 sasitthakaṃ yāguṃ pāyesuṃ, tāvatā³ arogā⁴ ahesuṃ, atha te
 Mahāsatto „gantūṃ sakkhissathā“ ’ti pucchitvā „gacchāmā“⁵
 ’ti vutte „ehi samma porisāda, sakaraṭṭhaṃ gacchāmā“ ’ti
 āha, so rodamaṇo tassa pādesu pativā „tvaṃ samma rājāno
 gahetvā gaccha, ahaṃ idh’ eva mūlaphalāni khādanto vasissā-
 mīti“ āha, „samma idha kiṃ karissasi, ramaṇīyan te raṭṭhaṃ,
 Bārāṇasiyaṃ rajjaṃ karohīti“⁶, „samma kiṃ kathesi, na sakkā⁷
 mayā tattha gantūṃ, sakalanagaravāsino pi⁸ me verikā⁹, te
 ‘mayhaṃ iminā mātā khādita mayhaṃ pitā’ ti maṃ paribhā-
 sissanti, ‘gaṇhath’ imaṃ coraṇ’ ti ekaledḍunā¹⁰ va⁹ maṃ jīvita
 voropessanti, ahaṇ ca tumhākaṃ santike sīle patiṭṭhito, jīvita-
 hetum pi na sakkā mayā paraṃ māretum, nāhaṃ gacchāmi,¹⁵
 ahaṃ manussamaṃsato viratattā¹⁰ kittakaṃ jīvissāmi, idāni
 mama tumhākaṃ dassanaṃ n’ atthīti“ roditvā „gacchatha
 tumhe“ ti āha, ath’ assa Mahāsatto piṭṭhiṃ parimajjitvā¹¹
 „samma¹² Sutasomo nāmāhaṃ, mayā hi tādiso kakkhaḷo¹³ vi-
 nīto, Bārāṇasivāsikesu kiṃ vattabbaṃ¹⁴ atthi, ahaṃ taṃ tattha²⁰
 patiṭṭhāpessāmi¹⁵, attano rajjaṃ dvidhā bhinditvā dassāmīti“,
 „tumhākaṃ pi nagare mama verino atthi yevā“ ’ti vutte „iminā
 mama vacanaṃ karontena dukkaraṃ kataṃ, yena ten’ upāyena
 porāṇakayase patiṭṭhāpetabbo esa mayā“ ti cintetvā tassa palo-
 bhanatthāya nagarasampattiṃ vaṇṇento āha:

106. Catuppadaṃ sakunaṃ cāpi maṃsaṃ
 sūdehi randhaṃ sukataṃ suniṭṭhitam
 sudhaṃ va Indo paribhuñjīṇā¹⁶
 hitvā kath’ eko ramaṇī araṇṇe. 475.

¹ C^s taranam. ² so C^s; B^d pāhesuṃ. ³ B^d yāvatā. ⁴ C^k -ā. ⁵ C^k kare-.
 B^d kare-. ⁶ B^d hi. ⁷ B^d verino. ⁸ B^d ekeka-. ⁹ C^s B^d vā. ¹⁰ B^d -mam-
 sassa viramitattā. ¹¹ C^k -manditvā, C^s -madditvā. ¹² B^d adds porisāda mā
 cintayi. ¹³ B^d add pharusō. ¹⁴ C^s omitt vattabbaṃ. ¹⁵ B^d add sace. ¹⁶
 C^k -sāna. B^s -yāni.

109. Tā khattiyā vellivilākamajjhā¹
alamkatā samparivārayitvā
Indaṃ va devesu pamodayiṃsu
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 476.
- 5 110. Tambūpadhāne² bahugoṇakamhi
sucimhi³ sabbasayanamhi saṇṇate⁴
sayanassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 477.
111. Pāṇissaraṃ kumbhathūnaṃ nisīthe
10 atho pi ve⁵ nippurisam hi turiyaṃ
bahuṃ sugītaṃ ca suvāditaṃ ca
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 478.
112. Uyyānasampannaṃ⁶ pahūtamalyaṃ⁷
migācīrūpetapuraṃ⁸ surammaṃ
15 haṃhehi nāgehi ratthehi⁹ upetaṃ
hitvā kath' eko ramaṣī araṇṇe. 479.

Ta. sukataṃ ti nānappakārehi sutthukataṃ, sunittthitaṃ ti sambhāra-
yojanena⁹ taṃ¹⁰ sutthuyojitāṃ, katheko ti katham eko, ramaṣīti mūla-
phalāni khādanto kathaṃ ramissasi, ehi mahārāja gamissāma¹¹ 'ti, vellivilāka-
20 majjhā¹² ti ettha vellīti¹³ rasi¹⁴ vilākamajjhā ti vilaggamajjhā uttattaghana-
suvannarāsippabhā¹⁵ c' eva¹⁶ tanudīghamajjhā ca¹⁷ 'ti dasseti, devesu¹⁸ 'ti
devaloke accharā Indaṃ va ramaṇīye Bārānasinagare pubbe taṃ pamodayiṃsu
'ti, tā hitvā idha kiṃ karissasi, ehi samma gacchāma¹⁹ 'ti, tambupadhāne²⁰
ti rattupadhāne sabbasayanamhīti sabbattharatanatthate sayane, saṇṇate²¹
25 ti anekabhūmike²² dassetvā attharattālamkatayutte²³ tuvaṃ²⁴ pubbe sayīti attho,
sukhaṃ ti tādissa sayanassa majjhamhi sukhaṃ sayitvā idāni katham araṇṇe
ramissasi, ehi gacchāma samuṇā²⁵ 'ti, nisīthe ti rattibhāge²⁶, hitvā ti eva-
rūpaṃ samjattāṃ chaletvā, uyyānasampannam pahūtamalyaṃ²⁷ ti
mahārāja tava uyyānasampannaṃ nānāvidhapuppham²⁸, migācīrūpetapuraṃ²⁹

¹ Bā veli-. ² Bā kambupadāne. ³ Bā subhamhi. ⁴ Bā saṃgo. ⁵ Bā atho
nisīve, Pā nisipe. ⁶ Cā -nna. ⁷ Cā pahuta-, Cā bahuta-, Bā bahuta-. ⁸ Bā
Bā migājīnūpetam-. ⁹ Bā nānāsambh-. ¹⁰ Bā omīti tam. ¹¹ Bā veli-. ¹²
so Bā; Cā rasi. ¹³ Cā -bhāvova, Bā -suvannarāsīvannarāsīpabhā ceva. ¹⁴
Cā vā. ¹⁵ Bā kampu-. ¹⁶ Bā saṇṇe. ¹⁷ Cā -kā. ¹⁸ so Bā; Cā atthathattā-
amkayutte, Cā attharattālamkayutte. ¹⁹ Bā addharatālaṅkata-. ²⁰ Bā tatthatuvaṃ.
²¹ Bā add nisīde ti pi pātho. ²² Iā bahuta-, Bā uyyānaṃ-. ²³ Cā nānā-
vidhehi puppham.

suramman ti taṃ uyyānaṃ Migāciraṃ¹ nāma nāmena upetaṃ puram pi te
sutthu rammaṃ hitvā ti evarūpaṃ manoramaṃ chaḍḍetvā.

Iti Mahāsatto „app-eva nāma esa pubbe upabhuttaupa-
bhogarasam² saritvā gantukāmo bhaveyyā“ ’ti paṭhamam bho-
janena palobhesi dutiyaṃ kilesena³ tatiyaṃ sayanena catuttham 5
naccagītavādītena pañcamam uyyānena c’ eva nagarena cā ’ti
imehi ettakehi palobhetvā „ehi mahārāja, ahaṃ taṃ ādāya
gantvā Bārāṇasīyaṃ paṭiṭṭhāpetvā pacchā sakaraṭṭham gac-
chāmi⁴, sace Bārāṇasirajjaṃ na labhissāma⁵ upaḍḍharajjan te
dassāmi, kiṃ te araṇṇāvāsena, mama vacanaṃ karohīti“ āha, 10
so tassa katham⁶ sutvā gantukāmo hutvā „Sutasoma⁷ mayhaṃ
atthakāmo anukampako paṭhamam kalyāṇe paṭiṭṭhāpetvā ‘idāni
porāṇakayase⁸ paṭiṭṭhāpessāmi’ vadati. sakkhissati c’ esa
paṭiṭṭhāpetum. iminā saddhiṃ yeva gantum vaṭṭati, kiṃ me
araṇṇena⁹“ ’ti cintetvā tuṭṭhacitto tassa guṇam nissāya vaṇṇam 15
kathetukāmo „samma Sutasoma kalyāṇamittasaṃsaggato sādhu-
taraṃ pāpamittasaṃsaggato ca pāpataram nāma n’ atthīti“
vatvā āha:

113. Kālapakkhe yathā cando hāyat’ eva suve suve
kālapakkhūpamo rāja asataṃ hoti samāgamo. 480. 20
114. Yathāhaṃ rasakam āgamma¹⁰ sūdakaṃ¹¹ purisādhamaṃ¹²
akāsiṃ pāpakaṃ kammaṃ yena gacchāmi duggatiṃ. 481.
115. Sukkapakkhe yathā cando vadḍhat’ eva suve suve
sukkapakkhūpamo rāja sataṃ hoti samāgamo. 482.
116. Yathāhaṃ tavam āgamma Sutasoma vijānāhi¹³ 25
kāhāmi kusalaṃ kammaṃ yena gacchāmi suggatiṃ. 483.
117. Thale yathā vārijanindavaṭṭam¹⁴
anaddhaneyyaṃ aciraṭṭhitikaṃ¹⁵

¹ B² migājīnam. ² B² -paribhoga-. ³ B² -savaṣena ⁴ B² gamissāmi. ⁵
B² labhissasi. ⁶ B² vacanaṃ ⁷ C² -ma ⁸ B² add ca ⁹ B² -avāṣenā. ¹⁰
C² yathā bhārasmā gamma, B² yathā harassakam-. ¹¹ B² suddhamkā. ¹² C²
purisāda-. ¹³ B² pajānāhi. ¹⁴ B² vutthaṃ. ¹⁵ C² B² -itikaṃ, C² -itikaṃ.

evam pi ce hoti asataṃ samāgamo
anaddhaneyyo udakaṃ thale va. 484.

118. Sare yathā vārijanindavattāṃ¹
ciraṭṭhitikāṃ² naraviriyasetṭha

5 evam pi ce hoti sataṃ samāgamo
ciraṭṭhitiko udakaṃ sare va. 485.

119. Avyāyiko hoti sataṃ samāgamo,
yāvaṃ pi tiṭṭheyya tath' eva hoti,
khippaṃ hi veti asataṃ samāgamo,

10 tasmā sataṃ dhammo asabbhi ārakā ti. 486.

Ta. suve suve ti divase divase, anaddhaneyyan ti na addhanakkamaṃ,
sare ti samudde, naraviriyasetṭhā 'ti naresu viriyena settha, udakaṃ
sare vā 'ti samudde vattaudakaṃ viya, avyāyiko ti avigacchanako, yāvaṃ
pi tiṭṭheyyā 'ti yattakaṃ kūlaṃ jīvitaṃ tiṭṭheyya tattakaṃ kūlaṃ tath' eva
15 hoti, na jirati sappurisehi mittabhāvo.

Iti so porisādo sattahi gāthāhi Mahāsattass' eva paṇṇaṃ
kathesi, so porisādaṃ ca te rājāno ca gahetvā paccanta-
gāmaṃ agamāsi, paccantavāsino Mahāsattaṃ disvā nagaraṃ
gantvā³ ācikkhimsu, amaccā balakāyaṃ ādāya gantvā parivāra-
20 yimsu, Mahāsatto tena parivārena Bārāṇasirajjaṃ agamāsi,
antarāmagge janapadavāsino⁴ paṇṇākāraṃ datvā anugamaṃsu⁵.
mahanto parivāro ahoṣi, tena saddhiṃ Bārāṇasiṃ sampāpuṇi,
tadā porisādassa putto rājā hoti, senāpati Kāḷahatthi yeva,
nāgarā rañño ārocayimsu: „mahārāja Sutasomo kira porisādaṃ
25 dametvā ādāya idhāgacchati, nagaraṃ assa⁶ pavisitum na
dassāmā“ 'ti sīghaṃ nagaradvārāni pidahitvā āvudhahatthā
atṭhaṃsu, Mahāsatto dvārapidahitabhāvaṃ ñatvā porisādaṃ ca
parosataṃ ca rājāno ohāya kaṭihi ca amaccehi saddhiṃ āgantvā
„aham Sutasomo⁷ rājā, dvāraṃ vivarathā“ 'ti āha, purisā
30 gantvā rañño ārocesum, so „khippaṃ vivarathā“ 'ti vivarā-
pesi, Mahāsatto nagaraṃ pāvīsi, rājā ca Kāḷahatthi ca⁸ paccug-

¹ Bds vuttham. ² Ck Bd -ikam ³ Bds add amaccānaṃ. ⁴ Bd adds bodhisattassa.

⁵ C* -mimsu, Bd gacchimsu. ⁶ Cks nagarassa. ⁷ Bd -ma. ⁸ Bd cassa.

gamanam katvā ādāya pāsadam āropayimsu, so rājāsane nisī-
 ditvā porisādassa aggamahesiñ ca sesāmacce ca pakkosāpetvā
 Kālahatṭhim āha: „Kālahatṭhi kasmā rañño nagaram pavisitum
 na dethā“¹ ti, „so rajjam karonto imasmim nagare bahumanusse
 khādi, khattiyehi akattabbam kari, sakala-Jambudīpaṃ chiddam 5
 akāsi evarūpo pāpadhammo, tena kāraṇenā² ti, idāni so eva-
 rūpaṃ karissatīti“, „mā cintayittha, ahaṃ taṃ dametvā sīlesu
 patitṭhāpesim, jīvitahetu pi kañci³ na viheṭṭhessati, n' atthi
 vo tato bhayaṃ, evaṃ mā karittha, puttehi nāma mātāpitaro
 patijaggitabbā, mātāpitiposakā⁴ hi saggaṃ gacchanti, itare 10
 nirayaṃ“, evaṃ so nicāsane nisinnassa puttaraḷassa ovādaṃ
 datvā „Kālahatṭhi tvaṃ rañño sahāyo c' eva sevako ca, rañ-
 ñāsi⁵ mahante issariye patitṭhāpito, tayāpi rañño atthañ cari-
 tum vaṭṭatīti“ senāpatim pi anusāsivā „devi tuvaṃ pi kula-
 gehā āgantvā tassa santikā⁶ mahesiṭṭhānaṃ⁷ patvā puttadhītāhi 15
 vuddhippattā, tayāpi tassa atthaṃ caritum vaṭṭatīti“ deviyā
 ovādaṃ datvā tam eva vatthum matthakaṃ pāpetum dham-
 maṃ desento āha:

120. Na so rājā⁸ yo ajeyyaṃ jināti,
 na so sakhā yo sakhāraṃ⁹ jināti, 20
 na sā bhariyā¹⁰ yā patino vibhetti¹¹,
 na te puttā¹² ye na bharanti jinṇaṃ. 487.
121. Na sā sabhā yattha na santi santo,
 na te santo¹³ ye na bhaṇanti dhammaṃ,
 rāgañ ca dosañ ca pahāya mohaṃ 25
 dhammaṃ bhaṇantā va bhavanti santo. 488.
122. Nābhāsamānaṃ¹⁴ jānanti missaṃ bālehi paṇḍitaṃ,
 bhāsamānañ ca jānanti desentaṃ amataṃ padaṃ. 489.
123. Bhāsaye jotaye dhammaṃ, paggaṇhe isinaṃ dhajaṃ,
 subhāsitaḍhajā isayo, dhammo hi isinaṃ dhajo ti. 490. 30

¹ Bā kiñci. ² Bā -tuposakā. ³ Bā raññāpi. ⁴ Bā -ke. ⁵ Bā aggama-. ⁶
 read: rājā na so? ⁷ Bā sakhāna. ⁸ read: bhariyā na sā? ⁹ Bā viroti, Ck
 pihoti. ¹⁰ read: puttā na te? ¹¹ read: santo na te? ¹² Ck nabh-.

Ta. ajeyyan ti ajeyyā nāma mātāpitaro, te jinanto rājā nāma na hoti, sace tvam pitu santakam rajjam labhivā tassa paṇisattu hosi¹ akiccekāri nāma bhavissasi, sakkhāram² jinātīti kutattena jināti. sace tvam Kūlabatthi rañña saddhīm mittadhammān na pūresi adhamme hutvā niraye nibbattissasi. na
 5 vibhetīti³ na bhūyati⁴, sace tvam rañño na bhūyasi aniyadhamme⁵ thitā nāma na hosi⁶, jippan ti mahallakam, tasmim kāle abharantā⁷ puttā nāma na honti, santo ti paṇḍitā, ye na bhananti dhamman ti ye pucchitā sabhā-
 van na vadanti na te paṇḍitā nāma. dhammam bhanantā ti ete rāgādayo pabhāya parassa hitānukampakā hutvā sabhāvam bhanantā paṇḍitā nāma honti,
 10 nābhāsamānan⁸ ti na abhāsamānam, amatam padan ti amatamahā-nibbānam desentaṃ paṇḍitan ti jānanti, ten' eva porisādo mam ātvā pasanno⁹ cattāro vare datvā pañcasu silesu patitthito. bhāsaye ti paṇḍito puriso dhammam bhāseyya joteyya⁹, Buddhādayo hi isayo. yasmā dhammo tesam dhajo subhāsītadhajā nāma, subhāsitam gāhanti¹⁰, bālā pana subhāsitam gāhantā
 15 nāma n' atthīti.

Imassa dhammakatham sutvā rājā ca senāpati ca tuṭṭhā „gacchāma mahārājānaṃ¹¹ ānessāma¹²“ 'ti¹³ nagare bheriṃ cārāpetvā nāgare sannipādetvā „tumhe mā bhāyathā¹⁴, rājā kira dhamme patitthito, etha¹⁵ naṃ ānemā¹⁶“ 'ti mahājānaṃ
 20 ādāya Mahāsattam purakkhatvā¹⁶ rañño santikam gantvā vanditvā kappake upatthāpetvā kappitakesamassuṃ nahātapasā-dhitam¹⁷ rājānaṃ ratanarāsīmhi patitthāpetvā abhisiñcitvā na-garam pavesesuṃ, porisādarājā parosatānaṃ khattiyānaṃ Ma-hāsattassa ca mahāsakkāraṃ kāresi, „Sutasomanarindena kira
 25 porisādo¹⁸ dametvā rajje patitthāpito“ ti sakale-Jambudīpe mahākolāhalaṃ udapādi, Indapattanagaravāsino „rājāno āgacchantū¹⁹“ 'ti dūtam pahinimso, so tatttha māsamattam vasitvā „samma gacchāma mayam, tvam appamatto hohi²⁰, nagara-dvāre²¹ ca nivesanadvāre²² cā 'ti pañca dānasālā²³ kārehi²⁴,
 30 dasarājadhamme²⁵ akopetvā agatigamanam pariharā²⁶“ 'ti porisādam ovadi, parosatāhi rājadhānīhi balakāyo yebhuyyena

¹ Bā ahoṣi. ² Bā nakhānam. ³ Ck's viheti. ⁴ Ck's bhūyati. ⁵ Ck's bhāri-. ⁶ Bā hoti, adding akiccekāri nāma bhavissati. ⁷ Ck' arabantā, C's abharantā. ⁸ Bā -acitto. ⁹ Bā katheyya. ¹⁰ Bā paggaṇhanti. ¹¹ Bā -ja, omitting nam. ¹² Bā ānemā. ¹³ Bā adds vatvā. ¹⁴ Bā -ittha. ¹⁵ Bā atha. ¹⁶ Bā purato katvā. ¹⁷ Ck' -ditam, Bā nhātānūlittā pasobhitam. ¹⁸ Bā -dam. ¹⁹ Bā -atū. ²⁰ Bā hohiti. ²¹ Bā -resu. ²² Ck' nivāsana-. ²³ Bā -lāyo. ²⁴ Ck's -esi. ²⁵ Bā -esu.

sannipati, so tena balakāyena parivuto Bārāṇasito nikkhami,
 porisādo pi nikkhamitvā upadḍhapathā nivatti. Mahāsatto avā-
 hanānaṃ rājūnaṃ vāhanāni datvā sabbe uyyojesi, te pi¹ tena
 saddhiṃ sammoditvā yathārahaṃ² vandanāliṅganādini katvā
 attano attano janapadaṃ³ gamimsu, Mahāsatto pi nagaraṃ 5
 patvā mahantena issariyena Indapattavāsīhi devanagaraṃ viya
 alaṃkatanagaraṃ pavisitvā mātāpitara vanditvā paṭisanthāraṃ⁴
 katvā mahātalaṃ abhirūhi⁵, so dhammena rajjaṃ kārento⁶
 cintesi: „rukkhadevatā mayhaṃ bahūpakārā, balikammalābham
 assā⁷ karissāmīti“ so tassa nigrodhassa avidūre mahantaṃ taḷā- 10
 kaṃ kāretvā bahūni kulāni pesetvā gāmaṃ nivesesi, gāmo mahā
 ahoṣi asītimattaapaṇasaḥassapatimaṇḍito, tam pi rukkhamūlaṃ
 sākhaṇtatato paṭṭhāya samatalaṃ kāretvā parikkhittaṃ vedikaṃ
 toraṇadvārayuttaṃ akāsi, devatā pasīdi⁸, kammāsapādassa da-
 mitaṭṭhāne nivṛṭṭhattā pana so gāmo Kammāsadammanigame⁹ 15
 nāma jāto, sabbe pi rājāno Mahāsattassa ovāde ṭhatvā dānādini
 puññāni katvā saggapadaṃ¹⁰ pūrayimsu.

Satthā imaṃ dhammadeśanaṃ āharitvā „nāhaṃ bhikkhave idān-
 eva Aṅgulimālaṃ damemi. pubbe p' esa mayā damito yevā“ ti vatvā
 jātaṃ samodhānesi: „Tadā porisādarājā Aṅgulimālo ahoṣi. Kāḷaḥatthi 20
 Sāriputto, Nandabrāhmaṇo Anando, rukkhadevatā Kassapo, Sakko
 Anuruddho, sesarājāno Buddhapaṇisā, mātāpitara mahārājakulāni, Suta-
 somarājā kira ahaṃ evā“ ti. Mahāsutasomajātakaṃ¹¹. Asī-
 tinipātavaṇṇanā niṭṭhitā¹².

¹ B^d adds ijjūno. ² B^ds mahāsattaṃ. ³ B^ds -de. ⁴ B^ds madhurapa-. ⁵ B^d
 -rūhi. ⁶ B^d karonto. ⁷ C^ks assa. ⁸ B^ds abhippasīdati. ⁹ C^k -dhamma-.
¹⁰ B^d saggapūram. ¹¹ B^d omits mahā and adds niṭṭhitam. ¹² C^s adds paṭi-
 sandhimānusiho bhogaṇṇasauāpitakattaye dānasīlamayā puññā mama hotu bhavā-
 bhava, iminā puññakammaṇa yeva Buddhō bhavāmaham mahosadho va nānena
 jotisetthiva bhoginā vessantaro va dānena hotu mayham bhāvabhava. B^d adds
 an index of all the Jātakas contained in Visatnipāta — Asītinipāta.

Formerly published :

Dhammapadam, Ex tribus codicibus hauniensibus palice edidit, latine vertit, excerptis ex commentario palico notisque illustravit V. Fausbøll. Hauniæ 1855. 8 Danish crowns.

Five Jātakas, containing a Fairy Tale, a Comical Story, and Three Fables. In the Original Pāli Text, with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1861. 3 Danish crowns.

Two Jātakas. The original Pāli Text, with an English Translation and Critical Notes. By V. Fausbøll. 1870. (From the Journal of the R. A. S.). 1 Danish crown.

The Dasaratha-Jātaka, being the Buddhist Story of King Rāma. The Original Pāli Text with a Translation and Notes by V. Fausbøll. Copenhagen 1871. 1 crown 33 ører Danish.

Ten Jātakas. The Original Pāli Text with a Translation and Notes, by V. Fausbøll. Copenhagen 1872. 4 Danish crowns.

The Sutta-Nipāta, being a collection of some of Gotama Buddha's dialogues and discourses. Edited by V. Fausbøll. Part 1. Text. London. Published for the Pāli Text Society. 1885.

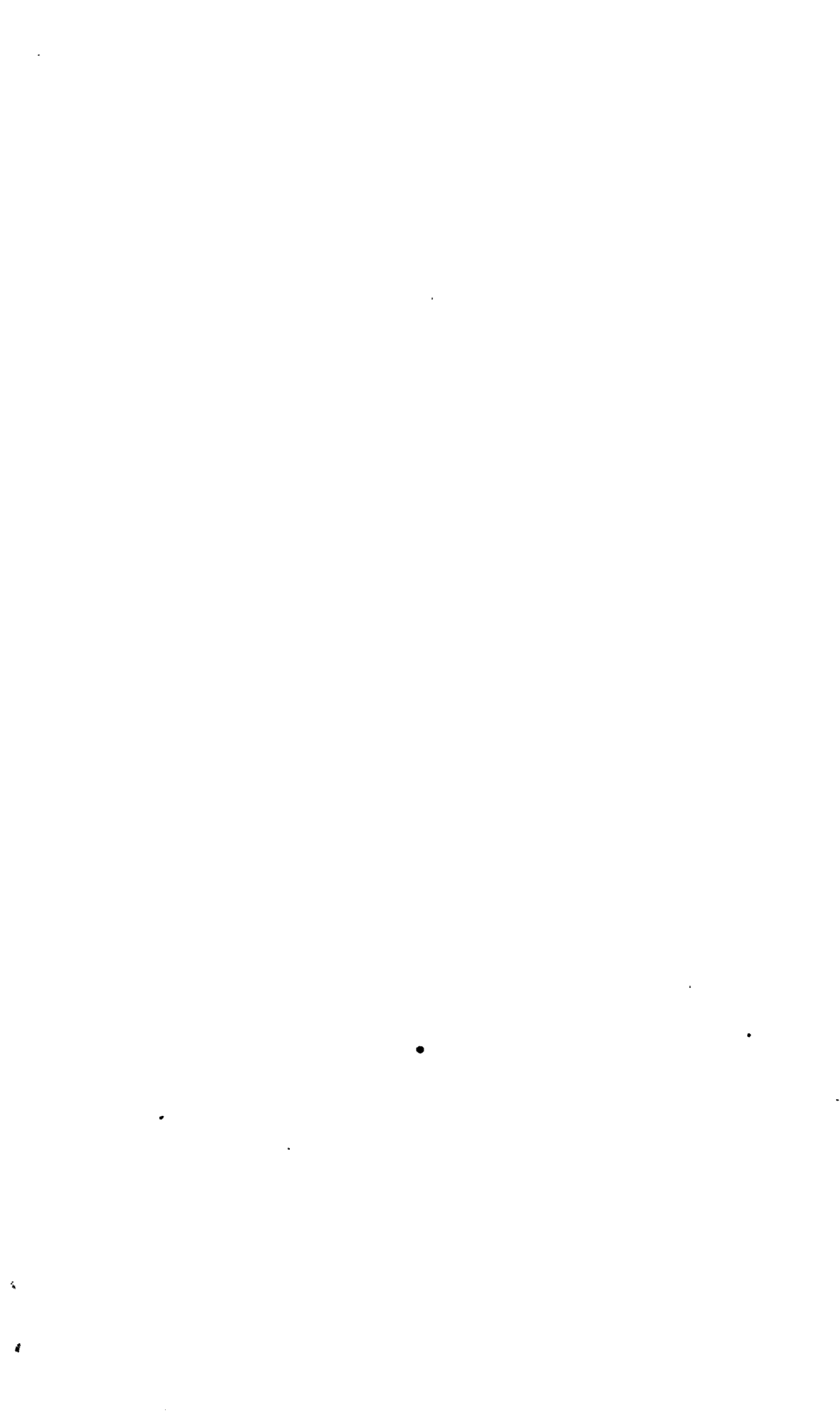
Smaahistorier fra Østerland. Efter det Persiske ved V. Fausbøll. Kbh. 1852. 50 Ører.

Vægter-Versene i deres ældre og yngre Skikkelse, udgivne af V. Fausbøll. Med Afbildninger af Vægtene fra forskjellige Tider. Kbh. 1862. 2det Oplag. ibidem, eodem. 20 Ører. (Med Melodier).

Beretning om de vidtbekjendte Molboers vise Gjerninger og tapre Bedrifter. Ved V. Fausbøll. Kbh. 1862. 3dje Udgave. Kbh. 1887. (Illustreret.)

Bidrag til en Ordbog over Gadesproget og saakaldt Daglig Tale, oplyst med over 5000 Exempler, hentede fra trykte Kilder, og med Henvisning til beslægtede Ord og Talemaader i andre Sprog. Ved V. Kristiansen. Kbh. 1866. 2 Kroner.

See vol II .

Calc
2/2/77

MC

